

סדר תפילות
כמנהג בני רומה
לכל ימות השנה

כפי הנהוג
בירושלים עיה"ק

ערוך ע"י
הלל משה סרמוניטה
ואנג'לו מרדכי פיאטילי

ירושלים

בשנת
יהיו לרצון אמריי פי
והגיון לבי לפניה יהוה צורי וגאלי
לפ"ק

מחזור לתשעה באב
כמנהג בני רומה

כפי הנהוג
בירושלים עיה"ק

ערוך ע"י
הלל משה סרמוניטה
ואנג'לו מרדכי פיאטילי

ירושלים

בשנת
השיבנו יי אליך ונשובה
חדש ימינו כקדם
לפ"ק

עימוד:

a0504107181@gmail.com

עיצוב כללי:

d.c.dav111@gmail.com

תוכנת תג,

הרב דניאל הירש ווייסמאן נ"י

ירושלים

©

כל הזכויות שמורות לעורכים:

hillser@netvision.net.il

ampiattelli@gmail.com

נדפס בדפוס ע.ר. בתל אביב

בחוורש ניסן תשפ"ד

הַקְדָּשָׁה

Questo Machazòr
viene pubblicato in memoria
dell'Ing. **Adolfo Chaim Ravà** z.l.
(Venezia, 1926 — 1987)
Sia il suo ricordo di benedizione

e di nostro nipote
Matteo Leone Ravà z.l. figlio di Tobia Ravà e
Fiorenza Prada
Davide, Valeria e Alvisè

ת.נ.צ.ב.ה.

***

מחזור זה
נדפס לעילוי נשמתו ולזכרו של
המהנדס חיים אדולפו רבא ז"ל
(וויניציאה, 1926 — 1987)

ולזכרו של
מטאו ליאונה רבא ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

תוכן העניינים

<p>197 ..... סדר מנחה של ת"ב</p> <p>197 ..... עטיפת הטלית</p> <p>197 ..... הנחת תפילין</p> <p>203 .. סדר הוצאת ספר תורה למנחה</p> <p>205 ..... ברכת הגומל</p> <p>206 .. קריאת התורה למנחה של ת"ב</p> <p>207 ..... ברכות ההפטרה</p> <p>208 ..... הפטרה למנחה של ת"ב</p> <p>211 ..... עמידה למנחה של ת"ב</p> <p>219 ..... נפילת אפים</p> <p>227 ..... תפילת ערבית למוצאי ת"ב</p> <p>232 .. עמידה לערבית של מוצאי ת"ב</p> <p>239 ..... הבדלה על הכוס</p> <p>241 ..... ברכת הלבנה</p> <p>247 ..... סדר ארבע תעניות</p> <p>249 ..... לוח קיצורי מקורות</p> <p>253 ..... מפתח הפיוטים והתפילות</p>	<p>3..... הפסקת הסעודה</p> <p>3..... סדר תפילת ערבית לת"ב</p> <p>9..... עמידה לערבית של ת"ב</p> <p>19 ..... מגילת איכה</p> <p>35 ..... סדר תפילת שחרית לת"ב</p> <p>36 ..... סדר ברכות השחר</p> <p>40 ..... זמירות</p> <p>55 ..... עמידה לשחרית של ת"ב</p> <p>63 .... חזרת הש"ץ לשחרית של ת"ב</p> <p>80 ..... סדר הקינות ליום ת"ב</p> <p>161..... בימים ההם ובעת ההיא</p> <p>169..... סדר הוצאת ס"ת</p> <p>סדר קריאת התורה לשחרית של ת"ב</p> <p>173.....</p> <p>176..... ברכות ההפטרה</p> <p>176..... הפטרה לשחרית של ת"ב</p> <p>182..... מגילת איכה</p>
--	---

תפילת ערבית
לתשעה באב

סדר ערבית לתשעה באב

בערב ט"ב צריך אדם להפסיק סעודתו מבעוד יום ובסעודה המפסיק בה אסור לאכול שני מיני תבשילין, והאוכל ב' תבשילין או אוכל בשר ושותה יין, עליו הכתוב אומר, ותהי עונותיהם על עצמותם. אבל אם חל להיות בשבת אוכל ושותה כל צרכו ואוכל בשר ושותה יין ומעלה על שולחנו אפילו כסעודת שלמה בשעתו (ספר התדיר סי' לא).

לפי מנהג ק"ק רומה אומרים:

מִזְמוֹר לְאַסָּף. אֱלֹהִים בָּאוּ גִלְיָם בְּנַחֲלֹתָיִךְ שָׁמְאוּ אֶת־הֵיכַל קְדְשֶׁךָ.
שָׁמוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם לְעֵינַיִם: נָתַנּוּ אֶת־נִבְלֹת עֲבָדֶיךָ מֵאֲכָל
לְעוֹף הַשָּׁמַיִם. בְּשֶׁר חֲסִידֶיךָ לְחִיתוֹ-אֶרֶץ: שָׁפְכוּ דָמָם כְּמַיִם סְבִיבוֹת
יְרוּשָׁלַם וְאִין קוֹבֵר: הֵינּוּ חֲרָפָה לְשִׁכְנֵינוּ. לְעַג וְקָלָם לְסִבִּיבוֹתֵינוּ:
עַד־מָה יִהְיֶה תִּאֲנָף לְנִצָּחַ. תִּבְעֵר כְּמוֹ-אֵשׁ קִנְאָתְךָ: שָׁפַךְ חֲמָתְךָ
אֶל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּךָ. וְעַל מַמְלְכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרְאוּ:
כִּי אָכַל אֶת־יַעֲקֹב וְאֶת־נַהוּוֹ הַשָּׁמוּ: אֶל־תִּזְכְּרֵנוּ עוֹנֹת רֵאשֵׁינִים.
מִהָר יִקְדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ. כִּי דָלוּנוּ מְאֹד: עֲזָרְנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ עַל־
דְּבַר כְּבוֹד־שִׁמְךָ. וְהִצִּילְנוּ וְכִפַּר עַל־חַטָּאתֵינוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ: לְמַהוּ
יֵאמְרוּ הַגּוֹיִם אֵיךָ אֱלֹהֵיהֶם. יוֹדַע בְּגוֹיִם לְעֵינֵינוּ. נִקְמַת דָּם־
עֲבָדֶיךָ הַשְּׁפוּד: תָּבוֹא לְפָנֶיךָ אֲנִקַּת אֶסִיר. כְּגִדֹל זְרוּעֶךָ הִזְתַּר
בְּגֵי תְמוֹתָה: וְהִשָּׁב לְשִׁכְנֵינוּ שְׁבַע־תִּים אֶל־חִיקָם. חֲרָפְתָם אֲשֶׁר
חֲרָפוּךָ אֲדַנִּי וְאֲנַחְנוּ עִמָּךְ וְצֹאן מִרְעִיתְךָ גֹּדְדָה לְךָ לְעוֹלָם. לְדוֹר
וְדוֹר נִסְפָּר תִּהְלֶתְךָ:

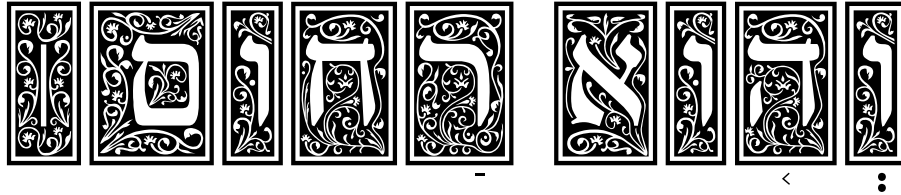
מקורות ומקבילות

ערצית לת"צ. שצה"ל, סדר תענית, סי' רסו; סה"ת, סי' לא; כ"י כ"ה, דף 378.
להפסיק סעודתו מבעוד יום. הלק"ל, הל' ת"צ, סי' א; כ"י כ"ה, דף 377. אסור
לאכול שני מיני תבשילין. ע"פ משנ' תענית פ"ד, מ"ז [דף כו ע"ב]; ירושלמי תענית
פ"ד, ה"ה [דף כה ע"ב]; הלק"ל, הל' ת"צ, סי' ו; שצה"ל, סדר תענית, סי' רסה; כ"י כ"ה, דף 377; מנח' רומניא, דף קלו ע"ב.
ותהי עונותיהם על עצמותם. ע"פ יחו' לב, כו. אכל אס חל להיות וכו'. ע"פ תוספתא תענית (ליצרמן), פ"ג, הל' יג; בבלי תענית,
דף כט ע"ב; הלק"ל, הל' ת"צ, סי' ז; שצה"ל, סדר תענית, סי' רסו. מזמור לאסף. תה' מז' עט; כ"ה צמח' רומניא, דף קלו
ע"א. ראו מס"ו פ' ית, ה"ד; איכ"ר פ"ד, ד, סי' יד, 'אל הוה קרא לריך לנימר אלח בכי לאסף, נהי לאסף, קינה לאסף, ומה
אומר מזמור לאסף? וכו'.

ח"נ והערות

בג"ם. זהו הקרי, והכתיב: 'בגיים'.

עומד החזן ומתפלל בשפה רפה:

יִכְפַּר עֵוֹן וְלֹא־יִשְׁחִית. וְהִרְבֵּה לְהַשִּׁיב אִפּוֹ וְלֹא־יַעֲוֶיר כָּל־
חַמַּתּוֹ: יְהוֹה הוֹשִׁיעָהּ. הַמְּלִךְ יַעֲנֵנוּ בְּיוֹם־קִרְאָנוּ:

החזן אומר:

בְּרַכּוּ אֶת־יְהוָה הַמְּבָרָךְ:

הקהל אומר ואחריו החזן:

בְּרוּךְ יְהוָה הַמְּבָרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בְּדַבְּרוֹ מַעֲרִיב
עָרְבִים. וּבְחֻכְמָה פּוֹתַח שְׁעָרִים. וּבְתַבּוּנָה מְשַׁנֶּה עֵתִים.
וּמַחְלִיף אֶת־הַזְּמַנִּים. וּמְסַדֵּר אֶת־הַכּוֹכָבִים בְּמִשְׁמְרוֹתֵיהֶם
בְּרַקִּיעַ כְּרִצּוֹנוֹ. בּוֹרֵא יוֹמָם וְלַיְלָה. גּוֹלֵל אֹר מִפְּנֵי־חֹשֶׁךְ
וְחֹשֶׁךְ מִפְּנֵי־אֹר. הַמַּעֲבִיר יוֹם וּמַבִּיא לַיְלָה. הַמְּבַדִּיל בֵּין־יוֹם
וּבֵין־לַיְלָה. יְהוֹה צְבָאוֹת שְׁמוֹ. וְשִׁמוֹ חַי וְקַיִם תָּמִיד הוּא יְמִלֵךְ
עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַמַּעֲרִיב עָרְבִים:

אֶהְבֵּת עוֹלָם בֵּית יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ אֶהְבֵּת. תּוֹרָה וּמִצְוֹת חֻקִּים
וּמִשְׁפָּטִים אוֹתָנוּ לְמִדְּתֵךְ. עַל־כֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ.
בְּשִׂכְבְּנוּ וּבְקוֹמֵנוּ תֵּן־בְּלִבְנוּ. לְשִׁיחַ בְּחֻקֵי רִצּוֹנְךָ. וְנִשְׁמַח וְנַעֲלֹז

מקורות ומקבילות

עומד החזן ומתפלל וכו'. שנה"ל, סדר תענית, סי' רסז; סת"ר סי' נט, ענין ת"צ; סה"ת, סדר ת"צ, סי' לא; כ"ו כ"ה, דף 378.
והוא רחוס. שנה"ל, סדר תענית, סי' רסז; סת"ר סי' נט; מח' רומניא, דף קנז ע"ב.

בְּדַבְרֵי (תְּלִמוּד) תּוֹרַתְךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ (וְחֻקֹּתֶיךָ) לְעוֹלָם וָעֶד.
כִּי הִם חַיֵּינוּ וְאוֹרְךָ יְמֵינוּ וּבָהֶם נִהְיֶה יוֹמָם וּלְיָלָה. וְאַהֲבַתְךָ
אֶל־תִּסַּר מִמֶּנּוּ עַד־נִצַּח נִצְחִים. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אוֹהֵב
אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

הקורא ק"ש יכוון לקיים מצות עשה מהתורה ולקבל עליו עול מלכות שמים, ויקרא בנחת ובנעימה. צריך לפרש האותיות בפיו ובשפתיו וצריך ליתן רווח בין הדבקים כגון: 'על לבבך', 'על לבבכם'. וצריך להשמיע לאזניו מה שיוצא מפיו שיהיו פיו ולבו שווים בכוונה. אם לא כיוון לבו בפסוק ראשון לא יצא אפילו בדיעבד. צריך להאריך בדלי"ת של 'אחד', וצריך להתין בוין של 'תזכרו' ושל 'זוכרתם'. אין הש"ץ צריך להנמיך את קולו בפסוקי התוכחה.

המתפלל יחיד אומר: אל מֶלֶךְ נְאֻמָּן:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:

אומרים בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַתְךָ אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ. בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־
מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם
עַל־לִבְּךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָךָ וְדַבַּרְתָּ בָּם. בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: וּמְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל־יְדֶיךָ
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:
וְהָיָה אִם־שָׁמַעַתְּ שָׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם
הַיּוֹם. לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ בְּכָל־לִבְּכֶם
וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מְטַר־אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלֻקוֹשׁ.
וְאֶסְפַּתְּ דִּגְגָךָ וְתִירְשֶׁךָ וַיִּצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁדְּךָ לְבִהֶמְתְּךָ.
וְאֶכְלָתָ וְשִׁבַּעְתָּ: הַשְּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם. וְסַרְתֶּם
וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף־יְהוָה
בְּכֶם וְעָצַר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן
אֶת־יְבוּלָהּ. וְאַבַּדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה
נָתַן לָכֶם: וְשָׁמַתֶּם אֶת־דְּבָרֵי אֱלֹהֵי לִבְּכֶם וְעַל־נַפְשְׁכֶם.

וְקִשְׁרֹתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל־יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם:
 וְלִמְדֹתֶם אֹתָם אֶת־בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם. בְּשַׁבְּתְךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ
 בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוֹמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:
 לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
 לְאַבְתֵּיכֶם לָתֵת לָהֶם. כִּי־יִמֵּי הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְּפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם.
 וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכֶּנֶף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם
 אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם. וְלֹא־תִתְּרוּ
 אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן
 תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי. וְהֵייתֶם קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם:
 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם. אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהֵיוֹת
 לָכֶם לֵאלֹהִים. אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: הַצִּיּוּר אֹמֵר: אָמֵת:

החזן חוזר ואומר: יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אָמֵת:

וְאִמוּנָה כָּל־זֹאת וּמִיָּם עָלִינוּ. כִּי הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵין
 זוּלָתוֹ. וְאַנְחָנוּ יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ. הַפּוֹדֵנוּ מִיַּד מְלָכִים.
 הַגּוֹאֲלֵנוּ מִלְּכָנוּ מִכַּף כָּל־עָרִיצִים. הָאֵל הַנִּפְרָע לָנוּ מִצְרֵינוּ.
 הַמְּשַׁלֵּם גְּמוּלָה לְכָל־אוֹיְבֵי נַפְשָׁנוּ. הַשֵּׁם נַפְשָׁנוּ בַּחַיִּים וְלֹא־נִתָּן
 לְמוֹט רַגְלָנוּ: הַמְּדַרְיָכָנוּ עַל־בְּמוֹת אוֹיְבֵינוּ. וַיִּרַם קַרְנָנוּ
 עַל־כָּל־שׁוֹנְאֵינוּ. (הָאֵל) הָעוֹשֶׂה לָנוּ נְסִים וּנְקָמָה בַּפְּרָעָה.
 אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים בְּאֶדְמַת בְּנֵי־חָם. הַמְּכַה בְּעִבְרָתוֹ כָּל־בְּכוֹרֵי
 מִצְרַיִם. וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ מִתּוֹכָם לְחֵרוֹת עוֹלָם. הַמְּעַבִּיר
 בְּנָיו בֵּין־גְּזָרֵי יַם־סוּף. אֶת־רֹדְפֵיהֶם וְאֶת־שׁוֹנְאֵיהֶם בְּתֵהוֹמוֹת
 טַבַּע. וְרָאוּ בָנִים אֶת־גְּבוּרָתוֹ. שִׁבְחוּ וְהוֹדוּ לְשֵׁמוֹ. וּמְלִכוּתוֹ

בְּרִצּוֹן קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם. מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ עָנּוּ שִׁירָה בְּשֹׁמְחָה
 רְבָה וְאָמְרוּ כָּל־ם. מִי־כִמְכָה בְּאֵלֶם יְהוָה. מִי כִמְכָה נְאֻדָּר
 בְּקֹדֶשׁ. נוֹרָא תְהִלַּת עֲשֵׂה פְּלֵא. מַלְכוּתְךָ רָאוּ בְּנֵיךָ. בּוֹקֵעַ
 יִם לִפְנֵי מֹשֶׁה. זֶה אֵלֵי עָנּוּ וְאָמְרוּ. יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֵלָם וָעַד:
 וְנֹאמְרֵי כִי־פָדָה יְהוָה אֶת־יַעֲקֹב וַיִּגְאֹלוּ מִיַּד חֲזַק מִמֶּנּוּ. בְּרוּךְ
 אַתָּה יְהוָה. גֹּאֵל יִשְׂרָאֵל:

הַשְּׂפִיבֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְשָׁלוֹם. וְהַעֲמִידֵנוּ מִלִּבְנוּ לְחַיִּים
 (טוֹבִים) וּלְשָׁלוֹם. וּפְרוּשׁ עָלֵינוּ סֶכֶת שְׁלוֹמְךָ.
 וְהִגֵּן בְּעַדֵּנוּ. וְתִקַּנְנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ. וְהוֹשִׁיעֵנוּ (מְהֵרָה)
 לְמַעַן שְׁמֹךְ. וְהִסַּר מֵעָלֵינוּ אוֹיֵב. דְּבַר וְחָרֵב וְרָעַב וְיָגוֹן
 וְאַנְחָה. וְשִׁבֵר (וְהִסַּר) שִׁטָּן מִלְּפָנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ. וְשָׁמַר צִאתֵנוּ
 וּבּוֹאֵנוּ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. שׁוֹמֵר עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
 לְעַד. אָמֵן:

אומרים בלחש:

בְּרוּךְ יְהוָה לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן: יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם. אָמֵן וְאָמֵן:
 בְּרוּךְ יְהוָה מִצִּיּוֹן שִׁכֵּן יְרוּשָׁלַם. הִלְלוּ־יָהּ: בְּרוּךְוּ יְהוָה
 אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. עֲשֵׂה נִפְלְאוֹת לְבָדּוֹ: וּבְרוּךְוּ שֵׁם כְּבוֹדוֹ
 לְעוֹלָם. וַיִּמְלֵא כְבוֹדוֹ אֶת־כָּל הָאָרֶץ. אָמֵן וְאָמֵן: יְהִי כְבוֹד יְהוָה
 לְעוֹלָם. יִשְׁמַח יְהוָה בְּמַעֲשָׂיו: כִּי לֹא־יִטָּשׁ יְהוָה אֶת־עַמּוֹ בְּעַבּוֹר
 שְׁמוֹ הַגָּדוֹל. כִּי הוֹאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לוֹ לְעַם: וַיֵּרָא כָּל־הָעַם
 וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם. וַיֹּאמְרוּ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים:
 וְהִיא יְהוָה לְמֹלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ. בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה אֶחָד וְשִׁמוֹ
 אֶחָד: יְהִי־חֲסִדְךָ יְהוָה עָלֵינוּ. כַּאֲשֶׁר יַחֲלֵנוּ לָךְ: הוֹשִׁיעֵנוּ יְהוָה
 אֱלֹהֵינוּ וּמְבַצְּנוּ מִן־הַגּוֹיִם. לְהַדּוֹת לְשֵׁם קֹדְשְׁךָ. לְהַשְׁתַּבַּח

בְּתֵהֲלַתְךָ: כָּל-גּוֹיִם אֲשֶׁר עָשִׂיתָ יְבוֹאוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְפָנֶיךָ אֲדֹנָי וַיִּכְבְּדוּ
 לְשִׁמְךָ: כִּי-גָדוֹל אַתָּה וְעָשָׂה נִפְלְאוֹת. אַתָּה אֱלֹהִים לְבַדְּךָ: וְאִנְחָנוּ
 עִמָּךְ וְצֹאן מִרְעִיתְךָ גֹּדֵה לְךָ לְעוֹלָם. לְדוֹר וָדוֹר נִסְפָּר תֵּהֲלַתְךָ:
 בְּרוּךְ יְהוָה בַּיּוֹם. בְּרוּךְ יְהוָה בְּלַיְלָה. בְּרוּךְ יְהוָה בְּשִׁכְבְּנוּ. בְּרוּךְ
 יְהוָה בְּקוּמָנוּ: כִּי בִיָּדְךָ נִפְשׁוֹת הַחַיִּים וְהַמֵּתִים: אֲשֶׁר בְּיָדוֹ נִפְשׁ
 כָּל-חַי וָרוּחַ כָּל-בֶּשֶׂר-אִישׁ: בִּיָּדְךָ אֶפְקִיד רוּחֵי פְדִיתָ אוֹתִי יְהוָה
 אֵל אֲמֵת: אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים. יְחִיד שִׁמְךָ וְקִים זְכָרְךָ וּמַלְכוּתְךָ
 תָּמִיד. הוּא יְמַלֵּךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: עַיִךְ בַּחֹשׁ: תִּהְלֶה נְבִיעַ לְרוּכְבֵי
 בְּעֶרְבוֹת. לֹאֵל הַמְּפֹאָר בְּמַקְהֵלוֹת קְדוּשִׁים: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
 מֶלֶךְ אֵל חַי לְעַד וְקִים לְנִצְחָה:

החזן אומר:

יִתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעֶלְמָא דְּבִרָא כְרַעוּתָהּ. וַיְמַלִּיךְ
 מַלְכוּתָהּ בְּחַיִּיכוּן וּבְיוֹמֵיכוּן וּבְחַיֵּי דְכָל-בֵּית-יִשְׂרָאֵל
 בְּעַגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב. וְאָמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ. לְעֵלַם וּלְעֵלְמֵי עֵלְמֵיָא.

יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח וַיִּתְפָּאֵר וַיִּתְרוֹמֵם וַיִּתְנַשֵּׂא וַיִּתְהַדָּר וַיִּתְעַלֶּה
 וַיִּתְהַלֵּל שְׁמֵהּ דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:
 לְעֵלָא לְעֵלָא מִן-כָּל-בִּרְכָתָא. שִׁירְתָּא. תְּשַׁבַּחְתָּא וְנִחַמְתָּא
 דְּאִמִּירָן בְּעֵלְמָא. וְאָמְרוּ אָמֵן:

עמידה לערבית של תשעה באב

יכון פניו כנגד מקום המקדש כאשר רגליו זו אצל זו, יעמוד ולא ישען ויכוף ראשו מעט, צריך לכוון בכל הברכות, ולפחות בברכה הראשונה.

אֲדַנִּי שְׁפַתִּי תִפְתַּח וְפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ:
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. אֱלֹהֵי אַבְרָהָם.
אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב. הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא.
אֵל עֲלִיּוֹן. גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה אֶת־הַכֹּל וְזוֹכֵר חֲסָדֵי
אֲבוֹת. וּמְבִיא גּוֹאֵל לְבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׂמוֹ בְּאַהֲבָה. מֶלֶךְ
גּוֹאֵל עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמְגַן. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְגַן אַבְרָהָם:

אַתָּה גְבוּר לְעוֹלָם יְהוָה. מְחַיֶּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ.
מוֹרִיד הַטַּל. מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד. מְחַיֶּה מֵתִים
בְּרַחֲמִים רַבִּים. סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים. מְתִיר אֲסוּרִים.
וּמְקַיֵּם אֲמוּנָתוֹ לִישְׁנֵי עֶפְרַיִם מִי־כְמוֹךָ בְּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דוֹמָה
לָךְ. מֶלֶךְ מַמְיֵת וּמְחַיֶּה וּמְצַמִּיחַ לָנוּ יְשׁוּעָה. וְנֶאֱמַן אַתָּה
לְהַחְיֹת מֵתִים. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְחַיֶּה הַמֵּתִים:

לְדוֹר וָדוֹר נִמְלִיךְ לְאֵל. כִּי־הוּא לְבָדוּ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ. וְשִׁבְחֶךָ
אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא־יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי־אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל
וְקָדוֹשׁ אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:
אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת. וּמְלַמֵּד לְאֲנוּשׁ בִּינָה.

מקורות ומקבילות

עמידה לערבית של ט"ב. סרע"ג ח"ב, סי' נח;
שנה"ל, סדר תענית, סי' רסז; סת"ר סי' נע, ענין
ח"ב.

ח"ג והערות

ומצמיח לנו ישועה. במח' רמ"ז ורומניא, דף של ע"א נוסף: צְבָרוּב,
וכ"ה במח' בולוניא בעמידה שחרית לתיב בלבד, אך לא בשאר
ימות השנה.

במוצ"ש אומרים:

אַתָּה הַבְּדַלְתָּ בֵּין-קֹדֶשׁ לְחֹל. בֵּין-אֹר לְחֹשֶׁךְ. בֵּין-יִשְׂרָאֵל
לְגוֹיִם. בֵּין-יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה. וְכַשֵּׁם
שֶׁהַבְּדִלְתָּנוּ מִגֹּיֵי הָאָרְצוֹת וּמִמְשַׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה. כֵּן תִּטְהַרְנוּ
וּתְנַקְנוּ מִכָּל-חַטָּא וְעוֹן.

וְחָנְנוּ מֵאֲתָךְ דַּעַה וּבִינָה וְהַשְׁכֵּל. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. חוֹנֵן הַדַּעַת:
הַשִּׁבְנוּ אֲבֵינוּ לְתוֹרָתְךָ. וְדַבְּקָנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ. וְקַרְבָּנוּ מִלְּכָנוּ
לְעַבֹדְתְךָ. וְהַחֲזִירְנוּ בְּתַשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ. בְּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה. הַרוֹצֵה בְּתַשׁוּבָה:

סִלַּח-לָנוּ אֲבֵינוּ כִּי חָטָאנוּ. מְחַל-לָנוּ מִלְּכָנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ.
כִּי אֵל טוֹב וְסִלַּח אֲתָדָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. חַנוּן
הַמְרַבֵּה לְסִלּוּחַ:

רֵאֵה נָא בְּעֵינָיו וְרִיבָה רִיבָנוּ. וּגְאֹלָנוּ מִלְּכָנוּ מִהֲרָה לְמַעַן
שְׂמֹךְ. כִּי (אֵל) גּוֹאֵל חָזַק אֲתָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל:

רַפְּאֵנוּ יְהוָה (אֱלֹהֵינוּ) וְנִרְפָּא. הוֹשִׁיעֵנו וְנִשְׁעָה. כִּי תִהְיֶה לְתוֹנוֹ
אַתָּה. וְהַעֲלֵה רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְכָל-מִכּוֹתֵינוּ (וְלְכָל-
תַּחֲלוּאֵינוּ). כִּי אֵל רוֹפֵא רַחֲמָן וְנֶאֱמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
רוֹפֵא חוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרִךְ עֲלֵינוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. אֶת-הַשָּׁנָה הַזֹּאת לְטוֹבָה וְאֶת-כָּל-
מִינֵי תְבוּאָתָה. וְתֵן טַל לְבִרְכָה עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה וְשַׁבַּע

מקורות ומקבילות

צמוצ"ש אומרים. ע"פ שנה"ל, סדר תענית, סי' רסה; סת"ר סוף סי' נט, ענין ת"צ; סה"ת, סדר ת"צ, סי' לא; מח' רומניא, דף קנז ע"ה.

אֶת־הָעוֹלָם מְבָרְכִיךָ. וְתֵן בְּרָכָה. רוּחָהּ וְהַצְלָחָה בְּכָל־
מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ. וּבָרַךְ אֶת־שָׁנוֹתֵינוּ כְּשָׁנִים הַטּוֹבוֹת הַמְּבוֹרְכוֹת.
בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְבָרַךְ הַשָּׁנִים:

תִּקַּע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחֵרוֹתֵנוּ. וְשֵׂא נֶס לְקַבֵּץ גְּלוּתֵינוּ. (וּמְבַצְעוּ
יַחַד מֵאֲרָבַע בְּנִפּוֹת הָאָרֶץ לְאֲרָצֵנוּ). בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
מְקַבֵּץ נִדְחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

הַשִּׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ כְּבְרָאשׁוֹנָה וְיִוָּעֲצֵנוּ כְּבִתְחִלָּה. וְתַמְלִךְ
עָלֵינוּ אֶתָּה (מְהֵרָה) לְבִדְךָ (בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים).
בְּצַדִּיק וּבְמִשְׁפָּט. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מֶלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה
וּמִשְׁפָּט:

נוסח מחזור רמ"ו ובולוניה:

נוסח בלתי מצונזר:

<p>וְלַמְשֻׁמְרִים בְּלִי־תוֹרָה תִּקְוָה. וְכָל־ הַמִּינִים כָּלֵם כְּרָגַע יֵאבְדוּ. וְכָל־אוֹיְבֵי עַמֶּךָ מְהֵרָה יִכְרְתוּ. וּמַלְכוּת זְדוֹן מְהֵרָה תִּעַקַר וּתְשַׁבֵּר וְתִכְנֶיעַ אוֹתָם בְּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. שׁוֹבֵר אוֹיְבִים וּמְכַנְיַע זָדִים:</p>	<p>וְלַמְלֻשִׁינִים בְּלִי־תוֹרָה תִּקְוָה. וְכָל־ הַמִּינִים כָּלֵם כְּרָגַע יֵאבְדוּ. וְכָל־אוֹיְבֵיךָ מְהֵרָה יִכְרְתוּ. וּמַלְכוּת זְדוֹן מְהֵרָה תִּעַקַר וּתְשַׁבֵּר וְתִכְנֶיעַ אוֹתָם בְּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. שׁוֹבֵר אוֹיְבִים וּמְכַנְיַע זָדִים:</p>
--	---

עַל־הַחֲסִידִים וְעַל־הַצַּדִּיקִים וְעַל־גְּרֵי הַצַּדִּיק וְעַל־פְּלִיטַת
עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. יְהִמוּ (נָא) רַחֲמֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. וְתֵן
שָׂכָר טוֹב לְכָל־הַבוֹטְחִים בְּשִׁמְךָ הַטּוֹב בְּאַמְתִּי. וְשִׁים חֶלְקֵנוּ
עִמָּהֶם. לְעוֹלָם לֹא גְבוּשׁ כִּי־בָךְ בִּטְחָנוּ מֶלֶךְ עוֹלָמִים. בָּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה. מְשַׁעֵן וּמְבַטֵּחַ לַצַּדִּיקִים:

וְלִירוּשָׁלַיִם עִירָךְ בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב. וּבְנִיה אֹתָהּ בְּנִין עוֹלָם בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ:

רַחֵם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וְעַל-יִשְׂרָאֵל עַמָּךְ. וְעַל-יְרוּשָׁלַיִם
עִירָךְ. וְעַל-צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ. וְעַל-הָעִיר הָאֲבֵלָה
הַחֲרָבָה וְהַשׁוֹמְמָה. הַנִּתְּוֶנָה בְיַד זָרִים. הַרְמוּסָה בְּכַף עָרִיצִים.
וַיְבַלְעוּהָ לְגִיזוֹתַי. וַיִּירָשׁוּהָ עוֹבְדֵי פְסִילִים וְלִישְׂרָאֵל עַמָּךְ
נִתְּתָה וְלוֹרַע יַעֲקֹב יִרְשָׁהּ הוֹרְשָׁתָהּ. נְעָרָה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ

מקורות ומקבילות

גליל ט' נאז אומרים. סרע"ג ח"ב, סי' לה; אור"ח ח"א, סדר תפילת ט"ב, אות טז, צבס ר' שמואל מאוורא; שצה"ל, סדר תענית, סי' רסז; סת"ר סי' נט, ענין ח"ב; סה"ת, סדר ח"ב, סי' לה; מח' רומניא, דף קלז ע"ב. ראו סדו' רס"ג עמ' שיה; רח"ש תענית, פ"ד, סוף סי' לד; אר"ז ח"א, הל' סעודה, סי' קלז צבס הגאונים. **צנכת זונה ירושלים.** ע"פ סדו' רס"ג עמ' שיה; רי"ף עמ"ס תענית, דף י ע"א; פסקי הרא"ש עמ"ס תענית, פ"ד, סי' לד; שצה"ל, סדר תענית, סי' רסז; פסקי רי"א עמ"ס תענית, פ"ד ה"ב, אות טז; מח' רומניא, דף קלז ע"ב. **נוסח רחם ה' וכו'.** ע"פ ירושלמי ברכות פ"ד, ה"ג, ותענית פ"ב, ה"ב; סרע"ג ח"ב, סי' לה; סדו' רס"ג עמ' שיה; רמב"ם, סד"ת, נוסח ברכות התפילה; סת"ר סי' נט, ענין ח"ב; כ"י כ"ה, דף 378. במח' פרס, דף עה ע"ב, הנוסח דומה עם תוספות, אמנם תמיד מתחיל ב'רחם'. בצפסקי רי"א עמ"ס תענית, פ"ד ה"ב, אות טז, מתחיל ב'רחם'. **רחם... עלינו.** ע"פ ירמ' לה, יט; ספ"ט ח, א; ספ"ב ג, ג. **רחם... ישראל עמך.** ע"פ ישע' יד, א; יחז' לט, כה; צ"מ לו, י; ספ"ה ו, כו. **רחם... ירושלים עירך.** ע"פ זכ' א, א; יב"ט; דני' ט, טז; צ"מ לו, יא; מדת"ה מז' עב, סי' א. **רחם... ליון.** ע"פ תה' קב, יד. **ליון משכן.** ע"פ יוא' ד, יז; תה' עד, ב. **משכן כבודך.** ע"פ יוא' ד, כה; זכ' ח, ג; תה' כו, ח; קב, ח; ספ"ה ט, ח; סח"ט ט, ח. **העיר האצולה.** ע"פ איכ" א, ד. **החרבה.** ע"פ ישע' נא, ג; ירמ' כז, ח; נחמ' ב, ג; ספ"ב ד, טו. **והשוממה.** ע"פ ישע' סד, ט; ירמ' מד, ו; איכ" א, יג; ספ"ב ד, טו. **המנונה ביד זרים.** ע"פ ירמ' נא, רנא; יחז' ז, כה; עוב' א, יא; איכ" א, יד; סמק"א א, לה. ראו יוא' ד, ח. **הרמוסה.** ע"פ ישע' ה, כה; יחז' סמק"א ג, מה. **צבף ערצים.** ע"פ ירמ' טו, כה; ספ"ב ג, יז. **ויבלעוה.** ע"פ הוש' ח, ח; איכ" ב, ב. **לגיונות.** לשון חכמים בהרבה מקומות, כמו: תוספתא חולין פ"ח, ה"טז; צבלי ברכות, דף לב ע"ב; מדת"ה פ"ר כי תשא, סי' טו; צ"ר פ"ד, סי' ו. **ויירשנה.** ע"פ מ"ב ח, יז; מא; תה' פג, יג. **עובדי פסילים.** ע"פ צבלי תענית, דף כח ע"ב, עש"ה דני' יב, יא. **ולישאל עמך נתתה.** ע"פ צמ' כ, כד; מ"א ח, מה; ספ"ב ב, לה. **ולורע יעקב ירושה.** ע"פ דב' א, ח; ישע' סה, ט. **הורשתה.** ע"פ תה' מד, ג; ד"ב כ, ז. **נערה ה' אלהינו מעפרה.** ע"פ ישע' נב, צב, צ"מ לו, טו;

ח"ג והערות

רחם ה"א עלינו. בשבחה"ל, סדר תענית, סי' רסז, סה"ת סי' לא וכ"י כ"ה, דף 78, מבואר שבכל התפילות אומרים 'רחם', בניגוד למנהגים אחרים. ראו או"ח סי' תקנו בשו"ע ורמ"א ובמקורות. הנוסח ע"פ מח' הקדומים וכ"י וולמרונה 10. תפילה זו נמצאת גם במנהג רומניא, דף קצו ע"ב; מח' פרס, דף עה ע"ב; מח' חלב, דף שכה ע"ב-שכו ע"א. **ועל-ישראל.** בכ"י זעל כל ישראל. **ועל-ציון משכן כבודך.** במח' חלב לא ללא תיבות אלו. **ועל-העיר.** בכ"י: 'על-העיר', ללא ו. **החרבה.** תיבה זו איננה במח' פרס. **והשוממה.** במח' רומניא: 'השוממה'. במח' פרס וחלב: 'השוממה'. **הרמוסה בכף ערצים.** כ"ה בירושלמי שלפנינו, נוב"ר, מח' רומניא ופרס. במח' חלב: 'היושבת וראש לה חפוי באשה עקרה שלא ילדה', במח' פרס נמצא לאחר בכף ערצים. **ויבלעוה.** בבנין קל. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא, כ"י, שד"ל בסדר ת"ב ותתת"ס רפ"ד. במח' רומניא, שד"ל שחרית של חול, נוסחאות אשכנז ותבלאל ע"ח: **ויבלעוה.** במח' פרס: **ויבלעוה.** במח' חלב: **ויבלעוה!** **לגיונות.** כ"ה בנוב"ר, כ"י ומח' רומניא. במח' פרס וחלב: **לגיונות.** **ויירשנה.** במח' רומניא: **ויחללוה.** **עובדי פסילים.** הנוסח 'עובדי אילילים' הוא נוסח מצונזר, אך נמצא ברס"ד-רס"ה, וכן הוא בכ"י, בולוניא, תתת"ס רפ"ד, אצל שד"ל וכן בתבלאל ע"ח. **ולישאל עמך.** כ"ה במח' רמ"ו. במח' רס"ד-רס"ה, בולוניא וכ"י: **ולישאל עמך.** במח' רומניא: **על עמך ישראל באהבה.** במח' חלב ופרס הנוסח שונה בהרבה. **ולורע יעקב.** במח' רומניא: **ולורע ישראל.** **נערה ה' מעפרה.** כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא, שד"ל וכ"י וולמרונה 10, מבנין

מַעֲפָרָהּ וְהַקִּיצָה מֵאֶרֶץ דְּוִיָּהּ. נְטִיחָה עֲלֶיהָ כְּנִהַר שָׁלוֹם. וּכְנַחֲלֵהּ
 שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם. כִּי בָאֵשׁ הִצַּתָּהּ. וּבָאֵשׁ אֶתָּה עֲתִיד לְבַנוֹתָהּ.
 כְּאָמֹר וְאָנִי אֶהְיֶה-לָּהּ נְאֻם-יְהוָה חֹמַת אֵשׁ סָבִיב וּלְכַבֹּד
 אֶהְיֶה בְּתוֹכָהּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְנַחֵם צִיּוֹן עִירוֹ וְאַבְלֵי עַמּוֹ
 וּבּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם:

אֶת-צִמְח דָּוִד עֲבָדְךָ בְּמַהֲרָה תִצְמַיֵחַ. וּמְרַנְּנו תְרוּם בְּיִשׁוּעַתְךָ.
 כִּי לִישׁוּעַתְךָ קִוִּינוּ כָּל-הַיּוֹם. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מִצְמַיֵחַ
 קָרָן יִשׁוּעָה:

שְׁמַע קוֹלֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. וְחוּס וְחַנּוּן וְרַחֵם עָלֵינוּ. וּמְקַבֵּל
 בְּרַחֲמִים וּבְרַצוֹן אֶת-תְּפִלָּתֵנוּ וְאֶת-תְּחִנָּתֵנוּ. כִּי אָב
 מְלֵא רַחֲמִים רַבִּים אַתָּה הוּא מְעוֹלָם. וְלֹא נָשׁוּב רִיקָם מִלְּפָנֶיךָ:

מקורות ומקבילות

צבלי ר"ה, דף לא, ריש ע"ג; צ"ר פ"י ע"ה, ס"ו א. והקילה
 מארץ דויה. ע"פ ירמ' ת, יח"ט. נטה עליה. ע"פ זכ' א, טז;
 או"י לה, ה. כנשר שלום וכו'. ע"פ ישע' סו, יב. כי באש
 הלאה. ע"פ ישע' סד, י; איכ"ד, ד, יא; צבלי צ"ק, דף ס ע"א;
 בראשית רבתי, פ"י וי"א, עמ' 138. ובאש אתה עתיד לננותה.
 צבלי צ"ק, דף ס ע"א, ע"פ זכ' ב, ט; פס"ב פ"י ל, ד"ה ד"א
 אמר הקצ"ה; ילקו"ש ח"ו, סוף רמז שמה. ראו רש"י סנהדרין,
 דף ע ע"ב, ד"ה בדבר שנתקלקל. ואני אהיה לה. זכ' ב, ט.
 ולכבוד אהיה בתוכה. ע"פ ישע' כד, כג; ספ"ב ד, לא; לו"ה,
 דן, ה, יב"ג. חומס בא"י מנחם ציון. ע"פ סרע"ג ח"ב, ס"ו אה;
 סה"ת, סדר ת"ב, ס"ו לא. ראו הלק"ל, נהיגת האבל, אות א.
 מנחם ציון. ע"פ ישע' נא, ג; זכ' א, ח; צ"ג"ס מת, כד; צ"ר
 פ"י ק, ס"ו יג, יכ; ח"י מנחם ציון ולכל הרבתיים; תד"א סוף
 פ"י יט. ציון עירו. ע"פ ישע' ס, יד; ח"י עת, סה; קלב, יג;
 צ"ג"ס נב, יג. ואצלי עמנו. ע"פ ישע' נא, יב; מד"ז (צוצק),
 איכ"י, פ"י א, ס"ו טו; פדר"ך פ"י יט, סוף ס"ו א. וצונה
 ירושלים. ע"פ ח"י קמו, צ; צ"ג"ס נב, ז; ירושלמי ברכות פ"ד, ה"ה;
 סה"ת, סדר ת"ב, ס"ו לא. את זמנת דוד. כ"ו כ"ה, דף 378;
 מח' רומניא, דף קא ע"ב.

ח"ג והערות

הקל. במח' רומניא וכ"י מוסקוביץ: צערה; מבנין הפיעל.
 וְהַקִּיצָה. במח' רמ"ו, רומניא וכ"י: וְהַקִּיצָה, וכ"ה בתה;
 לה, כג שלפנינו. במח' בולוניה ושר"ל: וְהַקִּיצָה. מארץ
 דְּוִיָּהּ. במח' רומניא: 'מארץ דְּוִיָּהּ'. נטה עליה. בכ"י
 כ"ה: נטה עלינו. במח' רמ"ו (סוף שחרית): נטה עליה
 סַכַּת שְׁלֹמֹכֶדֶק, אבל איננה במח' רמ"ו בערבית, ואף לא
 במח' בולוניה, שד"ל וכ"י. במח' רומניא: נטה עליה
 סַכַּת שָׁלוֹם. כ"ה באש. כ"ה בנוב"ר ומח' רומניא. במח'
 פרס וחלב: כי אתה יי באש. הַצַּתָּהּ. כן מנוקד במח'
 בולוניה, פרס, חלב, כ"י, רוב נוסחאות אשכנזים ותכלאל
 ע"ח. במח' רמ"ו ושר"ל: הַצַּתָּהּ, וכ"ה במח' תת"ס
 רפ"ד, בית אב וסדור רש"ס. במח' רומניא: הַצַּתָּהּ וּבָאֵשׁ
 הַחֲרִיבָתָהּ. לְבַנוֹתָהּ. במח' רומניא: לְבַנוֹתָהּ וּלְנַחֲמָהּ.
 כְּאָמֹר. כ"ה בנוב"ר ומח' רומניא. במח' פרס: עֲבָדְךָ
 שְׂנֵאמֵי. במח' חלב: עֲבָדְכֵיבִי. נְאֻם-יְיָ חֹמַת אֵשׁ
 סָבִיב. במח' רומניא: חֹמַת אֵשׁ סָבִיב נְאֻם-יְיָ, בשונה
 מכל הנוסחאות והפסוק שלפנינו. מנחם ציון עירו
 וכו'. כ"ה במח' רמ"ו (בערבית), בולוניה, נ"א בשד"ל
 וכ"ה בכ"י ובמקום תיבת 'בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם'. במח' רס"ד
 רס"ה: מְנַחֵם אֲבְלֵי צִיּוֹן וּבּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם, וכ"ה במח' רמ"ו
 (סוף שחרית). באשכנז: מְנַחֵם צִיּוֹן וּבּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם, וכ"ה
 בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם, וכ"ה בסדור רס"ג עמ' שיט.

היחיד הצם אומר:

עֲנֵנוּ יְהוָה עֲנֵנוּ בְּיוֹם צוֹם תַּעֲנִיתֵנוּ. כִּי בְצָרָה גְדוֹלָה אֲנַחְנוּ.
וְאֵל־תַּעֲלֵם אֲזַנְךָ מִשְׁמוֹעַ תְּפִלָּתֵנוּ. וְאֵל־תַּתְּעַלֵּם
מִבִּקְשֵׁתֵנוּ. הֲיִה נָא קְרוֹב לְשׁוֹעֵנוּ. טָרִם נִקְרָא אֶתָּה תַעֲנֵה.
כַּדְבָּר שֶׁנֶּאֱמַר. וְהִיָּה טָרִם־יִקְרָאוּ וְאֲנִי אֶעֱנֶה. עוֹד הֵם
מְדַבְּרִים וְאֲנִי אֲשַׁמְעֵם: כִּי אֶתָּה פוֹדֶה וּמְצִיל בְּכָל־עַת צָרָה
וְצוֹקָה. עַד כֵּאן מוֹסִיף יחיד הצם.

כִּי אֵל שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה וְתַחֲנוּן אֶתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

רִצְיָה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְאֵל־תְּפִלָּתָם שְׁעָה. וְהַשֵּׁב
הָעֲבוּדָה לְדַבִּיר בֵּיתְךָ. וְאֲשִׁי יִשְׂרָאֵל וְתְפִלָּתָם מְהֵרָה
בְּאַהֲבָה תִקַּבַּל בְּרִצּוֹן. וְתִהִי לְרִצּוֹן תָּמִיד עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל
עִמָּךְ. וְתַחֲזִינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוֹבְךָ לְצִיּוֹן וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּרַחֲמִים
כְּמֵאָז. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַמַּחְזִיר בְּרַחֲמָיו שְׂכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ. שְׂאֵתָה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵהִי אֲבוֹתֵינוּ.
עַל־חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדְךָ וְעַל־גְּשָׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת
לָךְ. וְעַל־נְסִיךְ שֶׁבְּכָל־יוֹם וַיּוֹם עִמָּנוּ וְעַל־נַפְּלֹאוֹתֶיךָ וְשׁוֹבוֹתֶיךָ
שֶׁבְּכָל־עַת. עָרַב וּבָקַר וְצִהָרִים. הַטּוֹב כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמֶיךָ.

מקורות ומקבילות

ליל ת"צ עננו. ע"פ צבלי שבת, דף כד ע"א; ראו סד' רס"ג
עננו שח; פסקי רי"ז תענית, פ"א, ה"א, אות יט; שצ"ל, סדר
תענית, ס' רעו, צפס רבינו נסים; סת"ר סוף ס' נט, ענין
ת"צ; סה"ת, סדר ת"צ, ס' לא; כ"י כ"ה, דף 378.

ח"ג והערות

נוסח עננו. הנוסח כאן לפי מח' רמ"ז (המופיע ב"י בשבת,
דף 49ב, תענית אסתר, דף א60, י"ז בתמוז, דף 144ב
וכן בסדר תעניות גשמים, ח"ב דף 135א, אך שם בשינויים
זעירים. בתשעה באב רק צוין לומר עננו) ומח' בולוניא.
במח' רמ"ז, בצום גדליה (ח"ב 26א), הנוסח שונה בהרבה
וקרוב בחלקו לאשכנז. עננו וְ. בסחב"ר: ענינו אבינו. אונך. בסחב"ר נוסף: 'מלכינו'. קרוב לְשׁוֹעֵנוּ. כ"ה
במח' רמ"ז (חוץ מצו"ג), בולוניא וכ"י (מופיע בתענית אסתר). במח' שד"ל: 'לְשׁוֹעֵתֵנוּ'. במח' שד"ל ובמח' רמ"ז
בצום גדליה: 'לְשׁוֹעֵתֵנוּ'. כַּדְבָּר שֶׁנֶּאֱמַר. בסחב"ר: 'כאמור'. במח' רומניא: 'יְכַתִּיב'. כִּי אֶתָּה פוֹדֶה וּמְצִיל.
בסחב"ר: 'כי אתה אל טוב פודה ומציל ועונה לעמו'.

המרחם כי לא-תמו חסדיך ומעולם קוינו לך. לא-הכלמתנו
יהוה אלהינו ולא-עזבתנו ולא-הסתרת פניך ממנו:

על-כלם יתברך ויתרומם שמך מלכנו תמיד. כל-החיים
יודוך סלה. ויהללו לשמך הטוב באמת: ברוך אתה
יהוה. הטוב שמך ולך נאה להודות:

שים שלום. טובה וברכה. (חיים). חן וחסד ורחמים. עלינו
ועל-כל-ישראל עמך. ברכנו אבינו כלנו כאחד באור
פניך. כי באור פניך נתת לנו יהוה אלהינו. תורת חיים.
אהבה וחסד. צדקה. ברכה. ישועה ורחמים וחיים ושלום.
וטוב יהיה בעיניך (לברכנו ו) לברך את-כל-עמך ישראל
תמיד בכל-עת ובכל-שעה בשלומך. ברוך אתה יהוה.
המברך את-עמו ישראל בשלום. (אמן):

ויש נוהגים להוסיף:

אלהי. נצור לשוני מרע. ושפתי מדבר מרמה. ולמקללי נפשי תדום ולמצותיך
תרחף נפשי. ונפשי כעפר לכל תהיה. יהי רצון מלפניך יהוה אלהי.
שכל-הנקמים עלי לרעה. תפר עצתם ותקלקל מחשבותם. וכן יהי רצון מלפניך
יהוה אלהי. שתפתח לי שערי תורה. שערי חכמה. שערי בינה. שערי דעה. שערי
פרנסה וכלכלה. שערי חיים. חן וחסד ורחמים ורצון מלפניך:

כולם אומרים:

יהיו לרצון אמרי-פי. והגיון לבי לפניך. יהוה צורי וגאלי:

פוסע שלש פסיעות לאחוריו בכריעה אחת וחוזר לשמאלו, ואחר כך לימינו ואומר:

עשה שלום במרומי. הוא ברחמי. יעשה שלום עלינו
ועל-כל-ישראל. (אמן):

(יהי רצון מלפניך. יהוה אלהינו ואלהי אבותינו.

שתבנה בית המקדש במהרה בימינו. ותן חלקנו בתורתך):

לאחר העמידה החזן אומר הקדיש חסר, בקול נמוך וכובד ראש:

**יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעֶלְמָא דְּבָרָא כְרַעוּתָהּ. וְיִמְלִיךְ
מַלְכוּתָהּ בְּחַיִּיכוֹן וּבְיַמֵּיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל-בֵּית-יִשְׂרָאֵל
בְּעַגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב. וְאָמְרוּ אָמֵן:**

יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ. לְעָלַם וּלְעַלְמֵי עַלְמֵיָא.

**יְתַבְרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמֵם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה
וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:
לְעֵלְא לְעֵלְא מִן-כָּל-בְּרַכְתָּא. שִׁירְתָּא. תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחְמְתָּא
דְּאִמְרֵן בְּעֶלְמָא. וְאָמְרוּ אָמֵן:**

תשעה באב שחל להיות במוצאי שבת אין אומרים 'ויהי נועם' ולא 'ויתן לך', ואין מבדילים על הכוס שהרי הן אסורים לטעום כלום אלא מברכים על האור ובמוצאי תשעה באב מבדילים על הכוס בלא נר ובשמים.

במוצאי שבת מברכים על האור:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם.
בוֹרֵא מְאוּרֵי הָאֵשׁ:**

מקורות ומקבילות

לאחר העמידה החזן וכו'. ע"פ שנה"ל, סדר תענית, סי' רסז, וראו מש"כ שם 'ויש שאין נוהגין לומר קדיש' וכו'; סה"ת, סדר ת"צ, סי' לא. הקדיש חסר. ע"פ כ"י כ"ה, דף 378. אין אומרים ויהי נועם. ע"פ סרע"ג ת"צ, סי' לט; שנה"ל, סדר תענית, סי' רסז; סה"ת, סדר ת"צ, סי' לא; כ"י כ"ה, דף 478; מח' רומניא, דף ק"ט ע"ג. ולא ויתן לך. ע"פ סה"ת, סדר ת"צ, סי' לא. ואין מבדילים על הכוס וכו'. ע"פ שנה"ל, סדר תענית, סי' רסח; סת"ר סוף סי' נט, ענין ת"צ; סה"ת, סדר ת"צ, סי' לא; כ"י כ"ה, דף 478; מח' רומניא, דף ק"ז ע"א ודף ק"ט ע"ג. ובמולאי תשעה באב מבדילים וכו'. ע"פ שנה"ל,

ח"ג והערות

במוצאי שבת מברכים על האור. במשנ"ב סי' תקנו, סי"ק א, כתוב לברך לפני איכה וכן כתב הרב מ"ע הרטום בחוברת המנהג. אמנם בקד"א כתב הנחיה על ברכת הנר לפני זאתה קדוש, שאין מבדילים על הכוס אבל מברכים על הנר, משמע שאומרים את הברכה אחרי קריאת איכה וכן נראה ממח' שד"ל. מברכים על האור. ואין מבדילים כ"א במוצאי ת"ב על הכוס שלא נר ובשמים. בתניא רבתי סי' נט כתוב: זימנהגנו שלא לברך לא על הנר ולא על הבשמים במוצאי של ת"ב.

סדר תענית, סי' רסח; סת"ר סוף סי' נט, ענין ת"צ; סה"ת, סדר ת"צ, סי' לא; כ"י כ"ה, דף 478. צמז"ש מצרכים על האור. ע"פ שנה"ל, סדר תענית, סי' רסח, צמס רש"י ור' משה צ"ר יקותיאל; סה"ת, סדר ת"צ, סי' לא; כ"י כ"ה, דף 478; מח' רומניא, דף ק"ז ע"א. ראו תשו' רמ"ג או"ח, סי' קעה; סת"ר סוף סי' נט, ענין ת"צ.

במוצאי שבת בק"ק רומה נוהגים לומר את הקינה הבאה:

הַיּוֹם עֵת בּוֹא שְׁמֵשִׁי. שְׁמַחַת לְבִי שָׁבַת. נָפַל הוֹד מִקְדָּשִׁי. נִשְׁפַּח
מוֹעֵד וְשַׁבָּת: בְּרַבַּת יַיִן הַטּוֹב. הוֹשְׁמָה לְמְרוֹרִים. כִּי אֵל
הַרְבָּה קָטַב. עֲנִי לְבִנֵי חָרִים: יָדִיו הָרִים צוֹרֵר. גַּם בְּקַטְרֵת סָמִים.
בְּדוֹר כָּלוּ סוֹרֵר. אֵין רִיחַ לְבָשָׁמִים: עַל-אוֹר הַנֶּתְחַדָּשׁ. עֲתָה כִּפִּי
אָפָה. כִּי בּוֹ נִשְׁרַף מִקְדָּשׁ. וּמְאוּרֵי אֵשׁ נִכְבְּהָ: מִשְׁפָּט הַצּוֹר תָּמִים.
עֲתָה אוֹיֵב הַגְּדִיל. עַל פֶּן אֶהְיֶה מְשָׁמִים. בְּבִרְכַת הַמְּבַדִּיל: כְּבִיר
אֵל טוֹב מְרַעֶה. הֶשֶׁב עִם דָּךְ נִכְלָם. רוּעָה עֲדָרוּ יִרְעָה. צָרִיו
כְּצַל עוֹלָם:

נוהגים להחשיך את בית הכנסת, יושבים על הארץ ואומרים את הקינה הבאה ואח"כ קוראים את מגילת איכה ללא ברכה.

לְמִי אֶבְכֶּה. וְכֹף אֶפְהֶה. וּבְכִי אֶמְרָר וְהִמּוֹן מֵעֵי אֲשַׁנָּן:
הֶלְמִקְדָּשׁ וְאַרְזוֹן אוֹ כְרוּבִים. אֲשֶׁר עוֹרְבִים וְקַפּוֹד שָׁם יִקְנָן:
וְעַל-דּוּכָן. אֲשֶׁר הוּכָן. לְלוֹי לְנִצַּח בְּשִׁיר לְאֵל וְרִנָּן:

מקורות ומקבילות

נוהגים להחשיך את ציהכ"ג ע"פ איכ"ג, ג, ו; איכ"ר פ"א א, סי' א. **יושבים על הארץ וכו'.** ראו מס"ו פ"א יא, ה"ד וה"ז וסידושי הרמב"ן בסוף מס' תענית בשמה (מספרו תורת האדם). ומדברי המס"ו נראה שמנהג ישיבה על הארץ נועד עבור שעת אמירת הקינות; סה"ת, סדר ת"ב, סי' לא; כ"ו כ"ה, דף 378. **ואומרים קינה.** ראו שצה"ל, סדר תענית, סי' רסו, 'ואומר קינות כפי המנהג'; סת"ר סי' נט, ענין ת"ב; סה"ת, סדר ת"ב, סי' לא; כ"ו כ"ה, דף 378, 'ואומר מגילת וכו' ואומ' קינות'. **קוראים מגילת איכה.** ע"פ שצה"ל, סדר תענית, סי' רסו; כ"ו כ"ה, דף 378. **אנכה.** ע"פ זכ"ז, ג; תה" סט, יא. **וכף אפה.** ע"פ יחו' כא, כג. **ובככי אמרה.** ע"פ ישע' כג, ד. **והמון מעי.** ע"פ ישע' סג, טו. **וקפוד שם יקנן.** ע"פ ישע' לד, יא. **ללוי לנצח בשיר.** ע"פ דה"צ לד, יג. **לאל ורנן.** ע"פ מדת"ה מ"י כג, סי' י.

ח"ג והערות

היום עת בוא שמש. קינה מאת החבר שבתי משה מיילי מרומה. פורסמה לראשונה ע"י מו"ר יהודה נילו פאוונצ'ילו, 'ידע-עם', יב, 31-32 (תשכ"ד), עמ' 38. **יושבים על הארץ.** במח' רמ"ו, קד"א וכ"י ההוראה לשבת על הארץ באה לפני מגילת איכה. בסה"ת, סי' לא כתב, יש נוהגין לישב על הארץ מתחילת תפילת ערבית, ויש שאין נוהגין וכו' אלא כשקוראים מגילת איכה, וכ"כ בשבה"ל, סדר תענית, סי' רסו. אבל מתנא רבתי סי' נט, ענין ת"ב, משמע שמנהגם היה לשבת לפני קריאת הקינות וכך המנהג היום. מחו' רומניא, דף קצו ע"א, משמע שיושבים על הארץ עוד לפני ערבית. **ללא ברכה.** כך משמע במח' הקדומים וכך המנהג היום. **למי אבכה.** קינה זו אינה מופיעה במח' הקדומים, וכנראה הונהג לאומרה בהשפעת המנהג הספרדי. הקינה מופיעה גם בסדר הקינות כמנהג התימנים, תכלאל ע"ה, דף נ ע"א; בית אב, דף עד ע"א; מח' תת"ס רפ"ד, דף רכה. הובאה כאן עפ"י מח' שד"ל ח"א, דף קסד, ב-קסה, א. **הלמקדש וארון.** במח' תת"ס רפ"ד ותכלאל ע"ה: 'הלמקדש וארון. וקפוד שם יקנן. במח' תת"ס רפ"ד: וקפוד שם יקנן'.

אֵהי מְשָׁמִים. עֲלֵי אֹרִים וְתַמִּים. אֲשֶׁר שָׁם כִּהְיִי מְשַׁמֵּר יְכוּנָן:
 וְעַל-הָרֶג חֲכָמִים. בֵּית אֱלֹהִים. וּבֵא קוֹסִם קֶסֶמִים גַּם-מְעוֹנָן:
 וְאִיכָה חֲשָׁכָה. אֹר הַהֶלְכָה. וְהַתְּלַמּוּד כְּמוֹ גְלַמּוּד מִי-יְבוּנָן:
 וְסוּד תּוֹרָה. הַיֵּשׁ מוֹצִיא לְאוֹרָה. וּמִי-הוּא זֶה עֲלֵי הַדּוֹר יְגוּנָן:
 חֲלָלִים נָפְלוּ. עוֹלָלִים וַיּוֹנְקִים. וְאַיִן-מְקִים וְאַיִן-חֹמֶל וְחוּנָן:
 לְזֹאת כָּל-יּוֹם. וְכָל-לַיִל אֵיילִיל. בְּרוֹב חֶבֶל כְּמוֹ אָבֶל וְאוֹנָן:
 וּמֵר אֶסְפֹּד. וְאָח אֶקְרָא לְקַפּוֹד. וּמִדְּמַעֵי עֵפֶר צִיּוֹן אֶחוּנָן:
 וְאַחֲדֵל מְשַׁמֵּעַ קוֹל מֵרָגֵן. וְאִיכָה יִשְׁבָּה בְּדָד אֶקּוּנָן:

מקורות ומקבילות

עלֵי אֹרִים וְתוֹמִים. ע"פ הוש' ג, ד; נחמ' ז, סה. הרג חכמים בית אלהים. ע"פ צבלי סוכה, דף נב ע"א; הדור (איש שלום), סוף פ"ד. וצ"א קוסס קסמים. ע"פ איכ"ר פתיח, ס"ו כג, 'גשמה של ירושלים ועלתה לו'. ואיכה חשכה. ע"פ מויב' ג, ו. צ"ר פ"ד מד, ס"ו ה. חללים נפלו. ע"פ ש"צ א, יט; ירמ' נא, מט. עוללים ויונקים. ע"פ ירמ' מד, ז; איכ' ד, ד. ואין מקים. ע"פ עמו' ה, ב. ואין חומל. ע"פ ירמ' טו, ה. ציון אחונן. ע"פ תה' קב, יד. ואחדל... ואיכה... ע"פ פתיחתא דאיכ"ר ס"ו ג; צבלי סוטה, דף מח ע"א, מתחילת המשנה ועד סוף העמ'. משמע קול מרנן. ע"פ תה' מב, ה. אקונן. מגילת איכ' אשר מכונה 'קונות' ע"י חז"ל, ראו צבלי ב"ב, דף יד ע"ב.

ח"ג והערות

גלמוד מי יבונן. במח' תתת"ס רפ"ד: גלמוד מי יבונן. וכל-ליל איליל. בתבלאל ע"ח: זבל-ליל אקונן.

יִשְׁבֶּה בְּדָד. הָעִיר רִבְתִּי
 עִם הַיְתָה כְּאַלְמָנָה. רִבְתִּי
 בְּגוֹיִם שְׁלֹתִי בַמַּדְיָנוֹת
 הַיְתָה לְמָס: ׀ בְּכֹ

א

תִּבְכֶּה בְּלֵילָה וְדַמְעָתֶהָ עַל לַחֲיָהּ אֵין לָהּ מְנַחֵם מִכָּל-אֲהַבְיָהּ.
 כָּל-רְעִיָּהּ בְּגָדוּ בָּהּ. הָיוּ לָהּ לְאֵיבִים: ׀ גָּלְתָה יְהוּדָה
 מֵעֲנִי וּמִרַב עֲבָדָה הִיא יֹשֶׁבֶה בְּגוֹיִם. לֹא מִצָּאָהּ מְנוּחַ.
 כָּל-רֹדְפֶיהָ הִשְׁיִגוּהָ בֵּין הַמְצָרִים: ׀ דְּרָכֶי צִיּוֹן אֲבֵלוֹת.
 מִבְּלִי בְּאֵי מוֹעֵד. כָּל-שְׁעָרֶיהָ שׁוֹמְמִין כַּהֲנִיָּה נֶאֱנַחֲכִים. בְּתוֹלְתֶיהָ
 נֹגְוֹת וְהִיא מֵרָלָה: ׀ הָיוּ צָרֶיהָ לְרֹאשׁ אֵיבֵיהָ
 שָׁלוּ. כִּי-יְהוֹה הוֹגָה עַל רַב-פְּשָׁעֶיהָ. עוֹלָלֶיהָ הִלְכּוּ שָׁבִי לְפָנָי

מקורות ומקבילות

מגילת איכה. ע"פ דה"צ לה, כה ורש"י; סרע"ג ח"ב, ס' אט;
 הלק"ג, הל' ת"ב, אות ה; שצח"ל, סדר תענית, ס' רסז;
 כ"י כ"ה, דף 78ב; מנח' רומניא, דף קאז ע"ב. רלוי מס"ו
 פר' ית, ה"ה, י"ג שקורין ספר קונת בערב, ויש שמאחרין
 עד הנקר לאחר קריאת התורה. איכ' ישצה 277. איכה,
 א, א; שצח"ל, סדר תענית, ס' רסז; סת"ר ס' נע, ענין
 ח"ב.

ח"ג והערות

מגילת איכה. באיכה יש בין פסוק לפרשה פרשה סתומה
 (חוץ מבזכר ה' מה היה לנו), כמו שהעיד רש"י (על יען
 יעקב, מ"ק, דף כו ע"א), וכ"ה בכארצ"ו שהרמב"ם שסמך
 עליו וכן נהגו בכל ישראל, שאר כתבי יד ודפוסים קדמונים.
 הרווחים שבין כל פסוק ופסוק נמצאים גם בדפוסים הישנים,
 מח' תתת"ס רפ"ד, רומניא ועוד, הם מבטאים הפסק הקינה,
 שהמקונן עומד מעט בין פסוק לפסוק.

צָרָה: ׀ וַיֵּצֵא מִבֵּית צִיּוֹן כָּל־הַדְּרָהּ. הָיוּ שָׁרִיָּה כְּאֵילִים
 לֹא־מִצְאוּ מִרְעֵה וַיִּלְכוּ בְּלֹא־כֹחַ לִפְנֵי רוּדָף: ׀ זְכָרָה
 יְרוּשָׁלַם. יָמֵי עֲנִיָּה וּמְרוּדֶיהָ. כָּל מַחְמֹדֶיהָ. אֲשֶׁר הָיוּ מִימֵי
 קֹדֶם. בְּנֹפֶל עִמָּה בִּיד־צָר וְאִין עֹזֵר לָהּ. רָאוּהָ צָרִים שָׁחֲקוּ
 עַל מִשְׁבֹּתֶיהָ: ׀ חֲטָא חֲטָאָה יְרוּשָׁלַם. עַל־כֵּן לְגִידָה
 הֵיטָהּ. כָּל־מִכְבָּדֶיהָ הִזְלִוּהָ כִּי־רָאוּ עֲרוּתָהּ. גַּם־הִיא נֶאֱנַחָה
 וַתִּשָּׁב אַחֲרָה: ׀ טַמְאָתָהּ בְּשׁוּלֶיהָ. לֹא זְכָרָה אַחֲרִיתָהּ
 וַתִּרְדּוּ פְּלָאִים. אִין מְנַחֵם לָהּ. רָאָה יְהוָה אֶת־עֲנִיָּי כִּי הִגְדִּיל
 אוֹיֵב: ׀ יְדוּ פֶרֶשׁ צָר עַל כָּל־מַחְמֹדֶיהָ. כִּי־רָאָתָה גּוֹיִם
 בָּאוּ מִקִּדְשָׁהּ. אֲשֶׁר צִוִּיתָה לֹא־יָבֹאוּ בִקְהָל לָךְ: ׀ כָּל־
 עִמָּה נֶאֱנַחִים מִבְּקָשִׁים לְחֶם. נִתְּנוּ מַחְמֹדֶיהֶם בְּאֶכֶל לְהַשְׁיֵב
 נַפְשׁוֹ. רָאָה יְהוָה וְהִבִּיטָהּ כִּי הֵיטִי זֹלְלָהּ: ׀ לֹא אֵלֵיכֶם
 כָּל־עֲבָרֵי דְרָךְ. הִבִּיטוּ וּרְאוּ אִם־יֵשׁ מִכָּאוֹב כְּמִכָּאֲבֵי. אֲשֶׁר
 עֹלְלָ לִי. אֲשֶׁר הוֹגָה יְהוָה בְּיוֹם חֲרוֹן אַפּוֹ: ׀ מִמְרוֹם
 שְׁלַח־אֵשׁ בְּעֶצְמֹתַי וַיִּרְדְּנָהּ. פֶּרֶשׁ רֶשֶׁת לְרַגְלֵי הַשִּׁיבְנֵי אַחֲרָה.
 נִתְּנִי שְׂמִמָּהּ. כָּל־הַיּוֹם דָּוָה: ׀ נִשְׁקַד עַל פְּשְׁעֵי
 בִּידוֹ. יִשְׁתַּרְגּוּ עָלוּ עַל־צִוְּאָרֵי הַכְּשִׁיל כַּחֲסִי. נִתְּנִי אֲדָנִי בִיָּדִי
 לֹא־אוּכַל קוֹם: ׀ סָלָה כָּל־אֲבִירָיו אֲדָנִי בְּקַרְבֵּי.
 קָרָא עָלַי מוֹעֵד לְשֹׁבֵר בַּחוּרֵי. גַּת דְּרָךְ אֲדָנִי לְבַתּוֹלַת
 בַּת־יְהוּדָה: ׀ עַל־אַלְהוֹ אֲנִי בּוֹכָהּ. עֵינָיו עֵינִי
 יִרְדָּה מַיִם. כִּי־רַחֵק מִמֶּנִּי מְנַחֵם מִשִּׁיב נַפְשֵׁי. הָיוּ בְּנֵי שׁוֹמְמִים
 כִּי גָבַר אוֹיֵב: ׀ פֶּרְשָׁה צִיּוֹן בִּידֶיהָ. אִין מְנַחֵם
 לָהּ. צִוָּה יְהוָה לְיַעֲקֹב סְבִיבּוֹ צָרִיו. הֵיטָהּ יְרוּשָׁלַם לְגִידָה

ח"ג והערות

מִבֵּית־. זהו הקרי, והכתיב: 'מן בת'. מַחְמֹדֶיהֶם. זהו הקרי, והכתיב: 'מחמודיהם'. לֹא. ל' ועירא. מסורה.

בִּינִיָּהֶם: ׀ צְדִיק הוּא יְהוָה כִּי פִּיהוּ מְרִיתִי.
 שָׁמְעוּ-נָא כָּל-הָעַמִּים וּרְאוּ מִכְאֲבֵי בְּתוֹלְתֵי וּבַחֹרֵי הַלְכוּ
 בְּשָׁבִי: ׀ קָרָאתִי לְמֵאֲהָבֵי הַמָּה רַמּוֹנֵי כְּהֲנֵי וּזְמַנֵּי
 בְּעִיר גּוֹעוּ כִּי-בִקְשׁוּ אֲכָל לָמוּ וַיִּשְׁבּוּ אֶת-נַפְשָׁם: ׀ רָאָה
 יְהוָה כִּי-צָר-לִי מְעַי חָמַרְמָרוּ נִהַפְּדוּ לִבִּי בְּקִרְבִּי כִּי מָרוּ
 מְרִיתִי מִחוּץ שְׂכָל־הַחָרֵב בַּבַּיִת כַּמּוֹת: ׀ שָׁמְעוּ
 כִּי נִאֲנַחָה אָנִי אֵין מְנַחֵם לִי כָּל-אֵיבֵי שָׁמְעוּ רַעְתִּי שָׁשׂוּ.
 כִּי אַתָּה עָשִׂיתִי הִבַּאת יוֹס־קָרָאת וַיְהִי כַּמְנִי: ׀ תָּבֹא
 כָּל-רַעְתָּם לְפָנָיִךָ וְעוֹלָל לָמוּ כַּאֲשֶׁר עוֹלָלְתָּ לִּי עַל כָּל-פְּשָׁעֵי.
 כִּי-רַבּוֹת אֲנַחְתִּי וְלִבִּי דוּי: ׀
 כִּי אֵיכָּה יַעֲיֵב בְּאֶפְסוֹ אֲדַנִּי אֶת-בֵּת-צִיּוֹן הַשְּׁלִיךְ מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ
 תַּפְּסֹאת יִשְׂרָאֵל וְלֹא-זָכַר הַדָּס־רַגְלָיו בְּיוֹם אָפוֹ: ׀ בָּלַע
 אֲדָנִי וְלֹא חָמַל אֶת כָּל-נְאוֹת יַעֲקֹב הָרַס בְּעִבְרָתוֹ מִבְּצָרֵי
 בֵּת-יְהוּדָה הִגִּיעַ לְאֶרֶץ חָלָל מִמְּלָכָה וְשָׁרִיָּה: ׀ גָּדַע
 בְּחָרֵי-אָף כָּל קֶרֶן יִשְׂרָאֵל הִשְׁיֵב אַחֹר יָמִינוּ מִפְּנֵי אוֹיֵב.
 וַיִּבְעַר בְּיַעֲקֹב כָּאֵשׁ לְהִבָּה אֲכָלָה סְבִיב: ׀ דֶּרֶךְ קִשְׁתּוֹ
 כְּאוֹיֵב נֶאֱצַב יָמִינוּ בְּצָר וַיִּהְרַג כָּל מַחְמַדֵּי-עֵינַי בְּאַהֲלֵ בֵּת-צִיּוֹן
 שָׁפַךְ כָּאֵשׁ חֲמָתוֹ: ׀ הִיָּה אֲדָנִי כְּאוֹיֵב בָּלַע
 יִשְׂרָאֵל בָּלַע כָּל-אַרְמְנוֹתֶיהָ שַׁחַת מִבְּצָרָיו וַיִּרַב בְּבֵת-יְהוּדָה
 תִּאֲנִיָּה וְאַנְיָה: ׀ וַיַּחֲמַס כַּגֵּן שָׂפּוֹ שַׁחַת מְעַדּוֹ.
 שָׂפַח יְהוָה בְּצִיּוֹן מוֹעֵד וְשַׁבָּת וַיִּנְאַץ בְּזַעַם-אָפוֹ מִלֶּךְ
 זָנַח אֲדָנִי מִזְבַּחוֹ נָאֵר מִקִּדְשׁוֹ.
 הַסְּגִיר בְּיַד-אוֹיֵב חוֹמַת אַרְמְנוֹתֶיהָ קוֹל נִתְּנוּ בְּבֵית-יְהוָה כְּיוֹם

ח"ג והערות

הַעַמִּים. זֶהוּ הַקָּרִי, וְהַכְּתִיב: עַמִּים. וְלֹא. זֶהוּ הַקָּרִי, וְהַכְּתִיב: יֵלֵא.

מוֹעֵד: ◦ חָשַׁב יְהוָה לְהַשְׁחִית חוֹמַת בֵּית־
 צִיּוֹן. נָטָה קֶוֶן. לֹא־הָשִׁיב יָדוֹ מִבְּלֹעַ. וַיֹּאבֶל־חַל וְחוֹמָה יַחְדָּו
 אֲמָלָיו: ◦ טָבְעוּ בָאָרֶץ שְׁעָרֶיהָ. אֲבָד וְשֹׁבֵר
 בְּרִיחֶיהָ. מַלְכָּה וְשָׂרֶיהָ בְּגוֹיִם אֵין תּוֹרָה. גַּם־נְבִיאֶיהָ לֹא־מָצְאוּ
 חֲזוֹן מִיְהוָה: ◦ יִשְׁבוּ לָאָרֶץ יְדָמוּ זְקֵנֵי בֵּית־צִיּוֹן.
 הָעָלוּ עֶפְרַיִם עַל־רֹאשֵׁם חָגְרוּ שַׁקִּים. הוֹרִידוּ לָאָרֶץ רֹאשָׁן
 בְּתוֹלַת יְרוּשָׁלַם: ◦ כָּלוּ בַדְמָעוֹת עֵינַי חֲמַרְמָרוּ
 מֵעַי. נִשְׁפָּךְ לָאָרֶץ כְּבֹדִי. עַל־שֹׁבֵר בֵּית־עַמִּי. בַּעֲטָף עוֹלָל
 וַיִּזְקַן בְּרַחֲבוֹת קָרְיָה: ◦ לֹא־מָתַם יֹאמְרוּ. אֵיךְ דָּגַן
 וַיִּזֵּן. בְּהִתְעַטָּפִים כִּחַלֵּל בְּרַחֲבוֹת עִיר. בְּהַשְׁתַּפֵּךְ נַפְשָׁם אֶל־חֵיק
 אֲמָתָם: ◦ מִה־אֶעֱיֶדְךָ מָה אֲדַמָּה־לְךָ הַבַּת
 יְרוּשָׁלַם. מָה אֲשׁוּה־לְךָ וְאֲנַחֲמְךָ בְּתוֹלַת בֵּית־צִיּוֹן. כִּי־גָדוֹל כִּי־ם
 שִׁבְרֶךָ. מִי יִרְפָּא־לְךָ: ◦ נְבִיאֶיךָ. חֲזוּ לְךָ שׂוֹא וְתַפֵּל.
 וְלֹא־גָלוּ עַל־עוֹנֶךָ לְהָשִׁיב שְׁבוּתֶךָ. וַיַּחֲזוּ לְךָ מַשְׁאוֹת שׂוֹא
 וּמַדּוּחִים: ◦ סִפְקוּ עֲלֵיךָ כַּפַּיִם כָּל־עֲבָרֵי דָרְךָ.
 שָׁרְקוּ וַיִּנְעוּ רֹאשֵׁם עַל־בֵּית יְרוּשָׁלַם. הַזֹּאת הָעִיר שִׁיאֲמָרוּ
 כְּלִילַת יָפִי. מְשׁוֹשׁ לְכָל־הָאָרֶץ: ◦ פָּצוּ עֲלֵיךָ פִּיהֶם
 כָּל־אֵיבֶיךָ. שָׁרְקוּ וַיַּחֲרִקוּ־שָׁן. אָמְרוּ בִלְעָנוּ. אַךְ זֶה הַיּוֹם
 שִׁקְוִינָהוּ מִצְּאֵנוּ רְאִינוּ: ◦ עֲשֵׂה יְהוָה אֲשֶׁר זָמַם. בְּצַע
 אֲמָרְתוֹ אֲשֶׁר צָוָה מִימֵי־קֹדֶם. הָרַס וְלֹא חָמַל. וַיִּשְׁמַח עֲלֵיךָ
 אוֹיֵב הַרִים קָרַן צָרִיךָ: ◦ צָעַק לְבָם אֶל־אֲדָנָי.
 חוֹמַת בֵּית־צִיּוֹן. הוֹרִידִי כִנְחָל דְּמָעָה יוֹמָם וּלְיָלָה. אֶל־תִּתְּנֵי
 פּוֹגַת לְךָ. אֶל־תִּתְּדִם בֵּית־עֵינֶיךָ: ◦ קוֹמִי רַנִּי בַלְיָלָה.

מקורות ומקבילות

העלו עפר על ראשם. ראו משה"כ צצצה"ל, סדר תענית, סי' ער, על מנהג זקינו ר' אברהם הרופא.
 ח"ג והערות טָבְעוּ. ט' זעירא. מסורה. מִיְהוָה. הקריאה היא: 'מִאֲדָנָי'. שְׁבוּתֶךָ. זהו הקרי, והכתיב: 'שְׁבוּתֶיךָ'. בַּלְיָלָה. זהו הקרי,

לְרֹאשׁ אֲשֶׁמְרוֹת־ שִׁפְכֵי כַמַּיִם לִבְדָּךְ נִכַח פְּנֵי אֲדֹנָיִי שְׂאֵי
 אֱלֹהֵי כַפְיֶךָ עַל־נַפְשׁ עוֹלְלֶיךָ הֶעֱטוּפִים בְּרַעַב בְּרֹאשׁ כָּל־
 חוּצוֹת: ׀ רְאֵה יְהוָה וְהִבִּיטָהּ לְמִי עוֹלְלֶת כֹּה־
 אִם־תֹּאכְלֶנָּה נָשִׁים פְּרִים עֲלֵי טַפְחִים אִם־יִהְיֶה בְּמִקְדָּשׁ
 אֲדֹנָי כִּהְזֵן וְנָבִיא: ׀ שִׁכְבוּ לְאֶרֶץ חוּצוֹת נְעַר
 וְזָקֵן בְּתוֹלְתֵי וּבַחוּרֵי נָפְלוּ בַחֲרָב הֲרִגְתָּ בְּיוֹם אֶפְדָּךְ טַבַּחְתָּ
 לֹא חֲמַלְתָּ: ׀ תִּקְרָא כְיוֹם מוֹעֵד מְגוּרֵי מִסְבֵּיב־
 וְלֹא הָיָה בְּיוֹם אַף־יְהוָה פְּלִיט וְשָׁרִיד אֲשֶׁר־טַפַּחְתִּי וְרַבִּיתִי
 אֵיבֵי כָלָם: ׀
 ג אֲנִי הִגְבַּרְתָּ רְאֵה עֵנִי בְּשֹׁבֵט עֵבְרָתוֹ: ׀ אוֹתִי
 נִהַג וְיִלְךְ חֹשֶׁךְ וְלֹא־אֹר: ׀ אֵךְ בִּי יִשְׁבֵּי יְהַפֵּךְ
 יָדוֹ כָּל־הַיּוֹם: ׀ בָּלָה בְּשָׂרִי וְעוֹרִי שֶׁבֶר
 עֲצָמוֹתַי: ׀ בָּנָה עָלַי וַיִּקַּף רֹאשׁ וּתְלָאָה: ׀ בְּמַחֲשָׁכִים
 הוֹשִׁיבֵנִי כְּמַתִּי עוֹלָם: ׀ גָּדַר בְּעֵדֵי וְלֹא אֲצֵא
 הַכְּבִיד נִחַשְׁתִּי: ׀ גַּם כִּי אֲזַעַק וְאֲשׁוּעַ שְׁתֵּם
 תִּפְלְתִי: ׀ גָּדַר דְּרָכֵי בְּגֹזֵיתִי נִתִּיבְתִי עוֹנָה: ׀ דָּב
 אֲרֵב הוּא לִי אֲרֵי בְּמִסְתָּרִים: ׀ דְּרָכֵי סוֹרֵר
 וַיִּפְשַׁחֲנִי שָׁמַנִּי שָׁמֵם: ׀ דָּרַךְ קִשְׁתּוֹ וַיִּצְיִבֵנִי כַּמַּטְרָא
 לַחֲץ: ׀ הִבִּיא בְּכִלְיֹתַי בְּנֵי אֲשַׁפְתּוֹ: ׀ הֵייתִי
 שֹׁחֵק לְכָל־עַמִּי נִגְיַנְתֶּם כָּל־הַיּוֹם: ׀ הִשְׁבִּיעֵנִי
 בְּמִרוּרִים הֲרֹנִי לְעֵנָה: ׀ וַיִּגְרַם בְּחֻצַּץ שָׁנִי
 הַכְּפִישְׁנִי בְּאַפְרָ: ׀ וַתִּזְנַח מִשָּׁלוֹם נַפְשִׁי נִשְׁתִּי
 טוֹבָה: ׀ וְאָמַר אֶבְדַּ נְצַחִי וַתּוֹחַלְתִּי מִיְהוָה: ׀ זָכַר־

ח"ג והערות

והכתיב: 'בליל'. ארי. זהו הקרי, והכתיב: 'אריה'. מ'יהוה. הקריאה היא: 'מ'אדנ'.

עֲנִי וּמְרוּדֵי לַעֲנָה וְרֹאשׁ: ׀ זְכוֹר תִּזְכּוֹר
 וְתִשׁוּחַ עָלַי גַּפְשִׁי: ׀ זֹאת אָשִׁיב אֶל-לִבִּי עַל-כֵּן
 אוֹחִיל: ׀ חֲסָדֵי יְהוָה כִּי לֹא-תִמְנוּ כִּי לֹא-כָלוּ
 רַחֲמָיו: ׀ חֲדָשִׁים לְבַקְרִים רַבָּה אֶמּוֹנְתְךָ: ׀ חֲלָקֵי
 יְהוָה אֶמְרָה גַּפְשִׁי עַל-כֵּן אוֹחִיל לּוֹ: ׀ טוֹב יְהוָה
 לְקוֹנוֹ לְנַפֵּשׁ תִּדְרָשְׁנוּ: ׀ טוֹב וַיַּחֲלִי וְדוּמָם לְתִשׁוּעַת
 יְהוָה: ׀ טוֹב לְגִבּוֹר כִּי-יִשָּׂא עַל בְּנֵעוּרָיו: ׀ יֵשֵׁב
 בְּדָר וַיִּדָּם כִּי גָטַל עָלָיו: ׀ יִתֵּן בַּעֲפָר פִּיהוּ-
 אוֹלֵי יֵשׁ תִּקְוָה: ׀ יִתֵּן לְמַכְהוֹ לְחֵי יִשְׁבַּע
 בַּחֲרָפָה: ׀ כִּי לֹא יִזְנַח לְעוֹלָם אֲדָנִי: ׀ כִּי
 אִסְ-הוֹגָה וְרַחֵם כָּרֵב חֲסָדָיו: ׀ כִּי לֹא עֲנָה מְלִבּוֹ
 וַיִּגָּה בְּנִי-אִישׁ: ׀ לְדַבְּאֵל תַּחַת רַגְלָיו כֹּל אֲסִירֵי
 אָרֶץ: ׀ לְהַטּוֹת מִשְׁפַּט-גִּבּוֹר נִגְדַּד פְּנֵי עֲלִיּוֹן: ׀ לְעוֹת
 אָדָם בְּרִיבּוֹ אֲדָנִי לֹא רָאָה: ׀ מִי זֶה אָמַר וְתַהֲיִ-
 אֲדָנִי לֹא צָוָה: ׀ מִפִּי עֲלִיּוֹן לֹא תִצָּא הַרְעוֹת
 וְהַטּוֹב: ׀ מֵהַיִּתְאוּנָן אָדָם חָיִי גִבּוֹר עַל-
 חֲטָאוֹ: ׀ נַחֲפָשָׁה דְרָכֵינוּ וְנַחֲקָרָה וְנִשְׁוֹבָה עַד-
 יְהוָה: ׀ נִשָּׂא לְבַבְנוּ אֶל-כַּפָּיִם אֶל-אֵל
 בְּשָׁמַיִם: ׀ נַחְנוּ פִשְׁעֵנוּ וּמְרִיעוּ אֶתְּהָ לֹא
 סָלַחְתָּ: ׀ סְכוּתָהּ בָּאֵף וְתִרְדְּפֵנוּ הַרְגַתָּ לֹא
 חֲמַלְתָּ: ׀ סְכוּתָהּ בָּעֵנָן לָךְ מֵעֲבוֹר תִּפְלָה: ׀ סְחִי
 וּמְאוֹס תְּשִׁימֵנוּ בְּקֶרֶב הָעַמִּים: ׀ פָּצוּ עָלֵינוּ פִּיהֶם-
 כָּל-אִיבֵינוּ: ׀ פָּחַד וּפְחַת הָיָה לָנוּ הַשָּׂאת

ח"ג והערות

וְתִשׁוּחַ. זהו הקרי, והכתיב: זתשיח. לְעוֹת. ע' זעירא. מסורה. ראו אה"מ, ר' עקיבא, עמ' 432.

וְהִשְׁכַּרְתִּי: ׀ פְּלִגְי־מַיִם תִּרְדַּ עֵינַי. עַל־שֹׁכֵר בֵּית־
 עַמִּי: ׀ עֵינַי נִגְרָה וְלֹא תִדְמָה מֵאֵין הַפְּגוּת: ׀ עַד־
 יִשְׁקִיף וְיִרְאֵה יְהוָה מִשָּׁמַיִם: ׀ עֵינַי עוֹלָלָה לְנַפְשִׁי.
 מִכָּל בְּנוֹת עִירִי: ׀ צוּד צָדוֹנִי כַּצָּפוֹר אֲבִי
 חֲנָם: ׀ צָמְתוּ בַּבּוֹר חַיֵּי וַיְדוּ־אֲבָן בֵּי: ׀ צָפוֹר־
 מַיִם עַל־רֵאשֵׁי אִמְרָתִי נִגְזַרְתִּי: ׀ קָרָאתִי שְׁמֹךְ יְהוָה.
 מִבּוֹר תַּחֲתִיּוֹת: ׀ קוֹלִי שָׁמַעְתָּ. אֶל־תֵּעַלֶם אֲזַנְךָ
 לְרוּחֹתִי לְשׁוֹעַתִּי: ׀ קִרְבַּת בְּיוֹם אֶקְרָאָךְ. אִמְרַת־
 אֶל־תִּירָא: ׀ רַבַּת אֲדַגֵּי רִיבֵי נַפְשִׁי. גְּאֻלַּת־
 חַיֵּי: ׀ רְאִיתָה יְהוָה עֲוֹנֹתַי. שְׁפֹטָה מִשְׁפָּטִי: ׀ רְאִיתָה
 כָּל־נִקְמָתָם. כָּל־מַחְשַׁבְתָּם לִי: ׀ שָׁמַעְתָּ חֲרָפְתָם
 יְהוָה. כָּל־מַחְשַׁבְתָּם עָלַי: ׀ שָׁפַתִּי קָמִי וְהִגִּיוֹנָם. עָלַי
 כָּל־הַיּוֹם: ׀ שַׁבָּתָם וְקִימָתָם הִבִּיטָה. אֲנִי
 מִנְּגִינָתָם: ׀ תָּשִׁיב לָהֶם גְּמוּלָה. יְהוָה כְּמַעֲשֵׂה
 יְדֵיהֶם: ׀ תִּתֵּן לָהֶם מְגִנַת־לֵב. תִּאֲלַתְךָ לָהֶם: ׀ תִּרְדֹּף
 בְּאֶף וְתִשְׁמִידֶם. מִתַּחַת שָׁמַיִם יְהוָה: ׀
 ד אֵיכָה יוּעַם זָהָב. יִשְׁנֹא הַכֶּתֶם הַטּוֹב. תִּשְׁתַּפְּכְנָה אֲבְנֵי־קִדְשׁ
 בְּרֹאשׁ כָּל־חוּצוֹת: ׀ בְּגֵי צִיּוֹן הַיְקָרִים הַמְסֻלָּאִים בַּפּוֹ.
 אֵיכָה נִחְשָׁבוּ לְגַבְלֵי־חֶרֶשׁ. מַעֲשֵׂה יְדֵי יוֹצֵר: ׀ גַּם־
 תַּנִּים חֲלָצוּ שָׂדֵי הַיְנִיקוּ גּוֹרִיָּהֶן. בֵּת־עַמִּי לְאַכְזָר. כִּי־עֲנִים
 בַּמִּדְבָּר: ׀ דָּבַק לְשׁוֹן יוֹנֵק אֶל־חִכּוֹ בַּצֶּמָא.
 עוֹלָלִים שָׂאֲלוּ לָחֶם. פָּרַשׁ אֵין לָהֶם: ׀ הָאֲכָלִים
 לְמַעַדְנֵים נִשְׁמוּ בַּחוּצוֹת. הָאֲמָנִים עָלַי תוֹלְעַ חֲבָקוּ אֲשַׁפְּתוֹת:

ח"ג והערות

תנים. זהו הקרי, והכתיב: יתין. כ"ענים. זהו הקרי, והכתיב: כי ענים.

וַיִּגְדַּל עֵוֹן בֵּת-עַמִּי מִחַטָּאת סֹדִם. הַהִפּוּכָה כְּמוֹ-
 רִגְעַ וְלֹא-חָלּוּ בָּהּ יָדַיִם: ׀ זְכוּ נְזִירֶיהָ מִשְׁלָג. צָחוּ
 מִחֶלֶב. אָדָמוּ עֵצֶם מִפְּנִינִים. סִפִּיר גְּזָרְתָם: ׀ חֲשָׁךְ
 מִשְׁחֹרֵ תְּאָרֶם. לֹא נִכְרוּ בַּחוּצוֹת. צָפַד עוֹרֶם עַל-עֲצָמָם.
 יָבֵשׁ הָיָה כְּעֵץ: ׀ שׁוֹבִים הָיוּ חֲלָלֵי-חֶרֶב מִחֲלָלֵי רַעֲב.
 שֶׁהֵם יָזְבוּ מִדְּקָרִים מִתְּנוּבַת שְׂדֵי: ׀ יְדֵי
 נָשִׁים רַחֲמָנִיּוֹת בְּשָׁלוּ יְלִדֵיהֶן. הָיוּ לְבָרוֹת לָמוֹ. בְּשֹׁבֵר בֵּת-
 עַמִּי: ׀ כֹּלָה יִהְיֶה אֶת-חֲמָתוֹ. שִׁפְךְ חֲרוֹן אַפּוֹ.
 וַיִּצְתֵּאֵשׁ בְּצִיּוֹן וַתֹּאכַל יְסֹדֶתֶיהָ: ׀ לֹא
 הֶאֱמִינוּ מַלְכֵי-אֶרֶץ. כָּל יֹשְׁבֵי תְּבֵל. כִּי יִבֹּא צָר וְאוֹיֵב בְּשַׁעְרֵי
 יְרוּשָׁלַם: ׀ מִחַטָּאוֹת נְבִיאֶיהָ עֹנֶת כְּהִנִּיָּה. הַשֹּׁפְכִים
 בְּקִרְבָּה דָם צַדִּיקִים: ׀ נָעוּ עוֹרִים בַּחוּצוֹת. נִגְאָלוּ
 בְּדָם. בָּלֹא יוֹכְלוּ יָגְעוּ בְּלִבְשֵׁיהֶם: ׀ סוּרוּ טָמֵא
 קָרְאוּ לָמוֹ. סוּרוּ אֶל-תַּגְּעוּ. כִּי נָצוּ גַם-נָעוּ אָמְרוּ בְּגוֹיִם.
 לֹא יוֹסְפוּ לָגוֹר: ׀ פָּנֵי יְהוָה חֲלָקָם. לֹא יוֹסִיף לְהַבִּיטָם.
 פָּנֵי כְּהִנִּים לֹא נִשְׂאוּ וּזְקָנִים לֹא חָנְנוּ: ׀ עוֹדִינוּ
 תְּכַלִּינָה עֵינֵינוּ. אֶל-עוֹזְרֵתֵנוּ הַבֵּל. בְּצַפִּיתָנוּ צַפִּינוּ. אֶל-גּוֹי לֹא
 יוֹשֵׁעַ: ׀ צָדוּ צָעֲדֵינוּ מִלְּכַת בְּרַחֲבֵתֵנוּ. קָרַב
 קִצְנוּ מִלְּאוּ יָמֵינוּ. כִּי-בֹא קִצְנוּ: ׀ קָלִים הָיוּ
 רִדְפֵינוּ מִנְּשָׂרֵי שָׁמַיִם. עַל-הַהָרִים דָּלְקָנוּ. בַּמִּדְבָּר אָרְבוּ
 לָנוּ: ׀ רוּחַ אֲפִינוּ מְשִׁיחַ יְהוָה. נִלְכַד בְּשַׁחֲתוֹתָם.
 אֲשֶׁר אָמְרָנוּ. בְּצִלּוֹ נַחֲיָה בְּגוֹיִם: ׀ שִׁישֵׁי וְשִׁמְחֵי
 בַּתְּאֲדוּם יוֹשְׁבַת בְּאֶרֶץ עוּץ. גַּם-עַל־יָדְךָ תַעֲבֹר-כּוֹס. תִּשְׁכַּרֵּי

ח"ג והערות

כל. זהו הקרי, והכתיב: זכלי. וזקנים. זהו הקרי, והכתיב: זקנים. עוֹרִינוּ. זהו הקרי, והכתיב: עוֹרֵנָה. יוֹשְׁבַת. זהו הקרי, והכתיב: יוֹשְׁבַתִי.

וּתְתַעֲרִי: ^ס תִּסְעֹנְדִי בַת־צִיּוֹן. לֹא יוֹסִיף לְהַגְלוֹתְךָ.
פְּקֹד עֹנְדִי בַת־אֲדוֹם. גָּלָה עַל־חַטָּאתֶיךָ: ^פ

ה זָכַר יְהוָה מַה־הָיָה לָנוּ. הַבִּיטָה וּרְאֵה אֶת־חַרְפֹּתֵנוּ: נַחֲלֵתְנוּ
נֶהְפַּכְהָ לְזָרִים. בָּתֵּינוּ לְנִכְרִים: יְתוּמִים הָיִינוּ וְאִין אָב. אִמֵּתֵינוּ
כָּאֱלֻמָּנוֹת: מִיָּמֵינוּ בְּכֶסֶף שָׁתִינוּ. עֵצֵינוּ בַּמַּחִיר יָבֹאוּ: עַל
צְוֹאֲרֵנוּ נִרְדְּפָנוּ. יִגְעֵנוּ וְלֹא הוֹנַח־לָנוּ: מִצָּרִים נָתַנוּ יָד. אֲשׁוּר
לְשַׁבַּע לָחֶם: אֲבֹתֵינוּ חָטְאוּ וְאֵינָם. וְאֲנַחְנוּ עֹונֹתֵיהֶם סָבְלוּ:
עֲבָדִים מְשָׁלוּ בָנוּ. פָּרַק אִין מִיָּדָם: בְּנַפְשֵׁנוּ נָבִיא לַחֲמֵנוּ.
מִפְּנֵי חָרַב הַמַּדְבָּר: עוֹרְנוּ כְּתַנּוּר נִכְמְרוּ. מִפְּנֵי זִלְעָפוֹת רַעֲב:
נָשִׂים בְּצִיּוֹן עָנוּ. בְּתֵלֶת בְּעָרֵי יְהוּדָה: שָׂרִים בְּיָדָם נָתְלוּ. פְּנֵי
זְקֵנִים לֹא נִהְדָּרוּ: בַּחֲוָרִים טָחוֹן נִשְׂאוּ וּנְעָרִים בָּעֵץ כָּשְׁלוּ:
זְקֵנִים מִשְׁעַר שַׁבָּתוֹ. בַּחֲוָרִים מִנְּגִינָתָם: שַׁבַּת מִשְׁוֹשׁ לִבְנוֹ.
נִהְפָּךְ לְאֵבֶל מִחֵלְנוּ: נִפְלָה עֵטְרַת רֹאשֵׁנוּ. אוֹיֵנָא לָנוּ כִּי
חָטְאנוּ: עַל־זֶה. הָיָה דָוָה לִבְנוֹ. עַל־אֵלֶּה חָשְׁכוּ עֵינֵינוּ: עַל
הַר־צִיּוֹן שְׁשָׁמָם. שׁוֹעֲלִים הִלְכוּ־בוֹ: ^פ

אֲתָה יְהוָה לְעוֹלָם תִּשָּׁב. כִּסֵּאֲךָ לְדוֹר וָדוֹר: לְמָה לְנִצַּחַ
תִּשְׁכַּחְנוּ. תַּעֲזֹבְנוּ לְאַרְךָ יָמִים: הַשִּׁיבְנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְנִשְׁוֹבָה.
חֲדָשׁ יָמֵינוּ כְּקֹדֶם: כִּי אִם־מָאֵס מְאֹסְתָנוּ. קִצְפַּת עָלֵינוּ עַד־
מָאֵד: ^פ וְחוֹזְרִים עַל פְּסוּק 'הַשִּׁיבְנוּ':

הַשִּׁיבְנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְנִשְׁוֹבָה. חֲדָשׁ יָמֵינוּ כְּקֹדֶם:

ח"ג והערות

מקורות ומקבילות

וחוזרים על פסוק השינוי. כן המנהג בלשכח וכ"כ מהר"ץ
בהכלל ע"ת; מנח' רומניא, דף ק"ז ע"ב. וכן בהערת המסורה
שנדפסו 'יתק' ק סימן', בספרים ישע', תרי עשר, קינות וקהלת,

הביטה. זהו הקרי, והכתיב: 'הביט'. ואין. זהו הקרי,
והכתיב: 'אין'. ולא. זהו הקרי, והכתיב: 'לא'. ואינם
ואנחנו. זהו הקרי, והכתיב: 'אינם אנחנו'. אתה ה'
לעולם תשב. הרב מ"ע הרטום, בחוברת המנהג

האיטלקי, כתב כשמגיעים לפסוק 'אתה ה' לעולם תשב', חוזרים לראש הפרק, ובכל פסוק מוסיפים באמצעו 'אוי'
ובסופו 'אוי מה היה לנו'. עיין דמשי"ה, שור או"ח סי' תקנ"ט ובמשנ"ב שם ס"ק ג. וְנִשְׁוֹבָה. זהו הקרי, והכתיב:
ינשוב'. וחוזרים על פסוק 'השיבנו'. כ"ה במחז' רמ"ו, בולוניה ושד"ל.

לפי מנהג ק"ק רומה אומרים מזמור זה לפני 'והוא רחום'.

מִזְמוֹר לְאֶסֶף. אֱלֹהִים בָּאוּ גוֹיִם בְּנַחֲלֹתֶךָ טָמְאוּ אֶת־הֵיכַל
 קִדְשֶׁךָ. שָׁמוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם לְעַיִים: נָתַנוּ אֶת־נִבְלַת
 עַבְדֶיךָ מֵאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם. בְּשֹׁר חֲסִידֶיךָ לְחִיתוֹ־אֶרֶץ:
 שָׁפְכוּ דָמָם פְּמִים סְבִיבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִין קוֹבֵר: הֵינּוּ חֲרָפָה
 לְשִׁכְנֵינוּ. לַעַג וְקָלָם לְסְבִיבוֹתֵינוּ: עַד־מָה יִהְיֶה תִאֲנָף לְנִצַּח.
 תִּבְעַר כְּמוֹ־אֵשׁ קִנְאָתֶךָ: שָׁפַךְ חַמְתֶּךָ אֶל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא־
 יָדְעוּךָ. וְעַל מַמְלָכוֹת אֲשֶׁר בָּשְׂמֶךָ לֹא קָרְאוּ: כִּי אָכַל אֶת־יַעֲקֹב
 וְאֶת־נַוְהוּ הַשָּׁמוּ: אֶל־תִּזְכַּר־לָנוּ עֲוֹנֹת רַאשֵׁינִים. מִהַר יִקְדְּמוּנוּ
 רַחֲמֶיךָ. כִּי דָלוּנוּ מְאֹד: עֲזַרְנוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל־דְּבַר
 כְּבוֹד־שְׁמֶךָ. וְהִצִּילְנוּ וְכִפַּר עַל־חַטָּאתֵינוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ: לְמַהוּ
 יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אֵיךָ אֱלֹהֵיהֶם. יוֹדַע בְּגוֹיִם לְעֵינֵינוּ. נִקְמַת
 דָם־עַבְדֶיךָ הַשְּׁפוּךָ: תִּבּוֹא לְפָנֶיךָ אֲנִקַּת אֲסִיר. כַּגְּדָל זְרוּעֶךָ
 הוֹתֵר בְּנֵי תַמּוּתָה: וְהֵשֵׁב לְשִׁכְנֵינוּ שְׁבַע־עֵתִים אֶל־חֵיקָם. חֲרָפְתָם
 אֲשֶׁר חֲרָפוּךָ אֲדַנִּי: וְאִנְחָנוּ עִמָּךָ וְצֹאן מְרַעִיתֶךָ. גֹּדְדָה לְךָ
 לְעוֹלָם. לְדוֹר וָדוֹר נִסְפָּר תִּהְלֶתֶךָ:

עומדים מעל הארץ ואומרים:

וְאַתָּה קְדוֹשׁ. יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל: בְּקוֹל: וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה
 וְאָמַר. קְדוֹשׁוּ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת. מְלֵא

ח"ג והערות

מזמור לאספ וכו'. במח' רומניא, דף קצו ע"א, מו' זה
 בא לפני תפילת ערבית, ולאחריו מו' עד, 'משכיל לאספ
 למה'. בגוים. זהו הקרי, והכתיב: 'בגיים'. עומדים
 מעל הארץ. כ"ה במח' רמ"ז, קד"א וכ"י. אין אומרים
 יואני זאת בריתי. שהרי כל המדרשות בטלים, לפי
 שכתוב (תה' יט, ט), 'פקודי ה' ישרים משמחי לב', ובט'
 באב אין שמחה. (כ"י כ"ה, מח' רמ"ז, בולוניא, ובפי
 קמחא דאבישונא). ואתה קדוש. בכ"י כ"ה, מח'
 הקדומים ומח' שד"ל צוין לומר זבא לציון ללא הפסוק

מקורות ומקבילות

מזמור לאספ וכו'. תה' מח' עט; סה"ת. סדר ת"צ, סי' לא; כ"י
 כ"ה, דף 378. ע"פ מס"ו פ"ו יח, ה"ד. אין אומרים יואני
 זאת בריתי. ע"פ שצה"ל, סדר תענית, סי' רסז; סח"ר סי' נט;
 מח' רומניא, דף קצט, סוף ע"א. קדושה דסדרא. סרע"ג ח"ג,
 סי' נט; שצה"ל, סדר תענית, סי' רסז; סח"ר סי' נט, ענין
 ת"צ; כ"י כ"ה, דף 378. ואתה קדוש. סרע"ג ח"ג, סי' נט;
 שצה"ל, סדר תענית, סי' רסז; סח"ר סי' נט, ענין ת"צ; סה"ת,
 סדר ת"צ, סי' לא; כ"י כ"ה, דף 378; מח' רומניא, דף קצט
 ע"א. וקרא זה. סרע"ג ח"ג, סי' נט; שצה"ל, סדר תענית,

כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: בלחש: וּמִקְבְּלֵיךָ מִן הַיָּם וְאֶמְרֵיךָ קֹדֶשׁ
 בְּשָׁמַי מְרוֹמָא עֲלָאָה בֵּית שְׁכִינְתָּהּ. קֹדֶשׁ עַל־אֲרָעָא עוֹבֵד
 גְּבוּרְתָּהּ. קֹדֶשׁ לְעֵלְמָא וְלְעֵלְמֵי עֲלַמְיָא. יְהוָה צְבָאוֹת מְלִיא
 כָּל־אֲרָעָא זִיו יְקָרָה ע"כ. בקול: וַתִּשְׁאַנְי רוּחַ וַאֲשַׁמַּע אַחֲרַי קוֹל
 רַעַשׁ גָּדוֹל. בְּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ: בלחש: וּנְטַלְתָּנִי רוּחָא.
 וּשְׁמַעִית בְּתֵרָאֵי קָל זִיעַ שְׁגִיא. דְּמִשְׁבַּחֵיךָ וְאֶמְרֵיךָ. בְּרִיךְ יְקָרָא
 דִּיהוָה מֵאַתֵּר בֵּית שְׁכִינְתָּהּ: ע"כ: יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֵלְמָא וְעַד:
 בלחש: יְהוָה מְלֻכּוֹתֵהּ (קָאִים) לְעֵלְמָא וְלְעֵלְמֵי עֲלַמְיָא: יְהוָה אֱלֹהֵי
 אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל אֲבֹתֵינוּ שְׁמֵרָה־זֹאת לְעוֹלָם לִיַּצֵּר
 מַחֲשָׁבוֹת לְבָב עַמְּךָ וְהִכֵּן לְבָבָם אֱלֹהֵיךָ: וְהוּא רַחוּם יִכַּפֵּר עוֹן
 וְלֹא־יִשְׁחִית. וְהִרְבֵּה לְהַשְׁיב אִפּוֹ וְלֹא־יֵעִיר כָּל־חַמְתּוֹ: כִּי־אַתָּה
 אֲדֹנָי טוֹב וְסֹלַח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קְרָאֵיךָ: צְדִקְתְּךָ צֶדֶק לְעוֹלָם
 וְתוֹרַתְךָ אֱמֶת: תִּתֵּן אֱמֶת לִיעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם. אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ
 לְאַבְתֵּינוּ מִימֵי קֹדֶם: בְּרוּךְ אֲדֹנָי יוֹסֵם יוֹסֵם. יַעֲמַס־לָנוּ הָאֵל
 יִשׁוּעַתָּנוּ סֵלָה: יְהוָה צְבָאוֹת עֲמָנוּ. מִשְׁגָּב־לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב
 סֵלָה: יְהוָה צְבָאוֹת. אֲשֶׁר־יִאֲדָם בְּטַח בְּךָ: (יְהוָה הוֹשִׁיעָה.
 הַמְּלֹךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם־קְרָאֵנוּ): ע"כ בלחש:

בְּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שְׁבָרָאֵנוּ לְכְבוֹדוֹ. וְהַבְדִּילָנוּ מִן־הַתּוֹעִים. וְנִתֵּן
 לָנוּ תוֹרַת אֱמֶת וְחַיֵּי עוֹלָם נְטֹעַ בְּתוֹכֵנוּ. הִרְחַמְנוּ יַפְתַּח
 לְבָבוֹ לְתוֹרָתוֹ וְיִטַּע אֶהְבֵּתוֹ וְיִרְאֵתוֹ בְּלִבָּנוּ. וְיִשִּׁים בְּלִבָּנוּ לְאַהֲבָה
 אוֹתוֹ. וְלִירְאָה אוֹתוֹ. וְלַעֲבֹדוֹ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ בְּלִבָּב שְׁלֵם וּבְנֶפֶשׁ

מקורות ומקבילות

ס"ו רסו; סת"ז ס"ו נט, עיני ת"ז; כ"ו כ"ה, דף 378. זאני זאת בריתי וכו' וכ"ב בסרע"ג ח"ב, ס"ו צט, שבה"ל
 ס"ו רסו, תניא ס"ו נט, ובתדיר ס"ו לא. אולם הרב מ"ע
 הרטום כתב בחוברת המנהג שלא אומרים זבא לציון, ע"פ השו"ע או"ח, ס"ו תקנט, ב, והוסיף המ"ב שם ס"ק ו',
 שאין אומרים זבא לציון היות שאין נאולה בלילה, וכ"ה במחז' רומניא, דף קצט ע"א.

ח"ג והערות

חִפְצָהּ. לְמַעַן לֹא נִיגַע לְרִיק וְלֹא נִלְד לְבַהֲלָהּ. וְכֵן יְהִי רְצוֹן
מִלְפָּנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. שְׁנַשְׁמֵר חֻקֶיךָ בְּעוֹלָם
הַזֶּה. וְנִזְכֶּה וְנַחֲמֶה וְנִרְאֶה וְנִירָשׁ יְשׁוּעַת שְׁנֵי הַמַּשִּׁיחַ לְטוֹבָה
וְלִבְרָכָה. לְזִכּוֹת וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים וּלְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא:

החזן אומר קדיש שלם בלי 'תתקבל':

יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעֵלְמָא דְבִרְא כְרַעוּתָהּ. וְיִמְלִיךְ
מַלְכוּתָהּ בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל-בֵּית-יִשְׂרָאֵל
בְּעַגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב. וְאָמְרוּ אָמֵן:

יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ. לְעֵלָם וּלְעַלְמֵי עֵלְמֵיָא.
יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמֵם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה
וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:
לְעֵלָא לְעֵלָא מִן-כָּל-בְּרַכְתָּא. שִׁירְתָּא. תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחְמָתָא
דְּאֲמִירָן בְּעֵלְמָא. וְאָמְרוּ אָמֵן:

לפי מנהג ק"ק רומה מוסיפים:

תְּתַבְּלֵי חֲרָבָא וְכַפְנָא וּמוֹתְנָא וּמְרַעִין בִּישְׁתִּין יַעֲדֵי מַנְנָא וּמַעַל כָּל-עַמָּה
בֵּית-יִשְׂרָאֵל. וְאָמְרוּ אָמֵן:

יְהִי שְׁלָמָא רַבָּא מִן-שְׁמֵיָא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל-כָּל-
יִשְׂרָאֵל. וְאָמְרוּ אָמֵן:
עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו. הוּא בְּרַחֲמָיו. יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ
וְעַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל. אָמֵן:

ח"ג והערות

מקורות ומקבילות

קדיש שלם בלי 'תתקבל'. מנהגינו לא לומר 'תתקבל' קדיש שלם צלי תתקבל. ע"פ שבה"ל, סדר תענית, סוף
ס"ו רס"ז; סת"ר ס"ו נט, ענין ת"ב; סה"ת, סדר ת"ב, סוף רס"ז; ס"ו לא; כ"ו כ"ה, דף 378; מח' רומניא, דף קל"ט ע"ב.
ראו מס"ו פ"ו י"ח, ה"י. תתקלי חרנא וכפנא. הרי"ג,
ה"ל ח"ג, עמ' רנ"ט; תורת האדם, שער האצלה, ענין ההתחלה; אצדוהס, הקדיש ופירושו. נמלל גם במנהג ספרד, מח' תתת"ס
רפ"ד, דף קל"ג-רל"ב. וכפנא ומותנא. ע"פ ס"ו ה, כ. ומרעין בישין יעדי מננא. ע"פ תר"ח ד' ז, טו.

החזן אומר:

בְּרַכּוּ אֶת־יְהוָה הַמְּבַרֵּךְ:

הקהל עונה ואחריו החזן:

בְּרוּךְ יְהוָה הַמְּבַרֵּךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

ברומה נוהגים להוסיף כאן את הנוסח והקינה דלהלן כמנהג הספרדים:
**אֲחִינוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל שְׁמְעוּ הַיּוֹם... שְׁנַיִם שְׁנָחַרְבַּ בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ וְתַפְאֲרַתְנוּ. נִפְלָה
 עֲטַרְתִּי רֵאשֵׁנוּ. אֲזִינָא לָנוּ כִּי חָטֵאנוּ:**

עַל־הַיְכָלִי. חֲבָלֵי בְּנַחֲשׁ נוֹשָׁךְ. וְלִשְׁמֹמֹת צִיּוֹן אֲשֶׁב בַּחֲשָׁךְ:
**יְכַבֶּה נְרִי. יוֹם בּוֹ מְאֹרֵי הַיּוֹעֵם. יוֹם הַחֲרִיב עָרֵי. עִירֵי הַיָּא רַבְתִּי עִם. יוֹם זַעַם
 וְרַעַם. בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה חֲשָׁךְ. וְלִשְׁמֹמֹת צִיּוֹן אֲשֶׁב בַּחֲשָׁךְ:**
**שׁוֹמֵם בְּחֵיל. אֲשֶׁב עַל־נְוֶה נְאוֹה. תְּמִיד אוֹחִיל. עַד בּוֹא נְגִיד וּמְצֹוֹה. יוֹם יוֹם
 נִקְנֶה. לְאֹרֹךְ וְהִנֵּה חֲשָׁךְ. וְלִשְׁמֹמֹת צִיּוֹן אֲשֶׁב בַּחֲשָׁךְ:**
**רַפְדֵּתִי אֲנִי. בַּחֲשָׁךְ אֶת־יְצוּעֵי. נְהִי וְאֲנִי. הֲלֹא הֵם שְׁעֵשׂוּעֵי. אֵל שָׁם מִסְּעִי. וְעַל
 נְתִיבוֹתֵי חֲשָׁךְ. וְלִשְׁמֹמֹת צִיּוֹן אֲשֶׁב בַּחֲשָׁךְ:**
**אֵל אֲדִיר נְאוֹר. יִשְׁלַח מְזוֹר לְמִזְוֵרֵי. הוּא יוֹצֵר אוֹר. בְּקֶדֶם יָאִיר אוֹרֵי. יִהְלֵ נְרִי.
 לְאוֹרוֹ אֶלֶף חֲשָׁךְ. יִהְלֵ**

הרב אומר: אין שְׂאֵלֶת שְׁלוֹם בְּתַשְׁעָה בְּאָב.

מקורות ומקבילות
 עירי היא רבתי עם. ע"פ איכ"ל, א. נגיד ומלוה. ע"פ ישע' נה, ד. יום יום נקום. ע"פ ישע' נט, יא. נקום לאור והנה חושך. ע"פ ישע' נט, ט. יהל נרי. ע"פ ישע' יג, י. לאורו אלך חשך. ע"פ איוב כט, ג. הרב חומר אין וכו'. ראו כ"י כ"ה, דף 79, וז"ח אין שאילה שלום ציניקין; תוספתא תענית (ליברמן), פר' ג, הל' יב; צנלי תענית, דף יד ע"ב; שבה"ל, סדר תענית, סוף סי' רעב; שה"ג עמ"ס תענית, דף י ע"א, אות ד. אין שאלת שלום בתי"ב. ע"פ תוספתא תענית (ליברמן), פ"ג, ה"ב; ירושלמי תענית פ"א, ה"ח; מס"ו פר' ית, ה"ט; סת"ר סוף סי' ס, ענין יום ת"ב. ראו מנח' רומניא, דף קלט ע"ב.

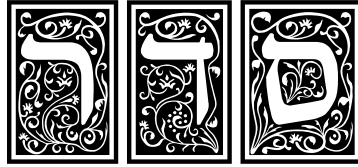
ה"ג והערות
 סיום תפילת ערבית. כתב בשבה"ל, סדר תענית, סוף סי' רסו, סת"ר סי' נט, ענין ת"ב ובפי' קמחא דאבישונא שאין אומרים 'עלינו לשבח', לפי שנאמר (ישע' א, טו): 'גם כי תרבו תפילה אינני שומע, וכן בכ"י כ"ה ומח' שד"ל כתבו שאין אומרים אותו. אחינו בית ישראל. קינה כמנהג הספרדים, מאת ר' ישראל נגארה, סי' ישראל. על-היכלי חבלי. קינה מאת ישראל נגארה, כמנהג הספרדים. הוכנסה לסדר התפלות בבית הכנסת הגדול של רומה ע"י הרב אליהוא ר"ע שואף, יליד ליורנו. ראו: ישראל רוזנסון - גרות ליל תשעה באב - עיונים במנהג וזיקתו למקורות, במיוחד ע"ע 127-133. הרב אומר וכו'. הנ"ל הערה 41 - המאמר של י"ג פאוונצילו, 'מנהגים מיוחדים לקהילת רומי' ידע עם יב (32-31) תשכ"ז, עמ' 40-35.

תפילת שחרית
לתשעה באב

תפילת שחרית לתשעה באב

יטול מים על ראשי אצבעותיו שלש פעמים ויאמר:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וַיְצַנְּנוּ עַל-נְטִילַת יָדַיִם:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר יָצַר אֶת-הָאָדָם
בְּחֶכְמָה וּבְרָא בּוֹ נְקָבִים נְקָבִים חֲלוּלִים חֲלוּלִים. גְּלוּי
וַיְדוּעַ לִפְנֵי כֶּסֶף כְּבוֹדְךָ. שְׂאֵם יִפְתַּח אֶחָד מֵהֶם אוֹ יִסְתֵּם
אֶחָד מֵהֶם. אֵין כָּל-בְּרִיָּה יְכוּלָה לַעֲמוֹד לְפָנֶיךָ שְׁעָה אַחַת.
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַרוּפָא לְכָל-בָּשָׂר וּמַפְּלִיא לַעֲשׂוֹת:**

**אֱלֹהֵי. נִשְׁמָה שְׁנַתֶּתָּ בִּי טְהוֹרָה. אַתָּה בְּרָאתָה בִּי. אַתָּה
נִפְחַתָּה בִּי. וְאַתָּה מְשַׁמְּרָה בְּקִרְבִּי. וְאַתָּה עֲתִיד
לְטַלְּהָ מִמֶּנִּי. וְאַתָּה עֲתִיד לְהַחְזִירָה בִּי לְעֲתִיד לָבוֹא. אֱלֹהֵי
כָּל-זְמַן שֶׁהַנְּשָׁמָה בְּקִרְבִּי מוֹדָה (הַנְּשִׁים אוֹמְרוֹת: מוֹדָה) אֲנִי לְפָנֶיךָ
יְהוָה אֱלֹהֵי וְאַלֹהֵי אֲבוֹתַי. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַמַּחְזִיר נְשָׁמוֹת
לְפָגְרִים מְתִים:**

כשנכנס לבית הכנסת יאמר:

שׁוֹיִתִּי יְהוָה לְנִגְדֵי תַמִּיד. כִּי מִימֵינִי בַל-אָמוּט:

מקורות ומקבילות

שחרית לת"צ. שצה"ל, סדר תענית, ס' רסט; סה"ת, ס' לא; מח' רומניא, דף קלט ע"ב. יטול מים. צבלי שבת, דף קט ע"א; כ"י כ"ה, דף 678. ראו סרע"ג ח"א, ס' א; סה"ת ס' א. נטילה קודם לברכה. ע"פ גאה"ל א"ח, ס' ד, ס"ק א. על ראשי אצבעותיו. ע"פ שצה"ל, סדר תענית, ס' רסט; סה"ר ס' ס, ענין יום ת"צ; כ"י כ"ה, דף 678. השלמת מלאה ברכות. סה"ר ס' ס, ענין יום ת"צ. ק' ברכות צט"ב. ע"פ שצה"ל, סדר תענית, ס' רסט; סה"ת, סדר ת"צ, ס' לא. נטילת ידים. שצה"ל, סדר תענית, ס' רסט; סה"ר ס' ס, ענין יום ת"צ; מח' רומניא, דף קלו ע"ב.

וְאֲנִי בְּרַב חֲסִדֶיךָ אָבוֹא בִּיתְךָ • אֲשַׁתְּחוּהָ אֶל־הֵיכַל־קֹדְשֶׁךָ
 בְּיִרְאַתְךָ: מֵה־טָבוֹ אֶהְלִיךָ יַעֲקֹב • מִשְׁכַּנְתֶּיךָ יִשְׂרָאֵל:
 אָבוֹאָה לְמִשְׁכְּנֹתֶיךָ • אֲשַׁתְּחוּהָ לְהַדּוּם רַגְלֶיךָ: וְאֲנִי תַפְלְתִי־לָךְ
 יְהוָה עֵת רְצוֹן • אֱלֹהִים בְּרַב־חֲסִדֶיךָ • עֲנֵנִי בְּאֵמַת יִשְׁעֶךָ:

סדר ברכות השחר

אומרים ביחיד ברכות השחר ופרשת התמיד ואין אומרים כל דבר אחר עד ברוך שאמר ויתחיל החזן זמירות מברוך שאמר בקול רם.

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה • אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם • הַנּוֹתֵן לְשֹׁכְנֵי בֵּינָה
 לְהַבְחִין בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה:**

נוסח מחזור בולוניא ושד"ל:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה • אֱלֹהֵינוּ
 מֶלֶךְ הָעוֹלָם • שְׁלֵא
 עֲשֵׂנִי עֶבֶד (נ"א: עֶבֶד • הַנְּשִׂים
 אומרות: שְׁפָחָה):**

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה • אֱלֹהֵינוּ
 מֶלֶךְ הָעוֹלָם • שְׁעֲשֵׂנִי
 יִשְׂרָאֵל:**

נוסח מחזור רמ"ו ושו"ע (סי' מו, ד):

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה • אֱלֹהֵינוּ
 מֶלֶךְ הָעוֹלָם • שְׁלֵא
 עֲשֵׂנִי גוֹי:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה • אֱלֹהֵינוּ
 מֶלֶךְ הָעוֹלָם • שְׁלֵא
 עֲשֵׂנִי עֶבֶד (נ"א: עֶבֶד • הַנְּשִׂים
 אומרות: שְׁפָחָה):**

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה • אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם • שְׁלֵא עֲשֵׂנִי אִשָּׁה
 (הַנְּשִׂים אומרות: שְׁעֲשֵׂנִי כְרָצוֹנוֹ):**

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה • אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם • פּוֹקֵחַ עֲוֹנוֹתֵינוּ:

ה"ג והערות

ואין אומרים כל דבר אחר. ראו שבה"ל, סדר תענית, סי' רסט, הלכך מברך ברכת התורה וקורא בפרשת תמיד בלבד.

מקורות ומוקבילות

ופרשת התמיד. ע"פ שבה"ל, סדר תענית, סי' רסט. ואין אומרים וכו' מברוך שאמר. ע"פ סת"ר סי' ס, ענין יום ת"צ; סה"ת, סדר ת"צ, סי' לא. ראו כ"י כ"ה, דף 378. ויתחיל החזן זמירות מברוך שאמר. ע"פ שבה"ל, סדר תענית, סי' רסט; סת"ר סי' ס; כ"י כ"ה, דף 378.

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. מְתִיר אֲסוּרִים:
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. מַגְבִּיֵּה שְׁפָלִים:
 (בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. הַנּוֹתֵן לַיֵּעָף כָּח):
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. מַלְבִּישׁ עֶרְמִים:
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. זוֹקֵף כְּפופִים:
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. רוֹקֵעַ הָאָרֶץ
 עַל-הַמַּיִם:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. הַמְכִּין מַצְעָדֵי-גֶבֶר:
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל
 בְּגִבּוֹרָה:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל
 בְּתַפְאֲרָה:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. שֹׁעֲשִׂיתָ לִּי כָל-צָרָכֵי:
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. הַמַּעֲבִיר חֻבְלֵי שָׁנָה
 מֵעֵינַי וּתְנוּמָה מֵעַפְעָפֵי:

יְהִי רָצוֹן מְלַפְנֶיךָ. יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁתִּרְגְּלֵנִי לְדַבֵּר
 מִצְוָה. וְאֶל-תִּרְגְּלֵנִי לְדַבֵּר עֲבָרָה וְעוֹן. וְהַשְׁלֵט בִּי יֵצֵר
 טוֹב. וְאֶל-תְּשַׁלֵּט בִּי יֵצֵר רָע. וְחַזְקֵנִי בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתֵן חֵלְקִי
 בְּתוֹרָתְךָ. וְאֶל-תִּבְיַאֲנִי לְיַדִּי חֲטָא וְלֹא-לְיַדִּי נֶסֶן וְלֹא-לְיַדִּי

ח"ג והערות

שעשית לי כל-צרכי. במח' רמ"ז ובולוניה: יש שאין מברכים
 שעשית לי כל צרכי, מכיון שהולכים יחפים ומקור דבריהם
 בסה"ת סי' לא. אמנם בשבה"ל, סדר תענית, סי' רס"ט, כתב:
 "אע"פ שהולכין יחפין מברכין שעשית לי כל צרכי לפי דברי בעל הדברות ז"ל, מפני שבידו וברשותו לנעלם
 מפני סכנת עקרב", וכ"כ בסת"ר סי' ס, ענין יום ת"ב.

מקורות ומקבילות

ברכת שעשית לי נתיצ. שבה"ל, סדר תענית, סי' רס"ט.
 ראו בסה"ת, סי' לא; ש"ת סי' מו, אות יב.

בְּיוֹזֵן. וְכוּף יִצְרֵי לְהִשְׁתַּעֲבֹד לָךְ. וְהִכְנַע עֲרֹפִי לְשׁוּב אֱלֹהֶיךָ.
 וְחָדַשׁ כְּלִיּוֹתַי לְשִׁמּוֹר פְּקוּדֶיךָ. וּמַל אֶת-לִבִּי וְאֶת-לִבִּב זְרַעֲי
 לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה אֶת-שְׁמֶךָ. וְלַעֲשׂוֹת הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֶיךָ.
 וּמְרַבְּנִי לְכָל-מַה-שְּׁאַהֲבָתְךָ. וּרְחַקְנִי מִכָּל-מַה-שְּׁשָׁנָאתְךָ. וּמִיָּס
 עָלַי וְעַל-זְרַעֲי וְעַל-זְרַע זְרַעֲי מִקְרָא שְׁכֵתוֹב. וּמַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 אֶת-לִבְבְּךָ וְאֶת-לִבִּב זְרַעֲךָ. לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-
 לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ. וְאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי אִתְּכֶם אָמַר
 יְהוָה. רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרִי אֲשֶׁר-שִׁמְתִי בְּפִיךָ. לֹא-יִמּוּשׁוּ
 מִפִּיךָ וּמִפִּי זְרַעֲךָ וּמִפִּי זְרַע זְרַעֲךָ אָמַר יְהוָה. מֵעַתָּה
 וְעַד-עוֹלָם. וְנוֹדַע בְּגוֹיִם זְרַעֲם וְצֹאצְאֵיהֶם בְּתוֹךְ הָעַמִּים.
 כָּל-רְאִיֵּיהֶם יִכִּירוּם כִּי הֵם זְרַע בְּרַךְ יְהוָה: לֹא יִיגְעוּ לְרִיק
 וְלֹא יִלְדוּ לְבַהֲלָה. כִּי זְרַע בְּרוּכֵי יְהוָה הֵמָּה וְצֹאצְאֵיהֶם אַתְּם:
 וְהִיָּה טָרֶם-יִקְרְאוּ וְאֲנִי אֶעֱנֶה. עוֹד הֵם מְדַבְּרִים וְאֲנִי אֶשְׁמַע:
 כִּי אֶצְקֶמְסִים עַל-צִמָּא וְנִזְלִים עַל-יִבְשָׁה. אֶצֶק רוּחִי עַל-זְרַעֲךָ
 וּבְרַכְתִּי עַל-צֹאצְאֵיךָ: וְצִמְחוּ בִּבֵּין חֲצִירֵי. כְּעַרְבִים עַל-יִבְלֵי-
 מַיִם: זֶה יֹאמַר לִיהוָה אֲנִי וְזֶה יִקְרָא בְּשֵׁם-יַעֲקֹב וְזֶה יִכְתֹּב
 יְדוֹ לִיהוָה וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכְנֶה: וְיִהִי כַחֲזוֹל זְרַעֲךָ וְצֹאצְאֵי
 מַעֲיָךָ כַּמַּעֲתִיו. לֹא-יִכְרַת וְלֹא-יִשְׁמַד שְׁמוֹ מִלְּפָנַי: וְתִהְיֶה לִי
 לְמִשְׁגָּב וּמִבְטָח וּמִגְדָּל-עֹז וּבֵית מְצוּדוֹת לְהוֹשִׁיעֵנִי. וְלַהֲצִיל
 נַפְשִׁי מִשַּׁחַת וּמִכָּל-צָרָה וְתִגְנֵנִי (הַיּוֹם וּבְכָל-יּוֹם). לְחֹן וּלְחֶסֶד
 וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוּאֵי. וְגַמְלֵנִי חֲסָדִים טוֹבִים.
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ. יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי. שְׁתַּצִּילֵנִי הַיּוֹם
 וּבְכָל-יּוֹם מֵעֵזִי פָּנִים וּמֵעֲזוֹת פָּנִים. וּמִיִּצָּר הָרַע וּמֵאָדָם

רַעֵ. וּמַחְבֵּר רַעֵ. וּמְשַׁכֵּן רַעֵ. וּמְלַשׁוֹן הָרַע וּמְשַׁטֵּן הַמְשַׁחִית.
וּמְדִין קָשָׁה וּמַבְעֵל דִּין קָשָׁה. בֵּין שְׂהוּא בֶן-בְּרִית וּבֵין שְׂאִינוּ
בֶן-בְּרִית וּמְדִינָה שְׁלֵגִיהָנָם:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וַיְצַנְּנוּ עַל-דְּבָרֵי תוֹרָה: (ו)הָעֶרֶב נָא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
אֶת-דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ. וּבְפִיפוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִהְיֶה
אֲנַחְנוּ וַיְצַאֲצֵאֵינוּ. (וַיְצַאֲצֵאֵינוּ) וַיְצַאֲצֵאֵינוּ עַמְּךָ בֵּית
יִשְׂרָאֵל. כָּלֵנוּ יִרְאֵי שְׁמֶךָ. וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְךָ. בְּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה. הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ
מִכָּל-הָעַמִּים. וְנָתַן לָנוּ אֶת-תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: צֹו אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם. אֶת-קִרְבְּנֵי לַחֲמֵי לְאִשֵּׁי רֵיחַ נִיחֹחַי תִּשְׁמְרוּ
לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֵדוֹ: וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ
לִיהוָה. כְּבָשִׂים בְּגִישָׁנָה תְּמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תְּמִיד:
אֶת-הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין
הָעֶרְבִים: וְעִשְׂרִית הָאֵיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה. בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כֶּתִית
רְבִיעֵת הַהֵיזֵן: עֹלֹת תְּמִיד. הַעֲשִׂיָה בְּהַר סִינִי לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה
לִיהוָה: וְנִסְכּוֹ רְבִיעֵת הַהֵיזֵן לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד. בַּקֹּדֶשׁ הַסֶּדֶךְ
שֶׁכֶר לִיהוָה: וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים. כְּמִנְחַת
הַבֶּקֶר וּכְנִסְכּוֹ תַעֲשֶׂה אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לִיהוָה:

מקורות ומקבילות

ברכת התורה צ"ב. ט"ז שנה"ל, סדר תענית, ס"ו רס"ט, ראו מש"כ צ"ס הגאונים וצ"ס"ת, סדר ת"צ, ס"ו לא; סת"ר ס"ו ס,
ענין יום ת"צ.

זמירות

צריך להזהר מלהפסיק בדיבור משמתחיל ברוך שאמר עד סוף י"ח. עומדים ואומרים:
ברוך שאמר והיה העולם. ברוך אומר ועושה. ברוך גזור
ומקים. ברוך אל חי לעד ומקים לנצח. ברוך עושה
בראשית. ברוך מרחם על הארץ. ברוך מרחם על הבריות.
ברוך משלם שכר טוב ליראיו. ברוך פודה ומציל. ברוך
הוא וברוך שמו. ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. האל
המלך המהלל. המשבח והמפאך בפי עמו ובלשון כל חסידיו
ועבדיו. ובשירי דוד עבדך נהלך יהוה אלהינו ונשבחך
ונרוממך ונגדלך ונמליכך. ונזכיר את שמך מלכנו אלהינו
יחיד חי העולמים. מלך משבח ומפאך עדי עד שמך הגדול.
ברוך אתה יהוה מלך מהלל בתשבחות (נ"א: בתשבחות):
ע"כ עומדים:

יהי כבוד יהוה לעולם. ישמח יהוה במעשיו: יהי שם יהוה
מברך. מעתה ועד עולם: ממזרח שמש עד מבואו.
מהלל שם יהוה: רם על כל גוים יהוה. על השמים כבודו:
יהוה שמך לעולם. יהוה זכרך לדר ודר: יהוה בשמים הכין
כסאו ומלכותו בכל משלה: ישמחו השמים ותגל הארץ
ויאמרו בגוים יהוה מלך: יהוה מלך. יהוה מלך: יהוה
לעלם ועד: יהוה מלך עולם ועד. אבדו גוים מארצו: יהוה
הפיר עצת גוים. הניא מחשבות עמים: עשו עצה ותפר.
דברו דבר ולא יקום כי עמנו אל: רבות מחשבות בלב איש
ועצת יהוה היא תקום: עצת יהוה לעולם תעמד. מחשבות

מקורות ומקבילות

ברוך שאמר. ס"ח, סדר ת"ב, ס' לא; כ"י כ"ה, דף 378.

לְבוֹ לְדָר וְדָר: כִּי הוּא אָמַר וַיְהִי הוּא־צִוָּה וַיַּעֲמֵד: כִּי־בָחַר
 יִהְיֶה בְּצִיּוֹן אֱלֹהֵי לְמוֹשֵׁב לוֹ: כִּי־יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יְהוָה יִשְׂרָאֵל
 לְסִגְלָתוֹ: כִּי־בָו יִשְׁמַח לְבָנָו כִּי בְשֵׁם קֹדְשׁוֹ בְּטַחָנוֹ: כִּי לֹא־
 יִטָּשׁ יִהְיֶה עַמּוֹ וְנִחַלְתּוֹ לֹא יַעֲזֹב: וְהוּא רַחוּם יִכְפֹּר עוֹן
 וְלֹא־יִשְׁחִית וְהִרְבֵּה לְהַשְׁיֵב אָפּוֹ וְלֹא־יַעֲזִיר כָּל־חַמְתּוֹ: (יְהוָה
 הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם־קְרָאֵנוּ) אֲשֶׁר־י תְּמִימֵי־דַרְךְ.
 הַהֵלְכִים בְּתוֹרַת יְהוָה:

אֲשֶׁר־י יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ עוֹד יִהְלִלוּךָ סֵלָה: אֲשֶׁר־י הָעַם שָׁכְנָה
 לוֹ אֲשֶׁר־י הָעַם שִׁיְהוֹנָה אֱלֹהֵיו:

תְּהִלָּה לְדָוִד אֲרוֹמַמְךָ אֱלֹהֵי הַמֶּלֶךְ וְאַבְרָכָה שְׁמֶךָ לְעוֹלָם
 וָעֶד: בְּכָל־יוֹם אַבְרָכְךָ וְאַהֲלִלָה שְׁמֶךָ לְעוֹלָם וָעֶד:
 גָּדוֹל יִהְיֶה וּמְהִלֵּל מְאֹד וְלִגְדֹלְתּוֹ אֵין חֶקֶר: דָּוִד לְדָוִד יִשְׁבַּח
 מַעֲשֵׂיךָ וּגְבוּרָתֶיךָ יַגִּידוּ: הִדָּר כְּבוֹד הוֹדֶךָ וְדַבְּרֵי גִפְלֹאתֶיךָ
 אֲשִׁיחָה: וַעֲזוּז גְּבוּרָתֶיךָ יֹאמְרוּ וּגְדֹלְתֶךָ אֲסַפְּרֶנָּה: זָכַר
 רַב־טוֹבֶךָ יִבְיַעוּ וְאַדְקַתֶּךָ יִרְגְּנוּ: חֲנוּן וְרַחוּם יְהוָה אֲרַךְ אַפָּיִם
 וּגְדֹל־חַסֵּד: טוֹב־יִהְיֶה לְכָל־יְרַחֲמֵיו עַל־כָּל־מַעֲשָׂיו: יוֹדוּךָ יִהְיֶה
 כָּל־מַעֲשֵׂיךָ וְחִסְדֶיךָ יִבְרַכְכֶּנָּה: כְּבוֹד מַלְכוּתֶךָ יֹאמְרוּ וּגְבוּרָתֶךָ
 יִדְבְּרוּ: לְהוֹדִיעוּ לְבָנֵי הָאָדָם גְּבוּרָתוֹ וְכְבוֹד הִדָּר מַלְכוּתוֹ:
 מַלְכוּתֶךָ מַלְכוּת כָּל־עֲלָמִים וּמִמְשַׁלְתֶּךָ בְּכָל־דָּוִד וְדָר: סוֹמֵךְ
 יִהְיֶה לְכָל־הַנְּפֹלִים וְזוֹקֵף לְכָל־הַכְּפוּפִים: עֵינֵי־כָל אֱלֹהֵיךָ יִשְׁבְּרוּ
 וְאַתָּה גּוֹתֵן־לָהֶם אֶת־אֲכָלָם בְּעַתּוֹ: פּוֹתֵחַ אֶת־יַדְךָ וּמִשְׁבִּיעַ
 לְכָל־חַי רָצוֹן: צַדִּיק יִהְיֶה בְּכָל־דַּרְכָּיו וְחֹסֵד בְּכָל־מַעֲשָׂיו:
 קְרוֹב יִהְיֶה לְכָל־קָרְאֵיו לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאֵהוּ בְּאַמֶּת: רָצוֹן־יִרְאוּ
 יַעֲשֶׂה וְאֶת־שׁוֹעֲתָם יִשְׁמַע וַיּוֹשִׁיעֵם: שׁוֹמֵר יִהְיֶה אֶת־כָּל־

אֶהְבִּיּוּ. וְאֵת כָּל־הַרְשָׁעִים יִשְׁמִיד: תִּהְיֶה יְהוָה יִדְבָּר פִּי.
 וַיְבָרֵךְ כָּל־בָּשָׂר שֵׁם קִדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 וַאֲנַחְנוּ נִבְרָךְ יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם. הִלְלוּ־יְהוָה:

הִלְלוּ־יְהוָה הַלְּלֵי נַפְשֵׁי אֶת־יְהוָה: אֶהְלֵלָה יְהוָה בְּחַיֵּי. אֲזַמְּרָה
 לֵאלֹהֵי בְעוֹדֵי: אֶל־תִּבְטְחוּ בַגְּדֵיבַיִם. בְּבֶן־אָדָם
 שָׁאִין לוֹ תְשׁוּעָה: תִּצַּא רוּחוֹ יֵשֵׁב לְאֲדָמְתּוֹ. בַּיּוֹם הַהוּא אֲבָדוּ
 עֲשִׂתְנִתִּיו: אֲשֶׁר־י שָׁאֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ. שִׁבְרוּ עַל־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:
 עֲשִׂהוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם. הַשֹּׁמֵר אֲמַת
 לְעוֹלָם: עֲשֵׂה מִשְׁפָּטוֹ לְעֹשׂוֹקִים. נִתֵּן לֶחֶם לָרַעֲבִים. יְהוָה
 מִתִּיר אֲסוּרִים: יְהוָה פִּקַּח עוֹרִים. יְהוָה זִקֵּךְ כְּפּוֹפִים. יְהוָה
 אֲהַב צַדִּיקִים: יְהוָה שֹׁמֵר אֶת־גְּרָמִים. יְתוֹם וְאַלְמָנָה יַעֲזֹדֵד.
 וְדַרְךְ רְשָׁעִים יַעֲתֵ: יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם. אֱלֹהֵיךָ צִיּוֹן לְדֹר
 וָדֹר. הִלְלוּ־יְהוָה:

הִלְלוּ יְהוָה כִּי־טוֹב זְמִרָה אֱלֹהֵינוּ. כִּי־נָעִים נֶאֱוָה תִּהְיֶה: בּוֹנֵה
 יְרוּשָׁלַם יְהוָה. גִּדְחֵי יִשְׂרָאֵל יִכְנָס: הֲרַפָּא לְשִׁבּוּרֵי
 לֵב וּמַחֲבֵשׁ לְעַצְבוֹתֶם: מוֹנֵה מִסְפָּר לְכּוֹכְבִים. לְכֹלֶם שְׁמוֹת
 יִקְרָא: גָּדוֹל אֲדוֹנֵינוּ וְרַב־כֹּחַ. לְתִבּוֹנָתוֹ אֵין מִסְפָּר: מְעוֹדֵד
 עַנּוּיִם יְהוָה. מִשְׁפִּיל רְשָׁעִים עַד־יֶאֱרֹץ: עֲנֵנוּ לִיהוָה בְּתוֹדָה.
 זְמַרוּ לֵאלֹהֵינוּ בְּכִנּוֹר: הַמְכַסֶּה שָׁמַיִם בְּעָבִים הַמְכִּין לְאָרֶץ
 מָטֶר. הַמְצַמִּיחַ הַרִים חֲצִיר: נוֹתֵן לְבַהֲמָה לַחֲמָה. לְבִגְדֵי עֵרֶב
 אֲשֶׁר יִקְרָאוּ: לֹא בַגְּבוּרַת הַסּוֹס יַחֲפִץ. לֹא־בְשׁוֹקֵי הָאִישׁ
 יִרְצֶה: רוּצֶה יְהוָה אֶת־יְרֵאָיו. אֶת־הַמִּיחֲלִים לְחַסְדּוֹ: שִׁבְחֵי
 יְרוּשָׁלַם אֶת־יְהוָה. הַלְּלֵי אֱלֹהֵיךָ צִיּוֹן: כִּי־חֹזֵק בְּרִיחֵי שְׁעָרֶיךָ.
 בָּרֵךְ בְּנֵיךָ בְּקִרְבֶּךָ: הַשֵּׁם־גְּבוּלֶךָ שְׁלוֹם. חֲלַב חֲטָיִם יִשְׂבִיעֶךָ:

הַשְּׁלַח אֶמְרָתוֹ אֶרֶץ. עַד־מְהֵרָה יִרוּץ דְּבָרוֹ: הַנְּתַן שֶׁלֶג בְּצֶמֶר.
 כְּפֹר כְּאֶפֶר יִפּוֹר: מִשְׁלֵיךְ קָרְחוֹ כִּפְתִּים. לִפְנֵי קָרְתוֹ מִי
 יַעֲמֹד: יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וַיִּמָּסֶם. יִשָּׁב רוּחוֹ יִזְלוּ־מִים: מִגִּיד דְּבָרוֹ
 לִיעֲקֹב. חֲקִיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל: לֹא עָשָׂה כֵּן לְכָל־גּוֹי.
 וּמִשְׁפָּטִים בְּלִידְעוּם. הַלְלוּ־יָהּ:

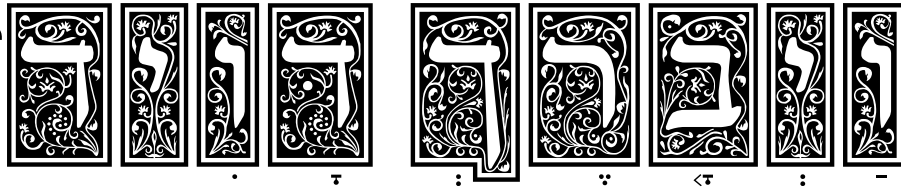
הַלְלוּ יָהּ הַלְלוּ אֶת־יְהוָה מִן־הַשָּׁמַיִם. הַלְלוּהוּ בַּמְרוֹמִים:
 הַלְלוּהוּ כָל־מַלְאָכָיו. הַלְלוּהוּ כָל־צְבָאוֹ: הַלְלוּהוּ
 שֵׁמֶשׁ וַיְרַח. הַלְלוּהוּ כָל־כּוֹכָבֵי אוֹר: הַלְלוּהוּ שָׁמַי הַשָּׁמַיִם
 וְהַיָּם אֲשֶׁרוֹ מֵעַל הַשָּׁמַיִם: יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה. כִּי הוּא צִוָּה
 וַנִּבְרָאוּ: וַיַּעֲמִידֵם לְעַד לְעוֹלָם. חֲקֹצְתָן וְלֹא יַעֲבוֹר: הַלְלוּ
 אֶת־יְהוָה מִן־הָאָרֶץ. תִּנְיָנִים וְכָל־תְּהוֹמוֹת: אֵשׁ וּבָרָד שֶׁלֶג
 וְקִיטּוֹר. רוּחַ סְעָרָה עָשָׂה דְּבָרוֹ: הַהָרִים וְכָל־גְּבְעוֹת. עֵץ פְּרִי
 וְכָל־אֲרָזִים: הַחַיָּה וְכָל־בְּהֵמָה. רֶמֶשׂ וְצִפּוֹר כָּנָף: מַלְכֵי־אֶרֶץ
 וְכָל־לְאֻמִּים. שָׂרִים וְכָל־שֹׁפְטֵי אֶרֶץ: בַּחוּרִים וְגַם־בְּתוּלוֹת.
 אֲקָנִים עַם־נְעָרִים: יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה. כִּי־נִשְׁגַּב שָׁמוֹ לְבָדוֹ.
 הוֹדוּ עַל־אֶרֶץ וּשְׁמַיִם: וַיִּרֶם קָרוֹן לְעַמּוֹ תְּהַלֵּה לְכָל־חַסִּידָיו.
 לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל עִם קָרְבוֹ. הַלְלוּ־יָהּ:

הַלְלוּ יָהּ שִׁירוּ לַיהוָה שִׁיר חֲדָשׁ. תְּהַלְתוּ בְּקֹהֵל חַסִּידִים:
 יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֲשָׂיו. בְּגִי־צִיּוֹן יִגִּילוּ בְּמַלְכָם:
 יְהַלְלוּ שָׁמוֹ בְּמַחּוֹל. בְּתֵף וְכִנּוֹר יִזְמְרוּ־לוֹ: כִּי־רוּצָה יְהוָה
 בְּעַמּוֹ. יִפְאֵר עֲנֻוִים בִּישׁוּעָה: יַעֲלוּ חַסִּידִים בְּכָבוֹד. יִרְנְנוּ
 עַל־מִשְׁכָּבוֹתָם: רוּמָמוֹת אֵל בְּגִרוֹנָם וְחָרַב פִּיפְיוֹת בְּיָדָם:
 לַעֲשׂוֹת נִקְמָה בְּגוֹיִם. תּוֹכַחוֹת בַּלְאֻמִּים: לְאַסֹּר מַלְכֵיהֶם בְּזֻקִים

וְנִכְבְּדֵיהֶם בְּכַבְלֵי בְרוֹל: לַעֲשׂוֹת בְּהֵסוּ מִשְׁפָּט כְּתוּב. הַדָּר
הוא לְכָל-חֲסִידָיו. הַלְלוּ-יָיָה:

הַלְלוּ יְיָ הַלְלוּ-אל בְּקֹדְשׁוֹ. הַלְלוּהוּ בְּרִקיעַ עֲזוֹ: הַלְלוּהוּ
בְּגִבּוֹרֹתָיו. הַלְלוּהוּ כְּרֹב גְּדָלוֹ: הַלְלוּהוּ בְּתַקְעַ
שׁוֹפָר. הַלְלוּהוּ בְּנִבְלָ וּכְנֹר: הַלְלוּהוּ בְּתֶף וּמְחֹל. הַלְלוּהוּ
בְּמִנִּים וְעִגְבִּ: הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי-שִׁמְעַ. הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי תְרוּעָה:
כָּל הַנְּשָׁמָה תְהַלֵּל יְיָ. הַלְלוּ-יָיָה: כָּל הַנְּשָׁמָה תְהַלֵּל יְיָ. הַלְלוּ-יָיָה:
בְּרוּךְ יְהוָה לְעוֹלָם. אָמֵן וְאָמֵן: יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם.
אָמֵן וְאָמֵן:

עומדים עד אחרי 'ברכו' ואומרים:

אֶת-יְהוָה לְעֵינֵי כָל-הַקָּהָל. וַיֹּאמֶר דָּוִד. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲבִינוּ מֵעוֹלָם וְעַד-עוֹלָם: לָךְ יְהוָה הַגְּדֹלָה
וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנִּצְחָן וְהַהוֹדָה כִּי-כָל בְּשָׂמִים וּבְאַרְצֵיךָ לָךְ
יְהוָה הַמְּמַלְכָה וְהַמְּתַנַּשֵּׂא לְכָל לְרֹאשׁ: וְהַעֲשֵׂר וְהַכְּבוֹד
מִלְּפָנֶיךָ וְאַתָּה מוֹשֵׁל בְּכָל וּבִיָּדְךָ כַּח וּגְבוּרָה. וּבִיָּדְךָ לְגַדֵּל
וּלְחַזֵּק לְכָל: וְעַתָּה אֱלֹהֵינוּ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ. וּמְהַלְלִים לְשֵׁם
תְּפָאֶרְתְּךָ: וַיְבָרְכוּ שֵׁם כְּבוֹדְךָ וּמְרוֹמֶם עַל-כָּל-בְּרָכָה וְתַהֲלָה:

מקורות ומקבילות

לשם תפארתך. חז"ח ח"א, סדר תפלת ח"ב, חות יט.

אֶת־הוּא יְהוָה לְבִדְךָ אֶתָּה עָשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם שָׁמַי הַשָּׁמַיִם
 וְכָל־צְבָאָם הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיַּמִּים וְכָל־אֲשֶׁר בָּהֶם
 וְאֶתָּה מְחִיָּה אֶת־כָּל־ם. וְצָבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים:
 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבְשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם. וְהַיָּם לָהֶם חֲמָה
 מִיַּמִּינָם וּמִשְׂמָאלָם:

ממשיכים 'יהי חסדך' עמ' 48.

בק"ק רומה מוסיפים:

וּתְשַׁמַּע הָאָרֶץ אֲמֵרֵי־פִי:	הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה
תִּזְלַל כְּפָטַל אֲמֵרֵי־	יַעֲרֹף כְּמָטָר לְקַח־י.
וְכַרְבִּיבִים עָלֵי־עֵשֶׁב:	כְּשַׁעִירִים עָלֵי־דָשָׁא
הָבוּ גִדְל לֵאלֹהֵינוּ:	כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא.
כִּי כָל־דְּרָכָיו מִשְׁפָּט.	הַצֹּרֵחַ תִּמְסֵם פֶּעֱלֹו.
צַדִּיק וְיֵשֶׁר הוּא:	אֵל אֲמוּנָה וְאֵין עֹול.
דוֹר עַקֵּשׁ וּפְתִלְתַּל:	שַׁחַת לוֹ לֹא בְנֵיו מוֹמֵם.
עֵם נָבַל וְלֹא חָכֵם.	הֵ לִיְהוָה תִּגְמְלוּ־אֵת.
הוּא עֵשֶׂה וְיִכְנַנְד:	הִלּוּ־הוּא אֶבִּיד קִנְד.
בְּיַגוּ שְׁנוֹת דֶּרֶךְ־דֶּרֶךְ.	זְכַר יָמוֹת עוֹלָם.
זְקַנְיָה וְיֵאמְרוּ לְךָ:	שָׁאֵל אֶבִּיד וְיִגְדֶךָ.
בְּהַפְרִידוּ בְנֵי אָדָם.	בְּהִנְחַל עֲלֵיוֹן גּוֹלָם.

מקורות ומקבילות

א"ל ציושע' נתיצ. שצה"ל, סדר תענית, ס' רסט, ע"פ
 ירמ' יג, ח; סת"ר ס' ס, ענין יוס ת"צ; סה"ת, סדר ת"צ,
 ס' לא; כ"י כ"ה, דף 378. ראו ספר האגור, הל' ת"צ,
 ס' תתטט. א"ל שירת הים' נתיצ. הגהות מרדכי עמ"ס
 מ"ק, הל' ת"צ, סוף רמז התקלד, 'וצרומי חין אומרים
 שירת הים'; מח"ו ס' רסה; טור או"ת, סימן תקנט;
 שצה"ל, סדר תענית, ס' רסט; סת"ר ס' ס, ענין יוס ת"צ;
 עמ' רז, '...וכן שמעתי צרח ישראל מדלג' היום שירת הים';
 האזינו השמים ואדברה וכו'. דב' לב, ר"מג; מח' רומניא,
 לחס, או"ת, ס' תקנט, ס"ד. ראו רמז"ס, הל' תפילה, פ"ז, הל' יג;
 ס' הבתים, תפילה וברכת כהנים, שער י אות ו.

ח"נ והערות

במקום שירת הים אומרים שירת האזינו. כ"ה מנהג
 רומניא, דף קצט ע"ב; מח' חלב, דף שיא-שיב. ה"ל יג, ה"א
 רבתי, והיא תיבה בפני עצמה, וקצת נמוכה מן 'ליי'. הקריאה
 היא 'הלא אדני' והלמד' בשוא נח. מנחת שי בשם הקדמונים
 עיי"ש.

שצה"ל, סדר תענית, ס' רסט; סת"ר ס' ס, ענין יוס ת"צ;
 עמ' רז, '...וכן שמעתי צרח ישראל מדלג' היום שירת הים';
 האזינו השמים ואדברה וכו'. דב' לב, ר"מג; מח' רומניא,
 לחס, או"ת, ס' תקנט, ס"ד. ראו רמז"ס, הל' תפילה, פ"ז, הל' יג;
 ס' הבתים, תפילה וברכת כהנים, שער י אות ו.

יִצַב גְּבֻלַת עַמִּים.	לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
כִּי חָלַק יְהוָה עַמּוֹ.	יַעֲקֹב חֶבֶל גְּחֻלָּתוֹ:
יִמְצָאֵהוּ בְּאַרְצֵי מִדְבָּר	וּבְתָהוּ יֵלֵל יִשְׁמֹן.
יִסְבְּבֵנָהוּ יְבוּנֵנָהוּ.	יִצְרְנָהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו:
כְּנֹשֶׁר יַעִיר קִנּוֹ.	עַל־גּוֹזְלָיו יִרְחֹף.
יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחָהוּ.	יִשְׁאַהוּ עַל־אֶבְרָתוֹ:
יְהוֹה בְּדָד יִנְחֵנוּ	וְאִין עַמּוֹ אֵל גֹּכֵר:
יִרְכְּבֵהוּ עַל־בִּמְתֵי אֶרֶץ	וַיֹּאכַל תְּנוּבַת שְׂדֵי
וַיִּנְקְהוּ דָבַשׁ מִסֹּלַע	וְשֶׁמֶן מִחֲלָמִישׁ צוּר:
חֲמַאת בְּקָר וּחֲלָב צֹאן.	עַם־חֲלָב כְּרִים
וְאֵילִים בְּגִי־בָשָׂן וְעֵתוּדִים.	עַם־חֲלָב כְּלִיֹּת חֲטָה.
וְדַם־עֵגֶב תִּשְׁתֶּה־חֶמֶר:	וַיִּשְׁמֹן יִשְׂרוּן וַיִּבְעֹט.
שְׂמֵנֶת עֵבֶית כְּשִׂית.	וַיִּטֹּשׁ אֱלֹהֵי עֲשָׂהוּ.
וַיִּנְבֵּל צוּר יִשְׁעָתוֹ:	יִקְנָאֵהוּ בְּזוּרִים.
בְּתוֹעֵבַת יִכְעִיסָהוּ:	יִזְבְּחוּ לַשִּׁדִּים לֹא אֱלֹהֵי.
אֱלֹהִים לֹא יִדְעוּם.	חֲדָשִׁים מִקְרָב בָּאוּ
לֹא שְׁעָרוּם אֲבֹתֵיכֶם:	צוּר יִלְדֶּךָ תִּשִׁי
וּתִשְׁכַּח אֵל מִחֻלְלָה:	וַיֵּרָא יְהוָה וַיִּנְאֹץ.
מִכַּעַס בְּגִיו וּבְגִיתָיו:	וַיֹּאמֶר אֶסְתִּירָה פְּנֵי מַהֶם.
אֲרֹאָה מָה אַחֲרֵיתֶם.	כִּי דוֹר תִּהְפְּכֶת הֵמָּה.
בְּנִים לֹא־אֲמֹן בָּם:	הֵם קִנְאוּנֵי בְּלֹא־אֵל.
כַּעֲסוּנֵי בְּהַבְלִיָּהֶם	וְאֲנִי אֶקְנִיאֶם בְּלֹא־עֵם.
בְּגוֹי גָבֹל אֲכַעִיסֶם:	כִּי־אֵשׁ קִדְחָה בְּאִפִּי
וּתִיקַד עַד־שָׂאוֹל תַּחֲתִית	וּתֹאכַל אֶרֶץ וַיִּבְלָה
וּתְלַהֵט מוֹסְדֵי הָרִים:	אֶסְפָּה עֲלֵימוֹ רְעוֹת.
חֲצִי אֲכַלֶּה־בָם:	מִזֵּי רָעַב וּלְחַמֵּי רֶשֶׁף

ח"ג והערות

בְּמֵתִי. וְהוּוּ הַקְרִי, וְהַכְתִּיב: 'בְּמוֹתֵי'. תְּשִׁי. יו"ד זְעִירָא.

וְקָטַב מְרִירִי
 עִסְחָמַת זַחְלֵי עֶפְרָ:
 וּמַחְדָּרִים אִימָה.
 יוֹנֵק עִסְאִישׁ שִׁיבָה:
 אֲשַׁבִּיתָה מֵאֲנוּשׁ זַכָּרִים:
 פֶּן־יִנְכָרוּ צְרִימוֹ.
 וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל כָּל־זֹאת:
 וְאִין בְּהֶם תְּבוּנָה:
 יִבְיֵנוּ לְאַחֲרֵיתָם:
 וּשְׁנַיִם יִנְיִסוּ רַבָּה.
 וַיְהִי הַסְּגִירָם:
 וְאִיבִינוּ פְּלִילִים:
 וּמִשְׁדָּמַת עֲמֶרְהָ.
 אֲשַׁכֵּלַת מְרֹרֶת לָמוֹ:
 וְרֹאשׁ פְּתַנִּים אַכְזָר:
 חֲתוּם בְּאֹצְרֹתָי:
 לָעַת תִּמְוֹשׁ רִגְלָם
 וְחַשׁ עֲתַדְתָּ לָמוֹ:
 וְעַל־עַבְדֵי יִתְנַחֵם.
 וְאַפְסַ עֲצוּר וְעֹזוּב:
 צוּר חֲסִיוֹ בּוֹ:
 יִשְׁתּוּ יַיִן נְסִיכָם
 יִהְיֶה עֲלֵיכֶם סִתְרָה:
 וְאִין אֱלֹהִים עֲמָדִי
 מִחֲצֵתִי וְאֲנִי אֲרַפָּא
 כִּי־אֲשָׂא אֶל־שָׁמַיִם יָדִי
 אִם־שֹׁנוֹתִי בְּרַק חֲרָבִי
 אֲשִׁיב נֶקֶם לְצָרִי

וְשׁוֹן־בְּהֵמַת אֲשַׁלַּח־בָּם.
 מַחוּץ תִּשְׁכַּל־חֲרָב
 גַּם־בַּחֹר גַּם־בְּתוּלָה.
 אֲמַרְתִּי אֲפֹאֲיָהֶם.
 לולִי כְּעַם אוֹיֵב אֲגוּר.
 פֶּן־יֵאמְרוּ יָדְנוּ רָמָה.
 כִּי־גֹזֵי אֲבָד עֲצוֹת הַמָּה
 לוֹ חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ זֹאת.
 אִיכָּה יִרְדֹּף אַחַד אֶלְף
 אִם־לֹא כִי־צוּרִם מְכָרִם
 כִּי לֹא כְּצוּרֵנוּ צוּרִם
 כִּי־מִגְּפֹן סֹדֶם גְּפֹנָם
 עֲנִבְמוּ עֲנִבִי־רוּשׁ.
 חֲמַת תִּנְיָנִים יִיגַם
 הֲלֹא־הוּא כְּמַס עֲמָדִי
 לִי נֶקֶם וְשָׁלֵם.
 כִּי קָרוֹב יוֹם אִיָּדָם
 כִּי־יִדִין יְהוָה עַמּוֹ
 כִּי יִרְאֶה כִּי־אֲזַלֶּת יָד
 וְאָמַר אֵי אֱלֹהֵימוֹ.
 אֲשֶׁר חָלַב זְבַחֵימוֹ יֹאכְלוּ.
 יִקוּמוּ וַיַּעְזְרֻכֶם.
 רְאוּ עֵתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא
 אֲנִי אֲמִית וְאֲחִיָּה.
 וְאִין מִיָּדִי מִצִּיל:
 וְאֲמַרְתִּי חֵי אֲנֹכִי לְעֵלָם:
 וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יָדִי
 וְלִמְשַׁנְּאֵי אֲשָׁלֵם:

אֲשֶׁכִּיר חֲצִי מִדָּם	וְחִרְבֵי תֹאכַל בְּשָׂרִי.
מִדָּם חָלָל וְשִׁבְיָהּ.	מִרְאֵשׁ פְּרָעוֹת אוֹיֵב:
הֲרַגְנִינוּ גוֹיִם עִמּוֹ.	כִּי דַם-עֲבָדָיו יִקּוּם.
וְנִקָּם יָשִׁיב לְצָרָיו	וְכַפֵּר אֶדְמָתוֹ עִמּוֹ:

לפי מנהג ק"ק רומה ממושיכים עם ישתבח.

יְהִי-חֶסֶדְךָ יְהוָה עָלֵינוּ. כְּאֲשֶׁר יַחֲלֵנוּ לָךְ: מַלְכוּתְךָ יְהוָה
אֲלֵהֵינוּ מַלְכוּת כָּל-עֲלָמִים. וּמִמְשַׁלְתֶּךָ מַלְכֵנוּ
בְּכָל-דּוֹר וָדָר. שְׂאֵתָה הוּא אֲדִיר בְּקִדְשָׁהּ וְלָךְ נָאֵה הַמְּלוּכָה.
הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ:

החזן עומד ואומר והציבור לוחשים עמו:

יִשְׁתַּבַּח שְׁמֶךָ לְעַד מַלְכֵנוּ. הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל וְהַקְדוֹשׁ
בְּשָׂמִים וּבְאַרְצֵי. כִּי לָךְ נָאֵה יְהוָה אֲלֵהֵנוּ וְאַלֵּהֵי
אֲבוֹתֵינוּ. שִׁיר וְשִׁבְחָה. הַלֵּל וְזִמְרָה. עֹז וּמִמְשָׁלָה. נִצַּח. גְּדֻלָּה
וְגִבּוֹרָה. תְּהִלָּה וְתִפְאֳרָת. קִדְשָׁהּ וּמַלְכוּת. בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת
מִעֲתָה וְעַד-עוֹלָם. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מֶלֶךְ גָּדוֹל וּמְהֻלָּל
בְּתַשְׁבְּחוֹת (וי"א: בְּתַשְׁבְּחוֹת). אֵל הַהוֹדָאוֹת. אֲדוֹן הַנְּפִלְאוֹת.
הַבּוֹחֵר בְּשִׁירֵי זִמְרָה. מֶלֶךְ. אֵל. חֵי הָעוֹלָמִים. אָמֵן:

החזן אומר:

יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעֵלְמָא דְבְּרָא כְרַעוּתָהּ. וְיִמְלִיךְ
מַלְכוּתָהּ בְּחַיִּיכוֹן וּבְיַמֵּיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל-בֵּית-יִשְׂרָאֵל
בְּעִגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב. וְאָמְרוּ אָמֵן:

מקורות ומקבילות

וכפר אדמתו עמו. מנח' רומניא, דף קלט ע"ב ודף ר ע"ב. החזן עומד ואומר. ע"פ סת"ר סי' ס, ענין יוס' ת"ב. ראו כ"ו כ"ה, 378 97.

יְהִי שֵׁמֶה רַבָּא מְבָרַךְ. לְעֵלָם וּלְעַלְמֵי עֵלְמֵיָא.
 יְתַבְרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמֵם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה
 וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְקַדְשָׁא בְרִיךְ הוּא:
 לְעֵלָא לְעֵלָא מִן כָּל-בִּרְכָתָא. שִׁירְתָּא. תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחְמְתָא
 דְאִמְרֵן בְּעֵלְמָא. וְאִמְרוּ אָמֵן:

החזן אומר:

בְּרַכּוּ אֶת-יְהוָה הַמְּבָרַךְ:

הקהל אומר והחזן אחריו:

בְּרוּךְ יְהוָה הַמְּבָרַךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

ואומר החזן והצבור לוחשין עמו:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא
 חֹשֶׁךְ. עֹשֶׂה שְׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת-הַכֹּל. הַמַּאִיר לְאֶרֶץ
 וּלְדָרִים עֲלֵיהָ. הַמְּחַדֵּשׁ טוֹבוֹ בְּכָל-יוֹם תָּמִיד. מַעֲשֵׂה
 בְּרָאשִׁית. מְהֻרָּבוּ מַעֲשֵׂיךָ יְהוָה כָּלֵם בְּחִכְמָה עֲשִׂיתָ. מְלֹאָה
 הָאָרֶץ קִנְיָנְךָ: הַמֶּלֶךְ הַמְרוֹמֵם לְבָדוֹ מְאֹד. הַמְהַלֵּל. הַמְּשַׁבַּח
 וְהַמְּפָאֵר וְהַמְּתַנַּשֵּׂא מִימֹת עוֹלָם. אֱלֹהֵי עוֹלָם. בְּרַחֲמֶיךָ
 הַרְבִּים רַחֵם עָלֵינוּ. אֲדוֹן עֲזָנוּ. צוֹר מְשֻׁבְּנֵנוּ. מְגֵן יִשְׁעֵנוּ.
 מְשֻׁבָּב בְּעַדְנֵנוּ. אֵל בְּרוּךְ גָּדוֹל דַּעְהָ. הַכִּין וּפָעַל זְהָרֵי
 חֲמָה. טוֹב יֵצֵר כְּבוֹד לְשִׁמוֹ. מְאֹרוֹת נָתַן סְבִיבוֹת עֲזוֹ.
 פְּנוֹת צְבָאוֹת קְדוּשִׁים רוֹמְמֵי שְׂדֵי תָמִיד יִסְפְּרוּ כְבוֹד-אֵל
 וּקְדוּשָׁתוֹ:

מקורות ומקבילות

ברכו את וכו'. ראו מס'ו פ"ו י"ח, ס"י. ברכות ק"ש לשחרית. מח' רומניא, דף ר ע"ב.

יִתְבַּרְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל-הָאָרֶץ מִתַּחַת.
וְעַל-כָּל-שִׁבַּח מַעֲשֵׂי יְדִידְךָ וְהַמְּאֹרֹת אֲשֶׁר יִצְרָתָ.
הִמָּה יִפְאָרוּךְ סֵלָה:

תִּתְבַּרְךָ (לְנִצָּח) צוּרֵנוּ מַלְכֵנוּ וְגֹאֲלֵנוּ. בּוֹרֵא קְדוֹשִׁים. יִשְׁתַּבַּח
וְיִתְפָּאֵר שְׁמֶךָ (לְעַד) מַלְכֵנוּ. יוֹצֵר מְשֻׁרְתִים. וְאֲשֶׁר
מְשֻׁרְתֵינוּ כָּל־עוֹמְדִים בְּרוּם עוֹלָם וּמְשֻׁמֵּיעִים בְּיִרְאָה יַחַד
בְּקוֹל. דְּבַר־י אֱלֹהִים חַיִּים וּמֶלֶךְ עוֹלָם. כָּל־אֱהוּבִים. כָּל־
בְּרוּרִים. כָּל־גְּבוּרִים. כָּל־עוֹשִׂים בְּאִימָה וּבְיִרְאָה רְצוֹן
קוֹנֵיהֶם. וְכָל־פּוֹתְחִים אֶת-פִּיהֶם בְּקִדְשָׁהּ וּבִשְׁהֵרָה. (בְּשִׁירָה
וּבְזִמְרָה) וּמְבָרְכִים וּמְשַׁבְּחִים וּמְפָאֵרִים וּמְקַדִּישִׁים (וּמַעֲרִיצִים
וּמְמַלִּיכִים) אֶת-שֵׁם הָאֵל. הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל. הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא. קְדוֹשׁ
הוּא. וְכָל־מְקַבְּלִים עֲלֵיהֶם עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם זֶה מְזֵה. וְנוֹתְנִים
בְּאֵהָבָה רְשׁוֹת זֶה לְזֶה. לְהַקְדִּישׁ לְיוֹצֵרֶם בְּנַחַת רוּחַ. בְּשִׁפְהָ
בְּרוּרָה בְּנִעִימָה וּבְקִדְשָׁהּ. כָּל־כְּאֶחָד עוֹנִים בְּאִימָה וְאוֹמְרִים
בְּיִרְאָה. קְדוֹשׁוּ קְדוֹשׁ. קְדוֹשׁ. יְהוָה צְבָאוֹת. מְלֵא כָּל-הָאָרֶץ
כְּבוֹדוֹ. וְהָאוֹפָנִים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ כָּל־בְּרַעַשׁ גְּדוֹל. מִתְנַשְּׂאִים
לְעַמְתָּם. מְשַׁבְּחִים וְאוֹמְרִים. בְּרוּךְ כְּבוֹד-יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ:

לְאֵל בְּרוּךְ נְעִימוֹת יִתְנוּ. לְמֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיִם לְעַד זְמִירוֹת
יֹאמְרוּ וְתִשְׁבַּחוֹת (נ"א: וְתִשְׁבַּחוֹת) יִשְׁמִיעוּ. כִּי הוּא
לְבַדּוֹ (מְרוֹם וְקְדוֹשׁ). פּוֹעֵל גְּבוּרוֹת. עוֹשֶׂה חֲדָשׁוֹת. בְּעַל
מְלַחְמוֹת. זוֹרֵעַ צְדָקוֹת. נוֹרָא תְהִלָּתוֹ. בּוֹרֵא רְפוּאוֹת. מְצַמִּיחַ
יְשׁוּעוֹת. אֲדוֹן הַנְּפִלְאוֹת. הַמְּחַדֵּשׁ טוֹבוֹ בְּכָל-יוֹם תְּמִיד
מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית. כְּאֹמֹר. לְעֹשֶׂה אוֹרִים גְּדֹלִים. כִּי לְעוֹלָם

חֲסִדוֹ: וּבְחֲסִדוֹ נִתְּנָם לְהָאֵיר עַל-הָאָרֶץ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת:

אַהֲבַת עוֹלָם אֶהְבְּתֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. חֲמֵלָה גְדוֹלָה וַיִּתְּרָה
חֲמֵלָת עֲלֵינוּ. אָבִינוּ מִלְּכֵנוּ. בְּעֵבוֹר אֲבוֹתֵינוּ שֶׁבִטְחוּ
בְךָ. וַתִּלְמַדְם לַעֲשׂוֹת מִצְוֹת חֲקֵי חַיִּים. כֵּן תַּחֲנֵנוּ וַתִּלְמַדְנוּ.
אָבִינוּ אָב הַרְחֵמֵנוּ. הַמְּרַחֵם. רַחֵם נָא עֲלֵינוּ. וְתֵן בְּלִבֵּנוּ (בִּינָה)
לְהִבִּין וְלְהַשְׁכִּיל וְלִשְׁמֹעַ. לְלַמּוֹד וְלִלְמַד. לְשָׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת
וְלִקְיָם אֶת-כָּל-דְּבָרֵי תִלְמוּד תּוֹרַתְךָ בְּאַהֲבָה. וְהָאֵירָה עֵינֵינוּ
בְּתוֹרַתְךָ. וְדַבֵּק לִבֵּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ. וַיַּחַד לְבַבֵּנוּ לְאַהֲבָה וְלִירָאָה
אֶת-שְׁמֶךָ. כִּי-שֵׁם קִדְשְׁךָ הַגְּדוֹל בְּאַמֶּת נִקְרָא עֲלֵינוּ. עֲשֵׂה
עִמָּנוּ (חֲסִד) בְּעֵבוֹר כְּבוֹד שְׁמֶךָ. הָאֵל הַגְּדוֹל. הַגְּבוֹר וְהַנּוֹרָא.
מִהֲרָה בְּאַהֲבָה תָּרִים קַרְנֵנוּ וְתִמְלֹךְ עֲלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנו לְמַעַן
שְׁמֶךָ. כִּי-בְךָ בִטְחָנוּ לֹא גִבּוֹשׁ. וּבְשְׁמֶךָ הַגְּדוֹל חָסִינוּ.
לֹא-נִכְלָם וְלֹא-נִכְשַׁל לָעַד וְלָעוֹלָמִי עַד. כִּי-אָבִינוּ וְאֱלֹהֵינוּ
אַתָּה. וְרַחֲמֶיךָ וְחֲסִדֶיךָ הַרְבִּים אֶל-יַעֲזֹבוּנוּ נִצַּח סְלָה וְעַד.
וְנִגְלִילָה וְנִשְׁמַחָה בִּישׁוּעָתְךָ. (מִהַר) וְהִבֵּא עֲלֵינוּ בְּרָכָה וְשְׁלוֹם
מִהֲרָה מֵאַרְבַּע פְּנֵפוֹת הָאָרֶץ. וְתוֹלִיכֵנוּ מִהֲרָה קוֹמְמִיּוֹת
לְאַרְצֵנוּ. כִּי-אֵל פּוֹעֵל יִשׁוּעוֹת אַתָּה. וּבָנוּ בְּחֵרֶת מִכָּל-עַם
וְלִשׁוֹן. וְקִרְבָּתֵנוּ (מִלְּכֵנוּ) לְשְׁמֶךָ הַגְּדוֹל סְלָה בְּאַמֶּת. לְהוֹדוֹת
לְךָ וְלִיחַדְךָ בְּאַמֶּת וּבְאַהֲבָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבוֹחֵר בְּעַמּוֹ
יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה:

הקורא ק"ש כיוון לקיים מצות עשה מהתורה ולקבל עליו עול מלכות שמים, ויקרא בנחת ובנעימה: צריך לפרש האותיות בפיו ובשפתיו וצריך ליתן רווח בין הדבקים כגון על לבבך, על לבבכם. וצריך להשמיע לאזניו מה שיוצא מפיו שיהיו פיו ולבו שווים בכוונה. אם לא כיוון לבו בפסוק ראשון לא יצא אפילו בדיעבד: צריך להאריך בדל"ת של יאחד, וצריך להתניו בזמן של יזכרו ושל יזכרתם: אין השי"ן צריך להנמיך את קולו בפסוקי התוכחה:

המתפלל יחיד אומר: אל מלך נאמן:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:

אומרים בלחש: בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאֶהְבֶּתְךָ אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ. בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-
מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם
עַל-לִבְבְּךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָן וְדַבַּרְתָּ בָּם. בְּשַׁבְּתְךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל-יָדְךָ
וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם עַל-מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:
וְהָיָה אִם-שָׁמַעַתְּ תִשְׁמְעוּ אֶל-מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם
הַיּוֹם. לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ בְּכָל-לִבְבְּכֶם
וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מְטֵר-אַרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקּוֹשׁ.
וְאֶסְפַּת דְּגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׂדְּךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ.
וְאֶכְלַתְּ וְשִׁבַּעְתָּ: הַשְּׂמֵרוֹ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם. וְסַרְתֶּם
וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף-יְהוָה
בְּכֶם וְעָצַר אֶת-הַשָּׁמַיִם וְלֹא-יִהְיֶה מְטֵר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן
אֶת-יְבוּלָהּ. וְאֶבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה
נָתַן לָכֶם: וְשָׁמַתְּ אֶת-דְּבָרֵי אֱלֹהַ עַל-לִבְבְּכֶם וְעַל-נַפְשְׁכֶם.
וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל-יָדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם:
וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת-בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם. בְּשַׁבְּתְךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ
בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתָּם עַל-מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:
לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
לְאַבְתֵּיכֶם לָתֵת לָהֶם. כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל-הָאָרֶץ:

מקורות ומקבילות

קריאת שמע בשחרית של ט"ב. מנח' רומניל, דף ר ע"ג; שו"ע או"ח, סי' תקנז, ס"ד.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְּפֵי בְגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם.
 וּנְתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכֶּנֶף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם
 אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם. וְלֹא־תָתְּרוּ
 אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן
 תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי. וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם:
 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם. אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהֵיוֹת
 לָכֶם לֵאלֹהִים. אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: הַצִּיבּוֹר אוֹמֵר: אָמֵת:

החזן חוזר ואומר: יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אָמֵת:

וַיִּצְיַב. וְנִכּוֹן. וְקִיָּם. וַיִּשָּׂר. וְנֶאֱמָן. וְאֶהוּב. וְחָבִיב. וְנַחֲמָד.
 וְנַעֲמִים. וְנוֹרָא. וְאֲדִיר. וּמְתַקֵּן. וּמְקַבֵּל. וְשׁוֹב. וַיִּפֶּה.
 הַדָּבָר הַזֶּה עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד. אָמֵת הוּא אֱלֹהֵי עוֹלָם מְלַכְנוּ.
 צוּר יַעֲקֹב. מְגֵן יִשְׁעָנוּ. לְדוֹר וָדוֹר הוּא קִיָּם. וְשֵׁמוֹ קִיָּם.
 וְכִסְאוֹ נִכּוֹן. וּמַלְכוּתוֹ וְאַמוּנָתוֹ לְעַד קִיָּמָת (נ"א: קִיָּמָת). וּדְבָרָיו
 חַיִּים וְקִיָּמִים וְנֶאֱמָנִים וְנַחֲמָדִים לְעַד וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים.
 עַל־אֲבוֹתֵינוּ וְעָלֵינוּ. עַל־בְּנֵינוּ וְעַל־דוֹרוֹתֵינוּ. וְעַל־כָּל־דוֹרוֹת
 זֶרַע יִשְׂרָאֵל עַבְדֶּיךָ. עַל־הָרָאשׁוֹנִים וְעַל־הָאַחֲרוֹנִים. דָּבָר
 טוֹב וְקִיָּם. אָמֵת וְאַמוּנָה. חֶקֶתְנָתָן וְלֹא יַעֲבוֹר: אָמֵת שְׁאֵתָה
 הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. מְלַכְנוּ מֶלֶךְ אֲבוֹתֵינוּ. גּוֹאֲלֵנוּ גּוֹאֵל
 אֶת־אֲבוֹתֵינוּ. צוּרֵנוּ צוּר יִשׁוּעָתָנוּ. פּוֹדֵנוּ וּמַצִּילָנוּ מֵעוֹלָם הוּא
 שְׂמֵךְ. וְאֵין אֱלֹהִים עוֹד זוֹלָתָךְ:

עֲזַרְתָּ אֲבוֹתֵינוּ אֶתָּה הוּא מֵעוֹלָם. מְגֵן וּמוֹשִׁיעַ (לָהֶם וְ) לְבַנְיָהֶם
 אַחֲרֵיהֶם בְּכָל־דוֹר וָדוֹר. בְּרוּם עוֹלָם מוֹשָׁבֶךָ.
 וּמְשַׁפְּטֶיךָ וְצַדִּיקְתֶּךָ עַד־אֶפְסֵי־אֶרֶץ: (אָמֵת) אֲשֶׁרִי אִישׁ

שִׁישְׁמַע אֶל־מְצוֹתֶיךָ. וְתוֹרַתְךָ וּדְבָרְךָ יִשִּׁים עַל־לְבָבוֹ. אֲמַת
 אַתָּה הוּא אֲדוֹן לְעַמְּךָ. וּמֶלֶךְ גָּדוֹל וְגִבּוֹר לָרִיב אֶת־רִיבִים.
 אֲמַת אַתָּה הוּא רֹאשׁוֹן וְאַתָּה הוּא אַחֲרוֹן. וּמִבְּלַעֲדֶיךָ אֵין־לָנוּ
 מֶלֶךְ גּוֹאֵל עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ. (אֲמַת) בְּמַצָּרִים נִגְלִיתָ. כָּל־בְּכוֹרֵיהֶם
 הֲרַגְתָּ. בְּכוֹרְךָ (יִשְׂרָאֵל) גָּאַלְתָּ. יַם־סוּף בְּקַעַתָּ. יָדִים טִבְעַתָּ.
 יַם לַיְבֻשָׁה שָׁמַתָּ. וַיִּדְיִדִים עָבְרוּ. וַיִּכְסּוּ־מִים צָרִיהֶם. אֶחָד
 מֵהֶם לֹא נוֹתַר: וְעַל־זוֹאת שָׁבְחוּ אֱהוֹבִים לְאֵל. וְנִתְּנוּ יְדִידִים
 וְמִירוֹת שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת (נ"א: וְתִשְׁבָּחוֹת). בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת.
 לְמֶלֶךְ אֵל רֵם וְנִשְׂאָ. חַי וְקַיִם. גָּדוֹל וְנוֹרָא. מִשְׁפִּיל גְּאִים.
 מַגְבִּיָּה שְׁפָלִים. מוֹצִיא אֲסִירִים. וּפּוֹדֶה עֲנָוִים. וְעוֹזֵר דָּלִים.
 וְעוֹנֶה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּעַת שׁוֹעֵם אֱלֹיוֹ. תִּהְלֶה (נ"א: תִּהְלוֹת)
 לְאֵל עֲלִיּוֹן בְּרוּךְ הוּא. מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ עָנוּ שִׁירָה
 בְּשִׂמְחָה רַבָּה וְאָמְרוּ כָּל־ם. מִי־כַמְכָּה בְּאֵלֶם יְהוָה. מִי כַמְכָּה
 נֶאֱדָר בְּקִדְשׁוֹ. נוֹרָא תִּהְלֶת עֲשֵׂה פֶלֶא. שִׁירָה חֲדָשָׁה שָׁבְחוּ
 גְּאוּלָּים לְשִׁמְךָ (הַגָּדוֹל) עַל־שְׁפַת הַיָּם. יַחַד כָּל־ם הוֹדוּ וְהִמְלִיכוּ
 וְאָמְרוּ. יְהוָהוּ יְמֶלֶךְ לְעֵלְמָם וְעַד: בְּגִלְלָא אֲבוֹת תּוֹשִׁיעַ בְּגִים.
 וְתִבִּיא גְּאָלָה לְבְנֵי בְּנֵיהֶם. כִּי־מַעוֹלָם אַתָּה גּוֹאֵל. בְּרוּךְ אַתָּה
 יְהוָה. גְּאֵל יִשְׂרָאֵל:

עמידה לשחרית של תשעה באב

יכון פניו כנגד מקום המקדש כאשר רגליו זו אצל זו, יעמוד ולא ישען ויכוף ראשו מעט, צריך לכוון בכל הברכות, ולפחות בברכה הראשונה.

אֲדַנִּי שִׁפְתֵי תִפְתַּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. אֱלֹהֵי אַבְרָהָם. אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב. הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבֹּר וְהַנּוֹרָא. אֵל עֲלִיּוֹן. גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה אֶת-הַכֹּל וְזוֹכֵר חֲסָדֵי אֲבוֹת. וּמְבִיא גּוֹאֵל לְבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה. מִלֶּךְ גּוֹאֵל עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמְגַן. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְגַן אַבְרָהָם:

אַתָּה גְבוּר לְעוֹלָם יְהוָה. מְחַיֶּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ. מוֹרִיד הַטַּל. מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד. מְחַיֶּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים. סוֹמֵךְ גּוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים. מְתִיר אֲסוּרִים. וּמְקַיֵּם אֲמוּנָתוֹ לִישְׁנֵי עֶפְרַיִם. מִי-כְמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דוֹמֶה לָּךְ. מִלֶּךְ מַמְיֵת וּמְחַיֶּה וּמְצַמִּיחַ לָנוּ יְשׁוּעָה. וְנֶאֱמַן אַתָּה לְהַחְיֹת מֵתִים. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְחַיֶּה הַמֵּתִים:

לפי מנהג ק"ק רומה החזן אומר בחזרה:

נְקַדֵּשׁךָ וְנַעֲרִיצְךָ בְּנִעְמָה שֵׁיחַ סוֹד שְׂרָפֵי קִדְשֵׁךָ. הַמְשַׁלְּשִׁים לָּךְ קִדְשֵׁךָ. וְכֵן כְּתוּב עַל-יַד נְבִיאֶךָ. וְקָרָא זֶה אֱלֹהֵי וְאָמַר. קו"ח: קְדוֹשׁוֹ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת. מְלֹא כָל-הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: חוּן: לְעַמְתֶּם בְּרוּךְ יֹאמְרוּ. קו"ח: בְּרוּךְ כְּבוֹד-יְהוָה מִמְקוֹמוֹ: חוּן: וּבְדַבְרֵי קִדְשֶׁךָ כְּתוּב לֵאמֹר. קו"ח: יְמִלְךָ יְהוָה לְעוֹלָם. אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן לְדָר וָדָר. הַלְלוּיָהּ:

לְדוֹר וָדוֹר נְמַלִּיךָ לְאֵל. כִּי-הוּא לְבָדוֹ מְרוֹם וְקְדוֹשׁ. וְשַׁבְּחָךָ אֱלֹהֵינוּ מִפְּנֵינוּ לֹא-יִמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד.

מקורות ומקבילות

עמידה לשחרית של ת"צ. סרע"ג ח"ב, סי' נח; מנח' רומניא, דף ר ע"ב. נקדישך ונעריצך. ע"פ מס"ו פ"ד עז, ה"ט; חזקוני ד' נב, ג; רא"ש עה"ת ד' נב, ג; מחזורי' סי' קסח וסי' קסג; רד"ל על פסד"ח פ"ד, אות נה.

כִּי־אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אֲתָהּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת. וּמְלַמֵּד לְאַנּוֹשׁ בִּינָה. וְחַנּוּן מֵאֲתָךְ.
דַּעַה וּבִינָה וְהַשְׂכֵּל. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. חוֹנֵן הַדַּעַת:

הַשִּׁיבֵנו אָבִינוּ לְתוֹרָתְךָ. וְדַבְּקֵנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ. וּקְרַבֵנוּ מִלְּכֵנוּ
לְעִבּוֹדְתְךָ. וְהַחֲזִירֵנוּ בְּתַשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ. בְּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה. הַרוֹצֵה בְּתַשׁוּבָה:

סִלַּח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ. מְחַל־לָנוּ מִלְּכֵנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ.
כִּי אֵל טוֹב וְסִלַּח אֲתָהּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. חַנּוּן
הַמְרַבֵּה לְסְלוּחַ:

רֵאָה נָא בְּעֵינֵינוּ וְרִיבָה רִיבֵנוּ. וּגְאֹלֵנוּ מִלְּכֵנוּ מְהֵרָה לְמַעַן
שְׂמֹךְ. כִּי (אֵל) גּוֹאֵל חָזַק אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל:

לפי מנהג ק"ק רומה החזן אומר בחזרה 'עננו'. ואם אין לפחות ששה צמים הנוכחים, אומר אותה בברכת 'שמע קולנו' ללא חתימה.
עֲנֵנוּ יְהוָה עֲנֵנוּ בְּיוֹם צוֹם תַּעֲנִיתָנוּ. כִּי בְצָרָה גְדוֹלָה אֲנַחְנוּ. וְאֵל־תַּעֲלֵם אֲזַנְךָ מִשְׁמוֹעַ תַּפְלִתָנוּ. וְאֵל־תַּתְּעַלֵּם מִבִּקְשָׁתָנוּ. הֲיִיה נָא קְרוֹב לְשׁוֹעַתָנוּ. טָרָם נִקְרָא אַתָּה תַעֲנֶה. כְּדָבָר שְׁנֵאמַר. וְהִיָּה טָרָם יִקְרָאוּ וְאֲנִי אֶעֱנֶה. עוֹד הֵם מְדַבְּרִים וְאֲנִי אֲשַׁמְעֶ: כִּי אַתָּה פּוֹדֶה וּמַצִּיל בְּכָל־עַת צָרָה וְצוּקָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַעוֹנֶה בְּעַת צָרָה וּמוֹשִׁיעַ:

<p>ח"ג והערות</p> <p>חתימת עננו. בנוסח בני רומניא, דף נה ע"ב, החתימה זהה, וכו"ה בשבחה"ל, סדר תענית, סי' רסט וסי' רעו. בסחבר"ר ללא תיבת זמושיע.</p>	<p>מקורות ומקבילות</p> <p>עננו בשחרית של ט"ז. ע"פ שצה"ל, סדר תענית, סי' רסט; סה"ת, סדר ת"צ, סי' לא. בא"י העונה וכו'. ע"פ משגי תענית פ"ב, מ"ד; פסקי רי"ד תענית, דף יג ע"ב; פסקי רי"ז תענית, פ"א, ה"א, אות יט. ראו ריקאנטי פסקים, סי' קעה. העונה צעת וכו'. ע"פ צ"ר לה, ג; רמב"ם הל' תפילה פ"ב, ה"ד; פסקי רי"ז תענית, פ"א, ה"א, אות יט; שצה"ל, סדר תענית, סי' רסט; סת"ר סי' ס, ענין יום ת"צ; סה"ת סי' ל. צעת לרב. ע"פ ירמ' יד, ח; בני"ס ב, יא; כט, ג. ומושיע. ע"פ ש"א י, יט; ישע' מה, כא; הוש' יג, ד.</p>
---	---

רַפְּאֵנוּ יְהוָה (אֱלֹהֵינוּ) וְנִרְפָּא. הוֹשִׁיעֵנו וְנוֹשְׁעָה. כִּי תִהְיֶה לַתְּנוּ
 אַתָּה. וְהֵעֵלָה רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְכָל־מְכוּתֵינוּ (וּלְכָל־
 תַּחֲלוּאֵינוּ). כִּי אֵל רֹפֵא רַחֲמָן וְנֹאמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
 רופא חולי עמו ישראל:

בְּרַךְ עֲלֵינוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. אֶת־הַשָּׁנָה הַזֹּאת לְטוֹבָה וְאֶת־כָּל־
 מִיַּי תְּבוֹאֲתָהּ. וְתֵן טַל לְבִרְכָה עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה וְשִׁבְעַת
 אֶת־הָעוֹלָם מִבְּרִכּוֹתֶיךָ. וְתֵן בְּרָכָה. רוּחָה וְהַצְלַחָה בְּכָל־
 מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ. וּבְרַךְ אֶת־שָׁנוֹתֵינוּ כַּשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת הַמְּבוֹרָכוֹת.
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְבָרַךְ הַשָּׁנִים:

תִּקַּע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחֵרוֹתֵנוּ. וְשֵׂא נֶס לְקַבֵּץ גְּלוּתֵינוּ. (וְקַבְּצֵנוּ
 יַחַד מֵאַרְבַּע כַּנְּפוֹת הָאָרֶץ לְאַרְצֵנוּ). בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
 מְקַבֵּץ נְדָחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

הַשִּׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ כְּבְרָאשׁוֹנָה וְיִזְעַצֵּנוּ כְּבִתְחִלָּה. וְתַמְלִךְ
 עֲלֵינוּ אַתָּה (מְהֵרָה) לְבִדְךָ (בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים).
 בְּצַדִּיק וּבְמִשְׁפָּט. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מֶלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט:

נוסח מחזור רמ"ו ובולוניהא:

נוסח בלתי מצונזר:

<p>וּלְמִשְׁמָדִים בְּלִי־תוֹהֵי תִּקְוָה. וְכָל־ הַמִּיָּנִים כָּלֶם כְּרָגַע יֵאבְדוּ. וְכָל־אוֹיְבֵי עַמְּךָ מְהֵרָה יִכָּרְתוּ. וּמַלְכוֹת זָדוֹן מְהֵרָה תִּעָקַר וְתִשָּׁבַר וְתִכְנָיעַ אוֹתָם בְּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. שׁוֹבֵר אוֹיְבִים וּמְכַנְּיעַ זָדִים:</p>	<p>וּלְמִלְשִׁינִים בְּלִי־תוֹהֵי תִּקְוָה. וְכָל־ הַמִּיָּנִים כָּלֶם כְּרָגַע יֵאבְדוּ. וְכָל־אוֹיְבֵיךָ מְהֵרָה יִכָּרְתוּ. וּמַלְכוֹת זָדוֹן מְהֵרָה תִּעָקַר וְתִשָּׁבַר וְתִכְנָיעַ אוֹתָם בְּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. שׁוֹבֵר אוֹיְבִים וּמְכַנְּיעַ זָדִים:</p>
--	---

עַל־הַחֲסִידִים וְעַל־הַצַּדִּיקִים וְעַל־גְּרֵי הַצַּדִּיק וְעַל־פְּלִיטַת
 עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. יְהֵמוּ (נָא) רַחֲמֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. וְתַן
 שָׂכָר טוֹב לְכָל־הַבּוֹטְחִים בְּשִׁמְךָ הַטּוֹב בְּאַמְתּוֹ. וְשִׂים חֶלְקֵנוּ
 עִמָּהֶם. לְעוֹלָם לֹא גִבוּשׁ כִּי־בָךְ בְּטַחְנוּ מִלֶּךְ עוֹלָמִים. בְּרוּךְ
 אַתָּה יְהוָה. מְשַׁעַן וּמְבַטֵּחַ לְצַדִּיקִים:

וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב. וּבְנֶה אוֹתָהּ בְּנֵן עוֹלָם
 בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ:

רַחֵם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וְעַל־יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ. וְעַל־ירוּשָׁלַיִם
 עִירְךָ. וְעַל־צִיּוֹן מְשָׁכֵן כְּבוֹדְךָ. וְעַל־הָעִיר הָאֲבֵלָה
 הַחֲרָבָה וְהַשׁוֹמְמָה. הַנִּתְּוֶנָה בְּיַד זְרִים. הַרְמוֹסָה בְּכַף עָרִיצִים.
 וַיְבַלְעוּהָ לְגִיוֹנוֹת. וַיִּירָשׁוּהָ עוֹבְדֵי פְסִילִים וְלִישְׂרָאֵל עַמְּךָ נִתְּתָה
 וְלִזְרַע יַעֲקֹב יִרְשָׁה הוֹרֶשְׁתָּהּ. נְעַרְהָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֵעַפְרָה.
 וְהַקִּיצָה מֵאַרְצָן דְּוִיָּה. נִטָּה עָלֶיהָ כְּנֶהֱרַ שְׁלוֹם. וּכְנַחַל שׁוֹטֵף
 כְּבוֹד גּוֹיִם. כִּי בָאֵשׁ הִצַּתָּהּ. וּבָאֵשׁ אַתָּה עֵתִיד לְבַנוֹתָהּ. כְּאִמּוֹר
 וְאֲנִי אֶהְיֶה־לָּהּ נְאֻם־יְהוָה חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב וּלְכָבוֹד אֶהְיֶה בְּתוֹכָהּ:
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְנַחֵם צִיּוֹן עִירוֹ וְאֲבֵלֵי עַמּוֹ וּבּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם:
 אֶת־צֶמַח דָּוִד עַבְדְּךָ בְּמַהֲרָה תִצְמִיחַ. וְקִרְנוֹ תְרוּם בִּישׁוּעָתְךָ.
 כִּי לִישׁוּעָתְךָ קוִינּוּ כָּל־הַיּוֹם. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְצַמֵּחַ
 קֶרֶן יְשׁוּעָה:

שְׁמַע קוֹלֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. וְחוּם וְחֲנּוּנוֹ וְרַחֵם עָלֵינוּ. וְקַבֵּל
 בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת־תְּפִלָּתֵנוּ וְאֶת־תְּחִנָּתֵנוּ. כִּי אָב
 מְלֵא רַחֲמִים רַבִּים אַתָּה הוּא מֵעוֹלָם. וְלֹא נָשׁוּב רִיקִם מִלְּפָנֶיךָ:

מקורות ומקבילות

נְטוּ נֶאֱמַר אֲדוֹמִים רַחֵם; ע"פ סרע"ג ח"ב, ס' נח; ר"ח עמ"ס תענית, דף יח ע"ב; ר"ף דף י ע"א; רמ"ש תענית, פ"ד, ס' לז;
 חו"ז ח"א, ה"ג סעודה, ס' קנט בשם הגאונים; רמב"ם הל' תפילה, פ"ב, ה"ד; פסקי ריא"ז תענית, פ"ד, ה"ב, אות טו; שבה"ל,

היחיד הצם אומר:

עֲנֵנוּ יְהוָה עֲנֵנוּ בַיּוֹם צוֹם תַּעֲנִיתֵנוּ כִּי בַצָּרָה גְדוֹלָה אֲנַחְנוּ וְאֶל־תַּעֲלֵם אֶזְנְךָ מִשְׁמוֹעַ תְּפִלָּתֵנוּ וְאֶל־תַּתְּעַלֵּם מִבִּקְשֵׁתֵנוּ הֲיִה נָא קְרוֹב לְשׁוֹעֵנוּ טָרֶם נִקְרָא אֶתָּה תַעֲנֶה כַּדְּבַר שְׁנֵאמַר וְהִיָּה טָרֶם יִקְרָאוּ וְאֲנִי אֶעֱנֶה עוֹד הֵם מְדַבְּרִים וְאֲנִי אֲשַׁמְעֶנּוּ: כִּי אֶתָּה פּוֹדֶה וּמַצִּיל בְּכָל־עַת צָרָה וְצוֹקָה עַד כֹּאן מוֹסִיף יְחִיד הַצֵּם.

כִּי אֵל שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה וְתַחֲנוּן אֶתְּהוּ בְרוּךְ אַתָּה יְהוָה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

רִצְיָה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְאֶל־תְּפַלְתֵּם שְׁעָה וְהֵשֵׁב הָעֲבוּדָה לְדַבִּיר בֵּיתְךָ וְאֲשִׁי יִשְׂרָאֵל וְתַפְלְתֵם מְהֵרָה בְּאַהֲבָה תִּקְבַּל בְּרִצּוֹן וְתֵהִי לְרִצּוֹן תָּמִיד עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ וְתַחֲזִינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוֹבְךָ לְצִיּוֹן וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּרַחֲמִים כְּמֵאֶז בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמַּחְזִיר בְּרַחֲמָיו שְׂכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

בחזרה כשהחזן אומר 'מודים' חייבים כל הציבור לשוח עמו ואומרים 'מודים דרבנן':

מוֹדִים כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי כָל־בְּשָׂר יוֹצֵרנוּ יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית בְּרֻכּוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגְּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ עַל־

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שְׂאֵתָה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי

אֲבוֹרֵינוּ עַל־חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדְךָ וְעַל־נַשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ וְעַל־נַסִּיךְ שְׂבָכָל־יוֹם וַיּוֹם

שֶׁחַיֵּיתֵנוּ וּקְיַמְתֵּנוּ בֵּן תַּחֲיֵינוּ וְתַחֲנֵנוּ וְתַאֲסוּף גְּלִיתֵינוּ מֵאַרְבַּע כְּנָפוֹת הָאָרֶץ וְנָשׁוּב לְשִׁמּוֹר חֲקִיךָ וְלַעֲשׂוֹת רִצּוֹנְךָ בְּאַמֶּת וּבְלִבְבֵי שָׁלֵם עַל שְׂאֵנוּ מוֹדִים לָךְ (בְּרוּךְ אַל הַהוֹדָאוֹת): עַד כֹּאן.

מקורות ומקבילות

סדר תענית, ס' רסז וס' רסט; סת"ר ס' ס, ענין יום ת"צ; סה"ת, סדר ת"צ, ס' לא; כ"י כ"ה, דף 378; מח' רומניא, דף ר ע"ג. היחיד אומר ענו. ע"פ סרע"ג ח"ג, ס' נע; שצה"ל, סדר תענית ס' רסט; סת"ר ס' ס, ענין יום ת"צ; סה"ת, סדר

עֲמָנוּ וְעַל-נַפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְכָל-עֵת. עֶרֶב וּבֹקֶר
וְצַהֲרַיִם. הַטּוֹב כִּי לֹא-כָלוּ רַחֲמֶיךָ. הַמְרַחֵם כִּי לֹא-תָמוּ
חַסְדֶיךָ וּמַעֲוֹלָם קָוִינוּ לָךְ. לֹא-הִכְלַמְתָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְלֹא-
עֲזַבְתָּנוּ וְלֹא-הִסְתַּרְתָּ פָנֶיךָ מִמָּנוּ:

עַל-כֹּלֶם יִתְבַּרְךָ וַיִּתְרוֹמֵם שְׁמֶךָ מִלְּכָנוּ תָמִיד. כָּל-הַחַיִּים
יִוְדוּךָ סֵלָה. וַיְהִלְלוּ לְשִׁמְךָ הַטּוֹב בְּאַמַּת: בְּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה. הַטּוֹב שְׁמֶךָ וְלָךְ נָאָה לְהוֹדוֹת:

בחזרת הש"ץ של שחרית אין אומרים ברכת כהנים.

שֵׁים שְׁלוֹם. טוֹבָה וּבִרְכָה. (חַיִּים). חֵן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים. עָלֵינוּ
וְעַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל עֲמָךְ. בְּרַכְנוּ אָבִינוּ כָּלֵנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר
פְּנֵיךָ. כִּי בְּאוֹר פְּנֵיךָ נִתְּתָ לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. תּוֹרַת חַיִּים.
אֲהָבָה וְחֶסֶד. צְדָקָה. בִּרְכָה. יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשְׁלוֹם.
וְטוֹב יְהִיָּה בְּעֵינֶיךָ (לְבִרְכָנוּ וּלְבִרְךָ אֶת-כָּל-עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל
תָּמִיד בְּכָל-עֵת וּבְכָל-שָׁעָה בְּשְׁלוֹמְךָ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
הַמְּבָרֵךְ אֶת-עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשְׁלוֹם. (אָמֵן):

בחזרה החזן אומר פסוק זה בלחש:

יְהִיו לְרִצּוֹן אִמְרֵי-פִי. וְהִגִּינוּ לִבִּי לְפָנֶיךָ. יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי:

ויש נוהגים להוסיף:

אֱלֹהֵי. נְצוּר לְשׁוֹנֵי מְרַע. וּשְׁפָתַי מִדְּבַר מִרְמָה. וְלִמְקַלְלֵי נַפְשִׁי תִדּוּם וְלִמְצוֹתֶיךָ
תִּרְדֹּף נַפְשִׁי. וְנַפְשִׁי כְּעַפְרָ לְכָל תְּהִיָּה. יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי.
שְׁכַל-הַקָּמִים עָלַי לְרַעָה. תִּפְרַעְתֶּם וְתִמְלַקְלַק מִחֲשָׁבוֹתַם. וְכֵן יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ
יְהוָה אֱלֹהֵי. שְׁתַּפְּתַח לִי שְׁעָרֵי תוֹרָה. שְׁעָרֵי חֲכָמָה. שְׁעָרֵי בִינָה. שְׁעָרֵי דַעָה. שְׁעָרֵי
פְּרָנְסָה וְכֻלְכָּלָה. שְׁעָרֵי חַיִּים. חֵן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְרִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ:

מקורות ומקבילות

ת"כ, סוף ס' לא; מנח' רומניא, דף ר ע"ג. א"ז ברכת כהנים. ע"פ שנה"ל, סדר תענית, ס' רסע; סה"ת, סדר ת"כ, ס' לא;
כ"י כ"ה, דף 378. ראו סרע"ג ח"כ, ס' קב; ספה"ת ס' כב.

כולם אומרים:

יְהִי לְרִצּוֹן אֱמֶרֶי-פִי. וְהִגִּיז לִבִּי לְפָנֶיךָ. יְהִי צוּרִי וְגֹאֲלִי:

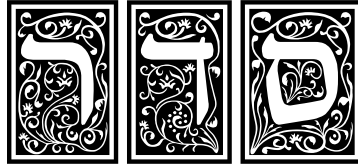
פוסע שלש פסיעות לאחוריו בכריעה אחת וחוזר לשמאלו, ואחר כך לימינו ואומר:

עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו. הוּא בְּרַחֲמָיו. יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ
וְעַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל. (אָמֵן):

(יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ. יְהִי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ.
שְׁתַּבְּנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ):

לפי ק"ק רומה הש"ץ חוזר על תפילת לחש בתוספת 'עננו' ו'רחם'
וללא ברכת כהנים ולאחר מכן עוברים לעמ' 114.

חזרת הש"ץ לשחרית של תשעה באב

(משולבת עם קינות)

החזן אומר בלחש:

אֲדַנִּי שְׁפַתִּי תִפְתַּח וְפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ:
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. אֱלֹהֵי אַבְרָהָם.
אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב. הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא.
אֵל עֲלִיּוֹן. גּוֹמֵל חַסְדִּים טוֹבִים וְקוֹנֵה אֶת-הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי
אֲבוֹת. וּמְבִיא גּוֹאֵל לְבָנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׂמוֹ בְּאַהֲבָה. מְלַךְ
גּוֹאֵל עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמְגַן.

זְכֹר אֵיכָה אָנוּ שְׁפַתֵינוּ. אֵךְ אָכּוּ פְעָמֵי מְרוֹן שְׁאַפְתָנוּ. אוֹתֵי
אֵזִי הִשְׁמוּ עֲנִיפְתָנוּ. אֵנִי אֲנַפּוּ-בִי טְלָאֵי תְכִיפְתָנוּ. אֵיכָה

ח"ג והערות
זכר איכה אנו. קרובה לר' אלעזר בריבי קליר (קליר).
בתוך כל ברכה שזורים שני בתים (הבית הראשון בן 8
טורים והשני בן 6). הטורים הראשונים מתחילים בראשי
פסוקים ממגילת איכה פרק ה', ואחריהם מפרק ד' ונ.
הקרובה מושתת על זכות אבות ואימהות, קבלת התורה
והשבטים, משה ואהרן, זקנים ודוד המלך. בבית הראשון
בטור הרביעי של י"ב ברכות הראשונות מובא שם המזל
ואחריו החודש. בבית השני, במילה השניה האות
הראשונה בכל ברכה מופיע שם הפייטן אלעזר בירבי
קליר. הקרובה מופיעה גם במח' רומניא (דף רב ע"א)
ומח' אשכנז. ראו גולד', קינות, עמ' קמזקנד. ועי' מבוא לשד"ל, עמ' 33. נמצאת גם באתר האקדמיה, עפ"י כ"י
רומה, קונטנזה 69 וכ"י אחרים (כולל שני קטעי גניזה). אף אכנו. במח' רומניא: איכה אכנו. טלאי תכיפתנו.
כ"י יש סימן מעל כל אות של השנים עשר מולות, במשפט הרביעי, ובגליון צוין שם המזל עם ציורו.

מקורות ומקבילות
חזרת הש"ץ משולבת עם קינות. ע"פ שנה"ל, סדר העניית,
סי' רסט. ראו סרע"ג ח"ב, סי' 5ט. זכור. ע"פ איכ' ה, א.
אנו - לשון איינה. ע"פ ישע"י ג, כו ורש"י. אנו שפתינו. ע"פ
איכ' ז, יא. אנו פעמי מרון. ע"פ איכ' א, יג. שאפתנו -
חשקנו. ע"פ עמו' ב, ז. אותי. ע"פ איכ' ג, ב. אזי השמו.
ע"פ ירמ' י, כה; תה' עט, ז; פ, יגידו. עניפתנו. ע"פ תה'
פ, יב. אכנו צי. ע"פ ישע"י יב, א. טלאי תכיפתנו. ע"פ ישע'
מ, יא; ירמ' יב, ג; פדר"א פר' מה. צנלי צרכות, דף מצ ע"א,
'תקף לסמיכה שחיטה'.

אָבִיבִי תְּנוּפְתָנוּ. אָרוּכַת תְּרוּפְתָנוּ. אֵיכָה אָהֵמוּ בְּחַפְתָּנוּ.
אֶת־חַרְפְּתָנוּ.

חַרְפְּתָנוּ אָצוּ בְרוּחִים. יַעֲלֵעוּ אֶפְרוּחִים. לָמָּה תִהְיֶה כְּאִישׁ
גִּדְהִים. וְאוֹרֶךְ זוֹרְחִים. זִכַּר אֶזְרָחִים. וְגוֹנְגִים בְּרַחֵם
מִגֵּן אֲבָרָהִים.

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מִגֵּן אֲבָרָהִים:

אַתָּה גְבוּר לְעוֹלָם יְהוָה. מְחִיָּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ.
מוֹרִיד הַטַּל. מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד. מְחִיָּה מֵתִים
בְּרַחֲמִים רַבִּים. סוֹמֵךְ גּוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים. מַתִּיר אֶסוּרִים.
וּמְקַיֵּם אֲמוּנָתוֹ לִישְׁנֵי עֶפְרָי. מִי־כְמוֹךְ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דוֹמָה
לָךְ. מְלַךְ מַמְיֵת וּמְחִיָּה וּמְצַמִּיחַ לָנוּ יְשׁוּעָה. וְנֶאֱמָן אַתָּה
לְהַחְיֹת מֵתִים:

נַחֲלָתָנוּ בְּנֵי בְלִי־שֵׁם כּוֹרִים. בְּמַחְשָׁכִים בְּמֵאֲפְלִיָּה עֲמוֹק
עוֹכְרִים. בְּנֵה בְּדִיק סוּלָלוֹת כָּרִים. בְּלָה בְּשִׁמְצַת

מקורות ומקבילות

אֵיבִיבִי. ע"פ שמו' כג, טו; דב' טז, א. תוספתנו. ע"פ ויק' כג, טרכ. ארוכת. ע"פ ישע' נח, ח; ירמ' ח, כב. תרופתנו. ע"פ יח' מז, יב. ראו דב' טז, טו. אהמו. ע"פ ירמ' ה, כב; תה' מז, ז. תרופתנו - הכולל דה"ב ג, ה וד"ק. את חרפתנו. ע"פ ישע' כה, ח; ירמ' כט, יח; לפ' ב, ה; איכ' ה, א. אלו. ע"פ יהו' ח, טו. יעלעו אפרוחים. ע"פ איוב לט, ל. ראו ויק"ר פ"ב, כ, ס"ד. למה תהיה כאיש נדהם. ירמ' יד, ט. ואורך זרחם. ע"פ ישע' ס, א; תה' קיב, ד; ספרי פ"ב נשא, פ"ב מ"א; מדרש"ג (וורשא), פ"ב ויקהל, ס"ו י. זכור אורחם - אצרהם. ע"פ צבלי ב"ב, דף טו ע"א. זכות אצרהם. מס' כלה רבתי, פ"ה, ה"ו; פסו"ו פ"ב, ב"ב, פ"ב, ס"ו ג. וגונגם. ע"פ דב' לג, כט; ישע' לא, ה. צרחם. ע"פ הוש' ב, כא; תה' קג, יג. נחלתנו. ע"פ איכ' ה, ב. בני עלי שם. ע"פ איוב ל, ח. כורים. ע"פ דב' ב, ו. נחמשים. ע"פ תה' פ"ב, ז. נחמפליה. ירמ' ב, לא. עמוק עוכרים. ע"פ הוש' ב, ח. צנה צדיק סוללות כרים. ע"פ יח' ד, ב; כ"ה, כז. צנה נשמת. ע"פ שמו' לג, כה.

ח"ג והערות

אָהֵמוּ בַחֲפֵתָנוּ. במח' רומניא: יָהֵמוּ בַחֲפֵתָנוּ. וְאוֹרֶךְ זוֹרְחִים. במח' רומניא: יְאוֹרֶךְ זְרָחִים. וְגוֹנְגִים בְּרַחֵם. בקד"א מבואר שהוא לשון יחיד של רחמים. ובכ"ז, ע"פ הרד"ק שורש רחם, ובמכלול דף קנב, סוף ע"ב, הראוי לנקד 'רָחִים', וכ"ה במח' רומניא, אלא שהר"ש בקמץ. אמנם בנוב"ר מנוקד בבי' קמצים, אך מכיון שלא דקדקו בין ניקוד קמץ לפתח, נראה שניקוד הפנים הוא נכון, והוא חידוש הפייטן. וראו כעין זה בסליחות גולד', מבוא עמ' 16. וראו לקמן בברכת סלח לוחם בפתח מפני החריזה, וא"כ גם כאן יש לומר שצ"ל רחם מלרע בפתח, תמורת הציר"י. בל"ה בשמצת. כ"ה במח' בולוניא, קד"א, כ"י, רומניא, גולד' ואתר האקדמיה, בבית. במח' רמ"ו ושד"ל: יְבִלָּה בַשְּׁמִצַּת.

שׁוֹר אֲכָרִים. בְּלַע בְּעֵבְרָה זִיו נִכְרִים. בְּחָרוֹת אֶף חוֹבְרִים.
בְּכַה בְּלֹא הוֹן נִמְכָּרִים. בְּתִינוּ לְנִכְרִים:

לְנִכְרִים לְגֵאִיוֹנִים מוֹמְתִים. וְחִיְתָם לְמִמִּיתִים. לָמָּה תִהְיֶה
כֹּלֵא יוֹכֵל לְהוֹשִׁיעַ עַמּוֹתִים. וְיִדְדָךְ מִמְּתִים. זְכֹר
לְעַקְדַת בְּנֵי-מִתִּים. בְּטַל מַחִיָּה הַמִּתִּים:
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מַחִיָּה הַמִּתִּים:

כִּתְרֵנוּ לָךְ הַמּוֹנֵי מֵעֲלֵה עִם-קְבוּצֵי מַטָּה. יַחַד כָּלֶם קִדְשָׁה
לָךְ יִשְׁלְשׁוּ. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר עַל-יַד נְבִיאֶךָ. וְקָרָא זֶה
אֶל-זֶה וְאָמַר. קו"ח: קְדוֹשׁוּ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוָה יְצַבְּאוֹת. מְלֹא
כָל-הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: חזון: לְעַמְתָּם בְּרוּךְ יֹאמְרוּ. קו"ח: בְּרוּךְ
כְּבוֹד-יְהוָה מִמְקוֹמוֹ: חזון: וּבְדַבְרֵי קִדְשְׁךָ כְּתוּב לֵאמֹר. קו"ח:
יְמַלֵּךְ יְהוָה לְעוֹלָם. אֱלֹהֶיךָ צִיוֹן לְדָר וְדָר. הַלְלוּיָהּ:

לְדוֹר וְדוֹר נִמְלִיךְ לְאֵל. כִּי-הוּא לְבָדוּ מְרוֹם וְקְדוֹשׁ. וְשִׁבְחֶךָ
אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא-יִמוֹשׁ לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי-אֵל מְלִיךְ גָּדוֹל
וְקְדוֹשׁ אַתָּה.

ח"ג והערות

בלע בעברה זיו. כ"ה במח' רומניא, כ"י, גולד, אתר האקדמיה וניא בשד"ל. במח' רמ"ו וקד"א: צ'לה בעברה זיו, וכ"ה בנוסח ראשון בשד"ל. במח' בולוניא: צ'לה בעברה זיו. בחרות אף. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא, שד"ל, אתר האקדמיה וגולד. כ"י ורומניא: ב'חרון אף. אף חוברים. במח' גולד' ואתר האקדמיה: אף חוברים. לְגֵאִיוֹנִים. במח' רומניא: לְגֵאִי יוֹנִים. עַמּוֹתִים. במח' רומניא: עַמּוֹתִים. וְיִדְדָךְ. כ"ה במח' בולוניא ושד"ל. במח' רומניא וגולד': וְיִדְדָךְ. וְיִדְדָךְ מִמְּתִים. כ"ה במח' בולוניא, כ"י, רומניא וגולד', המ"ם בשוא. במח' שד"ל: וְיִדְדָךְ מִמְּתִים. במח' רמ"ו תיבות וי"דך ממתים' נשמשו,

מקורות ומקבילות

שור. ע"פ תה"ק, כ; מדה"ג פ"ה כי תשא, ס"ו ו; פסו"ו פ"ה כי תשא, פ"ה ל"ג, ס"ו ד. איכרים. ע"פ ירמ"ו יד, ד. בלע בעברה. ע"פ איכ"ב, ב, ג. זיו נכרים. ע"פ ישע"ה ס"א, ט; שמו"ר פ"ה מו, ס"ו ד, 'צפניהם הם יכרים'; מדה"ג (וורשא), פ"ה בראשית, ס"ו ו, 'לעתיד הקב"ה מחזיקם, זיו פניו מנין' וכו'. בחרות אף. ע"פ תה"ק קכד, ג. חוברים. ע"פ בר"י יד, ג; או"י לד, ת. בלא הון נמכרים. ע"פ תה"ק מד, יג. צתינו לנכרים. איכ"ב ה, ב; איכ"ר פ"ה ה, ס"ו ג. לגאיונים. תה"ק קכג, ד. מומתים. ע"פ מ"ב יא, ב. וחיחס לממיתים. ע"פ או"י לג, כב; במדצ"ר פ"ה יג, ב. למה תהיה כלא יוכל להושיע. ע"פ ירמ"ו יד, ט. ענותים. במדצ"ר פ"ה ט, ס"ו מ, 'הקב"ה שהוא רוע ישראל'; דצ"ר פ"ה ג, ס"ו יא, ע"פ תה"ק קכב, ת. וידך מומתים. ע"פ תה"ק יד, ורלו צד"ק ע"פ וצורש 'מתה'. זכור לעקדת. ע"פ מכדרי"י פ"ה ב"ה, מס' דפסחה, פ"ה ז, ד"ה ורליתי את; ירושלמי תענית פ"ג, ה"ד; צבלי ר"ה, דף טז ע"א; ויק"ר פ"ה כט, ס"ו ט. בן מתיס - יחחק. ע"פ פרד"ה פ"ה לא, 'פרחה ויאלה נשמתו של יחחק'; אה"מ ויושע, עמ' 148. זכות יחחק. ע"פ צ"ר פ"ה מט, ס"ו יא; מדה"ג פ"ה ב"ה, ס"ו ז. בטל מחיה המתיס. ע"פ

יתומים גם־גרים נחֻשְׁבו מִמְנוֹת. גָּדַר גְּזִית לְהַפְשִׁיט
הָאוֹמְנוֹת. גַּם גָּמַר אָמַר אֶמוֹנוֹת. גָּדַר גְּבֵי תְאוּמֵי
נְאֻמָּנוֹת. גָּדַע גָּדַשׁ שְׁלִישֵׁי מִמְנוֹת. גְּעָרָה הַמְנוֹת. גָּלְתָה גּוֹלָה
וְסוּרָה לְמְנוֹת. אֲמַתֵּינוּ כְּאֶלְמְנוֹת:

כְּאֶלְמְנוֹת עֲנוּנוּ לְדוֹשׁ. סֵעַר מִתְבֵּן כְּהַדוֹשׁ. לָמָּה תִהְיֶה
כְּעוֹמֵד בְּרַחוּק קְדוֹשׁ. וְאַתָּה קְדוֹשׁ. זְכַר עֲקֵב
בְּבִטָּן וְתִקְדוֹשׁ. הָאֵל הַקְּדוֹשׁ:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַקְּדוֹשׁ:

אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת. וּמִלְמַד לְאֲנוּשׁ בִּינָה. וְחֲנִינוּ מֵאַתָּךְ
דַּעַת וּבִינָה וְהַשְׁכֵּל.

מקורות ומקבילות

פדר"א פ"א ל"ד; אה"מ, מעשה צרהשית, עמ' 317. **יתומים**.
ע"פ אי"ב ה, ג. **גם גרים**. ע"פ ויק' כה, כג; דה"א כט, טו;
מדת"נ פ"א וישב, ס"ו ג. **נחשבו ממונות**. ע"פ ירושלמי ר"ה
פ"א, ה"א, י"א זכו למנות לעלמן; מכיל' דרשב"י פי"ט, פ"א.
גדר גזית. ע"פ אי"ב ג, ט. **להפשיט האומנות**. ע"פ יחו'
טז, לט; כג, כה; או"י יט, ט. **האומנות**. ע"פ מ"צ יח, טז; אי"ב
ד, ה. **גם גמר אומר**. ע"פ תה"י טז, ט. **אומר אמונות**. ע"פ
תה"י פח, יב; פט, ג. **גדר גבי**. ע"פ אי"ב ג, ט. **תאומו**
נאמנות - משה וזהרין, ע"פ שה"ר פ"א ד, ס"ו ה; ילקוט"ש שה"ש,
רמז תתקפח, ד"ה כמגדל דויד. **גדע**. ע"פ אי"ב ב, ג. **גדע**
שלישי. ע"פ שמ"י כג, טז. **שלישי** - סיון. ע"פ שמ"י יט, א.
ממונות. ע"פ ישע"י א, יד; עמו"ה, כ"א; ה, י; מלא' ב, ג. **גערה**
הימנות. ע"פ ירושלמי ר"ה פ"א, א, י"א זכו למנות לצנינו התחילו
מונין להרצנו; מכיל' דרשב"י פי"ט, פ"א. **גלתה**. ע"פ אי"ב
א, ג; אי"ב ב, ו. **גולה וסורה**. ע"פ ישע"י מט, כ"א. **אומותינו**
כאלמנות. אי"ב ה, ג; אה"ח פ"א ו ס"ו ז. **עיטנו לדוש**. ע"פ
אי"ב ה, ה; צמד"ר פ"א ב, ס"ו יג, יג. כן ישראל עשוים דייש'.
לדוש. ע"פ הוש"י י, יא. **סוער מתבן כהדוש**. ע"פ הוש"י ג, ג
וישע"י כה, ו. **למה תהיה**. ע"פ ירמ"י יד, ח"ט. **כעומד ברחוק**.
ע"פ תה"י א, א; ספרי צמ"י פ"י מז. **ואתה קדוש**. תה"י כב, ד;
צ"ר פ"א מנח, ס"ו ז. **עקב צננון** - יעקב. ע"פ צ"ר כה, כה;
הוש"י יב, ד. **זכות יעקב**. ע"פ מהע"ד פ"א ל"ג, פ"א; מדת"נ
פ"א צ"א, ס"ו ז. **צננון ותקדוש**. ע"פ צ"ר כה, כג; ירמ"י א, ה; ילקוט"ש או"י, רמז תתל"ט.

ח"נ והערות

כנראה בטעות. נחֻשְׁבו מִמְנוֹת. במח' רומניא, אתר
האקדמיה וגולד'י: נְחֻשְׁבוּ מִמְנוֹת. תְאוּמֵי נְאֻמָּנוֹת.
במח' רמ"ז ונוסח א' בקד"א: יְתוּמֵי נְאֻמָּנוֹת; אך צ"ל
כאן מול תאומום. גָּדַשׁ. כ"ה במח' בולוניא, קד"א,
כ"י ושר"ל. במח' רמ"ז, גולד'י ואתר האקדמיה כ"י
קיימברידג'י: גָּרַשׁ, ע"פ ויק' ב, יד. במח' רומניא: גָּדַר.
שלישי מִמְנוֹת. במח' רומניא: שלישי לְמְנוֹת. גְּעָרָה
הַמְנוֹת. כן מנוקד בכ"י מח' רומניא וגולד'י. והוא ניקוד
שם דבר, וכן דעת קד"א. במח' שר"ל: גְּעָרָה, כניקוד
פועל. באתר האקדמיה כ"י קיימברידג'י: גְּעַר הַמְנוֹת.
גולה וסורה לְמְנוֹת. כ"ה במח' רמ"ז, רומניא ושר"ל.
במח' בולוניא, כ"י וגולד'י: גולה וסורה לְמְנוֹת. סֵעַר
מתבן כהדוש. כן מנוקד בכ"י וגולד'י, וכן נראה נכון.
ראו מכלול דף סב ע"ב. במח' רמ"ז, בולוניא ושר"ל:
סֵעַר מתבן כהדוש. במח' רומניא: סוער מתבן כהדוש.
בְּרַחוּק קְדוֹשׁ. במח' רומניא דפ' ויניציאה: בְּרַחוּק
לְדוֹשׁ, דפ' קושטא: בְּרַחוּק לְדוֹשׁ; זְכַר עֲקֵב בְּבִטָּן.
כן מנוקד במכלול, כלשון הפס' בהוש"י יב, ד: בְּבִטָּן עֲקֵב,
ושלא כבר' כה, כו. בבטן וְתִקְדוֹשׁ. כן מנוקד במכלול
במח' רומניא, מלשון ארמי של יקדוש.

מִי־מִינוּ דְבַק דְאָגָה וְרָגְזָה כְּבָאוּ דְרַךְ דִּי עֵינְתָהּ לוֹ וַיִּבְּאוּ.
דְרִכֵּי רוּדְנִים כְּהוּבְאוּ. דָּב דְאָב סְרִטָן בְּמַאֲרָב
חֲבָאוּ. דְרַךְ דְמַעַּ מְבַכּוֹת תַּמּוּז כְּבָאוּ. דוֹהֲרֵי קַץ תְּבֹאוּ.
דְרִכֵּי דוֹלְקִים אֲשֶׁר יִלְבְּאוּ. בְּמַחִיר יִבְאוּ:

יִבְאוּ זְדוּנֵי נִגְדָּעַת. הַשְּׁנִית זְמַנֵּי מוֹדַעַת. לְמָה תְהִיָּה כְּזוּעַם
לְדַעַת. וּמִפִּיָּךְ דַּעַת. זְכַר זְקוֹן עֲדָנָה וְחֵן מִיַּדְעַת.
חֲוִינְן הַדַּעַת:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. חֲוִינְן הַדַּעַת:

הַשִּׁיבְנוּ אָבִינוּ לְתוֹרַתְךָ. וְדַבְּקָנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ. וּקְרַבְנוּ מִלְּכָנוּ
לְעַבֹדְתְךָ. וְהַחֲזִירְנוּ בְּתַשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ.
עַל-הָאוֹכְלִים הַלְעֵן הַחֲלָנוּ. הַשְּׁבִיעֵנִי הַרוּנֵי וּמִלַּחַם בְּהַלְנוּ.
הָיִיתִי הַלּוּמִי יַיִן כְּהִבְהִילְנוּ. הִבִּיא הַהֲגָרִים אָרִי וְנִהַלְנוּ.

ח"ג והערות

דאגה ורגזה. כן ניקוד גולדי וכן נראה נכון, מפני שמשפט זה הוא ע"פ יחזי יב, יח. בשאר המח' מנוקד: דאגה ורגזה, ניקוד זה נמצא גם בישע' לב, יא. במח' רומניא: רגזה ודאגה. עינתה לו. באתר האקדמיה: עייתלו. דונגים. במח' רומניא ובאתר האקדמיה: דונגים. דב דאב. במח' רומניא ובאתר האקדמיה כ"י קיימברידג': דב דאב. במארב חבאו. במח' רומניא: יבמארב הובאו. למה תהיה כזועם. במח' רומניא וגולדי: למה תהיה כזומס. ומפיד דעת. במח' רומניא: זמפיד הדעת. השביעני הרנוני. במח' רומניא: השביעני הרנוני. ומלחם בהלנו. כ"ה במח' רומניא וגולדי, אלא שנוסחם ובאתר האקדמיה, בחיית' פחלנו, וכן בכ"י, בשינוי ניקוד. במח' רמ"ז ובולוניה בה"א עם ניקוד שונה. הייתי. במח' רומניא: יתייתי. ההגרים. במח' רומניא ובאתר האקדמיה: יתהגראים. ארי ונהלנו. במח' רומניא ונ"א בגולדי: ארי ונתלנו.

מקורות ומקבילות

מימינו דבק דאגה ורגזה. ע"פ יחז' יב, יח; אויכ"ר פר' ד, ס"ד. כנאו. ע"פ צר' מד, ל. דרך... וינאו. ע"פ צמ' כה, א; דב' כה, כה. עימה לו. מוזכר צירושלמו מדה פ"א, ה"א, 'מעשה צריצה אחת צעיתלו'. דרכי דונגים כהובאו. ע"פ ישע' כה, ו; מדת"ג (וורשא), פר' יתרו, ס"ה; אויכ"ר (צובה), פר' ב, ס"ב, ד"ה אויכ"ר יוסקן שמונים אלף וכו' וצידס שמונים אלף. דוב דאב. ע"פ אויכ' ג, י. דרך דמוע. ע"פ אויכ' א, ב; ג, יא. מנכות תמוז כנאו. ע"פ יחז' ח, יד. דוהרי. ע"פ שופ' ה, כב; נח"ג, ג. דוהרי קן תבאו. ע"פ ירמ' ד, ו; חבק' א, ח; אויכ' ד, יחדיט. דרכי דולקים. ע"פ צר' לא, לה; ישע' ה, כרכח. אשר יונאו. ע"פ ישע' ה, כט"ל. ממחיר ינאו. אויכ' ה, ד. זדוני נגדעת. ע"פ תה' עה, יא. השנית זמני. ע"פ דני' ב, כה. מודעת. ע"פ ירמ' י, יד; נח, ח. למה תהיה כזועם. ע"פ ירמ' טו, יחדיט; זכ' א, יב. ומפיד דעת. ע"פ מש' ב, ו; שמו"ר פר' מל, ס"ג. זקן עדנה - שרה. ע"פ צר' יח, יב. זכות שרה. ע"פ אסת"ר פר' ז, ס"א; יא; מדת"ג פר' בשלת, ס"א. כג. וחון מיודעת. ע"פ ישע' לג, ב; תה' קכג, ג. מיודעת. ע"פ

שמ' כט, מה"מו. על האוכלים. ע"פ אויכ' ד, ה. הלען... השביעני הרנוני. ע"פ אויכ' ג, טו. החלנו. ע"פ דב' כה, נט"סא; ישע' א, ה. ומלחם. ע"פ ויק' כו, כו. צהלנו. ע"פ ויק' כו, טז. הייתי הלומוי יין. ע"פ ישע' כה, א. כהנהילנו. ע"פ אוי' כג, טז; מדת"ג מ"ז, ב, ס"ז, 'לומ"ה שהצהילו את ישראל צאק וצחמה; ילקו"ש תה', רמז תרנ. הביאו... ארי. ע"פ עמו' ה, יט; תה' כב, ח; אויכ' ג, י. ההגרים. ע"פ תה' פג, ז. ארי. ע"פ ירמ' ד, ז ורש"י; צבלי מגילה, דף יא ע"א. ארי וניהלנו. ע"פ מ"ב כד, יד"טז.

הָיָה הַזֶּרֶם אָב וְאִם חֲלוּנוּ. הַשָּׂאת וְהַשִּׁבֵּר לְנַחֲלָנוּ. הָיוּ הַמְּצָרִים
לְזוּחֵלָנוּ. וְלֹא הוֹנַחֲלָנוּ:

לָנוּ רָעוֹת חֲשֹׁבָה. לְמַגֵּר בֶּס יְשִׁיבָה. לְמָה תִּהְיֶה כְּרוּעָה
שָׁבֵא. וְעִדְרוּ גִשְׁבָּה. זָכַר רְצוּצָה וְשׁוּבָה. הָרוּצָה
בְּתִשׁוּבָה:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הָרוּצָה בְּתִשׁוּבָה:

סִלַּח־לָנוּ אֲבִינוּ כִּי חָטָאנוּ. מְחַל־לָנוּ מַלְכֵנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ. כִּי
אֵל טוֹב וְסִלַּח אַתָּה.

מְצָרִים וַיִּגְדֵּל שָׁם שֵׁם נְשׂוּאֵי רַחֵם. וְאוֹמֵר כְּמִימֵינוּ בֵּן יַעֲרֹן
לְחֵם. וְתִזְנַח רוּחַ בְּחֶטָא נֶאֱפוּף זֶה־ס. וַיִּגְרַס הוֹד
בְּתוֹלָה מִקְדְּרוֹת פָּחֵם. וַיַּחֲמַס טוֹר שְׂהֵם. מְעֻשְׂרֵי בִשְׂשֵׁי
יַחֵם. וַיֵּצֵא קוֹל גְּהֵם. כְּדָקְרוּ שְׁבַע לְחֵם:

מקורות ומקבילות

היה הזרם. ע"פ איכ"ב, ג, ב, ח. חילוני. ע"פ ישע' כו, יח. השאלת והשבר לנחלנו. ע"פ איכ"ב, ג, מז. לנחלנו. ע"פ איכ"ב, ה, ב. היו המצרים. ע"פ איכ"ב, ג, ג. לנחלנו. ע"פ אי"ו, לב, ו. ולא הונח לנו. איכ"ב, ה, ה. לנו רעות חשבה. ע"פ תה" קמ, ג; מדת"ה מז, כב, סו' כ. לנמגר. ע"פ תה" פג, ו. כס ישיבה. ע"פ ישע' סו, א; ירמ' ח, יב. למה תהיה. ע"פ ירמ' יד, חט. כרועה. ע"פ תה" כג, א; פ, ב. ועדרו נשבה. ע"פ ירמ' יג, ח; צבלי חגיגה, דף ה ע"ב; וילקו"ש ירמ', סוף רמז רלא. רלוטה - רבקה. ע"פ צר' כה, כב. זכות רבקה. ע"פ צ"ר, פ"ר מקק, עמ' 205. ושונה. ע"פ תה" ג, יג; קבו, ד. מלרים. ע"פ איכ"ב, ה, ו. ויגדל פס. ע"פ שמו"א, ז, יב; צבלי צרכות, דף ז, סוף ע"א. ויגדל... פס. ע"פ שמו"ט, יד; דני' ט, טו. נשואי רחם. ע"פ ישע' מו, ג; צמדצ"ר פ"ר, ד, סו' ב. ואומר. ע"פ תה" עז, יא. כמימין כן יערון. ע"פ שמו"ט, ו. לוחם. ע"פ שמו"ד, יד; דב' א, ל; מכדרי' צלחה, מס' דויה, פ"ר, ב, ד"ה ה' ילחם לכס. ותזנח רוח. ע"פ ישע' סג, י; איכ"ב, ג, ח. חטוא נאפוף זהס. ע"פ הוש' ב, ד. ויגרם. ע"פ איכ"ב, ג, טז. הוד בתולה. ע"פ ישע' סב, ה; ירמ' ב, לב. מקדרות פחם. ע"פ ישע' ג, ג; איכ"ב, ד, ח. ויחמוס. ע"פ ירמ' יד, יט; איכ"ב, ב, ו. טור. ע"פ צבלי גיטין, דף נה ע"ב. שוהס. ע"פ שמו"ט, כה, כ; איכ"ב, ד, ב. מעשרי ששישי - צללול. ע"פ משנ' ר"ה פ"א, מ"א; אסת"ר פ"ר, ז, סו' יא. וילא קול טהס. ע"פ צבלי צרכות, דף ג ע"א. כדוקרו שבע לוחם. ע"פ איכ"ב, ד, ט.

ח"ג והערות

היה הזרם. כ"ה בכ"י, מח' רומניא, גולד', נוסח שני בקד"א ובאתר האקדמיה. במח' בולוניא, שד"ל ונוסח א' בקד"א: יהיה חורם. במח' רמ"ו: יהיה חורם, אך במח' רס"ד-רס"ה תוקן: יהיה חורם. היו המצרים. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא וכ"י. במח' רומניא וקד"א: היו המצרים. בגולד': היו המצרים בצירי". לזוחלנו. במח' רומניא: לזוחלנו \ יגענו. ועדרו נשבה. באתר האקדמיה: זעדרו נשבא! כן יערון. במח' רומניא: כן ירעון. באתר האקדמיה: כן ירעון. לחם. בכ"י: לוחם, אך בשאר נוסחאות בפתח מפני החריזה. ומ"מ נראה שהוא מלרע שם תואר, על משקל הפועל. בְּחֶטָא נֶאֱפוּף. במח' רומניא: בְּחֶטָא נֶאֱפוּף. באתר האקדמיה: בְּחֶטָא נֶאֱפוּף. מקדרות פחם. כ"ה במח' רמ"ו, קד"א, בולוניא, שד"ל וגולד'. בכ"י, מח' רומניא ובאתר האקדמיה: מְקַדְרוֹת פַּחֵם. מְעֻשְׂרֵי בִשְׂשֵׁי. בכל הנוסחאות בשין שמאלית, אמנם בקד"א פירשו בשין ימנית, לשון עושר. בששי יחם. במח' רומניא: בששי יחם. קול גְּהֵם. בגולד': קול גְּהֵם. במח' רומניא: קול נוחם. כְּדָקְרוּ שְׁבַע. בלי צורת הפסק. במח' רומניא: כְּדָקְרוּ לְשִׁבּוּעַ. באתר האקדמיה: כְּדוקרו

לַחֵם בְּעֶרְב לְמַלְחָה. תְּמֹר נוֹזְלֵי שִׁילּוּחַ. לְמָה תִּהְיֶה כְּבוֹ
 לְשִׁלּוּחַ. וְהֵם עִמָּךְ אֱלוֹהֵי. זְכֹר בְּרוּכַת בְּטָן וּסְלִיחַ.
 הַמְרַבֶּה לְסְלִיחַ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. חַנּוּן הַמְרַבֶּה לְסְלִיחַ:

רְאֵה נָא בְּעֵינֵינוּ וְרִיבָה רִיבֵנוּ. וּגְאֹלֵנוּ מִלַּכְנוּ מְהֵרָה לְמַעַן
 שְׂמֹךְ. כִּי (אֵל) גּוֹאֵל חֲזַק אַתָּה.

אֲבוֹתֵינוּ זְכוּ וְחֻטָּאָם תִּבְלֵנוּ. זֹאת הָעֵת בְּכֵן בְּסוּל וְקוּץ
 גְּבֻלָּנוּ. זְכֹר גְּזֵרַת סִפְיָר קִבְלָנוּ. זְכֹר לְהַכְרִיעַ
 בַּפֶּלֶס זְכוּת הַרְהַגְבְּלָנוּ. זָנַח וְחִבְלָנוּ. עַל־חֲבוּל חִבְלָנוּ. זְכָרָה
 דָּת בְּשִׁבְעֵי עוֹלָנוּ. כִּי־לֹא סִבְלָנוּ:

סִבְלָנוּ יְסוּרֵי אֵל. וְנִהְיֵנוּ הוּי אֲרִיאֵל. לְמָה תִּהְיֶה כְּיִשָּׁן, אֵל.
 עוֹרָה וְאֵל־תִּישָׁן אֵל. וְצִדְקַתְךָ כְּהַרְרִיאֵל. זְכֹר

ח"ג והערות

משבוע. לַחֵם בְּעֶרְב. במח' רומניא: לַחֵם בְּעֶרְב.
 תְּמֹר נוֹזְלֵי. במח' רומניא: תְּמֹר נוֹזְלֵי. זְכוּ וְחֻטָּאָם
 תִּבְלֵנוּ. במח' רומניא: זְכוּ וְחֻטָּאָם סִבְלָנוּ. זֹאת הָעֵת.
 במח' רומניא: זֹאת הָעֵת. בְּכֵן בְּסוּל. במח' רמ"ו:
 יְבֵן בְּסוּל. גְּבֻלָּנוּ. במח' רומניא ובאתר האקדמיה:
 עוֹבְלָנוּ. הַרְהַגְבְּלָנוּ. כֵּן הוּא בְּכִי, מַח' שְׂדֵי־ל, גוֹלְדֵי
 וְאֵתֵר הַאֲקַדְמִיָּה. במח' רומניא: הַרְהַגְבְּלָנוּ. במח' רמ"ו,
 בולוניא (וכן נראה מקד"א): הַרְהַגְבְּלָנוּ. בְּשִׁבְעֵי
 עוֹלָנוּ. כֵּן הוּא בְּמַח' רמ"ו, בולוניא ושד"ל. בְּקַדְ"א, כִּי
 רומניא, גוֹלְדֵי וְאֵתֵר הַאֲקַדְמִיָּה: שְׁבִיעֵי עוֹלָנוּ. כְּיִשָּׁן,
 אֵל. כִּי־הַבְּנוּבֵר וְכִי־אֲחֵר בְּאֵתֵר הַאֲקַדְמִיָּה. במח'
 רומניא: כְּיִשָּׁן אֵל. בְּגוֹלְדֵי: כְּיִשָּׁן אֵל. בְּאֵתֵר הַאֲקַדְמִיָּה:
 כְּיִשָּׁן אֵל. עוֹרָה וְאֵל־תִּישָׁן אֵל. כִּי־הַבְּנוּבֵר וְכִי־אֲחֵר
 בְּאֵתֵר הַאֲקַדְמִיָּה. תִּיבוֹת אֵלֹו אֵינֶן בְּמַח' רומניא
 וגוֹלְדֵי.

מקורות ומקבילות

לַחֵם בְּעֶרְב לְמַלְחָה. (בזכר), פ"ג, ב, ס"ג, ד"ה א"ר
 ויהינן שמונים אלף וכו' וזכרם שמונים אלף. כולי שילוח. ע"פ
 מש"כ סוכה פ"ד, מ"ט. כצ"ל. ע"פ מ"ג כ"ה, יד; ישע' מז, כג;
 ירמ' ב, יד. לְשִׁלּוּחַ. ע"פ ויק' כו, כה. והם עמך. ע"פ שמי'
 ט, כט; מ"א ח, נ"א. צְרוּכַת בְּטָן - לָאָה. ע"פ צ"ר כט, ל"א.
 אֲבוֹתֵינוּ זְכוּ וכו'. ע"פ אי"ב, ה, ז. זְכוּ. ע"פ אי"ב, ד, ז. וְחֻטָּאָם
 תִּבְלֵנוּ. ע"פ ילקו"ש תו', רמז תרכ"ב, 'שחבלו את החטא, שחטו
 את החטא'. בְּכֵן בְּסוּל וְקוּץ. ע"פ יחו' כה, כד. ראו ירושלמי
 קידושין, פ"א, ה"ג. סבלנו. ע"פ ישע' כד, ד; ירמ' טז, יח.
 גְּזֵרַת סִפְיָר. ע"פ אי"ב, ד, ז; ספרי צמ', פ"ג, כהעלתך, פ"י ק"ה;
 מש"כ ח' פ"ג, יד, תחילת עמ' 265, 'הלוותות היו שלספיר'. קִבְלָנוּ.
 ע"פ שמי' כד, יב; מש"כ ח' פ"ג, יד, עמ' 266, 'וקבלום כל ישראל'.
 לְהַכְרִיעַ בַּפֶּלֶס. ע"פ ישע' מ, יב; מש' טז, י"א. זְכָרָה. ע"פ
 מדת"ה מז' פז, ס"ג; אה"מ, י' גלויות, עמ' 436, ד"ה גלות ט.
 הַרְהַגְבְּלָנוּ. ע"פ שמי' יט, יב. זָנַח וְחִבְלָנוּ. ע"פ תה' מג, ב;
 אי"ב, ג, ז. עַל חֲבוּל חִבְלָנוּ. ע"פ נחמ' א, ז. בְּשִׁבְעֵי עוֹלָנוּ.

ע"פ נחמ' יג, ח"ד; מתע"ד פ"ה, פט"ו, ע"פ יחו' כב, כו; צבלי שבת, דף קטע ע"ג. כִּי לֹא סִבְלָנוּ. ע"פ נחמ' ד, ז; מש"כ
 אבות פ"ג, מ"ה; צבלי ע"ג, דף ה' ע"ג, 'כשור לטול וכחמור למשאוי'. סבלנו. ע"פ אי"ב, ה, ז. יְסוּרֵי אֵל. ע"פ ויק' כו, יח; דב'
 ת, ה; ירמ' טו, ג"ה. וְנִהְיֵנוּ. ע"פ ישע' נט, י"א. הוּי אֲרִיאֵל. ישע' כט, א. כִּישָׁן, אֵל. ע"פ תה' עה, סה; ירושלמי מש"כ
 פ"ה, ה"ה; מדת"ה (וורשא), פ"ג, צלחת, ס"ג טו; רש"י עמ"ס מגילה, דף טו ע"ג, ד"ה שנת מלכו. עוֹרָה וְאֵל־תִּישָׁן אֵל. ע"פ תה'
 מד, כד; מדת"ה מז' קכ"א, ס"ג ג. וְצִדְקַתְךָ כְּהַרְרִיאֵל. ע"פ תה' לו, ז; צ"ר פ"ה, נ"ג, ס"ה; מדת"ה פ"ה, נ"ה, ס"ה.

יפת תאר להגאל, גואל ישראל:
ברוך אתה יהוה גואל ישראל:

אם נוכחים לפחות ששה צמים אומר:

עַנְנוּ יְהוָה עֲנֵנוּ בְיוֹם צוֹם תַּעֲנִיתֵנוּ. כִּי בְצָרָה גְדוֹלָה אֲנַחְנוּ.
וְאֶל־תַּעֲלֵם אֶזְנֶךָ מִשְׁמוֹעַ תְּפִלָּתֵנוּ. וְאֶל־תַּתְּעַלֵּם
מִבְּקִשְׁתֵּנוּ. הֲיִה נָא קְרוֹב לְשׁוֹעֵנוּ. טָרִם נִקְרָא אֶתָּה תַעֲנֶה.
כַּדְּבַר שְׁנֵאמַר. וְהָיָה טָרִם־יִקְרָאוּ וְאֲנִי אֶעֱנֶה. עוֹד הֵם
מְדַבְּרִים וְאֲנִי אֶשְׁמַע: כִּי אֶתָּה פּוֹדֶה וּמַצִּיל בְּכָל־עֵת צָרָה
וְצוֹקָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַעֲוֹנָה בְּעֵת צָרָה וּמוֹשִׁיעַ:

רַפְּאֵנוּ יְהוָה (אֱלֹהֵינוּ) וְנִרְפָּא. הוֹשִׁיעֵנוּ וְנוֹשְׁעָה. כִּי תִהְלָתֵנוּ
אֶתָּה. וְהַעֲלֵה רַפּוּאָה שְׁלֵמָה לְכָל־מְכוּתֵינוּ (וּלְכָל־
תַּחֲלוּאֵינוּ). כִּי אֵל רֹפֵא רַחֲמָן וְנֶאֱמָן אַתָּה.

עֲבָדִים חֲשָׁךְ־לִי לְיוֹם אִידִם. חֲלָקִי וְאֲבִיָּה בְּנֵאֲצָם בְּחִידִם.
חֲדָשִׁים מְקָרוֹב עָמִי בְּצִיָּדִם. חֲסִדֵי מְקוֹם עֲקָרָב
תָּמוּ לְיָדִם. חֲשָׁב לְצִיָּדִם. בְּבוֹל שְׁמִינֵי לְגִידִם. חֲטָא בְּחִיבו
לְיָדִם. פֶּרַק אֵין מִיָּדִם:

מקורות ומקבילות

יפת תואר - רחל. ע"פ צ"ר כט, ח. זכות רחל. איכ"ר, סוף פתוח' כד, ע"פ ירמ' לא, טו; צ"ר (אלבק), פ"ר וישלח, פ"ר פב, ס"ו יט. **להגאל**. ע"פ דני' א, ח ורש"י; מדה"ג פ"ר וילא, ס"ו כ, '...היתה רחל מזירה, לומר שמה יעלגה עשו מאחר שלא הולדתו בן; מדה"ה מ' נה, ס"ו ד. **לפחות ששה צמים**. ע"פ סה"ת, סוף ס"ו לב; שו"ת קול גדול, ס"ו יד; צרכי יוסף א"ח, ס"ו תקסו ס"ק ג; כף החיים א"ח, ס"ו תקסו ס"ק לב; מנח' הרב מ"ע הרטום. ראו מס'ו פ"ר י, ה"ג; שע"ת, א"ח, ס"ו תקסו, סק"ד. **צאור"ח ח"א**, הלכות תענית, אות טו, כתב בשם ר' נתן, שדי בג' מהענין, וכ"ה צבית הצחורה למאורי עמ"ס מגילה, דף ג ע"א, ד"ה מה שאמרו בסוגיא. **ענו צחורת הש"ץ**. סרע"ג ח"ב, ס"ו לט; טור א"ח, ס"ו תקסו; רמב"ם, סד"ת, נוסח צרכות התפילה; פסקי ר"ד תענית, סוף דף יג ע"ג; פסקי ריא"ז תענית פ"א, ה"א, אות יט; שבה"ל, סדר תענית, ס"ו רעו, בשם רבינו נסים וסדר תענית, ס"ו רסט; סה"ר ס"ו ס, ענין יוס' ת"ב; סה"ת, סדר ת"ב, ס"ו לא. **עבדים**. ע"פ ש"ב ת, יד; דה"א יח, יג; איכ"ה, ת. **חשב לי**. ע"פ ישע' ט, א; מז, ז; מייכ' ז, ת. **ליום אידם**. ע"פ ירמ' מט, לב. **חלקי**. ע"פ נחמ' יב, טו. **ואביה**. ע"פ נחמ' יב, ח. **נחלם**. ע"פ ירמ' כג, ח. **חדשים מקרוב**. ע"פ דב' לב, ח. **חסדי**. ע"פ ירמ' ב, ג; מכדרי' בשלח, מס' דויהו, פ"ר ג. **מקום עקרב**. ע"פ דב' ת, טו; מכדרי' בשלח, מס' דויסע, פ"ר א. **בבול שמיני**. ע"פ מ"א ו, לא. **חטא כחויבו לידם**. ע"פ יח"ו, ז; יח"ו, שפ"י, י; ישע' מז, כד. **פרק אין מידם**. איכ"ה, ת; ע"פ ישע' ג, א.

ח"ג והערות

חשך-לי ליום. במח' רומניא, גולד' ואתר האקדמיה: יחשך-לי יום. **ואביה**. באתר האקדמיה: זאבייה. **בנאצם**. במח' רומניא: **בנעצם**. **תמו לידם**. כ"ה במח' רומניא, שד"ל וגולד'. במח' רמ"ו, בולוניא וכ"י: **יתמו לידם**. **חטא**. באתר האקדמיה: **זחאט**.

**מִיָּדָם רִטְפֵשׁ מַחְלֵי וְרָפָה חִילֵי לָמָּה תִהְיֶה כְּרַע־כְּפָאֵחַ לִי
וְלֹא תִרְפְּאֵנִי מַחְלֵי זְכַר רִבְעַ מַחֲזֵלֵי רֹפְאָ חִלֵי
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה רֹפְאָ חִילֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:**

**בָּרַךְ עֲלֵינוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת־הַשָּׁנָה הַזֹּאת לְטוֹבָה וְאֶת־כָּל־
מִיָּנִי תְבוֹאֶתָהּ וְתֵן טַל לְבִרְכָּהּ עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה וְשִׁבְעַ
אֶת־הָעוֹלָם מִבְּרִכּוֹתֶיהָ וְתֵן בְּרִכָּהּ רְחוּקָה וְהִצְלַחַהּ בְּכָל־
מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ וּבְרַךְ אֶת־שָׁנוֹתֵינוּ כְּשָׁנִים הַטּוֹבוֹת הַמְּבוֹרָכוֹת
בְּנִפְשָׁנוּ טוֹבִים נֶאֱלָחוּ לְלֹא דְבָר טוֹב מְבַצֵּר שׁוֹד וְאַרְבֵּל
הַדְּבָר טוֹב עַד־צוּלָה אַתֶּם גְּדִבְר טוֹב רִשְׁפֵי
קִשְׁת בְּעַמְּק שִׁבְר טָבְעוּ בַּמַּדְבָּר עַד־תְּשִׁיעֵי דְבָר טַמְאָתָהּ
מְשֻׁלַּח דְּבָר לְצוֹק הַמַּדְבָּר:**

**הַמַּדְבָּר בְּאִישׁוֹנִים בְּפָגִים מְשָׁנִים לָמָּה תִהְיֶה
כְּבִשׁוֹשָׁנִים מְבַעֵר עֲשָׁנִים זְכַר בְּרִית רִאשׁוֹנִים**

ח"ג והערות

ולא תרפאני במח' רומניא: ולא תרפאני טובים נאלחו. במח' רומניא: טובים נאנחו. שוד וארבל בגולדי ואתר האקדמיה: שוד ארבל, נגד שאר הנוסחאות. במח' רומניא: שוד וארבל. צולה אתם. במח' רומניא: צולה אותם. אתם גדבר. בן מנוקד במח' בולוניא, כ"י, שד"ל וגולדי. במח' רמ"ז ורומניא: אתם גדבר. טבעו במדבר. בן נראה הנוסח הנכון ע"פ קד"א. במח' רמ"ז, בולוניא, כ"י, רומניא, גולדי ואתר האקדמיה: שבעו בדבר. במח' שד"ל נ"א: שבעו פמדבר. טמאתה משלח. ש"ן דגושה. כ"ה במח' בולוניא, כ"י ושד"ל. במח' רמ"ז, רומניא וגולדי בלי דגש. ואולי השמטת הדגש איננה אלא ט"ס. משלח דבר. במח' רומניא, גולדי ואתר האקדמיה: משלח דבר. לצוק המדבר. במח' רומניא: לקץ המדבר. באישונים. במח' רומניא: באשונים. תהיה כבשושנים. כ"ה במח' רומניא, שד"ל וגולדי. במח'

מקורות ומקבילות

מידס. ע"פ יח' לד, י; איכ"ה, ה. ת. רוטפיש מחל. ע"פ אי' לג, כה. ורפה - מלשון רפיון. ע"פ שופ' יט, ט ומז"ל. ורפה חילי. ע"פ ישע' מט, ד; תה' לא, יא. חילי. ע"פ חבק' ג, יט. כרע כלה לי. תה' לה, יד; ע"פ שה"ש, ה; א; מדת"י (וורשא), פ"י יתרו, ס' ה, 'זה הקב"ה שקרה לישראל אחים ורעים. ולא תרפאני מחולי. ע"פ דה"צ כה, יח; לו, טז; צבלי שבת, דף קיט ע"ג. רובע - ד' אמהות. ע"פ צ"ר פ"י לט, ס' יא; מדת"י פ"י ראה, ס' יב. מחוללי. ע"פ דב' לב, יח ורש"י, ד"ה אל מחוללק. זכות אמהות. צבלי ר"ה, דף יא ע"א. ננפשונו. ע"פ איכ"ה, ט. טובים. ע"פ מ"א כ, ג; איכ"ה, ד, ט. נאלחו. ע"פ תה' יד, ג. טוב מנצל שוד וארבל הודבר. ע"פ הוש' י, יד. טוב - הקב"ה. ע"פ תה' קמה, ט; צבלי מנחות, דף גג ע"ג. עד לולה - צבל. ע"פ ישע' מד, ט, תי"ו ורש"י. רשפי קשת צעמק שיצר. ע"פ יח' כה, כריכ; תה' טז, ד; איכ"ר פתיח' כג, "...לקסס קסס וכו', קלקל צחלים' וכו'. טבעו. ע"פ איכ"ה, ב, ט. עד תשיעי דובר. ע"פ יח' כד, ח. טומאתה. ע"פ איכ"ה, ט. משלוח דובר לזוק המדבר. ע"פ ויק' טז, י; טז, כח"כ; משנ' יומא פ"ה, ד"ו. המדבר באשונים. ע"פ דב' לב, ז, ט. נפנים משונים. ע"פ ירמ' יח, ח; יח' ז, יח. כנשונים. ע"פ שה"ש ו, ג; ירושלמי ברכות פ"ג, ה"ח. מצעיר. ע"פ מ"א טז, ג. עשנים. ע"פ דב' כט, יט; תה' עז, ח. זכור ברית ראשונים - שבטים. ע"פ ויק' טז, מה ורש"י; שמו"ר פ"י מד, ס' ט; מדת"י פ"י וישלח, ס' כה; הגב"ר

**בְּטַל מְבָרְךְ הַשָּׁנִים:
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְבָרְךְ הַשָּׁנִים:**

**תִּקַּע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחֲרוּתֵנוּ. וְשֵׂא גַם לְקַבֵּץ גְּלוּתֵינוּ.
עוֹרְנוּ יְדֵי עַב כְּמָרוּ לִיעֵב. יִתֵּן עַל כָּבוֹל מְתִימֵי לְהִתְעַב.
יִתֵּן יְשׁוּעָתִי לְהַעֲבִיר בְּעֵב. יֵשֶׁב בְּמֵאֲרֵב טְבַח גְּדֵיִי
מֵעִיו. יֵשְׁבוּ מֵרַעִים. בְּעֵשׂוֹר עִיר לְלַעֵב. יָדוּ נַחַת וְתַעֵב.
בְּזַלְעָפוֹת רָעֵב:**

**רָעֵב יַעֲף יִשְׂרָי אֵל. מֵרַגַּשׁ הַרְרֵי אֵל. לָמָּה תִּהְיֶה כְּיוֹסֵר
אֵל. הַקִּיץָה וְאֵל־תִּזְנַח אֵל. זָכַר יְהוָה שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל.
מְקַבֵּץ גְּדַחֵי יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְקַבֵּץ גְּדַחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:**

מקורות ומקבילות

פ' פ, ס"א א. **נטל מברך.** ע"פ דב' לג, יג. **עורנו...** כמרו. ע"פ איכ"ה, י, ו. **ידי עב.** ע"פ ירמ' כג, יד; יחז' יג, כב. **ליעב.** ע"פ ישע' מט, ז ורש"י; ירמ' ו, טו. **יתן טול.** ע"פ ירמ' כז, ת. **כבול -** שם מקום. ויקר' פ"ב, כ, ס"ג. **מתמימי.** ע"פ שה"ר פ"ב, כ, ס"ו יד, ישראל אללו הם תמימים כוויס'. **להתעב.** ע"פ מדר"ש (בזכר), פ"ב, א, פ"ה, זכך ישראל האומות מצוין עליהם; מדר"ה מ"ו, כב, ס"ו כ. **יתן ישועתי.** ע"פ תהי' ד, ז. **ישועתי להעביר כעב.** ע"פ או"י ל, טו. **ישב במארב טבח.** ע"פ תהי' י, ת. **טבח גדוי.** ע"פ צבלי גיטון, דף ח ע"ב; מדר"ג פ"ב חולדות, ס"ו י. **גדי מעיו -** אללחי יעקב. ע"פ ישע' מה, יט וזה"מ, מנין, עמ' 305, ע"פ צ"ר כז, טו. **ישבו מרעים.** ע"פ ירמ' ד, ד; יא, יב; תהי' כו, ה; מדר"ג (וורשא), פ"ב צהעלותך, ס"ו יד. **בעשור עיר.** ע"פ יחז' כד, א"ב. **ללעב.** ע"פ מ"ב יט, כה; יחז' לו, ד; תהי' עט, ד; דני' ט, טו. **ידו נחת.** ע"פ ש"ב כב, לה; תהי' לה, ג. **ניחת וקעב.** ע"פ מ"ב יט, ג"ד, כה"כ. **זלעפות רעב.** ע"פ איכ"ה, י, רעב יעף. ע"פ שופ' ה, טו; ש"א יד, כה. **ישרי אל.** ע"פ תהי' לו, יא; מהע"ד פ"ב יד, פ"א. **מרגש הררי אל.** ע"פ צ"ר כב, יד; ישע' ב, ב"ג; תהי' נה, טו. **כיוסר אל.** ע"פ ויק' כו, יח; דב' ה, ה; ירמ' ל, יא. **הקילה ואל תזנח.** ע"פ תהי' מד, כד. **תזנח אל.** ע"פ תהי' מג, ב; מדר"ה מ"ו, מג, ס"א א. **זכור יב.** ע"פ איכ"ה, ה; שמו"ר פ"ב מ"ד, ס"ו ט. **שכני ישראל.** ע"פ צ"ר מט, כה; תהי' קכב, ד.

ח"ג והערות

רמ"ו, בולוניה וכ"י: יתהיה כבשושנים. **בטל מברך.** כ"ה במח' בולוניה, שד"ל וגולד'. במח' רמ"ו ורומניא: **בטל מברך.** באתר האקדמיה: **בטל לברך.** **עורנו ידי עב.** במח' רומניא וגולד': **עורנו ידי ערי.** **עב כמרו.** במח' רמ"ו: **עב חמרו.** במח' רומניא: **עב יכמרו.** **יתן על.** במח' רומניא: **יתן על.** **כבול מתימי.** כ"ה במח' רמ"ו, כ"י ושד"ל. במח' בולוניה: **כבול מתימי,** ופירש בקד"א שהוא לשון מתמימים ומכלים אותי (משורש תמס בהפעיל, ראו מכלול, דף קל ע"ב). במח' רומניא וגולד': **כבול מתימי.** **להתעב.** במח' רומניא: **להעב.** **יתן ישועתי להעביר.** במח' רומניא, גולד' ואתר האקדמיה: **יתן להעביר ישועתי.** **ישבו מרעים.** כ"ה במח' רמ"ו, קד"א, בולוניה וכ"י, דהיינו עושים רע ורשע, וכן עיקר. במח' שד"ל וגולד': **ישבו מרעיו,** לשון רעים ואהובים. במח' רומניא ואתר האקדמיה: **ישבו מרעיו.** **רעב יעף.** במח' רומניא, גולד' וני"א אחר באתר האקדמיה: **רעב יעה.** **למה תהיה כיוסר.** ברי"ש, כ"ה בכ"י, פ"י קד"א ומח' שד"ל. במח' רמ"ו וכן נראה מבולוניה: **למה תהיה כיוסר,** בדל"ת. במח' רומניא, גולד' וני"א אחר באתר האקדמיה: **למה תהיה כיוסר,** וכן נראה יותר לפי הענין. **זכור יב שבטי.** במח' רומניא: **זכור שבטי.** **מקבץ גדחי.** במח' רומניא, גולד' ואתר האקדמיה: **מקבץ גדחי.**

הַשִּׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ כְּבְרָאשׁוֹנָה וְיִוְעֲצֵינוּ כְּבִתְחִלָּה. וְתַמְלֹךְ
עָלֵינוּ אֶתְּהָ (מְהֵרָה) לְבִדְךָ (בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים).
בְּצַדִּיק וּבְמִשְׁפָּט.

נָשִׁים כָּלָה נָבוּ אַתֶּם מְלֵהֲתִיחָדָה. כִּי־פְנוּיֹת קָנָה אוֹתֶם
לְיִחָדָה. כִּי־בְעוֹלוֹת מַלְט וְצוּר לוֹ הוֹדָה. כִּי־כַמְסָלוֹל
חַד דָּלְיוֹ חוֹדָה. כָּלוּ בְּפַחֲיָדָה. כְּהַפְקֵד שִׁבְט לְחַדָּה. כָּל־גֵּיא
בִּידוֹ אַחוֹדָה. כְּגַלְתָּה יְהוּדָה:

יְהוּדָה קָהְלָה נִשְׁפָּט. בְּאַרְבַּעַת שְׁפָטֵי שְׁפָט. לָמָּה תִּהְיֶה
כְּקָמִים לְהַשְׁפָּט. בְּעַמֶּק יְהוֹשָׁפָט. זְכַר קִשְׁט שְׁפָט.
אוֹהֵב הַמִּשְׁפָּט:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מֶלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט:

נוסח בלתי מצונזר:

וְלַמְשַׁמְרִים בַּלְתֵּהי תִקְוָה.
וְכָל־הַמִּינִים

נוסח מחזור רמ"ו ובולוניה:

וְלַמְשַׁמְרִים בַּלְתֵּהי תִקְוָה.
וְכָל־הַמִּינִים

מקורות ומקבילות

נשים כילה נבו איתם מלהתיחדה. ע"פ איכ"ר (צוצר), פ"ה ה, ס"ו יא. נבו - נצודנלר. אה"מ, עשרת המלכים, עמ' 463, זומה פירושו של נצודנלר? נבו וכו'; שה"ר פ"ה ג, ס"ו יד. בעולות מלט. ראו ויק' יח, כ. וְאִרְ לוֹ הוֹדָה. ראו אד"ג נוסח א, סוף פ"ה לו. **כי כמסלול חד.** ע"פ ירמ" ד, יג; חזק" א, ח. **דליו חודה.** ע"פ צבלי צרכות, דף נט ע"ב, מ'מיוו חדין וקלן. הכשדים היו חלק מצודנלר, ע"פ מ"ב כד, ב; כה, יג. ראו יחו' יב, יג; כג, טו. **כלו נפחידה.** ע"פ דב' כח, סו; ישע' כד, חדיא; לג, יד; ירמ" ל, ה"ו. **כהפקד שנט לחדה.** ע"פ ירמ" יא, כב; טו, צ"ג; עמ"ג ג, ב. **לחדה.** ע"פ יחו' ה, א; תה' מ, ה. **כל גיא.** ע"פ ישע' מ, ד. **צידו אחודה.** ע"פ צ"י כה, כו; יחו' ל, כד; ח"ו' לת, יג. **כגלתה יהודה.** ע"פ איכ"ר א, ג. **יהודה קהלה.** ע"פ דה"ב ב, ה; ל, כה. **משפט.** ע"פ ישע' ה, ג. **בארבעת שפטי שפט.** ע"פ יחו' יד, כה; משר"א

ח"ג והערות

מְלֵהֲתִיחָדָה. במח' רומניא ואתר האקדמיה: **לְהִתְיַחְדָּה.** כִּי־כַמְסָלוֹל. במח' רומניא, גולד' ואתר האקדמיה: **כִּי־כַמְסָלוֹל.** דליו חודה. כ"ה במח' רמ"ו ובולוניה. במח' רומניא, כ"י, שד"ל ואתר האקדמיה: **דליו חודה.** בגולד' דליו חודה, וכן נראה מקד"א. **כְּהַפְקֵד.** במח' רומניא: **כְּהַפְקֵד.** **שִׁבְט לְחַדָּה.** בגולד': **שִׁבְט לְחַדָּה,** ופירושו שם החודש, שבו שולט מול דליו. **בִּידוֹ אַחוֹדָה.** במח' רמ"ו וכ"י: **בִּידוֹ אַחוֹדָה,** כפי קד"א, שהוא לשון אחיזה (על דרך ארמית שעיין בלשון מתחלף בדלית). **כקמים להשפט.** כ"ה במח' בולוניה ושד"ל. במח' רמ"ו ורומניא: **כקמים להשפט.** **אוהב המשפט.** במח' רומניא: **אַלְהֵי המשפט,** ע"פ ישע' ל, יח.

פ"ה ה, סוף עמ' 104. **כקמים להשפט** צעמק יהושפט. ע"פ יוא" ד, ב, יב; צתמ"ד ח"ב, זרובבל, ד"ה חד דבר ה'. **קושט שפט** - משה. ע"פ ש"י יח, יג"ט; צמ" כו, ה; דב' לג, כה; חוספתא סוטה, פ"ד, ה"ט. **אוהב המשפט.** ע"פ שמו"ר פ"ה ל, ס"ו א; מדת"ג פ"ה וי"ב, ס"ו יד; משר"א פ"ה טו, עמ' 309.

המשך נוסח מחזור רמ"ו ובולוניה:

המשך נוסח בלתי מצונזר:

<p>כָּלֶם כְּרַגַּע יֵאבְדוּ. וְכָל-אֹיְבֵי עֲמֻד מְהֵרָה יִכְרְתוּ. וּמַלְכוּת זְדוֹן מְהֵרָה תִּעְקַר וּתִשְׁפָּר וְתִכְנֶיעַ אוֹתָם בְּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ.</p>	<p>כָּלֶם כְּרַגַּע יֵאבְדוּ. וְכָל- אֹיְבֵיךָ מְהֵרָה יִכְרְתוּ. וּמַלְכוּת זְדוֹן מְהֵרָה תִּעְקַר וּתִשְׁפָּר וְתִכְנֶיעַ אוֹתָם בְּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ.</p>
--	---

**שָׂרִים לֹא-מֵצְאוּ מְרֻעָה כְּנַעֲדָרוּ. לְעֹנֹת מְבַצֵּר צִפְת אֲדָמוֹת
נַעֲדָרוּ. לְהַטּוֹת מְדִין דְּלִים נֶאֱדָרוּ. לְדַכָּא נְדָגִים
רְשָׁתוֹת סְדָרוּ. לְאֲמוֹתָם לֹא-גָדְרוּ. וְגִיָּה אֲדָר קָדְרוּ. לֹא-שָׁלְמוּ
כְּנַדְרוּ. לְכֵן לֹא-נִהְדָרוּ:**

**נְהַדְרוּ לְהֵאָדָרִים. פְּגִי כְּשָׂדִים. לְמָה תִּהְיֶה כְּלוֹחִם יְדִידִים.
וּמְלַחִים מְזִידִים. זְכַר לְאִישׁ חֲסָדִים. וְהַכְנַע זָדִים:
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. שׁוֹבֵר אוֹיְבִים וּמְכַנְעֵ זָדִים:**

מקורות ומקבילות

שרים לא מצאו מרעה. ע"פ איכ"ה, ו. כנעדרו. ע"פ צבלי שבת, דף קוט ע"ב, 'צבצול שלא הוכיחו וכי; איכ"ר (פוצר), פ"ה, ס"ה, כ. לענת. ע"פ איכ"ה, ג, לו. אדמות נעדרו. ע"פ דב' כטו, סז; מ"ב יח, כג; ישע' א, ז. להטות מדין דלים. ישע' י, ב. נאדרו. ע"פ שמי' טו, ו, או; ישע' נט, טו. לדכא. ע"פ איכ"ה, ג, לד; ישע' ג, טו. נדגים. ע"פ צ"ח, טז ורש"י; צ"ח, פ"ה צראשית, עמ"י 19. ראו צבלי ע"ז, דף ג ע"ב. רשות סדרו. ע"פ יחז' יט, ח; הו"פ ה, א; תה"י, ט. לאמותם. איכ"ה, יב. לא גדרו. ע"פ ישע' ג, ג; יוא"ב, ב, י; ד, טו. אדר - מלבוש יקר, מוכ"ב, ב, ח ומנ"י; זכ' יג, ד. לא שלמו כנדרו. ע"פ דב' כג, ככ"ג; תה"י, עו, יב; מהע"ד פ"ה כד, פט"ו, 'ממך נפרעתי; ויק"ר פ"ה לו, ס"ה; מדה"ג פ"ה וישלח, ס"ה ת. לא נהדרו. איכ"ה, יב. נהדרו להאדום פני כשדים. ע"פ ישע' יג, יט; חצק' א, ה"ח. כלוחם. ע"פ איכ"ה, ב, ה; מכדרי' בשלח, מס' דשירה, סוף פ"ה ה. יודים - ישראל. ע"פ אד"ג נוסח' ב, פ"ה מג, ד"ה [ששה] אלו; צבלי מנחות, דף מג ע"ב. ומלחים. ע"פ מ"ב יח, ה"ו; כד, א"ב. מוידים. ע"פ ירמ' מט, טז; תה"י, יד. לאיש חסדים - אהרן. ע"פ דב' לג, ה; שמו"ר פ"ה ה, ס"ה י; מנ"ל, ילקוט ת"ת, פ"ה צעלקת, דף מט ע"ב. והכנע זדים. ע"פ משה"א פ"ה יב, סוף עמ"י 231.

ח"ו והערות

אדמות נעדרו. כ"ה במח' רמ"ו, קד"א, בולוניה ושד"ל. בכ"י וגולד: 'ארחות נעדרו. במח' רומניא: 'ארחות נעדרו. באתר האקדמיה: 'ארחות נדרו. דלים נאדרו. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניה, כ"י רומניא, וכן עיקר. במח' שד"ל: 'מדין דלים נאדרו. בגולד: 'דלים נהדרו, ולא צויין שום שנויים. לדכא נדגים. במח' רומניא: 'לדכא נדגים. לאמותם לא נדרו. כ"ה במח' רמ"ו, קד"א, בולוניה, כ"י, רומניא, גולד' ואתר האקדמיה. במח' שד"ל: 'לאמותם לא נדרו. ובגולד' בשם לקח טוב: 'לאמותם לא נדרו. ונגייה. בחירק, כן מנוקד בכ"י, רומניא ושד"ל. במח' רמ"ו ובולוניה: ונגייה, בצירי. אדר קדרו. כ"ה במח' רמ"ו, כ"י, רומניא, גולד' ואתר האקדמיה. במח' בולוניה, קד"א ושד"ל: 'אדר קדרו. לא-שלמו. במח' רומניא: 'לא-שלמו. לאיש חסדים. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניה ושד"ל. בכ"י, מח' רומניא וגולד' ואתר האקדמיה: 'לאיש חסידים. ונהכנע זדים. במח' רומניא: 'מכנע זדים.

המשך נוסח בלתי מצונזר:

עַל-הַחֲסִידִים וְעַל-הַצְּדִיקִים וְעַל-גְּרֵי הַצֶּדֶק וְעַל-פְּלִיטַת
 עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. יְהֵמוּ (נָא) רַחֲמֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. וְתַן
 שָׂכָר טוֹב לְכָל-הַבּוֹטְחִים בְּשִׁמְךָ הַטּוֹב בְּאַמְתּוֹ. וְשִׁים חֶלְקֵנוּ
 עִמָּהֶם. לְעוֹלָם לֹא גִבוּשׁ כִּי-בָךָ בְּטַחְנוּ מֶלֶךְ עוֹלָמִים.

בַּחֲוָרִים מַחְטָאת בְּנִקְוָה נִשְׁלָו. מֵה־יִתְרוֹן כִּי-דָלוּ וּמִמְעוֹן
 נִחְשָׁלוּ. מִפִּי גִזְרַת מֶלֶךְ נוֹשִׁים מִשְׁלָו. מִי־הָאֱמִין
 בְּנוֹגְשִׁים כִּי-בָם נִמְשָׁלוּ. מֵה־בְּצַע כִּי-נֶאֱשָׁלוּ. וּבִזְקִים שְׁלֻשָׁלוּ.
 מִמָּרוֹם בָּאֵשׁ בְּשָׁלוּ. כְּאֲשֶׁר כָּשָׁלוּ:

כְּשָׁלוּ יְלָדִים דְּקִים בְּיַד מַדְקִים. לָמָּה תִּהְיֶה כְּיָם רְחוּקִים.
 וְלֹא-תִעָנֶה דְּחוּקִים. זְכַר יִשְׁיִשְׁרַת מְצַדִּיקִים.
 מִבְּטַח לְצַדִּיקִים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְשַׁעַן וּמְבַטֵּחַ לְצַדִּיקִים:

ח"ג והערות

כַּנְקָה נִשְׁלָו. במח' רומניא: 'כַּנְקָה בְּשָׁלוּ. וּמִמְעוֹן
 נִחְשָׁלוּ. כֵּן הוּא בַמְח' רַמ"ו, בּוֹלוֹנְיָא, שְׁד"ל וְגוֹלְדֵי. בְּכ"י
 וְרומניא: יִמְמַעוֹן נִחְשָׁלוּ. נוֹשִׁים מִשְׁלָו. בַּמְח' רומניא:
 יְשִׁים מִשְׁלָו, ע"פ ישע"ג, יב. מִי־הָאֱמִין בְּנוֹגְשִׁים.
 בְּכ"י וְרומניא: יִמִּיהָאֱמִין בְּנוֹגְשִׁים. כִּי בָם נִמְשָׁלוּ.
 כ"ה בַּמְח' רַמ"ו, קד"א, בּוֹלוֹנְיָא וְשְׁד"ל. בְּכ"י, מַח'
 רומניא, גוֹלְדֵי וְאֵתֵר הָאֲקַדְמִיָּה: יְכִי בָם יִמְשָׁלוּ. בָּאֵשׁ
 בְּשָׁלוּ. בַּמְח' רומניא: יָבֵאֵשׁ בְּשָׁלוּ. בָּא"י מִשְׁעַן
 וּמִבְטַח לְצַדִּיקִים. בַּמְח' רומניא לֹא בָאָה הוֹרָאָה עַל
 סוּם הַבְּרַכָּה, כַּתְּמִיד, אֵלָּא מִמְשַׁךְ זִקְנִים נְעוּי.

מקורות ומקבילות

בַּחֲוָרִים מַחְטָאת. ע"פ ישע"ג, מב, כ"ב-כד. ראו מס' דרכ"א,
 פרי' ר"ש, הל' ז; וְלִקְוָה ש"א רמז קלו. כַּנְקָה מִשְׁלָו. ע"פ
 ישע"ג, ח; ו; מב, כ"ד-כה; אי"ב, ה, יד. מִשְׁלָו. ע"פ ד"צ, כח, מ.
 מֵה־יִתְרוֹן. ע"פ קה"א, ח, ג. כִּי דָלוּ וּמִמְעוֹן. ע"פ או"י, כח, ד.
 וּמִמְעוֹן - מִקְדָּשׁ. ע"פ תה"י, כו, ת. ראו ש"א, ב, כט ורש"י.
 מִשְׁלָו. ע"פ ש"א, כו, יט; בְּצַלֵּי מַגִּילָה, דף יב, ע"ב; בַּמְדַּבֵּר
 פרי' ז, סי' י. מִפִּי גִזְרַת מֶלֶךְ. ע"פ ירמ' כט, ד"ט; מ"ט, ח, ב;
 אה"מ, י' הַרְוֵגֵי מַלְכוּת, עמ' 447, ד"ה וְאֶחָדֵינוּ ר"י. נוֹשִׁים
 מִשְׁלָו. ע"פ ישע"ג, נב; ה; ירמ' כח, יד; אי"ב, ה, ת. מִי הָאֱמִין.
 ע"פ אי"ב, ד, יב. בְּנוֹגְשִׁים כִּי בָם נִמְשָׁלוּ. ע"פ ישע"ג, יב.
 מֵה־בְּצַע. ע"פ ברי' לו, כו; מלח' ג, יד. כִּי נֶאֱשָׁלוּ. ע"פ שמו'
 ג, ה; ד"ב, יט, ה; רות, ב, עו. וּבִזְקִים שְׁלֻשָׁלוּ. ע"פ אסת"ר

פרי' ג, סי' ה; מדה"ג פרי' וישב, סי' יח. מִמָּרוֹם בָּאֵשׁ נִשְׁלָו. ע"פ אי"ב, ח; יג; בְּצַלֵּי סַנְהֶדְרִין, דף קד, ע"ב; אי"ב, ר"ב (צובר), פרי' ח,
 סי' כב. בּוֹשָׁלוּ. ע"פ אי"ב, ד; ה; ירושלמי סנהדרין פ"י, ה"ב, ג. וְהָיוּ מִסִּיקוֹן תַּחְתּוּי; פִּדְרִיךְ פ"י, כד, ד"ה תְּשׁוּבָתוֹ שֶׁל מִנְשֶׁה.
 כְּאֲשֶׁר מִשְׁלָו. ע"פ ויק' כו, לו; ישע"ג, רח; ירמ' ו, כא. כְּשָׁלוּ יְלָדִים דְּקִים. ע"פ אי"ב, ה, יג. בִּיד מַדִּיקִים. ע"פ ויק' כו, כה;
 מ"ב, כא, יד; ירמ' יט, ז. מַדִּיקִים - אוֹיְבִים. ע"פ דני' ז, ז. כִּים רְחוּקִים. ע"פ תה"י, סה, ו. ראו ד"צ פרי' ב, סי' יב. וְלֹא
 תִּעָנֶה דְּחוּקִים. ע"פ אי"ב, ג, ח; בְּצַלֵּי בְּרַכּוֹת, דף לב, ע"ב; בַּמְדַּבֵּר פרי' יא, סי' א; וְלִקְוָה ש"ש, רמז תְּקַלָּה, ד"ה כִּרְס הַיָּם.
 יִשְׁיִשְׁרַת מְצַדִּיקִים - זִקְנִים. ע"פ ירושלמי ברכות פ"ב, ה"ד; שְׁמוּ"ר פרי' לא, סי' טז; ש"ה"ר פרי' ד, סי' ז, ז'דִּיקִים הַעֲמִידָה לִי
 בַּחֲוָרְבָנָה וכו'. זְכוֹת הַזִּקְנִים. ע"פ שְׁמוּ"ר פרי' טו, סי' ד; אה"מ, י' הַמְלַכִּים, עמ' 465; ב"ר פרי' כח, סי' ה, 'צְרוּכֹת הַזִּדְּיוֹקִים
 וְהַזִּדְּיוֹקִית; מַתְד"ג פרי' מִקָּד, סי' יג.

**וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב. וּבָנִה אוֹתָהּ בְּיָנִין עוֹלָם
בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.**

**זְקֵנִים גָּעוּ מִסְדֵּר אֲגָנְתָם. נַחְנוּ כְּרִינוּ שִׁיחִים לְגַנוֹתָם. נִשְׂא
קִינָה לְאַלְף מַגְנָתָם. נַחֲפָשָׁה אֵין מְצֵא יְשִׁיבַת גְּנָתָם.
נְבִיאֶיךָ בְּאֲגָנְתָם. הִפֵּךְ מַגְנֵינְתָם. נִשְׁקַד עַל גְּלוּתָם. וּפְסוּ
אֲמוּנִים מַגְנֵינְתָם:**

**מַגְנֵינְתָם רְבִיד. יְהִיר הָאֲבִיד. לְמָה תְהִיָּה כְּרַב מִקְפִּיד.
מִשְׂאוֹי לְהַכְבִּיד. זְכַר רָם וְתִלּוּל לְהַרְבִּיד.
אֱלֹהֵי דוֹד:**

מקורות ומקבילות

זקנים נעו. ע"פ איכ"ה, ה' יד ופסו"ו; צבלי שבת, דף טו ע"א; ילקוט ישעי', רמז חכט, ד"ה צטחו צה'. **מסדר אגנתם.** ע"פ צבלי סנהדרין, דף לו ע"ב [פ"ה, מ"ג]; שמו"ר פ"ה, ה' ס"ו יב; פס"כ"ג פ"י, י' ד"ה כי תשא את, 'אלה אסטרונוגיון חלי גורן עגולה'. **נחנו.** ע"פ איכ"ה, ג, מז. **כרינו שיחים.** ע"פ ירמ' יח, כ"ב; תה"מ, ז; מדר"ה מ' קוט, ס"ו לב. **לגנתם.** ראו צבלי צ"ק, דף טז ע"ב, 'שחשדוהו מוונה'. **נישא קינה.** ע"פ יחז' כו, יז; כז, לב; עמו"ה, ה; א; תד"ר פ"ה, כח, ד"ה ולא זו צלצד. **לאסף מגנתם.** ע"פ שה"ש ד, ד; אג"ר פ"ה, פ, ס"ו א; ילקוט שה"ש, רמז תתקפח, ד"ה כמגדל דוד לוהךך. **נחפשה.** ע"פ איכ"ה, ג, מו. **אין מלוא.** ע"פ צבלי צרכות, דף ה ע"א, 'פפשה ולא מלא, יתלה צבטול תורה'. **ישיבת גינתם.** ע"פ שה"ש ה, יג; צבלי שבת, דף סג ע"א. **נביאוך נאגנתם.** ע"פ מדר"ג (וורשא), פ"ה, צא, ס"ו ה, 'לא מדבר עם הנביאים אלא במקום טהור'. **הפך מגינתם.** ע"פ איכ"ה, ג, סג; ה, יד. **נשקד עול גלותם.** ע"פ איכ"ה, א, יד; איכ"ר פ"ה, א, ס"ו מז, 'שקד הקצ"ה אוך להציל עלי את הרעה וכו' הציא אותן עלי מכופלות'. **ופסו אמונים מגינתם.** ע"פ תה"י, יב, ב; איכ"ה, ה, יד; או"י ל, ח"י. **מגינתם רביד.** ע"פ תה"י קל, ד; שה"ש ב, יד. **יהיר - נבוכדנצר.** ע"פ חזק"ב, ה, ורש"י. **האביד.** ע"פ צבלי סנהדרין, דף צב ע"ב; אסת"ר פ"ה, ג, ס"ו ה, 'נבוכדנצר הרשע צבא ומחריב בית המקדש ומגלה את ישראל'. **כרב מקפיד.** ע"פ משנ' אבות פ"ב, מ"ה; מ"ה; מ"ה; כלה רצח, פ"ד, ה"ל לא. **משאווי להכביד.** ע"פ תה"י, ה, או ע"פ: צ"ר פ"ה, מד, ס"ו ו; מדר"ז איכה (צובר), פ"ה, א, ס"ו ז, 'אוינו רואה להתנבאות עליהם נבואה קשה'. **רם ותלול - דוד.** ע"פ ש"א טו, יג; יח, יד. ראו ספרי דצ' פ"י כו, ד"ה שני פרנסים טובים, 'יכולים לתלות את העולם צמטשים הטובים'; שה"ר פ"ה, ד, ס"ו ד. **להרביד.** ע"פ מש' ז, טו.

ח"ג והערות

זקנים געו. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניה, רומניא, ג"א בשד"ל ובגולד'י. במח' שד"ל נוסח העיקרי: זקנים ענו. **מסדר אגנתם.** כ"ה במח' בולוניה וקד"א. במח' רמ"ו וכ"י בנוסח הפנים, ללא תיבת 'מסדר'. בכ"י תוקן בגליון 'משךר', וכ"ה באתר האקדמיה. בגולד'י: 'משךר אגנתם'. במח' רומניא: 'משךר אגנתם'. ובקד"א נראה שהסכים לתיקון כתב היד. ניקוד גולד'י הוא ע"פ הפסוק שה"ש ז, ג. **נחנו כרינו.** כן הוא בקד"א, רומניא, גולד'י ואתר האקדמיה. במח' רמ"ו, בולוניה, כ"י ושד"ל: 'נחנו כרינו'. **כרינו שיחים.** כ"ה בקד"א. במח' רמ"ו, שד"ל ואתר האקדמיה: 'כרינו שוחים', וכן נראה במח' בולוניה. בכ"י, מח' רומניא וגולד'י: 'כרינו שוחים', רק שברומניא אין ניכר הניקוד. **שיחים לגנתם.** בגולד'י: 'שיחים לגנתם'. **לאסף מגנתם.** בגולד'י: 'לאסף מגנתם'. **נחפשה אין.** כ"ה במח' רמ"ו, בולוניה ושד"ל. בכ"י ומח' רומניא: 'נחפשה אין'. בגולד'י: 'נחפשה אין'. **נביאוך נאגנתם.** במח' רומניא: 'נביאוך נאגנתם'. **ופסו אמונים מגינתם.** תיבת 'אמונים' איננה במח' רומניא, באתר האקדמיה נמצאת בסוגריים. **רביד.** במח' רומניא: 'רביד'. **משאווי להכביד.** במח' רומניא: 'משאווי להכביד'. בכ"י: 'משאווי להכביד'. **אלהי דוד.** באתר האקדמיה בא כאן תחילת הקינה (הסלסלה) 'דוד זרעו מכסאו וכו' עד 'לכן משוב לב שבת' ובוה מסתיימת הקרובה. לפי מח' רמ"ו ובולוניה משייכים כאן עם הקינות הנמצאות לאחר חזרת הש"ן, אולם לא נוהגים כן כיום.

אלהי דוד. ע"פ ש"ש ה, י; מ"ב כ, ה; ישע"ה, ה; ירושלמי צמטשים הטובים; שה"ר פ"ה, ד, ס"ו ד. להרביד. ע"פ מש' ז, טו.

רַחֵם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וְעַל-יִשְׂרָאֵל עַמּוֹךְ. וְעַל-יְרוּשָׁלַיִם
 עִירְךָ. וְעַל-צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ. וְעַל-הָעִיר הָאֲבֵלָה
 הַחֲרֵבָה וְהַשׁוֹמֵמָה. הַנִּתְּוֶנָה בְיַד זָרִים. הַרְמוֹסָה בְּכַף עָרִיצִים.
 וַיְבַלְעוּהָ לַגִּינוֹת. וַיִּירָשׁוּהָ עוֹבְדֵי פְסִילִים וְלִיִּשְׂרָאֵל עַמּוֹךְ
 נִתְּתָה וְלִזְרַע יַעֲקֹב יִרְשָׁה הַזֹּרְשָׁתָה. נִעְרָה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 מֵעַפְרָה. וְהִקִּיצָה מֵאֶרֶץ דְּוִיָּה. נִטָּה עָלֶיהָ כְּנֶהֱרַ שְׁלוֹם.
 וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם. כִּי בָאֵשׁ הִצַּתָּהּ. וּבָאֵשׁ אָתָּה עָתִיד
 לְבַנוֹתָהּ. כְּאִמּוֹר וְאֲנִי אֶהְיֶה-לָּהּ נֶאֱסִי-יְהוָה חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב
 וְלְכָבוֹד אֶהְיֶה בְּתוֹכָהּ:
 בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.

מְנַחֵם צִיּוֹן עִירוֹ וְאֲבֵלֵי עַמּוֹ וּבּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם:

אֶת-צֶמַח דָּוִד עַבְדְּךָ בְּמַהֲרָה תִצְמַיֵחַ. וּמְרַגְזוֹ תְרוּם בִּישׁוּעָתְךָ.
 כִּי לִישׁוּעָתְךָ קוֹיֵנו כָּל-הַיּוֹם. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְצַמֵּיחַ
 קֶרֶן יְשׁוּעָה:

שִׁמַע קוֹלֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. וְחוּס וְחַנּוּן וְרַחֵם עָלֵינוּ. וּמְקַבֵּל
 בְּרַחֲמִים וּבְרַצוֹן אֶת-תְּפִלָּתֵנוּ וְאֶת-תְּחִנָּתֵנוּ. כִּי אֵב
 מְלֵא רַחֲמִים רַבִּים אַתָּה הוּא מֵעוֹלָם. וְלֹא נָשׁוּב רִיקִם מִלְּפָנֶיךָ:

אם אין נוכחים לפחות ששה צמים אומר כאן החזן 'עננו' לעיל עמ' 70 ללא חתימה.

כִּי אֵל שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה וְתַחֲנוּן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
 שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

רִצָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמּוֹךְ יִשְׂרָאֵל וְאֶל-תְּפִלָּתְךָ שָׁעָה. וְהַשֵּׁב
 הָעֲבוּדָה לְדַבִּיר בֵּיתְךָ. וְאֲשֵׁי יִשְׂרָאֵל וְתְּפִלָּתְךָ מְהֵרָה

מקורות ומקבילות

ברכות פ"ד, ה"ה; מד"ש פר' טו, ס"ו ג. רחם ה'. ראו סרע"ג, ח"ג סדר ת"ג; הלכות רי"ן גיאת, הל' ת"ג, עמ' 13.

בְּאַהֲבָה תִּקְבַּל בְּרִצּוֹן. וְתִהְיֶה לְרִצּוֹן תָּמִיד עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל
עִמָּךְ. וְתַחֲזִינָה עֵינֵינוּ בְּשׂוֹבֶךְ לְצִיּוֹן וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּרַחֲמִים
כְּמֵאָז. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַמַּחְזִיר בְּרַחֲמָיו שְׂכִינְתּוֹ לְצִיּוֹן:

בחזרה כשהחזן אומר 'מודים' חייבים כל הציבור
לשוח עמו ואומרים 'מודים דרבנן':

מוֹדִים כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים
אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ אֱלֹהֵינוּ
אֱלֹהֵי כָּל-בֶּשָׂר. יוֹצְרֵנוּ יוֹצֵר
בְּרֵאשִׁית. בְּרִכּוֹת וְהוֹדָאוֹת
לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ. עַל-
שֶׁחֲחִיטָנוּ וְקִימָתָנוּ. בֵּן תַּחֲיִינוּ
וּרְתַחֲנֵנוּ וְרִאֲסוּף גְּלוּתֵנוּ
מֵאַרְבַּע כְּנָפוֹת הָאָרֶץ. וְנָשׁוּב
לְשִׁמּוֹר חֲקִיךָ וְלַעֲשׂוֹת רִצּוֹנְךָ
בְּאַמֶּת וּבְלִבֵּב שָׁלֵם. עַל-
שָׂאֵנוּ מוֹדִים לָךְ. (בְּרוּךְ אַל
הַהוֹדָאוֹת): עַד כֵּאן.

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ. שְׂאֵתָה הוּא
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי
אֲבוֹתֵינוּ. עַל-חֲיִינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדְךָ
וְעַל-נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ. וְעַל-
נַסִּיךְ שֶׁבְּכָל-יוֹם וְיוֹם עִמָּנוּ וְעַל-
נַפְּלֹאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל-עֵת.
עָרַב וּבָקַר וְצִהָרִים. הַטוֹב כִּי
לֹא-כָלוּ רַחֲמֶיךָ. הַמְּרַחֵם כִּי לֹא-
תָמוּ חֲסָדֶיךָ וּמַעֲוֹלָם קוֹיֵנוּ לָךְ.
לֹא-הִכְלַמְתָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְלֹא-
עֲזַבְתָּנוּ וְלֹא-הִסְתַּרְתָּ פְּנֶיךָ מִמֶּנּוּ:

עַל-כָּל־מַעֲוֹלֵינוּ יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמֵם שִׁמְךָ מִלְּכֵנוּ תָּמִיד. כָּל-הַחַיִּים
יִוְדוּךָ סֵלָה. וַיִּהְלְלוּ לְשִׁמְךָ הַטוֹב בְּאַמֶּת: בְּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה. הַטוֹב שִׁמְךָ וְלָךְ נֶאֱמָה לְהוֹדוֹת:

אין אומרים ברכת כהנים.

שִׁים שָׁלוֹם. טוֹבָה וּבְרָכָה. (חַיִּים). חֵן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים. עֲלֵינוּ
וְעַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ. בְּרַכְנוּ אֲבִינוּ כָּלֵנוּ כְּאַחַד בְּאוֹר
פְּנֶיךָ. כִּי בְאוֹר פְּנֶיךָ נִתְּתָ לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. תּוֹרַת חַיִּים.

מקורות ומקבילות

אִזָּא בְּרַכַת כְּהִנִּים. ט"פ שנה"ג, סדר תענית, ס' רס"ג; סת"ר ס' ס, ענין יום ת"ב; סה"ת, סדר ת"ב, ס' ל"א. ראו סרע"ג ח"ב,
ס' קב; ספה"ח ס' כב.

אֶהְבֶּה וְחֶסֶד • צְדָקָה • בְּרָכָה • יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם •
 וְטוֹב יִהְיֶה בְּעֵינֶיךָ (לְבָרְכֵנוּ וּלְבָרֵךְ אֶת־כָּל־עַמּוֹד יִשְׂרָאֵל
 תָּמִיד בְּכָל־עֵת וּבְכָל־שָׁעָה בְּשָׁלוֹמְךָ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה •
 הַמְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשָׁלוֹם • (אָמֵן):

החזן אומר פסוק זה בלחש:

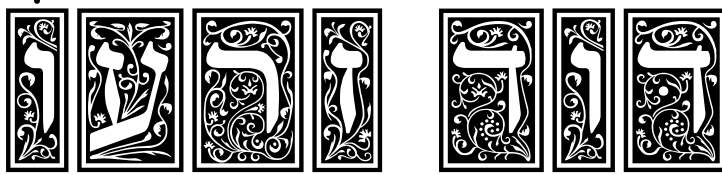
יְהִי לְרִצּוֹן אִמְרֵי־פִי • וְהִגִּינוּ לִבִּי לְפָנֶיךָ • יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי:

מקורות ומקבילות

אֶזָּא סְלִיחוֹת וַיִּזַּג מִיָּדוֹת. ע"פ שצה"ל, סדר העניית, ס' רסג, צשס מנהג שתי ישיבות ומנהג הנפוץ; סה"ר ס' ס, ענין יום ת"צ;
 סה"ת, סדר ת"צ, ס' לא; כ"י כ"ה, דף 179א. אִין נְפִילַת אִפְסִים. ע"פ שצה"ל, סדר העניית, ס' רסג; סה"ת, סדר ת"צ, ס' לא;
 כ"י כ"ה, דף 179א.

סדר הקינות ליום תשעה באב

יושבים ואומרים את הקינות.

מִכְסָאוֹ נִשְׁבֵּת. עַל־כֵּי־עָבְרוּ אֲמִירֵי מְשִׁיבַת. וּבַעֲוֹנוֹתֵם הִגְלוּ
נַצֹּרֵי קְבֵבַת. לָכֵן מְשׁוֹשׁ לֵב שָׁבַת:

שָׁבַת סוּרוֹ מִנֵּי שְׂמֵעוֹנֵי עוֹכְרֵי. סְחֵי הַשִּׁמּוֹנֵי בְּעֶדְרֵי
חֲבֵרֵי. סְכוֹת מִשְׁכָּן

ח"ג והערות

יושבים ואומרים את הקינות. לפי מח' רמ"ו ובולוניה ממשכים עם העמידה והקרובה (המשך של ברכת ירושלים, לפני ירחים). וראו זה גם בגולד' דף לה ובמבואו עמ' ח. במח' שד"ל כתוב: יש קהלות שנוהגין לומר כאן רחם ולגמור אחר כך כל התפלה ואחר כך יושבין על הארץ ומתחילין מכאן לומר הקינות. ומנהג יפה הוא שלא להפסיק כ"כ התפלה ברבור ובמעשה, וכן נהוג כהיום. דוד זרעו מכסאו נשבת. סלסלה שאיננה במח' אשכנז ורומניא. שבת סורו מני. קינה מאת ר' אלעזר קליר. ס'י 'אלעזר, הנמצאת גם במנהג אשכנז, מח' גירנברג, דף 194; גולד' דף לה, ס'י ז; מע"צ דף 333; ערוגת הבושם, ח"ג, דף 256; מח' רומניא, דף רג ע"א. במח' רומניא במקום הבית הראשון בא: 'זקנים אדירי משיבת. לופצו ונפצו משיבת. עת סועה בגזית נשבת. זקני חרש ומסגר הושבת. רגל ומועד ושבבת. שוכח בציון ושוש שבת. מ"מ שתי הנוסחאות אינן מהקינה המקורית. ובכ"י, תיבת 'שבת' מקושטת, כבראש קינה. שמעוני עוכרי. כ"ה במח' רמ"ו, קד"א, בולוניה, כ"י, רומניא ושד"ל. נ"א בקינות אשכנז: 'שמעוני עוכרי, וכן פירש בחכם קדמון, וכן נראה מעד"ב והחריזה.

מקורות ומקבילות

קינות. ע"פ מס"ו פרי ית, ה"ט; שצה"ל, סדר תענית, ס'י רסג; סה"ת, סדר ח"ג, ס'י לא; כ"י כ"ה, דף 378; מח' רומניא, דף ר ע"ג. יושבים ואומרים את הקינות. ע"פ סה"ר ס'י ס, ענין יוס ח"ג. דוד זרעו. ע"פ ש"צ כב, נא; מ"א ב, לג; תה"י פט, לר"ל; דה"צ ג, ה; מדה"ג (ורשא), פרי' לך לך, ס'י כ; מדמ"ש פרי' טו, ס'י ח, ע"פ תה"י קלז, יא. מנסאו נשבת. ע"פ ירמ' כב, ל; לג, כו; תה"י פט, לטרמ; צבלי סנהדרין, דף לו ע"ג. על כי עברו אמרי. ע"פ תה"י קו, יא; מכו"ל דר"י יתרו, מס' (דעמלק) [דוישמע], פרי' ב, 'הצריח שנכרתה עם דוד לא נכרתה אלא על תנאי, ע"פ תה"י קלז, יא; ירמ' דרש"י פרי' יח, פכ"ז; מתע"ד פרי' יא, פ"ז; ספרי צמ' פי' קוט, ד"ה אני חלקך, 'ודוד זכה ללדיקוס ולא לרשעים', ע"פ תה"י קלז, יא; ירמ' מדת"ה מז' קלז, ס'י א; משר"א פרי' טז, סוף עמ' 305. עברו אמרי משיבת. ע"פ מ"צ כח, יב"ח; כד, צד; ירמ' יא, רח; טו, ד; ח, איד; דה"צ כח, כה; איכ' א, חדע; דג"י ט, טו. משיבת. ע"פ תה"י יט, ה; מדת"ה מז' כג, ס'י ה; ילקו"ש ישע', רמז חפ. ונעונוס הגלו. ע"פ איכ' ד, כב; איכ"ר פחיח', סוף ס'י י; ילקו"ש ישע', רמז חח. נאורי כננת. ע"פ זכ' ב, יב; ספרי צמ' פי' פד, ד"ה ויטוס משנאך; שמו"ר פרי' ל, ס'י טו. משוש לב שבת. ע"פ איכ' ה, טו. ראו ירושלמי סוטה, פ"ט, הל' יב. סורו מני. ע"פ ישע' כב, ד; ל; יא; תה"י ו, ט; קוט, קטו. שמעוני. ע"פ איכ' ד, טו; פדר"ך פי' ח, ס'י ה; מדת"ג פרי' תוריע, ס'י טו. עוכרי. ע"פ צ"ב לר, ל. סחי השימוני. ע"פ איכ' ג, מה; פס"ו איכ', פרי' ג, ס'י מה. צעדרי חנרי. ע"פ ש"ש א, ז; פס"ו ש"ש פרי' ח, ס'י יד. סכות משכן. ע"פ איכ' ג, מה.

מִסְכּוֹת דְּבִירֵי סִכּוֹת וְהַבְּלָגוֹ גְבוּרֵי סִפְקוֹ כִּף וּמְעָדוֹ אֲבָרֵי
כְּסֻלָּה כָּל-אֲבִירֵי:

נִפְלָה עוֹדְנֵנוּ בְּחוּג דְּכוּיָהּ עֵינֵי חֲכָתָה חֲזוֹן בְּן-בְּרַכְיָה
עַד-פְּלֵאֵי גִלְגַּל חֲבוּיָהּ עֵינֵי מְעַלְלַת בְּיוֹנִית נְכוּיָהּ
עָשָׂה וְנָחַס וַיִּקְרָא לְבִכְיָהּ וְנָס עַל-אַלְהֵהּ אֲנִי בּוֹכְיָהּ:
עַל-פְּנֵי פֶרֶת נִפְצוּ חֲסִידֶיהָ פְּלָגֵי סוּף זָכְרָה כְּעָרוֹ יְסוּדֶיהָ
פָּחַד חֲטָא שִׁילוֹ תִכְף סוּדֶיהָ פָּצוּ יַעֲרֵי חֲזִיר אִיָּה חֲסִידֶיהָ
פָּצוּ מַעֲשֵׂה עֲרוּהָ לְנִידֶיהָ פִּרְשָׂה צִיּוֹן בְּיָדֶיהָ:

ח"ג והערות

מסכות דְּבִירֵי בכ"י: 'מסכות דְּבִירֵי, וכן בח"ג בגולד'.
ועוד נ"א שם: 'מסכות דְּבִירֵי, ע"י ביאוריו. בעה"ב:
'מסכות דְּבִירֵי, פ"י מנהיגי. נפלה עוֹדְנֵנוּ. כן הוא ע"פ
מבנה הקינה ע"פ איכה ד, יז. וכ"ה במח' רמ"ו, כ"י,
רומניא, מח' נירנברג, עה"ב, גולד' ושאר אשכנז. במח'
בולוניה ושד"ל: 'נפלה עוֹדְנֵנוּ. בְּחוּג דְּכוּיָהּ. כ"ה במח'
רמ"ו, קד"א, בולוניה, כ"י, רומניא, שד"ל, וכן בעה"ב
וקד"ן. באשכנז: 'נפלה דְּכוּיָהּ, וכ"ה במח' נירנברג, גולד'
ועוד. חֲזוֹן בְּן-בְּרַכְיָה. במח' רומניא, נירנברג ואשכנז:
'חֲזוֹן בְּן-בְּרַכְיָה. פֵּלֵאֵי גִלְגַּל. כ"ה במח' רמ"ו, קד"א,
בולוניה, נירנברג וכ"י. במח' שד"ל, רומניא, עה"ב, כמה
אשכנז וגולד': 'פֵּלֵאֵי גִלְגַּל. גִּלְגַּל חֲבוּיָהּ. במקצת
אשכנז: 'גִּלְגַּל חֲבוּיָהּ. בְּיוֹנִית נְכוּיָהּ. כ"ה במח' רמ"ו
ובולוניה. בכ"י: 'בְּיוֹנִית נְכוּיָהּ. במח' רומניא: 'בְּיוֹנִית
נְכוּיָהּ. וַיִּקְרָא לְבִכְיָהּ. כן מנוקד במח' בולוניה, כ"י
ושד"ל. במח' רמ"ו ואשכנז: וַיִּקְרָא לְבִכְיָהּ. זכרה
כְּעָרוֹ יְסוּדֶיהָ. כ"ה בכל המקורות, בקמ"ן. בגולד' ניקרו
בצירי, ע"ש. פָּצוּ יַעֲרֵי חֲזִיר. במח' נירנברג, עה"ב
ועוד אשכנז: 'פָּצוּ יַעֲרֵי חֲזִיר, וע"י ביאור גולד'. אִיָּה
חֲסִידֶיהָ. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניה, רומניא וגולד'. במח'
שד"ל ודפוסי אשכנז: אִיָּה חֲסִידֶיהָ. מעשה ערוה

מקורות ומקבילות

מסכות דְּבִירֵי. ע"פ ישע' סג, טו; איכ' א, יא. והוּצַלְנוּ. ע"פ
ירמ' ח, יח, ד"ק ומנ"ל: 'חיו' ג, כ. גְבוּרֵי. ע"פ מ"ב כד, יד;
עמו" ב, יד. סִפְקוֹ כִּף. ע"פ איכ' ב, טו. וּמְעָדוֹ. ע"פ ש"ב
כב, לו; תה" ל, לא. כְּסֻלָּה כָּל אֲבִירֵי. ע"פ תה" קיט, קיח;
איכ' א, טו; איכ"ר פתיח, ס"י יא, 'אלו זכיתם הייתם קוראים
וכו', ועכשיו שלא זכיתם, הרי אתם קוראים סְלָה כל אֲבִירֵי.
נִפְלָה. ע"פ ישע' כד, כ; איכ' ה, טז; צבלי צרכות, דף ד ע"ב.
עוֹדְנֵנוּ. ע"פ ירמ' כה, ב. בְּחוּג. ע"פ ישע' מ, כב. דְּכוּיָהּ.
ע"פ ישע' מ, טו; ירמ' מד, ריג; איכ' ג, לד. עֵינֵי חֲכָתָה.
ע"פ חזק" ב, ג; תה" לג, כ; דני' יב, יב. רְאוּ יִשְׁעֵי סֶדֶן, ג חֲזוֹן
בְּן צְרִיבָה. ע"פ זכ" ח, ד"ה; ספרו דב', פ"ה עקב, פ"ו מג,
ס"י טו. פֵּלֵאֵי גִלְגַּל. ע"פ יח"י י, ע"י; ש"ה פ"ר ד ס"י ח.
חֲבוּיָהּ. ע"פ ש"ה פ"ר ב, ס"י א; מדה"ה מ"ו א, ס"י כ. עֵינֵי
מַעֲלָלָה. ע"פ איכ' ג, נא; איכ' טו, ירושלמי העניט פ"ד, ה"ה.
בְּיוֹנִית. ע"פ צבלי ב"ק, דף פג ע"א, 'חמש מאות למדו חכמת
יונית, ולא נשתייר מהם אלא אני כאלן וכן אחי אצא צעסויא!
נְכוּיָהּ. ע"פ ש"ב ד, ד; צבלי סוטה, דף מט ע"ב, 'ואורח אדם
שילמד לצנו חכמת יונית'. עֵשָׂה. ע"פ איכ' ב, ה; ויק"ר פ"ר ו,
ס"י ה. וְנָחַס. ע"פ איכ"ר פתיח, כד, '...צוכה ואומר אוי לי
מה עשיתיו'. וַיִּקְרָא לְבִכְיָהּ. ע"פ ישע' כב, יב, ונס. גִּלְגַּל
חֲבוּיָהּ, כמו: משג' יצמות פט"ז, מ"ז, 'זונומיתו לו'. עַל אִלָּה
אִנִּי צוּכִיָהּ. ע"פ איכ' א, טז; איכ"ר פתיח, ס"י יא, 'אלו זכיתם
הייתם קוראים וכו', ועכשיו שלא זכיתם, הרי אתם קוראים על אלה אני צוכיָה'.
עַל פְּנֵי פֶרֶת טוּפְלוֹ. ע"פ מדה"ה מ"ו קל, ס"י ג,
'הרג זהם פרת צישראל יותר ממה שהרג צוכוללר הרשע' וכו'; פסר"ב פ"י כח, ד"ה ד"ה על נהרות צבלי. טוּפְלוֹ - שצורו. ע"פ
שופ' ז, יט ורש"י; תה" קל, ט ומנ"ל. חֲסִידֵיהָ. ע"פ ירושלמי קידושין, פ"ד, ה"א; צמוד"ר פ"ר ח, ס"י ד; מנ"ש פ"ר כה, ס"י ז.
פִּלְגֵי סוּף. ע"פ שמי' יד, כ"ד, כט; טו, ה; ישע' סג, יב"ד; תה" עת, יג; קלו, יג. כְּעָרוֹ יְסוּדֶיהָ. ע"פ תה" קלו, ז. פָּחַד חֲטָא.
ע"פ ישע' לג, יד; צבלי צרכות, דף ס ע"א. חֲטָא שִׁילוֹ. ע"פ ירמ' ז, יב; חוספתא מנחות פ"ב, ה"ל כב; צבלי יומא, דף ט ע"א.
תְּכָף. ע"פ מדה"ה מ"ו כ, ס"י ד. סוּדֶיהָ. ע"פ צ"ר מט, ו; תה" סד, ג. פֵּלֵאֵי. ע"פ תה" כב, יד; איכ' ב, טז; ג, מו. יַעֲרֵי
חֲזִיר. ע"פ תה" פ, יד; אד"ג נוסח א, פ"ר ל, ד"ה כיוצא ב. אִיָּה חֲסִידֶיהָ. ע"פ תה" פט, ג. מַעֲשֵׂה עָרוּהָ לְנִידֶיהָ. ע"פ איכ"ר
(צוצר), פ"ר א, ס"י טז, 'מילא שלם ספיות אשמי' וכו'; מה"ג כח, סח, ד"ה והשיבך. פִּרְשָׂה צִיּוֹן צוּכִיָהּ. איכ' א, ח;

**עַל־הַר צִיּוֹן צָדוּ שְׂאוֹנֵי מְדִינָי. צָפוּ עַל־רֹאשֵׁי זְדוּנָי. צָמְתוּ
לְעַמֵּד בְּנוֹב לְעַמֵּד זְדוּנָי. צוּד נְצַרְתָּ לְעוֹרֵר מְדִינָי. צָעַק
עַמִּי בְיָמַי בְּזִדְיוֹנָי. צַדִּיק הוּא יְהוָה:**

**אַתָּה קָלִים הַכְּבֹדֶת וּמַעֲדֵי עֲרֻמוֹנָי. קָרַבְתָּ בָּא אֱלֵי וַיַּחְרִימֵנִי.
קָרַאתִי לַיּוֹשְׁבֵי גְבְעוֹן עוֹד הֵם זְרֻמוֹנָי. קוֹלִי לְהַשְׁמִיעַ
בְּעָרְב הַגְּרִימוֹנָי. קוֹמֵי עֲבוּרֵי בְּהַתֵּל הַעֲרִימוֹנָי. קָרַאתִי
לְמֵאֵהָבִי הַמָּה רְמוֹנָי:**

**לָמָּה רוּחַ אֲפִינִי לַטֶּבַח שָׁמְרוּ. רְאִיתָ כִּי־תִנּוֹר עוֹרוֹ כָּמְרוּ.
רְאִיתָ עֵמֶל וְכַעַס בְּאוֹיְבֶיךָ גָּמְרוּ. רַבַּת בְּיַד יַחְזָקָאֵל**

מקורות ומקבילות

איכ"ר פתוח, סי' יא, 'אלו זכיתם הייתם קוראים וכו', ועכשיו שלל זכיתם, הרי אתם קוראים פרשה ליון צדיה'. על הר ציון. ע"פ איכ"ר, ה, ח. לדו. ע"פ איכ"ר, ג, נג; ד, יח. שאוני מדני. ע"פ ישע' כה; מש' י, יב. לפו על ראשי זדוני. ע"פ איכ"ר, ג, נד ותה' קגד, ה. אמתו. ע"פ תה' פח, ח וד"ק. לעמוד בנוב. ל' ישע' י, לב. לעמוד זדוני. ע"פ צמ' ה, טו; יח' כח, כט. לז. ע"פ איכ"ר, ג, נג. נרת. ראו צבלי סנהדרין, דף לה ע"א, '...שתייר מעונה של נוב'. לעורר מדני. ע"פ מש' י, יב; ויק"ר (מרגליות), פר' ז, ס' א; אה"מ, היכלות, עמ' 125, ד"ה היכל חמישי. לעק עמי. ע"פ ירמ' יא, יא; מיכ' ג, ד; חבק' א, ב. צימי בן דיני. ע"פ משנ' סוטה פ"ט, מ"ט; ספ"י מלה"י ב, יב, ד; רש"י עמ"ס כתובות, דף כו ע"א, 'רוח היה ולעורר שמו'. לדיק הוא ה'. איכ"ר, יח; איכ"ר פתוח, סי' יא, 'אלו זכיתם הייתם קוראים וכו', ועכשיו שלל זכיתם, הרי אתם קוראים לדיק הוא ה' כ"י. אתה קלים הכבדת. ע"פ ישע' כג, יג; צבלי חגיגה, דף יג ע"ב, 'שלל יאמרו אוה"מ ציד אומה שפלה מסר הקצ"ה את ציורו; ילקו"ש יחו', סוף רמז שלו. ומעדי ערמוני. ל' שמו' ל, ה; אוי' כב, ו. קרבת צל אלני. ע"פ דב' כח, מט; צבלי סוכה, דף נא ע"ב. ויחרימוני. ע"פ פ"ג, ז; דה"צ לב, יד. ליושבי גבעון. ע"פ יח' ט, ג. הם זרמוני. ע"פ ישע' ל, כב. קולי להשמיע בערב. ע"פ איכ"ר פר' ב, סי' ד. הגרימוני. כמו 'הן גרמו ל', צבלי חגיגה, דף

ח"נ והערות

לְגִידֵיָהּ. פירושו, לשון נודד. על-הר ציון צדו. בדל"ת, כ"ה בפסוק, במח' שד"ל, גולד', רומניא ואשכנז. במח' רמ"ז, בולוניא וכ"י: על-הר ציון צרו. ראו כוזרי מאמר ג, סי' כז, ובמנ"ש איכ"ר, ד, יח. בתנ"ך קניקוט מצוין רק לכ"י אחד של איכה שנוסחו 'צרו ברי"ש, אך במח' רמ"ז, בולוניא וכ"י באיכה עצמה, הנוסח 'צרו בדל"ת. שְׂאוֹנֵי מְדִינָי. בכ"י: 'בעלי מדיני'. על-ראשי זדוני. כ"ה במח' נירנברג, רמ"ז, בולוניא, עה"ב, חכס קדמון מראש"ך, וכן מקצת אשכנז וגולד', בציר"י. במח' שד"ל, כ"י ועוד אשכנז: 'על-ראשי זדוני'. ברומניא: 'על-ראשי מי מדיני'. לעמד זדוני. בכ"י: 'לעמד זידוני'. צוד נצרת. תוקן ע"פ כ"י וע"פ הפסוק שלפנינו, וכ"ה בעה"ב, קד"ץ, גולד' ואשכנז. במח' רמ"ז, קד"א, בולוניא ושד"ל: 'צוד נצרת'. במח' רומניא: 'צוד נצרת'. נְצַרְתָּ לְעוֹרֵר. כ"ה במח' בולוניא, קד"א, שד"ל ומקצת אשכנז. במח' רמ"ז ורומניא: 'נצרת לעורר'. בכ"י: 'נצרת לעורר, וכ"ה במח' נירנברג. בגולד': 'נצרת לעורר, וכ"ה בקינה יא, עמ' נא. בימי בְּזִדְיוֹנָי. כ"ה במח' רמ"ז, בולוניא, רומניא וגולד'. במח' שד"ל: 'בימי בְּזִדְיוֹנָי. בא אלֵי וַיַּחְרִימֵנִי. בגולד' ואשכנז: 'בא אלֵי וַיַּחְרִימֵנִי. ביד יַחְזָקָאֵל לְקוֹס. כ"ה במח' רמ"ז, בולוניא, כ"י, רומניא.

יג ע"ב. קומי עזרי. ע"פ ישע' כג, יב. צהתל הערימוני. ע"פ איכ"ר פר' ב, סי' ד, 'ואמרו להן אכלו קדמיו ולצטר כן אחון שתיון וכו'. קראתי למאהבי המה רמוני. איכ"ר, ח, יע; איכ"ר פתוח, סי' יא, 'אלו זכיתם הייתם קוראים וכו', ועכשיו שלל זכיתם, הרי אתם קוראים קראתי למאהבי; ויקו"ש שה"ש, רמז תקפב, ד"ה צמ' אמי. למה רוח אפינו לטבת. ע"פ איכ"ר, כ, ג; צבלי חגיגה, דף כב ע"ב; סע"ר פר' כד. לטבת שמרו. ע"פ ישע' יד, כח; סה, יב. כי כחור עורו כמרו. ע"פ איכ"ר, י, מש"ט צר', פר' מג, פ"ל. ראית עמל וכעס. ע"פ תה' י, יד; אסת"ר פר' ג, סי' ה. באוויך - צמקדשך. ע"פ תה' קג, יג. ראו ירמ' נח, נח. גמרו. ע"פ מ"ב כה, ט; ישע' כג, יח. רבת. ע"פ איכ"ר, ג, נח. ציד יחזקאל לקוס. ע"פ יח' כה, יד; צבלי גיטין, דף

לְקוֹם כְּמוֹ מָרוּ. רְאֵה וְנִכְחֵידִם מִגּוֹי אֲמָרוּ. רְאֵה יְהוָה כִּי-צָר-לִי
מֵעֵי חֶמְרָמָרוּ:

הַשִּׁיבֵנו שִׁישֵׁי שְׁמַע לְגוֹי צָאֲנֵי. שְׁבֹתֶם רִמֹּס חֲצָרֵי
לְהַדְּבִיאֲנֵי. שְׁפֹתֵי מְשׁוֹרְרֵי דְבִיר דְּמָמוּ לְהַדְּבִיאֲנֵי.
שְׁמַעֲתָ זְמוּרוֹת אֶף הִכִּין לְטֹאטְאֵי. שָׁכְבוּ וְנָדוּ חֲצָץ לְהַבְרִיאֲנֵי.
שְׁמַעוּ כִּי נֶאֱנַחָה אֲנִי:

כִּי-תֶם חֲקַת בְּכֶס אֹפְנִיךָ. תִּשָּׁב גְּמוּל כְּאֵז חֲזוֹת פְּנִיךָ. תִּרְדֹּף
לְצַלְמוֹן יוֹעֲצֵי עַל-צְפוּנֶיךָ. תִּתֵּן לְהַבְהִיב נוֹתְצֵי פְּנִיךָ. תִּקְרָא
לְשַׁכְּרֵם כּוֹס כְּמוֹס פְּנִינֶיךָ. תִּבָּא כָל-רַעְתֶּם לְפָנֶיךָ:

מקורות ומקבילות

נו ע"א. כמו מרו. ע"פ תה"ה, יא. ונכחידם מגוי אמרו.
ע"פ תה"ה פג, ה; מדת"ג (וורשא), פ"ר שופטים, ס"ו טו. ראה
ה' כי וכו' איכ"ה, כ; איכ"ר פתיח, ס"ו יא, 'אלו זכיתם הייתם
קוראים וכו', ועכשיו שלא זכיתם, הרי אתם קוראים ראה ה'
כי לר ל'. השיבו שיש. ע"פ תה"ה נא, יד. שיש שמע לגוי.
ע"פ איכ"ה ד, כא. לגוי לאני. ע"פ מ"ב כה, יא; ירמ' כט, א;
ח"ב, ג, ו. שנתם. ע"פ איכ"ה ג, סג. רמוס חצרי. ע"פ ישע'
א, יב. להדכיאיני. ע"פ תה"ה נג, ג ורש"י. שפתי משוררי -
אלו הלויים. ע"פ ירושלמי הענין פ"ד, ה"ב. משוררי דציר.
ע"פ דה"א ט, לג ונחמ' י, מ. שמעת זמורות אף. ע"פ יחז'
ה, ח; איכ"ר פ"ר א, ס"ו נז. הכין לטאטאיני. ע"פ ישע' יד, כג.
שכבו. ע"פ ישע' יד, יא; תה"ה לו, ה. ונדו. ע"פ איכ"ה ג, טו;
איכ"ר פ"ר ג, ס"ו יט, 'ויניעו ראשן על צת ירושלים'. חלץ.
ע"פ איכ"ה ג, טז; פס"ר ג, סוף פ"ו לג, ד"ה ד"א אכני; איכ"ר
פ"ר ג, ס"ו טז. להבריאיני. ע"פ ש"ב ג, לה. שמעו כי נאחזה
אני. איכ"ה א, כא; איכ"ר פתיח, ס"ו יא, 'אלו זכיתם הייתם
קוראים וכו', ועכשיו שלא זכיתם, הרי אתם קוראים שמעו כי
נאחזה אני. חס - יעקב. ע"פ צ"ר כה, כז. חקת בכס
אופניך. ע"פ משר"א פ"ר י, סוף עמ' 187. ראו בצלי חולין, דף
לא ע"ב, ורש"י ד"ה בדיוקנו; צ"ר פ"ר עה, סוף ס"ו ג; מדת"ג
(וורשא), פ"ר צמדצ"ר, ס"ו יט; ילקו"ש ישע', רמז תנצ, ד"ה
אמר ה'. תשיב גמול. ע"פ תה"ה עט, יב; איכ"ה ג, סד; מדת"ה
מח' קבא, ס"ו ג. כאלו חזות פניך. ע"פ ישע' ל, כ; תה"ה ח, טו;
מדת"ג (וורשא), פ"ר בלק, ס"ו יד. תרדוף. ע"פ תה"ה פג, טז;
איכ"ה ג, סו. ללמון - לגיהנוס. ע"פ בצלי צרכות, דף טו ע"ב.
ע"פ מש' ל, טו; בצלי ע"ז, דף ח ע"א; מדת"ה מח' לא, ס"ו ט.
איו, ה, יט. תקרא לשכרם כוס. ע"פ ישע' נא, כב; תה"ה עה, ט; איכ"ה ד, כא. כמוס פנייך. ע"פ דב' לב, לה. תבא כל
רעתם לפניך. איכ"ה א, כב; איכ"ר פתיח, ס"ו יא, 'אלו זכיתם הייתם קוראים וכו', ועכשיו שלא זכיתם, הרי אתם קוראים תבא כל

ח"ג והערות

במח' שד"ל ודפוס אשכנז: 'ביד יחזקאל לנקום'.
השיבנו שיש. כ"ה בפסוק, בנוב"ר ובמח' רומניא.
במח' שד"ל בש"ן ימנית: 'שישי בטעות. שבתם
רמס. כ"ה במח' רמ"ו, כ"י, רומניא, קר"ץ, חכם קדמון,
גולד' וכצ"ל ע"פ הפסוק. במח' בולוניא וקד"א: 'שבתם
רמס', וכ"ה במח' תתת"ס רפ"ד. חצרי להדכיאיני.
בחכם מקדמ"א וגולד': 'חצרי להדכיאיני. במח' רומניא
ונ"א בגולד': 'חצרי להדכיאיני. דביר דממו. בגולד':
'דביר דוממו. דממו להדכיאיני. במקצת אשכנז: 'דממו
להדכיאיני, ובמקצת אשכנז: 'דממו להדכיאיני. אף
הכין. כ"ה בקד"א, רומניא, כ"י, אשכנז וגולד'. במח'
רמ"ו ובולוניא: 'אף הכין. תם חקת. בפסוק הוא
בפתח, כי הוא פעל, משא"כ כאן. חקת בכס. בכ"י:
'חקקת בכס'. תרדף לצלמון. כ"ה בכ"י, מח' רומניא,
גולד', אשכנז, קר"ץ, וכן צ"ל ע"פ הפסוק. במח' רמ"ו,
קד"א, בולוניא ושד"ל: 'תרדף לצלמון. יועצי
על-צפוניך. כ"ה בקדמ"א וצרפת, גולד' ודפוס אשכנז,
וכ"ה ע"פ הפסוק. במקצת דפוסים: 'יועצי רע על-
צפוניך. בנוב"ר ורומניא, ללא תיבת 'על'. נותצי פניך.
במח' שד"ל וקד"א: 'נותצי פניך. באשכנז וגולד': 'נותצי
פנייך', וכ"ה בנוסח אחר בשד"ל. כוס כמוס פנייך.
כ"ה נוב"ר ורומניא. בגולד', אשכנז, קדמ"א וצרפת: 'כוס
כמוס פנייך'.

תָּבֵא אֶל-צָר אֲשֶׁר כָּלְנוּ. לְמִבֵּא חֶמֶת בְּחֶמָה נִהְלָנוּ.
עַד-לְחֹלֶח וְחִבּוּר הַגְּלָנוּ. זָקֵן בְּחֹר וּבְתוּלָה כְּבָלְנוּ.
רַם הַבְּטָנָא עִמָּךְ כָּלְנוּ. זָכַר יְהוָה מַה-הָיָה לָנוּ:

לָנוּ שְׁלוֹת בְּחֶרוֹן אַפְּךָ. מִעַת נִתְּנוּ סַפִּינוּ אֶת-
סַפִּיךָ. וְסַכְרֵתְנוּ בְּשִׁצְף
קִצְפְּךָ. אוֹיְבִים עָלֵינוּ בְּהַצִּיפְךָ. לְבִלַע נַחֲלֶתְךָ וְחַפְּךָ. אֵיכָה
אַצֵּת בְּאַפְּךָ:

אֵיכָה אַצֵּת בְּאַפְּךָ. לְאַבֵּד בְּיַד אֲדוּמִים אֲמוּנִיךָ. וְלֹא
זְכַרְתָּ. בְּרִית בֵּין-בְּתָרִים. אֲשֶׁר
בִּרְרַת לְבַחֲוִיךָ. וּבְכֵן בְּטִינִי. זָכַר יְהוָה מַה-הָיָה לָנוּ:

מקורות ומקבילות

רעס לפניך; איכ"ר פרי' ה, סי' כח. תנא אל' לר. ע"פ ירמ' י, כה; תה' עט, ו. אשר כלנו. ל' ש"צ כח, ה; ע"פ ירמ' ג, ה; תה' עט, ב-ג. למנא חמת נחמה נהלנו. ע"פ עמו' ו, יד. ראו מ"צ כה, כח. עד לחלה וחזור הגלנו. ע"פ מ"צ י, ה, יח, יא. זקן חזור ונחלה. ע"פ ירמ' גח, כג. ככלנו. ע"פ מדר"ג (וירש'א), פרי' יתרו, סי' ה, 'היו כפותים ודיהם מחתוריהן נתונים בשלשלאות של צחלי. רס - הקצ"ה. ע"פ ישע' ו, א; ח, טו; תה' קיג, ד; קלת, ו. הכט לא עמך סולנו. ישע' סד, ה. זכור ה' מה היה לנו. איכ' ה, א. לנו שלות. ע"פ ירמ' ז, טו; איכ' ב, א. שלות. ע"פ חבק' ב, ח. בחרון אפך. ע"פ מ"צ כג, כו; ישע' יג, טו; ירמ' ד, ח. מעת נתנו ספינו את ספיך. ע"פ יחז' מג, ח; ירושלמי ברכות פ"ד, ה"ד; קה"ר פרי' ה, סי' ו. וסכרתנו - סגרתנו. ע"פ צר' ה, ב; ישע' יט, ד. בשלף קלפך. ע"פ ישע' נד, ח. אויבים עלינו. ע"פ איכ' איכ' ג, מו; ספרי דב' פ'י שנג, סוף סי' לא; מדר"ה מו' זכ, סי' ו. בהצפך. ע"פ דב' יא, ד. לבלע נחלתך. ע"פ חבק' א, יג; איכ' פרי' ב, פסוק: ב, ה, ח. איכה אצת באפך. ע"פ איכ' ב, א. אצת. ע"פ ירמ' ח, טו. לאבד. ע"פ ירמ' כו, ה, מו; איכ' ג, יח. ביד אדומים. ע"פ דה"צ כח, יח. אמוניך. ע"פ מדר"ה בשלח, מס' דויהו, פרי' ו, 'ל' נחלו ישראל ממזרים אלא בשכר האמנה, ע"פ שמי' ד, לא; ילקו"ש שמי' רמז רנח. ולא זכרת. ע"פ תה' פת, ו; ראו תה' קו, מדר"ה. ברית בין בתרים. ע"פ צר' טו, יח; צמד"ר פרי' יד, סי' יא. אשר בררת. כמו: בררת לך משצעים לשונות וברת ברית, ילקו"ש תו', רמז לה. לנחוניך. ע"פ תה' סו, י, פ'א, ח; מדר"ה מו' קמג, סי' ב. ובכן צטינו. ע"פ ויק' ה, ד. זכור ה' מה היה לנו.

ח"נ והערות

בחמה נהלנו. במח' רומניא: 'בחמה בנהלנו. לנו שלות בחרון אפך. סלסלה לחבר בין קינה לקינה, סי' שמואל ואינה במח' אשכנז. בחרון אפך. במח' רמ"ו וכ"י: 'בחרון אפך. את-ספיך. במח' רמ"ו וכ"י: 'את-ספיך. בשצף קצפך. במח' רמ"ו וכ"י: 'בשצף קצפך. עלינו בהצפך. במח' רמ"ו וכ"י: 'עלינו בהצפך. נחלתך וחפך. במח' רמ"ו וכ"י: 'נחלתך וחפך. אצת באפך. במח' רמ"ו וכ"י: 'אצת באפך. איכה אצת באפך לאבד. קינה מאת ר' אלעזר קליר, המכילה 11 בתים, בכל בית שתי אותיות המיוסדת ע"ס א"ב, חמש פעמים בכל בית. נמצאת גם במנהג אשכנז, מח' נירנברג, דף 196א; גולד' דף לח, סי' ח; מע"צ 384; עה"ב 260; מח' רומניא, דף רג ע"ב; אתר האקדמיה: בודפשט, האקדמיה, אוסף קאופמן, גניזה (76)117. אצת באפך. כ"ה במח' בולוניה, שד"ל ורומניא. במח' רמ"ו וכ"י: 'אצת באפך, על דרך לשון חז"ל, וכן הלאה בקינה. ביד אדומים. במח' שד"ל: 'ביד בשד"ם, נוסח מצונור, ובסוגריים הנוסח המקור 'אדומים. זכר ה' מה-היה לנו. כ"ה במח' נירנברג, שד"ל, רומניא, אשכנז, קדמונים ואתר האקדמיה. במח' רמ"ו, בולוניה וכ"י, אין זכר ה' מה היה לנו ונראה לפי נוסח זה, שבסוף כל חרוז אומרים זבכך בשינו וכו' איכה ואיכה של החרוז הבא משמש גם לסוף החרוז הקודם. וראו קדי"א ד"ה ובכן דברת (צ"ל דברנו). ורק בסוף בא אחרי החרוז זבכך טאננו,

איכה גְעֵרַת בְּגַעְרָךְ. לְגָלוֹת בְּיַד גְּאִים גְּמוּלֶיךָ. וְלֹא זְכַרְתָּ.
דְּגִילַת דְּלוּג דָּרְךָ. אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְדַגְלֶיךָ. וּבָכָן דִּבְרָנוּ:
זְכַר יְהוָה מִהֲהִיָּה לָנוּ:

איכה הִבְעַת בְּהִגֶּיךָ. לַהֲדֹף בְּיַד הוֹלְלִים הַמוֹנִיךָ. וְלֹא זְכַרְתָּ.
וְתַק וְעוֹד וְסֵת. אֲשֶׁר וַתִּרְתָּ לְיַעֲוֹדֶיךָ. וּבָכָן וּקְוַנְנוּ.
זְכַר יְהוָה מִהֲהִיָּה לָנוּ:

איכה זְנַחַת בְּזַעַמְךָ. לְזַלְזַל בְּיַד זָרִים זְבוּלְךָ. וְלֹא זְכַרְתָּ.
חֲתוֹן חֲקֵי חוֹרֵב. אֲשֶׁר חָקַקְתָּ לְחַמוּלֶיךָ. וּבָכָן חוּיְנוּ.
זְכַר יְהוָה מִהֲהִיָּה לָנוּ:

מקורות ומקבילות

איכ' ה, א. גערת בגערך. ע"פ ישע' ל, ח; נא, כ; תה' פ, ח. נגלות. ע"פ ירמ' יג, יט; כד, א; יחז' א, ג; נג, כא. ניד גאים. ראו צבלי צרכות, דף נח ע"ב. גמולך. ע"פ ישע' סג, ז; תה' עג, א; איכ' ג, כב; מדת"ה מו' פט, סו' א. דגילת דלוג דרך. ע"פ שמי' יט, ד; דב' א, ב ורש"י; מכד"ו פ"ה ב"א מ"ס דפסחא, פ"ה יד; ספרי צמ"ו ר"ש פ"ה פ"ב; מד"א שמו, פ"ה יג, פ"ב. אשר דברת. ע"פ שמי' ל"ב, ל"ד; שופ' ו, לו; מ"א ח, כג. לדגלך. ע"פ צמ"ו א, נב; שמו"ר פ"ה טו, סו' ו; מדת"ג פ"ה צמדבר, פ"ה ט"ב. הכעת. ע"פ מש' א, כג. צהגך. ע"פ ישע' כז, ח. להדוף. ע"פ ירמ' מו, טו ומז"ל. הוללים. ע"פ תה' ה, ו; עה, ה. המוניך - ישראל. ע"פ ש"צ ו, יט; פס"ו שה"ש פ"ה ח, סו' יא; ילקו"ש שה"ש, רמז תתקלד, ד"ה כרס. ולא זכרת. ע"פ ישע' מט, יד; תה' פת, ו. אשר ויתרת. ע"פ ירושלמי חגיגה, פ"א, ה"ז, "...שויתר הקב"ה לישראל וכו'; ויק"ר פ"ה א, סו' ג; מדת"ג פ"ה קורח, הוספה סו' ב. ובכן וקונו. ע"פ ירמ' ט, טו. זנחת בזעמך. ע"פ תה' עד, א; פט, לט; איכ' ב, רז. לזלזל ניד זרים זנולך. ע"פ יחז' ז, כ"ב; ירושלמי צרכות, פ"ד, ה"ג, 'התוהו ניד זרים הרמוסה ניד ערילוס'. זנולך - מקדשך. ע"פ מ"א ח, יג. חיתון. ע"פ שה"ש ג, יא ומשלי טענית פ"ד, מ"ה; ויק"ר פ"ה כ, סוף סו' ו; מדת"ג פ"ה אחרי מות, סו' ח. חוקי חורב אשר. ע"פ מל"א ג, כב; נחמ' ט, יג. חקקת. ע"פ ירושלמי כלאים פ"א, ה"ז; צבלי יומא, דף סז ע"ב, 'אני ה' חקקתיו; ויק"ר פ"ה לה, סו' ד; מדת"ג פ"ה חוקת, סו' ד. לחמולך. ע"פ ישע' סג, ט; מד"א ויק', פ"ה כב, סו' כז. חוינו. ע"פ ל' תה' יט, ג.

ח"ג והערות

זכור ה' מה היה לנו. גערת בגערך. כ"ה במח' רומי ורומניא. במח' נירנברג, גולד' ואשכנז: גערת בגערךך, או 'בגערךך'. לְגָלוֹת בְּיַד גְּאִים. כ"ה במח' נירנברג, כ"ה, גולד', אשכנז וכן נראה מקד"א שהוא כמו להגלות, וכ"כ בעה"ב. במח' רמ"ו, בולוניא, רומניא ושד"ל: לְגָלוֹת בְּיַד גְּאִים, בבנין הפיעל. אמנם בבנין הפיעל לא מצינו אלא במשמעות של גילוי ולא של גלות. גְּמוּלֶיךָ. באתר האקדמיה: גאולךך. דְּגִילַת דְּלוּג. כ"ה בנוב"ר ורומניא. בגולד' ואשכנז: דְּגִילַת דְּלוּג. ובקדמונים וחי"ג בגולד': דְּגִילַת דְּלוּג. אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ. כ"ה בנוב"ר, מח' רומניא ובאתר האקדמיה. במח' נירנברג וגולד': אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ. ובאשכנז: אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ. איכה הִבְעַת. כ"ה בנוב"ר, מח' רומניא, קד"ץ ואתר האקדמיה. במח' נירנברג, גולד' ואשכנז: איכה הִבְעַת. וְתַק וְעוֹד. כ"ה בנוב"ר, מח' רומניא, נירנברג, קד"ץ ומקצת אשכנז. בגולד' ומקצת אשכנז: וְתַק וְעוֹד. וְעוֹד וְסֵת. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא וכ"י, הוי"ו בצירי. במח' שד"ל: וְעוֹד וְסֵת. בחיריק, וכ"ה באשכנז. וַתִּרְתָּ. באתר האקדמיה: זייעדתה. לְיַעֲוֹדֶיךָ. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא וכ"י, הוי"ו בצירי. במח' שד"ל ואשכנז: לְיַעֲוֹדֶיךָ, בחיריק. לְזַלְזַל. באתר האקדמיה: לזלזל. בְּיַד זָרִים. כן הוא בקד"א, כ"י, רומניא, גולד' ואשכנז. במח' רמ"ו, בולוניא ושד"ל: בְּיַד זָרִים, אע"פ שאמור להיות כאן אות ז. בח"ג שבגולד' ובאתר האקדמיה: בְּיַד זָרִים. אֲשֶׁר חָקַקְתָּ. בגולד': אֲשֶׁר חָקַקְתָּ. חקקת לחמולךך. כן הוא בכ"י, גולד' ואשכנז. במח' רמ"ו, קד"א, בולוניא, שד"ל ורומניא: חקקת לחמולךך, בה"א: אע"פ שאמור להיות כאן אות ח. לְחַמוּלֶיךָ. לשון חמלה, כלומר 'למרוחמךך'. כן לא מצינו במקרא ובחז"ל לשון חמ"ל. באתר האקדמיה: זב

**אִיכָה טְרַחַת בְּטְרַחֶךָּ • לְטָרֶף בְּיַד טְמָאִים טְלֵאִיךָ • וְלֹא זָכַרְתָּ •
 יָקָר יְדִידוֹת יִשְׂרָאֵל • אֲשֶׁר יַחְדָּת לְיִזְדְּעֶיךָ • וּבָכָן יִלְלֵנוּ •
 זָכַר יְהוָה מִהֲהִיָּה לָנוּ:**

**אִיכָה כּוֹנֵת בְּכַעֲסֶךָ • לְכִלּוֹת בְּיַד כּוֹשְׁלִים כְּרַמְיֶךָ • וְלֹא זָכַרְתָּ •
 לֹא לִזְנוּחַ לְעוֹלָם • אֲשֶׁר לְמִדַּת לְלִקְוֹחֶיךָ • וּבָכָן לְהִגְנוּ •
 זָכַר יְהוָה מִהֲהִיָּה לָנוּ:**

**אִיכָה מְלֵלֶת בְּמֶאֱסֶךָ • לְמַחֹת בְּיַד מוֹנִים מְנַשְׂאִיךָ • וְלֹא זָכַרְתָּ •
 נְשִׂיאַת נְוֶצֶת נְשָׁר • אֲשֶׁר נְשָׂאתָ לְנַשְׂוֹאִיךָ • וּבָכָן נְהִינוּ •
 זָכַר יְהוָה מִהֲהִיָּה לָנוּ:**

**אִיכָה סֵעֶת בְּסַעְרֶךָ • לְסַגֵּר בְּיַד סַעֲפִים סִהְדֶיךָ • וְלֹא זָכַרְתָּ •
 עֹז עַדֵי עַדִּים • אֲשֶׁר עֲטַרְתָּ לְעַבְדֶיךָ • וּבָכָן עֲנִינוּ •
 זָכַר יְהוָה מִהֲהִיָּה לָנוּ:**

מקורות ומקבילות

ח"ג והערות

חוייבנו. טְרַחַת. באתר האקדמיה: 'טפחתה. אשר יחדת. במחו רומניא: 'אשר יסדת. כוֹשְׁלִים כְּרַמְיֶךָ. באתר האקדמיה: 'כושים כלולך. אשר למדת. במחו בולונוא: אשר למדת. איכה סעַת בסערך. באשכנו, רומניא וגולד: איכה סחת בסערך.

טרחת טרחך. ע"פ צבלי שבת, דף קמה ע"ב, 'מטריחין אותי לדע אחו גזירה קשה אציל עליהן. ראו אויב פתיח' כג, י"ח שנה היתה צת קול יולאת צפלטין של נצוכדנלר וואומרת עבדל צישל זיל חרב ציתה דמך. לטרוף. ע"פ יחז' יט, ג; תה' יז, יב; מדת"ה מז' קד, ס"ח. **ציד טמאים.** ע"פ ירמ' כז, ו ויק"ר (מרגליות), פ"ח ח ס"ח ז, 'מקום טמא זו צבלי; תה' עט, א; קו, מה. **טלאיך.** ע"פ ישע' מ, יא; ירמ' ג, ח; יחז' לד, לא. **יקר.** ע"פ מש' ג, טו; תוספתא הוריות פ"ב, ה"ז; ויק"ר פ"ב, ב, ס"ח א. **ידידות** - תורה שבע"פ. ע"פ צבלי ע"ז, דף לה ע"א. ראו מדת"ה מז' ס, ס"ג. **יושר** - תורה ונבואים. ע"פ קה' יב, ו ורש"י. **אשר יחדת.** ע"פ שמו"ר פ"ר כט, ס"ח ד; ילקו"ש תו, רנח שם. **ליודעך.** ע"פ פדר"ך פ"י יב, צדחש השלישי, ס"ח כה, 'היו יודעים שאני הוא אנכי יי אלהיך'. **ילנו.** ע"פ ירמ' כה, לו; זכ' יא, ג. **כעעך.** ע"פ תה' פה, ה. **לכלות ציד.** ע"פ ויק' כו, כה; דב' כה, מה. **כושלים** - חוטאים. ע"פ הוש' יד, ו. **כרמך.** ע"פ ישע' ה, ז; ויק"ר פ"ר לב, ס"ח א; מדת"ג פ"ר ראה, ס"ח ג. **לא לזנוח לעולם.** ע"פ אויב' ג, לא; אויב"ר פ"ר א, ס"ח א. **אשר למדת.** ע"פ דב' ד, ה; ישע' מה, ח; מדת"ג פ"ר שלה, ס"ח כו; צמדצ"ר פ"ר ח, ס"ח א. **ללקוחך.** ע"פ דב' ד, לד. **להגנו.** ע"פ קה' יב, יב. **מללת** - דצרת. ע"פ תר"א צ"ר, ג, ח. **צמאסך.** ע"פ הוש' ד, ו. ראו ירמ' לא, לו. **למחות.** ע"פ שמו"ר פ"ר מג, ס"ח ט, 'צקש הקב"ה לכלותם'. **ציד מונים** - ציד מעיקים. ע"פ ויק' כו, כה; ישע' מט, כו. **מנשאך.** ע"פ צחמ"ד ח"ב, מד' אלפא ציתה, 'שמנשאין הקב"ה על הצרחו'. **נשיאת נוצת נשר.** ע"פ שמו"ר יט, ד; מכד"י צא, מס' דפסחא, ריש פ"ר יד. **אשר נשאת.** ע"פ צמ" יד, לו; יחז' כ, כח. **לנשואך.** ע"פ ישע' מו, ג; צמדצ"ר פ"ר ד, ס"ח ב. **נהיטו.** ע"פ ירמ' לא, יד; מויב' ב, ד. **סעת כעערך.** ע"פ ירמ' כג, יט. **לסגר.** ע"פ ש"א כד, יח; היפך תה' לא, ט. **ציד סעפים.** ע"פ יחז' לה, י; תה' כה, יב; קוט, קוג. **סדיך.** ע"פ ישע' מג, יב, 'אחס עדי; מד, ה. **עוז.** ע"פ צמדצ"ר פ"ר יב, ס"ח יב, 'נהלת צנן זו תורה; מדת"ג פ"ר צמדצ"ר ס"ח ג. **עדי עדיים.** ע"פ יחז' טז, ז. **אשר עטרת.** ע"פ יחז' טז, יב. **לעבדך.** ע"פ ויק' כה, נה; ישע' מט, ג. **ענינו.** ע"פ דב' כז, יד; אח"ו ט, יד.

**אִיכָה פָּצַת בְּפִחֶךָ • לְפָגַר בְּיַד פְּרִיזִים פְּלֹאֲיֶךָ • וְלֹא זָכַרְתִּי •
צָהַלְתְּ צְבִי צָדֶק • אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לְצַבְּאֵיֶךָ • וּבָכְנָה צַעֲקוֹנוּ •
זָכַר יְהוָה מִהֲהִיָּה לָנוּ:**

**אִיכָה קָרַאת בְּקִרְיָאתֶךָ • לְקִנּוֹת בְּיַד קָמִים קְרוּאֵיֶךָ • וְלֹא
זָכַרְתִּי • רָגַשׁ רֶכֶב רְבוּתִים • אֲשֶׁר רָצִיתָ לְרַעֲיָה • וּבָכְנָה
רְגַנּוּ •
זָכַר יְהוָה מִהֲהִיָּה לָנוּ:**

**אִיכָה שָׁאֲגַת בְּשֹׁאֲגֶךָ • לְשָׁלוֹת בְּיַד שׁוֹלְלִים שְׁלִמְיָה • וְלֹא
זָכַרְתִּי • תִּקְוָה תִּלְתְּלִי תֹאֵר • אֲשֶׁר תִּכְנַת לְתַמִּימֶיךָ •
וּבָכְנָה תֹאֲנִנוּ •
זָכַר יְהוָה מִהֲהִיָּה לָנוּ:**

**לָנוּ שְׁחַת צָר וְתַעֵב כַּמְנַדָּה • מִפְּנֵי נְתִינַת נְדָה • וּבָכְנָה
בְּמַר נֶפֶשׁ אֲדָדָה •**

ח"ג והערות

פריזים פְּלֹאֲיֶךָ. כ"ה במח' רמ"ו, קד"א, בולוניה, שד"ל, רומניא ומקצת אשכנז. בכ"י, גולד, ראש"ד ומקצת אשכנזים: 'פריזים פְּלֹאֲיֶךָ'. לְקִנּוֹת בִּיד. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניה, כ"י ורומניא. במח' שד"ל, גולד, ראש"ד ונוסחאות אשכנזים: 'לְקִנּוֹת בִּיד'. באתר האקדמיה: 'לְקִלַע בִּיד'. קְרוּאֵיֶךָ. באתר האקדמיה: 'קְהִלֶיךָ'. אֲשֶׁר רָצִיתָ. בכ"י: אֲשֶׁר רָצִיתָ. וּבָכְנָה רְגַנּוּ. בכל הנוסחאות: זבכנ רְגַנּוּ, ואין זה שיבוש. אִיכָה שָׁאֲגַת בְּשֹׁאֲגֶךָ. באשכנז: אִיכָה שָׁאֲפַת בְּשֹׁאֲפֶךָ, וכ"ה בגולד' וראש"ד. שָׁאֲגַת בְּשֹׁאֲגֶךָ. בכ"י: 'שָׁאֲגַת בְּשֹׁאֲגֶתֶךָ'. במח' רומניא: 'שָׁאֲגַת בְּשֹׁאֲפֶיךָ'. לְשָׁלוֹת בִּיד. בכ"י ומקצת אשכנז: 'לְשָׁלוֹת בִּיד'. בִּיד שׁוֹלְלִים. נ"א בגולד' ובאתר האקדמיה: 'בִּיד שׁוֹדְדִים'. וּבָכְנָה תֹאֲנִנוּ. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניה ושר"ל. בכ"י, אשכנז, רומניא וגולד': זבכנ תֹאֲנִנוּ. והשווה ל'רגננו לעיל. לָנוּ שְׁחַת צָר וְתַעֵב כַּמְנַדָּה. סלסלה מאת ר' שמואל במבנה של הסלסלה הקודמת ואיננה בנוסחאות אשכנז.

מקורות ומקבילות

פלת. ע"פ צ"ד, ד, יא. צפחד. ע"פ ש"א יא, ז; ישע' ב, ה; ירמ' ל, ה. לפגַר - למוחה. ע"פ ויק' כו, ג; ירמ' לג, ה; יחז' ו, ה. ציד פריזים - רשעים. ע"פ יחז' ז, כב ותי"ו; צבלי מדרס, דף סב ע"א; דצ"ר (ליברמן), פרי דצ"ר, ס"א. פלואיך - ישראל. ע"פ שמו"ר לד, ה; יחז' ג, ה; מויכ' ז, טו; שמו"ר פרי' ה, ס"ו ט, 'הרעה צקולו לישראל פלאו פלאים'. אלהת צבי לזק. ע"פ ישע' כד, טו. אשר לפנת. ע"פ תה' לא, כא. לנצחך. ע"פ שמו"ר יב, מא. זכנ לעקנו. ע"פ איכ' ב, יח. קראת נקריאתך. ע"פ איכ' א, כא. לקנות. ע"פ עמו"ח, ה; ויח' ד, ח. ציד קמים. ע"פ דצ' כה, ז; תה' ג, ב; ספרי צמי פרי' צהעלותך, פ"ד, מ"י שקס על ישראל'. קרואיך. ע"פ הוש' ב, יח; מדה"ה מ"ז קטז, ס"ו ג, 'זלעולס אנו קוראים צשמך'. רגש. ע"פ תה' ב, א; נה, טו. רכב רבועים. ע"פ תה' סח, יח; מדה"ג פרי' יתרו, ס"ו יד; תדא"ר פרי' כ, ד"ה הנה איכ'. אשר רצית. ע"פ יחז' מג, כ; תה' קמו, יא. לרעיך. ע"פ שמו"ר פרי' כו, ס"ו ט; מדה"ג (וורשא), פרי' יתרו, ס"ו ה. זכנ רגנו. ע"פ דצ' א, כו. איכה שאגת בשאגך. ע"פ ירמ' כה, ג; צבלי צרכות, דף ג ע"א; שמו"ר פרי' כט, ס"ו ט. לשלות. ע"פ חבק' ב, ה; איכ' ב, א. ציד שוללים. ע"פ זכ' ב, יב. תוקף תלתלי תואר. ע"פ שה"ש ה, יח וצבלי עירובין, דף כח ע"ב; מדה"ג (וורשא), פרי' צראשית ס"ו א; אגז"ר פרי' פד, ס"ו א. אשר תכנת. ע"פ ישע' מ, יב; תה' לא, כ. לתמימך. ויק"ר פרי' ה, ס"ו ז, 'ישראל נקראו תמימים', ע"פ מש' כה, ה; מדה"ג פרי' חוקת, ס"ו כה, ע"פ שה"ש ו, ט. זכנ תאננו. ע"פ איכ' ב, ה. לנו שחת. ע"פ עמו"ח, יא. ותעב כמנודה. ע"פ איכ' ד, טו; מדה"ג פרי' חריע, ס"ו ט. מפני נתינת נדה. ע"פ יחז' ז, כ; איכ' א, ח. במר נפש אדדה. ע"פ ישע' לח, טו.

אַבְכָּה וְאַבְכָּה עַל־פִּי בּוֹדָה. לָמָּה תַחַת עַל רוּדָה. מַחּוּג וְעַד
חוּג אַאָדָה:

אַאָדָה עַד־חוּג שְׁמַיִם. אַאָלָה אֶתִּי שָׂא מַיִם. אָאוּר יוֹם
מַחְרִיבֵי פַעֲמִים. אֶתְרוֹנֵן מִי־יִתֵּן
רֵאשִׁי מַיִם: אַבְחִין בְּבָכִי לֵיל מְדַבֵּר. אַבְחָנָה לֵיל מְלִיל וּמְדַבֵּר
מְדַבֵּר. אַבְכָּה אֶתִּי עוֹלֵת מְדַבֵּר. אֶשְׂאֵג מִי־תִתְּנֵנִי בְּמְדַבֵּר:
אָגוּעַ וְאַנְשֵׁל כְּנִקְחָ זֵית. אָגְרָה־בִּי כָּל־בְּנֵי בֵּית. אָגְרִים שְׂיֵאמֶר
בְּעַל הַבַּיִת. אָרְשָׁה מִי־תִתְּנֵנִי שְׂמִיר שְׂיֵת: אָדוּה בְּכָל־לַב

מקורות ומקבילות

אֲבָכָה וְאַבְכָּה. ע"פ ישע' טז, ט; ירמ' ח, כג. למה תחת. ע"פ ירמ' ב, יד. עול רודה. ע"פ דב' כח, מה. אֲבָכָה. ע"פ ישע' לח, טו ורש"י; תה' מז, ה. עַד חוּג שְׁמַיִם. ע"פ או"י כב, יד. אֲבָכָה. ע"פ יוא"ל, ח; ת"י ש"ב ג, לג. אֶתִּי שָׂא מַיִם. ע"פ איכ"ר פ"ר א, ס"ג, כג; 'צוכה ומצכה שמים ורחק עמה'; ויקו"ש איכ"ר רמז תתרת. שָׂא מַיִם. ע"פ צ"ר פ"ר ד, ס"ז, 'שמים שָׂא מַיִם, טעון מים'. אֲלוֹר יוֹם. ע"פ ירמ' כ, יד; או"י ג, ג. מַחְרִיבֵי פַעֲמִים. ע"פ משנ' תענית פ"ד, מ"ו, 'צט"ג... וחרב הבית בראשונה ובשניה'; ספרי דב', פ"י לא. אֶתְרוֹנֵן. ע"פ תה' עת, סה ורש"י. מִי יִתֵּן רֵאשִׁי מַיִם. ירמ' ח, כג; איכ"ר פ"ר א, ס"ג. אַבְחִין. ע"פ אה"מ, מעשיות, עמ' 322, 'אבחין לך זה הדבר שאני אומר'. צָבָכִי לֵיל מְדַבֵּר. ע"פ צמ"י יד, א; ירושלמי תענית פ"ד, ה"ה, 'אתם צביחם לפני צבייה של הפלות' וכו'; צמדצ"ר פ"ר טז, ס"ב; מדה"ג פ"ר שלח, ס"ו כא. אֲבָכָה לֵיל מְלִיל. ע"פ ישע' כה, יא; פסז"ו שה"ש, פ"ר ג, ס"ו א. לֵיל. ע"פ צמ"י יד, א. וּמְדַבֵּר. ע"פ צמדצ"ר פ"ר כג, ס"ו א, 'ישראל צמדצ"ר כדי שיהיו יודעים מה נסוס שעשיתי להם'; מדה"ג פ"ר מסעי, ס"ו א. מְדַבֵּר. ע"פ אה"מ, רבינו הקדוש, עמ' 511, 'זו גלות עולם וחצירותיה'. אֲבָכָה אֶתִּי. ע"פ איכ"ר פ"ר א, סוף ס"ו כג, 'צוכה ומצכה כנסת ישראל עמה'. עוֹלֵת מְדַבֵּר. ע"פ שה"ש ג, ו; מד"ז שה"ש, פ"ר ג, ס"ו ו; ויקו"ש שה"ש, רמז תתקפו, ד"ה מי זאת עולה. מִי יִתְּנֵנִי מְדַבֵּר. ירמ' ט, א. אָגוּעַ. ע"פ או"י ג, יא. וְאַנְשֵׁל. ע"פ דב' כח, מ. כְּנִקְחָ זֵית. ע"פ ישע' י, לד ורש"י; ח, ו; כד, יג. אָגְרָה. ל' דב' ב, כד. צַעַל הַבַּיִת - זה הקב"ה. מדה"ה מ" ב, ס"ו יג, ע"פ תה' כד, א. רֵאוּ מִס' דרכ"א, פ"ר בן שא"י, פ"ד, ה"א. אֶרְשָׁה. ע"פ תה' כה, ג. רֵאוּ קִינֹת לְצ"ח, ס"ו ה, הערה כג. מִי יִתְּנֵנִי שְׂמִיר שְׂיֵת. ע"פ ישע' כו, ד. אָדוּה כָּל לַב. ע"פ איכ"ר, ח; דה"א כב, יט; ספ"ע ד, א; סח"ש א, ו.

ח"ג והערות

אֲבָכָה וְאַבְכָּה עַל־פִּי. כ"ה במח' בולוניה ושר"ל. בכ"י ובמח' רמ"ו: 'אֲבָכָה וְאַבְכָּה עַל־פִּי'. אֲאָדָה עַד־חוּג שְׁמַיִם. קינה מאת ר' אלעזר קליר, ס"י לעור. מכילה 12 בתים ומוסרת ע"ס א"ב משולש עד אות ל ובכל משפט אחרון של כל בית, משלים מאות ת עד אות מ. קינה זו נמצאת גם במנהג רומניא, דף רד ע"א; גולד', דף מ, ס"ט; מע"צ 335; מח' נירנברג דף 195; עה"ב 261; באתר האקדמיה, ע"פ כ"י ירושלים הספריה הלאומית, 781 4. אַאָדָה. באשכנז: 'אַאָדָה'. אֶתִּי שָׂא מַיִם. כ"ה בנוב"ר (ע"י קד"א). באשכנז, גולד' ואתר האקדמיה: 'אתי שָׂא מַיִם'. אֶתְרוֹנֵן מִי־יִתֵּן. כ"ה בנוב"ר, מח' רומניא, קד"ץ ואתר האקדמיה. בגולד' ואשכנז: 'אַתְרוֹנֵן מִי־יִתֵּן'. מִי־יִתֵּן רֵאשִׁי מַיִם. במח' רומניא הפסוק בשלמותו. אַבְחִין בְּבָכִי. במח' רמ"ו: 'אַבְחִין בְּצָבִי', ובגראה שקד"א בא לאפוקי מנוסח זה. בְּבָכִי לֵיל מְדַבֵּר. בגולד', מקצת אשכנז וקד"ץ: 'בְּבָכִי לֵיל מְדַבֵּר'. מִי־יִתְּנֵנִי בְּמְדַבֵּר. במח' בולוניה וכ"י: 'מִי־יִתְּנֵנִי בְּמְדַבֵּר', וכן נמצא בכ"י בודדים בירמיה. במח' רומניא הפסוק בשלמותו. אָגוּעַ וְאַנְשֵׁל. במח' נירנברג ובפירוש: 'אָגוּעַ וְאַנְשֵׁל'. אָגְרָה־בִּי כָּל. כ"ה בנוב"ר, רומניא וחלק מאשכנז. בְּמַקְצַת אֶשְׂכְּנֵנִי נִיא בְּגוֹלְד' וקד"ץ: 'אָגְרָה אֶתִּי כָּל'. שְׂמִיר שְׂיֵת. כ"ה במח' שר"ל ובגולד', כלשון הפסוק. במח' רמ"ו, קד"א, בולוניה, רוב אשכנז, רוב כ"י, רומניא ואתר האקדמיה: 'שְׂמִיר וְשְׂיֵת', וכ"ה בקצת כ"י בישע, אמנם כבר כתב המנ"ש, שע"פ המסורת צ"ל חסר ו. במח' רומניא הביא הפסוק בשלמותו. אָדוּה כָּל. כן מנוקד בגולד' ועוד קינות, בבנין הקל. במח' בולוניה, כ"י, שר"ל, רומניא ושאר אשכנז: 'אַדוּה כָּל', בבנין ההפעיל, ואף שלא נמצא בתנ"ך כי אם בקל, יש לומר

לְהַמְצִיאוֹ אֶדְעָה מְלִים בָּם לְאַמְצָהוּ אֶדְאָג רוּעָה וְלֹא-
אֶמְצָאָהוּ אֶקְרָא מִיִּתְּן יַדְעֵתִי וְאַמְצָאָהוּ:

אֶהֱפֹכָה וְאֶתְהַפְּכָה כְּאוֹפֵן בְּמַלְי אֶהֱגֶה פָּנִים בְּפָנִים לְתַנּוֹת
עַמְלֵי אֶהֱוֶה חֶרֶס וְסֹהַר מְלֵהֲגִיָּה לְמוֹלֵי אֶצְרִיחַ מִיִּתְּן אֶפּוֹ
וַיִּכְתְּבוּן מְלֵי: אֶוֹרַח מְשַׁפְּטֵי גוֹנְבֵי עָלַי אֶוֹדִיעַ בְּבִצְעֵי וּמַעְלֵי
אוֹמְלָלוֹ מְזוֹלוֹת בְּקָרְעֵי מַעֲלֵי אֶפּוֹנָה מִי יִתְּן-לִי שִׁמְעַע לִי:

אֶזְדָּה כְּהוֹפְרָה הָאֲבִיוָּנָה אֶזְכָּרָה כְּהֵיִתִי מְחַתְּנָה אֶזִּיל פְּלָגִים
כְּבָרְכָה הַעֲלִיוָּנָה אֶעֱגַב מִיִּתְּן-לִי אֶבֶר כִּיּוֹנָה: אַח נַפְשָׁע

ח"ג והערות

שבא בקינה בהפעיל, לריבוי הדאָבָה. או פירושו
אדאיב את נפשי. לְהַמְצִיאוֹ. באתר האקדמיה:
לְהַמְצִיאוֹ. אֶדְעָה מְלִים. במח' רומניא, ואתר
האקדמיה: אֶדְעָה מְלִים. אֶדְאָג. באתר
האקדמיה: אֶדְאָג. אֶקְרָא מִיִּתְּן. כ"ה בנוב"ר,
רומניא ואתר האקדמיה. בגולד' ואשכנז: אֶקְרָא
מִיִּתְּן. מִיִּתְּן יַדְעֵתִי וכו'. במח' רומניא הביא
הפסוק בשלמותו. אֶהֱפֹכָה וְאֶתְהַפְּכָה. כ"ה
במח' רמ"ג, בולוניא ורומניא. בגולד': אֶהֱפֹכָה
וְאֶתְהַפְּכָה. כְּאוֹפֵן בְּמַלְי. באתר האקדמיה:
כְּאוֹפֵן מְלֵי. אֶהֱגֶה פָּנִים. כ"ה במח' רמ"ג,
בולוניא, רומניא וגולד', כבמקרא ישע' לח, יד, תת'
סג, ז. במח' שד"ל: אֶהֱגֶה פָּנִים. באתר האקדמיה:
אֶהֱגֶה בַּה פָּנִים. אֶצְרִיחַ מִיִּתְּן. כ"ה במח'
רמ"ג, בולוניא ושד"ל. במח' רומניא: אֶצְרִיחַ
מִיִּתְּן. בגולד', מח' שד"ל בסוגריים ואתר
האקדמיה: אֶצְרִיחַ מִיִּתְּן. מִיִּתְּן אֶפּוֹ וכו'.
במח' רומניא הפסוק בשלמותו. גוֹנְבֵי עָלַי. כ"ה
במח' שד"ל וגולד'. במח' רמ"ג ורומניא: גוֹנְבֵי עָלַי.
במח' בולוניא נראה: גוֹנְבֵי עָלַי. אֶוֹדִיעַ בְּבִצְעֵי.
במח' רומניא: אֶוֹדִיעַ בְּבִצְעֵי. מִי יִתְּן-לִי שִׁמְעַע.
במח' רומניא הפסוק בשלמותו. אֶזְדָּה כְּהוֹפְרָה.
כ"ה במח' רמ"ג, בולוניא, רומניא, גולד', ראש"ך,
קד"ץ ואתר האקדמיה. לדעת קד"א: אֶזְדָּה
כְּהוֹפְרָה. במח' שד"ל: אֶזְדָּה כְּהוֹפְרָה, וְנִיא
בסוגריים: אֶזְדָּה כְּהוֹפְרָה. כְּהֵיִתִי מְחַתְּנָה. כ"ה
במח' רמ"ג, קד"א, בולוניא ושד"ל. בכ"ה, גולד',
ראש"ך, קד"ץ ואתר האקדמיה: כְּהֵיִתִי מְחַתְּנָה.
במח' רומניא: כְּהֵיִתִי מְחַתְּנָה. פְּלָגִים כְּבָרְכָה.
בלי ידיעה כפולה, כמצוי בלשון חז"ל. בגולד':
פְּלָגִים כְּבָרְכָה. מִיִּתְּן-לִי אֶבֶר. במח' רומניא

מקורות ומקבילות

להמלכו. ע"פ דב' ה, כט; ירמ' כט, יג; מדה"ג (וורשא), פ"ר בשלח,
ס"ו ט. אֶדְעָה מְלִים. ע"פ ח"ו' כג, ה. לְהַמְצִיאוֹ. ע"פ זכ' יב, ה;
ח"ו' ח, ט. אֶדְאָג. ע"פ שופ' ו, יג, זעמ"ה נטש"ג. ראו ירמ' ב, ו.
רועה - הקב"ה. ע"פ תה' כג, א; פ, ב; שמו"ר פ"ר לד, ס"ג ג. וְלֹא
אֶמְצָאָהוּ. ע"פ שה"ש ג, ב. אֶקְרָא. ע"פ דב' לב, ג; ש"ב כב, ז. מִי
יִתְּן יַדְעֵתִי. ח"ו' כג, ג. ראו קה' ח, ח ורש"י ד"ה כי לא יוכל. צמילי.
ע"פ ח"ו' ט, כג. אֶהֱגֶה פָּנִים כְּפָנִים. ע"פ דב' ה, ד; ח"ו' ב, יט;
תד"ר פ"ר יח, ד"ה נוכח פני ה' (השני). לַתְּנוֹת - לקוץ. שופ'
יא, מ ורש"י. עמלי. ע"פ תה' כה, יח. אֶהֱוֶה. ע"פ יח"ו ל, ב;
יח"ו ח, טו. חֶרֶס. ע"פ ח"ו' ט, ז; מדה"ג (וורשא), פ"ר משפטים,
ס"ו יב. וְסֹהַר - ירח. ע"פ שה"ש ז, ג ומו"ל; ח"ו' יח"ו לב, ז.
מְלֵהֲגִיָּה לְמוֹלֵי. ע"פ ישע' יג, י; פדר"ך נספח' ס"ו ו, ו. מִי יִתְּן שִׁמְעַע
אֶפּוֹ. ח"ו' יח"ו וזכ"ה נחאב"ל. אֶצְרִיחַ. ע"פ זכ' א, יד. מִי יִתְּן אֶפּוֹ
וַיִּכְתְּבוּן מְלֵי. ח"ו' יט, כג. אֶוֹרַח מְשַׁפְּטֵי. ע"פ ישע' כו, ח; מ, יד.
גוֹנְבֵי עָלַי. ע"פ מג"ת, הסכוליון, ד"ה מה הם גוֹנְבֵי; צבלי תענית, דף
כח ע"א. אֶוֹדִיעַ בְּבִצְעֵי וּמַעְלֵי. ע"פ ירמ' יח, יח; תה' נא, ה; מש'
ח, כג. אֶוֹמְלָלוֹ מְזוֹלוֹת. ע"פ ישע' ג, ג; צבלי ברכות, דף נט, סוף
ע"א. בְּקָרְעֵי מַעֲלֵי. ע"פ ויק"ר פ"ר ו, ס"ה, זצ"ע פורפ"ה;
ח"ו' (צד"ר), פ"ר ח, ס"ה א. אֶפּוֹנָה. ע"פ תה' פח, טו, רש"י
ורד"ק. מִי יִתְּן לִי שִׁמְעַע לִי. ח"ו' לא, לה. אֶזְדָּה. לשון תכניס,
כמו: צבלי שבת, דף לד ע"ב, ו'אחזו לטעמייהו'. כְּהוֹפְרָה הָאֲבִיוָּנָה.
ע"פ קה' יב, ה. ראו רש"י ד"ה ותפר, ע"פ דב' ח, כו ותה' קוט, קטז;
ח"ו' (צד"ר), פתוח' כג, זחפר האביונה, זו זכות אבות; קה"ר פ"ר יב,
ס"ו ז. אֶזְכָּרָה. ע"פ תה' מז, ה; עז, ד; ח"ו' (צד"ר), פתוח' כד, כנגד
כנסת ישראל. כְּהֵיִתִי מְחַתְּנָה. ע"פ שה"ש ד, ח; דב"ר פ"ר ב,
ס"ו א, ו'קרא הקב"ה לישראל כלה'. אֶזִּיל פְּלָגִים. ע"פ ירמ' ח, כג;
ח"ו' ג, מה; מדה"ה מ" קוט, ס"ו סז. כְּבָרְכָה הַעֲלִיוָּנָה. ע"פ מ"ב
יח, ח. ראו ויק"ר פ"ר לו, ס"ו ג. אֶעֱגַב - חשבוך. ע"פ יח"ו כג, ז
ומ"ל. מִי יִתְּן לִי אֶבֶר כִּיּוֹנָה. תה' נה, ז. אֶח. ע"פ שה"ש ח, א;
מדה"ג פ"ר שמות, ס"ו כד, ישראל אומרם להקב"ה מי יתן כח
לִי. נַפְשָׁע... אֶל אֶבֶר. ע"פ צבלי מגילה, דף כט ע"ה, ג'לו לצבלי

מְקָרִית עוֹ אֶל-צוֹר. אָחוּ בְּלִי מִים בְּאֵף לְעַצֵּר. אוֹחֵז קְמוֹת
לְקַצֵּר וְעוֹלָלוֹת לְבַצֵּר. אֲשִׁיחַ מִי יִבְלַנִּי עֵיר מְצוֹר:

אֲטַע אֶהְלִי אֶפְדְּנִי בְּצִלְמוֹת. אֲטוֹשָׁה וְאֲשַׁכְּנָה עַד-חֲצַר מוֹת.
אֲטַפֵּל אֶת-הַמַּחֲכִים לַמּוֹת. אֲנַהֵג מִי גִבֹר יַחִיה וְלֹא יִרְאֶה-מּוֹת:
אֵילוֹתַי לְעֹזְרֹתַי תִּרְתִּי לַחֲזוֹת. אֵימָתִי בְּכַל-שָׁנָה אוֹמְרַת הִיא
שָׁנָה זֹאת. אֵי־דַע לְכֹל כִּי-מוֹדַעַת זֹאת. אִם-לֹא כִּי יִרְ-יִהְיֶה
עֲשֵׂתָה זֹאת:

מקורות ומקבילות

שכינה עמה, ע"פ ישע' מג, יד; תדל"ז פ"ט, ט. ו...ונלחה
ירושלים עמה, והקב"ה היה מבקש לניח עמהם; מדה"ג
פ"ה אחרי, ס"ו יג, ע"פ ישע' סג, ט. מקרית עוז. ע"פ מש'
ית, יע; דני' יא, לא. אל צור. צבלי פסחים, דף מב ע"ב, ע"פ
יחז' כו, ב. אחו צלי מים. ל' חז"ל, יא. מים באף לעזר.
ע"פ דב' יא, ח. אחוז קמות ליקצור. ע"פ מתע"ד פ"ה יא,
פ"ו; ולק"ש ח"ו, רמז תחסט, 'משל לליסטים שניכסו צדה צעל
הצית וקצ'ר קמתו' וכו'. ועוללות לצור. ע"פ ירמ' מט, ט.
אשית. ע"פ תה' נה, יח; עז, ד; מכד"ו צשלה, מס' דויהו,
פ"ה ד, ד"ה וישאו. מי יוצילני עיר מצור. תה' ס, יא; ת"ו;
דב"ר פ"ה א, ס"ו טו. אטע אהלי אפדני. ע"פ דני' יא, מה.
אפדני - עניינו חרמון. מנ"ל דני' יא, מה, ע"פ צבלי צרכות,
דף נו ע"ה. ראו ירמ' ח, כו. צלמות. ע"פ ישע' ט, א; תה'
כו, ד; קו, י. אטושה ואשכונה. ע"פ חז"ל, כו ות"ו; תה'
נה, ז. עד חצר מות. ע"פ צ"ר י, כו; צ"ר פ"ה לו, ס"ה ת,
'מקום הוא וכו' ומנפיש למיתה בכל יום'. ראו צבלי צרכות,
דף יח ע"ב, ורש"י ד"ה לחצר מות. אטפל - אהצב. ע"פ
תה' קט, סט ורש"י; חז"ל, ח. את המחכים למות. ע"פ
חז"ל ג, כא; אה"מ, כהפוח צעלי, סוף עמ' 263. אנהה. ע"פ
יחז' לב, יח; מייכ' ב, ד. מי גבר יחיה וכו'. תה' פט, מט;
דב"ר פ"ה ט, ס"ה ד; מד"ש פ"ה י, ס"ה א. אילותי לעזרתי.
ע"פ תה' כב, כ. תרתי לחזות. ע"פ צמ' יג, כא; תה' כו, ה;
לק"ש תה', רמז תשמ"א, '...אלה לראות את פניך'. איומתי.
ע"פ שמ"ר פ"ה טו, ס"ו ג, 'שדימה הקב"ה את ישראל למלאכים'.
ככל שנה אומרת היא שנה זאת. ע"פ מדה"ה מ"ו מב, ס"ו ו.
אידיע לכל. ראו שה"ר פ"ה ד, ס"ה ג, 'כצד מודעת זאת מסוף
העולם ועד סופו'. כי מודעת זאת. ע"פ ישע' יב, ה. אם
לא כי יד וכו'. ע"פ דב' לב, כט; ישע' מה, כ; חז"ל, יב, ט.

ח"ו והערות

הפסוק בשלמותו. בְּאֵף לְעַצֵּר. כן הוא בקד"א, כ"י,
מח' רומניא, גולד' ואתר האקדמיה. במח' רמ"ו, בולוניא
ושד"ל: אֵף לְעַצֵּר. אוֹחֵז קְמוֹת. כן הוא במח' רמ"ו,
בולוניא וקד"א. בכ"י, שד"ל, גולד', רומניא, קד"ן,
ראש"ך ואתר האקדמיה: אָחוּ קְמוֹת. ועוֹלָלוֹת לְבַצֵּר.
בכ"י: זעוללות לְצוֹר; אֲשִׁיחַ מִי יִבְלַנִּי. כ"ה במח'
רמ"ו (רק שבמקום ש"ן ס"ן), בולוניא ושד"ל. במח'
רומניא וגולד': אֲשִׁיחָה מִי יִבְלַנִּי. מִי יִבְלַנִּי עֵיר
מְצוֹר. במח' רומניא נוסף: או', והביא את המשך הפסוק
כולו. אֲטַע אֶהְלִי אֶפְדְּנִי. כן הוא במח' רמ"ו, קד"א,
בולוניא, כ"י ושד"ל. במח' רומניא, קד"ן, ראש"ך ואתר
האקדמיה: אֲטַע אֶפְדְּנִי, וללא תיבת אֶהְלִי. אֶפְדְּנִי.
כ"ה במח' בולוניא, שד"ל, רומניא, קד"ן, קד"מ"א, גולד'
ואתר האקדמיה. במח' רמ"ו, קד"א וכ"י: אֶפְדְּנִי, כנמצא
בדני'. בְּצִלְמוֹת. באתר האקדמיה: בְּצִלְמוֹת.
אֲטוֹשָׁה וְאֲשַׁכְּנָה. כ"ה באתר האקדמיה ושד"ל
במכב"ר, עמ' 55. באתר האקדמיה חרוז זה בא לאחר
אֲטַפֵּל אֶת הַמַּחֲכִים לַמּוֹת. במח' רומניא, קד"א, שד"ל
ראש"ך וגולד': אֲטוֹשָׁה וְאֲשַׁכְּנָה. במח' רמ"ו, בולוניא
וכ"י: אֲנַהֵג וְאֲשַׁכְּנָה. אֲטַפֵּל אֶת. כ"ה במח' רמ"ו,
קד"א, גולד', עה"ב, אשכנזים וכן נראה מרומניא. במח'
בולוניא, שד"ל וכ"י: אֲטַפֵּל אֶת. אֵימָתִי מִי גִבֹר. כ"ה
במח' רמ"ו, בולוניא, שד"ל וגולד'. במח' רומניא: אֵימָתִי
מִי גִבֹר. וללא יראה-מוֹת. במח' רומניא הפסוק
בשלמותו. בְּכַל-שָׁנָה אוֹמְרַת. כ"ה במח' רמ"ו,
בולוניא, שד"ל וגולד'. במח' רומניא ואתר האקדמיה:
בְּכַל-שָׁנָה אוֹמְרַת. הִיא שָׁנָה זֹאת. כ"ה בנוב"ר ובמח'
רומניא. בנוסחאות האשכנזים: הִיא הַשָּׁנָה הַזֹּאת. אִם-
לֹא כִּי יִד. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא, שד"ל, גולד' ואתר
האקדמיה. במח' רומניא: אֲמַנְסֵם כִּי יִד.

אָפּוּף לְךָ רֵאשׁ חִילִי. אַכְרָעָה לְךָ בְּרַךְ לְחַתֵּל מַחְלִי. אַכְתִּירְךָ
 בְּשִׁיר כְּשִׁירֵי מַחֻלִי. אַכּוֹן מִי יתְנַךְ כְּאֵחַ לִי: אֶל־תִּשְׁכַּח צַעֲקַת
 אֲרִיאֵל. אֱלֹיו לְאָגֵר יְהוּדָה וַיִּשְׂרָאֵל. אֱלֹפֵי שְׁנָאָן אֲשֶׁר מָסַר
 אֵל. לֵאמֹר מִי יתֵן מִצִּיּוֹן יִשׁוּעַת יִשְׂרָאֵל:

יִשְׂרָאֵל לְמַעַת בְּדַרְכֵי לֹא־הֶלְכוּ. עֲזָבוּנִי וְעֲזָבְתִּים וְשָׁכְבוּ.
 זַעֲמָתִי וּפְנֵי מַהֶם נִהַפְּכוּ. רַגְנָתִי וְהִילַלְתִּי. אֵיכָה
 תִּפְאַרְתִּי מִרְאֲשׁוֹתֵי הַשְּׁלִיכוּ:

יִשְׂרָאֵל שְׁתִּילִי בֵּיתִי. מֵאֲסוּ וַגְרָשׁוּ מִנְּחֻלְתִּי. וּכְלֵא אָבו
 קָשָׁב דְּבָרֵי תוֹכְחָתִי. אָסְפוּ וַיְדִי

ח"ג והערות

אכתירך בְּשִׁיר. כ"ה בנוב"ר, אשכנז ואתר האקדמיה.
 במח' רומניא: אכתירך שִׁיר, ללא ב'. כְּשִׁירֵי מַחֻלִי.
 באשכנז: 'משירי מחולי'. במח' רומניא: 'בְּשִׁירֵי מַחֻלִי'.
 באתר האקדמיה: שירי מחולי. מי יתנך כאח לי.
 במח' רומניא הפסוק בשלמותו. אֶל־תִּשְׁכַּח. במח'
 רומניא: אֵל אֶל־תִּשְׁכַּח. אֱלֹיו לְאָגֵר. כ"ה במח' רמ"ו,
 בולוניא, שד"ל וגולד'. במח' רומניא: 'אליו לְאָסוּף'. מי
 יתן מִצִּיּוֹן וכו'. במח' רומניא הפסוק בשלמותו, ובוה
 מסתיימת הקינה. יִשְׂרָאֵל לְמַעַת בְּדַרְכֵי וכו'. נמצא
 גם באתר האקדמיה. לְמַעַת בְּדַרְכֵי. באתר האקדמיה:
 'מעַת בְּדַרְכֵי'. וְשָׁכְבוּ זַעֲמָתִי. תיבות אלו אינן
 בנוסחאות האשכנזים ואתר האקדמיה. רַגְנָתִי
 וההילתִּי. בנוסחאות האשכנזים נוסף: יַמְעִי וְלִבִּי נִשְׁפְּכוּ.
 יִשְׂרָאֵל שְׁתִּילִי בֵּיתִי. סלסלה, ס"י שמואל. מֵאֲסוּ
 וַגְרָשׁוּ. כצ"ל, ובשעות נוקד במח': מֵאֲסוּ וַגְרָשׁוּ. אָסְפוּ
 וַיְדִי. כצ"ל. במח' רמ"ו, בולוניא ושד"ל: אָסְפוּ וַיְדִי.

מקורות ומקבילות

אָפּוּף לְךָ רֵאשׁ. ע"פ ישע' נח, ה. חילי. ע"פ חבק' ג, יט.
 אַכְרָעָה לְךָ בְּרַךְ. ע"פ עזר' ט, ה. לחתל - לחזק. ע"פ יחז'
 טז, ד ורש"י; חז"ל, ע. מחלי. ע"פ שמו' כג, כה. אַכְתִּירְךָ.
 ע"פ חז"ל, ה. היכלות, עמ' 114, 'מכתורי כתרים מרגני עליון
 בשירי גילה'; בתמ"ד ח"א, סדר רצה, ס' מז. צִשִׁיר - לעמוד
 לצוא. מְכִילֵי דְרֶשְׁבֵי שְׁמֵי פְרִי טוֹ, פ"א, ע"פ ישע' מז, ה;
 ילקו"ש חו', רמז רמז. כְּשִׁירֵי מַחֻלִי. ע"פ תה' ל, יב; צצלו
 העניית, דף לא ע"א, 'עמיד הקב"ה לעשות מחול ללדיקים' וכו'.
 אַכּוֹן. ראו קינות לצ"ח, הערה כט. מי יתנך כאח לי. שה"ש
 ח, א; פדר"ך פ' טז, ס' ה. אֶל תִּשְׁכַּח צַעֲקָתִי. ע"פ תה'
 ט, יג. אֲרִיאֵל - 'ישאל שנקראו אריאל', פסר"ב פ' טז, ד"ה
 ד"א וימנך. ראו רד"ק ישע' ב, כט. אֱלֹיו לְאָגֵר וַיִּשְׂרָאֵל.
 ע"פ ישע' יא, ריב; מדת"ג פ' מסעי, ס' י; מדת"ה מ' קז,
 ס' ד. לְאָגֵר. ע"פ מש' ו, ח; צ"ר פ' ל, א, ס' ח. אֱלֹפֵי
 שְׁנָאָן. ע"פ תה' סה, יח; מתע"ד פ' לב, פ"ט, 'ורדו עמו מחנות
 מחנות של מלאכי השרת'. אֲשֶׁר מָסַר אֵל - מלאכים. ע"פ צצלו
 מחנות, דף פו ע"א ורש"י ד"ה שומרים. מי יתן מִצִּיּוֹן וכו'.
 תה' יד, ז; ויק"ר פ' כד, ס' ד; מדת"ה מ' יד, ס' ו. יִשְׂרָאֵל
 בְּדַרְכֵי לֹא הֶלְכוּ. ע"פ שופ' ב, ח; מ"א יא, לג. עֲזָבוּנִי וְעֲזָבְתִּים
 וְשָׁכְבוּ. ע"פ דב' לא, טזח. זַעֲמָתִי. ע"פ ישע' י, ה; זכ' א, יב; תה' קב, יא; איכ' ב, ו. וּפְנֵי מַהֶם נִהַפְּכוּ. ע"פ דב' לא, יח;
 ישע' נט, ב; תה' ל, ח. רַגְנָתִי. ע"פ דב' א, כז. וְהִילַלְתִּי. ע"פ ישע' יג, ה; ירמ' ד, ח; יוא' א, ה. יִשְׂרָאֵל שְׁתִּילִי בֵּיתִי. ע"פ
 יחז' ח, כג; תה' כב, יד; מדת"ה מ' כב, ס' יא. מֵאֲסוּ. ע"פ ויק' כו, מג; ישע' ה, כד; איכ"ר פתיח' ב, א"ר יודן כי מֵאֲסוּ
 חז' וכו'. וַגְרָשׁוּ מִנְּחֻלְתִּי. ע"פ מ"ב כה, יד; דה"צ ז, כ; איכ"ר פ' א, ס' ג, 'כבר גרשו אתכם', ע"פ ירמ' ג, ח. וּכְלֵא אָבו
 קָשָׁב. ע"פ ישע' ל, ט; יחז' כ, ח; מדת"ג (ורשא), פ' יחז, ס' ד. דְּבָרֵי תוֹכְחָתִי. ע"פ חז"ל, יג, ו; מדר"ב צמ' פ' ל, פט"ו,
 'הקשיבי לדברי תוכחה'. אָסְפוּ. ע"פ ישע' כד, כב; הוש' י, ו. וַיְדִי כַּכֵּה עַל אֲחַתִּי. ע"פ חז"ל, כג, ב.

כְּבִדָּה עַל־אֲנַחְתִּי. לְמַטָּה לְמַטָּה עַד־עַפְרֵי אֲדַמְתִּי. אֵיכָה
תִּפְאַרְתִּי:

לְמָה תִּרְיִבוּ אֵלַי כָּלְכֶם.

חֲזַקוּ עָלַי דְּבַרְיֶכֶם. מִיִּדְכֶם הֵיְתָה זֹאת לְכֶם:

אֵיכָה תִּפְאַרְתִּי מֵרֵאשׁוֹתַי הַשְּׁלִיכוּ. וּכְנַגְד כֶּסֶף
הַכְּבוֹד צָלַם

הַמְלִיכוּ. וּבַחֲלָלִי תִנְאִי אֲשֶׁר חוֹזֵי גַמְלָכוּ. נִם אִם־בְּחַקְתִּי תִלְכוּ:
לְמָה תִּרְיִבוּ אֵלַי כָּלְכֶם.

חֲזַקוּ עָלַי דְּבַרְיֶכֶם. מִיִּדְכֶם הֵיְתָה זֹאת לְכֶם:

בְּלַע שׁוֹפְטִי בְּמוֹעֲצוֹת עוֹוֹתֶם. וּפְנִים הִסְתִּיר מִהֶם כְּשָׁר
עוֹתְתֶם. וַיּוֹמַר לְאַבְק מְטָרִם לְהִבְעִיתֶם. חֲלָף וְנָתַתִּי גִשְׁמֵיכֶם

מקורות ומקבילות

למטה למטה עד עפר. ע"פ דב' כה, מג; אגז"ר פ"ו ל"ט, ס"א א, 'וכשחיון עושין רלוני כשם שהעפר למטה' וכו'. עפר אדמתו. ע"פ יח' יט, יב; איכ' ג, א; ג, כט. למה תריבו אלי כולכם. ירמ' ג, כט. חזקו עלי דבריכם. מלא' ג, יג. מידכס היטה זאת לכס. ע"פ מלא' א, ט. איכה תפארתי. ע"פ איכ' ג, א. מראשנותי השליכו. ע"פ ירמ' יג, יח; איכ' ד, א. וכנגד כסף הכבוד. ע"פ ירמ' ח, יב ורש"י; מדת"ג (וורשא), פ"ו ויקהל, ס"א ז. אלס המליכו. ע"פ מ"צ כה, ז; ירושלמי יומא פ"ד, ה"ד; צבלי גיטין, דף ז ע"א. ונחללי תנאי. ע"פ אגז"ר פ"ו ע"ו, ס"א א, 'הצרות שכרת הקצ"ה עם האבות אלו מחללין'. חוזי - נבואה. ע"פ מ"צ ח, יג. מנלכו - נחשלו. ע"פ ש"י יט, ז"ח. אלס נחוקתי תלכו. ויק' כו, ב. בלע ישע' כה, ח; איכ' ג, ב. שופטי. ע"פ ישע' א, כג. נמועלות. ע"פ ירמ' ז, כד. עוותס. ע"פ איכ' ג, לו. ופנים הסתיר מהס. ע"פ דב' לב, כ; יח' לט, כג'כד; צבלי חגיגה, דף ה ע"ב. כשר עותחס. ע"פ איכ' ג, כט. גולד. ויומר לאבק מטרים. ע"פ דב' כה, כד. להנעיתס. ע"פ ישע' לג, יד. חלף. ע"פ ירמ' ג, ז. ונתתי גשמיכם

ח"ו והערות

למה תריבו אלי וכו'. פתיחה לקינה הבאה. איכה תפארתי מראשנותי. קינה מאת ר' אלעזר קליר, מכילה 23 בתים ומוסדת ע"פ התיבה הראשונה של איכה פרק שני, בכל אותיות א"ב האות הראשונה במילה השניה של כל בית ע"ס תשריק מתחילתו לסופו ולאחר מכן מסופו לתחילתו. בסוף כל בית, קטע ראשון של פסוקי בחוקותי (ברכות וקללות), בין הבתים פומון מתחלף. קינה זאת נמצאת גם במנהג רומניא, דף רד ע"ב; מח' נירנברג, דף 195-196; גולד', דף מג, ס"י י; מע"צ 336; עה"ב 262; אתר האקדמיה: כ"י קמברידג', ספריית האוניברסיטה, T-S Collection, H 14, 19. וכנגד כסף הכבוד. במח' רומניא ואתר האקדמיה ללא תיבת כסף. ובחללי תנאי. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא ושד"ל. במח' רומניא, גולד' ואתר האקדמיה: בחללי תנאי. נם אס-בחקתי. כ"ה במח' רמ"ו ובולוניא. במח' שד"ל: יאם אס-בחקתי. באשכנו: יאם אס-בחקתי. במח' רומניא: יאם אס-בחקתי, וכ"ה בקצת נוחסאות אצל גולד'. באתר האקדמיה: ערך אס-בחקתי. למה תריבו וכו' חזקו וכו' מידכס היתה זאת לכס. כ"ה במח' רומניא. במח' רמ"ו ובולוניא בא ללא ניקוד וללא תיבות: מידכס היתה זאת לכס. במח' שד"ל, מופיע תיבת 'למה' בלבד, המציין לומר את הפומון. שופטי במועצות. כ"ה במח' רומניא, כ"י ושד"ל, לשון סמיכות. במח' רמ"ו, בולוניא ואשכנו: שופטי במועצות, לשון נפרד. במועצות עוותס. באשכנו, מח' רומניא וכ"י: במועצות עוותס. הסתיר מהם כשר. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא, שד"ל ואשכנו. במח' רומניא ואתר האקדמיה: הסתיר כשר, וללא תיבת 'מהם'. ויומר לאבק. כ"ה בנוב"ר, אשכנו ואתר האקדמיה. במח' רומניא: ויומר אבק, ואולי זו ט"ס. לאבק מטרים. נ"א במח' שד"ל: לאבק מטרי.

**בְּעַתְּם: סְחִי וּמָאוֹס שְׁמִנִי. כְּלָה בְּאָפוֹ וַיִּשְׁטְמֵנִי. נְחוּמִיו מְהֵרָה
יִשְׁעִשְׁעוּנִי:**

**גָּדַע רוּם קַרְנִים וְעֵלּוּמָם הִקְצִיר. וּבְאֶבְחַת חָרֵב שְׁעָרֵיהֶם
הִצִּיר. מִזֵּי רַעֲב עָשׂ בְּקִצְרֵי. תָּמוּר וְהִשְׁיֵג לָכֶם דַּיִשׁ אֶת־בְּצִיר:
לָמָּה תְּרִיבוּ אֵלַי כָּלְכֶם. חִזְקוּ עָלַי דְּבָרֵיכֶם. מִיָּדְכֶם הֵיטָה זֹאת לָכֶם:**

**דֶּרֶךְ קִשְׁתּוֹ וְכִלָּה בְּחָרִץ. וּכְבִּרְזֹל אָפֵל שָׁמַי עֶרְץ. פְּרֻצָּנִי
שָׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה פְּרֻץ. תַּחַת וְנִתְתִּי שָׁלוֹם בְּאֶרֶץ:
סְחִי וּמָאוֹס שְׁמִנִי. כְּלָה בְּאָפוֹ וַיִּשְׁטְמֵנִי. נְחוּמִיו מְהֵרָה יִשְׁעִשְׁעוּנִי:**

**הִיָּה צוּרְכֶם עֲזוּכֶם וּמְשֻׁבְּכֶם. הַפֶּךְ לְאֶכֶזֶר וְנִלְחַם בְּכֶם. הַנּוֹצֵרְכֶם
חוֹשְׁקֵיכֶם תַּעֲבֹכֶם. אָנָּה הַבְּטַחַת וּרְדַפְתֶּם אֶת־אֵיבֵיכֶם:
לָמָּה תְּרִיבוּ אֵלַי כָּלְכֶם. חִזְקוּ עָלַי דְּבָרֵיכֶם. מִיָּדְכֶם הֵיטָה זֹאת לָכֶם:**

ח"ג והערות

סחי ומאוס וכו' מהרה ישעשעוני. באתר האקדמיה איננו. מְהֵרָה ישעשעוני. במח' רומניא: 'בְּמֵהֵרָה ישעשעוני'. וּבְאֶבְחַת חָרֵב. כן מנוקד במקרא ובגולד', ואולי גם במח' בולוניא. במח' רמ"ז ושר"ל: 'וּבְאֶבְחַת חָרֵב'. במח' רומניא: 'וּבְאֶבְחַת חָרֵב'. שְׁעָרֵיהֶם הִצִּיר. כ"ה במח' רמ"ז, בולוניא ושר"ל. במח' רומניא: 'שְׁעָרֵיהֶם הִצִּיר'. באשכנז: 'שְׁעָרֵיהֶם הִצִּיר'. עָשׂ בְּקִצְרֵי. כ"ה בנוב"ר ומח' רומניא, בשי"ן ימנית, וכ"כ הקד"א. באשכנז: 'עָשׂ בְּקִצְרֵי'. בשי"ן שמאלית, וכ"ה בראש"ך ועה"ב. באתר האקדמיה: 'עָשׂ כְּבָרִים בְּקִצְרֵי'. וְכִלָּה בְּחָרִץ. כן באתר האקדמיה: 'כְּבִלְיוֹן וְחָרִץ'. פְּרֻצָּנִי שָׁלֵשׁ. כן מנוקד במח' רמ"ז, בולוניא וכ"ה. במח' שר"ל וחלק מאשכנז: 'פְּרֻצָּנִי שָׁלֵשׁ'. בגולד' ועוד: 'פְּרֻצָּנִי שָׁלֵשׁ', וכן נראה במח' רומניא. באתר האקדמיה: 'בְּמִקּוֹם אֶחָד פְּרֻצָּנִי שָׁלֵשׁ'. עֲזוּכֶם. באתר האקדמיה: 'זִמְעוּכֶם'. הַפֶּךְ לְאֶכֶזֶר. כ"ה בנוב"ר ומח' רומניא. באשכנז: 'הַפֶּךְ לְאֶכֶזֶר', כמו באי"ל, טו. הַנּוֹצֵרְכֶם חוֹשְׁקֵיכֶם. כ"ה במח' רמ"ז, בולוניא, קד"א, כ"ה ואשכנז, ואיננו בלשון תמיה. חוֹשְׁקֵיכֶם. באתר האקדמיה: 'הַנּוֹצֵרְכֶם חוֹשְׁקֵיכֶם'. באשכנז נוסף: 'הַנּוֹצֵרְכֶם רְחִיקֵיכֶם חוֹשְׁקֵיכֶם', אך בנוב"ר רומניא, ככפנים. חוֹשְׁקֵיכֶם תַּעֲבֹכֶם. באשכנז: 'חוֹשְׁקֵיכֶם תַּעֲבֹכֶם'. אָנָּה. במח' רומניא: 'אָנָּה'. באשכנז: 'אָנָּה'. הַבְּטַחַת וּרְדַפְתֶּם. כ"ה במח' רמ"ז, כ"ה, אשכנז ורומניא. במח' שר"ל: 'הַבְּטַחְתֶּנוּ וּרְדַפְתֶּם'. במח' בולוניא: 'הַבְּטַחְתֶּם וּרְדַפְתֶּם'.

מקורות ומקבילות

נעתם. ויק' כו, ד. סחי ומאוס שמני. ע"פ אי"כ ג, מה. כלה נאלפו וישטמני. ע"פ אי"כ טו, ט. נחומיו מהרה ישעשעוני. ע"פ תה' לד, יט; מהע"ד פכ"ו, פ"ט, 'אלו חכרין נחמות שכתבת לנו ומשחטשין בהן'. גזע רוס קרנס. ע"פ אי"כ ז, ג. ועלומס הקליר. ע"פ תה' פט, מו; אי"כ ז, כה. ובאנחת חרב. ע"פ יחז' כה, כ. שטריהם הליר. ע"פ דב' כח, נב. מזי רעב. ע"פ דב' לז, כד. עש בקליר. ע"פ ישע' נה, ח וירמ' ג, טו. והשיג ללס דיש את כליר. ויק' כו, ה. דרך קשתו. ע"פ אי"כ ז, ד. וכלה נחרץ. ע"פ ישע' י, כג. וכנרזל אפל שמי ערץ. ע"פ ויק' כו, יט. פרלני שלש עשרה פרץ. ע"פ משנ' מידות פ"ב, מ"ג; ירושלמי שקלים פ"ו, ה"ב, י"ג פרלות היו זו וכו'. ונחתי שלוס נחרץ. ויק' כו, ו. היה לורכס. ע"פ אי"כ ז, ה. עוזכס ומשנכס. ע"פ תה' נט, יח. הפך... וללחס נכס. ע"פ ישע' סג, י. הפך לאכזר. ע"פ אי"כ ל, כה. הנוצרכס. ע"פ דב' לז, י; מש' כז, יח. חושקכס. ע"פ דב' ז, ז. תענכס. ע"פ תה' קו, מ. ורדפתס את לויניכס. ויק' כו, ז.

וַיַּחְמַס פְּנֵה צֶדֶק מְלֹאָה. כִּי־בַמְשִׁכִּיתָהּ מִצָּא כָל־טְמֵאָה.
וּמִכְבֻּדֶיהָ הַזֵּילוּהָ כְּדוּהָ מִטְמֵאָה. בְּשִׁנּוּי וְרַדְפוֹ מִכֶּסֶם חֲמִשָּׁה מְאָה:
סָחִי וּמֵאוֹס שְׂמָנִי כִּלְהָ בָאֶפוֹ וַיִּשְׁטְמֵנִי. נַחֲמֵנוּ מִהֲרָה יִשְׁעֵשְׂעוּנֵינוּ:
זָנַח עֲלֵינוּ קָרִית מוֹעֲדֵיכֶם. וְהֶאֱבִיל שְׁעָרֵי חֵיל עֲמִידַת רַגְלֵיכֶם.
מִי־בִקֵּשׁ זֹאת פֶּן וְהִגְלַכֶם. וְגָמַר אָמַר וּפְנִיתִי אֵלֵיכֶם:
לָמָּה תָרִיבוּ אֵלַי בְּלַכֶם. חֲזָקוּ עָלַי דְּבָרֵיכֶם. מִיְדָכֶם הֵיטָה זֹאת לָכֶם:
חֲשַׁב שְׁנֵאת אִם לָקַט כְּשׁוֹשָׁן. וּמִחֶלֶב עוֹלָלָהּ אוֹתָהּ דִּשְׁן. קִיטוֹר
חֲפָתָהּ הָעֵלָה כְּכַבֶּשֶׁן. וְשָׁאֲלוּ אֵיךְ דָּגָן וְאֶכְלָתֶם יֶשֶׁן נוֹשָׁן:
סָחִי וּמֵאוֹס שְׂמָנִי כִּלְהָ בָאֶפוֹ וַיִּשְׁטְמֵנִי. נַחֲמֵנוּ מִהֲרָה יִשְׁעֵשְׂעוּנֵינוּ:
טָבְעוּ נְכֶסוֹ רוּבְדֵי דוּכְנֵי. בְּגִי חֲמַת כְּנָקְטֵל מְכַהְנֵי. אֶלְף וְחִמְשׁ
מֵאוֹת גְּלָה יְסוֹד מְכוּנֵי. וְסַע מְתוּכֵי אָמַר וְנִתְתִי מְשֻׁכְנֵי:

מקורות ומקבילות

וַיַּחְמַס פְּנֵה. ע"פ או"כ ב, ג, ה. פנה - ויקר ומולק. ע"פ ירמ' גח, כו ומלנ"ס. צדק מלאה. ע"פ ישע' א, כא; לג, ה; צ"ר פ"ו מנ, ס"ו ו, צדק נקראת ירושלים. צמשייתה מלא כל טמאה. ע"פ יח' ת, יב"ג. ומכבדיה הזילה. ע"פ או"כ א, ת. כדוה מטמאה. ע"פ ישע' ל, כב; או"כ א, יג. ורדפו מכס חמשה מלה. ויק' כו, ת. זמח עליון. ע"פ או"כ ב, ז. קרית מועדיכם. ע"פ ישע' לג, כ. והאגיל שערי חיל. ע"פ או"כ ב, ת. ראו קניות לצ"ח, ס"ו ט. עמידת רגליכם. ע"פ תה' קכב, ב. מי נקש זאת. ישע' א, יב. פן. ע"פ ישע' י, יד. והגלס. ע"פ מ"צ כד, יד. וגמר אומר. ע"פ תה' עז, ט. ופניתי אליכם. ויק' כו, ט. חשב. או"כ ב, ת. שנאת אס. ע"פ או"כ ב, ה; מכדרי' מס' דשירה, פ"ה; מדח"ג פ"ו בחקותי, ס"ו ב. לקט כשושן. ע"פ שה"ש ב, א. ומחלג עוללה. ע"פ ויק' כו, כט. אותה דשן. ע"פ ישע' לד, ז. קיטור... העלה ככבשן. ע"פ צ"ר יט, כה; מ"צ כה, ט. ושאלו איך דגן. ע"פ או"כ ב, יב. ואכלתם ישן טשן. ויק' כו, י. טבעו. או"כ ב, ט. רובדי. ע"פ משנ' יומא פ"ד, מ"ג. דוכני. ע"פ משנ' ערכין פ"ב, מ"ו. בני חמת כנקטל מכהני. ע"פ מ"צ כה, יח; יח"כא. גילה יסוד. ע"פ מ"כ א, ו. מכוני. ע"פ ש"י טו, ה; מ"א ה, יג. וסע מתוכי. ע"פ צצ"ו ר"ה, דף לא ע"א; סט"ר פ"ו כו. ונתתי משכני. ויק' כו, יא.

ח"נ והערות

פְּנֵה צֶדֶק. באשכנו ומח' רומניא: פְּנֵת צֶדֶק. צֶדֶק מְלֹאָה. במח' רומניא: צֶדֶק מְלֹאָה. מִצָּא כָל־טְמֵאָה. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא, שד"ל ואשכנו. במח' רומניא: מִצָּאָה כָל־טְמֵאָה. וְהֶאֱבִיל כ"ה בנוב"ר ואשכנו. במח' רומניא: וְהֶאֱבִיל, ללא וי"ו. שְׁעָרֵי חֵיל. כ"ה בנוב"ר ואשכנו. בכ"י: שְׁעָרֵי חֵיל. במח' רומניא: יְשָׁרֵי חֵיל. פֶּן וְהִגְלַכֶם. באשכנו: יְפִן וְהִגְלַכֶם. במח' רומניא: יְפִן וְהִגְלַכֶם. חֲשַׁב שְׁנֵאת אִם. באשכנו: חֲשַׁב שְׁנֵאת אִם. במח' רומניא: חֲשַׁב שְׁנֵאת אִם, ותיבת 'אום' באה פעמיים: לָקַט כְּשׁוֹשָׁן. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא, שד"ל ובאשכנו. בחלק מאשכנו: לָקַט כְּשׁוֹשָׁן. במח' רומניא: לָקַט כְּשׁוֹשָׁן. אוֹתָהּ דִּשְׁן. במח' נירנברג, ראש"ך, עוד כ"י ואתר האקדמיה: יְחַרְבֵּ דִשְׁן. ואכלתם ישן. בנוסחאות האשכנזים ומקצת כ"י בגולד' נוסף: תְּמֹר וּמִכְבֻּדֶיהָ הַזֵּילוּהָ כְּדוּהָ מִטְמֵאָה. כ"ה בכ"י: מח' נירנברג, עה"ב וגולד'. במח' רמ"ו, בולוניא ושד"ל: טְבַעוּ נְכֶסוֹ. במקצת אשכנו: טְבַעוּ נְכֶסוֹ. במח' רומניא: טְבַעוּ נְכֶסוֹ. כ"ה במח' שד"ל וכן נראה מבולוניא. במח' רמ"ו וכ"י (כנראה תיקון): בְּגִי חֲמַת. כְּנָקְטֵל. באתר האקדמיה: בְּרַבְלָה כְּנָקְטֵל. כְּנָקְטֵל מְכַהְנֵי. במח' רומניא: כְּנָקְטֵל מְכַהְנֵי. אֶלְף וְחִמְשׁ מֵאוֹת. כ"ה בנוב"ר, קד"ן, מח' רומניא ואתר האקדמיה. בנוסחאות האשכנזים: יְחַרְבֵּי פְּמֹה שְׁנִינִם, זכ"י ג, וכ"ה בסוגריים במח' שד"ל. גְּלָה. כ"ה במח' בולוניא, שד"ל, רומניא, כ"י, נוסחאות האשכנזים, ראש"ך ועה"ב. במח' רמ"ו ונירנברג: יְסוֹד מְכוּנֵי. כ"ה בנוב"ר ואתר האקדמיה. במח' רומניא וראש"ך: יְסוֹד מְכוּנֵי, וכ"ה בפירוש מח' נירנברג (בניגוד לנוסח הפנים). וְסַע מְתוּכֵי.

לְמָה תִּרְיֹבוּ אֵלַי כָּלְכֶם. חֲזַקוּ עָלַי דְּבָרֵיכֶם. מִיִּדְכֶם הֵיטָה זֹאת לָכֶם:

יִשְׁבוּ מִבְּכִים מִנְּאֵק מִתִּיכֶם. בְּאַרְבַּע מִיתוֹת הַפִּיל מִתִּיכֶם.
חָרַב וְרָעַב וַחֲיָה וְדָבָר שַׁחַתְכֶם. כָּסֶר יָצַל פֶּן וְהִתְהַלַּכְתִּי
בְּתוֹכְכֶם:

סָחִי וּמָאוֹס שְׁמִנִי. כֹּלָה בָּאֶפֶס וַיִּשְׁטַמְנִי. נַחֲמֵנוּ מִהֲרָה יִשְׁעֵשְׂעוּנֵינוּ:

כָּלוּ לְשׁוֹד רָגַע אֶהְלִיכֶם. וּבְכֶם נִשְׁבְּעוּ מְהוֹלְלֵיכֶם.
לְחִיקְכֶם שִׁפְכוּ נִפְשׁוֹת עוֹלְלֵיכֶם. בְּמוֹאָסְכֶם שִׁיחַ אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם:

לְמָה תִּרְיֹבוּ אֵלַי כָּלְכֶם. חֲזַקוּ עָלַי דְּבָרֵיכֶם. מִיִּדְכֶם הֵיטָה זֹאת לָכֶם:

לְאַמּוֹתֶם כִּלְכוּל אָנָּה שׁוּעוֹ. וַיִּצּוֹר לְמִלְאָכָיו שָׁח מִנֵּי שְׁעוֹ. אֶרֶץ
הַכְּרָמַל הַבְּאֵתִים וְשִׁעֵשְׂעוֹ. וְשִׁנְאוֹ מוֹכִיחַ וְאִסְלָא תִשְׁמְעוּ:
סָחִי וּמָאוֹס שְׁמִנִי. כֹּלָה בָּאֶפֶס וַיִּשְׁטַמְנִי. נַחֲמֵנוּ מִהֲרָה יִשְׁעֵשְׂעוּנֵינוּ:

ח"ג והערות

מקורות ומקבילות

ישנו מנכים. יחז' ח, יד; איכ' ג, י. מנאק מתיכס. ע"פ אוי' כד, יב. נארינע מיתות הפיל וכו'. ע"פ יחז' יד, כה. ראו צנלי כחוצות, דף ל, סוף ע"א. שחתכס. ע"פ יחז' ה, טז. כסר אל. ע"פ צמ' יד, ט. והתהלכתי בתוככם. ויק' כו, יב. כלו. איכ' ג, יא. לשוד רגע. ע"פ צמ' טז, כה; י, י. אלהיכס. ע"פ תה' עה, ס. זכס נשעו מהולליכס. ע"פ תה' קב, ט. ראו דב' כה, לו. לחיקכס שפכו נפשות עולליכס. ע"פ איכ' ג, יא-יב. צמאכס שיה. ע"פ ויק' כו, מג. אני ה' אלהיכס. ויק' כו, יג. ראו שמו"ר פר' כט, ס' ג. לאמותם כלכול אנה שועו. ע"פ איכ' ג, יב. ואר. ע"פ דב' לב, יח. למלאכיו שח מני שעו. ע"פ ישע' כב, ד ורש"י; מדה"ה מו' קלו, ס' ג. ארץ הכרמל הנאתים. ע"פ ירמ' ג, ז. ושעשעו. ע"פ מד"ז שה"ש (צוה), פר' א, פ"א, ו'להחטין בתוכה'. ושנאו מוכיח. ע"פ עמו' ה, י. ואס לא תשמעו. ויק' כו, יד.

באתר האקדמיה: זסע מתוכו. יִשְׁבוּ מִבְּכִים. כ"ה בפסוק, כ"י, גולד' ומקצת אשכנז. במח' רמ"ו, בולוניא, שד"ל, רומניא ושאר אשכנז: יִשְׁבוּ מִבְּכִים. מִבְּכִים מִנְּאֵק. במח' רומניא: מִבְּכִים מִנְּאֵק. מִנְּאֵק מִתִּיכֶם. כ"ה במח' בולוניא, שד"ל, נירנברג, עה"ב, נוסחאות האשכנזים, כ"י ורומניא. במח' רמ"ו: מִנְּאֵק מִתִּיכֶם. הַפִּיל מִתִּיכֶם. כ"ה במח' בולוניא, שד"ל, נירנברג, עה"ב ונוסחאות האשכנזים. במח' רמ"ו: הַפִּיל מִתִּיכֶם, וכו"ה בכ"י ומח' רומניא. חָרַב. במח' נירנברג: יַחְרַב. כסר יָצַל. בקד"ן, קצת אשכנז וגי' בשד"ל: יָכֶסר יָצַלְס. בראש"ד, פירוש מח' נירנברג ועה"ב: יָכֶסר יָצַלְס. רָגַע אֶהְלִיכֶם. באשכנז: יָכֶרַע אֶהְלִיכֶם. במח' רומניא: יָכֶרַע אֶהְלִיכֶם. באתר האקדמיה: רָגַע וישיבי אלהיכס. ובכס נִשְׁבְּעוּ. באשכנז ובמח' רומניא: זכס נִשְׁבְּעוּ. באתר האקדמיה: זבהס נשבעו. לְחִיקְכֶם שִׁפְכוּ. בדפוס אשכנז: לְחִיקְכֶם נִשְׁבְּכוּ. במח' רומניא: לְחִיקְכֶם שִׁפְכוּ. עוֹלְלֵיכֶם. כ"ה בנוב"ר ומח' רומניא, כנמצא במקצת מקומות במקרא. ברוב המקומות במקרא, בקמ"ן, במקצת דפוס אשכנז ומח' נירנברג: נִפְשׁוֹת עוֹלְלֵיכֶם. בְּמוֹאָסְכֶם שִׁיחַ. בנוסחאות האשכנזים: בְּמוֹאָסְכֶם שִׁיחַ. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם. באתר האקדמיה: זפניתי אליכס. אָנָּה שׁוּעוֹ. כ"ה במח' בולוניא, נוסחאות האשכנזים ורומניא. במח' רמ"ו, קד"א ושד"ל: אָנָּה שׁוּעוֹ. באתר האקדמיה: ידגן אנה שויעו. שׁוּעוֹ. במח' רומניא: שׁוּעוֹ. הַבְּאֵתִים וְשִׁעֵשְׂעוֹ. כן הניקוד בנוב"ר, מח' נירנברג וחלק מאשכנז. בגולד' ועוד אשכנז: הַבְּאֵתִים וְשִׁעֵשְׂעוֹ.

מָה־אֶעֱיֹדֶךָ יִשִּׁיחַ עִסְגֹּרֶיךָ בּוֹסְסוּ־ אֹמְרֵי עַל־סוֹס נָנוּס
 עַל־בֶּן נָסוּ־ גַלְאִיתִי נָשָׂא עֲוֹנוֹתֵיכֶם כְּהַעֲמָסוּ־ וְאִי־סָרְכֶם וְנִמְתִּי
 וְאִם־בְּחַקְתִּי תִמְאָסוּ:

לְמָה תָּרִיבוּ אֵלַי בְּלַכֶּם־ חִזְקוּ עָלַי דְּבַרְיֶכֶם־ מִיֶּדְכֶם הִיתָה זֹאת לָכֶם:

נְבִיאֶיךָ טָעוּ תְרַמִּית שׂוֹא חֲזוֹת־ וְאֶדְרַשׁ לְסַלַח וְנִמְתִּי אִי
 לְזֹאת־ פְּתִיתִים וּכְנַגְדֵי הִשְׁיבוּ עֲזוֹת־ וְאֶנְפְּתִי וְשַׁחְתִּי אֶף־אֲנִי
 אֶעֱשֶׂה־זֹאת:

סָחִי וּמָאוּס שְׁמִנִי כִלָּה בְּאֶפּוֹ וַיִּשְׁטַמְנִי־ נַחֲמוּ מִהֲרָה יִשְׁעֵשְׂעוּנִי:

סִפְקוּ חֲרָקוּ שְׂרָקוּ מוֹנִי־ מִבְּפָנַי וּמִבְּחוּץ לְהַצְמִית אֲמוּנִי־
 כִּי־בָנִים זָרִים חָלְלוּ סְפוּנִי־ לְרַעָה וְלֹא לְטוֹבָה נָם וְנִתְתִי פְּנִי־
 לְמָה תָּרִיבוּ אֵלַי בְּלַכֶּם־ חִזְקוּ עָלַי דְּבַרְיֶכֶם־ מִיֶּדְכֶם הִיתָה זֹאת לָכֶם:

מקורות ומקבילות

מה אעידך. אי"ב, יג. ישיח עסגוריך. ע"פ דה"צ לו, ח. נוספו. ע"פ ישע' סג, יח; ירמ' יב, י. אומרי על סוס וכו' נסו. ע"פ ישע' ל, טז; משר"א פ"ג, עמ' 38. נלאיתי נשוא. ע"פ ישע' ח, יד. כהעמסו. ע"פ מ"א יב, יא. ואי־סרכם. ע"פ הו"ב, ז, יב. ואם בחוקותי תמאסו. ויק' כו, טו. נביאך טעו וכו'. ע"פ יחז' יג, ה; אי"ב, יד. תרמית שוא חזות. ע"פ ירמ' יד, יד; כג, כה; יחז' כג, כח. ואדרוש לסלות. ע"פ ירמ' ה, א. אי לזאת. ירמ' ה, ז. פתיים. שמו"ר פ"ג, ס' ט, 'הצבים ישראל שהוא מפתה אותם', ע"פ ישע' נה, ג. הלשון ע"פ ש"צ ג, כה. השיבו עזות. ע"פ ישע' ה, יט; מש' יח, כג. ולאנפתי. ע"פ מ"א ח, מה; ישע' יב, א. אף אני אעשה זאת. ויק' כו, טו. ספקו חרקו שרקו. ע"פ אי"ב, ג, טרעו. ראו סה' כג, יד. מוני. ע"פ ישע' מט, כו ורש"י ע"פ ויק' כה, יד. מנפנים ומנחוך. ע"פ יחז' ז, טו; אי"ב, כ. להלמית. ע"פ ש"צ כג, מה. אמוני. ע"פ ת"ו ישע' כו, ג. כי בני זרים. ע"פ הו"ב, ז. חללו ספוני. ע"פ יחז' ז, כח"כ; דני' יא, לא. לרעה ולא לטובה. ע"פ ירמ' כה, י; ספר"א, פ"ג בחוקותי, פ"ג, פ"ד ס' ד, 'כשם שנאמר בטובה ופניתי אליכם כך נאמר ברעה ונתתי וכו'. ונתתי פני. ויק' כו, ח.

ח"ג והערות

אומרי על-סוס. במח' רומניא: 'אומרים על-סוס, וכ"ה באשכנז. נ"א בשד"ל: 'אמרו על-סוס. באתר האקדמיה: 'ויאמרו על-סוס. גלאיתי נשא עונותיכם. כ"ה בנוב"ר ובאשכנז. במח' רומניא: 'גלאיתי עונותיכם נשא. כהעמסו. באשכנז: 'כהעמסו. במח' רומניא: 'זלא העמסו. באתר האקדמיה: 'זלא הועמסו. ואי־סרכם. לא נמצא במח' רומניא. ונמתי. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא ורומניא. באשכנז: 'נמתי. במח' שד"ל, הביא את שתי הנוסחאות, אלא שהגיה בתוספת אל"ף, (1) ונאמתי, (2) ונאמתי. ואם־בחקתי תמאסו. כ"ה בנוב"ר ובמקרא. באשכנז, מח' רומניא ואתר האקדמיה: 'אם־בחקתי תמאסו, וללא אל"ף בתיבת אם. נביאך טעו. כ"ה בנוב"ר ואשכנז. במח' רומניא: 'נביאך טעו. באתר האקדמיה: 'נביאך טעו. תרמית שוא חזות. במח' שד"ל נ"א: (ע)תרמית שוא (ל)חזות. ואדרש לסלח. בעה"ב: 'ודרשתי לסלח. ונמתי אי לזאת. כ"ה במח' רמ"ו ובולוניא. במח' שד"ל: 'ונאמתי אי לזאת. באשכנז, קד"ץ, ראש"ך ואתר האקדמיה: 'זפצתי אי לזאת. במח' רומניא: 'זפצתי לזאת, וללא תיבת אי. להצמית אמוני. כ"ה בנוב"ר ובאשכנז. במח' רומניא: 'להשמיד המוני. באתר האקדמיה: 'להכחיד אמוני. ודים. נ"א באשכנז ונ"א בשד"ל: 'כ"באו ודים. במח' רומניא: 'כ"בני בית ודים. במח' נירנברג ועוד: 'כ"בני ודים. חללו ספוני. כ"ה בנוב"ר, מח' נירנברג, קד"ץ וגולד'ר. בדפוסי אשכנז ומח' רומניא: 'חללו צפוני. נם ונתתי.

פָּצוּ זָדִים לְפָנַי מִי־תַחֲלָה. עִם כְּבֹד עֶזְרָא פָּקַד וַיִּלְאֲדָה.
לֹא תַחֲכוּ מוֹפֵת וְאוֹת וּפְלֵאָה. כְּנָסַב וְנָסַע וְנָסַם וְאָסַם
עַד־אֱלֹהִים:

סְחִי וּמָאוֹס שְׁמִנִי כִלְהָ בָאֵפוֹ וַיִּשְׁטְמֵנִי. נַחֲמֵנוּ מִהֲרָה יִשְׁעֵשְׁעוּנֵינוּ:

עֲשֵׂה וַיִּרְם קְדָקֹד כְּגִי שְׂאוֹן. וְדַמֵּי שְׂפָרְגֵי כְּגִי צְמָאוֹן.
וּבְכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה הוֹסִיף יְגוֹן עַל־אוֹן. מֵעַת כָּעַס וְנָסַם וְשִׁבְרַתִּי
אֶת־גְּאוֹן:

לְמָה תִרְיָבוּ אֵלַי כְּלַכֶּם. חֲזַקוּ עָלַי דְּבָרֵיכֶם. מִיְדַכֶּם הֵיטָה זֹאת לָכֶם:

צָעַק הוּא וְאֲשַׁפָּה הָרִיק. מִפֶּה וּמִפֶּה הֵבִיא מַעְרִיק. וּבִלְעָגִי
מְעוֹג שְׂנֵי צָר הֶחְרִיק. וּבְכִלְהָ כַחֵי כְּגוֹאֵם וְתָם לָרִיק:
סְחִי וּמָאוֹס שְׁמִנִי כִלְהָ בָאֵפוֹ וַיִּשְׁטְמֵנִי. נַחֲמֵנוּ מִהֲרָה יִשְׁעֵשְׁעוּנֵינוּ:

ח"ג והערות

במח' שד"ל: יצאם ונתתי. במח' רומניא ואתר האקדמיה ללא תיבת ינס. פצו זדים לפני מי־תחלה. כ"ה בנוב"ר ואשכנז. במח' רומניא: פצו צרים לפני מתהלה. פקד וילאה. כ"ה בנוב"ר ובאשכנז. במח' רומניא: פקד וילא. בקד"ץ, נ"א במח' שד"ל וגולד'ר: פקד מלא. באתר האקדמיה: פקד ויכלה. וילאה לא. במח' רומניא: וילא וילא, בתוספת וי. לא תחכו. בכ"י נוסף בגליון תיבת 'עוד', וכ"ה בנוסחאות האשכנזים, מח' רומניא ואתר האקדמיה, אבל איננו בנוב"ר וכ"י בנוסח המקורי. מופת ואות ופלא. במח' רומניא: מופת ואות פלא. בגולד'ר: אות ומופת ופלא, וכן בעוד אשכנז. במח' נירנברג: עוד מופת ופלא. בעוד אשכנזים: עוד למופת ופלא. כנסב ונסע. כ"ה בנוב"ר ואתר האקדמיה. במח' רומניא: כנסב ונסע. בגולד'ר: כנסב ונסע. אשכנז: אגף ונסע. ונס ואס'עד. במח' שד"ל: ינאם ואס'עד. כגי צמאון. כ"ה במח' בולוניה ושד"ל. במח' רומניא, אשכנזים ואתר האקדמיה: יגיא צמאון. במח' רמ"ז: כגי צמאון. ונס ושברתי. במח' שד"ל: ינאם ושברתי. צעק הוה הוה. במח' רומניא: צעק אוי אוי. ונאשפה הריק. באשכנז: ינאשפתו הריק. ובילעגיי מעוג שני. במח' רומניא: יבלעגיי מעוג שני. כגואם ותם. כ"ה במח' רס"ד־רס"ה, בולוניה, כ"ה, רומניא, נ"א בשד"ל ואתר האקדמיה. באשכנז: ינאם ותם. במח' שד"ל: יבואם ותם.

מקורות ומקבילות

פלו זדים. ע"פ אי"כ 3, טו. תקלה. ע"פ שמו"ל 3, יא. עס כנד עון. ישע"ר 4, ד. פקד. ע"פ ירמ' ה, ט; יא, כג; כג, 3. וילאה. ע"פ ישע"ר 4, יד. לא תחכו מופת וכו'. ע"פ דב' לא, יא; 33לי חגיגה, דף ה ע"ב, 'עמא דאהדרינהו מריה לאפיה מנייה'. כנסב ונסע. ע"פ רש"י ה, טו. ואס עד אלה. ע"פ ויק' כו, יא. עשה. אי"כ 3, ת. קדקוד בני שאון. ע"פ ירמ' מה, מה. ראו קינות לב"א, ס' ט. ודמי שכרני. ע"פ ישע"ר מט, כו. כגי צמאון. כמו תה' כג, ד. צמאון. ע"פ דב' כה, מה. ובכל שנה ושנה הוסיף וכו'. ראו משני סוטה פ"ט, מ"ג. יגון על און. ע"פ ירמ' ה, יא; מה, ג; יח' כג, לג. ושברתי את גאון. ע"פ ויק' כו, יט. לעק. אי"כ 3, יא. הוה הוה. ע"פ זכ' 3, י. ואשפה הריק. ע"פ אי"כ ג, יג. מעריק - ערק. ע"פ תי"ו ב' לא, כב; חו"י ג, ג. ראו קינות לב"א, ס' ט. ובלעגיי מעוג. ע"פ תה' לה, טו. שני צר החריק. ע"פ תה' לו, יב; חו"י טו, ט; אי"כ 3, טו. וכלה כוחי. ע"פ תה' עא, ט. ותם לריק. ויק' כו, ב.

יצאם ושברתי. צעק הוה הוה. במח' רומניא: צעק אוי אוי. ונאשפה הריק. באשכנז: ינאשפתו הריק. ובילעגיי מעוג שני. במח' רומניא: יבלעגיי מעוג שני. כגואם ותם. כ"ה במח' רס"ד־רס"ה, בולוניה, כ"ה, רומניא, נ"א בשד"ל ואתר האקדמיה. באשכנז: ינאם ותם. במח' שד"ל: יבואם ותם.

קוּמִי דַּפְקִי שׁוּעֵי אֱלֹהֵי דְדָמִי. וְתַנִּי כְּאוֹב קוֹלֶךָ מֵאַרְצֵי וְדָמִי. מִי
 רֹאשׁ הַשְּׁקָנִי וְהַדְּמִי. וְחֻשְׁךָ הַלּוּכִי בְּגָאֵם וְאִם־תִּלְכוּ עִמִּי:
 לְמָה תִּרְיֵבוּ אֵלַי בְּלִבְכֶם. חֲזַקוּ עָלַי דְּבִרְיִכֶם. מִיִּדְכֶם הֵייתָה זֹאת לָכֶם:

רְאֵה גּוֹרֵל אֹיֶת הַוּשֵׁם לְעֵית־. וְלִקְאֵת מִדְּבַר הֵייתִי דְמוּת־.
 גּוֹלָה גְנוּיִת וְסוּרָה כְּגוּיִת־. בְּשִׁמְעִי וְהִשְׁלַחְתִּי בְכֶם אֶת־חֵית־:
 סְחִי וּמֵאוֹס שְׁמִנִי. כְּלָה בְּאִפּוֹ וַיִּשְׁטַמְנִי. נַחֲמוּ מִהֲרָה יִשְׁעֵשְׂעוּנִי:

שָׁכְבוּ בְּעֵלוֹף כְּתֹא וְאִין דּוֹלָה. הַמְּלֵאִים גְּעַר לְאִין מֵרְפֵא
 עוֹלָה. וְהִרִי כְּמָה שְׁנִים לְהִתְכַּלָּה. אֲנוּשִׁים בְּנוֹכַח וְאִם־בְּאֵלָה:
 לְמָה תִּרְיֵבוּ אֵלַי בְּלִבְכֶם. חֲזַקוּ עָלַי דְּבִרְיִכֶם. מִיִּדְכֶם הֵייתָה זֹאת לָכֶם:

תִּקְרֵא אִיד עוֹלְלָתִי עַל־אֲדָמוּנִי. לְסַחְפוֹ וּלְשִׁסְפוֹ שְׁבַע־תִּים

מקורות ומקבילות

קוּמִי. אי"ב, ג, יט. דפקי. ע"פ ילקו"ש תה' רמח חרעה, ודפק
 על פתחו של מלך וכו'. שוועי אל דמי. ע"פ ישע' סג, ו.
 ותני כאוב קולך מארץ. ע"פ ישע' כט, ד. ודומי. ע"פ תה'
 סג, ו. מי ראש השקני והדמי. ע"פ ירמ' ח, יד. וחשך
 הלוכי. ע"פ ישע' ג, י ורש"י. ואם תלכו עמי. ע"פ ויק' כו, כא.
 ראה. אי"ב, ג, כ. גורל אֹיֶת. ע"פ תה' קלג, יג. הוּשֵׁם לְעֵית.
 ראו ח"ג והערות. ולקאת מדבר הייתי דמוית. ע"פ תה' קכ, ז.
 ראו רש"י ורד"ק ד"ה דמיתו. גולה גוּיִת וסורה כגוּיִת. ע"פ
 ישע' מט, כא ואי"ב, ד, טו. בשמעני. ע"פ ישע' מח, ח. והשלחתי
 נכס את חית השדה. ויק' כו, כג. שכנו בעלוף כחל. ע"פ
 ישע' נא, כ; אי"ב, ג, כא. דולה. ע"פ תה' ל, ג. המלאים
 גער. ע"פ ישע' נא, כ. לאין מרפא עולה. ע"פ דה"צ לו, טז.
 והרי כמה שנים. ע"פ זכ' ז, ג. להתכלה. ע"פ ישע' י, כג.
 יחו' יא, יג. אנושים. ע"פ ירמ' טו, יח. ואם באלה. ויק'
 כו, כג. תקרא. אי"ב, ג, כג. איד. ע"פ ירמ' מט, ח. עוללתי.
 ע"פ אי"ב, ח, כג. על אדמוני - על עשו. ע"פ צר' כה, ל.
 לסחפו. ע"פ ירמ' מו, טו. ולסספו. ע"פ ש"א טו, לג. שבעתים.
 ע"פ תה' עט, יב; מדת"נ פ"ר כי תלא, ס"ו י.

ח"ג והערות

קוּמִי דַּפְקִי. באשכנז: 'קומי דפקי'. כאוב קולך מארץ
 וְדָמִי. באשכנז: 'כאוב מארץ קולך ודמי'. במח' רומניא:
 'כאוב מארץ קולך ודומי'. מי ראש. במח' רומניא
 ואתר האקדמיה: 'מי רוש'. השקני וְהַדְּמִי. כ"ה בנוב"ר
 ואתר האקדמיה. באשכנז: 'השקני וְהַדְּמִי'. במח' רומניא:
 'השקני וְהַדְּמִי'. וְחֻשְׁךָ הַלּוּכִי בְּגָאֵם. באשכנז: וְחֻשְׁךָ
 הַלּוּכִי בְּגָאֵם. במח' רומניא: וְחֻשְׁךָ הַלּוּכִי בְּנוֹכַח. באתר
 האקדמיה: וְחֻשְׁךָ הַלּוּכִי בְּנוֹכַח. ראה גּוֹרֵל אֹיֶת
 הוּשֵׁם. כ"ה בנוב"ר, אשכנז ואתר האקדמיה. במח'
 רומניא: 'ראה גּוֹלָה רְעִים שְׁמֹקֶה'. ג"א בשד"ל: 'ראה
 גּוֹרֵל אֹיֶת רְעִים הוּשֵׁם'. במקצת אשכנז: 'ראה גּוֹרֵל הוּשֵׁם
 לְרְעִים'. הוּשֵׁם לְעֵית. הוא שם עיר בישע' י, כח
 וראו יהו' ח, כ. במקצת אשכנז וגולד' מנוקד: 'הוּשֵׁם
 לְעֵית', ופירשוהו, שהוא לשון 'שמו את ירושלים לעינים,
 (תה' עט, א), לעי השדה'. גולה גְנוּיִת וְסוּרָה כְּגוּיִת.
 כ"ה בנוב"ר, גולד' ואתר האקדמיה. במח' רומניא: 'גולה
 כְּגוּיִת וְסוּרָה כְּגוּיִת'. בחלק מאשכנז: 'גולה כְּגוּיִת וְסוּרָה
 כְּגוּיִת'. וְהִרִי כְּמָה שְׁנִים. כ"ה בנוב"ר ובאשכנז. במח'
 רומניא: 'זהירי תשע מאות וְחֻמְשִׁים וְחֻמְשִׁים שְׁנָה'. נוסח
 כ"י אחד בגולד': 'אֵלַף וּמֵאָה וְשֵׁשׁ וְעוֹד'. באתר האקדמיה: 'זהירי אלף ועשרים וחמש שנה'. באשכנז
 ומח' נירנברג נוסף: 'הִקְמִי לְהִתְכַּלָּה'. אנושים בְּנוֹכַח. באשכנז, מח' רומניא ואתר האקדמיה: 'אנושים בְּנוֹכַח'.
 איד עוֹלְלָתִי. במח' שד"ל: 'איד עוֹלְלָתִי'. עַל־אֲדָמוּנִי. כ"ה במח' רמ"ו (שונה ע"י הצנזורה), בולוניא, שד"ל,
 אשכנז ואתר האקדמיה. במח' רומניא: 'עַל־אֲדָמוּנִי'. בקד"א: 'עוֹלְלָתִי לְאֲרָמוּנִי'. לְסַחְפוֹ וּלְשִׁסְפוֹ. במח' רומניא
 ואתר האקדמיה: 'לְסַחְפוֹ וּלְשִׁסְפוֹ', וללא וי"ו. שְׁבַע־תִּים כְּאוֹנִי. בכ"י, מח' רומניא ואתר האקדמיה: 'שְׁבַע־תִּים
 כְּאוֹנִי'.

בְּאוֹנֵי תְהוֹם צָרִי בְּצֵאת קוֹל מְאַרְמוֹנֵי בְּנֵה־מִמְתִּי בְּרִיב
וְהִלַּכְתִּי אֶף-אֲנִי:

סְחִי וּמְאוֹס שְׁמֵנִי כִּלְהָ בָּאפוּ וַיִּשְׁטְמֵנִי נַחֲמוּ מְהֵרָה יִשְׁעֵשְׁעוּנִי:

אֲנִי לְבִטְתִּי מִיַּד כָּל-עוֹבֵר. עֲבוּר שְׁעֵשׂוּעֵי כִּי-תַעֲבֹתִי
מִלְּחֶבֶר. זְרוּמִים הָעִיר
עָלִי לְהִתְגַּבֵּר. רְדוֹת בִּי וְעוֹלָלִי לְשִׁבְרִי. לָכֵן קוֹנְנֵתִי אֵיכָה
אֲשַׁפְּתוּ פְתוּחַ כְּקָבֵר:

אֵיכָה אֲשַׁפְּתוּ פְתוּחַ כְּקָבֵר. וְלְרוּדֵי בְּאֵף הוֹסִיף אֲבָר.
אֲנִי הִגְבַּר: אֵיכָה אֲשֵׂא
עוֹן הֶגַּח וְחֶסֶם פִּי מִפְּלִל לְהֶגַּח. אוֹתִי נִהְגַּח: אֵיכָה אֶן זַעֲמוּ

ח"ג והערות

תְהוֹם צָרִי. כן מנוקד בנוב"ר ומח' רומניא. במח' נירנברג, אשכנז וגולד: 'תהום צרי'. בְּצֵאת קוֹל מְאַרְמוֹנֵי. במח' רומניא: 'בְּצֵקוֹל מְאַרְמוֹנֵי' בְּנֵה־מִמְתִּי בְּרִיב. במח' רומניא: 'בְּנֵה־מִמְתִּי בְּרִיב'. וְהִלַּכְתִּי אֶף אֲנִי וכו'. נחמוזי מהרה ישעשעוני. כאן מסתיימת הקינה במח' רומניא ואתר האקדמיה. אֲנִי לְבִטְתִּי מִיַּד וכו'. סלסלה מאת ר' אלעזר קליר. ס' לעזר. אֵיכָה אֲשַׁפְּתוּ פְתוּחַ. קינה מאת ר' אלעזר קליר, המכילה כ"ב בתים, ארבעה טורים בכל בית. מיוסדת ע"ס א"ב משולש לכל טור. המילה הראשונה של ג' הטורים הראשונים בכל בית לקוחה מפר' א, ב וד מאיכה ע"ס א"ב ובסוף כל טור בא מפסוקי איכ' (פר' ג) ע"ס א"ב משולש. המילה הראשונה בטור הרביעי בכל בית, היא המילה הראשונה מכל פסוק של פ"ה של איכ', הקטע האחרון מהטור הרביעי בכל בית, הוא ציטוט מתחילת פסוקי ויק' פר' כו, פסו כהימו. הקינה נמצאת גם במנהג אשכנז, גולד, דף סה, ס' טז; רומניא, דף רה

מקורות ומקבילות

כְלוּנִי - כלערי. ע"פ בראשית לה, יח ורש"י. תהום. ע"פ דצ' ז, כג; תה' קמד, ו. בְּצֵאת קוֹל מְאַרְמוֹנֵי. ע"פ ישע' סו, ו; שמו"ר פר' ט, ס' יג; מדר"ג פרשת וזרח, ס' טו. כְּנֵה־מִמְתִּי. ע"פ ישע' ה, ל. בְּרִיב. ע"פ ישע' ג, יג; מ, טז; ירמ' ב, ט. וְהִלַּכְתִּי אֶף אֲנִי. ויק' כו, כד. לְבִטְתִּי. ע"פ מש' י, ח. מִיַּד כָּל עוֹבֵר. ע"פ איכ' ג, טו. שְׁעֵשׂוּעֵי - תורה. ע"פ תה' קיט, טו. כִּי תַעֲבֹתִי מִלְּחֶבֶר. ע"פ ירמ' ט, יב; מו"כ ג, ט. זְרוּמִים הָעִיר עָלִי לְהִתְגַּבֵּר. ע"פ ישע' ג, יב. וְעוֹלָלִי לְשִׁבְרִי. ע"פ מ"ב ח, יב. לָכֵן קוֹנְנֵתִי. ע"פ ירמ' ט, טז. אֲשַׁפְּתוּ פְתוּחַ כְּקָבֵר. ע"פ ירמ' ה, טו. וְלְרוּדֵי בְּאֵף. ע"פ ויק' כו, ח. הוֹסִיף אֲבָר - כקף. ע"פ ישע' מ, לא ורש"י; דצ' כח, מט. אֲנִי הִגְבַּר. איכ' ג, ח. הַגַּח - דצ' דצורו הקשה. רש"י ישע' כז, ח. וְחֶסֶם פִּי מִפְּלִל. ע"פ איכ' ג, ח. לְהֶגַּח - לשון הגייה ודצור. אלשך על קה' יב, יב. אוֹתִי נִהְגַּח. איכ' ג, ב. אֶן. ע"פ זצ' ח, יד. זַעֲמוּ לְשַׁפְּדִי. ע"פ יח' כב, לא.

ע"ב; כ"י 170; מע"צ דף 337; עה"ב דף 264; מח' נירנברג דף 206ב-208א; אתר האקדמיה: Oxford, Bodleian Library, e.35 (2720), 33-34. פְתוּחַ כְּקָבֵר. כ"ה במח' בולוניה ושר"ל. במח' רמ"ז, רומניא ואשכנז: 'פתוח כְּקָבֵר', וכ"ה ברמ"ז. וְלְרוּדֵי בְּאֵף. כ"ה במח' רמ"ז, בולוניה, כ"ה נירנברג וגולד. במח' שר"ל ודפוסי אשכנז: 'זְרוּדֵי בְּאֵף'. במח' רומניא: 'זְרוּדֵי בְּאֵף'. אֲשֵׂא עוֹן. כ"ה בנוב"ר, רומניא, גולד' ומקצת אשכנז, וכן נראה מקד"א, עה"ב וקד"ץ. במח' נירנברג ושאר אשכנז: 'אשא עוֹן', בסמיכות. הֶגַּח וְחֶסֶם. כ"ה בולוניה במקום הֶגַּח, ובא בחסרון ה"א, ראו קד"א. וכן מנוקד במח' נירנברג, גולד' ודפוסי אשכנז. במח' רמ"ז, שר"ל וכ"י: 'הג' וחסם'. במח' רומניא: 'הג' וחסם'. פִּי מִפְּלִל. כ"ה בנוב"ר ואשכנז. במח' רומניא: 'פִּי מִפְּלִל'. באתר האקדמיה: 'פִּי מִפְּלִל'. לְהֶגַּח. במח' רמ"ז הוגה בטקסט: 'זְרוּדֵי בְּאֵף', בתוספת ה, וכן נוסף כנ"א במח' שר"ל.

לְשַׁפְּךָ. הַכִּיל נִלְאִיתִי וְגַם שַׁפְּךָ. אֶךְ בֵּי יֵשֵׁב יְהִפֶּךָ: זָכַר
 אֶפִּיפְתִי בְּזָרְבִי. וְגַם בַּל־יִנְטוּ צִלְלֵי עֶרְבִי. וְהִבְאֵתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב:
 בְּכַה בָּעַת כָּל חֶסְרֵי. וּכְעוֹזֵב אֶרֶח יִסְרֵי. בְּלָה בְּשָׂרֵי:
 בַּלַּע בַּיִת לָרוּם מְזֻקָּף. וּבִבְרֹזָל סִבְכוֹ נִקְףָּ. בָּנָה עָלַי וַיִּקְףָּ:
 בְּנֵי בְטָנִי לֶאֱכֹל הַקְּשִׁיבְנֵי. מְנִי צָר אֶחָזֵר הַשִּׁיבְנֵי. בְּמַחְשָׁכִים
 הוֹשִׁיבְנֵי: נַחֲלָתָנוּ בְּנִתְשׁוּ בְּיַד לֹחֶס. גַּם לֹא־אָחוּס וְלֹא־אֶרְחָס.
 בְּשִׁבְרֵי לַכֶּם מִטַּה־לְחֶס:

גְּלַתָּה גְּהוּצָה לְעֵנֵד עֲדֵי. וּמַחְפָּה לְגָלוֹת לְעֵתְדֵי. גְּדַר בְּעֲדֵי:

מקורות ומקבילות

הכיל נלאיתי וכו'. ע"פ ירמ' ו, יא. וגם שפך. ע"פ יח' כ, ת. אך צי ישוב יהפוך. איכ' ג, ג. אפיפתי. ע"פ תה' יח, ה. ינטו ללני ערב. ע"פ ירמ' ו, ד; סע"ר פ"י כז, ועם חשכה הניחו וכו'; וצבלי חטנית, דף כט ע"א. והנאתי עליכם חרב. ויק' כו, כה. נכה צעת כל חסרי. ע"פ דב' כח, מה; ירמ' ח, כג; איכ' א, ג. וכעוזב אורח יסרי. ע"פ מש' טו, י ורש"י. גלה בשרי. איכ' ג, ד; איכ"ר פ"ג ג, ס"ו. ג. גלג. ע"פ איכ' ג, ג; ג, ה. ראו ירמ' יב, יג. בית לרום מוזקף. ע"פ עזר' ט, ט; משני' מידות פ"ד, מ"ו, 'ההיכל וכו' רוס מלאה; וצבלי יומא, דף כז ע"א. וצברזל סבכו נקף. ע"פ ישע' י, לד. נכה עלי ויקף. איכ' ג, ה. בני בטני לאכול הקשיבני. ע"פ ויק' כו, כט; דב' כח, נג; מד"א (צובר) דב', א, א. מני לר וכו'. ע"פ תה' מד, יא. אחור השיבני. ע"פ איכ' א, יג. צמחשכיס הושיבני. איכ' ג, ו. נחלתנו צנתשו. ע"פ ישע' ג, ו. ציד לוחס. ע"פ מ"צ כה, יד; ירמ' יב, ז. לא אחוס ולא ארחס. ע"פ ירמ' יג, יד. צצרי לכס מטה לחס. ויק' כו, כו. גלתה. ע"פ איכ' א, ג. גהולה. ע"פ שה"ש פ"ד, ד, ס"ו. ג. 'הענן היה שק צהס ומגהולין; מדת"ה מ' כג, ס"ו. ד. לענד עדי. ע"פ יח' טז, ז; מדת"ו (ורש"א), פ"ג, ס"ו. ת. ומחפה. ע"פ צבלי צנת, דף פח ע"ב, "...בתוך חופתה". ראו צתמ"ד ח"ב, פ"ג ראויות יח', ד"ה אמר ר' יחאק, 'וחופתה של תורה'. לגלות לעתדי. ע"פ ילקוט' ש"י, רמז לו, "...גמורה גזרה על ישראל שילמדו תורה מתוך הלצר ומתוך השטנות וכו'. ראו פדר"א פ"ג מ, 'יודע אני שאין בני ממתין וכו'. גדר צעדי. איכ' ג, ז.

ח"ג והערות

הכיל נלאיתי. במח' רומניא: 'הכיל נלאיתי'. וְגַם שַׁפְּךָ. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא, אשכנו ואתר האקדמיה. במח' רומניא, נירנברג ומקצת כ"י: וְגַם שַׁפְּךָ. במח' שד"ל: וְגַם שַׁפְּךָ. זָכַר אֶפִּיפְתִי בְּזָרְבִי. באתר האקדמיה: Cambridge, Lewis-Gibson (formerly Westminster), Liturgica, II, 26. בְּלָה בְּשָׂרֵי. כ"ה בנוב"ר, מח' רומניא, עה"ב ואתר האקדמיה. במח' נירנברג, אשכנו, גולד', קד"ץ וראש"ד: 'בְּשָׂרְבִי, וכו' בניא במח' שד"ל. בַּלַּע בַּיִת לָרוּם מְזֻקָּף. באשכנו: 'ציינוטו. בכה בָּעַת כָּל. כ"ה בנוב"ר ואתר האקדמיה. באשכנו ומח' רומניא: 'בכה תקבָה בָּעַת כָּל. וּכְעוֹזֵב אֶרֶח יִסְרֵי. כ"ה בנוב"ר, מח' רומניא ועה"ב. באשכנו: וְכַעֲבֹבֵי אֶרֶח יִסְרֵי. בקד"ץ ונ"א במח' שד"ל: וְכַעֲבֹבֵי אֶרֶח יִסְרֵי. וּבִבְרֹזָל סִבְכוֹ. כ"ה במח' בולוניא, קד"א, כ"י גולד', מקצת אשכנו, ראש"ד ואתר האקדמיה. במח' רמ"ו, שד"ל, קד"ץ עה"ב ורומניא: וְכַעֲבֹבֵי אֶרֶח יִסְרֵי. סִבְכוֹ נִקְףָּ. כ"ה בכ"י, קד"א, רומניא, גולד' ומקצת אשכנו. במח' בולוניא: 'סִבְכוֹ נִקְףָּ. בשאר אשכנו, ראש"ד וקד"ץ: 'סִבְכוֹ נִקְףָּ. במח' רמ"ו: 'סִבְכוֹ נִקְףָּ. מְנִי צָר. באתר האקדמיה: זמני צר'. נחלתנו בניתשו. במקצת אשכנו: נחלתנו בְּנִתְשׁוּ, ובמקצת: 'נחלותינו בְּנִתְשׁוּ. במח' רומניא: 'נחלתנו בְּנִתְשׁוּ. אבל לפי האקרוסטיקון צ"ל: 'בנ... ולא בנ...'. גַּם לֹא־אָחוּס. במח' רומניא ואתר האקדמיה: 'פִּין לֹא־אָחוּס. במח' שד"ל: וְגַם לֹא־אָחוּס. לְעֵנֵד עֲדֵי. כ"ה בכ"י, מח' נירנברג, ראש"ד, גולד' ואתר האקדמיה.

במח' רמ"ו, שד"ל, רומניא וקד"ץ: 'לְעֵנוֹת־לְעֵנוֹת עֲדֵי. במקצת אשכנו: 'לְעֵנוֹת עֲדֵי, ובמקצת: 'לְשֵׁנוֹת עֲדֵי, וכ"ה בניא בשד"ל, במח' בולוניא: 'לְעֵנוֹת עֲדֵי. עֲדֵי. כן מנוקד במח' שד"ל, גולד' ודפוסי אשכנו. במח' רמ"ו, בולוניא, כ"י נירנברג: עֲדֵי. לפי נוסח זה, נראה שהניקוד איננו מדויק וצ"ל: 'עֲדֵי, לשון תכשיט, וכן פירש בקד"א לגירסת 'לענות. אמנם מקד"ץ נראה ש'לענות עדי, הוא לשון ערות, ואיכ' ניקדו צ"ל: 'עֲדֵי, מלרע. ומחפה לגלות. במח' נירנברג, אשכנו וגולד': 'מחפה לגלות, ללא וי"ו, וכ"ה במח' רומניא, אך שניקדו: 'מחפה. לגלות

גִּדְעוּ גְאוֹן נְגִיד וְשׁוֹעֵי וְהַשִּׁיב יָמִין אַחֲזָר מְלֵהוּשִׁיעַ. גַּם כִּי
 אֲזַעֲק וְאֲשׁוּעַ: גַּם-גִּבֹּר עָלַי פּוֹרְכֵי וּבִנְאָקֵי סֵתֶם חֲרִפֵי גְדָר
 דְּרָכֵי: יְתוּמִים גְּרוּשִׁים מֵאַחֲזוֹת. וְלֹא שָׁב אֶפּוּ בְּכָל-זֹאת.
 בְּאוֹמֵר וְאִם-בְּזֹאת:

דְּרָכֵי דַיָּן סֶךְ לְהֶאֱבִילֵי. וּבְגָלוֹת לְשִׁשְׁךָ הוֹבִילֵי. דָּב אַרְב
 הוּא לֵי: דֶּרֶךְ דּוֹחֵק עַל-בְּמוֹת לְהַשְׁתַּרֵּר. שְׁעוּ מִנִּי בְּבָכִי
 אֲמַרְרֵי. דְּרָכֵי סוֹרְרֵי: דְּבַק דּוֹלְקֵי וְצָדִי בְּרִשְׁתּוֹ. עָלַי לְלַמֵּשׁ
 מִחֲרִשְׁתּוֹ. דֶּרֶךְ קִשְׁתּוֹ: מִיְמִינוּ דְלַח וְנָס אֲשַׁמְכֶם. גִּיָּא גְלוֹת
 אֲטִילְכֶם לְהַכְלִימְכֶם. וְהִלְכְתִי עִמָּכֶם:

מקורות ומקבילות

גדע גאון. ע"פ ויק' כו, יט; איכ"ג, ג; צבלי גיטין, דף לו ע"א.
 נגיד ושועי. ע"פ ישע' לב, ה. ראו צבלי סוטה, דף מח ע"ב.
 והשיב ימין אחור. ע"פ איכ"ג, ג. מלחושיע. ע"פ שופ' י, יג;
 ירמ' יד, ט. גם כי אזעק ואשוע. איכ"ג, ה; צבלי צרכות, דף
 לב ע"ב. גם גבר עלי. ע"פ איכ"ג, טז. פורכי. ע"פ שמו
 א, יג. ונאקוי. ע"פ שמו"ג, כד ורש"י; ישע' ה, ז. סתם
 חרפי. ע"פ ישע' א, טו; ירמ' ז, טז; איכ"ג, ג. מר. גדר דרכי.
 איכ"ג, ג. יתומים. ע"פ איכ"ג, ג. גרושים מאחזות. ע"פ
 מ"ב טו, כט; כד, יד; ירמ' כה, יא. ולא שב אפּו ככל זאת. ע"פ
 ישע' ה, כה; ט, טז. ואם זאאת. ויק' כו, כז. דרכי דין.
 ע"פ תה"ג, ח, ה. ראו קינות לצ"א, ס"ו טו. דין - אחד מ'
 לשונות של שמוה. ע"פ אד"ג נוסח א, פ'ר' לד. סך להאבילי.
 ע"פ הוש' ב, ח. ונגלות לשך הובילי. ע"פ ירמ' כד, א; כז, כ;
 מ, א. לשך - לצבלי. ע"פ ירמ' כה, כו ורש"י. דוב אורב
 הוא לי. איכ"ג, י. ראו קינות לצ"א, ס"ו טו, הערה לא. דרך.
 ע"פ איכ"ג, ד. דוחק. ע"פ שופ' ב, יח. על צמות להשתרר.
 ע"פ ישע' יד, יד; צבלי פסחים, דף לד ע"א; מדת"ג פ'ר' וארא,
 ס"ו ח. שעו מני צנכי אמרר. ע"פ ישע' כב, ד; מדת"ה
 מח' קלו, ס"ו ג. דרכי סורר. איכ"ג, ג. יא. דבק דולקני. ע"פ
 איכ"ג, ד, יט; קה"ר פ'ר' ה, ס"ו ב. ולדי ברשמו. ע"פ הוש'
 ז, יא; תה"ג, ט; איכ"ר פ'ר' א, ס"ו מה, דמלכא צבו למימן
 וכו' ודין יהודאין. עלי לנטוש מחרשמו. ע"פ ש"א יג, כ.
 דרך קשתו. איכ"ג, יב; מדת"ג פ'ר' ללצים, ס"ו א. מימינו
 דלת. ע"פ יחז' לב, ב. ונס אשימכם. ע"פ ויק' כו, לא; ספרא
 צחוקותי, פ'ר' ב, פ"ו, אות ה. גיא גלות. ע"פ תה"ג, ד.
 אטילכם להכלימכם. ע"פ דה"ב, ז, כ. והלכתי עמכם. ויק'
 כו, כח.

ח"ג והערות

לְעִתְדִי. באשכנו וגולדי: ילגלות בהתעתדי. באתר
 האקדמיה: ילגלות עיתדי. נגיד ושועי. כ"ה במח'
 בולוניא ושר"ל. במח' רמיו ואשכנו: נגיד ושועי. במח'
 רומניא (קושטא): נגיד ושועי. ימין אחור. באתר
 האקדמיה: אחור ימינו. גם-גבר עלי. בחלק מאשכנו:
 גם-גבר עלי. סתם חרפי. במח' רומניא: יסתם חורכי.
 גרושים מאחזות. במח' בולוניא, חסרה התיבה:
 'מאחזות'. ולא שב אפּו. במח' רומניא, ללא תיבת
 'אפּו'. באומר ואם-בזאת. במח' רמיו: באומר. בכ"י:
 'צאמר'. בשד"ל: 'צאמר'. באשכנו וצאמר. במח' רומניא
 ואתר האקדמיה: 'צאמר'. דרכי דין. במח' רומניא:
 'דרכי דין'. במח' נירנברג, אשכנו וגולדי: 'דרכי דין'.
 גיא בשד"ל: 'דרכי דין'. סך להאבילי. במח' רומניא:
 'סך לאבילי'. ובגלות לששך. באשכנו: ילגלות ששך.
 בגולדי: ילגלות לששך. במח' רומניא: ילגלות לששך. גיא
 במח' שד"ל: ילגלות לששך. באתר האקדמיה: ילגלות
 שישך. הובילי. באתר האקדמיה: 'הובילי'. דרך
 דוחק. גיא במח' שד"ל: 'דרכי דחק', אך ע"פ מבנה
 הקינה, צ"ל כאן 'דרך', תיבה ראשונה של איכ"ג, ב, ד.
 במוות להשתרר. באשכנו, מקצת כ"י, ראשון וניא
 במח' שד"ל: 'צמותי להשתרר'. שעו מני. כ"ה במח'
 רמיו, שד"ל וגולדי. במח' בולוניא ואשכנו: 'שעו מני'.
 במח' רומניא: 'שעו מני'. יצדי ברשתו. כ"ה במח'
 רמיו, בולוניא וקד"א. במח' שד"ל וכ"י: יצדי ברשתו.
 באשכנו: יצדי ברשתו. במח' רומניא ואתר האקדמיה:
 יצד ברשתו. ללמש מחרשתו. במח' רומניא: 'ללמש
 מחרשתו'. מימינו דלח. כ"ה במח' רמיו, בולוניא,
 ראשון, קד"ג, עה"ב, אשכנו, גולדי ואתר האקדמיה.
 במח' רומניא, שד"ל וכ"י: 'מימינו דלח', וכ"ה במח' נירנברג ובפירשו. ונס אשמכם. במח' שד"ל: ינאם אשמכם.

במח' רומניא, שד"ל וכ"י: 'מימינו דלח', וכ"ה במח' נירנברג ובפירשו. ונס אשמכם. במח' שד"ל: ינאם אשמכם.

הָיוּ הָהָ לַיּוֹם בְּכִיּוֹתַי וְצָרְבַת אֵשׁ כְּוִיּוֹתַי הִבִּיא בְּכִלְיֹתַי הָיָה
הוֹלֵךְ מִפְּנֵי וּמִזְעִימֵי וְכַעֲסִים דְּמֵי הַטְּעִימֵי הָיִיתִי שְׂחַק
לְכָל־עַמִּי הָאוֹכְלִים הַקֹּדֶשׁ פֶּסַח בְּלִיל שְׂמוּרִים הָאֹכִילִם
בְּכַפֵּן רֹאשׁ חֲמוּרִים הַשְּׂבִיעֵנִי בְּמִרוּרִים: עַל־צוּאָרְנוּ הַסְּגִיר
וְחִלְחַל שְׂכָם וְגַם אֶפְקֹד עַל־עוֹנוֹתֵיכֶם וְאֶכְלֹתֶם בְּשֵׁר בְּגִיכֶם:
וַיֵּצֵא וְקָדַקְדַּק סֶפֶח וְרִצָּץ וְחִזַּק מוֹסְרֵי כִּי־אֶתְלוֹצֵץ וַיִּגְרַם
בְּחִצָּץ וַיַּחֲמֵס וְעוּדֵי לְהַכְפִּישֵׁי וְלִתְהוֹם נִמְגָה הַרְפִּישֵׁי וְתוֹנָח
מִשָּׁלוֹם נִפְשֵׁי וַיִּגְדֵּל וְכָבֵד נָאֵק רִצְחֵי וּבְקָדְקָדֵי עָלָה צְוּחֵי

מקורות ומקבילות

היו הם. ע"פ ירמ' ד, י; איכ"ר, ה. ראו קינות לב"א, ס"ו ע"ו, הערה 13. ליום בכיותי. ע"פ ישע' כג, יב; צבלי חגיגה, דף ה ע"3. ולרצת אש כויותי. ע"פ ויק' יג, כח; איכ"ר פ"ר א, ס"ו כה, "...ונושרות על לחייהם כלרצת השחקין". הביא צבליותי. איכ"ר ג, יג. וכעסים דמי הטעימי. ע"פ ישע' מט, כו. הייתי שחוק לכל עמי. איכ"ר ג, יד. ראו רש"י על תה' קמ"ד, ג, ויש פותרים וכו'. האוכלים הקדש פסח. ע"פ ש"י יב, יא. כליל שמורים. ע"פ ש"י יב, מז. צקפן - צרעב. ע"פ או"ר ה, כ3. ראש חמורים. ע"פ מ"3 ו, כה. ראו קינות לב"א, ס"ו ע"ו, ומש"כ צבס הרמב"ן. השביעי במרוצים. איכ"ר ג, טו; איכ"ר (צוצר), פתוח ית. על לארצנו. ע"פ איכ"ר א, יד. וחלחל. ע"פ ירמ' ו, כד. שכם. ע"פ צ"ר ט, כג. אפקוד על עוונותיכם. ע"פ עמ"ג, ג; אה"מ, יחצקד, סוף עמ"ג 251. ואלתם שר נייכם. ויק' כו, כט. ואל. ע"פ איכ"ר א, ו. וקדקוד ספת. ע"פ ישע' ג, ח; צבלי שבת, דף ס3 ע"3. ורלץ. ע"פ ויק"ר פ"ר טו, ס"ו א, "...עצרות עליהן ומרמסין". וחזק מוסרי כי אתלוצץ. ע"פ ישע' כה, כ3. ויגרם צחלץ. איכ"ר ג, טו; איכ"ר (צוצר), פ"ר א, ס"ו ב, 'זהו לרורות מדובקים צה' וכו'. ויחמס. איכ"ר ג, ו. ועודי - מקדש. ע"פ יחז' ז, כ ורש"י. להכפישי ע"פ איכ"ר ג, טו. ולתהום נמגה. ע"פ איכ"ר ב, א; צבלי חגיגה, דף ה ע"3, אמר, מאיגרא רס לצירא עמיקתא'. הרפישי ע"פ ישע' ח, כ. ותונח משלוס נפשי. איכ"ר ג, ח; מדת"ה מז' קיט, ס"ו ע. ויגדל. איכ"ר ד, ו. וכבד נאק רלחי. ע"פ ירמ' נא, נ3; או"ר כד, יב. ובקדקדי. ע"פ דב' כח, לה; ישע' ג, ח. עלה לחי. ע"פ ירמ' יד, ב; רב"ה (לרגה), פ"ר א, ס"ו ו; אה"מ, ר' עקיבא, עמ"ג 432.

ח"ג והערות

במח' רומניא: יָנַם אֲשִׁימְכֶם. באתר האקדמיה: יָנַם אשמימכם. ליום בכיותי. כן מנוקד בנוב"ר, מח' רומניא, נירנברג ומקצת אשכנז. בגולד' ושאר אשכנז: ליום בכיותי. הולך מִפְּנֵי וּמִזְעִימֵי. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניה, כ"י, נירנברג וגולד'. במח' רומניא ושד"ל: הולך מִפְּנֵי מִזְעִימֵי. הָאֹכִילִם בכפן. באתר האקדמיה: וְהִחְלַח שְׂכָם. רֹאשׁ חֲמוּרִים. באשכנז וגולד': יָרְאֵי חֲמוּרִים. עַל־צוּאָרְנוּ הַסְּגִיר. במח' נירנברג, עה"ב, רומניא, כ"י, קד"ץ, ראש"ך, אשכנז, גולד' ואתר האקדמיה: עַל־צוּאָרְנוּ הַשְּׂרִיג, וכ"ה בני"א בשד"ל. וְחִלְחַל שְׂכָם. כ"ה בנוב"ר, מח' רומניא ואתר האקדמיה. במח' נירנברג, אשכנז, גולד' ועה"ב: יְחַלְלֵל שְׂכָם. בקד"ץ: יְחַלְלֵק שְׂכָם. בפירוש מח' נירנברג נראה ני"א: שְׂכָם גֹרְלֵל וְחַלְלֵק. וְגַם אֶפְקֹד. במח' שד"ל: יָנַם אֶפְקֹד. מוֹסְרֵי כִּי־אֶתְלוֹצֵץ. כ"ה בנוב"ר, מח' רומניא, נירנברג, גולד', מקצת אשכנז ואתר האקדמיה. בכ"י נוסף: מוֹסְרֵי כִּי־בו אֶתְלוֹצֵץ. במקצת אשכנז: מוֹסְרֵי בִּי וְאֶתְלוֹצֵץ. וַיַּחֲמֵס וְעוּדֵי. במח' שד"ל: יָנַם אֶפְקֹד. וכ"ה בני"א בשד"ל. וְעוּדֵי לְהַכְפִּישֵׁי. כ"ה במח' רמ"ו, קד"א, בולוניה, כ"י, שד"ל ונירנברג בנוסח הפנים. במח' רומניא: יָנַם אֶפְקֹד. באשכנז, גולד', ראש"ך והגה"ה במח' נירנברג: יָנַם אֶפְקֹד לְהַכְפִּישֵׁי, וכ"ה בני"א בשד"ל. וְלִתְהוֹם נִמְגָה הַרְפִּישֵׁי. כ"ה במח' רמ"ו, קד"א, בולוניה ונוסח ראשון הרפ"שי, לשון רפ"ש ושיש, ע"פ ישע' נז, כ, וכן מבואר בקד"ץ, ראש"ך, עה"ב וקד"א. בגולד' ניקד: הַרְפִּישֵׁי, בשי"ן ואולי זו טעות. בראש"ך ורומניא: יָנַם אֶפְקֹד לְהוֹם הַרְפִּישֵׁי, וכן נראה מפירוש מח' נירנברג. ויגדל וְכָבֵד. נאק רצחי. באתר האקדמיה: יָנַם אֶפְקֹד עַלְה. באתר האקדמיה: וּבְקָדְקָדֵי עַלְה.

וְאָמַר אֲבָד נִצְחִי: מִצָּרִים וְכוּשׁ סָח אֲשִׁיבְכֶם. וְאֲשַׁפְּטֶכֶם
בְּזִמּוֹתֵיכֶם. וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת-בְּמֹתֵיכֶם:

זָכְרָה זֹאת כִּי-נִבְאָר נִרְדִּי. וּלְכֹלָה פָּץ מִכְבוֹד רְדִי. זָכַר-עֲנִי
וּמְרוֹדִי: זָנַח זֹעַם וְלֵב הִקְשִׁיחַ. וּבִהְתְּעַבְרוּ עַם-מְשִׁיחַ. זְכוֹר
תִּזְכֹּר וְתִשׁוּחַ: זָכוּ זְקֵנֵי וּפְעֻלָּם אָבִיָא. כִּי-בִכְן פָּרִץ גָּדֵר נָבִיא.
זֹאת אֲשִׁיב אֶל-לְבִי: אָבוֹתֵינוּ זַעֲקוּ וְכָלוּ מְרִיבָה. וְשַׁח
עַל-רַעְתָּנוּ כִּי-רַבָּה. וְנִתְתִּי אֶת-עֲרִיכֶם חֲרָבָה:

חֲטָא חֲזוּ כִּי-עֲוֹן נִכְתַּמְנוּ. תָּמוּר בְּצִיּוֹן כִּי-נִחַתְמָנוּ. חֲסָדֵי יְהוָה

ח"ג והערות

מצרים וכוש. בראש"ך: 'מצרים ואשור'. בפירוש מח' נירנברג: 'כוש דנקט, עבור מצרים, דכתיב (בר' י, 1) ובני חם כוש ומצרים. סח אשיבכם. במח' רומניא: 'שח אשיבכם! באתר האקדמיה: 'עם אשיבכם'. ואשפטכם ב'זמנותיכם'. כ"ה במח' רמ"ו ובלוניא. במח' רומניא ושר"ל: 'זאשפטכם ב'זמנותיכם'. באשכנז: 'זאשפטכם ב'זמנותיכם'. באתר האקדמיה: 'זאשפט אתכם כזמתכם. זכרה זאת כִּי-נִבְאָר וכו'. אתר האקדמיה: כ"י ירושלים, הספרייה הלאומית, 781 4. כִּי-נִבְאָר נִרְדִּי. כ"ה בנוב"ר, קד"א, מח' נירנברג, עה"ב ואתר האקדמיה. באשכנז ובגולד: 'כִּי-נִבְאָר נִרְדִּי. במח' רומניא: 'כִּי-נִבְאָר נִרְדִּי. בראש"ך: 'נִבְאָר נִרְדִּי, עייש שהוא כמו נבער. מכבוד רְדִי. כ"ה במח' רומניא, נירנברג, אשכנז, ראש"ך וגולד, וכך הוגה במח' רמ"ו, וכ"ה בניא במח' שד"ל וכ"י (אלא שנראה שהוא תיקון של יד הראשונה). במח' רמ"ו נוסח המקורי, בולוניא ושר"ל נוסח הראשון: 'מכבוד רודי'. זנח זועם. כ"ה בנוב"ר, מח' רומניא ואתר האקדמיה. במח' נירנברג, גולד, ועה"ב: 'זנח זעם'. באשכנז ומקצת כ"י: 'זנח זבול'. זכו זקני. בחלק אשכנז: 'זכות זקני, אך התיבה שבראש הפסוק, איכ' ד, ז איננה. פִּרְץ גָּדֵר. במח' רומניא: 'פִּרְץ גָּדֵר. פִּרְץ גָּדֵר נָבִיא. כ"ה בנוב"ר ומח' רומניא. במח' נירנברג, ראש"ך, אשכנז וגולד, 'פִּרְץ נְתִיבֵי. באתר האקדמיה: 'נִפְרֵץ נְתִיבֵי. זַעֲקוּ וְכָלוּ. במח' נירנברג, אשכנז, גולד, ורומניא: 'זַעֲקוּ וְכָלוּ. וכלו מְרִיבָה. כ"ה בנוב"ר, מח' רומניא, עה"ב, ראש"ך ואתר האקדמיה. במח' נירנברג, אשכנז וגולד: 'זכלו מְרִיבָה. מבית האחרון של אות מ עד בית הראשון של אות פ, נכנסו בטעות לפני אות ח. כִּי-עֲוֹן נִכְתַּמְנוּ. כ"ה בנוב"ר, מח' רומניא, גולד, ואתר האקדמיה. באשכנז וניא במח' שד"ל: 'כִּי-עֲוֹן נִכְתַּמְנוּ. בקד"א ללא תיבת 'עון'. בעה"ב: 'כִּי-עֲוֹן נִכְתַּמְנוּ. תָּמוּר בְּצִיּוֹן כִּי-נִחַתְמָנוּ. באשכנז: 'תָּמוּר בְּצִיּוֹן נִחַתְמָנוּ. בגולד: 'תָּמוּר הַצְּחָה כִּי-נִחַתְמָנוּ.

מקורות ומקבילות

ולומר אבד נחתי. איכ' ג, יח. מנרס וכוש סח אשיבכם. ע"פ דב' כח, סח; סח; אסת"ר פתוח ס"ג. וכוש. רלו מד"א (צובר), צר' פרי' יב, פ"א. ואשפטכם כזמנותיכם. ע"פ יח' יח, ל; שמו"ר פרי' א, ס"י יח, 'שחין הקצ"ה משלם אלא מדה כנגד מדה'. והשמדתי את זמנותיכם. ויק' כו, ל. זכרה זאת. ע"פ איכ' כ, כ"כח. כי נבאר נרדי. ע"פ שה"ש א, יב; צבלי שנת, דף פח ע"ב, 'דכתיב נתן ולא כתב הסריח; שה"ר פרי' א, ס"י יב. וְלִכְלָה. ע"פ שמי' לא, יח, ורש"י ד"ה ככלת; שמו"ר פרי' מא, ס"י ה. מנכוד רדי. ע"פ שמי' לג, ה; צבלי צרכות, דף לב ע"א, '...גדולה אלא צבלי ישראל'. זכר עניי ומרודי. איכ' ג, יט; מד"א (צובר) דב', פרי' א, פ"א. זנח זועם. ע"פ איכ' ב, רז. ולך הקשיח. ע"פ ישע' סג, ח. ובהתעברו עם משיח. ע"פ תה' פט, לט; איכ' ד, כ. זכור תזכור ומשוח. איכ' ג, כ. זכו זקני. ע"פ איכ' ד, ז; ספרי דב', פ"י ל, ס"י יח, 'הכל צכות אבותיך; שמו"ר פרי' טו, ז, 'צלו האבות חכו'. ופעלם אביא. ע"פ מדת"ג פרי' כי תשא, ס"ג ג, 'שהגנת עלינו צכות אבותינו'. פִּרְץ גָּדֵר. ע"פ ישע' ה, ה; תה' פ, יג. נביא. ע"פ ישע' ג, ב. זאת אשיב אל לבי. איכ' ג, כא; אה"מ, פסיקתא, עמ' 490. אבותינו זעקו. ע"פ צמ' יד, א; צבלי הענית, דף כט ע"א. מריבה. ע"פ צמ' יד, ב. ושח על רעתנו כי רבה. ע"פ צר' ו, ה; צמ' יד, יא. ונתתי את עריכם חריבה. ע"פ יח' כו, לא. חטא. ע"פ איכ' א, ח. כי עון נכתמנו. ע"פ ירמ' ב, כב. ציון כי נחתמנו. ע"פ איכ' ב, יג; מד"ז איכ' (צובר), פרי' א, ס"י ז, '...נחתם גזר דינה של ירושלים'. חסדי ה' כי לא תמנו. איכ' ג, כג; מדת"ה מו' סז, ס"י א,

חטא חזו כִּי-עֲוֹן וכו'. במח' רמ"ו בבלב בסדר השורות, מבית האחרון של אות מ עד בית הראשון של אות פ, נכנסו בטעות לפני אות ח. כִּי-עֲוֹן נִכְתַּמְנוּ. כ"ה בנוב"ר, מח' רומניא, גולד, ואתר האקדמיה. באשכנז וניא במח' שד"ל: 'כִּי-עֲוֹן נִכְתַּמְנוּ. בקד"א ללא תיבת 'עון'. בעה"ב: 'כִּי-עֲוֹן נִכְתַּמְנוּ. תָּמוּר בְּצִיּוֹן כִּי-נִחַתְמָנוּ. באשכנז: 'תָּמוּר הַצְּחָה כִּי-נִחַתְמָנוּ.

כִּי לֹא־תִמְנֹנּוּ: חֲשַׁב חוֹרְשֵׁי לְקַרְקַר קִיר יְקָרִים. מֵר יִבְכְּיוּן
 מִכְּתֵי סוּקְרִים. חֲדָשִׁים לְבָקָרִים: חֲשֶׁךְ חֲזוֹן מְגִישֵׁי אֲשֵׁי. קִיר
 כְּעוֹר מְגִשְׁשֵׁי. חֲלָקֵי יְהוָה אֶמְרָה נִפְשֵׁי: עֲבָדִים חֶסְמוֹנֵי
 מְלֻגְדָר פֶּרֶץ. וְתוֹכְחוֹת קָשׁוֹת פֶּץ בְּחָרֶץ. וְהִשְׁמַתִּי אֲנִי
 אֶת־הָאָרֶץ:

טְמֵאתָה טְפוּלָה וְנָטָה קוֹ. וְלֹא נָסוּב אַחֹר מְקוֹ. טוֹב יְהוָה
 לְקוּוֹ: טָבְעוּ טִירוֹתֵי וּפִי צָר הָמָס. וְכַל־עוֹבֵר שָׂרָק וְשָׁמַם.

מקורות ומקבילות

ר'חמניו של הקב"ה קיימים וכו', חלל שהיית מהדשינו ומעמידנו
 בכל צוקר; מדת"ה מ' קית, ס' ד, 'כל הסדים שהקב"ה עושה
 לנשרל לטולס הני'. חשב חורשי. ע"פ תה' קכט, ג. לקרקר
 קיר. ע"פ ישע' כב, ה; מד"א (צובר), צמ' פ' כד, פי"ז.
 יקרים. ע"פ איכ' ד, ב. מר יבכיון. ע"פ ישע' לג, ז. מכתו
 סוקרים. ע"פ דב' כט, כא. חדשים לנקרים. איכ' ג, כג; צבלי
 חגיגה, דף יד ע"א, 'כל יומא ויומא נברחין מלאכי' וכו'; צ"ר
 פ' עת, ס' א. חשך חזון. ע"פ צבלי סנהדרין, דף יא ע"א.
 מגישי אישי. ע"פ ויק' ד, לה. קיר כעור מגששי. ע"פ ישע'
 נט, י; צמד"ב פ' טו, ס' ה. חלקי ה' אמרה נפשי. איכ'
 ג, כד; מתע"ד פ' האזינו, פ' לב, פ"ט; מדת"ה מ' כח,
 ס' א. עבדים. ע"פ צ' כז, לו. ראו קינות לב"א, ס' טו.
 מלגדור פרץ. ע"פ יחז' יג, ה. ותוכחות קשות פץ. ע"פ יחז'
 ה, טו; תה' לט, יב. צחק. ע"פ מ"א כ, מ; ישע' י, כג.
 והשמתי אני את הארץ. ויק' כו, לב. טמאתה טפולה. ע"פ
 איכ' א, ט. ונטה קו ולא נסוב. ע"פ איכ' ב, ח. ולא נסוב
 אחור. ע"פ ש"ב א, כג; ישע' א, ד; כה, יג. טוב ה' לקו.
 איכ' ג, כה; צבלי סנהדרין, דף לט ע"ב; מדת"ג פ' מזורע,
 ס' יא. טבעו טירותי. ע"פ איכ' ב, ט; צבלי סוטה, דף ט
 ע"א, 'משה ודוד שלא שלטו שוגאיהם צמטשיהם'; צמד"ב
 פ' טו, ס' יג. וכל עובר שרק ושם. ע"פ ירמ' יח, טז;
 איכ' ב, טז.

ח"ג והערות

בקדמ"א: תמור בצחיון ביינהמנו. בעה"ב: בַּחֲטָאִינוּ
 ביי־צחון נכתמנו. במח' רומניא: זַנְתְּקֵנוּ תְּמֹר ביימין
 ביי־נחתמנו. באתר האקדמיה: תמור כי בציון נחתמנו.
 חשב חורשי. במח' רומניא: חשב חורשיים. באתר
 האקדמיה: חשב חורשי. לקרקר קיר יקרים. כ"ה
 בנוב"ר, גולד' ומקצת אשכנז. במח' רומניא, קד"ץ ומקצת
 אשכנז: לקרקר יקרים, וללא תיבת יקיר. בראש"ך:
 לקרקר קיריים. באתר האקדמיה: לקרקר יקיריים.
 מקד"א נראה שהנוסח הוא: לקרקר קיר, וללא תיבת
 יקרים. מר יבכיון. כ"ה בנוב"ר ומח' נירנברג. במח'
 רומניא, ראש"ך, עה"ב, גולד', אשכנז ואתר האקדמיה:
 זמר יבכיון. חֲשֶׁךְ חֲזוֹן. כ"ה במח' בולוניא, כ"י שד"ל,
 רומניא, אשכנז וגולד'. במח' רמ"ז: חֲשֶׁךְ חֲזוֹן, בשי"ן
 שמאלית, וכן נראה מראש"ך ופירוש מח' נירנברג,
 שפירשו לשון חיסור ונמנעות. במח' רס"ד-רס"ה תוקן
 ל'חֲשֶׁךְ חֲזוֹן, בשי"ן ימנית. קיר כְּעוֹר. כך מנוקד
 בכ"י, ע"פ ישע' נט, י. במח' רמ"ז: קיר כְּעוֹר. במח'
 בולוניא, שד"ל, אשכנז ורומניא: קיר כְּעוֹר. כְּעוֹר
 מְגִשְׁשֵׁי. כ"ה בנוב"ר, ראש"ך ואתר האקדמיה. במח'
 רומניא: כְּעוֹר מְגִשְׁשֵׁי. במח' נירנברג, אשכנז וגולד':
 כְּעוֹר לְגִשְׁשֵׁי. בקד"ץ: כְּעוֹר מְגִשְׁשֵׁי. עבדים חֶסְמוֹנֵי.
 באשכנז: עבדים חֶסְמוֹנֵי. במח' רומניא: עבדים חֶסְמוֹנֵי.
 פֶּץ בְּחָרֶץ. בכ"י: פֶּץ בְּחָרֶץ. טמאתה טפולה. כ"ה
 בנוב"ר ומח' רומניא. במח' נירנברג, ראש"ך, אשכנז וגולד':
 טמאתה טפולה, וכ"ה נ"א במח' שד"ל ואתר האקדמיה.
 ולא נסוב. במח' רומניא, נירנברג, ראש"ך, גולד' ואשכנז:
 זלא נסוב. נ"א במח' שד"ל ואתר האקדמיה: זלא נסוב.
 אחור מקו. במח' נירנברג, אשכנז, גולד' ורומניא: אחור
 מקויו. נ"א במח' שד"ל: אחור מקויו. טבעו טירותי
 וכו'. במח' רומניא התחלפו סדר החרוים. ופי צר. בראש"ך:
 זפצ' צר. במח' רומניא: זפ' צר. צר הקם. כ"ה
 בנוב"ר ומח' רומניא. בקד"ץ, אשכנז, גולד' ואתר
 האקדמיה: צר הקם. במח' נירנברג ועוד כ"י: צר
 זָמַם. וכל-עובר. באשכנז נוסף: וכל-עובר עליו. באתר
 האקדמיה: וכל עובר עליו. שָׂרָק ושם. במח' רומניא:
 זָרָק ושם.

טוֹב וַיְחִיל וְדוֹמָם: טוֹבִים טַפִּים נָכְלוּ כְּהוֹסִיפוּ לְמַעַל. וְכַמְעַלְלֵי
 חָר בִּי לַפְעַל. טוֹב לִגְבֵר כִּי־יִשָּׂא עַל: בְּנַפְשֵׁנוּ טָרַף אַפְר
 נִבְרָה. כִּי־כִמוּ בְרַחַת וּבַמְזָרָה. נָם וְאַתְכֶם אֲזָרָה:

יְדוּ יָרָה בִּי אֹר כְּסָדוֹם. וְעַל־כָּל־אֵלֶּה הוֹנְתָנִי בַת־אָדוֹם. יֵשֵׁב
 בְּדָר וַיְדָם: יֵשְׁבוּ יְגוֹנִים בְּנֵי עַל־חוֹפֵהוּ. כִּי־כַבֵּד עָלֵי אֶפְהוּ.
 יִתֵּן בַּעֲפָר פִּיהוּ: יְדֵי יְסוּדֵי שְׁתוּבֵי מַחֵי. וְקִשְׁבֵּתִי מִפִּי צַר

ח"ג והערות

טפִּים נָכְלוּ. כִּי־הוּא רמ"ז, כ"י, נירנברג, גולד',
 אשכנז, וכן פירשו בעה"ב וקד"ץ. במח' בולוניה, שד"ל
 ורומניא: טפִּים נָכְלוּ, וכן נראה מראש"ך. כְּהוֹסִיפוּ
 לַמַּעַל. כִּי־הוּא נירנברג, בולוניה, כ"י ושד"ל. במח'
 רמ"ז: כְּהוֹסִיפוּ לַמַּעַל. במח' רומניא, גולד' ואשכנז:
 'כְּהוֹסִיפוּ לַמַּעַל. וְכַמְעַלְלֵי. כִּי־הוּא בננוב"ר, אשכנז ואתר
 האקדמיה. במח' נירנברג וגולד': וְכַמְעַלְלֵי. במח'
 רומניא: וְכַמְעַלְלֵי. חָר בִּי לַפְעַל. כִּי־הוּא בולוניה,
 שד"ל, גולד' ואתר האקדמיה. במח' רמ"ז: יָדוּ בִּי לַפְעַל.
 במח' נירנברג, אשכנז ונ"א בשד"ל: יָדוּ בִּי לַפְעַל, וכן
 נראה מראש"ך. במח' רומניא: יָדוּ בִּי לַפְעַל. בְּנַפְשֵׁנוּ
 טָרַף אַפְר נבירה. כִּי־הוּא בננוב"ר, מח' נירנברג וגולד'.
 באשכנז: בְּנַפְשֵׁנוּ נְבִיא טָרַף נְבָרָה, או: נְבָרָה. במח'
 רומניא: בְּנַפְשֵׁנוּ אַבְרָם נְבָרָה, וללא תיבת 'טָרַף'. בקד"ץ:
 'טָרַף אִיד נְבָרָה' בעה"ב: 'טָרַף אַפּוּ מְזָרָה'. נְבָרָה.
 כך ניקדו במח' נירנברג, רומניא וגולד'. במח' בולוניה
 ושד"ל: נְבָרָה, בנין פיעל, יוצא לשני. במח' רמ"ז:
 'נְבָרָה, בנין הנפעל - 'אנחנו נְבָרָה. בכ"י: 'נְבָרָה.
 כִּי־כִמוּ בְרַחַת וּבַמְזָרָה. במח' רומניא: 'כִּי־כִמוּ בְרַחַת
 וּבַמְזָרָה. נָם וְאַתְכֶם. במח' רומניא ושד"ל: 'נָם
 וְאַתְכֶם. יְרָה בִּי אֹר כְּסָדוֹם. כִּי־הוּא בולוניה,
 נירנברג, גולד' ואשכנז. במח' רמ"ז ושד"ל: 'יְרָה בִּי אֹר
 כְּסָדוֹם. בעה"ב: 'יְרָה בִּי אֵשׁ כְּסָדוֹם. במח' רומניא: 'יְרָה בִּיאֹר כְּסָדוֹם, תיבה אחת. בראש"ך ואתר האקדמיה:
 'יְרָה בִּי כְּסָדוֹם, וללא תיבת 'אֹר'. הוֹנְתָנִי בַת. כִּי־הוּא במח' שד"ל, גולד' ומקצת אשכנז. במח' נירנברג ושאר
 אשכנז: 'הוֹנְתָנִי בַת. במח' רמ"ז ובולוניה: 'הוֹנְתָנִי בַת. במח' רומניא: 'הוֹנְתָנִי בַת. באתר האקדמיה: 'הכתיב בַת.
 יְגוֹנִים בְּנֵי עַל. כִּי־הוּא בננוב"ר, מח' רומניא, נירנברג, ראש"ך ועה"ב. בגולד' ואשכנז: יְגוֹנִים בְּנֵי עַלְי. חוֹפֵהוּ.
 נ"א בראש"ך: אֶפְהוּ, לשון 'אופי של אומה זו'. כִּי־כַבֵּד עָלֵי. במח' רומניא: כִּי־כַבֵּד עָלֵי. אֶפְהוּ. כִּי־הוּא בננוב"ר,
 מח' רומניא, נירנברג, עה"ב, גולד', אתר האקדמיה וכן נראה בראש"ך. באשכנז: אֶפְהוּ. יְדֵי יְסוּדֵי. במח'
 רומניא: יְדֵי יְסוּדֵי. במח' נירנברג ומקצת אשכנז: יְדֵי יְסוּדֵי. בגולד' ומקצת אשכנז: יְדֵי יְסוּדֵי. בעה"ב: יְדֵי אֶסְרֵי.
 שְׁתוּבֵי מַחֵי. כִּי־הוּא בולוניה, שד"ל ורס"ד-רס"ה. במח' רמ"ז ואשכנז: שְׁתוּבֵי מַחֵי. במח' רומניא ואתר
 האקדמיה: שְׁתוּבֵי מַחֵי. מִפִּי צַר שְׁחִי. כִּי־הוּא בולוניה ושד"ל, וכן תוקן ברס"ד-רס"ה. במח' רמ"ז: מִפִּי צַר
 שְׁחִי. במח' רומניא: מִפִּי צַר שְׁחִי.

מקורות ומקבילות

טוֹב וַיְחִיל וְדוֹמָם. אי"כ ג, כו. טוֹבִים טַפִּים נָכְלוּ כְּהוֹסִיפוּ
 לַמַּעַל. ע"פ דה"צ לו, יד. וְכַמְעַלְלֵי... לַפְעוּל. ע"פ ירמ' ד, יח.
 חָר בִּי. ע"פ דב' לא, יח. טוֹב לִגְבֵר כִּי־יִשָּׂא עַל. אי"כ ג, כז;
 תדח"ר (אי"ש שלום), פרי' יח, ד"ה ברוך המקום ברוך. בְּנַפְשֵׁנוּ
 טָרַף אַפְר וכו'. ע"פ אי"כ ה, ט. טָרַף - אובל. ע"פ מלא'
 ג, י. נְבָרָה. ע"פ ש"צ יג, ו ות"ו. כִּי־כִמוּ בְרַחַת וּבַמְזָרָה.
 ע"פ ישע' ל, כד. וְאַתְכֶם אֲזָרָה. ויק' כו, לג; ספרא בחוקותי,
 אי"כ (בוצר), פרי' ח, ס"ז. יְדוּ יְרָה בִּי אֹר. ע"פ אי"כ ח, יג; מד"ז
 ח, ט; ירמ' כג, יד; אי"כ ד, ו. ראו בצלל סנהדרין, דף קד ע"ב.
 וְעַל כָּל אֵלֶּה. ע"פ ירמ' ב, לד; קה' יא, ט. הוֹנְתָנִי - זעמני.
 ע"פ ש"י כב, כ; ויק' יט, לג. הוֹנְתָנִי בַת אָדוֹם. ע"פ יח'
 כה, יב; אי"כ ד, כ"ד-כז. יֵשֵׁב בְּדָר וַיְדָם. אי"כ ג, כח ורש"י.
 ראו קינות ל"א, ס"ו טו. יֵשְׁבוּ יְגוֹנִים. ע"פ יח' כג, לג; תה'
 יג, ג; קמ"ג. יֵשְׁבוּ... בְּנֵי עַל. ע"פ הוש' ג, ה. עַל חוֹפֵהוּ. ע"פ
 דב' לג, יב; בצלל זכריה, דף קוח ע"ב "זה מקדש' וכו'. כִּי
 כַבֵּד עָלֵי אֶפְהוּ. ע"פ דב' כט, כב; ישע' ה, כה; לו, כז; ירמ'
 כה, לד-לח; אי"כ ב, כב. יִתֵּן בַּעֲפָר פִּיהוּ. אי"כ ג, כט. שְׁתוּ
 בֵי. ע"פ תה' ג, ז. מַחֵי. ע"פ יח' כו, ט. וְקִשְׁבֵּתִי מִפִּי צַר
 שְׁחִי. ע"פ ישע' נח, כג; מדת"ה ח' קמ"ו, ס"ו; ו' מד"א (בוצר),
 צ"ל פ"י יג, פט"ז.

במח' רמ"ז ושד"ל: 'יְרָה בִּיאֹר כְּסָדוֹם, תיבה אחת. בראש"ך ואתר האקדמיה:
 'יְרָה בִּיאֹר כְּסָדוֹם, וללא תיבת 'אֹר'. הוֹנְתָנִי בַת. כִּי־הוּא במח' שד"ל, גולד' ומקצת אשכנז. במח' נירנברג ושאר
 אשכנז: 'הוֹנְתָנִי בַת. במח' רמ"ז ובולוניה: 'הוֹנְתָנִי בַת. במח' רומניא: 'הוֹנְתָנִי בַת. באתר האקדמיה: 'הכתיב בַת.
 יְגוֹנִים בְּנֵי עַל. כִּי־הוּא בננוב"ר, מח' רומניא, נירנברג, ראש"ך ועה"ב. בגולד' ואשכנז: יְגוֹנִים בְּנֵי עַלְי. חוֹפֵהוּ.
 נ"א בראש"ך: אֶפְהוּ, לשון 'אופי של אומה זו'. כִּי־כַבֵּד עָלֵי. במח' רומניא: כִּי־כַבֵּד עָלֵי. אֶפְהוּ. כִּי־הוּא בננוב"ר,
 מח' רומניא, נירנברג, עה"ב, גולד', אתר האקדמיה וכן נראה בראש"ך. באשכנז: אֶפְהוּ. יְדֵי יְסוּדֵי. במח'
 רומניא: יְדֵי יְסוּדֵי. במח' נירנברג ומקצת אשכנז: יְדֵי יְסוּדֵי. בגולד' ומקצת אשכנז: יְדֵי יְסוּדֵי. בעה"ב: יְדֵי אֶסְרֵי.
 שְׁתוּבֵי מַחֵי. כִּי־הוּא בולוניה, שד"ל ורס"ד-רס"ה. במח' רמ"ז ואשכנז: שְׁתוּבֵי מַחֵי. במח' רומניא ואתר
 האקדמיה: שְׁתוּבֵי מַחֵי. מִפִּי צַר שְׁחִי. כִּי־הוּא בולוניה ושד"ל, וכן תוקן ברס"ד-רס"ה. במח' רמ"ז: מִפִּי צַר
 שְׁחִי. במח' רומניא: מִפִּי צַר שְׁחִי.

שְׁחִי יִתֵּן לְמַכְהוּ לְחִי: עוֹרְנוּ יוֹעַם בְּחֶרֶשׁ בְּקֶרֶץ. וְגוֹיְנוּ שְׁמֵנוּ
בְּאֶרֶץ. אִזְּ תִרְצֶה הָאֶרֶץ:

כָּל-כְּבוֹד תִּאָּרְנוּ הַכֶּלֶם. וְצוֹר אֲרַחֲוֵתוֹ חֶסֶד כְּלָם. כִּי לֹא
יִזְנַח לְעוֹלָם: כָּלוּ כַמְעַט כִּי-בִי גִלְחָם. וְעַל-הֶרְעָה הוּא גַחֵם.
כִּי אִם-הוֹגָה וְרַחֵם: כָּלָה כַעֲסוֹ וְהִצִּית לְהָבוּ. וּבִתְכֻלִּית
שָׁסָה מֵאֹוֵי כִי-בוּ. כִּי לֹא עֲנָה מִלְּבוֹ: נָשִׁים כְּפְרוּעוֹת
יֹשְׁבוֹת שָׁמָּה. בְּכָל-שָׁנָה וְשָׁנָה מְזַכְּרוֹת אֲשָׁמָה. כָּל-יְמֵי
הַשָּׁמָּה:

מקורות ומקבילות

יתן למכהו לחי, איכ"ג, ל. שורנו. ע"פ איכ"ה, י. יועם.
ע"פ איכ"ד, ח ורש"י. כחרש. ע"פ תה"כ, כב, טו. בקרץ.
ע"פ ירמ"ו, מו, כ; אי"ו, ל. ו. וגוינו שמנו בארץ. ע"פ ישע"י
נא, כג; צר"ב, רצח, עמ' 148. אז תרצה הארץ. ויק"כ, לו, לד;
מדת"ה מ"ו, פה, ס"א. כל כבוד תארטו הכלס. ע"פ איכ"ח, ה;
ד, ה; צבלי יומא, דף ג' ע"ב. ואור אורחותיו חסד כולס. ע"פ
תה"כ, כה, י; קמה, ח; מדת"ג פ"ו וירא, ס"ד; אגז"ר פ"ו יט,
ס"א א. כי לא יזנח לעולם. איכ"ג, ג, לא; אה"מ, יהודית,
עמ' 206. כלו כמעט. ע"פ תה"ו קיט, פ; מדת"ה מ"ו קיט,
ס"ו ל. צקשו הרשעים ללותנו מן העולם וכו'. כי צי נלחם.
ע"פ ישע"י סג, י; איכ"ב, ה; מדת"ג (וורשא), פ"ו בחקותי,
ס"ו ב. ועל הרעה הוא נחם. ע"פ ש"ל, לב, יד; יוא"ב, ג, יג;
יו"ד, ג; משני"א צבות פ"ב, מ"ג. כי אם הוגה ורחם. איכ"ו
ג, לב ורש"י. קלה כעסו. ע"פ יחז"ה, יג; איכ"ד, יא; מדת"ג
פ"ו תורע, ס"ו יג; מדת"ה מ"ו עט, ס"ו ג. והלית להנו. ע"פ
ירמ"י, ח, כז; איכ"ד, יא; צבלי צ"ק, דף ס ע"ב. ובתכלית.
ע"פ אי"ו י"א, ז; כה, ג. שסה. ע"פ מ"ב כ"א, יד; ישע"י מ"ב,
כ"ב; תה"ו פט, מ"ב. מאווי כי נו. ע"פ תה"ו קמ, ט; צבלי
מגילה, דף ו, סוף ע"א; מד"ש פ"ו כ"א, ס"ו ג. כי לא ענה
מלכו. איכ"ג, ל. נשים כפרועות - דרך ציון. ע"פ צמ"ה, יח
ורש"י; צבלי כתובות, דף ע"ב, סוף ע"א. יושבות שמה. ע"פ
ישע"י, ה, ט; ירמ"ב, טו. מזכירות אשמה. ע"פ צמ"ה, טו;
דב"ט, ז. כל ימי השמה. ויק"כ, לו, דה"ב לו, כ"א; מדת"ג
פ"ו צ"ה, ס"ו ב.

ח"ו והערות

בְּחֶרֶשׁ בְּקֶרֶץ. כ"ה בנוב"ר, מח' נירנברג, גולד', אשכנז
ונ"א בראש"ך. במח' רומניא: בְּחֶרֶשׁ בְּקֶרֶץ, ע"פ תה"ו
כב, טו. נוסח הראשון בראש"ך: בְּחֶרֶת בְּקֶרֶץ. בעה"ב:
בְּחֶרֶשׁ בְּקֶרֶץ. באתר האקדמיה: כי חרש בקרץ.
וְגוֹיְנוּ שְׁמֵנוּ בְּאֶרֶץ. כ"ה בנוב"ר, מח' נירנברג, עה"ב
ראש"ך, גולד' ומקצת אשכנז. במקצת אשכנז ופירוש
מח' נירנברג: וְגוֹיְתֵינוּ שְׁמֵנוּ בְּאֶרֶץ. במח' רומניא:
וְגוֹיְתֵינוּ שְׁמֵנוּ בְּאֶרֶץ. וְצוֹר אֲרַחֲוֵתוֹ. במח' נירנברג,
רומניא ואתר האקדמיה: צוֹר אֲרַחֲוֵתוֹ, וללא וי"ו. כָּלוּ
כַמְעַט. כ"ה בנוב"ר, מח' רומניא, ראש"ך, גולד' ואתר
האקדמיה. באשכנז: כָּלוּנוּ כַמְעַט. במח' נירנברג: כָּלוּ
כְּלָם. וְעַל-הֶרְעָה. במח' רומניא נוסף: וְעַל-כָּל-הֶרְעָה.
וְהִצִּית לְהָבוּ. במח' רומניא ושר"ל: וְהִצִּית לְהָבוּ.
וּבִתְכֻלִּית שָׁסָה. כ"ה במח' בולוניה, קד"א ושר"ל. במח'
רמ"ו, רומניא, נירנברג ופירוש, קד"ק, ראש"ך, עה"ב,
גולד' ואתר האקדמיה: וּבִתְכֻלִּית שָׁסָה, ע"פ ויק"ר
פ"ו, כו, ס"ח, שש שנים היו אותן נחלים עמומות בידו
של גבריאל. מֵאֹוֵי. במח' רומניא: מֵאֹוֵי. בקד"ק:
אֹוֵי. במח' נירנברג, עה"ב, גולד' ואתר האקדמיה:
מֵאֹוֵי. באשכנז: מֵאֹוֵי אֹוֵי. בראש"ך: מֵאֹוֵי.
כִּי-בוּ. כ"ה בנוב"ר ופירוש מח' נירנברג. בראש"ך, גוף
הטקסט במח' נירנברג, עה"ב, אשכנז, גולד' ואתר
האקדמיה: כִּבוּ. במח' רומניא: כִּבוּ. נָשִׁים כְּפְרוּעוֹת.
בראש"ך: נָשִׁים כְּפְרוּעוֹת. יֹשְׁבוֹת שָׁמָּה. כ"ה במח'
רמ"ו, בולוניה, גולד' ואשכנז. במח' נירנברג: יֹשְׁבוֹת לְשָׁמָּה, ולדעת כולם לשון שממה הוא. במח' שר"ל ורומניא:
יֹשְׁבוֹת שָׁמָּה, אמנם קשה לדעת האם יש כאן ש"ג או אי דיוק בחילוף בין פתח לקמץ, ובודאי מסתבר שהוא לשון
שממה. בכל-שנה וְשָׁנָה מזכירות. במח' רומניא: בכל-שנה מזכירות, וללא תיבת וְשָׁנָה.

לֹא אֲלֵיכֶם לֹחֲצֵי גִלְיוֹ. וְעַל-בְּנֵי הָעֵבִיר גִּלְיוֹ. לְדַכֵּא תַחַת רִגְלָיו: לְאֲמוֹתֶם לָעֵת כָּמָהוּ מִשְׁפָּר. יַעַן כִּי-פָתְחוּ גְרוֹן כְּקָבֶר. לְהִטּוֹת מִשְׁפַּט-גְּבֵר: לֹא לְמַחֹת פֶּץ לְעַם קְרוּבוֹ. וְאִיךְ מִתְעַר הוֹצִיא חֲרָבוֹ. לְעֹת אָדָם בְּרִיבוֹ: שָׂרִים לְכוּדִים הוֹצִיא מִשְׁעָרִים. תַּת כַּתְּאֲנִים הַשְׁוֹעָרִים. לְעוֹלָל וְהַנְּשָׂאָרִים:

מִמָּרוֹם מְגִלָּה כָּתַב בְּנֵהִי. קִנְיָם וְהִגָּה וְהִי. מִי זֶה אָמַר וַתְּהִי: מִהֲאֶעֱיֵדךְ מְאוֹסָה מְלַהֲרָצָה. נִתְּוֵנָה בְּיַד מְרִיב וּמִתְנַצָּה. מִפִּי עֲלִיוֹן לֹא תֵצֵא: מַחֲטָאוֹת מְדִיחֵי אֶקוּנָן. מְנַחְמֵי כְּמִיָּן

ח"ג והערות

לוחצי גיליו. במח' רמ"ו: 'לוחצי גיליו. באתר האקדמיה: 'לוחצי רגליו. וְעַל-בְּנֵי. ב"ה בנוב"ר, גולדי ומקצת אשכנז. במח' נירנברג, ראש"ך, רומניא ומקצת אשכנז: 'על-בניו, ללא ו. באתר האקדמיה: 'על בניו. יַעַן כִּי-פָתְחוּ גְרוֹן כְּקָבֶר. ב"ה במח' בולוניא ונ"א בשד"ל. במח' רמ"ו, קד"א ושד"ל נוסח עיקרי: יַעַן כִּי-גָבְהוּ גְרוֹן כְּקָבֶר, ע"פ ישעי' ג, טו. באשכנז: יַעַן כִּי-גָרוֹן פָּתְחוּ כְּקָבֶר, במח' רומניא: יַעַן גְרוֹן פָּתְחוּ כְּקָבֶר, פְּתָחוּ. במח' נירנברג, עה"ב, ראש"ך וקד"ץ: 'פְּתָחוּ. וְאִיךְ מִתְעַר. בראש"ך ומח' נירנברג: אִיךְ מִתְעַר, ללא ו. לְעֹתָי. עי' זעירא ע"פ המסורה. שָׂרִים לְכוּדִים. במח' רמ"ו: שָׂרִים לְכוּדִים. תַּת כַּתְּאֲנִים. ב"ה במח' שד"ל ואשכנז, וכ"ה בירמ' שלפנינו. במח' רמ"ו, בולוניא ורומניא: תַּת כַּתְּאֲנִים. כַּתְּאֲנִים הַשְׁוֹעָרִים. באשכנז: כַּתְּאֲנִים הַשְׁוֹעָרִים. במח' רומניא: כַּתְּאֲנִים מְשׁוֹעָרִים. לְעוֹלָל. במח' נירנברג: 'לְאֶבֶד. באתר האקדמיה: 'לדלוק. וְהַנְּשָׂאָרִים. בראש"ך, גולדי וחלק אשכנז: 'הַנְּשָׂאָרִים. בחלק אשכנז: אֶת-הַנְּשָׂאָרִים. כַּתַּב בְּנֵהִי. ב"ה בנוב"ר, מח' נירנברג, ראש"ך, עה"ב, גולדי ומקצת אשכנז. במח' רומניא: 'כַּתַּב בְּנֵהִי. מקצת אשכנז: 'כַּתַּב וְהִגָּה. ב"ה בפסוק, בחסר י. מְרִיב וּמִתְנַצָּה. במח' רומניא: 'מְרִיב וּמִתְרַצָּה? מַחֲטָאוֹת מְדִיחֵי. ב"ה במח' בולוניא וקד"א, נירנברג, עה"ב, ראש"ך וגולדי. באשכנז: 'מַחֲטָאוֹת מְדִיחֵי שְׂוָא. במח' רמ"ו: 'מַחֲטָאוֹת מְדִיחֵי. במח' רומניא: 'מַחֲטָאוֹת נְדוּחֵי. מְנַחְמֵי כְּמִיָּן. במח' רומניא ושד"ל: 'מְנַחְמֵי כְּמִיָּן.

מקורות ומקבילות

לא אליכם. ע"פ איכ"ו, יב. לוחצי גיליו. ע"פ דני"א, ה; ויק"ר פ"ג, ז; ס"ו, ה; 'לחץ את בני ישראל בחוקה וכו', לא נזון חלא באש; מדה"ג פ"ג, לו; ד; דה"ר (איש שלום), פ"ג, ה; ד"ה דס ובשר. ראו קינות לז"א, ס"ו טו והערה לו. צניו. ע"פ דצ"ד, ה; משני אבות פ"ג, מ"ד. העניד גליו. ע"פ יוני ב, ד; תה"י מז, ה; קבד, ה. לדכא תחת רגליו. איכ"ו, ג, לו; איכ"ר פ"ג, ס"ו ל. לאמוסת לעת וכו'. ע"פ איכ"ו, ב, יב. כמהו - תלוו. ע"פ תה"י סג, ב ורש"י. משכר. ע"פ צ"ר מז, יט; ש"ב כב, ה. כי פתחו גרון כקבר. ע"פ תה"י, ה. להטות משפט גבר. איכ"ו, ג, לה; בצלי יומא, דף פז ע"א. לא למחוט. ע"פ מ"ב יד, כז; שמו"ר פ"ג, מד, ס"ו; מדה"ג פ"ג, צמדצ, ס"ו לא. לעס קרונו. ע"פ דצ"ד, ז; תה"י קמת, יד; ירושלמי ברכות פ"ט, ה"א, 'הקורא לכל ישראל קרוצים; מדה"ג פ"ג, גשלת, ס"ו ו. ואיך מתער הוליא חרבו. ע"פ יח"ו כ"א, ה; מכדרי"י פ"ג, צ"א, מס' דפסחא, פ"ג, י"א, ד"ה והעטת אל. לעות אדם צרינו. איכ"ו, ג, לו. שריס. ע"פ משני' שבת פ"ד, מ"ד, 'ישראל בני מלכים הסי', ראו מכדרי"י פ"ג, צ"א, מס' דפסחא, פ"ג, א, 'היו כל ישראל כשרים לללכות'. לכוזים הוליא משערים. ע"פ איכ"ר פ"ג, א, ס"ו כה, 'בשעה שנסכו שוואים' וכו'. תת כתאנים השוערים. ע"פ ירמ' כט, ה; בצלי עירובין, דף כ"א ע"ב. לעולל והגשארס. ע"פ ישעי' ח, ה; ירמ' ה, ט; אה"מ, פנחס בן יאיר, עמ' 485. והגשארס. ע"פ ויק' כו, לו. ממרום מגילה כתב. ע"פ ירמ' לו, א"ב; לו, ו. ראו בצלי ב"ב, דף טו, תחילת ע"א. צנהי. ע"פ ירמ' ט, ט; עמו"ה, טו. קינים והגה והי יח"ו, ב, ה; בצלי עירובין, דף כ"א ע"א. מי זה אמר ותהי. איכ"ו, ג, לו; מדה"ג (ורש"ל), פ"ג, תולדות, ס"ו ה. מה אעידך. ע"פ איכ"ו, ב, יג; איכ"ר פ"ג, ב, ס"ו ה; פדר"ך פ"ג, טו, ס"ו ג.

מאוסה. ע"פ ירמ' לא, לו; איכ"ו, ג, מה; ויק"ר פ"ג, לו, ס"ו ב, 'נראין כאלו מאוסין צעה"ז' וכו'. נתונה ציד. ע"פ ירמ' לב, כד; לו, יח; איכ"ו, ה, יד. מריב ומתנצה. ע"פ ישעי' נח, ד; תה"י קב, ז; מדה"ג מ"ו, קט, ס"ו ג. מפי עליון לא תלא. איכ"ו, ג, לה; מדה"ג (ורש"ל), פ"ג, ראה, ס"ו ג. מחטאות. ע"פ איכ"ו, ד, יג. מדיחי אקונן. ע"פ ירמ"ו, ט, יג"ט; איכ"ו, ב, יד. מנחמי - הקב"ה. ע"פ ישעי' מ, א; נח, יב; ויק"ר פ"ג, לב, ס"ו ה, 'אמר הקב"ה עלי לנחמן; מד"ז איכ"ו (צובר), פ"ג, א, ס"ו טו. כמיין

מִתְרוֹנֵן מֵה־יְתָאוּנָן: בַּחֲוָרִים מוֹטְטוּ בִּי לְהֶרֶב. וּשְׂכִינָה הָעֵלָה
מִקָּרֵב. וְכִשְׁלוֹ אִישׁ־בְּאֲחִיו כְּמִפְנֵי־חָרֵב:

נִשְׁקָד נָטַל עַל פּוֹרְכֵינוּ. וַיִּתְעַב שֵׁי עֶרְכָנוּ. נַחֲפָשָׁה דְרָכֵינוּ:
נְבִיאִיךָ נֶאֱצוּ לְקָרִיץ עַפְעָפִים. וְאֶכְזְרוּ עָלֵינוּ אֶרֶךְ אַפִּים. נִשָּׂא
לְבַבְנוּ אֶל־כַּפָּיִם: נָעוּ נָדוּ רֹאשׁ בְּמַהְמוֹרֵנוּ. רְשָׁעִים מִפִּילִים
בְּמַכְמוֹרֵינוּ. נָחֲנוּ פִשְׁעֵנוּ וּמְרֵינוּ: זְקָנִים נִינִים לָרֵב סְגוּיִים.
אֶכְלוּם וְהוֹשַׁתְנוּ מִשָּׁל בְּגוֹיִם. כָּנָם וְאַבְדַתֶּם בְּגוֹיִם:

מקורות ומקבילות

מתרוֹן. ע"פ תה" טו, סה; ירושלמי מעשר שני, פ"ה, ה"ה; מדה"ה מז' נט, ס"ה, מה יתאוֹן. איכ' ג, לט. בחורים מוטטו. ע"פ ישע' מ, ל; איכ' ה, יג. בי להרב. ע"פ ירמ' מו, טז. ושכינה העלה מקרב. ע"פ צבלי ר"ה, דף לא ע"א, יסעה שכינה; מכדרי' פ"י, צה, מס' דפסחא, פ"י, יד, 'כזיכול גלתה שכינה עמהס'; ויק"ר (מרגליות), פ"י, אמורה, פ"י, לב, ס"ו, ח. וכשלו איש בלחיו כמפני חרב. ויק' כו, לו; צבלי סנהדרין, דף כז, סוף ע"ב. נשקד נטל עול. ע"פ איכ' א, יד. פורכינו. ע"פ שמו' א, יג. ויתעב. ע"פ תה" קו, מ. שי ערכנו. ע"פ תה" עו, יב. נחפשה דרכינו. איכ' ג, מ; מד"א (צובר), ויק' פ"י, יד, פ"ב. נביאיך וכו'. ע"פ איכ' ב, יד. נאלו. ע"פ דב' לא, כ; ישע' א, ד; תה" קו, יא. לקרון עפעפים. ע"פ מש' ו, יג. ואכזרו. ע"פ ישע' יג, ט; סג, י; אי"ו, ל; כה; מדת"ג (ורשב), פ"י, בחקותי, ס"ו, ב, 'עשיתם אותי לאחורי. ארך אפים. ע"פ שמו' לד, ו. נשא לזבנו אל כפיים. איכ' ג, מא; צבלי תענית, דף ח ע"א; אה"מ, חסר ויחר, עמ' 198. נעו נדו ראש. ע"פ ירמ' יח, טז. צמהמורנו. ע"פ תה" קמ, יא. רשעים מפילים צממורינו. ע"פ תה" קמא, י. נחנו פשענו ומרינו. איכ' ג, מז. סגויים. ע"פ תה" עג, יב; לב, יג. אכלום. ע"פ ירמ' ג, ז. והושתנו משל צגויים. ע"פ דב' כח, לו; תה" מד, טו; מדה"ה מז' עט, ס"ו, ה. ואבדתם צגויים. ויק' כו, לח; צבלי מכות, דף כד ע"א.

ח"ג והערות

בחורים מוטטו. כ"ה בנוב"ר, מח' נירנברג, גולד' ואשכנז. בקד"ץ וראש"ך: 'בחורים מוטטו. במח' רומניא: 'בחורים מוטטו. מוטטו. במח' נירנברג, גולד', אשכנז וני"א בשד"ל: 'מוטטו כושל'. בראש"ך: 'מוטט כושל'. במח' רומניא: 'מוט כושל'. בי להרב. כ"ה במח' בולוניא ושד"ל. במח' רמ"ז: 'בלי לקרב'. באשכנז: 'בי להרב'. ושכינה העלה. כ"ה בנוב"ר ומח' רומניא. במח' נירנברג, גולד' ואשכנז: ושכינה העלה. נשקד. במח' רומניא: 'נשקד'. נטל על פורכינו. כ"ה במח' בולוניא, שד"ל, גולד', אשכנז, נירנברג, עה"ב, ראש"ך וקד"א. במח' רמ"ז: 'נטל על פורכינו. במח' רומניא: 'נטל על פורכינו. ויתעב שי. במח' רומניא: 'ויתעב שי'. שי ערכנו. כ"ה בנוב"ר ומח' רומניא. במח' נירנברג, אשכנז וגולד': 'שי עורכינו. נביאיך נאצו. במח' רומניא, עה"ב, נירנברג, ראש"ך, אשכנז, גולד' ואתר האקדמיה: 'נביאיך נאצו'. ונאכזרו עלינו. כ"ה בגולד' ואשכנז, וכן נראה נכון. במח' רמ"ז: 'נאכזרו עלינו, אבל לקמן באות פ, בחרוז פצו, בריס"ד-רס"ה: 'נאכזרו עלינו, בחיריק. במח' בולוניא ושד"ל: 'נאכזרו עלינו. במח' רומניא: 'נאכזרו עלינו. ראש במהמורנו. כ"ה בקד"א, מח' שד"ל, נירנברג, אשכנז, גולד', רומניא ואתר האקדמיה. במח' רמ"ז ובולוניא: 'ראש כמהמורנו. רשעים מפילים. במח' רומניא: 'רשעים מפילינו, וכ"ה באתר האקדמיה אבל ללא ו' בתיבת זרשעים. כמממורינו. כן מנוקד במח' רמ"ז, רומניא, גולד', מקצת אשכנז, וכן נראה נכון ע"פ הפסוק. במח' בולוניא, נירנברג, שד"ל ומקצת אשכנז, המ"ס הראשונה בחיריק. 'במממורינו, כ"ה במח' רמ"ז, שד"ל, נירנברג, רומניא קד"ץ, ראש"ך, עה"ב ואשכנז. במח' בולוניא וקד"א: 'כמממורינו, בכ"ף. זקנים נינים. כ"ה במח' בולוניא, קד"א, שד"ל, גולד' ואתר האקדמיה. במח' נירנברג ורומניא: 'זקנים נינים, ע"פ תה" עד, ח. באשכנז: 'זקנים ונינים. במח' רמ"ז: 'זקנים נינים. אכלום והושתנו. כ"ה בנוב"ר ומח' רומניא. בגולד' ואשכנז: 'אכלום והשתנוס. במח' נירנברג: 'אכלונו והשתנונו. כנם ואבדתם. במח' שד"ל: 'כנאם ואבדתם. באתר האקדמיה ללא תיבת נינים.

סְלָה שְׁמִי קְטוּרָה בְּאֵף־ וְאֶפְעַר פֶּה וְאֶשְׂאֵף־ סִכּוּתָה בְּאֵף־
 סִפְקוּ סוּטְנֵי כַף וְאֶשְׂתוֹנֵן־ וְאֶצְעַק חֲמָס וְאֶתְחַנֵּן־ סִכּוּתָה בַּעֲנָן־
 סוּרוּ טָמֵא שְׁחוּ מֵאֲשִׁימְנוּ־ בְּהִנָּתֵן כְּבָרוֹל שְׁמִינוּ־ סְחִי וּמָאוֹס
 תְּשִׁימְנוּ־ שְׁבֵת מְשׁוֹשׁ שְׁמַח מְשׁוֹרְרִים־ וְרוֹדְפֵי קָלוּ מְנַשְּׂרִים־
 לְאֵבֶד וְהַנְּשָׂאָרִים־

עַל־אֵלֶּה עֲשִׂקוּנוּ בְּחִרוּפֵיהֶם־ הַגְּדִילוּ שְׁאוֹן גְּדוּפֵיהֶם־ פָּצוּ
 עֲלֵינוּ פִיהֶם־ פָּצוּ וּפְעָרוּ פִיהֶם מִבְּאֵר שַׁחַת־ וְאֶכְזְרוּ עֲלֵינוּ

ח"ג והערות

סלה שמי. כ"ה בגולד' ואשכנז, וכן נראה ניקודו לפירושי קד"ן וראש"ך. במח' רמ"ו ורומניא: 'סלה שמי'. במח' נירנברג, בולוניה ושר"ל: 'סלה סמי'. וְאֶפְעַר פֶּה. כ"ה בנוב"ר ואתר האקדמיה. באשכנז: יָאֶפְעַר פִּי. במח' רומניא: יָאֶפְעוּר פֶּה. וְאֶצְעַק חֲמָס. כ"ה בנוב"ר, גולד' ואתר האקדמיה. בראש"ך, מח' נירנברג, אשכנז ורומניא: יָאֶצְעַק חֲמָס. חֲמָס וְאֶתְחַנֵּן. כ"ה בנוב"ר, מח' רומניא ואתר האקדמיה. במח' נירנברג, קדמ"א, גולד' ואשכנז: חֲמָס וְאֶתְאוּנֵן. שְׁחוּ מֵאֲשִׁימְנוּ. כ"ה בקד"א, מח' שר"ל, נירנברג, גולד' ומקצת אשכנז. במח' רמ"ו, בולוניה, קדמ"א, מקצת אשכנז ואתר האקדמיה: שְׁחוּ מֵאֲשִׁימְנוּ, כדרך כתיבת חז"ל, שדרכס להחליף שיין שמאלית שבמקרא לסמ"ך. במח' רומניא: שְׁחוּ מֵאֲשִׁימְנוּ! בְּהִנָּתֵן כְּבָרוֹל. כ"ה במח' בולוניה ואשכנז. במח' רמ"ו, רומניא ושר"ל: בְּהִנָּתֵן כְּבָרוֹל, בכ"ף. באתר האקדמיה: להִנָּתֵן כְּבָרוֹל. מְשׁוֹשׁ שְׁמַח. כ"ה בנוב"ר, מח' רומניא, גולד', עה"ב ומקצת אשכנז. במח' נירנברג ומקצת אשכנז: מְשׁוֹשׁ שְׁמַחַת. בקדמ"א: מְשׁוֹשׁ שְׁבַח, וכ"ה נ"א במח' שר"ל. באתר האקדמיה: ישון שמחת. שמח משוררים. במח' רומניא נוסף: שמח תוף משוררים. וְרוֹדְפֵי קָלוּ. במח' רומניא: יָקָלוּ רוֹדְפֵים.

מקורות ומקבילות

סלה. ע"פ ירמ' ג, כו; איכ' א, טו. שמי קטורה באף. ע"פ דצ' לג, ו. ואפער פה ואשאף. ע"פ ישע' מז, יד; תה' קוט, קלא. סכותה באף. איכ' ג, מג; איכ"ר פ"ג, ג, ס' ס. ספקו סוטני כף. ע"פ איכ' ב, טו. ואשתונן. ע"פ תה' עג, כה. ואצעק חמס. ע"פ חבק' א, ב; אי"ו יט, ז. ואתחנן. ע"פ ירמ' ג, כה. סכותה בענן. איכ' ג, מד. סורו טמא שחו. ע"פ איכ' ד, טו; ויק"ר פ"ג, טו, ס' א; מדה"ג פ"ג חרוב, ס' טו. מאשימנו. ראו קינות לב"א, ס' טו. בהננת כברול שמינו. ע"פ ויק' כו, יט; צמד"ר פ"ג, ס' יב. סחי ומאוס תשימנו. איכ' ג, מה. שנת משוש. ע"פ ישע' כד, ה; איכ' ה, טו; ירושלמי סוטה פ"ט, ה"ב. שמה משוררים. ע"פ דה"צ כג, יג. ורודפי קלו משוררים. ע"פ איכ' ד, יט; קה"ר פ"ג, ס' ב. על אלכד והנשאררים. ע"פ ויק' כו, לה'לט. על אלה. ע"פ איכ' א, טו; ה, ח. עשקונו בחרופיהם. ע"פ ישע' נב, דה. הגדילו שאון גיזופיהם. ע"פ ישע' מג, כה; תה' מד, ח. פלו עלינו פיהם. איכ' ג, מו; פסז"ו איכ', פ"ג, פמ"ו. פלו ופערו פיהם. ע"פ ישע' ה, יד, תה' כב, יד וא"ו טו, י. מצאר שחת. ע"פ תה' נה, כד; צבלי עירובין, דף יט ע"א; פס"ב סוף פ"ג. ואכזרו. ע"פ דצ' לב, לג; ירמ' ו, כג.

באתר האקדמיה: זרודפיהם קלו. לְאֵבֶד. במח' רומניא: לְדָלוּק. באתר האקדמיה: לַרְדּוּף. וְהַנְּשָׂאָרִים. כ"ה בנוב"ר, מח' נירנברג, רומניא ואתר האקדמיה, עם ו, כלשון הפסוק. בראש"ך, גולד' ואשכנז: הַנְּשָׂאָרִים, ללא ו. עַל־אֵלֶּה עֲשִׂקוּנוּ וכו' פִּיהֶם. במח' רמ"ו, רומניא, נירנברג, ראש"ך, גולד' ואשכנז, שורה זו באה כאן, שהרי באי"ב הראשון אות ע' קודמת לאות פ', ורק באחרים הקדימו אות פ' לעי"ן. במח' בולוניה ושר"ל הקדימו אות פ' לעי"ן. עֲשִׂקוּנוּ בְּחִרוּפֵיהֶם. במח' רומניא: עֲשִׂקוּנֵי בְּחִרוּפֵיהֶם. באתר האקדמיה: עונו(שקו)נו יחד בחירופיהם. הַגְּדִילוּ שְׁאוֹן. כ"ה בנוב"ר, מח' רומניא ואתר האקדמיה. במח' נירנברג, גולד' ואשכנז: הַגְּדִילוּ שְׁאוֹן. פָּצוּ וּפְעָרוּ פִּיהֶם. באשכנז, מח' רומניא ואתר האקדמיה: פָּצוּ פְעָרוּ פֶּה. וְאֶכְזְרוּ. כ"ה במח' רס"ד-רס"ה ונירנברג. במח' בולוניה ושר"ל: יָאֶכְזְרוּ. באשכנז, גולד', ראש"ך, מח' רומניא, נ"א בקד"א ואתר האקדמיה: יָאֶשְׂרוּ. בעה"ב: יָאֶשְׂרוּ. עֲלֵינוּ בתוכחת. באשכנז ואתר האקדמיה: עֲלֵי בתוכחת. במח' רומניא: עֲלֵיו בתוכחת.

בְּתוֹכָחַת פֶּחַד וּפְחַת: פְּנֵי פֶּאֶר חֶפֶת מְעוֹנֵי. הַקְּמִיל וְהָרִים
 מְעוֹנֵי. פְּלִגְי־מִים תִּרְדַּ עֵינַי: נִפְלָה עֵטָרַת עוֹז מִשְׁעָנָם. וְצַר
 בְּשַׁבְּעָה דְרָכִים עֵינָם. וְהִתְוַדּוּ אֶת־עוֹנָם:

פִּרְשָׁה פְּצָתָה אוֹי כִּי־סָגְרָה. תָּמּוּר מְתַנֶּיָּה בְּעוֹ חֲגָרָה. עֵינַי
 נִגְרָה: עָשָׂה עֲבָרְתוֹ וַיַּחְרָה. וְעָרַף אֶת־מְדוֹן מְגָרָה. עַד־יִשְׁקִיף
 וַיֵּרָא: עוֹדִינוּ עָף כְּבוֹד וְעָלָה. וְעֵשָׂר מַעְלוֹת נִעְלָה. עֵינַי
 עוֹלָלָה: עַל־זֶה פָּסַק נוֹאֲמָם. וְשָׁח לֹא אָעֻזְבְּכֶם בְּכַף זוּעַמָם.
 אַף־אֲנִי אֵלֶיךָ עֹמָם:

מקורות ומקבילות

נתוכחת. ע"פ תה" עג, יד. פחד ופחת. איכ" ג, מז; פסז"ו
 איכ" ג, מז. פלה. ע"פ ישע" ס, ז; ס, יג. מעוני. ע"פ ירמ'
 כה, ל. הקמיל. ע"פ ישע" יט, ו. והרים מעוני. ע"פ איכ'
 ג, ח; איכ"ר פר' ג, ס"ו כה. פלגי מים תרד עיני. איכ'
 ג, מה. נפלה עטרת. ע"פ איכ' ה, טז; אה"מ, עשר גלויות,
 עמ' 435. עוז משענס. ע"פ ישע" ג, א. כשנעה דרכים
 עינס. ע"פ ויק' כו, יח; דב' כה, כה. והתודו את עונם. ויק'
 כו, מ; ספרה פר' בחוקותי, פר' ג, תחילת פ"ח, אות ג; צמדצ"ר
 פר' ת, ס"ו ה. פרשה. ע"פ איכ' א, ח. פלטה. ע"פ צר'
 ד, יח; צמ' טז, ל. אוי כי סוגרה. ע"פ ירמ' יג, יט. מתניה
 בעוז הגרה. ע"פ מש' לא, יח. ראו מדמ"ש פר' לא, ס"ו לו [ח].
 עיני נגרה. איכ' ג, מט. עשה עברתו. ע"פ איכ' ג, צ; ג, ח;
 ג, א. ויחרה. ע"פ שמו' כב, כג; מ"ב כג, כו; ישע" ה, כה.
 וערף. ע"פ דב' כה, ד. מדון מגרה. ע"פ מש' טו, יח; כט, כב.
 עד ישיקף וירא. איכ' ג, נ; איכ"ר פר' ג, ס"ו ע; פסז"ו איכ',
 פר' ג, פ"ג. עוודינו. ע"פ איכ' ד, ח. עף. ע"פ דני' ט, כה.
 כבוד ועלה. ע"פ ש"א ד, כה. ועשר מעלות נעלה. ע"פ צבלי
 ר"ה, דף לא ע"א; סע"ר פר' כו; איכ"ר פתיח, ס"ו כה. עיני
 עוללה. איכ' ג, נח; צבלי סוטה, דף מט ע"ב. על זה. ע"פ
 איכ' ה, ח. לא אעזבכם. ע"פ ויק' כו, מד; ישע" מה, ח.
 בכף זועמס. ע"פ ישע" ה, ה. אף אני אלך עמם. ויק' כו, מה;

ח"ג והערות

חפת מעוני. כ"ה במח' בולוניה, שד"ל, רומניא, נירנברג,
 אשכנז וגולד', וכן מוכח מקד"א וראש"ך. במח' רמ"ז:
 'חפת מעוני. הקמיל וְהָרִים. כ"ה במח' בולוניה, קד"א
 ושד"ל. במח' רמ"ז, רומניא, נירנברג, ראש"ך, גולד'
 ואשכנז: 'הקמיל וְהָרִים. וְהָרִים מְעוֹנֵי. במח' רמ"ז:
 'הקמיל מעוני. עוז משענס. כ"ה בנוב"ר ומח' רומניא.
 במח' נירנברג, גולד' ואשכנז: עוז משענס. ושני הניקודים
 נכונים ומקורם בתנ"ך. וְצַר בְּשַׁבְּעָה דְרָכִים עֵינָם.
 באתר האקדמיה: זכשמת צר עינס. דרכים עינס.
 נראה שהוא מלשון: 'עוין את דוד', ש"א יח, ט, וכך
 פירש בקד"ן, וראו בשרשי רד"ק. במח' נירנברג, גולד'
 ומקצת אשכנז: 'דרכים עינס. במקצת אשכנז: 'דרכים
 דְּעֵינָם. פִּרְשָׁה פְּצָתָה וכו' נגרה. ברוב הנוסחאות
 שורה זו באה כאן, וכ"ה בקד"א על אחר. פִּרְשָׁה.
 במח' רומניא: 'פִּרְשָׁה, שלא כבפסוק. פְּצָתָה אוי.
 כ"ה במח' שד"ל, גולד' ומקצת אשכנז. במח' רמ"ז,
 האקדמיה: 'פִּרְשָׁה אוי. במח' רומניא: 'פִּרְשָׁה אוי.
 תמור. באתר האקדמיה: 'זתמור. מְתַנֶּיָּה בְּעוֹ חֲגָרָה.
 כ"ה בנוב"ר וגולד'. במח' רומניא: 'בְּעוֹ מְתַנֶּיָּה סְגָרָה:
 במח' נירנברג ואתר האקדמיה: עוז מְתַנֶּיָּה שֶׁח חֲגָרָה.
 במקצת אשכנז: 'בְּמְתַנֶּיָּה, ובמקצת אחרים: 'בְּשֶׁשֶׁךְ.

עברתו ויחרה. במח' נירנברג: 'עברתו באף ויחרה.
 אֶת־מְדוֹן. במח' נירנברג: 'נְצָרָח אֶח אֶף מְדוֹן. עוֹדִינוּ עָף כְּבוֹד. באתר האקדמיה: 'עודינה עף כבודו. וְעֵשָׂר
 מַעְלוֹת. כ"ה בנוב"ר, קד"א ומח' רומניא. בקד"ן, ראש"ך, אשכנז, גולד' ואתר האקדמיה: 'עֵשָׂר מַעְלוֹת. במח'
 נירנברג: 'עֵשָׂר מַעְלוֹת, ללא ו'. נִעְלָה. כן מנוקד בנוב"ר. אמנס במקרא: 'נִעְלָה, וכ"ה במח' רומניא, נירנברג,
 גולד' ומקצת אשכנז. במקצת אשכנז: 'הוֹעֵלָה. עַל־זֶה פָּסַק. בקד"ן וראש"ך נְאָמָם. במח' נירנברג, גולד'
 'על־זה פסק נוי'. באתר האקדמיה: 'על זה פסק נואי. נוֹאֲמָם. בקד"ן וראש"ך נְאָמָם. במח' נירנברג, גולד'
 ואשכנז: 'נְאָמָם. וְשָׁח לֹא. כ"ה במח' רמ"ז, בולוניה, מקצת אשכנז ואתר האקדמיה. במח' שד"ל: 'שָׁח לֹא,
 וללא ו. במח' רומניא: 'יָנָם לֹא. במח' נירנברג, גולד', מקצת אשכנז וניא בשד"ל: 'יָצוּר שָׁח לֹא. לֹא אָעֻזְבְּכֶם.
 במח' רומניא, נירנברג, אשכנז, גולד' ואתר האקדמיה: 'לֹא אָעֻזְבֶם, וכן נראה נכון בגלל זועמס' שאחריו. בְּכַף

צָדִיק צַר צָעָדִי לְסֹפֵר. וּכְעַקְלָתִי יִשָּׁר וְאֶכְפֹּר. צֹד צְרוּנִי
 כַּצִּפּוֹר: צָעַק צוּרִי וְסִכְף מַעְבֵּר. וּבַחֲלָלִי עֶרְךָ לְשֹׁבֵר. צָמְתוּ
 חַיֵּי בְבוּר: צָדוּ צְדִי וְסַע דּוֹרְשֵׁי. בְּהַעֲלוֹת כַּיִּם עָלַי לְגִרְשֵׁי.
 צְפוּמִים עַל־רֹאשֵׁי: עַל־הַר צִיּוֹן צָבְאוֹ לְהַכְרִיתִי. וְצוּר שָׁח
 אֶחְמַל עַל־שְׂאֵרֵיתִי. וְזַכְרְתִי אֶת־בְּרִיתִי:

קָרָאתִי קָשֶׁב חֶרְפַּת מוֹנֵי. עַל־הַלְחִי מַכִּים בְּנֵי. קָרָאתִי שְׂמֹךְ
 יְהוָה: קוּמִי קָרְאִי כִּי־לֹא יִכְלֹם. עַל־יֵתֶר לְמַקְנֵי־יָי שְׁלֹם. קוּלִי

ח"ג והערות

זועמם. כ"ה בנוב"ר, מח' רומניא, גולד' ואשכנז. במח' נירנברג וראש"ך: פְּיָד זועמם. צדיק צר. בראש"ך: צדיק צו, לשון צוואה. במח' נירנברג: צדיק צור. במח' רומניא: צדיק, וללא תיבת צר. באתר האקדמיה: צדיק צר. צָעָדִי לְסֹפֵר. בלשון רבים, כ"ה במח' רמ"ז, בולוניה, ראש"ך, גולד', רומניא ונירנברג. במח' שד"ל: צָעָדִי לְסֹפֵר, לשון יחיד, אך איננו מתאים לענין. במח' רומניא נוסף: צָעָדִי דָרַש לְסֹפֵר. וּכְעַקְלָתִי יִשָּׁר. במח' רומניא: זיבעקלתי ישר. צַעַק צוּרִי. במח' נירנברג ורומניא: צַעַק צוּרִי. וְסִכְף מַעְבֵּר. בקד"ץ ומח' רומניא: וְסִכְף מַעְבֵּר. וּבַחֲלָלִי עֶרְךָ. במח' שד"ל: וּבַחֲלָלִי עֶרְךָ. במח' נירנברג: וּבַחֲלָלִי עֶרְךָ. באתר האקדמיה: זיכחללי ערך. עֶרְךָ לְשֹׁבֵר. במח' רומניא: עֶרְךָ לְשֹׁבֵר. צָמְתוּ חַיֵּי בְבוּר. באשכנז ומח' רומניא: צמתו בבור, וללא תיבת חיי. צָדוּ צְדִי. בפסוק הוא מלרע, משורש צדה. צָדוּ צְדִי. כ"ה במח' רמ"ז ובולוניה. בקד"א, מח' רומניא, שד"ל: צָדוּ צְדִי. בגולד' וני"א בשד"ל: צָדוּ צְעָדִי. וְסַע דּוֹרְשֵׁי. במח' רומניא: יָצַר דּוֹרְשֵׁי. בְּהַעֲלוֹת. כן מנוקד במח' בולוניה, שד"ל ורומניא. במח' רמ"ז: בְּהַעֲלוֹת. בראש"ך: בְּהַעֲלוֹת. במקצת אשכנז: יָכַעְלוֹתָם. בעה"ב: יָכַעְלוֹת. בפ"י מח' נירנברג: יָכַעְלוֹת. כַּיִּם עָלַי לְגִרְשֵׁי. במקצת אשכנז: עָלַי לְדוֹרְשֵׁי, ובמקצת: עָלַי כַּיִּם לְגִרְשֵׁי, וכ"ה בראש"ך ובאתר האקדמיה. בעה"ב ובפ"י מח' נירנברג: יָהִים עָלַי לְגִרְשֵׁי. במח' רומניא: יָהִים עָלַי לְגִרְשֵׁי. שָׁח אֶחְמַל. במח' רומניא: שָׁח אֶתְמוֹלִי. וְזַכְרְתִי אֶת. באתר האקדמיה: זיכרתי אני את, ע"פ יחו' טו, ס. עַל־הַלְחִי. במח' רומניא: עַל־הַלְחִי, וללא ה, וכ"ה באתר האקדמיה. מַכִּים בְּנֵי. במח' רמ"ז: יַמִּים בְּנֵי. כִּי־לֹא יִכְלֹם. בגולד' ומקצת אשכנז: כִּי־לֹא יִכְלֹם. במח' נירנברג: כִּי־לֹא יִכְלֹם. בעה"ב: כִּי־לֹא יִכְלִימְךָ. במח' רומניא: כִּי־לֹא יִכְלִימְךָ. עַל־יֵתֶר. במח' רומניא: עַל־יֵתֶר. לְמַקְנֵי־יָי. בקד"ץ: מְשָׁנֵי. לְמַקְנֵי־יָי שְׁלֹם. בגולד' ורוב אשכנז: לְמַקְנֵי־יָי שְׁלֹם. בראש"ך ומח' רומניא: לְמַקְנֵי־יָי שְׁלֹם.

מקורות ומקבילות

ירושלמי תענית, פ"א, ה"א, 'כל מקום שגלו ישראל גלת השכינה עמוהו; ספרי צ"ג, פ"א מסעי, פי קס"א. זדיק. ע"פ דב' לז, ד; אי"כ, ה, יח. א"ל. ע"פ תה' קיט, סט. זעדי לספור. ע"פ אי"כ, ה, ד. וכעקלתי ישר. ע"פ אי"כ, ג, כז. לוד לזוני כלפור. אי"כ, ג, יב. ראו קינות לז"א, ס"ו, הערה ק. זעק זורי. ע"פ ירמ' כה, ל; בצלני ברכות, דף ג ע"א, '...ושואג כלרי. וסכך מעצור. ע"פ אי"כ, ג, מד. וזחללי. ע"פ יחו' לו, כא"כ; עמו' ג, ז. לזני חיי צבור. ע"פ אי"כ, ג, נג; במדצ"ר פ"ד, ה"ה. ס"ו ג, לזו לדי. ע"פ אי"כ, ד, יח; ירושלמי תענית פ"ד, ה"ה. דורשי. ע"פ יחו' לו, ל. צהעלות כים. ע"פ יחו' כו, ג. לנרשי. ע"פ הוש' ט, טו. לזו מים על ראשי. אי"כ, ג, נד. ראו תה' קכד, ד. על הר ציון לנאו. ע"פ ישע' כט, ח. להכריתי. ע"פ ירמ' ט, כ; יחו' יד, ח"ע. לחמול על שאריתי. ע"פ ירמ' מז, ט"ב; מ"כ, ז, יח. וזכרתי את בריתי. ויק' כו, מז; ירושלמי סנהדרין פ"א, ה"א, 'זכות אבות לעולם קיימת; ויק"ר פ"ו, לו, ס"ו ג. קראתי. ע"פ אי"כ, ג, נה. קשוב חרפת מוני. ע"פ ישע' נח, ז; תה' פט, נח; אי"כ, ג, סא; דני' ט, טזח. על הלחי מכים. ע"פ אי"כ, ג, ל. ראו ישע' ג, ו. קראתי שמך ה'. אי"כ, ג, נה; ע"פ תה' ג, ה. קומי קראי. ע"פ יוח' א, ו; אי"כ ג, יט. קראי. ע"פ תה' ד, ד; קמה, יח. כי לא יכלם. ע"פ דב' ד, ז; ילק"ש ח"ו, פ"ו ואתקן, רמח תה"ה, ד"ה כי מי גוי. על יתר למקנאי שלם. ע"פ תה' לז, כד. ראו קינות לז"א, ס"ו טו והערה קא. קולי שמעת אל תעלם. אי"כ, ג, טו; מדה"ה מח' סא, ס"ו א.

מקורות ומקבילות

שְׁמַעַת אֱלֹהִים: קָלִים קְרָאוּנִי וְעֲלַמַּת מְרֹאָךְ. הַשֵּׁת בְּגוֹיִם
 מוֹרְאִיךְ. קָרְבַּת בְּיוֹם אֶקְרָאָךְ: אַתָּה יְהוָה קִין אֱלֹהֵי-תְכֻזָּב.
 עַד-מַתִּי כַחֲרַשׁ אֲעֹב. וְהָאָרֶץ תִּעָזֵב:

רְאֵה רְגֵזוּ מִכַּת אֲנוּשֵׁי. וְאוֹמֵר בְּהִנְטָשִׁי בְנֵשִׁי. רַבַּת אֲדֹנָי
 רִיבֵי נַפְשִׁי: רְאֵה רִיב בְּעִתְתִּי. הַשְּׂמוֹת כָּל-עַדְתִּי. רְאִיתָה
 יְהוָה עֲנֹתָי: רוּחַ רְפָתֶה-בִּי מֵאִמְתָּם. לְבַלְעֵי הָעֵלוּ חֲמַתָּם.
 רְאִיתָה כָּל-גְּנֻמַּתָּם: לָמָּה רָחוּק תַּעֲמֹד בְּדַבְרָם עֲזוֹת. גַּמַּת
 הַנִּשְׁמָה אוֹשִׁיב פְּרוּזוֹת. וְאֶף-גַּם-זֹאת:

שְׁמָעוּ שְׁנוּקְשָׁתִי בְּדַחֲיִפְתָּם. וְכִילַק עָלָה עֵיפְתָּם. שְׁמַעַת

מקורות ומקבילות

קלים. ע"פ אי"ז ד, יט. קראוני. ע"פ אי"ז ד, טו. ועלמת
 מראך. ע"פ דב' לא, יח; ז' פ' מ, ס"ו ג. השת בגוים
 מוראך. ע"פ תה' ט, כח; מדה"ג פ"ו ואלה, ס"ו טו. קרנת
 ביום אקראך. אי"ז ג, ח. אתה ה'. ע"פ יו"א, יד; אי"ז
 ה, יט. קן אל תכזב. ע"פ חב' ב, ג; צבלי סנהדרין, דף א'
 ע"ב; מדה"ה מח' טו, ס"א. עד מתי כחרש אעזב. ע"פ ישע'
 יח, ט. והארץ תעזב. ויק' כו, מג. ראה. ע"פ אי"ז א, ט"ו;
 ב, כ. רגז. ע"פ דב' כח, סה. מכת אנושי. ע"פ ירמ' טו, יח;
 מו"א, ט. ואומר. ע"פ ישע' יב, א. בהנטשי נשני. ע"פ
 ישע' ב, ה; תה' פח, יג; אי"ז ג, ח. רבת ה' ריבי נפשי. אי"ז
 ג, ח. ראה ריב. ע"פ מו"א ז, ט; אי"ז ג, לו. צעיתתי. ע"פ
 ש"א טו, יד; ישע' כח, ד. השמות כל עדתי. ע"פ אי"ז טו, ז.
 ראיתה ה' עותתי. אי"ז ג, נט. רוח רפתה. ע"פ שופ' ח, ג.
 מאימתם. ע"פ ירמ' ל, ה; אי"ז ג, מח. לנלעי. ע"פ ישע'
 מט, יט. ראיתה כל נקמתם. אי"ז ג, ס. למה רחוק תעמוד.
 ע"פ תה' י, א; פסר"ב פ' לא, ד"ה ד"א ותאמר וכו' גניאים
 קראו. צדקס עזות. ע"פ תה' מד, יח; מש' יח, כג; אד"ג
 נוסח ב, פ"ז, 'התחיל מתקף ומגדף ומנאץ ומרקק' וכו'; מדה"ג
 (וורשאל), פ"ו פקודי, ס"ו ד. הנשמה. ע"פ יחז' לו, לה. אושיב
 פרוזות. ע"פ זכ' ב, ה; צבלי ב"ב, דף ע"ה ע"ב. ואף גם זאת.
 ויק' כו, מד. שמעו. ע"פ אי"ז א, כח. שנוקשתי צדחיתם.
 ע"פ תה' י, ח"א. וכלק - מין ארצה. ע"פ ירמ' לא, יד
 ומ"ל. עיפתם. ע"פ עמו"ד, יג; אי"ז י, כב ורש"י. שמעת

ח"ג והערות

קלים קראוני. כ"ה בנוב"ר ונוסח ראשון בקד"א.
 בראש"ך, אשכנז, גולד' ואתר האקדמיה: קלים קרהוני.
 נ"א בקד"א: קלים קרהוני, וכ"ה בעה"ב. במח' נירנברג
 ורומניא: קלים קרהוני. נ"א בשד"ל: קלים קרהוני.
 ועלמַת מראך. במח' רומניא: זיהעלמַת מראך, אבל
 הניקוד צ"ל: זיהעלמַת. השת בגוים. באשכנז: יהשת
 בגוים. במח' רומניא: יהשב בגוים. עדמתי כחרש.
 במח' רומניא: עדאנה כחרש. רגז מכת. במח'
 רס"ד-רס"ה: רגז מכות. אנושי. כ"ה במח' בולוניה,
 שד"ל, רומניא נירנברג, גולד' ואשכנז. במח' רמ"ז מנוקד:
 אנושי. בראש"ך: אנושה. ואומר בהנטשי. במח'
 רומניא: ואומר כה נטשי. באתר האקדמיה: ואומר
 כהנטשי. בנטשי. במח' נירנברג, מקצת אשכנז ורומניא
 מנוקד: רבת אדני. כ"ה באשכנז, כארצ'ו
 ובדרפוסים שלפנינו. בנוב"ר, מח' רומניא ואתר
 האקדמיה: רבת י', וכ"ה בפסו"ז ובלקח טוב על אי"ז.
 ראה ריב. כ"ה בנוב"ר ומח' נירנברג. בראש"ך, גולד',
 אשכנז, מח' רומניא, נ"א בשד"ל ואתר האקדמיה: ראה
 רוב. בעיתתי. כ"ה בנוב"ר, אתר האקדמיה ובדומה
 במח' נירנברג ורומניא. במקצת אשכנז: בעיתתי,
 ובמקצת: בעיתתי. בגולד': בעיתתי. לבלעי העלו.
 במקצת אשכנז ונ"א בשד"ל נוסף: ציבלעי העלו.
 בדברים עזות. כ"ה במש' יח, כג. במח' רומניא: בדברים
 עזות. נמת הנשמה. במח' שד"ל: נמת הנשמה.
 אושיב פרוזות. במח' רומניא: אושיב פרוזות. ואף-גם-זאת.
 שנוקשתי בדחיתם. כ"ה בנוב"ר ואשכנז. בכ"י: שנוקשתי בדחיתם. שנוקשתי מר בדחיתם.
 וכלק עלה עיפתם. כ"ה בנוב"ר ואשכנז. בכ"י, מח' רומניא ואתר האקדמיה: וכלק עלי עיפתם. בראש"ך: וכלק
 עיפתם עלי.

**חֲרַפְתָּם: שָׁכְבוּ שׁוֹחֲחִים בְּנֵי בִּיגוֹנָם. וְשׁוֹבִייהֶם גָּאָה לְמֵאד
 גְּאוֹנָם. שִׁפְתֵי קָמִי וְהִגְיוֹנָם: שִׁישִׁי שׁוֹסְתִי כִּי־בִי יָד מְטָה.
 מְשַׁפֵּלַת עַד־שָׂאוֹל מְטָה. שְׁבָתָם וְקִימָתָם הִבִּיטָה: הִשְׁיבֵנו
 שֵׁלֶם שָׁנִים. וְתֹאמֶר אֶפְדִּים מִשׁוֹנִים. וְזַכְרְתִי לָהֶם בְּרִית
 רַאשֵׁנִים:**

**תָּבוֹא תְשׁוּר מְעַנִּי לְמוֹל. הֵם שָׁגְבוּ וְאוֹיֵךְ אָמוּל. תִּשָּׁיב
 לָהֶם גְּמוּל: תִּקְרָא תִגְלָה יוֹם כְּמוֹס מְלֵב. וּמְחַפְּשֵׁי לַפְּעַל**

ח"ג והערות

שׁוֹחֲחִים בְּנֵי כ"ה בנוב"ר ואשכנז. בכ"י ניקד תיבת 'שׁוֹחֲחִים' בשי"ן שמאלית. במח' רומניא: 'שׁוֹחֲחִים בְּנִים'. בִּיגוֹנָם. כ"ה בנוב"ר, עה"ב, מח' רומניא ואתר האקדמיה. במח' נירנברג, ראש"ך, גולד' ואשכנז: 'מיגונם'. וְשׁוֹבִייהֶם גָּאָה לְמֵאד. במח' רומניא: ישוביהם גָּאוּ מְאֹד. באשכנז: ישוביהם גָּאָה מְאֹד. שִׁישִׁי שׁוֹסְתִי. כן מנוקד בנוב"ר, גולד' ומקצת אשכנז, בלשון נקבה. במח' נירנברג ומקצת אשכנז: שִׁישִׁי שׁוֹסְתִי. במח' רומניא: שִׁישִׁי שׁוֹחֲתִי. כִּי־בִי יָד מְטָה. במח' רומניא: כִּי־בִי יָד מְטָה. הַשְׁיבֵנו שֵׁלֶם שָׁנִים. כ"ה בנוב"ר, וראו גם הערה הבאה, ד"ה 'שֵׁלֶם'. במח' נירנברג: הַשְׁיבֵנו שֵׁלֶם שָׁנִים. בראש"ך: הַשְׁיבֵנו שֵׁלֶם לְאֶרֶץ מִסִּים. בגולד' ואשכנז נוסף: הַשְׁיבֵנו שֵׁלֶם שֵׁלֶם שָׁנִים. בחלק מרפוסים אשכנז וני"א בשד"ל: הַשְׁיבֵנו אֶרֶץ שָׁנִים. במח' רומניא: הַשְׁיבֵנו שֵׁלֶם שָׁנִים. באתר האקדמיה: הַשְׁיבֵנו שֵׁלֶם לְאֶרֶץ שָׁנִים. שֵׁלֶם. כן מנוקד במח' שד"ל וגולד', וכן נראה מעה"ב וקד"א. במח' רמ"ו, בולוניא, כ"י וראש"ך: 'שֵׁלֶם', ופירש שם לירושלים, ע"פ בר' יד, יח; תה"ע, ג. וְתֹאמֶר אֶפְדִּים. במח' רומניא: תֹּאמֶר וְתֹפְדִים. מִשׁוֹנִים. כ"ה בנוב"ר וקד"ן. בראש"ך: מִשְׁאוֹן. באשכנז וגולד': מִשְׁאוֹנִים. במח' נירנברג, עה"ב, כמה כ"י ואתר האקדמיה: מִשְׁאוֹנִים. במח' רומניא: מִשְׁאוֹנִים. מְעַנִּי לְמוֹל. כ"ה בכ"י, מח' נירנברג, ראש"ך, עה"ב, גולד', אשכנז ומח' שד"ל. במח' רמ"ו ובולוניא: מְעַנִּי לְמוֹל. בקד"ן: אוֹיְבֵי לְמוֹל. במח' רומניא: מְעַנִּי לְמוֹל. הֵם שָׁגְבוּ. כ"ה בנוב"ר, מח' נירנברג, רומניא, ראש"ך, עה"ב ואתר האקדמיה. בגולד' ואשכנז נוסף: הֵם שָׁגְבוּ תָלִל. וְאוֹיֵךְ אָמוּל. באתר האקדמיה: יום כְּמוֹס מְלֵב. וּמְחַפְּשֵׁי. כ"ה בנוב"ר. בחלק מאשכנז ומח' רומניא: יום כְּמוֹס בְּלֵב. וּמְחַפְּשֵׁי. עולות מל"ב. בעה"ב: עולות מל"ב. במח' רומניא: זמחפשי. לַפְּעַל עולות מל"ב. בעה"ב: עולות לְטָמוֹן בְּלֵב. במח' רומניא: לַפְּעַל עולות מל"ב. באתר האקדמיה: עולות לַפְּעַל מל"ב.

מקורות ומקבילות

חרפתם. אי"ב, ג, סא; מדה"ה מ' לה, סו' א. שכנז. ע"פ אי"ב, ג, כא. שוחחים בני. ע"פ מדה"ה מ' קמו, סו' ו. ביגונם. ע"פ ירמ' ה, יח. ושביהם. ע"פ מ"א ח, מו; ורמ' נ, לג. גאה למאד גאונו. ע"פ ירמ' מה, כט; ז'פ' ג, חדי; תה"נ, יג. שפתי קמי והגיונם. אי"ב, ג, סב. שיש. ע"פ אי"ב, ד, כא. שוסתי. ע"פ מ"ז כא, יד; ישע' מז, כד. כי בי יד מטה. ע"פ חו"י יט, כא. משפלת עד שאול. ע"פ ישע' מ, ט. שאול מטה. ע"פ מ"ז טו, כד. שנתם וקמתם הניטה. אי"ב, ג, סג. ראו קינות ל"א, סו' טו והערה קב. הסינו שלם שנים. ע"פ ש"מ כב, ג; תה"י, טו; ויקר"ש תו, רמז שסג, 'שכל מי שנוטל ממון כאלו שופך דמים'. ראו צבלי צ"ק, דף ס ע"ב, 'עלי שלם את הצערה שהצערתי'. אפדס. ע"פ ה"ש ז, יגידו. משונים. ע"פ ישע' יג, ד. וזכרתי להם ברית ראשונים. ויק' כו, מה; שמו"ר פ"י מד, סו' ט; מד"א ויק' פ"י כו, פמ"ה. תבוא. אי"ב, ח, כב. תשור - ראה. ע"פ ישע' מ, ט ורש"י; מ"ז יד, כו. מעני. ע"פ ישע' ס, יד; ז'פ' ג, יט. למול - ל' כריחה. ע"פ רש"י על תה"י לו, ג. הס שגנו. ע"פ תה"י עג, יב; אי"ב, ח, ג; ספרי דב', פ"י נג, 'הרשעים שנגליחים'. ואוויך. ע"פ תה"י קלב, יג. אמול - מקולקל. ע"פ יח' טו, ל ורש"י. תשיב להם גמול. אי"ב, ג, סד. ע"פ תה"י עט, יב; מדה"ה מ' קבא, סו' ג; אי"ב פ"י ג, סו' ת. תגלה. ע"פ עמו' ג, ז; תה"י לא, ח"ב ורש"י ד"ה שירו לה'. יום כמוס מל"ב. ע"פ דב' לב, לד; מכר"י צלה, מ"ס דיוסע, פ"ה, ד"ה ויקראו; צבלי פסחים, דף נד ע"ב. ומחפשי. ע"פ מ"ז י, כט; כא, טו. לפעול עולות מל"ב. ע"פ תה"י נח, ג; סד, ז.

עולות מלב. תתן להם מגנת לב: תס תכלית תקפם ללכדם.
 יפלו בלי להעמידם. תרדף באף ותשמידם: כיתמיד
 רוקדים ושחקים. ומתורתך אנו לא רחוקים. השיבנו והורנו
 אלה החקים:

עד כאן אין אומרים בק"ק רומה.

בדומיה בדר אשבה. כאם עזובה נחשבה. לכל-
 צר קהלה נשבה. וכל-
 תנחומיה לא-קשבה. על-כי שובה משובה. נהי קוננה
 איכה ישבה:

לפי מנהג ק"ק רומה אומרים רק את שני הבתים הראשונים והאחרונים.

מקורות ומקבילות

תתן להם מגנת לב. איכ"ג, סה; איכ"ר פ"ג, ג, ס"ה; פס"ו איכ"ר פ"ג, ס"ה סה. תס. ע"פ צ"ר מז, ית. תכלית - גבול. ע"פ א"ר י"א, ז. ללכדם. ע"פ תה" נט, יג; מש"ה, כב. יפלו צלי להעמידם. ע"פ צבלי מגילה, דף טז ע"ב, 'שלא תהא תקומה למפתח; מדה"ה מז' ית, ס"ה לד; לה"מ ר' עקיבא, עמ' 431, אות ע'. תרדוף באף ותשמידם. איכ"ג, סו; מכד"ו בשלה, מס' דעמלק, פ"ר, ב, ד"ה וואמר ה'; מש"ט פ"ר בשלה, פ"ר, יז, ס"ה טז, ד"ה מלחמה לה'; מדה"ה מז' קכ"א, ס"ה ג. רוקדים. ע"פ צבלי וימא, דף סט ע"ב, 'נכרים מקרקרין צהיכלו; ילקו"ש ת"ר, רמז תתנו; מה"ג דב', פ"ה י, פ"ז. ושחקים. ע"פ ירמ' מת, סו; איכ"ג, יד; ויק"ר פ"ר לו, ס"ה ב; איכ"ר פתוח' ס"ה כד, 'שחוק לגוים ולעג לצריות'. ומתורתך. ע"פ תה" קיט, נ"א. אנו לא רחוקים. ע"פ דב' ל, י"א; צבלי צרכות, דף מ ע"א, 'אפילו ריקנין שצך מלאים מלות כרמון. ראו תה' מ, ט; צבלי צרכות, דף ח ע"א, 'רזוננו לעשות רזוק'. הסיבנו. ע"פ תה" פ, ד; איכ"ה, כ; וירושלמי צרכות, פ"ה, ה"א, 'השיבנו תחת כי מאוס מאסתנו; מדה"ה מז' ד, ס"ה י; איכ"ר פ"ר ה, ס"ה כ"א. והורנו. ע"פ דב' ד, יד; ישע' מת, יז; תה" קיט, יב; צ"ר (אלצק), פ"ר ויגש, פ"ר לה, ד"ה ואת יהודה, ע"פ ישע' נד, יג. אלה

ח"נ והערות

יפלו בלי להעמידם. תרדף. במח' רומניא נוסף: 'תשיבם ותלכדם. יפלו בלי להעמידם. בעל-שלישים. ועל-רבעים תפקידם. תרדוף וכו'. כיתמיד רוקדים. במח' רומניא: 'כיתמיד רוקדים. רוקדים ושחקים. כ"ה בנוב"ר ומח' רומניא. במח' נירנברג, ראש"ך, קד"ץ, גולד', מקצת אשכנז ואתר האקדמיה: 'דוקרים ושחקים. במקצת אשכנז: 'דוקרים ושחקים. ושחקים. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא, שד"ל ורומניא. במח' רס"ד-רס"ה וגולד': 'שחקים. במקצת אשכנז: 'שחקים. לא רחוקים. במח' נירנברג ומקצת אשכנז: 'לא רחוקים. בגולד': 'לא רחוקים. בדומיה בדר אשבה וכו'. סלסלה הנמצאת בנוב"ר בלבד. לפני הסלסלה כתוב: 'זיושבין על הארץ. כנראה שהערה זו שייכת למנהג הישן שאמרו כל הקינות בחזרת הש"ץ ומכאן ישבו כלשון הסלסלה: 'בדומיה בדר אשבה, וכן הקינה 'איכה ישבה חבצלת. בדומיה. במח' שד"ל: 'בדומיה. לכל-צר קהלה. כ"ה במח' בולוניא ושד"ל. במח' רמ"ו: 'לכל-צד קהלה, וכן נראה מכ"י.

החוקים. ויק' כו, מו; ספרה פ"ר ת, סוף פ"ר יב, אות י, 'שמורה ועשייה לחוקים וכו' וחי צה"ס. גדומיה. ע"פ תה" לט, ג; מדה"ה מז' ס"ה, ס"ה. דד אשבה. ע"פ איכ"ה, א; צבלי סנהדרין, דף קד ע"א; מד"ז איכ"ה (ביצ"ר), פ"ר, א, ס"ה ית. כ"א עזובה משנה. ע"פ ישע' נד, ו; ס, טו; איכ"ה, א; איכ"ר פ"ר א, ס"ה ג. לכל לר. ע"פ ישע' סג, ט. קהלה משנה. ע"פ ירמ' יג, יז; צבלי חגיגה, דף ה ע"ב; איכ"ר פתוח', ס"ה כה. וכל תנחומיה לא קשבה. ע"פ ישע' כב, ד; איכ"ר פתוח', ס"ה כד; פס"ר צ פ"ר כה. שוננה משונה. ע"פ ירמ' ג, יב; ת, ה. נהי קוננה. ע"פ ירמ' ט, עז"ח; איכ"ר פתוח', ס"ה ב; ילקו"ש ירמ', רמז רפג.

אִיכָהּ יִשְׁבָּה חֲבַצְלַת הַשָּׁרוֹן. וְדָמָס רֶן מִפִּי גּוֹשְׁאֵי אַרְוֶן. גָּעוּ מִמְשַׁמְרוֹתָם

כִּהְיִי בְנֵי־אֶהְרֶן. כְּגַמְסַר הַבַּיִת בְּמִסְרֵי מָרוֹן (יְהוֹרִיב):

בְּכַה תִּבְכֶּה מְחַמֶּשֶׁת סְפָרִים. כְּנֶהְרַג כִּהֵן וְנִבְיָא בְיִוִם הַכַּפּוּרִים. וְעַל־דָּמוֹ גִּשְׁחָטוּ פְּרָחִים כְּצַפְרִים. וְגָלוּ כְּצַפְרִים כִּהְיִי צַפּוּרִים (יְדַעְיָה):

גָּלְתָה מֵאַרְצָה כָּלָה מְקַשְׁטָה. בַּעֲוֹן מַעֲשָׂרוֹת וּשְׂמִטָּה.

מקורות ומקבילות

איכ' ישבה. איכ' א, א. חננלת השרון. שה"ש ב, א; שה"ר פ"ב, ב, א; מדת"ה מ"א, א, ס"ב. דמס. ע"פ מ"א יט, יב; תה" ק, כט; צבלי ערכין, דף יא ע"ב, ז. לא הספיקו לומר... רון. ע"פ תה" ק, ב; או"י לה, ז; צבלי ערכין, דף יא ע"א, ע"פ דב"י ית, ז. **נושאי ארון** - לויים. ע"פ דב"י לה, ט; יו"ר ה, לג. נעו. ע"פ עמו"ד, ה; יב; איכ' ד, ידטו. **ממשמרותם כהני בני אהרן**. ע"פ צמ"ג, ג, לה; צבלי תמיד, דף כו ע"א. **כנמסר הנית**. ע"פ צבלי גיטין, דף נו ע"ב; אד"ג נוסח ב, סוף פ"ו. **נמסרתי מרון יהויריב**. ע"פ ירושלמי תענית פ"ד, ה"ה, יהויריב, י"ה הריב ע"ס צניו על שמרו וסרבו צ"ו. **יהויריב**. דה"א כד, ז. **צכה תצכה**. ע"פ איכ' א, ב. **מחומשת ספרים** - 'חמשה חומשי תורה'. ע"פ צבלי נדרים, דף כב ע"ב; ירושלמי סוטה פ"ה, ה"ו. **כנהרג כהן ונביא**. ע"פ איכ' ב, כ; דה"ב כד, כ"כא; מדת"ג פ"י ויקרא, ס"ח. **כנהרג וכו' ציוס הכיפורים**. ע"פ ירושלמי תענית פ"ד, ה"ה; מד"ז (בוצר), פ"א, א, ס"ו; ילקוט"ש איכ', רמז תתריד. **ועל דמו נשחטו פרחים כלפירים**. ע"פ ירושלמי תענית פ"ד, ה"ה; צבלי גיטין, דף נ ע"ב; סנהדרין, דף לו ע"ב. **פרחים**. ע"פ משנ' יומא פ"א, מ"ז; צבלי חולין, דף נב ע"א. **וגלו כלפירים**. ע"פ מש"כ, ה; שמו"ר פ"י, כ, ס"ו. **כִּהְיִי לַפּוּרִים יְדַעְיָה**. ע"פ ירושלמי תענית פ"ד, ה"ה, ידעיה, עמוק יפירי'ס. **ידעיה**. ע"פ דה"א כד, ז. **גלתה מארצה**. ע"פ איכ' א, ג. **כלה** - ישראל. דב"ר פ"ב, ב, ס"א. **כלה מקושטה**. ע"פ ישע"א, י; שמו"ר פ"י, כג, ס"ה. **בעוון מעשרות**. ע"פ רב"ה פ"ד, ד, ס"ה; מדת"ה מ"א, ח, ס"ב. **בעוון...** שמיטה. ע"פ אד"ג נוס' א, פל"ה; צבלי שבת, דף לג ע"א, ע"פ ויק' כו, לד.

ח"ג והערות

איכה ישבה חבצלת השרון. קינה מאת ר' אלעזר קליר, מיוסדת ע"ס א"ב, לפי הפסוק שבפ"א א שבאיכה. כאן צוינו כל הכי"ד משמרות שבה"א פרק כד, על הסדר חוץ מישבאב ובלגה. בלגה וישבאב היו משמרות גם בדה"א כד, יד, וגם בבית שני כמובא בסוף סוכה, דף נו ע"ב. ואולי גנתון זה משמרת בלגה, ופשחור זה ישבאב. וע"י לקמן אות ל' ואות ס'. וראו מהרש"א בחד"א אגרות עמ"ס תענית, דף כו ע"א, ד"ה ד' משמרות ומ"ש עליו הרש"ש. בנוב"ר צויין בסוף כל בית שם המשמרת על הסדר, כפי שמופיע בדברי הימים, אך הזיהו לא תמיד ברור וכן היחס לשנים המצויינות בסוף הקינה. וראו את הקדמת גולד' ואוצ'ר, ובהקדמתו עמ"ס 8 ד"ה כסניף ובלב אהרן בהרחבה. קינה זו נמצאת גם במנהג אשכנז; מח' נירנברג, דף 197; קינות אוצר ראשוני, דף קעו; עה"ב דף 268; מע"צ דף 340; גולד' דף מו, ס"י יא. בכ"י 170; באתר האקדמיה: Cambridge, University Libray, T-S Collection, H 14, 42. **כִּהְיִי בְנֵי־אֶהְרֶן**. במח' נירנברג, גולד' ואשכנז: 'כִּהְיִים בְּנֵי אֶהְרֶן'. **כְּגַמְסַר הַבַּיִת**. בכ"י: 'כְּגַמְסַר הַבַּיִת'. **בְּמִסְרֵי מָרוֹן**. במח' נירנברג, עה"ב, קד"ן, ראש"ך, גולד' ואשכנז: 'בְּמִסְרֵי מָרוֹן'. **יְהוֹרִיב**. שמות המשמרות מופיעות בסוף כל בית בנוב"ר וכ"י וללא ניקוד, אך במח' בולוניה הם מנוקדים, והשלמנו את הניקוד על פיו וע"פ ניקוד השמות של משמרות כהונה בדה"א כד, ז"ח. במח' נירנברג, גולד' ואשכנז אינם. **נשחטו פרחים**. באתר האקדמיה: נשחטו שמונים אָלָף. **וְגָלוּ כְּצַפְרִים**. בגולד' ואשכנז: יָגְדוּ כַּצַּפְרִים. בקד"ן ומקצת כ"י: יָגְעוּ כַּצַּפְרִים. **כִּהְיִי צַפּוּרִים**. כן מנוקד בחולם בכ"י, מח' שד"ל, נירנברג, גולד' ואשכנז. וכן מסתבר, ע"ש מקום מושבם בצפירי. במח' רמ"ז ובולוניה מנוקד: 'כִּהְיִי צַפְרִים. יְדַעְיָה'. כ"ה במח' רמ"ז, בולוניה וכ"ה במשמרות כהונה בדה"א כד, ז. במח' שד"ל: יְדַעְיָהוּ. **בַּעֲוֹן מַעֲשָׂרוֹת**. באתר האקדמיה: כְּבִטְלָה מַעֲשָׂרוֹת.

וּבְאַרְבַּעַת שְׁפָטִים הַשְּׁפָטָה. וּמַעֲדִיָּה הַפְּשָׁטָה מִשְׁמֶרֶת
מִפְּשָׁטָה (חָרִים):

דְּרָכֵי הַיָּכֹל דְּמָמוּ כְּגִפְרִיץ כְּתָלוּ. וְהַמְעִיל כְּגִנְקָרַע פְּתִילוֹ.
וְהוֹרֵד וְהַשְּׁפֵל מִתָּלוּ. וְנָע מִשְׁתִּילוֹ כִּהֵן עֵיתֵה־לוֹ
(שְׁעוּרִים):

הָיוּ מְלַעֲבִים בְּלוֹחָמֵי לָחֶם. כְּבִטְלוּ הַלּוֹא פָּרִס לָרַעֵב לָחֶם.
וְרַעֲבוּ וְצָמְאוּ מִמֵּים וּמִלָּחֶם. וּבִטְלוּ שְׁתֵּי הַלָּחֶם מִבֵּית
לָחֶם (מִלְכִּיָּה):

וַיֵּצֵא אִם בְּכֶסֶף נְחֻפֶת. וְתַמּוּרוֹ אֶפְרַ בְּרֵאשֶׁה חֲפֶת. וְנִרְוֹת

מקורות ומקבילות

ובארבעת שפטים השפטה. ע"פ יחז' יד, כח; משר"א פ"ה, סוף עמ' 104. ומעדיה. ע"פ ירמ' ג, לב. הופשטה. ע"פ צ"ר פ"ה נד, ס"ו ד, וזמפ"ח"ו ציד ז"ה, אלו צגדי כהונה; מדה"ג פ"ה קדושים, ס"ו ז. חרים. ע"פ דה"א כד, ת. דרכי היכל. ע"פ מל"א ג, א; איכ' א, ד. דממו. ע"פ איכ"ר פתיח, ס"ו יא; פדר"ך נספח ו, ד"ה שוש אשי. כנפריץ כתלו. ע"פ נחמ' א, ג. ראו אה"מ, רש"י, עמ' 552, ד"ה והמלך השני. והמעיל כנקרע פתילו. היפך שמו כח, לא-לב. והורד והשפל. ראו מדה"ג (וורשא), פ"ה תלוה, ס"ו יא. מחילו. ע"פ ירושלמי ברכות פ"ד, ה"ה; צבלי ברכות, דף ל ע"א, ע"פ שה"ש ד, ד. ונע משתילו. ע"פ צ"ר ד, יב; תה"קט, י. עיתה לו. ע"פ ירושלמי נדה פ"א, ה"א. שעורים. ע"פ דה"א כד, ת. היו מלעבים. ע"פ דה"ב לו, טז; שמו"ר פ"ה לא, ס"ו טז; צבלי שבת, דף קטו ע"ג, צבצול שבתו זה ת"ח. בלוחמי לחם. צבלי חגיגה, דף יד ע"א, ע"פ מש' ט, ה; מדה"ג פ"ה צלח, ס"ו ג. כניטלו הלא פרום. ראו צבלי יומא, דף ט ע"ב; מדה"ג פ"ה מקן ס"ו ת. הלא פרום לרענ לחם. ע"פ ישע' נח, ז; ירושלמי פאה פ"ה, ה"ה; צבלי צ"ב, דף י ע"א. ורענו וזמאו ממים ומלחם. ע"פ יחז' ד, טז"ח; איכ' ד, ד"ה. שתי הלחם. ע"פ ויק' כג, ח. מביית לחם. ע"פ יהו' יט, טו. מלכיה. ע"פ דה"א כד, ט. וילא אוס. ע"פ צ"ר כה, כג-כו; שמי' יד, ת. צכסך נחפת. ע"פ תה" סח, יד; צבלי סוטה, דף יא ע"ב. צכסך - התורה שנמשלה לכסף. ע"פ מדה"ה מ" סח, ס"ו ת. נחפת. ע"פ שה"ר פ"ה א, ס"ו ג, יכך תורה מכסוס' וכו'; תד"ר פ"ה כה, סוף ד"ה כי תראה ערוס. ותמורו אפר. ע"פ ישע' סא, ג; יחז' כו, ל. צראשה חפת. ע"פ ירמ' יד, ד. גרות נכבו. ע"פ ירושלמי יומא פ"ו, ה"ג, יכר מערבי ככה; תוספתא סוטה פ"ג, ה"ז.

ח"ג והערות

משמרת מפשטה. באתר האקדמיה: יחרים מפשטה. מפשטה. באשכנז: מפשטה. בגולד' מפשטה. מפקרע פתילו, ללא כ"ו. והורד והשפל. בראש"ך וחלק מאשכנז: וְהַתָּךְ וְהַשְּׁפֵל. באתר האקדמיה: וְהוֹרֵד וְהַשְּׁפֵל. בגולד': וְהוֹרֵד וְהַתָּךְ וְהַשְּׁפֵל. וְהַשְּׁפֵל מִתָּלוּ. כ"ה במח' בולוניה, שד"ל ואשכנז. במח' רמ"ז: וְהַשְּׁפֵל מִתָּלוּ. במח' רס"ד-רס"ה: וְהַשְּׁפֵל מִתָּלוּ. כדן עֵיתֵה־לוֹ. ברוב הספרים מנוקד: ז'הן עֵיתֵה־לוֹ, העיין בפתח. באתר האקדמיה ובירושלמי שלפנינו: יעיתלו. הלא פָּרִס. כ"ה במקרא שלפנינו, אשכנז, גולד' ומח' שד"ל, בסמ"ך. במח' רמ"ז, בולוניה, כ"י, נירנברג, קדמ"א: יהלא פָּרִשׁ, בשו"ץ, וכ"ה בב"ב דף ט ע"א. וראו מנ"ש על הפס' בישע', וגליון הש"ס לרעק"א עמ"ס שבת דף נה ע"ב. וְרַעֲבוּ וְצָמְאוּ. כ"ה בנוב"ר, מח' נירנברג, מקצת אשכנז וגולד'. במקצת אשכנז ובאתר האקדמיה ע"פ המתקן: וְהַרְעֵבוּ וְהַצְמְאוּ. וּבִטְלוּ שְׁתֵּי. בכ"י: וּבִטְלוּ שְׁתֵּי. באשכנז וגולד': וּבִטְלוּ שְׁתֵּי. במח' נירנברג: וּבִטְלוּ שְׁתֵּי. באתר האקדמיה: וּבִטְלוּ שְׁתֵּי. מִבֵּית לָחֶם. באתר האקדמיה: מְמַלְכֵיָּה בֵּית לָחֶם. וַיֵּצֵא אִם. באשכנז ונ"א במח' שד"ל נוסף: וַיֵּצֵא הָרָר אִם. אפר בְּרֵאשֶׁה. כ"ה במח' רמ"ז, בולוניה, כ"י ונ"א בשד"ל. במח' נירנברג, קד"ץ, ראש"ך, גולד' ומקצת אשכנז: אפר ראשֶׁה. במקצת אשכנז ואתר האקדמיה: אפר על-ראשֶׁה. וְנִרְוֹת נְכָבוּ. אתר האקדמיה: וְנִרְוֹת נְכָבוּ.

נִכְבוּ וּמְנוּרָה נִכְפָּת. כְּפָשְׁעוּ בְּלַחַס פֶּת, גִּלְפָּדָה יוֹדֶפֶת
(מִימִין):

זָכְרָה זְמַן נַעֲשָׂה וְנִשְׁמַע הַשִּׁיבוּ. וְעַתָּה אָמֵן עֲנוֹת לֹא אָבוּ.
לַעֲנָה וְרֹאשׁ שָׁבְעוּ וְרוּוּ. וְהִקְצוּ וְהִלְעִבוּ כִּהְיִי עֵילְבוּ
(הַקּוֹץ):

חֲטָא חֲטָאָה וְאִמְרָה לְאֵלִיל זֶה אֵל. וְהִלְעִיגָה וְתַעֲתֶעָה
בְּחֻזֵי אֵל. עֵבוֹר כֵּן הִקְנָאָה בְּמַרְגִּיזֵי אֵל. וַיֵּצֵא מִמְעוֹן
אֵל כְּפַר עֲזִיזָאֵל (אֲבִיָּה):

טְמֵאָתָה הַחֲנִיפָה תִּבֵּל. וְנַעֲלָה רַב הַחוּבֵל. וְעֵנָן אֲבָק רִגְלִיו
כְּאֵבֵל. וְאֵין מִתְכַּרְבֵּל בְּכִהְיִי אֲרִבֵּל (יִשׁוּעַ):

ח"ג והערות

כְּפָשְׁעוּ. במח' שד"ל ט"ס: כְּפָשְׁעוּ. שהרי לפניו
קמץ גדול ושוא נע, ועוד צ"ל לשון רבים. יוֹדֶפֶת.
כ"ה בנוב"ר, מח' נירנברג, קד"ץ, ראש"ד, גולד'
וקדמ"א. וכ"ה בבבלי ערכין, דף לב ע"א ובגדה, דף
כ ע"א. במקצת אשכנז: יוֹרְפֶת, וכ"ה בתו"כ פ"ר בהר,
מהדו' וויס. בנוב"ר, מח' נירנברג, ומקצת אשכנז
מנוקד: יו.../ בשורוק. בכ"ז גולד' ומקצת אשכנז:
יו.../ בחולם. זמן נַעֲשָׂה. באשכנז נוסף: זמן אָשֶׁר
נַעֲשָׂה. אָמֵן עֲנוֹת. באשכנז: עֲנוֹת אָמֵן. באתר
האקדמיה: יַעֲנוֹת אָמֵן. לַעֲנָה. באתר האקדמיה:
יַלְעִיגָה. וְרֹאשׁ שָׁבְעוּ. כ"ה בנוב"ר, וכן כתוב
באי"י ובכל מקום במקרא שלפנינו, חוץ מדב' לב, לב,
ובעדות המס"מ של בן-אשר וקודקס הל"י ל' כתיב
ו', כלומר אין עוד מקום בתנ"ך שתיבה זו כתובה
בו. בכ"ז, מח' נירנברג, גולד' ואשכנז: יָרוּשׁ שָׁבְעוּ.
וְהִקְצוּ. באתר האקדמיה: וְהִקְצוּ. כִּהְיִי עֵילְבוּ.
כ"ה בנוב"ר, מח' נירנברג ומקצת אשכנז. בגולד'
ומקצת אשכנז: כִּהְיִי עֵילְבוּ. וַיֵּצֵא. באתר האקדמיה:
נוסף: וַיֵּצֵא וְנַעֲ. הַחֲנִיפָה תִּבֵּל. באתר האקדמיה:
טְמֵאָה תִּבֵּל. בְּכִהְיִי אֲרִבֵּל. בן מנוקד במח'
בולוניא, כ"י, שד"ל, נירנברג ואשכנז. במח' רמ"ז
וגולד': יבכהני אֲרִבֵּל, ללא דגש, כנראה ע"פ הניקוד
בהדו' י. יד. ולפ"ז נראה שהשוא נע, מפני המתג
באל"ף, וראו בלח"ג ליעב"ץ עמ"ס אבות פ"א, מ"ז,
ובלז"ח ח"ב, ס"י.

מקורות ומקבילות

ומטרה נכפת. ראו ירושלמי יומא פ"א, ה"א, ופני משה ד"ה אמרו
כפה הסויה את המטרה; ויק"ר פ"ר כ"א, ס"ו ט. כפשונו נלחם
פת. ע"פ מש' כח, כח. יודפת. משנ' ערכין פ"ט, מ"ו. מימין.
ע"פ דה"א כד, ט. זכרה זמן. ע"פ אי"י א, ז. נעשה ושמע
השינו. ע"פ שם' כד, ז; מדת"ג פ"ר וישלח, ס"ו י; מדת"ה מ"ו א,
ס"ו כ. ועתה אמן ענות לא אנו. ע"פ ספרי דב', פ"י שך, אות ב,
ד"ה רבי דוסתו, ע"פ ירמ"י יא, ה; מתע"ד לב, כ. לענה ורוש
שצטו ורוו. ע"פ אי"י ג, טו; ג, יט; אי"י פתחה, ס"ו יח; מד"א
דב', א, א. והוקלו והולענו. ע"פ אי"י ד, טו. ראו מדת"ג
פ"ר תרוע, ס"ו טז. והולענו. ע"פ דה"צ לו, טז. הקוד. ע"פ
דה"א כד, י. חטא חטאה. ע"פ אי"י א, ח. ואמרה לאליל זה
אל. ע"פ ירמ"י ב, כז. זה אל. ע"פ שם' ד, ד. והלעיגה ותעשה
נחוזי. ע"פ דה"צ לו, טז; צצלי שבת, דף קטע ע"ב. ותעשה.
ע"פ צ"ר כו, יב. נחוזי אל. ע"פ מ"ב ח, יג; אד"ג נוסח א'
פ"ר לד, י' שם' נקרא נצ"ח וכו', חחה'. עשור כן הוקנאה. ע"פ
דב' לב, כח. נמרגיזי אל. ע"פ אי"י יב, ו. ממעון אל. ע"פ
ירמ"י כה, ל; תה' כו, ח. אביה. ע"פ דה"א כד, י. טומאתה
החניפה תבל. ע"פ צמ"י לה, לג; ישע' כד, ה; ירמ"י ג, ט; כג, טו.
תבל - אר"י. ספרי דב', פ"ר עקב, פ"י לו, ד"ה והיה, ע"פ מש'
ח, ל"א; תד"ר פ"ר ב, ד"ה ד"א יוס'. ועלה רב החובל. ע"פ
מתע"ד לב, כ, ד"ה ויאמר א"י; מדת"ג פ"ר שמות ס"ו י. וענן
אבק רגליו כאבל. ע"פ נחו" א, ג; אי"י פ"ר א, ס"ו א; פדר"ך
פ"י טו, ס"ו ג. מתכרבל - מתעטף. ע"פ דה"א טו, כז ורד"ק.
כרבל משנ' אבות פ"א, מ"ו. ישוע. ע"פ דה"א כד, יא.

יָדוּ פָּרֵשׁ צָר בְּבֵית זָבוּל. כִּי כָלְיָה חִיבְתֵי כְדוֹר הַמְּבוּל.
כֶּסֶּאָו הִשִּׁית לְתַבּוּל וְנַבּוּל. וַיֵּצֵא בְּכַבֵּל כְּבוּל כִּהֵן כְּבוּל
 (שְׂכַנְיָהוּ):

כָּל-עַמָּה קוֹנְנוּ קִינָה. בִּי-הִכְעִיסוּ לְאֵל קִנְאָ. בְּגוֹי נָבֵל אוֹתָהּ
קִנְאָ. וְנָדְדָה מִן-קִנְיָה. מִשְׁמֶרֶת אֶלְקָנָה (אֱלִישִׁיב):
לֹא לְמָרוֹם עֵין צִפְתָּ. וְכֶסֶף עַל-חֶרֶס צִפְתָּ. בְּחֻזּוֹק מוֹסֵר
הֶרְפַּתָּ. וְנִהְרַס וְנִלְפַת כִּהֵן צִפְתָּ (יָקִיס):
מִמָּרוֹם הַשָּׁמַיִם נִלְאִיתִי טְעוֹן. וְהִכְנִי בְּעוֹרוֹן וּבִשְׁגָעוֹן. וּפְקַד
עָלַי עוֹן נָב וְגִבְעוֹן. וְנִעְדָה מִמְּעוֹן כְּהִנֵּת בֵּית מְעוֹן
 (חֶפְהָ):

מקורות ומקבילות

ידו פרש צר. ע"פ ח"כ' א, י; בצבלי יצמות, דף טז ע"ב. צבית
 זבול. ע"פ מ"א ח, יג. כי כליה חיובתי כדור המנוול. ע"פ
 בצבלי שבת, סוף דף סב, ותחילת דף סג ותוספתא מנחות פ"ג,
 הכ"ב. ראו בצבלי העניית, דף כז ע"ב. כדור המנוול. ע"פ צר'
 ו; ז; משנ' ב"מ פ"ד, מ"ב. כסאו - מקדש. ע"פ רמ"י יז, יב;
 מדת"ג פ"י נשא, ס"ו יט. השית. ע"פ ש"צ כב, יב ומל"ד.
 לחיבול וניבול. ע"פ שמו"י יח. וילא ככל כבול. ע"פ שמו"ר
 פ"י לא, ס"ו י; אסת"ר פ"י ג, ס"ה. כהן כבול - עיירה
 גדולה. ע"פ ירושלמי העניית פ"ד, ה"ה. שכניו. ע"פ דה"א
 כד, יח. כל עמם. ע"פ ח"כ' א, יח. קוננו קינה. ע"פ יחו'
 סו, לב. ראו בצבלי העניית, דף כט ע"א, 'קובץ לכס בטיה לדורות'.
 כי הכעיסו. ע"פ דב' ד, כה; מ"ב יח, יח; ירמ' יח, ח. לאל
 קנא. ע"פ שמו"י כ, ה; בצבלי ע"ז, דף נד ע"ב; מדת"ג (וורשא),
 פ"י יחור, ס"ו טו. כגוי נבל אותה קינא. ע"פ דב' לב, כא.
 ונדח מן קינה. ע"פ מש' כז, ת. אלישיב. ע"פ דה"א כד, יב.
 למרום עין. ע"פ ישע' לח, יד; מ, כו. וכסף על חרס יפית.
 ע"פ מש' כז, כג. בחיזוק מוסר. ע"פ ירמ' ה, ג; מש' ד, יג.
 הרפת. ע"פ ירמ' ו, כד. ונהרס. ע"פ יחו' לח, כ. יקיס.
 ע"פ דה"א כד, יב. ממרום השמיים. ע"פ ירמ' כה, ל; בצבלי
 צרכות, דף ג ע"א. נלאיתי טעון. ע"פ ישע' א, יד; בצבלי שבת,
 דף קמא ע"ב. והכני בעורון ובשגעון. ע"פ דב' כח, כח.
 עוון טב וגבעון. ע"פ ש"א כב, יד; ירושלמי סנהדרין פ"ו, ה"ז.
 ממעון - ממוקדש. ע"פ ירמ' כה, ל; תה"י כו, ת. בית מעון.
 ראו צ"ר פ"י פב, ס"ו ו. חופה. ע"פ דה"א כד, יג.

ח"ז והערות

ידו פרש. באתר האקדמיה: ידו פרס'. כי כליה
 חיבתני. במח' שד"ל: כי כליה חיבתני. באתר האקדמיה:
 'כנותני כליה' כסאו. באתר האקדמיה: 'וכסאו'.
 לתבול. במח' נירנברג, קד"ץ, אשכנז וגולד: 'לתבול'.
 ונבול. במח' שד"ל: 'ונבול'. ויצא בכבל. כן מוקד
 במח' רמ"ו, בולוניא, שד"ל, גולד' ומקצת אשכנז. בכ"י
 מח' נירנברג ומקצת אשכנז: 'ויצא בכבל'. כיהכעיסו
 לאל. במקצת אשכנז: 'כיהכעיסו את אל'. כגוי נבל.
 באתר האקדמיה: 'זגנוי נבל'. אותה קנא. באשכנז:
 'אותם קנא'. ונדדה. באשכנז וגולד: 'ונדדה'. מן קנאה.
 באשכנז וגולד: 'מקנאה'. משמרת אל קנאה. כ"ה בנוב"ר
 ובחלק אשכנז. באתר האקדמיה: 'משמרת קנאה' וכ"ה
 בגולד' ע"פ הראב"ן וכ"י אחד, ולדעתו זוהי הגירסא
 הנכונה, ע"ש. על-חרס צפת. באתר האקדמיה: 'עלי
 חרס חפת'. באשכנז: 'על-חרש חפת'. בחיזוק מוסר.
 באשכנז: 'בחזוק מוסר'. באתר האקדמיה: 'בחזוק יד
 מוסר'. מוסר הרפת. באשכנז: 'מוסר הרפת'. ונהרס
 ונלפת. באתר האקדמיה: 'זנחרד ונלפת'. כהן צפת.
 יש גורסים: 'כהן פשחור צפת', ראו קינות קול ברמה,
 מהדו"ק, כ"ב תשמ"ז; כתב עת שמעתק 118, עמ' 71.
 וראו גם בראש"ך ופ"י במח' נירנברג. ובגולד' כתוב,
 שצפת היא מושב משמרת פשחור. ונעדה ממעון כהנת
 בית מעון. באתר האקדמיה: 'נעע ממעון חפה בית מעון'.

**נְשַׁקְד עַל עֵוֹן וְנִכְאָב. כְּהוֹשְׁבֵתִי אֲנוּנָה מִבְּלִי אָב. דּוֹמְמֵתִי
מִלְצַפְצָף בְּמַנִּים וְעוֹגֵב. וְנִשְׂאָה עָלַי קִינָה מִשְׁמֶרֶת
יִשְׁבָּאָב (אָמַר):**

**סִלָּה אֲבִירִי מוֹרָה הוֹרִיָּה. וְלֹא-נִזְכַּרְלִי עֶקְדַת מוֹרִיָּה. מֶרֶב
מְרִירָה וּמְרִיָּה. וְצָגָה עֵרוֹם וְעָרְיָה, מִשְׁמֶרֶת מַעֲדָיָה
(חִזִּיר):**

**עַל-גְּבֵי חֲרָשׁוֹ חֲרָשִׁים וְהֶאָרִיכוּ מַעֲנִית. וְהֶרִיקוּ עָלַי חָרֵב
וַחֲנִית. וְהֶרְבִּיתִי צוֹמוֹת וְתַעֲנִית. וּמַצוֹרֶת תִּבְנֶית יִצְאָה
יִנִּית (הַפְצִיץ):**

מקורות ומקבילות

נשקד. ראו ס' השכנים לרד"ק, ערך שקד. נשקד על עוון. ע"פ איכ"ל, יד. על עוון ונכאב. ע"פ ירמ"ל, טו; תה"ל, ג. ורש"י: צנלי שבת, דף נה, סוף ע"א. כהושבתי אנונה. ע"פ הוש"ד, ג; עמו"ט, ה. אנונה. ע"פ משנ"מ ש"ה, יב. מצלי אב. ע"פ איכ"ל, ה; ג; מדת"ה מח' סה, ס"ג. דוממתי. ע"פ תה"ל קלא, ב. נמיניס ועוגב. ע"פ תה"ל קג, ד. ונשאה עלי קינה. ע"פ יחז"ל, טו, ח. ישנאב. ע"פ דה"א כד, יג. אימרה. ע"פ נחמ"י, ב. סילה אבירי. ע"פ איכ"ל, א, טו ורש"י. אבירי - חין אביר אלל לשון אב צ"ד. מדת"ג פ"ר שופטים, ס"ג, ע"פ ש"א כאל, ה. מורה הוריה. ע"פ דב"י, יא. הוריה. ע"פ ירושלמי צרכות פ"ד, סוף ה"ה. ולא נזכר לי עקדת. ראו צנלי שבת, דף נה ע"א, 'חמה זכות אבות', ותוס' ד"ה ושמאל אמר. עקדת מוריה. ע"פ צ"ר, כב, ט. מרירה. ע"פ דב"י, ט, ז; לא, כז. ומריה. ע"פ צ"ר, ח, כה; כ, י. אלנה ערום ועריה. ע"פ יחז"ל, טז, לט. משמרת מעדיה. ע"פ נחמ"י, יב, ה. חזיר. ע"פ דה"א כד, טו. על גבי חרשו וכו' מענית. ע"פ תה"ל קכט, ג. והריקו - שלפו. ע"פ ש"י, טו, ט ורש"י, ע"ש. והריקו עלי חרב. ע"פ יחז"ל, כה, ז. חרב וחנית. ע"פ ש"א ח, מה. והרביתי צומות ותענית. ע"פ ישע"י, נח, ג; תה"ל סט, יא; קט, כד. ומלורת תענית. ע"פ יחז"ל, מג, י; דה"א כה, יט ורש"י. הפיץ. ע"פ דה"א כד, טו.

ח"ג והערות

על עון נכאב. כ"ה במח' רמ"ו, שד"ל ואשכנז. במח' בולוניה: 'על עון נב ונגעון, ואולי זו ט"ס, שהרי כבר נמצא בבית שלפניו. באתר האקדמיה: 'עול עון ונדאב. כהושבתי אנונה. במח' שד"ל: 'כהושבתי אנונה? דוממתי מלצפצף. כ"ה במח' רמ"ו, גולד' ומקצת אשכנז, וכניקוד הפס' בתה' קלא, ב. במח' בולוניה, שד"ל וכ"י: 'דממתי מלצפצף. במקצת אשכנז ומח' נירנברג: 'נמממתי מלצפצף. ונשאה עלי קינה. במע"צ ומקצת כ"י: 'ונשאה עלי קינות. יִשְׁבָּאָב. כ"ה במח' בולוניה, שד"ל, גולד' ובה"א כד, יג שלפנינו. במח' רמ"ו: 'ישבב, ובדומה לו בחלק מאשכנז. אבירי מוריה. כ"ה בנוב"ר. אך צ"ל לשון רבים: 'אבירי מורי, וכ"ה במח' נירנברג ובפרושו, מע"צ, אשכנז וגולד'. בחלק מאשכנז: 'קל' אבירי מורי. מרב מרירה. באשכנז וגולד': 'מרב מרד'. גולד' בשם כמה כ"י: 'מרב מרירה. במח' נירנברג נראה: 'מרב מרד'. מרב מרירה וכו' משמרת מעריה. באתר האקדמיה: 'והוכתי במכת טרייה. והוצגתי ערום ועריה. בלגה מעריה. וצגה ערום. באשכנז: 'הצגה ערום. משמרת מעריה. כ"ה בנוב"ר, מע"צ ומקצת אשכנז, בדל"ת, שם הנמצא בנחמ"י, ה. במח' נירנברג, ראש"ך ומקצת אשכנז: 'משמרת מעריה.

לדעת פ"י ראש"ך, מח' נירנברג ומע"צ, משמרת בלגה. יננית. כ"ה בנוב"ר, מע"צ, אשכנז וגולד'. במח' נירנברג: 'צאה יננית. בעה"ב ואתר האקדמיה: 'צאה יבנית, וכ"ה במקורות אחרים, ראו שם עמ' 269 הערה 30. ואולי זה 'אבנית' של ימינו, הקרובה לעיר צפת. וראו באור ישראל, גליון ד, תשנ"ו, עמ' קעט, בענין הקינה הזאת וכ"ד משמרות.

פְּרָשָׁה וְאִין יִד שׁוּלַח כִּי־לֹא הָאָמִינָה בְּהִשְׁכָּם וְשׁוּלַח וְהִשְׁבֵּתָה בְּרִית מַלְחָה וְאִין שְׁמֵן מְמַלְחָה בְּרֹאשׁ מְמַלְחָה (פְּתִיחָה):

צְדִיק הוּא יְהוָה כִּי פִיהוּ מֵרַת וְעָרוּ עָרוּ הָעֵרַת, תָּמור עָזִי וְזִמְרַת קִינִים עָלֶיהָ נְחֵרַת וּבְשַׁעְרֵי אֶרֶץ נְזֻרַת, מְשַׁמֶּרֶת נְצֵרַת (יְחִזְקָאל):

קָרָאתִי בְּצַרְלִי וְלֹא־קָרַב וְקוֹנְנָתִי בֵיעַר בְּעַרְבִי וְכִבָּה נֵר הַדֶּלֶק בְּמַעַרְבִי וְרִיחַ לֹא־עָרַב מֵאֲכָלָה עָרַב (יְכִינֹ):

מקורות ומקבילות

פרשה. ע"פ אי"כ א, ח. ואין יד שולח. ע"פ מ"ב יד, כג; ישע' י, ג; תה' כב, יב. כי לא האמינה. ע"פ דב' ט, כג; מ"ב יד; תה' עח, כב. נהפכס ושלות. ע"פ ירמ' ז, כה; דה"ב לו, טריטו. והושגתה ברית מלח. היפך מויק' ב, יג. ואין שמן. ע"פ חוספתא סוטה פ"ג, ה"א; צבלי יומא, דף גב ע"ב. ממולת. ע"פ שמי' ל, לה. פתחיה. ע"פ דה"א כד, טו. לדיק הוא ה' וכו' מרת. ע"פ אי"כ א, יח. וערו ערו. ע"פ תה' קלו, ז. הוערת. ע"פ ישע' מא, כה. עזי וזמרת. ע"פ שמי' טו, ג. קינים עליה נחרת. ע"פ יח' ב, ט"ג; צבלי טירוזין, דף כח ע"א. ובשערי ארץ נחרת. ע"פ ירמ' טו, ז; מדת"ג פ"ה מסעי, ס"ו יג. נזרת. נסוגו לאחוריהם מהלל המקום, רש"י ישע' א, ד. יחזקאל. ע"פ דה"א כד, טו. קראתי נזר לי. ע"פ ש"ב כב, ז; ישע' כו, טז. ולא קרב. ע"פ ישע' א, טו; ירמ' ז, טו. וקוננתי ביער בערב. ע"פ ישע' כח, יג; אי"כ ר (צובר), פ"ה ב, ס"ו ג, ד"ה א"כ יוחנן שמונים; ילקו"ש ישע', רמז חכא. וכבה נר. ע"פ דה"ב כט, ז; ירושלמי פ"ה, ה"ג; צבלי יומא, דף לט ע"ב. נר הדלק נמערב. ע"פ משנ' תמיד פ"ו, מ"א; צבלי שבת, דף כב ע"ב. וריח לא ערב. ע"פ ישע' א, יג. ערב - ספר המחבר צירושלמי, ברכות ותענית פ"ד, ה"א. יכין. ע"פ דה"א כד, ח.

ח"ג והערות

פרשה ואין יד שולח. באתר האקדמיה: 'פרשה יד ואין שולח'. בְּהִשְׁכָּם וְשׁוּלַח. באתר האקדמיה: לְהִשְׁכָּם וְשׁוּלַח. בְּרִית מַלְחָה וְכוּ' בְּרֹאשׁ מְמַלְחָה. באתר האקדמיה: 'ברית מלח מלוח. ואין כהן ממלח. בחזיר ממלח'. בראש מְמַלְחָה. כ"ה בנוב"ר וכן נראה מע"ב וקד"א. במח' נירנברג, מע"צ, אשכנז וגולד: 'בראש מְמַלְחָה, וא"כ הוא שם מקום. באור ישראל הנ"ל ובקול ברמה מהדו"ק במקורות, צוין שהוא מקומו של רבי דוסא ממלחיא, מוכר בירושלמי סוטה פ"ג, ה"ז, ובכמה מקומות במדרש. בגולד' כתוב שיותר נכון לגרוס: 'ממלח', בה"א, שהוא מקום מושב משמרת חזיר, כמו שכתב בראש"ך. וערו ערו הָעֵרַת. כ"ה בנוב"ר ובאתר האקדמיה. במע"צ, אשכנז וגולד: 'זערו ערו עדה'סוד בְּהָ הָעֵרַת, ע"פ הפס' בתה' קלו, ז. נ"א בשד"ל נוסף רק: 'עדה'סוד'. תָּמור עָזִי. כ"ה בנוב"ר ומע"צ, ללא ו'. במח' נירנברג, אשכנז וגולד: 'תָּמור עזי'. וּבְשַׁעְרֵי אֶרֶץ. כ"ה בנוב"ר, ראש"ך, קד"ן, מע"צ וכן נראה נכון ע"פ ירמ' טו, ז. במח' נירנברג, אשכנז וגולד: 'זְבַקְצוּי אֶרֶץ'. אֶרֶץ נְזֻרַת. במח' רמ"ו: 'ארץ נְזֻרַת, ע"פ ויק' טו, כב. מְשַׁמֶּרֶת נְצֵרַת. באתר האקדמיה: 'הפצץ נצרת'. נְצֵרַת. דומה לזה במח' נירנברג ובגולד: 'נצרת'. באשכנז ומע"צ: 'נצרת'. קראתי בְּצַרְלִי. באשכנז: 'קראתי לְצַרְי'. במח' נירנברג: 'קראתי לְצַרְי בצרל'י'. וְלֹא־קָרַב. כ"ה בנוב"ר, ראש"ך ומע"צ, בפיעל. במח' נירנברג וגולד: 'לְא־קָרַב, בקל. באשכנז: 'קול'י לא ערב'. וְכִבָּה נֵר. במח' נירנברג, מע"צ, אשכנז וגולד: 'זְבַקְצוּי אֶרֶץ, בקל. הַדֶּלֶק בְּמַעַרְבִי. במח' נירנברג, מע"צ, אשכנז וגולד: 'הַדֶּלֶק בְּמַעַרְבִי. וְרִיחַ לֹא־עָרַב. במח' שד"ל, נירנברג, אשכנז וגולד: 'זריח לא ערב'. מֵאֲכָלָה עָרַב. כ"ה בנוב"ר, מקצת אשכנז וכן נראה ממח' נירנברג, אלא שניקד 'ערב', בגולד' ומקצת אשכנז: 'מֵאֲכָלָה עָרַב, ופי' שם מקום. בכ"י: 'מֵאֲכָלָה עָרַב, ללא מפיק. במע"צ: 'מֵאֲכָלָה עָרַב, גם ללא מפיק. לדעת המפרשים שהוא שם מקום, הניקוד איננו ברור, גם לא מובן מה טיבו של המפיק בה"א במקצת נוסחאות. באתר האקדמיה: 'מפתחיה' <מאכלה ערב'.

**רֵאָה כִּי־הִסְעַרְתִּי כְּאֵנִיָּה • בְּתֵאֵנִיָּה וְאֵנִיָּה • וְקַהְלִי כְּצֹאֵן לַטֹּבַח
מְנוּיָה • וְנֶעְה מַחְנֵיָה, מְגִדֵּל נוּנְיָא (גְּמול):**

**שְׁמַעוּ כִּי־גִזְהַמְתִּי בְּצַחְנָה • וְסַתֵּם מִנִּי תַחְנָה • וְלֹא גִתָּן לִי
רַחֲמִים וְחִנּוּנִיָּה • וּמְקַרִּית חֲנָה, נֶעְה כְּפַר יוֹחֲנָה (דְּלִיָּהוּ):**

**שְׁמַעוּ כִּי־יִצְאָתִי בְּשַׁבְיָה • וְנִשְׁרָפָה דַּת מְרוֹם שְׁבוּיָה • וְהוֹשַׁתִּי
לְשִׁמָּה וְעַרְבָּבִיָּה • וּמִהֶסְתֵּר חֲסִיָּה, גְּלַת בֵּית חוּבְיָה**

(מַעֲזִיָּהוּ):

**תָּבֹא רַעַת שְׁמוּנֵי הַדְּמִין • וְשָׁתוּ שְׁעָרֵי שׁוּמְמִין • וְהִשִּׁיב אַחֹר
יָמִין • וּבְעוֹן צְלָמִים נֶעְה צְלָמִין (גְּנָתוֹן):**

ח"ג והערות

וְנֶעְה. בכ"י: יְנַחֵהוּ. מַחְנֵיָּה. במח' נירנברג, ראש"ך, מע"צ, אשכנז וגולד'י: 'מַחְנוּיָּהוּ. מְגִדֵּל. במח' נירנברג, ועה"ב: 'קְפָרָה. נוּנְיָא. כן מנוקד במח' בולוניא, שד"ל וכ"י. במח' רמ"ו, מע"צ ומקצת אשכנז: 'נוּנְיָהוּ. במח' נירנברג: 'נוּנְיָהוּ. בשאר אשכנז וגולד'י: 'נוּנְיָהוּ. שִׁמַּעוּ כִּי־נִזְהַמְתִּי בְּצַחְנָה. במח' נירנברג ובמקצת אשכנז, בית זה בא לאחר בית 'שמעו כי יצאתי בשביה. אמנם בנוב"ר, מע"צ, גולד'י ומקצת אשכנז, הסדר כבפנים. מְנוּיָּהוּ. בגולד'י: 'מְנוּיָּהוּ. תַחְנָה, כדרך המקרא שלא בהפסק. וְלֹא גִתָּן לִי. במח' נירנברג, גולד'י ואשכנז: וְלֹא גִתָּן לִי. דַּת מְרוֹם. כ"ה במח' רס"ד-רס"ה, שד"ל, נירנברג, מע"צ, אשכנז וגולד'י. במח' רמ"ו: דַּת מְרוֹם. במח' בולוניא: דַּת מְרוֹם. באתר האקדמיה ומקצת כ"י: דַּת מְרוֹם. וְהוֹשַׁתִּי לְשִׁמָּה. באתר האקדמיה: וְהוֹשַׁתִּי שִׁמָּה, ללא ל'. וּמִהֶסְתֵּר חֲסִיָּה. במח' נירנברג, ראש"ך, מע"צ, אשכנז וגולד'י: זִמְהֶסְתֵּר חֲבִיָּהוּ. באתר האקדמיה: זִמְסְתֵּר חֲבִיָּהוּ. גְּלַת. באשכנז: יְגִלְתָּהוּ. בֵּית חוּבְיָהוּ. במח' נירנברג: 'קְפָרָה חוּבְיָהוּ. חוּבְיָהוּ. כ"ה במח' רמ"ו, מע"צ ושד"ל. במח' נירנברג: חוּבְיָהוּ. באשכנז וגולד'י: חוּבְיָהוּ. במח' נירנברג: חוּבְיָהוּ. באתר האקדמיה: חוּבְיָהוּ, ראו עור' ב, סא; נחמ' ז, סג. וְשָׁתוּ שְׁעָרֵי שׁוּמְמִין. באתר האקדמיה: וְשַׁעֲרֵי שְׁתוּ שׁוּמְמִין. וּבְעוֹן צְלָמִים נֶעְה. בראש"ך ומקצת כ"י: זְבַעוֹן צְלָמִים נֶעְהוּ. נֶעְה צְלָמִין. כ"ה בנוב"ר, ראש"ך ומע"צ. באתר האקדמיה: נֶעְה צְלָמִין. כ"ה בנוב"ר, ראש"ך ומע"צ. גְּנָתוֹן צְלָמִין. במח' נירנברג: נֶעְה גִּתָּן נֶעְה צְלָמִין.

מקורות ומקבילות

רֵאָה כי. ע"פ איכ' א, כ. הוֹסַעְרַתִּי כְּאֵנִיָּה. ע"פ ישע' נד, יא ויו"ל א, ד. כְּתֵאֵנִיָּה וְאֵנִיָּה. ע"פ ישע' כט, ב; איכ' ב, ה. וְקַהְלִי כְּצֹאֵן לַטֹּבַח. ע"פ ישע' נג, ז; תה' מד, כג; ספרי דב' פ"א ואתחנן, פ"א לז, אות ה, ד"ה בכל לְצַבְדָּ; מדר"ג פ"א תלוה, ס"א א. מְנוּיָּה. ראו ירמ' יב, ג. וְנֶעְה מַחְנֵיָּה. ע"פ צבלי ר"ה, דף לא ע"א, 'מחנות לירושלים'. ראו ירמ' לו, טו. מְגִדֵּל נוּנְיָא. צבלי פסחים, דף מו ע"א. גְּמול. ע"פ דה"א כד, ח. שִׁמַּעוּ כִּי. ע"פ איכ' א, כה. כְּפָרָה. ע"פ ישע' ד, ה; יוא' ב, כ. וְסַתֵּם מִנִּי תַחְנָה. ע"פ איכ' ג, ה; צבלי צרכות, דף לב ע"ב. וְלֹא גִתָּן לִי רַחֲמִים וְחִנּוּנִיָּה. ע"פ ישע' מז, ו וירמ' טו, יג; צבלי סנהדרין, דף לח ע"ב. וּמְקַרִּית חֲנָה. ע"פ ישע' כט, א; איכ"ר פתיח, ס"א כו; ילקו"ש ישע' רמז תלג, ד"ה הוּי אֲרִיאל. דְּלִיָּהוּ. ע"פ דה"א כד, יא. שִׁמַּעוּ... כְּפָרָה. ע"פ דה"א ב, כה, יא. וְנִשְׁרָפָה דַּת מְרוֹם. ע"פ משנ' העניות פ"ד, מ"ו; צבלי העניות, דף כו ע"ב. ראו סמק"א א, נו. דַּת מְרוֹם שְׁבוּיָה. צבלי שבת, דף פט ע"א, ע"פ תה' סח, יט; מדר"ג פ"א האזינו, ס"א ג. וְהוֹשַׁתִּי לְשִׁמָּה. ע"פ ירמ' ב, טו. וּמִהֶסְתֵּר חֲסִיָּה. ע"פ דב' לא, יא; תה' ל, ת. חֲסִיָּה - הַקְּצִיָּה. ע"פ ש"ב כב, ג; ישע' כה, ד; יוא' ד, טו. מַעֲזִיָּהוּ. ע"פ דה"א כד, יא. תַּחְנָה רַעַת. ע"פ איכ' א, כב. שְׁמוּנֵי הַדְּמִין. ע"פ דני' ב, ה ורש"י. וְשָׁתוּ - שְׁמוּ מְרוֹם. ע"פ ישע' כב, ז ורש"י. שְׁעָרֵי שׁוּמְמִין. ע"פ איכ' א, ד. וְהִשִּׁיב אַחֹר יָמִין. ע"פ איכ' ב, ג; מדר"ג צשלת, מס' דשירה, סוף פ"א ה; מדר"ג (וורשא), פ"א צשלת, ס"א טו. וְנֶעְהוּ צְלָמִים. ע"פ משנ' אצות פ"ה, מ"ט. צְלָמִים - ע"ז. ע"פ משנ' ע"ז פ"ג, מ"א. גִּתָּן. ע"פ נחמ' י, ז; יב, ד.

באתר האקדמיה: נֶעְה צְלָמִין. כ"ה בנוב"ר, ראש"ך ומע"צ. גְּנָתוֹן צְלָמִין. במח' נירנברג: נֶעְה גִּתָּן נֶעְה צְלָמִין. במח' נירנברג: נֶעְה גִּתָּן נֶעְה צְלָמִין. במח' נירנברג: נֶעְה גִּתָּן נֶעְה צְלָמִין.

**תָּבֵא תִמְרֵי־חַ וְחֹשְׁבֵי תִזְרִיחַ. וְכִדְשָׂא עֲצָמוֹתֵינוּ תִפְרִיחַ. וְרִיחַ
בְּקָדָם תִּרְיחַ. וּמִשְׁלַחֲנֶךָ תִּאֲרִיחַ, שׁוּלֵי חֶמֶת אֲרִיחַ
(פְּשָׁחוֹר):**

לפי מנהג ק"ק רומה עוברים לעמ' 127, 'איכה אהובים'.

**לוֹ אֱלֹהֵי גְעוֹנוֹ וְשִׁכְכָה חֲמָה. עֲבְרוּ וְעוֹד נוֹסֵף עֲלֵיהֶם
דְּבָרִים רַבִּים כְּהַמְדָּה.
זְכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ מַעֲלָם וְאֶתְנַחֲמָה. רוֹאֵה וְשׁוֹחֵה. עַד־קֵץ
נַחֲמָה:**

מקורות ומקבילות

תמריח. ע"פ ישע' לח, כח. וחשבי תזריח. ע"פ ש"צ כב, כט; ישע' נה, י; תה' קיב, ד. וכדשא עלמותינו תפריח. ע"פ ישע' סו, יד; אגז"ר פכ"ג, חות ד. וריח קדס תריח. ע"פ מלא' ג, ד; במדב"ר פ"ח, ס"ד. ומשולחנך. ע"פ ויק' כד, ו; יחז' מא, כב. ומשולחך תאריח. ע"פ צבלי צ"ה, דף כח ע"א, 'משלתן גזרה קח זכר'. רלו צבלי צ"ב, דף עה ע"א, 'עמיד הקצ"ה לעשות' וכו'. שולי - כהניס. ע"פ ילקו"ש ישע', רמז תד, ד"ה בשנת מות. אריח. ע"פ ירושלמי כלאים פ"א, ה"ד, 'צתחוס אריח'. פשחור. ע"פ דה"א ט, יב. ושככה חמה. ע"פ יחז' טו, מז; אס' ז, י. עברו. ע"פ הוש' ח, א; תה' לח, ה; מז, ח. ועוד נוסף וכו' כהמה. ירמ' לו, לב. זכרתי משפטיך מעולם ואתנחמה. ע"פ תה' קיט, כג. ושוחה. ע"פ תה' מד, כו. עד קץ נחמה. ע"פ דני' יב, יג; צבלי פסחים, דף גז ע"ב.

ח"ג והערות

באשכנז ומח' נירנברג. בגולד' צויין, שגם כאן שם המשמר הוא 'גנתון', אך אינו מופיע בנוסחי הקינות שלפנינו. וְחֹשְׁבֵי תִזְרִיחַ. באשכנז: וְחֹשְׁבֵי תִזְרִיחַ. באתר האקדמיה: יחושכי תזריח. שולי חמת אריח. כ"ה במח' בולוניא, שד"ל ואשכנז. במח' רמ"ז: חמת אריח, וללא תיבת שולי. באתר האקדמיה: 'מעויה שולי חמת אריח'. אַרְיִחַ. כן מנוקד בנוב"ר ומע"צ. במח' נירנברג וגולד': אַרְיִחַ. פְּשָׁחוֹר. כן מנוקד בתנ"ך, אך אינו מופיע בנוסחאות הקינות שלפנינו. אמנם בבבלי תענית, דף כו, סוף ע"א, וערכין, דף יג, ריש ע"א, נזכר כאחד מארבעה משמרות שעלו מן הגולה. וראו רש"י בערכין, דף יב ע"ב, ד"ה ידעיה, ובמיוחס לרש"י בתענית שם, ד"ה פשחור, ובהגהות הבי"ח אות ד'. אך בראש"ן כתב שמדובר כאן במשמרת מעויה וכ"כ גולד'. ולענין משמרת פשחור, ראו בעלי תמר על הירושלמי תענית

פ"ד, ה"ב, ד"ה ד' משמרות עלו, ובכתב עת שמעתין, מס' 118, תשנ"ג, עמ' 71. סיום כ"ד משמרות. כאן צוינו כל הכ"ד משמרות שבד"ה על הסדר, חוץ מישבאב ובלגה, אלא שישבאב נזכרה באות ג, ובלגה וישבאב היו משמרה גם בדה"א כד, פס' יגיד, וגם בבית שני, כמובא בסוף סוכה, דף נו ע"ב. ושמא גנתון זהו בלגה, וכונה גנתון לשון גנאי, ע"ש המעשה בסוף סוכה, ופשחור זה ישבאב, וצ"ע. וראו לעיל הערה על בית ל', ד"ה כהן צפת, ועל בית ס', ד"ה משמרת מעדיה. לוֹ אֱלֹהֵי גְעוֹנוֹ. מחרוזות השרשור מאת ר' אלעזר קליר, הנועדות לקשר בין קינה זו לקינה הבאה. לפי שד"ל, במכב"ר עמ' 54-55, בכל אחד משני הבתים האחרונים חתום 'לעזר'. אמנם הבית האחרון פותח בנחמה ורק המילה השנייה מתחילה בלמ"ד - 'לפתה' והאות ר"ש (של לעזר) איננה בכלל בדפוסים, לכן תיקנו עליפי כ"י את המילה 'לְטָשְׁתִּי' (או 'לְחַשְׁתִּי') לְרִשְׁתִּי. יש לציין עוד שהמילה 'נחמה' בתחילת הבית איננה בכמה כ"י ואולי נוספה בשעות 'נחמה' היא גם המילה האחרונה של הבית הקודם). וְשִׁכְכָה חֲמָה. כ"ה במח' רמ"ז ושד"ל. במח' בולוניא וגולד': וְשִׁכְכָה חֲמָה. דברים רבים כהמה. תיבת רבים איננה בכ"י. אמנם קטע זה חוזר על עצמו בסוף הקינה 'עונינו ארוכים', כ"י פתיחה 174, ומופיעה שם תיבת רבים. מעולם וְאֶתְנַחֲמָה. כ"ה במח' בולוניא, וכן נראה נכון. ראו מבלול לרד"ק, דף סט ע"א. או וְאֶתְנַחֲמָה, ללא צורת הפסק וכמו שהוא במח' רמ"ז וכ"י.

נְחֻמָּה לַפְתָּה מַחֲלֵי עוֹמֶדֶת מְצַפֶּה לְקוֹל פְּתַח־לֵי זְרוֹן
כְּרִתוֹת וְדַבְרוֹת בְּבִהְלֵי רְטֹשְׁתִי לְחֻשְׁבוֹנָם אַרְבָּעִים
וְשֵׁשׁ לְמִנְיֵן אֱהֵלֵי:

אֱהֵלֵי אֲנִי עֵבֶטְתִי בְּדַבּוֹר סָרָה וְגוֹרְרוּ יְרִיעוֹת עֶשֶׂר
בְּמֵאָסֵי עֶשְׂרֵהָ
בְּלֶה קְרָנוֹת עֶשֶׂר לְמַרְבֵּה הַמְשָׁרָה וְדָמְמוּ מִרִיחוֹ קוֹלוֹת
עֶשְׂרֵהָ:

שִׁדְד גְּדֵר צֶאֱן בְּאַפְס חֲצִיר בְּבִגְדֵי בְּאַנְכֵי שָׁלַח אֵשׁ בְּקִצִיר
דָּב שָׁכַל בְּקֶרֶן בְּזֶשְׁמֹן וְיַעַר הַבְּצִיר וְנֶאֱלַם מִפְתַּח
שָׁמַע קוֹל הַצִּיר:

ח"ג והערות

נְחֻמָּה לַפְתָּה. במספר כ"י המילה 'נְחֻמָּה' לא מופיעה (למשל בכ"י פארמה, כ"י 2884, דף 1137א). לְקוֹל פְּתַח־לֵי. במח' רס"ד-רס"ה: לְקוֹל פְּתַח־לֵי וללא תיבת לֵי. זְרוֹן כְּרִתוֹת וְדַבְרוֹת וכו' לְמִנְיֵן אֱהֵלֵי. בכ"י זמנתי כי לְעֵד יֵאָהֵלֵי. רְטֹשְׁתִי וְנִסְעֵתִי וְנִטְשׁ אֱהֵלֵי. ודברות בְּבִהְלֵי. כ"ה במח' בולוניה וגולד'. במח' רמ"ו, כ"י ושד"ל: ידברות בְּבִהְלֵי. רְטֹשְׁתִי. כ"ה בכ"י (למשל כ"י וויתקן, Ross, 436, דף 248א) ובגולד'. במח' רמ"ו ושד"ל: לְטֹשְׁתִי. במח' בולוניה וניא בשד"ל: לְחֻשְׁתִי. וראו לעיל הערה סוף ד"ה ילו אלה גענו. אֱהֵלֵי אֲנִי עֵבֶטְתִי. קינה מאת ר' אלעזר קליר. התיבה הראשונה של כל בית מיוסדת ע"פ הפסוק בירמ' י, ב, 'אהלי שדד וכל מיתרי וכו'. והתיבה השניה של הפיוט, מראש של א"ב הנמצא באני הגבר, איכ' פיג, וכ"ה בראש חצי השני של הבתים. קינת זו נמצאה גם בכ"י 171; באתר האקדמיה: בודפשט, האקדמיה, כ"י קאופמן, גניזה (117/78). וְגוֹרְרוּ יְרִיעוֹת. כ"ה במח' בולוניה ושד"ל. במח' רמ"ו וכ"י: וְגוֹרְרוּ יְרִיעוֹת. באתר האקדמיה בש"ג. וְדָמְמוּ מִרִיחוֹ. כ"ה במח' רמ"ו, כ"י, קד"א ושד"ל. במח' בולוניה: וְדָמְמוּ מִרִיחוֹ. גְּדֵר צֶאֱן. כ"ה במח' הקדומים ובפסוק. בכ"י: גְּדֵר צֶאֱן.

מקורות ומקבילות

נחמה לפתה מחלי. ע"פ מש' יג, יב. עומדת מצפה לקול. ע"פ ישע' כח, רח. פתחי לי. ע"פ שה"ש ה, ג. זרון. ע"פ דב' יח, יב. ודברות כנהלי. ע"פ ירמ' טו, ח; תה' עח, ג. רוטשתי. ע"פ הוש' י, יד. אהלי ירמ' י, כ. אני איכ' ג, א. דבדור סרה. ע"פ דב' יג, ו; צבלי שבת, דף קיט ע"ב, צבלי שפסקו ממנה אנשי אמנה. ראו צבלי יומא, דף ע"ב, 'היתה זו שאלת חס'. יריעות עשר. ע"פ שם' כו, א. עשרה. ע"פ שם' לה, כח. נלה. איכ' ג, ד. קרנת עשר. ע"פ דני' ז, ז, ורש"י. למרצה המשרה. ע"פ ישע' טו, ו. קולות עשרה. ראו צבלי יומא, דף לג ע"ב, 'אמר רבנן מירושלים ליריחו וכו'. שודד. ירמ' י, כ. גדר. איכ' ג, ז. אלא באפס חציר. ע"פ מ"א כג, יח; יחז' לה, צ"ג. צנגדי. ע"פ ישע' כד, טו. באנכי. ע"פ שם' כ, ג; ירמ' ה, יב; דב"ר (ליצרמן), פ"י דברים, ס"ו יא. שלח אש. ע"פ איכ' א, יג; צבלי סנהדרין, דף קד ע"ב. בקציר. ע"פ תה' פ, יב. דב שכל. ע"פ הוש' יג, ח; איכ' ג, י. בקרן בן שמן. ע"פ ישע' ה, א; מדת"ג (וורשא), פ"י ויך, ס"ו ג. ויער הציר. ע"פ זכ' יא, ב; אד"ג נוסח א, פ"ד, ד"ה וכשצא אספסינוס, ז"ה בית המקדש. ונאלם מפתח שמע. ע"פ איכ' ה, יד; איכ"ר פ"י ה, ס"ו טו. קול הציר. ע"פ אד"ג נוסח ב, פ"י לג, ד"ה עשרה נסים.

בְּבִגְדֵי בְּאַנְכֵי. במח' רמ"ו: בְּבִגְדֵי בְּאַנְכֵי. שִׁדְד גְּדֵר צֶאֱן. במח' בולוניה, שד"ל ובאתר האקדמיה: בְּבִגְדֵי בְּאַנְכֵי. שָׁלַח אֵשׁ. באתר האקדמיה: שולח אש. וְיַעַר הַבְּצִיר. בכ"י ויער הבציר. וְנֶאֱלַם מִפְתַּח. באתר האקדמיה: נאלם מפתח, ללא ו.

**וְכָל־הַבֵּיא פֶּתַע וּבֹעֲרוֹת הַפְּשִׁיר. וּכְצַג אֱלִיל בְּאֹי לְשִׁשָּׁךְ
 אוֹתָם הַשִּׁיר. וַיִּגְרַס סַבּוּךְ קָרֵן כְּנָע דֵּל וְעַשִּׁיר. וַיְדוּם
 מִמְרַחֵק שְׁמַע קוֹל הַשִּׁיר:**

**מִיתַרִי זֹאת פְּסָקָה מִחֲצָרְתָּ. בְּמִשְׁאוֹת שׁוֹא אֲשֶׁר פּוֹצְרֹתָ.
 חֲסִדֵי קַרְנֵי־רֵאִם לוֹ הָיוֹת נוֹצְרֹתָ. הָיָה לָּהּ לְהַשְׁמִיעַ
 כְּאִזּוֹ קוֹל חֲצוֹצְרֹתָ:**

**נִתְקַו טוֹב בְּרַע עֲנָג כְּהוֹפֵר. כְּחֻלָּל בְּהִזִיד בְּלִי הָיוֹת מְשֻׁפָּר.
 יֵשֵׁב בְּדָד מְקַרִינַת בְּצַפֵּר. כִּי־אֵין לַיָּבֵב קוֹל תִּקְעַע שׁוֹפֵר:
 בְּנֵי כִי אָב וְאִם הִקְלוּ כְּלִיל. וְאִיָּה קָרוֹן עוֹר בְּעֵדָם לְהַפְלִיל.**

מקורות ומקבילות

וכל ירמ' י, כ. הביא פתע ע"פ ישע' כט, ה; חבק' ג, ז; איכ' ג, יג. ובערות הפשיר. ע"פ מדה"ג פ"ר אומר, ס"ה ה, 'הפשיין ונתקן לו'; ויק"ר פ"ר כו, ס"ה ת. וכלג אליל. ע"פ ישע' י, י. כלאוי לששך אותם. ע"פ מ"צ כד, טז; כה, יא; ירמ' כ, ד"ו. ראו ירמ' כה, ט ורש"י ד"ה ששך. ויגרס. איכ' ג, טז; איכ"ר (בוצר), פ"ר א ס"ה א, '...היו שני קרות'. סנוך קרן. ע"פ ויק"ר פ"ר כט, ס"ה י, 'אך עתידין ציך להיות נלחצים צעמוות ונסבכים בלרות' וכו'. כנע דל ועשיר. ע"פ מ"צ כד, ידעו; ירמיהו לג, ט וגז, טו. שמע קול השיר. ע"פ משנ' תמיד פ"ג, מ"ה; צבלי תמיד, דף ל ע"ב. מיתרי. ירמ' י, כ. זאת איכ' ג, כא. מחלרת. ע"פ תה" ק, ד. נמשאות שאל. ע"פ איכ' ג, יד; איכ"ר (בוצר), פ"ר א, ס"ה יט; פדר"ך פ"י טז, סוף ס"ה ג. אשר פולרת. ע"פ ש"א טו, כג. חסדי קרני ראס. ע"פ דב' לג, ח; איכ' ג, כג; צ"ר פ"ר לט, ס"ה ב, 'יוסף כנגד מלכות אדום'; מד"ש פ"ר ד, ס"ה ג. היות טולרת. ע"פ שמו' לד, ז; מכד"וי צבלת, מס' דויהו, פ"ר ג, 'צוכות עלמות של יוסף' וכו'; צ"ר פ"ר פד, ס"ה ה. הויה לה להשמיע. ע"פ ישע' נח, ד. כלאז קול חלולרת. ע"פ דה"צ ה, יג. נתקו. ירמ' י, כ. טוב ברע ענג. איכ' ג, כה; ע"פ ספרא בחוקותו, פ"ר ב, פ"ד, אות ד. כהופר. ע"פ ישע' כד, ה; מדה"ג פ"ר ראה, ס"ה יא; איכ"ר פתיח' ס"ה כד, 'רצש"ע, הופר צרית של אצרהס' וכו'.

ח"ג והערות

וְכָל־הַבֵּיא. כ"ה במח' בולוניא וכ"י, וכן מנוקד באיכ' שלפנינו. במח' רמ"ו: 'כל־הביא, ללא ו'. במח' שד"ל: 'כל הביא. הביא פתע. בכ"י: הביא פתח. וכצג אליל. כ"ה במח' בולוניא, שד"ל ובאתר האקדמיה. במח' רמ"ו: צבצג אליל. השיר. באתר האקדמיה: 'התשיר, לשון תשורה. כנע דל. כ"ה במח' הקדומים ובאתר האקדמיה. במח' שד"ל: 'כנע דל. שמע קול. מפי קד"א נראה, שלא היה בנוסחו תיבת 'שמע'. פסקה מחצרת. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא וכ"י. במח' שד"ל: 'פסקה מחצרת. היות נוצרת. באתר האקדמיה: 'היתה נוצרת. להשמיע כלאז. באתר האקדמיה: 'להשמיע כלאז'. נתקו. כ"ה במח' רמ"ו ובירמ' שלפנינו, בהפסק. במח' בולוניא ושד"ל: 'נתקו. כחלל בהזיד. כ"ה במח' בולוניא ושד"ל. באתר האקדמיה: 'כחלל בהזיד. במח' רמ"ו: 'כחלל בהזיד. כ"ה במח' רמ"ו וקד"א. במח' בולוניא, כ"י ושד"ל: 'מקרינת שפר, ובדומה באתר האקדמיה. קול תקעע שופר. באתר האקדמיה: 'תקעע [קול] שפר. ואיה קרון. כן מנוקד במח' רמ"ו וכ"י. במח' רס"ד־רס"ה ושד"ל: 'ואיה קרון, אך צ"ל מנוקד: 'קרון, מפני שהר"ש

כחלל בהזיד. ע"פ יחז' כ, יג; לו, כח"כג; מלל' א, יב; נחמ' ט, טז-כט. יש צדד. איכ' ג, כח. מקרינת - 'לשון מאור, כשהוא נוקב חורת דרך הנקב נראה כמין קרניס בולטין, רש"י חבק' ג, ד. צלפר - צבוקר. ע"פ צ"ר א, ה ותה"א. מקרינת צלפר - סימן לגלולה במקרא. ראו ש"צ כג, ד, ורש"י ד"ה וכאור צוקר; מ"צ ז, ט; תה" ל, יד; קמג, ת. וראו רש"י תה" כב, א, ד"ה השחר. ליבצ - לשון חכמים כמו: משנ' ר"ה פ"ד, מ"ט. קול תקעע שופר. ע"פ ישע' כז, יג; צבלי מכות, דף כד ע"א. בני. ירמ' י, כ. כי. איכ' ג, לא. אז ואס הקלו. ע"פ יחז' כב, ז; פדר"ך פ"י יג ס"ה ד; צ"ר רצתי עמ' 154. כליל. ע"פ שמו' כה, לא ורש"י. ואיה קרון. ע"פ ישע' כג, יא. קרון עור - משה רבינו. ע"פ שמו' לד, כט; ס"ו (הרובין), צמ' כז, כ; שמו"ר פ"ר מז, ס"ה ו; מדה"ג פ"ר כי תשח, ס"ה כ. צעדס להפליל. ע"פ ספרי צמ' פ"ר בהעלותך, סוף פ"ר קה; מדה"ג מ"ז, ג, ס"ה ת. להפליל -

לְדַבֵּא בְּצוּלָה שְׂאֵג וְהִילִיל. וַיִּסְכַּר קִנְיָה קוֹל הַחֲלִיל:
 יִצְאוּנִי מִיַּלְדָּךְ אַתָּם לְצַרְפָּה. וְהִנֵּם חֲלָלִים וְאֵין עֲרוּף עֲרוּפָה.
 נַחֲפָשָׁה עַל־מָה קָרַן נְבוּאָה חֲרוּפָה. כִּי־פָסוּ אֶלְךָ
 מִיָּנִי זִמְר מִקוֹל הַמְּגַרְפָּה:

וְאֵינָם סְכוּתָה בַּעֲדָם עֲדָיִים לְנִצְל. כִּי־בְנֵאֲפוּף שָׂד שְׂאָרָם
 פִּיצַל. עֵינֵי בְּקָרַן לוֹיָה מֵהָאֲצֵל. וַיִּדָּם מִמְּרַחֵק שְׁמַע
 קוֹל הַצֵּלְצֵל:

אֵין פֶּחַד וְחִיל כְּאֹרוּ מְרוֹז. וַיִּגְבּוּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת גֶּעַר בְּעֵץ
 לְחֶרֶז. צוּד צָדוּ קִרְנֵי מִזְבַּח בּו חֲזִיר לְפָרוֹז. וּפָס מְדוּכָן
 קוֹל גְּבִינֵי כְרוּז:

מקורות ומקבילות

להתפלל. ע"פ תה"ק, ל. לדכא. איכ"ג, ג. ג. בלול - 3333.
 ע"פ ישע' מד, טו ורש"י; צבלי סנהדרין, דף לג ע"א; מדת"ה
 מח' סט, סי' ב. שאג והיליל. ע"פ ירמ' מז, ב; יחז' כא, ח.
 ויסכר. ע"פ צר' ח, ב. קול החליל. ע"פ משנ' תמיד פ"ג, מ"ה;
 צבלי תמיד, דף ל ע"ב. ילאוני. ירמ' י, כ. מי ילך. ע"פ
 ישע' ו, ח; איכ"ג, ג. לנרפה. ע"פ מלא' ג, ג. והנס חללים.
 ע"פ יחז' ט, ז; תה"פ, ו. ואין ערוף ערופה. ע"פ משנ'
 סוטה פ"ט, מ"ט; ירושלמי סוטה, פ"ט, ה"ח; ולקו"ש תי, רמז
 תתקנ"ג ד"ה תנו רבנן. נחפשה. איכ"ג, מ. על מה. ע"פ
 דב' כט, כג. קרן נבואה חרופה. ע"פ דה"ב לו, טז; אד"ג
 נוסח ב, פ"ג, מ. ד"ה על ג' [דברים]; איכ"ר פ"ג, ב, סי' ו.
 כי פסו. ע"פ תה"י, ב. אלף מיני זמר. ע"פ צבלי ערכין,
 דף יא ע"א, ממלאת כולה מושיאה אלף מיני זמר; ירושלמי
 סוכה פ"ה, ה"ו. מקול המגרפה. מגרפה היתה במקדש,
 עשרה נקבים היו בה, כל אחד ואחד מושיא עשרה מיני זמר,
 צבלי ערכין, דף י ע"ב. ואינס. ירמ' י, כ; איכ"ה, ז. סכותה
 צעדם. ע"פ תה"ק קמ, ח; איכ"ג, ג. מג. עדיים לללל. ע"פ שמי
 לג, ה; מדת"ג פ"ג כי תשא, סי' טו. צנאפוף שד. ע"פ הוש'
 ב, ד. עיני. איכ"ג, מ. נקרון לוי. ע"פ איכ"ר פ"ג, ב, סי' ו. מהאלל. ע"פ מוכ' א, יא. ממרחק שמע קול הללל. ע"פ
 משנ' תמיד פ"ג, מ"ח, מיריחו היו שומעין קול הלללל. אין. ירמ' י, כ. אין פחד וחיל. ע"פ חבק' א, ח; תה"ל, לו, ב. פחד.
 איכ"ג, מ. כאורו מרוז. ע"פ שופ' ה, כג. ויגבו שלש מאות נער. ע"פ ירושלמי תענית, פ"ד, ה"ה, 'אמרו שלש מאות מוח'
 וכו'; איכ"ר פ"ג, ב, סי' ד. נעץ לחרו. ע"פ איכ"ר פ"ה, ה, סי' יג. אוד קדו. איכ"ג, ג. קרני מזבח. ע"פ תה"ק קוח, כו
 ורש"י. חזיר לפרז. ע"פ צבלי ב"ק, דף פז ע"ב, 'והעלו להם חזיר' וכו'; ירושלמי ברכות, פ"ד, ה"א. ופס מדוכן. ע"פ ירושלמי
 תענית, פ"ד, ה"ה; צבלי תענית, דף כט ע"א, 'ולא הספיקו לומר' וכו'. קול גביני כרוז. ע"פ משנ' שקלים פ"ה, מ"א; משנ'
 תמיד פ"ג, מ"ה; צבלי יומא, דף כ ע"ב.

ח"נ והערות

איננה מקבלת דגש. באתר האקדמיה: זאיה קרן.
 לדבא בצולה. באתר האקדמיה: לדבא במצולה.
 קול החליל. באתר האקדמיה: קול החליל. בכ"י: זמל
 קול החליל. ערוף ערופה. כ"ה במח' בולוניה ושר"ל.
 במח' רמ"ז וכ"י: ערוף ערופה. עדיים לנצל. בכ"י:
 עדיים לנצל. בנאפוף שד. כ"ה במח' רמ"ז ושר"ל.
 במח' בולוניה: 'בנאפוף שם'. בכ"י: 'בנאפוף שר'. וידים
 מפרחק. באתר האקדמיה: ידמם מרחוק. כאורו
 מרוז. כ"ה במח' בולוניה, קד"א ושר"ל. במח' רמ"ז וכ"י:
 'כאורו מרוז. ביעץ לחרו. כ"ה במח' בולוניה וכ"י.
 במח' רמ"ז ושר"ל: 'ביעץ לחרו'. באתר האקדמיה: 'בעץ
 אחד לחרו. קרני מזבח. באתר האקדמיה: קרנות
 מזבח. חזיר לפרז. באתר האקדמיה: חזיר לתרוז.
 גביני כרוז. כן מנוקד במח' בולוניה, כ"י ורס"דרס"ה.
 במח' רמ"ז ושר"ל נראה שמנוקד: גביני כרוז, הנוץ
 בחיריק.

**נְטָה קְרָאתִי וְחָר אָף לְהֵשֶׁם. וַיַּעֲדוּ בִי שִׁקָּר בְּגִי בְלִי־שָׁם.
רַבַּת קָרָן נְבוּאָה וּמַלְכוּת מְלֵהָרָשִׁים. וְלֹא נִשְׁמַע עוֹד
קוֹל כֹּהֵן אוֹמֵר אֲנֵי הַשָּׁם:**

**עוֹד שָׁמַעַתְּ תְּנוּאוֹת מְקַטְרֶת. בְּלֹא חֲמֻדָּה הֵייתָ כְּרָמִים
נוֹטְרֶת. אֶהְלִי שִׁפְתֵי כַחֲשֵׁי שְׁלָלוּ מִנִּי עֲטָרֶת. וְלֹא
הִפִּיחָה עַד־יַעֲזוֹר רִיחַ עֲנַן הַקְּטָרֶת:**

**וּמִקִּים יְרִיעוֹתַי תִּשָּׁיב בְּאֶרְחוֹ. כְּמֶלֶךְ בְּמִסְבּוֹ גִרְדִּי נָתַן
רִיחוֹ. אֶחָד עֶשְׂרֵי סָמִים בְּהַרְיָחוֹ. יְשׁוּבָב
לְקַדְמָתָן שְׁמַע עֲשֶׂרָה אֵלֶּה מִרִּיחוֹ:**

מִרִּיחוֹ לְבַד קְהֵלִי. עַד־הַנְּסֻתָרִים לְהַבְהִילִי. זְרָחִי

מקורות ומקבילות

נטה. ירמ' ג, כ. קראתי. איכ' ג, נה. וחר אף להשם. ע"פ דב' לא, יח. ויעידו בני שקר. ע"פ ישע' ט, יד; מ, ה; נט, ג; ירמ' ה, ב; צבלי שבת, דף לג ע"א, 'צטון שבוטת' וכו'. בני עלי שם. ע"פ איוב ל, ח. רבת. איכ' ג, נה. קרן נבואה ומלכות מלהרשם. ע"פ אד"ג נוסח ב, פ"ג, מו, ד"ה על ג' [דברים]; איכ"ר פ"ג, ב, ס' ו, '...כיון שחטאו ויעלו מהין'. ולא נשמע עוד קול כהן. ע"פ אד"ג נוסח ב, פ"ג, 'מיריחו היו שומעים קול כהן גדול ציוה"כ אומר אלף השם'. כהן אומר אלף השם. ע"פ משנ' יומא פ"ג, מ"ה; ירושלמי יומא, פ"ג, ה"ז. עוד. ירמ' ג, כ. שמעת. איכ' ג, סא. תטאות. ע"פ שופ' יד, ד; איוב לג, י. נלל חמדה. ע"פ דה"צ כה, כ ורש"י. היות כרמים נטרת. ע"פ שה"ש א, ה; ח, יא; ירושלמי עירובין, פ"ג, ה"ט. אהלי ירמ' ג, כ. שפתי כחשי. ע"פ ישע' ל, ט; איוב טז, ח. שללו מני עטרת. ע"פ ישע' ל, יג; איכ' ה, טז. הפיחה. הקטורת. ראו מדה"ג פ"ג תולדות, ס' כב, 'הפיח הקב"ה ריחה בצגדיו של יעקב'. יעזר. צמ' לב, לה; יח' כה, לו. ריח ענן הקטורת. ע"פ ויק' טז, יג; משנ' תמיד פ"ג, מ"ה; צבלי יומא, דף לט ע"ב. ומקיס יריעותי. ירמ' י, כ. תשיב. איכ' ג, סד. כמלך כמסבו וכו' ריחו. ע"פ שה"ש א, יב; צבלי שבת, דף פח ע"ב, 'ועדין חציבותא היא גנן'. אחד עשר סמים. ע"פ צבלי כריתות, דף ו ע"ב, ע"פ שמ' ל, לד.

ח"צ והערות

וְחָר אָף. כ"ה במח' רמ"ו ובולוניא. במח' רס"ד-רס"ה, שד"ל ובאתר האקדמיה: וְחָרָה אָף. אף לְהֵשֶׁם. באתר האקדמיה: אף להאשם. קרן נְבוּאָה. באתר האקדמיה: קרן כהונה. כהן אומר. באתר האקדמיה: כהן גדול אומר. כרמים נוטרת. בכ"י: כרמים גוטרת: מְנִי עֲטָרֶת. ראו בקינה הקודמת איכה ישבה חבצלת השרון, אות שיין, בית 'שמעו כי נוהמת', בענין ניקוד של תיבה 'מני'. ריח עֲנַן הקטרת. באתר האקדמיה: ריח הקטרת, וללא תיבת עֲנַן. תשיב כְּאֶרְחוֹ. במח' רמ"ו: תשיב בְּאֶרְחוֹ. באתר האקדמיה מציע: תשיב לאורחו. אֶחָד עֶשְׂרֵי סָמִים. כן מנוקד בכל הנוסחאות, בסגול וקמץ, אבל במקרא מופיע: אֶחָד עֶשְׂרִי, בשני פתחים ושמא כן הוא דרך לשון חז"ל. יְשׁוּבָב לְקַדְמָתָן. במח' בולוניא: ישובב לְקַדְמָתָם. שְׁמַע עֲשֶׂרָה אֵלֶּה מִרִּיחוֹ. באתר האקדמיה: שימוע עשרה מיריחו. מִרִּיחוֹ לְבַד קְהֵלִי וכו'. סלסלה מאת ר' אלעזר קליר. סימן 'לעזר'. לדעת שד"ל במכב"ר, דף 65, בית זה הוא סיום הפיוט הקודם וחתימת הפיוט בו. עַד־הַנְּסֻתָרִים. בכ"י: עַד־הַסְּתָרִים. זְרָחִי. כ"ה במח' בולוניא ושד"ל. במח' רמ"ו: זְרָחִי, וכן במספר

יְשׁוּבָב לְקַדְמָתָן. ע"פ תה' כג, ג; מדה"ה מ' קבה, ס' א; אה"מ, ארכוס, עמ' 70, 'עתיד הקב"ה להחזיק לישראל לעתיד לבא'. שִׁמַע עֲשֶׂרָה אֵלֶּה מִרִּיחוֹ. ע"פ משנ' תמיד פ"ג, מ"ה; צבלי ערכין, דף יא ע"א, 'עשרה נקבים היו צה, כל אחד ואחד מוליח עשרה מויני זמרי'. צבלי תמיד, דף ל ע"ב, מוצאכר עוד י' דברים ששמעו ציריחו. מִרִּיחוֹ לְבַד. ע"פ מ"צ כה, ה. לְבַד קְהֵלִי. ע"פ מ"צ ח, ו; ירמ' לב, ג. עַד הַנְּסֻתָרִים לְהַבְהִילִי. ע"פ ירמ' לט, ד"ה; נצ, ז"ח. זְרָחִי בְּחֶרְמוֹ. ע"פ יח' ז, א; ספרי צמ' פ"ג נשא,

בְּחַרְמוֹ לְהַנְיָא צְהַלְיָי רְחֻקָּהּ וּמַשָּׁם סִלְקָהּ שְׂכִינַת אֶהְלִי:
זְקָנִים יִשְׁבוּ וַיְדַמּוּ וְכִים יַהֲמוּ מְקוֹר דְּמַעְתִּי יִזְלוּ מֵיָם:
מִי־יִתֵּן רֵאשִׁי מֵיָם עֵינָיו עֵינָיו יִרְדֶּה מֵיָם אֶבְכָּה
בְּמַר נַפְשִׁי:

בירושלים עוברים לעמ' 129 'אוי כי אסרתי בזקים'. לפי מנהג ק"ק רומה אומרים כאן:
איכה אהובים נאמנים אבדו ביד מענים בני רעי

אבכה במר נפשי:

איכה גאולי בחילי גלו מזבולי דודי רעי

אבכה במר נפשי:

איכה המונים הגלו ממעונים ומאמיני רעי

אבכה במר נפשי:

איכה זכים זוללו ביד זועכים חביבי רעי

ח"ג והערות
מכ"י. בְּחַרְמוֹ לְהַנְיָא. כ"ה במח' בולוניה ושר"ל. במח' רמ"ז: בְּחַרְמוֹ לְהַנְיָא. רְחֻקָּהּ וּמַשָּׁם. כ"ה במח' בולוניה. במח' רמ"ז ושר"ל: רְחֻקָּהּ וּמַשָּׁם. מנוסח המקורי בכ"י נראה: רְחֻקָּהּ מַשָּׁם, ויד מאוחרת הוסיפה ו' לתיבת שם' וגם הוסיפה 'סִלְקָהּ' בגליון. ומשם סִלְקָהּ. כן נראה נכון. במח' רמ"ז ובולוניה: זמשם סִלְקָהּ. במח' שר"ל: זמשם סִלְקָהּ. בגוף הכ"י ללא תיבת 'סִלְקָהּ'. שכינת אֶהְלִי זקנים ישבו וכו'. כ"ה במח' בולוניה ושר"ל. במח' רמ"ז: שכינת אֶהְלִי זקנים ישבו, הכל בא בקטע אחד וללא הפסק לאחר תיבת 'אהלי', ולכך היא מנוקדת בצירי. יִשְׁבוּ וַיְדַמּוּ. בכ"י: יִשְׁבוּ וַיְדַמּוּ. מִי־יִתֵּן רֵאשִׁי וכו' במר נפשי. מכ"י ומח' שר"ל, נראה ששייך לסוף קינה זו. אמנם ממח' בולוניה ואולי גם ברמ"ז, נראה שהיא הקדמה לקינה הבאה 'איכה אהובים נאמנים', שהרי כל שורה מסתיימת ב'אבכה במר נפשי'. בכל אופן שורה זו נראה שמקשרת בין סוף הקינה הנוכחית לקינה 'איכה אהובים נאמנים'. איכה אהובים נאמנים. קינה מאת ר' אלעזר קליר, מיוסדת ע"ס א"ב. נמצאת גם במנהג רומניא, דף רח ע"ב; אתר האקדמיה: רומה, קונטנזה, 69. איכה המונים. במח' רומניא: 'איכה הדודי'. הָגְלוּ מִמְּעוֹנִים. במח' רומניא: 'פתאום הָגְלוּ מִהַדְרִי'. וּמֵאֲמִינֵי רְעִי. במח' רומניא: 'זותיקי רעי'. זוללו ביד זועכים. חביבי רעי. במח' רומניא: 'זוחו ביד זרים. חסוני רעי'.

מקורות ומקבילות
פ"ג, ד"ה למטול מעלי; צמדצ"ר פ"ה, ט' ס"ה. להניא להלי. ע"פ יח"ז, ה"ו; מדה"ג (וורשא), פ"ה לנצ"ס, ס"ג. רחקה ומשם סלקה. ע"פ יח"ז, י"ב. שכינת אהלי. ע"פ צבלי וימח, דף ג, תחילת ע"א; סנהדרין, דף קה ע"ב. זקנים ישבו וידמו. ע"פ איכ"ז, ג, י. וכים יהמו. ע"פ ישע' נא, טו. מקור דמעתי. ע"פ ירמ' ה, כג. יזלו מים. ע"פ ירמ' ט, ח; פדר"ך פ"ה טו, ס"ו ד. מי יתן ראשי מים. ע"פ ירמ' ה, כג; איכ"ר פ"ה א, ס"ו יב. עיני עיני יורדה מים. ע"פ איכ"ז א, טז; צבלי גיטין, דף נח ע"א; איכ"ר פ"ה א, ס"ו נא. איכה אהובים. ע"פ שה"ש א, ז. אהובים נאמנים. ע"פ מש' כז, ו. אבדו ביד מענים. ע"פ ירמ' ג, יז; איכ"ז ג, יח. צני. ע"פ דב' יד, א; הוש' ג, א. רעי. ע"פ ספרי דב' תחילת פ"ה טו, 'נקראו אחים ורעים וכו' וכל לשון חיבה'; שמו"ר פ"ה כז, ס"ו ט. אבכה במר. ע"פ תה' סט, יא. במר נפשי. ע"פ מ"ב ד, כז; ישע' לח, טו. גאולי. ע"פ ישע' סב, יב; תה' קז, ב. בחילי. ע"פ דב' ה, ת; יח; חזק' ג, יט. גלו. ע"פ מ"ב כה, ט"א; ירמ' ג, א; צבלי חגיגה, דף ה ע"ב, 'שלש דמעות הללו למה?'. מוזבולי - מקדש. ע"פ מ"א ח, יג; צבלי ר"ה, דף ח ע"א. דודי רעי. ע"פ שה"ש ה, א; מדה"ג פ"ה קדושים, ס"ה ה, 'קרא להם דודים'. המונים. ע"פ יח"ז, יא. הוגלו ממעונים. ע"פ ירמ' כה, ל; ירושלמי ברכות, פ"ט, ה"ב; צבלי ברכות, דף ג ע"א, 'אוי להם לנצ"ס שגלו וכו'. ראו ירמ' ט, י, כב. ומאמיני. ע"פ צבלי שבת, דף א ע"א, 'מאמינים בני מאמינים'. זכים. ע"פ איכ"ז ד, ז; שה"ש ו, ט; צ"ר רצתי עמ' 110, 'אחס זכים'. זוללו. ע"פ ירמ' ג, ח ואיכ"ז א, יא; תה' מד, יב. זועכים. ע"פ יח"ז, ה, א. חסיני רעי. ע"פ מש"נ אבות פ"ג, מ"ד; צבלי מגילה, דף כט ע"א; שמו"ר פ"ה כז, ס"ו ט, 'הצדיקים ישראל שנקראו

אֵיכָה טָפִים. טָרְפוּ בְיַד טוֹרְפִים. יְדִידֵי רַעִי. אֲבָכָה בְּמַר נַפְשִׁי:
 אֵיכָה כְּהֲנִי. כָּלוּ בְיַד מְעַנֵּי. לְקוֹחֵי רַעִי. אֲבָכָה בְּמַר נַפְשִׁי:
 אֵיכָה מְאַמִּינִים. מְגָרוּ בְיַד מוֹנִים. נְגִידֵי רַעִי. אֲבָכָה בְּמַר נַפְשִׁי:
 אֵיכָה סְגָלִים. סָלְפוּ בְיַד סְכָלִים. עֲמוּסֵי רַעִי. אֲבָכָה בְּמַר נַפְשִׁי:
 אֵיכָה פְּזוּרִים. פְּלָצוּ בְיַד זָרִים. אֲנֻעֵי רַעִי. אֲבָכָה בְּמַר נַפְשִׁי:
 אֵיכָה קְדוּשִׁים. קָלְעוּ בְיַד קְדָשִׁים. רְחוּמֵי רַעִי. אֲבָכָה בְּמַר נַפְשִׁי:
 אֵיכָה שְׁלֵמִים. שִׁכְחוּ בְיַד אֲשָׁמִים. תְּמִימֵי רַעִי. אֲבָכָה בְּמַר נַפְשִׁי:
 זָכַר יְהוָה מַה־הָיָה לָנוּ:

עד כאן מוסיפים בק"ק רומה וממשיכים בעמ' 134 'אנה אלך ואזיל'. בירושלים בשנים האחרונות נהגו לעבור לעמ' 141 'אם תעירו', או לעמ' 144 'אז בחטאינו'.

מקורות ומקבילות

רעים', ע"פ תה' קכג, ח. טפים טורפו ביד טורפים. ע"פ ירמ' ט, כ; איכ' א, ה. ראו מ"ב, יב. יד ידי רעי. ע"פ צבלי מנחות, דף נג ע"ב, 'ידידים אלו ישראל', ע"פ ירמ' יב, ז; צמדצ"ר פ"ה, ס"ו ט. כהני כלו ביד מעני. ע"פ איכ' א, יט; ד, טז. כלו. ע"פ תה' עה, סד; עזר' ט, ז; נחמ' ב, ג. ביד מעני. ע"פ ישע' ס, יד; לפ' ג, יט; תדל"ר פ"ה, ה, ד"ה דס ובשר, 'אוי'ה מעני את ישראל ולחלוק אותן ושוחקן את עלמן ואת צשק' וכו'. לקוחי רעי. ע"פ דב' ד, לד; יחז' לו, כא; מכיך דרשב"י שמו, פ"ה, 'איונו מחצב אלא ישראל, ולמה? שלקח' וכו'. מאמינים. ע"פ צבלי שבת, דף א ע"א, 'גליא קמי קב"ה דמחוימי ישראל'; מדת"ג פ"ה שמות, ס"ו ב. מוגרו. ע"פ מ"ב א, ה; תה' פט, מה; איכ' ג, מט. ביד מונים. ע"פ ישע' מט, כו ורש"י ע"פ ויק' כה, יד. סגולים. ע"פ שמו יט, ה ורש"י; תה' קלה, ד. סולפו. ע"פ מש' יא, ג. ביד סכלים. ראו צ"ר פ"ה, ס' ג, 'נבוכדנצר טפסר טפש'. עמוסי. ע"פ ישע' מו, ג; ילקו"ש תו', רמז תהל. פזורים. ע"פ ירמ' ג, ז; יוא' ד, ב; אס' ג, ה; צבלי פסחים, דף פו ע"ב, 'לדקה עשה הקב"ה בישראל שפזרן לבין האומות'. פללו. ע"פ ישע' כא, ד ורש"י; ירמ' טו, ה; יחז' כא, ד. ביד זרים. ע"פ יחז' ז, כא; ירושלמי ברכות פ"ה, ה"ג. אנועי. ע"פ שה"ר פ"ה א,

ח"נ והערות

איכה טפים. כ"ה במח' רמ"ו, שד"ל ואתר האקדמיה. במח' בולוניא: איכה טפים. במח' רומניא: איכה טהורים. טרפו ביד. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא ואתר האקדמיה. במח' שד"ל: 'טרפו ביד'. במח' רומניא: 'טררו ביד'. ביד טורפים. במח' רומניא: 'ביד טמאים'. איכה כהני. במח' רומניא ונ"א בשד"ל: 'איכה כהנים'. כלו ביד מעני. במח' רומניא: 'קלם לתרב כהנים'. מגרו ביד. במח' רומניא: 'סגרו ביד'. סלפו ביד. כ"ה במח' בולוניא ושד"ל. במח' רמ"ו: 'סולפו ביד'. סלפו ביד סכלים. במח' רומניא: 'ספו ביד סכלים'. איכה פזורים. במח' רומניא: 'איכה פקודים'. פלצו ביד זרים. במח' רומניא: 'פוקרו ביד פושעים'. נ"א במח' שד"ל: 'פלצו ביד פריצים'. שכחו ביד. כ"ה במח' בולוניא ושד"ל. במח' רמ"ו ורומניא: 'שכחו ביד'. נ"א במח' שד"ל: 'שודרו ביד'. זכר יי מההיה לנו. אינו באתר האקדמיה. במח' הקדומים ובמח' שד"ל מופיע כאן הקינה: 'זכור אשר עש צר בפנים וכו', שהיום לא נהוג לאמרה ולכן לא הובאה כאן.

ס' ב, 'ק' ישראל לנועים'. קדושים. ע"פ שמו' יט, ו; כב, ל; ויק' יט, ב; ירמ' ג, ג. ל' ח"ל צהרצה מקומות, כמו: צ"ר פ"ה עה, ס' ו 'וישראל קדושים'. קדשים - זמה. ע"פ מ"ב כג, ז ורש"י. רחומי. ע"פ דב' יג, יח; ישע' נד, ז; הוש' ב, כא. שלמים. ע"פ צמדצ"ר פ"ה יג, ס' ת, 'כולם שלמים היו'; ס' יד, 'והיו ישראל ציונים מושלמים'. שוכחו. ע"פ ירמ' ל, יד. תמימי. ע"פ ויק'ר פ"ה, ה, ס' ז, ע"פ מש' כה, י; מדת"ג פ"ה חוקת, ס' כה. זכור ה' מה היה לנו. איכ' ה, א.

אוי כּי אַסְרְתִי בְזָקִים וּבְכָבֵל. בְּיַד כּוֹרְעֵי לַבַּל הַבַּל.
גּוֹלָה וְסוּרָה יִשְׁבְּתִי

בְּאָבֵל. דְּרוּסָה שְׁבָעִים בְּרַגְלַי בֵּת-בְּבֵל:

אוי כּי הֵיכְלִי נִהְרַס. וּקְלוּנֵי לְעֵין כּל נִפְרַס. זְדוּן עָרְפִי נִדְרַס.
חֲשֹׁבֹן חֲמֻשִׁים וּשְׁתֵּים בְּיַד מְדֵי וּפְרַס:

אוי כּי טָמֵא לְמוֹלֵי נִתְכַּוֵּן. יַעֲזֵן עֲלוֹת לְבֵית הַמְּכֹון. כְּבֵה נְרוֹת
וְהַשְּׁבִית קֶרְבֵּן. לְהַטְתֵּנִי מֵאָה וּשְׁמוֹנִים מְלָכוֹת יוֹן:

אוי כּי מְכַרְסֵם תְּפֹשׁ הַדּוּם. נֶעֱזֵן בַּחֲזִיר אוֹתִי לְקָדֵם. סְחִי
וּמֵאוּם כְּמַהֲפַכַת סְדוּם. עֲשָׂקְנִי כְּמָה שָׁנִים עֲשׂוּ אָבִי אֲדוּם:

אוי כּי פָּרָא בְּעֵדֵי נוֹעַל. צָבְאִיו אֶפְפוּנֵי כְּמַעַל מוֹעַל. קִצְרוּ
חַיֵּי לְהַגְעֵל. רוּחִי קִפְדָּה בְּשִׁלְטוֹן יִשְׁמַעְעָל:

ח"ג והערות

אוי כּי אסרתי בזקים. קינה מאת ר' אלעזר קליר, מיוסדת ע"ס א"ב. בכל בית חתומות מלכויות שהציקונו, 'בבל, פרס, יון, אדום, ישמעאל ושחורים'. נמצאת גם בכ"י 172 ובאתר האקדמיה: Cambridge, University Library, T-S Collection, H 14, 15. **בְּזָקִים וּבְכָבֵל.** כ"ה במח' בולוניה. במח' שד"ל: **בְּזָקִים וּבְכָבֵל.** לבל הבל. באתר האקדמיה: לבל ולהבל. **ישבתי כאבֵל.** באתר האקדמיה: **ישבת כאבֵל.** **ברגל בת.** באתר האקדמיה: **ביד בת.** **כי היכלי.** באתר האקדמיה כ"י בודפשט ועוד: **כי הכלי.** **לעין כל נפרס.** באתר האקדמיה כ"י קמברידג' ועוד: **לעין כל נפרש.** ובכ"י בודפשט ועוד: **לעין כל מפרס.** **כל נפרס.** כ"ה נראה הניקוד הנכון, אף שנוקד בשעות במח': **קָלֵי.** **ערפי נדרס.** באתר האקדמיה כ"י בודפשט ועוד: **ערפי**

מקורות ומקבילות

זקיס וכנבל. ע"פ תה' קמט, ת. **כורעי לבל.** ע"פ ישע' מו, ח. **הגל.** ע"פ דב' לז, כח. **גולה וסורה.** ע"פ ישע' מט, כח. **דרוסה ע' ברגל נת כנבל.** ע"פ ירמ' כה, יא-יב. **חשבון חמשים ושתיים.** ע"פ פדר"ך פי' ה, ס' ט, ד"ה ד"א ענה דודי; ולקרי"ש דני', רמח תרסו, פ"ט. **ניצ ציד מדי ופרס.** ע"פ סע"ר (ליינר), פרי' ג, 'כל שני מלכי מדי ופרס חמשים ושתיים שנה'. **לצית המכון.** ע"פ צמד"ר פרי' ד, ס' יג, 'המקדש מכון כנגד צית המקדש והארון כנגד הכסא', ע"פ שמי' טו, יז; מדת"י (וורשא), פרי' ויקהל, ס' ז, 'מקדש של מעלה מכון כנגד צה"מ של מטה, והארון מכון כנגד כסא הכבוד של מעלה', ע"פ ירמ' יז, יג. **סחי ומאוס.** ע"פ איכ" ג, מה. **כמהפכת סדום.** ע"פ דב' כט, כג. **עשו אבי אדום.** ע"פ צר' לו, ח. **פרא.** ע"פ צר' טו, יג. **אפפוני.** ע"פ ש"א כג, ה. **קצרו חיי.** ע"פ תה'

כלא נדרס. **חשבון חמשים.** באתר האקדמיה כ"י בודפשט ועוד: **חוייבתי חמשים.** **ביד מדי ופרס.** באתר האקדמיה כ"י בודפשט ועוד: **במלכות פרס.** **למולי נתכון.** כ"ה במח' בולוניה ושד"ל. במח' רמ"ו: **למולי נתכון.** **כְּבֵה נְרוֹת.** במח' רמ"ו: **כְּבֵה נְרוֹת.** **להטתני מאה ושמונים מלכות.** באתר האקדמיה כ"י קמברידג' ועוד: **לוחצתי ק' ופי' במלכות.** **מאה ושמונים.** במח' שד"ל: **מאה שמונים,** ללא ו'. **אוי כי מקרסם.** כ"ה במח' בולוניה ושד"ל. במח' רס"ד-רס"ה מנוקד: **מקרסם,** ואולי גם במח' רמ"ו. **סחי ומאוס כמהפכת.** באתר האקדמיה כ"י קמברידג' ועוד: **שמני כמהפכתי.** **עשקני כמה.** בכ"י: **עשקני כמה.** **כמה שנים עשו אבי אדום.** בגלל הצנורה - במח' רמ"ו תיבות: **עשו אבי,** נמחקו. במח' בולוניה תיבות: **כמה שנים,** נמחקו. במח' שד"ל: **כמה שנים שמני לרגליו הדום?** **כמעל מועל.** כ"ה במח' בולוניה ושד"ל. במח' רמ"ו, כ"י ואתר האקדמיה: **כמעל מועל.** **קצרו חיי.** באתר האקדמיה כ"י קמברידג' ועוד: **קצתי בחיי.** **חיי להגעל.** כן מנוקד במח' בולוניה, כ"י ושד"ל, וכן נראה מאתר האקדמיה. במח' רמ"ו: **חיי להגעל.** **רוחי קפדה בשלטון.** באתר האקדמיה כ"י קמברידג'

אוי כּי שְׁחָרִים הִכְבִּידוּ עֲלֵינוּ. שָׁלְלוּ עִמָּלְנוּ אַכְלוּנוּ הַמָּמוֹנוּ.
תִּקַּף עָלָם לְמָאֵד עֲלֵינוּ. וּמְדִירַת מוֹשְׁבוֹתֵינוּ הִגְלוּנוּ:

זָכַר יְהוָה מַה־הָיָה לָנוּ:

בְּשָׂרָה שְׂכִינָה נְמָה. אֵלֶיךָ וְאַשׁוּב בְּרַחֲמִים. אוֹלֵי יְשׁוּבוּ:

אוֹיֵל כְּהִכְנִים תִּרְף בְּהִיכָל. בְּרַחַה שְׂכִינָה בְּזוּיוֹת הִיכָל.
בְּרַחַה מֵהִיכָל לְעֶזְרָה

בְּמִבּוֹכוֹת. וְרֵאתָה הַנְּשִׁים תִּמּוֹז מִבְּכוֹת:

גְּלַתָּה מֵעֶזְרָה לְפֶתַח עַל־תְּנַאי. וְרֵאתָה אַחֲרֵיהֶם אֶל־הִיכָל

מקורות ומקבילות

קב, כד. שחורים - מלרים. ע"פ מד"א (צובר), צר' פרי' יב, סו' יא, למקום שחורים, לפי שמלרים היו מצניהם שהיו שחור. הכבידו עלינו. ע"פ ישעי' מז, ו. אכלונו הממונו. ע"פ ירמי' נא, לד. זכור ה' מה היה לנו. איכ"ה, ה, א. אלך ואשוב. ע"פ הוש' ה, טו. אויל. ראו צבלי סנהדרין, דף קב ע"ב, נפתח צהבדין, ורש"י ד"ה אמר למחר. כהכניס תרף כהיכל. ע"פ ירושלמי יומא פ"ה, ה"ד, 'שהעמיד מנשה ללס בהיכל'. נרחח שכינה. ע"פ צבלי ר"ה, דף לא ע"א, 'עשר מסעות נסעה שכינה'. נזויות היכל. ע"פ תה' קמז, יב. ראו פס"ב פ"י כו, 'צברצבע זויה של היכל'. נרחח מהיכל לעזרה. ע"פ אה"מ, חופת אליהו, עמ' 177, 'ומנג ההיכל לחומת עזרה'. נמנוכות. ע"פ מוכ' ז, ד. הנשים תמוז מנכות. ע"פ יחז' ת, יד; ילקו"ש איכ"ה, רמז תתרי. אחריהם אל היכל ה'. יחז' ת, טז; משל' סוכה פ"ה, מ"ד.

ח"ג והערות

ועוד: 'רוחי רפתה במלכות'. שחורים הכבידו עלינו. באתר האקדמיה כ"י קמברידג' ועוד: 'שודדים הכבידו עולי'. שללו עמלנו אכלונו הממונו. באתר האקדמיה כ"י קמברידג' ועוד: 'שודדוני הממוני ואכלו עמלי'. תקף עלם למאד עלינו. באתר האקדמיה כ"י קמברידג' ועוד: 'לארץ לא לי הגלוני במעלי'. עלם למאד. במח' רס"ד-רס"ה: 'עולם למאד'. ומדירת מושבותינו הגלונו. באתר האקדמיה כ"י קמברידג' ועוד: 'עת כי פשעתי בצור מחוללי. אוי כי תפשוני ברוע מפעלי. ולא זכרתי חסד אלי. לכן בכל שנה אנהה במילולי. כי אש' בח' יז א' ל"י. כשרה שכינה וכו'. בית זה בא בכ"י 172, בשורות קצרות ואותיות קטנות, עומד בפני עצמו בין הקינות. נראה שבית זה שייך לקינה הבאה. במח' רומניא מופיעה שורה זו, כרפריין בין בית לבית. ויש להעיר, שדרך מח' רומי להקדים הרפריין לקינה, היפך ממנהג מח' אשכנז. שְׂכִינָה נְמָה. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניה וכ"י. במח' שד"ל כדרכו: 'שְׂכִינָה נְאָמָה. במח' רומניא: 'שְׂכִינָה נְעָה. והשווה לקמן אות ע, בית 'עברה מן הגרודים' ואות ת, בית 'תלת מהר הזיתים'. ברחמים אוֹלֵי יְשׁוּבוּ. לפי מח' שד"ל, כאן מסתיימת הקינה אוי כי אוסרתי בוקים. אוֹיֵל כְּהִכְנִים תִּרְף. קינה מאת ר' אלעזר קליר, מיוסדת ע"ס א"ב. נמצאת גם במנהג רומניא, דף רו ע"ב; אתר האקדמיה: Cambridge, University Library, T-S Collection, H 14, 12. ברחח שכינה בְּזוּיוֹת הִיכָל. במח' רומניא: 'ברחח השכינה מוויית ההיכל'. בְּרַחַה מֵהִיכָל. במח' רומניא: עֲדָדָה מֵהִיכָל, אך לכאורה אינו נראה נכון, שהרי צ"ל כאן אות ב, אמנם יכול להיות שלפי מח' רומניא, אות ב' כבר באה על לעיל 'ברחח שכינה'. באתר האקדמיה: 'ברחח מן ההיכל'. לְעֶזְרָה מִבְּכוֹת. כצ"ל, הלמיד בקמץ, מפני שהוא לעזרה הידועה, וכדלקמן 'לפתח... לרחוב...'. במח' הקדומים: 'לְעֶזְרָה. בְּמִבּוֹכוֹת. במח' רומניא: בְּמִבּוֹכוֹת. הנשים תמוז. במח' רומניא: הנשים יושבות תמוז. באתר האקדמיה: 'שאננות יושבות תמוז. מעזרה לְפֶתַח. כן מנוקד במח' רומניא ושד"ל. במח' רמ"ו, בולוניה וכ"י: 'מעזרה לְפֶתַח.

יְהוָה: דָּאֵת מַפְתַּח לְרַחֲוּב מִן־הַנְּאוּצִים. וְרֵאֲתָה הַבְּנִים
מִלְקָטִים עֵצִים:

הַלְכָה מִרַחֲוּב לְפִנֵּת הַגְּזוֹת. וְרֵאֲתָה מִשְׁתַּחֲוִים עַל־הַגְּזוֹת:
וּמִן־הַגְּזוֹת לְחֹמֶה נְדָה בְּחָרוֹן. וְרֵאֲתָה נִשְׁבָּעִים בְּאַשְׁמַת
שׁוּמְרוֹן:

זוֹה וְנָדָה מִחֹמֶה לְשָׂדֶה. וְרֵאֲתָה מִזְבְּחוֹתֶם כְּגִלִים עַל תְּלָמִי
שָׂדֶה: חֲזָרָה מִשָּׂדֶה אֶל־הַהָרִים. וְרֵאֲתָה זֹזְבָּחִים עַל־הַהָרִים:
טָסָה מִן־הַהָרִים אֶל־הַגְּבְעוֹת. וְרֵאֲתָה מִקְטָרִים עַל־הַגְּבְעוֹת:
יִצְאָה מִן־הַגְּבְעוֹת אֶל־הַגְּדוּלִים לְנַעַל. וְרֵאֲתָה כִּי־הִמָּה יַחְדָּו
שָׁבְרוּ עַל:

כַּמָּסָה מְגִדוּלִים אֶל־כַּהֲנֵי יְהוָה. וְרֵאֲתָה וְלֹא אָמְרוּ אֵימָה יְהוָה:
לְכַתָּה מִן־הַכַּהֲנִים אֶל־הַנְּעָרִים. וְרֵאֲתָה נוֹדְרִים וְגַם־מְפִירִים:

ח"ג והערות

מקורות ומקבילות

מִן־הַנְּאוּצִים. ע"פ ישע' א, ד; נחמ' ט, יא; ט, כרכו. הַנְּנִים
מִלְקָטִים עֵצִים. ירמ' ז, יא; איכ"ר פ"א א, ס' ט. מִשְׁתַּחֲוִים
עַל הַגְּזוֹת. ע"פ זכ"א א, ה; איכ"ר פתיח, ס' כב. וּמִן הַגְּזוֹת
לַחֹמֶה. ע"פ צב"ל ר"ה, דף לא ע"א, 'זמנג לחומה'; פדר"ק
פ"י יג, ס' יא. מִשְׁנַעֲסִים בְּאַשְׁמַת שׁוּמְרוֹן. ע"פ עמו' ה, יד.
זוֹה. ע"פ מדרש"ג (וורשא), פ"א פקודי, ס' יא. מִזְבְּחוֹתֶם כְּגִלִים
עַל תְּלָמִי שָׂדֶה. ע"פ הוש' יב, יב; צב"ל סנהדרין, דף קב ע"ב;
דצ"ר פ"א ב, ס' יט. זֹזְבָּחִים עַל הָרִים. ע"פ ישע' סה, ז.
מִן הָרִים אֶל הַגְּבְעוֹת. ע"פ הוש' ד, יג. מִקְטָרִים עַל הַגְּבְעוֹת.
ע"פ ישע' סה, ז. הִמָּה יַחְדָּו שָׁבְרוּ עַל. ירמ' ה, ה. כַּמָּסָה.
ע"פ דצ' לב, לד; אה"מ, ר' עקיבא, עמ' 412, 'ששכיה תעלה
למרומים צלילה לבית מסתרים שלה'; צתמ"ד ח"ב, מד' א"ב,
ד"ה ד"א מ"ן. וְלֹא אָמְרוּ אֵימָה יְהוָה. ירמ' ב, ו.

מִן־הַנְּאוּצִים. כן מנוקד במח' בולוניה ושר"ל. במח'
רמ"ו וכ"י: 'מִן־הַנְּאוּצִים'. במח' רומניא: 'מִן־הַנְּאוּצִים'.
וראתה הַבְּנִים. במח' רומניא: זראתה בְּנִים, ללא ה'.
הַבְּנִים מִלְקָטִים. באתר האקדמיה נוסף: 'הַבְּנִים בשבת
מִלְקָטִים'. הלכה מִרַחֲוּב. באתר האקדמיה: 'הלכה
מִן הַרַחֲוּב'. עַל־הַגְּזוֹת. במח' רומניא: 'אַל־הַגְּזוֹת';
לְחֹמֶה נְדָה. במח' רומניא ובאתר האקדמיה: 'לְחֹמֶה
נְדָה'. בְּחָרוֹן. כן מנוקד בכ"י ומח' רומניא, וכן נראה
נכון בנפרד. במח' רמ"ו, בולוניה ושר"ל: 'בְּחָרוֹן, בצורת
הסמיכות. ולפי' צריך לפרשו כאילו היה כתוב: 'בְּחָרוֹן
אָף, והפייטן קיצר לצורך החרוז. זוֹה וְנָדָה מִחֹמֶה
לְשָׂדֶה. באתר האקדמיה: זוה מן החומה אל השדה.
עַל תְּלָמִי שָׂדֶה. במח' רומניא: 'עַל פְּנֵי שָׂדֶה, שלא
כלשון הפסוק. חזרה מִשָּׂדֶה. באתר האקדמיה: חזרה

מִן הַשָּׂדֶה. זֹזְבָּחִים עַל־הָרִים. במח' רומניא ובאתר האקדמיה: זֹזְבָּחִים עַל־רֵאשֵׁי הָרִים. טָסָה מִן־הָרִים.
במח' רומניא: 'טָסָה מִן־הָרִים'. יִצְאָה מִן־הַגְּבְעוֹת. במח' רומניא: 'יִצְאָה מִן־הַגְּבְעוֹת'. וְרֵאֲתָה כִּי־הִמָּה יַחְדָּו. במח' רומניא
ללא תיבת 'כִּי'. באתר האקדמיה: זראתה והנה המה. מְגִדוּלִים אֶל־כַּהֲנֵי יְהוָה. במח' רומניא: 'מְגִדוּלִים אֶל־הַנְּעָרִים'.
באתר האקדמיה: 'מִן הַגְּדוּלִים אל הַנְּעָרִים'. וְרֵאֲתָה. באתר האקדמיה: זראתה אותם. וְלֹא אָמְרוּ אֵימָה יְהוָה.
במח' רומניא ובאתר האקדמיה: עֲוֹדְרִים וְגַם־מְפִירִים. מִן־הַכַּהֲנִים אֶל־הַנְּעָרִים. במח' רומניא ובאתר האקדמיה:
'מִן־הַכַּהֲנֵי יְהוָה. נוֹדְרִים וְגַם־מְפִירִים. במח' רומניא: 'לֹא אָמְרוּ אֵימָה יְהוָה! באתר האקדמיה: 'ולא אמרה
אֵימָה יְהוָה'.

מִן־הַנְּעָרִים לְיוֹנָקִים חֲנֻנָהּ וְרֵאֲתָה זֶרַע מְנַאֵף בְּנֵי עוֹנְנָהּ: נְסֻעָה
 מִיוֹנָקִים אֶל־גּוֹמְלֵיהֶם בְּצַבִּיּוֹן וְרֵאֲתָה כִּי גָבְהוּ בְּנוֹת צִיּוֹן:
 סִלְקָה מִמְּכַעֲסוֹת אֶל־גְּדוּדֵי זָךְ וְרֵאֲתָה מְשׁוֹטְטִים וְלֹא מוֹצְאִים
 זָךְ: עֲבָרָה מִן־הַגְּדוּדִים אֶל־הַשָּׂרִים וְרֵאֲתָה וְנָמָה שָׂרִיד סוֹרְרִים:
 פְּנַת מְשָׁרִים אֶל־כַּת מִתְנַבְּאִים וְרֵאֲתָה כִּי כָלֶם חֲבָרֵי גְנָבִים:
 צָעָדָה מִחֲבָרֵי גְנָבִים אֶל־זֶרַע אֶמֶת בְּלֵי כַחַד וְרֵאֲתָה כִּי־כָלוּ
 אֶהָב שְׁחָד:

קָרָאת בְּכַפֵּל הַנְּנִי לְהַרְגִיעַ וְרֵאֲתָה אֵין אִישׁ וְאֵין מַפְגִּיעַ:
 רִתְקָה בְּגִהֵץ בְּרַבּוֹת בְּנוֹת וְרֵאֲתָה כַּעַס בְּנִים וּבְנוֹת:

מקורות ומקבילות

חננה. ע"פ ישע' ל, יח; תה' קב, יד; צבלי סנהדרין, דף לו ע"ב. זרע מנאף בני עוננה. ע"פ ישע' מ, ג; צבלי שבת, דף לג ע"א. כי גבחו בנות ציון. ישע' ג, טו; צבלי שבת, דף סב ע"ב. סלקה. ירושלמי סנהדרין פ"ח, ה"ח, 'ומסלקת את השכינה'; צמדצ"ר פ"י, יג, ס"ו. ממוכעיסות. ע"פ דב' לב, יט; מ"א יד, טו; ישע' סה, ג. משוטטים. ע"פ חגז"ר, סוף פ"י ע"ד, ע"פ עמו' ת, יב. ולא מוצאים זך. ע"פ ירמ' יד, ג; תה' טו, ה; שה"ש ג, א. שריך סוררים. ישע' א, כג; פדר"ך פי' טו, ס"ו ט; מד"א שמי, פ"א כ"א, ס"א. משרים. ע"פ ירמ' ד, ט. כת מתנבאים. ע"פ ש"א י, ה; מוכר"ו פ"י צ"א, מס' דפסחא, פ"א א, סוף ד"ה לאמר. כי כולם חברי גנבים. ע"פ ישע' א, כג; ילקו"ש ישע', רמז ש"א; איכ"ר (צוצר), פ"א א, ס"ו יט, 'מתנבאים עלו נבואות של שקר'. זרע אמת. ע"פ ירמ' ב, כ"א; מדת"נ פ"י נשא, ס"ו יג; פדר"א פ"י לח. כולו אוהב טוהד. ישע' א, כג. קראת בכפל. ע"פ ישע' מ, ב. הנני להרגיע. ע"פ ירמ' לח, א; צבלי מכות, דף כד ע"א. אין איש ואין מפגיע. ע"פ ישע' נט, טו; צבלי סנהדרין, דף לח ע"א; שמו"ר פ"י ל, ס"ו כד. צרעות נמות. ע"פ מש' לא, כט. כעס ננים וננות.

ח"נ והערות

מִן־הַנְּעָרִים לְיוֹנָקִים. במח' רומניא: 'מן־הכהנים ליונקים'. באתר האקדמיה: 'מן־הכהנים אל התינוקות'. וראתה זרע. במח' רומניא: זראתה אותם זרע. בני עוננה. במח' רומניא: 'בני אוננה'. נְסֻעָה מִיוֹנָקִים. באתר האקדמיה: 'נדרה מן התינוקות'. סִלְקָה מִמְּכַעֲסוֹת. כן מנוקד במח' רמ"ו, בולניא ושד"ל, וכן נראה באתר האקדמיה כ"י קמברידג' ועוד. בכ"י: 'סִלְקָה מִמְּכַעֲסוֹת'; וכן נראה באתר האקדמיה. מִמְּכַעֲסוֹת אֶל־גְּדוּדֵי זָךְ. באתר האקדמיה כ"י קמברידג' ועוד: 'ממכעיסים אל השרים'. מְשׁוֹטְטִים וְלֹא מוֹצְאִים זָךְ. באתר האקדמיה כ"י קמברידג' ועוד: 'זנמה שריך סוררים'. מוֹצְאִים זָךְ. במח' רומניא: 'מונים זך'. מִן־הַגְּדוּדִים אֶל־הַשָּׂרִים. במח' רומניא: 'מגדודים'. מִן־הַגְּדוּדִים אֶל־הַשָּׂרִים. באתר האקדמיה כ"י קמברידג' ועוד: 'מן השרים אל כת מתנבאים'. וראתה וְנָמָה. במח' שד"ל: זראתה ונאמה, כדרכו. וְנָמָה שָׂרִיד סוֹרְרִים. באתר האקדמיה כ"י קמברידג' ועוד: 'כולם חברי גנבים'. פְּנַת מְשָׁרִים אֶל־כַּת מִתְנַבְּאִים. במח' רומניא ללא תיבת כ"י. כִּי כָלֶם חֲבָרֵי גְנָבִים. באתר האקדמיה כ"י קמברידג' ועוד: 'יתומים ואלמנות לא נשפטים'. צָעָדָה מִחֲבָרֵי גְנָבִים אֶל־. במח' רומניא: 'צערה [!]' מחברים אל'. וללא תיבת 'גנבים'. באתר האקדמיה כ"י קמברידג' ועוד: 'צאתה מן השפטים אל'. וראתה כִּי־כָלוּ. במח' רומניא ובאתר האקדמיה כ"י קמברידג' ועוד, ללא תיבת 'כי'. קָרָאת. כ"ה במח' שד"ל ורומניא. במח' רמ"ו ובולוניא: 'קראת'. קָרָאת בְּכַפֵּל הַנְּנִי לְהַרְגִיעַ. באתר האקדמיה כ"י קמברידג' ועוד: 'קראה לזרע אמת שובו בנים'. בכפל הַנְּנִי. בכפל הַנְּנִי הַנְּנִי. וראתה אֵין אִישׁ. באתר האקדמיה: זראתה כי אין איש. אֵין אִישׁ וְאֵין מַפְגִּיעַ. במח' רומניא: 'אין איש מפגיע'. באתר האקדמיה כ"י קמברידג' ועוד: 'מקטרים על הלבינים'. רִתְקָה בְּגִהֵץ. במח' בולוניא ובאתר האקדמיה: 'ריתקה בגיחץ'. רִתְקָה בְּגִהֵץ וְכוּ' בְּנִים וּבְנוֹת. באתר האקדמיה כ"י קמברידג' ועוד: 'ראתה מבנים כי אין מקנא.

שְׁחַרְה לְדַפֵּק אֶל־הַשׁוֹפְטִים. וְרֵאתָה יְתוּמִים לֹא נִשְׁפָּטִים:
שָׁלֹשׁ שָׁנִים וּמַחְצָה עֲשֵׂתָה בְּהִרְהוּיֵיתִים. וְהִיתָה בְּתִקּוּל
מְפוֹצָצֵת שׁוּבוּ עֲמוּתִים:

תָּלַת מֵהָר הַזֵּיתִים לְמְרוֹמִים. וְרֵאתָה וְנָמָה אֶל־ךָ לִי לְמְרוֹמִים:
תַּחְבּוּלוֹת עֲשֵׂתָה לְגִזּוֹ גְנָתִי. וְרֵאתָה וְנָמָה מִבְּלִיגֵיתִי:

כִּפְתוּב אֶלֶךְ אֲשׁוּבָה אֶל־מְקוֹמִי עַד אֲשֶׁר־יֵאָשְׁמוּ וּבִקְשׁוּ פָּנָי.
בִּצָר לָהֶם יִשְׁחַרְנָנִי: אָנָּה אֶלֶךְ וְאָנָּה אֶזְעַק וְאָנָּה אֶבְכֶּה
וְאֶמְצָא בָּנִי:

בירושלים עוברים לעמ' 141 'אם תעירו' ולפי ק"ק רומה מוסיפים:

מקורות ומקבילות

ע"פ דב' לב, יט; מתע"ד פ"י יד, פ"א; צבלי כחצות, דף ח
ע"פ 3. שחרה. ע"פ תה' סג, ב; מש' ז, טו. לדפוק אל
השופטים. ראו מדרש"י (וורשא), פ"י משפטים, ס"ו ד; משר"א
פ"י טו, עמ' 331. יתומים לא נשפטים. ע"פ דב' כז, יט; ישע'
א, ח; ירמ' ה, כה; אגז"ר פ"י סז, ס"ו א. ג' שנים ומחלה
עשתה זהר וכו'. ע"פ איכ"ר פתיח, ס"ו כה; פדר"ך (מגדלצויס),
פ"י יג, ס"ו יא; ילקוט ירמ', רמז רמ; ילקוט מנצ'ר, הוש'
ה, טו; מדרש"ה מז' י, ס"ו ב [ג, א]. והיתה בת קול מפוללת.
ע"פ שה"ר פ"י ב, ס"ו ג. שובו. ע"פ ירמ' ג, יד; מלא' ג, ז.
למרומים. ע"פ צבלי ר"ה, דף לא ע"א, 'עלמה וישבה במקומה',
ע"פ הוש' ה, טו. ונמה אלך לי למרומים. ע"פ איכ"ר פתיח,
ס"ו כה, ע"פ הוש' ה, טו. תחבולות עשתה. ע"פ מש' כ, יח.
לגזו גנתי. ראו איכ"ר, פתיח ס"ו לב, 'עשיתי ציתי גיתי'.
מנליגייתי. ע"פ ירמ' ח, יח. ככתוב אלך אשובה. הוש' ה, טו.

ח"ג והערות

וראתה והנה סמל הקנאה המקנא. שחרה לדפוק
אל־השופטים. במח' רומניא סדר הבתים האחרונים
שונה: שחרה, תחבולות, שלש, תלת. לפי הענין מסתבר
סדר זה, וגם מתקשר לפסוק בסוף ככתוב 'אלך אשובה'
וכו'. לדפוק אל־השופטים. כ"ה במח' רמ"ז, בולוניא,
כ"י ורומניא. במח' שד"ל נשמטה תיבת 'אל'. וראתה
יתומים. במח' רומניא: זראתה יתומים וְאֶלְמָנוֹת. שלש
שנים ומחציה. כן מנוקד במח' רמ"ז, בולוניא ורומניא,
על דרך ניקוד 'מחצית', ויש לזה גם סמך בניקוד הבבלי.
במח' שד"ל: וְמַחְצָה. וְהִיתָה בְּתִקּוּל. במח' רומניא
ובאתר האקדמיה כ"י קמברידג' ועוד, ללא תיבת וְהִיתָה.
מהר הזיתים לְמְרוֹמִים. כן מנוקד במח' בולוניא, כ"י
ורמניא. במח' רמ"ז ושד"ל: לְמְרוֹמִים. וְרֵאתָה וְנָמָה
וכו' וְנָמָה מִבְּלִיגֵיתִי. באתר האקדמיה כ"י קמברידג'
ועוד, חסר. וראתה וְנָמָה. במח' שד"ל: זראתה

וְנָמָה. וְנָמָה אֶל־ךָ לִי לְמְרוֹמִים. במח' רומניא: וְנָעֵלָה מְרוֹמִים. תחבולות עֲשֵׂתָה. במח' רומניא: תחבולות
עשות. לְגִזּוֹ גְנָתִי. כ"ה במח' רמ"ז, בולוניא וכ"י. במח' רס"ד־רס"ה ושד"ל: לְגִזּוֹ גְנָתִי. במח' רומניא: לְגִזּוֹ
גנתי. וראתה וְנָמָה. במח' בולוניא: זראתה וְנָמָה. במח' שד"ל: זראתה וְנָמָה. וְנָמָה מִבְּלִיגֵיתִי. כאן מסתיימת
הקינה באתר האקדמיה. כִּפְתוּב אֶלֶךְ. במח' רומניא: וְאֶמְצָא בָּנִי. באתר האקדמיה כ"י קמברידג' ועוד: זנמה
אלך. אֶלֶךְ. כ"ה במח' שד"ל, רומניא ובפסוק שלפנינו, וראו מדרש"י (ווארשא), פ"י בחוקותי ס"ו ג. במח' רמ"ז
ובולוניא: אֶלְכָה, וכ"ה בס"ז פ"י יב, פ"ט; איכ"ר (ווילנא), פתיח, ס"ו כד. אֲשׁוּבָה אֶל־מְקוֹמִי. כ"ה במח' שד"ל
ובפסוק שלפנינו. במח' רמ"ז, בולוניא ורומניא: וְאֶמְצָא בָּנִי. וכ"ה בירושלמי ברכות, פ"ד, ה"ה; ס"ז
פ"י יב, פ"ט; איכ"ר, פתיח, ס"ו כד. וּבִקְשׁוּ פָּנָי בִּצָר לָהֶם יִשְׁחַרְנָנִי. באתר האקדמיה כ"י קמברידג' ועוד:
ויבקשוני ברחמים, ובוה מסתיימת הקינה. אָנָּה אֶלֶךְ וְאָנָּה וכו'. במח' רמ"ז ובולוניא, בית זה הוא פתיחת הפיוט.
לפי מח' שד"ל, הוא סיום הפיוט הקודם.

אָנָה אֵלֶיךָ וְאַזִּיל דְּמָעוֹת כַּמַּיִם. עַל-בְּנֵי כִי גָלוּ.
אוֹיָה מִיִּתְּנָה רֵאשִׁי מַיִם:

אָנָה אֵלֶיךָ וְאַגִּיר דְּמָעָה. עַל-דּוּדֵי כִי גָלוּ. וְעֵינַי מְקוֹר דְּמָעָה:
אָנָה אֵלֶיךָ וְאַהֲמָה בְּקוֹל יִלְלָה. עַל-וִתִּיקֵי כִי גָלוּ. וְאַבְכָּה
יוֹמָם וְלַיְלָה:

אָנָה אֵלֶיךָ וְאַזִּיל וְעָמִי. עַל-חֲסוֹנֵי כִי גָלוּ. אֶת חֲלָלֵי בֵת-עָמִי:
אָנָה אֵלֶיךָ וְאַטּוֹסָה בְּמַעוֹנוֹת. עַל-יְדֵי כִי גָלוּ. וּפֶן קָרָאוּ
לְמַקּוֹנְנוֹת:

אָנָה אֵלֶיךָ וְאַיְכָה אֲמַצְאָנָה. עַל-לְקוּחֵי כִי גָלוּ. וּפֶן קָרָאוּ
לְמַקּוֹנְנוֹת וּתְבוֹאֵינָה:

אָנָה אֵלֶיךָ וְאַמַּצָּא יוֹנָה. עַל-נְגִידֵי כִי גָלוּ. וְאַל-הַחֲכָמוֹת שְׁלָחוּ
וּתְבוֹאֵנָה:

אָנָה אֵלֶיךָ וְאַשִׁיחַ בְּטַעְמִי. עַל-עָמוּסֵי כִי גָלוּ. וְאַיִן קוֹרָא בְּעָמִי:
אָנָה אֵלֶיךָ וְאַפְעָה בְּהִידָד. עַל-צְנוּעֵי כִי גָלוּ. אֵיכָהוּ וְיִשְׁבָּה בְּדָד:

מקורות ומקבילות

אנה אלך. ע"פ תה"קלט, ז. ואזיל דמעות כמים. ע"פ ירמ' ח, כג, ט, י. על בני כי גלו. ע"פ יח'לט, כג. מי יתן ראשי מים. ירמ' ח, כג. דודי - קרא לישראל דודים, מד"א (צובר), פרי קדושים, פרי' יט, ס' ב, ע"פ שה"ש ה, א; פסז"ו שה"ש, פרי' ה, ס' א. ועיני מקור דמעתי. ירמ' ח, כג. ותיקי - אהבים עניים ומחצבין מלוה, רש"י עמ"ס ברכות, דף ט ע"ב. ואזכה יומם ולילה. ירמ' ח, כג. את חללי בתי עמי. ירמ' ח, כג. ופן קראו למקוננות. ע"פ ירמ' ט, טז. ואל החכמות שלחו ותבואנה. ירמ' ט, טז. על עמוסי - ישראל. ע"פ ישע' מו, ג; ילקו"ש תו, רמז תתל, '...ומי חביב יותר מ ישראל? שהן עמוסין מן הקב"ה'. ואין קורא בעמי. ע"פ הוש' ז, ז. אטעי - ישראל שה"ר פרי' א, ס' ב, וכך ישראל גוועים'. איכה ישבה בדד. איכ' א, א.

ח"ג והערות

אנה אלך ואזיל דמעות. קינה מאת ר' אלעזר קליר, מיוסדת ע"ס א"ב. נמצאת גם באתר האקדמיה: רומה, קונטנטנה, 69. בקול יללה. כ"ה במח' בולוניה, שד"ל וכ"י. במח' רמ"ו: בקול יללה. על-ויתיקי כי גלו. כ"ה במח' שד"ל. במח' רמ"ו, בולוניה וכ"י: על-ויתיקי כי גלו. על-חסוני. בכ"י: על-חסוני. ואתוסה במעונות. במח' רמ"ו, בולוניה ושד"ל: ואתוסה במעונות וכאן תוקן על פי כ"י ואתר האקדמיה. קראו למקוננות. כ"ה במח' בולוניה, שד"ל וכ"י. במח' רס"ד-רס"ה: קראו למקוננות. שלחו ותבואנה. כ"ה במח' בולוניה, שד"ל וכ"י. במח' רמ"ו: שלחו ותבואנה. ואתוסה במעמי. כ"ה במח' בולוניה ושד"ל. במח' רמ"ו וכ"י: ואתוסה במעמי. ואפעה בהידד. כ"ה במח' רמ"ו ושד"ל. במח' בולוניה, כ"י ואתר האקדמיה: זאפעה בהידד.

אָנָּה אֵלֶיךָ וְאַקְרָא בְּקוֹל יִלְלָהּ. עַל־רַעִי כִּי גָלוּ. בָּכוּ תִבְכֶּה
בְּלִילָהּ:

אָנָּה אֵלֶיךָ וְאַשְׁפֹּךְ לֵב כַּמִּים. עַל־תְּמִימֵי כִּי גָלוּ. עַד־יִשְׁקִיף
וְיֵרָא יְהוָה מִשָּׁמַיִם:

שְׂתִים נָשִׁים בְּנוֹת אִם־אֶחָת. וַתִּהְיוּ לִי שְׂתִיָּהן כְּאֶחָת.
וּכְעוֹתוֹ שְׁלַחְתִּים כְּאֶחָת. עַל נְהִירוֹתוֹ בְּכָל
פְּגִיעָה אֶחָת לְאֶחָת. וַתִּשְׁאַלְנָה אֶחָת לְאֶחָת. וַתִּקְוֶנְנָה אֶחָת
אֶל־אֶחָת. וּשְׁמוֹתֵן שְׁמֵרוֹן אֶהְלֶה. וִירוּשָׁלַם אֶהְלִיבָה:

בְּמַכַּת אֶהְלֶה אֶמְרָתִי יֵשׁ פְּלִיטָה.
וּבְמַכַּת אֶהְלִיבָה בָּהּ לֹא יִכְלָתִי לְהַבִּיטָה:
בְּמַכַּת אֶהְלֶה גְּזֵרְתִּי לְבַצֵּעַ אֶמְרָתִי.
וּבְמַכַּת אֶהְלִיבָה דְּמַמְתִּי וּבַצְּעֵתִי אֶמְרָתִי:

ח"ג והערות

בָּכוּ תִבְכֶּה. כ"ה באיכו שלפנינו ובמני"ש. במח' רמ"ו, בולוניה, שד"ל וכ"י: יָבְכָה תִבְכֶּה. עַל־תְּמִימֵי. בכ"י: עַל־תְּמִימֵי. במח' הקדומים ובמח' שד"ל מופיעה כאן הקינה: איכה אלי קוננו מאליו וכו' עם פסוק חיבור לפניה, שהיום לא נהוג לאמרה ולכך לא הובאה כאן. שְׂתִים נָשִׁים. סלסלה המקשרת לקינה: 'אוי כי מחלוקת ביני ובינך נסבה, שהיום לא נהוג לאמרה ולכך לא הובאה כאן. בְּנוֹת אִם. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניה ושד"ל. במח' רס"ד-רס"ה: בְּנוֹת אִם. שְׁלַחְתִּים. כ"ה במח' רמ"ו ובולוניה. במח' שד"ל: שְׁלַחְתִּים. עַל נְהִירוֹת. כ"ה בפסוק שלפנינו ובמח' בולוניה ושד"ל. במח' רמ"ו: עַל נְהִירוֹת. וַתִּקְוֶנְנָה. במח' רס"ד-רס"ה. במח' רמ"ו, בולוניה ושד"ל: וַתִּקְוֶנְנָה, וצ"ע. בְּמַכַּת אֶהְלֶה אֶמְרָתִי. קינה מאת ר' אלעזר קליר, מיוסדת ע"ס א"ב. נמצא בכ"י דף 174; אתר האקדמיה: Oxford, Bodleian Library, d.59 (2845). לֹא יִכְלָתִי לְהַבִּיטָה. באתר האקדמיה נוסף: 'שמו שמים ע'. לְבַצֵּעַ אֶמְרָתִי. כ"ה במח' בולוניה ושד"ל בסגול, ע"פ הפסוק. במח' רמ"ו וכ"י: אֶמְרָתִי, כדרך שאר המקרא, וכמו במשפט הבא: וּבַצְּעֵתִי אֶמְרָתִי.

מקורות ומקבילות

כְּבו תִבְכֶּה. גלילה. איכו' א, ב. ואשפוך לב כמים. ע"פ איכו' ב, יט. תמימי. ויק"ר פ"ה, ה, ס"ז, 'אמר הקב"ה לישראל, אלני הס שה"ר פ"ה, ב, ס"ז א [יד], 'אמר הקב"ה לישראל, אלני הס תמימים כיונים'. עד יסקיף וירא ה' משמים. איכו' ג, ג. שתיים נשים. יחו' כג, ב; ויק"ר (מרגליות), פ"ה כג, ס"ז ז. ותהיו לי שתיים כאלה. ע"פ ש"א כה, מג. וכעוֹתוֹ שְׁלַחְתִּים כְּאֶחָת. ע"פ ירמ' ג, ה; תה' פ"א, יצ"ג; מתע"ד פ"ה האזינו, לב, א; איכו"ר פ"ה, א, ס"ז ג. על נהרות צבל. תה' קלו, א. ושמותן שומרון וכו'. ע"פ יחו' כג, ד. במכת אהלה. ע"פ מ"ב ח, ה"ג; יח, ט"ד. אהלה - שומרון. יחו' כג, ד ורש"י; צתמ"ד ח"ב, מ"ד חסרות, ס"ז כב. אמרתי יש פליטה. ע"פ עזר' ט, ח; נחמ' א, ב; דה"צ יב, ז; צ"ר רצה (אלבק), פ"ה עו, ח"ט. ובמכת אהליצה. ע"פ מ"ב כה, א"ד; ישע' נ"א, ח; פסר"ב פ"ה כו, ד'ומה מכתך למכתו של איבו'. אהליצה - ירושלים. יחו' כג, ד ורש"י. לא יוכלתי להביטה. ע"פ ישע' נ"א, יט; נג, ג; תה' מ, יג; איכו' ד, עז. גזרתי. ע"פ ויק"ר פ"ה, ו, ס"ז ה, 'צע פורפורה'; ילק"ש תה', רמז תרל, 'כמה גזרות גזרתי עלי'. לנצע אמרתי. ע"פ ויק' כו, יח; איכו' ב, ח. דממת. ע"פ תה' עט, ג. וצלעתי אמרתי. ע"פ ישע' י, יב; איכו' ב, ח.

בְּמַכַּת אֶהְלֶה הֵיְתִי צוּעֵק וּמְתַנַּחֵם.
 וּבְמַכַּת אֶהְלִיבָה וּבְחֶתִי אֶל־תֵּאִיצוּ לְנַחֵם:
 בְּמַכַּת אֶהְלֶה זַעֲקוֹתֵי אֵלֶיָּהּ הוּי.
 וּבְמַכַּת אֶהְלִיבָה חֲרָדְתִּי וְצַעֲקוֹתַי הוּי הוּי:
 בְּמַכַּת אֶהְלֶה טָסְתִּי לְבִרְחַ מִפְּנֵי אָרִי הָרֵאשׁוֹן.
 וּבְמַכַּת אֶהְלִיבָה יֵצְאֵתִי לַיְלֵךְ אֶל־מְקוֹמִי הָרֵאשׁוֹן:
 בְּמַכַּת אֶהְלֶה כְּגִלְתָּהּ לֹא נֶאֱמְרוּ עָלֶיָּהּ קִינּוֹת.
 וּבְמַכַּת אֶהְלִיבָה לָעֵת גִּלְתָּהּ נִמְתִּי קָרְאוּ לְמְקוֹנְנֹת:
 בְּמַכַּת אֶהְלֶה מְסַרְתִּי שְׁבִטִי קִדְשִׁי.
 וּבְמַכַּת אֶהְלִיבָה נְתַתִּי אֶת־יְדוֹת נִפְשִׁי:
 בְּמַכַּת אֶהְלֶה סְמַכְתִּי נְחוּמִים לְהִנָּחֵם.
 וּבְמַכַּת אֶהְלִיבָה עָלֶיָּהּ פְּצַתִּי הוּי אֲנַחֵם:

מקורות ומקבילות

היינו לועק ומתנחם. ע"פ איכ"ר פ"ג, ס"ד, ד' יהיה דורש וזוכה ומתנחם; מדה"ה מ"ז, ע"ז, ס"ג, 'מתנחם והולך'. וכתתי ע"פ ישע"א, יח. אל תאילו לנחם. ע"פ ישע"א, כג, ד; ח"ה, ע"ז, ג. זעקתי אליה. ע"פ יחז"ל, ט, ח. הוי. ע"פ עמ"ו, ו, א. חרדתי. ע"פ ירמ"ל, ה. ולעקתי. ע"פ ישע"א, ה, ז; ירמ"ל, כה, ל; איכ"ר, ג, יח. הוי הוי. ע"פ זכ"ב, י. טסתי לנרות. ע"פ ח"ה, נה, זח. לנרות. ע"פ ישע"א, מה, כ. ארי הראשון. ע"פ ירמ"ל, ג, יח. ילאתי לילך אל מקומי הראשון. ע"פ הוש"ב, ט, ה; טו; בצל"ר, ר"ה, דף לא ע"א; איכ"ר פתוח, ס"ד, כד; מדה"ה מ"ז, י, ס"ג. אהלה כגלתה. ע"פ מ"ז, ח, ה"ו; יח, ט"ו. לעת גלתה. ע"פ ירמ"ל, ט, טו; איכ"ר, ג, ג; א"ס, ב, ו. נמתתי. ל' חכמים, כמו: תוספתא פסחים פ"א, ה"ו; בצל"ר יבמות, דף קטו ע"א. קראו למקוננות. ע"פ ירמ"ל, ט, טז; נח"ג, ז; איכ"ר פתוח, ס"ד, ב, ס"ד, כז. מסרתי שבטי קדשי. ע"פ דב"ל, ל; נחמ"ל, ט, כח; פסר"ב פ"ל, ד"ה ד"ה אמר הקב"ה, 'מסרתים ציד אר"ה'. נתתי את ידידות נפשי. ירמ"ל, יב, ז; פדר"ך נספח, ה, ד"ה קול יופך. נחומים להנחם. ע"פ ישע"א, ב, ג. עליה פלתי. ע"פ ישע"א, כג, ד. פלתי. ע"פ שופ"י, יח, לה. הוי אנהם. ישע"א, ח, כד; פדר"ך פ"ו, טו, ס"ו, יח.

ח"ג והערות

אל-תאיצו לנחם. באתר האקדמיה נוסף: ש' ש. זעקתי אליה הוי. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניה וכ"י. במח' שד"ל ובאתר האקדמיה: זעקתי אליה אוי, באל"ף. חרדתי וצעקתי. באתר האקדמיה: חרדה נשמעה כפליים. הוי הוי. במח' שד"ל: יאוי אוי. באתר האקדמיה: יאוי ואבוי. שומו שמים. טסתי לברח. כ"ה במח' רס"ד-רס"ה, בולוניה ושד"ל. במח' רמ"ו: טסתי לברח. ארי הראשון. באתר האקדמיה: ארי ראשון. יצאתי לילך אל-מקומי הראשון. באתר האקדמיה: יומתי אלך ואשובה אל אישי הראשון. שומו. לילך אל-מקומי. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניה וכ"י. במח' שד"ל: לילך אל-מקומי. כגלתה לא נאמרו עליה. באתר האקדמיה: כגלת לא (אני) נאמר עליה. לא נאמרו. במח' רמ"ו, בולוניה ושד"ל: לא נאמרו. נמתתי. במח' שד"ל: צאמתי. קראו למקוננות. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניה ושד"ל. במח' רס"ד-רס"ה: קראו למקוננות. סמכתי נחומים להנחם. באתר האקדמיה: שמתי נחומים על לבי. עליה פצתי הוי אנהם. באתר האקדמיה: עליה דווה כל לבי. שומו. הוי אנהם. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניה וכ"י, וכ"ה בישע"א, כד, שלפנינו. במח' שד"ל: יאוי אנהם.

בְּמַכַּת אֶהְלֶה פּוֹל בָּא אוֹתָהּ לַחֲטָף.
 וּבְמַכַּת אֶהְלִיבָה צָר חָשׁ כִּי־רוּחַ מִלְּפָנַי יַעֲטוּף;
 בְּמַכַּת אֶהְלֶה קָרָאתִי שְׁאֲרִית יֵשׁ פֹּה.
 וּבְמַכַּת אֶהְלִיבָה רַבְתִּי וְעַתָּה מֶה־לִּי־פֹה;
 בְּמַכַּת אֶהְלֶה שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה הָיִיתִי מְפִיגָה;
 וּבְמַכַּת אֶהְלִיבָה תִּנְיָתִי אֶל־תִּתְּנִי פּוֹגָה;

שָׁמוּ שָׁמַיִם עַל־זֹאת חָטְאוּ כָּאֵלָה וְלָקִינוּ בְּכָל־אֶלָּה:

נִשְׁכָּבָה בְּבִשְׁתָּנוּ וְתִכְסֵנוּ כְּלַמְתָּנוּ כִּי לִיהוָה אֵלֵהִינוּ
 חָטְאוּ אֲנַחְנוּ וְאָבוֹתֵינוּ אֱלֹלֵי לֵי

אִם־תֵּאכְלֶנָּה נָשִׁים פְּרִים עֲלֵלֵי טַפְחִים אֱלֵלֵי לֵי

ח"ג והערות

פול בא אותה. באתר האקדמיה: פול ארב ברשתו.
 צר חש. באתר האקדמיה ע"פ אוקספורד ועוד: צרחתי.
 קראתי שארית וכו' ועתה מה־לי־פה. באתר
 האקדמיה י"ג: קולעתי לנהר גזון אותי לחבל. ובמכת
 אהליבה רושתי ביד כורעי לבל בבבל. וי"ג שם: קמתי
 לשלח המוני. ובמכת אהליבה רצתי להשתחוות במעני.
 שומי. שארית יש. במח' בולוניה: יראשית יש.
 שלשים ושתים שנה. באתר האקדמיה: שלשים ומאה,
 וללא תיבת שנה. שמו שמים על־זאת. כ"ה במח'
 רמ"ו ושר"ל, אבל איננו בבולוניה וכ"י. חטאנו כאֶלָּה.
 בכ"י: חטאנו כאֶלָּה. במח' הקדומים ובמח' שר"ל
 מופיעה כאן הקינה: עונינו ארוכים וכו', שהיום לא נהוג
 לאמרה ולכן לא הובאה כאן. נשכבה בבשתנו
 ותכסנו. סלסלה זו איננה במח' רמ"ו, אשכנז, נירנברג
 ורומניא, אך ישנה במח' בולוניה ושר"ל. ונראה שהיא
 תוספת לחבר בין הקינות. אֲנַחְנוּ וְאָבוֹתֵינוּ. כ"ה במח'
 בולוניה ובירמ' שלפנינו. במח' שר"ל: אָנוּ וְאָבוֹתֵינוּ.
 אֱלֵלֵי לֵי - סיום כל בית. במח' רומניא לא באה סיומת
 זאת כלל. אִם־תֵּאכְלֶנָּה נָשִׁים וכו'. קינה מאת
 ר' אלעזר קליר, מיוסדת ע"ס א"ב. נמצאת גם במנהג
 אשכנז, מח' נירנברג, דף 196א-197ב; מעגלי צדק,

מקורות ומקבילות

פול בא. ע"פ מ"צ טו, יט; דה"א ה, כו. אוחה לחטוף. ע"פ
 תה"י, ט. לר חש. ע"פ ישע' כו, טז; מדת"ה מז' סג, ס"ו א.
 כי רוח מלפני יעטוף. ישע' ח, טז. קראתי. ע"פ ישע' סה, יב;
 סו, ד. שארית יש פה. ע"פ מ"צ יט, ד; כה, יד; ירמ' לא, ה;
 יחז' יא, יג. רַבְתִּי. ע"פ מ"כ ה, ג; או"ב ג, נה; מדת"ג
 פ"ר אומר, ס"ו יג. ועתה מה לי פה. ישע' יב, ה; מדת"ג
 (וורשא), פ"ר פקודי, ס"ו א; מדת"ה מז' כ, ס"ו א. שלשים
 ושתים שנה. ע"פ פד"ך פ"ה ה, ד"ה ד"א ענה דודי, 'אלו שלשים
 ושננה שנה שהיה כעס על ישראל. הייתי מפיגה. ע"פ פסר"צ
 פ"ר ג, ד"ה ד"א ממור שיר, 'זלתי מפיג חמתו, ע"פ או"ב
 ג, ד; מדת"ה מז' סב, ס"ו ד. תניתי - קוננתי. ע"פ שופ'
 יא, מ ורש"י; הוש' ח, ט. אל תתני פוגה. ע"פ או"ב ג, יח.
 שומו שמים על זאת. ירמ' ג, יב. חטאנו כאלה. ע"פ ויק'
 ה, כג; ירמ' ג, כה; דני' ט, ה"א. ולקינו בכל אלה. ע"פ ישע'
 סד, ט"ה; ירמ' ה, יט; דני' ט, יב; ויק"ר פ"ר ח, ס"ו ה.
 'שכאל חוטאין והאכין היא מתקללת. נשכבה בבשתנו ותכסנו
 כלמתינו וכו'. ירמ' ג, כה. אם תאכלנה נשים וכו'. או"ב ג, כ;
 ע"פ ויק' כו, כט; מד"א דב', פ"ר א, ח; או"ב יב; ויק"ר ש או"ב, רמז
 תתרי, 'היתה אמו וקריבותיו אוכלים אותי. אללי לי. ע"פ
 מ"כ ז, א; או"ב י, טו; מד"ז או"ב, פ"ר א, ס"ו יא.

דף 341; ערוגת הבושם, דף 281; גולד, דף עה, ס"י יח; מח' רומניא, דף רו ע"א; כ"י דף 176.

אֶסְתַּבְּשְׁלֵנָה רַחֲמָנִיּוֹת הַמְדוּדִים טַפְּחִים טַפְּחִים • אֶלְלִי לִי
 אֶסְתַּגּוּזְנָה פֶּאֶת רֹאשׁ וְתַקְשׁוּרְנָה לְסוּסִים פּוֹרְחִים • אֶלְלִי לִי
 אֶסְתַּדְּבַק לְשׁוֹן חֵךְ בְּצַמְאוֹן שִׁיחִים • אֶלְלִי לִי
 אֶסְתַּהֲמְנָה זֹו לְעַמְת־זֹו וּנְבִשֵׁל אֶת־בְּנֵי צוֹרְחִים • אֶלְלִי לִי
 אֶסְתַּוְּמַרְנָה זֹו לְזֹו תְּנִי אֶת־בְּנֵךְ וְהוּא חֲבוּי מְנַתַּח נְתַחִים נְתַחִים • אֶלְלִי לִי
 אֶסְתַּזְמִין בְּשׂוֹר אָבוֹת לְבָנִים בְּמַעְרוֹת וְשִׁיחִים • אֶלְלִי לִי
 אֶסְתַּחֲיִבְנָה בְּנוֹת עַל־חֵיק אֲמוֹתָם גַּתְּפָחִים • אֶלְלִי לִי

מקורות ומקבילות

תשלנה רחמניות. ע"פ אי"ז, ד, ו. המדודים טפחים טפחים. ע"פ צבלי יומא, דף לה ע"ב; ספרא בחוקתי, פ"ג, ב, פ"ו, אות ג. תגוזה פאת וכו' פורחים. ע"פ אי"ז פ"א, א, ס"ו, מו, א"כ לא ראתיה שקשרו שערותיה בזנבי סוסיהם של ערביים והיו מרזיין לה' וכו'. ראו אי"ז פ"ג, ב, ס"ו, יד. לטוסים פורחים. ע"פ ישע' ה, כח; חבק' א, ח. תדבק לשון חך. ע"פ יח"ז, ג, כו; אי"ז, ד, ד; סה' קלו, ו. בלמאון. ע"פ דב' כח, מה; ישע' ה, יג; אי"ז, ד, ד. שיחים. כמו: 'משוחים זה לזה', חד"ג נוסח' ב, פ"ד, ית. ע"פ ישע' מלא, ח; אי"ז (צובר), פ"ד, ד, ס"ו, ד, 'מדבק לשתות'. תהומנה. ע"פ יח"ז, ז, טו וד"ק. זו לעומת זו. ע"פ קה"ז, יד. ונשאל את בני זורחים. ע"פ מ"ב ו, טרכט; אי"ז, ו; פסר"ב פ"י כט, ד"ה צכה תצכה. תומרה וכו' חזוי. ע"פ מ"ב ו, כהיכט. מנתח נתחים נתחים. ע"פ שופ' יט, כט; פסר"ב פ"י כט, ד"ה צכה תצכה למה, 'שהיה שחוט ומנשול'; ילקו"ש מ"ב, רמז ללא. תזמין כשר אבות וכו'. ע"פ יח"ז, ו; אי"ז פ"א, א, ס"ו, מה, 'אשכחיה לאצוה דקטיל נסציה' וכו'. תחויבנה בנות. ע"פ ישע' ג, טז"ח. בנות על חיק אמותם. ע"פ אי"ז, ב; פסר"ב פ"י כו, ד"ה ויחוק הרעב. נתפחים. ע"פ דב' לב, כד ות"א.

ח"ג והערות

תבשלנה רחמניות. כ"ה בנוב"ר ומח' רומניא. בראש"ך ואשכנז: 'תבשלנה נשים רחמניות ילדי'. במקצת אשכנז: 'ילדים, ובמקצת: 'ילדיהן. במח' נירנברג וגולד': 'תבשלנה רחמניות ילדיהן. המדודים טפחים. במח' רומניא: 'המדודים טפחים. בגולד': 'המדודים טפחים. תגוזה. כ"ה בנוב"ר, מח' רומניא, נירנברג ומע"צ, מנוקד בקמץ משורש צו"ו בבנין הקל, וכן עיקר. במקצת אשכנז וגולד': 'תגוזה. ולפי ניקוד זה, הוא נפעל משורש צו"ו, במקום צו"ו. פאת ראש. כ"ה בנוב"ר ורומניא. במע"צ, אשכנז וגולד': 'פאת ראשם. במח' נירנברג, מקצת כ"י ועד"ב: 'פאת ראש ונקן. ותקשורנה. כ"ה בנוב"ר ומע"צ. בכ"י, ומקצת אשכנז: 'תקשורנה, מבנין הקל, בגולד' ומקצת אשכנז: 'תקשורנה, מבנין הנפעל, אך אין לשון זו מתאימה להיות מוסבת על 'פאת ראש' והשוה לעיל הערה ד"ה תגוזה. במח' נירנברג ורומניא: 'תקשור'. לשון חך. כ"ה בנוב"ר וראש"ך. במח' רומניא: 'לשון, וללא תיבת 'חך'. במח' נירנברג, מע"צ, אשכנז וגולד': 'לשון יונק לחך'. בצמאון. כ"ה בכ"י, גולד' ומקצת אשכנז, בצורת סמיכות וכן מסתבר. בנוב"ר, מח' נירנברג, רומניא, מע"צ ומקצת אשכנז: 'בצמאון.

שיחים. במח' נירנברג, מע"צ, אשכנז וגולד': 'צחחים'. במח' רומניא: 'צחים'. בראש"ך: 'צחים', ע"פ תה' סח, ו. אסתהמנה. במח' רומניא ומקצת אשכנז: 'אסתהמנה. בגולד' ומקצת אשכנז: 'אסתהמנה'. זו לעמת. במח' רומניא: זאת לעמת. ונבשל. במח' נירנברג, רומניא, מע"צ, אשכנז וגולד' נוסף: 'בואי ונבשל'. את בני. במע"צ, אשכנז וגולד': 'את בנינו'. אסתומרנה. כ"ה בנוב"ר, מח' רומניא ומע"צ, אלא שנכתב באלף: 'אסתאמרנה, כמשפט, רק בשביל סדר א"ב הוחלף לאות ו'. במח' נירנברג, אשכנז וגולד': 'אסתענדנה. זו לזו. במח' רומניא: זאת לזאת. והוא חבוי. במח' בולוניא תיבת 'חבוי' חסרה. נתחים נתחים. במח' רומניא ומקצת אשכנז, נתחים השני חסר. אסתזמין. במח' נירנברג: 'אסתזמן. בקדמ"א: 'אסתזמנה. בגולד' 'אסתזמנה. אבות לבנים. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא ורומניא. באשכנז ובמח' שד"ל: 'אבות לבנים'. במערות ושיחים. בשי"ן ימנית. כן מנוקד במח' רמ"ו, בולוניא, רומניא, גולד' ואשכנז, וכ"כ במלאכת שלמה, ב"ק פ"ח, מ"ה, שכן ניקודו, ע"ש והשוה תהלים נג, ג, רד"ק, מתורגמן שורש וערך שוח וערוך השלם ערך 'שח' הרביעי. בכ"י ומח' שד"ל: 'שיחים', בשי"ן שמאלית. תחיבנה בנות. בגולד' ומקצת אשכנז: 'תחיבנה הבנות. במח' רומניא: 'תחיבנה בנותיהם'. על-חיק. במח' נירנברג,

אֶסְתַּוְסְנָה רוּחוֹת עוֹלָלִים בְּרַחוּבוֹת קָרִיהַ טְפוּחִים. אֶלְלִי לִי
 אֶסְתִּיקְדָּנָה בְּשִׁכּוֹל רַחֵם וְצְמוּק שְׁדִים אִם עַל־בְּנִים שְׁחִים.
 אֶלְלִי לִי
 אֶסְתַּכְּשֶׁלְנָה שְׁמוֹנִים אֶלְפִים מְגִנִים בְּעָרֵב אֶלוּחִים. אֶלְלִי לִי
 אֶסְתִּלְהַטְנָה רוּחֵם בְּמִינֵי מְלוּחִים וְגוֹדוֹת נְפוּחִים. אֶלְלִי לִי
 אֶסְתַּמְעֶטְנָה מֵאֶלֶף מֵאָה וּמֵמֵאָה עֶשְׂרֵה וּמֵעֶשְׂרֵה אֶחָד
 לְמַפְחִים.
 אֶלְלִי לִי
 אֶסְתַּנְוְסְנָה לְמִסְךְ הֵיכָל שְׁמוֹנִים אֶלֶף פְּרָחִים.
 אֶלְלִי לִי

מקורות ומקבילות

תוספתא. ע"פ ח"ו' ט, כו. רוחות ראו לה"מ, גן עדן, עמ' 89.
 'פורחות השמות וכו' כי הרוחות למטה'. עוללים נרחבות
 קריה. ע"פ ח"ו' ב, יא. טפוחים. ע"פ ח"ו' ב, כ. תיקדנה.
 ע"פ ויק' ו, ב; ירמ' טו, יד. כשכול רחם ולמוק שדים. ע"פ
 הוש' ט, יד; ספרי דב', פ"א שמצ, ד"ה חלת הכרחה; פס"ב
 פ"א מד, ד"ה ד"ה [שזה ישראל]. אס על בני שמים. ע"פ
 הוש' ו, יד. שמים. ע"פ ח"ה' ו, י; מש' ב, יח. אס תכשלה.
 ע"פ ישע' ג, ח; ירמ' ו, כא; צבלי שבת, דף קוט ע"ב, 'צשעת
 כשלונו של יושלים'; פס"ז ח"ו' ב, פ"א, כ. שמונים אלפים
 אלפים מנינים וכו'. ע"פ ח"ו' ב, פ"א, כ. שמונים אלפים
 וכו' וצדק מניני וכו' בערצ'. בערצ. ע"פ ישע' כא, יגיד.
 אלוחים. ע"פ ח"ה' ג, ד; ח"ו' טו, טו. תלטהנה. ע"פ ישע'
 מז, כה; יוא' ב, ג. ראו מדה"ה ח' עה, ס"ו. זמני מלוחים
 ונודות נפוחים. ע"פ ירושלמי (ויליא), תענית פ"ד, דף סט
 טור ב; ח"ו' ב, פ"א, כ. ס"ו, ד, 'והניחו להם מיני וכו'. אס
 תמעטנה. ע"פ ירמ' ו, כד. מאלף מאה וממאה עשרה. ע"פ
 עמוס ה, ג. אחד למפחים. ע"פ ישע' ל, ח; ירושלמי תענית
 פ"ד, ה"ה, 'ומכולם לא נשתייר אלא אני, ע"פ ח"ו' ג, נח.
 למפחים. ע"פ ח"ו' יא, כ. תוספתא. ע"פ ויק' כו, לו. למסך
 היכל וכו' פרחים. ע"פ ירושלמי תענית פ"ד, ה"ה, 'שמונים אלף
 פרחים כהנה ברחו להם לתוך קלתותם של בית המקדש; ח"ו' ב
 (צ"ב), פ"א, ב, ד"ה ח"ו' יוחן שמונים. פרחים. ע"פ משנ'
 יומא פ"א, מ"ו וע"ב.

ח"ג והערות

רומניא, מע"צ, ראש"ד, אשכנז וגולד: 'אל-חיק'. אס
 תטוסנה. במח' נירנברג, מע"צ, אשכנז וגולד: 'אס'
 תטוסנה. בראש"ד: 'אס-תטופנה'. קריה טפוחים.
 במח' רומניא וכו': 'קריה טפוחים'. במע"צ, אשכנז וגולד:
 'קריה תפוחים'. במח' נירנברג וראש"ד: 'קריה נפוחים'.
 אס-תקדנה. במע"צ ואשכנז: 'אס-תקדנה'. במח'
 נירנברג וגולד: 'אס-תקדנה'. במח' רומניא: 'אס-
 תיקדנה'. בשכ"ל. במח' רס"ד-רס"ה: 'שקול' בכ"י
 תיבת 'שכ"ל' חסרה. בשכ"ל רחם וצמוק שדים.
 במח' רומניא: 'שכ"ל רחם וצמוק שדים' רחם. כ"ה
 במח' בולוניה, שד"ל וגולד. במח' רמ"ו, אשכנז ורומניא:
 'רחם'. אס על-בנים. ללא ו. במח' נירנברג, אשכנז
 וגולד: 'אס על-בנים'. שחים. במח' רומניא: 'שחים'
 אס-תכשלה. במח' רומניא: 'אס-תכשלה' שמונים
 אלפים. במח' נירנברג: 'שמונים אלף'. בעה"ב, ראש"ד,
 מע"צ, אשכנז, גולד' ומח' רומניא: 'שמונה מאות'.
 אס-תלהטנה. כ"ה במח' נירנברג ושד"ל, בחולם וכן
 נראה נכון, כפי המשתמע ממכלול דף סב ע"ב, שהה"א
 הוא תשלום הדגש, וכן מצינו מ'ב'הלים, אס' ח, יד,
 'מְטַהֲרֵה' יחו' כב, כד. במח' רמ"ו, בולוניה, רומניא
 ואשכנז: 'אס-תלהטנה'. במיני מלוחים. תיבת 'מלוחים'
 חסרה בכ"י. אס-תמעטנה. כן מנוקד במח' נירנברג,
 רמ"ו, בולוניה, שד"ל ורומניא. בכ"י, מע"צ, אשכנז וגולד:
 'אס-תמעטנה'. וממאה עשרה. במח' נירנברג: 'זממאה
 עדי-עשרה'. ומעשרה אחד. כ"ה במח' בולוניה ושד"ל.
 מע"צ, אשכנז, גולד' ורומניא: 'עדי-אחד'. בכ"י: 'זמעשרה אחד אֶחָד'.
 אשכנז וגולד' וכן נראה נכון, כמש"כ במכלול דף קא ע"ב
 ובלוחות הפעלים. בנוב"ר: 'אס-תנוסנה'. במלאפוס. במח'
 רומניא ומע"צ: 'אס-תנוסנה'. למסך היכל. באשכנז ומח'
 רומניא: 'למסך היכל'. במע"צ תיבת 'למסך' חסרה.
 שמונים אלף. במח' רומניא: 'שמונים אלפים'. פרחים.
 במח' נירנברג, אשכנז וגולד: 'כֶּהָנִים פְּרָחִים', אבל איננו
 בנוב"ר, מח' רומניא ומע"צ.

אֶסְתַּרְפָּנָה שָׁם כָּל־אוֹתָן הַנְּפֹשׁוֹת בְּקוֹצִים כְּסוּחִים. אֶלְלִי לִי
 אֶסְתַּרְפָּנָה עַל־דָּם נְקִי שְׁמוֹנִים אֶלֶף כְּהִנִּים נְרַצְחִים. אֶלְלִי לִי
 אֶסְתַּפְּחָה נְפֹשׁוֹת מְדַקְרִים מְרִיחַ תְּנוּבוֹת שִׁיחִים. אֶלְלִי לִי
 אֶסְתַּצְבְּרָנָה עַל־אֶבֶן אַחַת תִּשְׁעָה קַבִּין מוֹחֵי יְלָדִים מוֹבְחִים.
 אֶלְלִי לִי
 אֶסְתַּקְעָנָה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת יוֹנְקִים. עַל־שׁוֹכָה אַחַת מְתוּחִים. אֶלְלִי לִי
 אֶסְתַּרְאִינָה רְפוֹת עֲנָנוֹת כְּבוֹלוֹת עַל־יַד רַב טְבָחִים. אֶלְלִי לִי
 אֶסְתַּשְׁכְּבָנָה בֵּין שְׂפֵתַיִם בְּנוֹת מְלָכִים מְשַׁבְּחִים. אֶלְלִי לִי
 אֶסְתַּתְעַלְפָּנָה הַבְּתוּלוֹת וְהַבְּחוּרִים בְּצֶמָא צִיחִים. אֶלְלִי לִי

עד כאן מוסיפים לפי ק"ק רומה ועוברים לעמ' 144 'אז בחטאינו חרב מקדש'.

מקורות ומקבילות

תשרפנה שם וכו'. ע"פ ירושלמי תענית פ"ד, ה"ה, ז'כולהס נשרפו' וכו'. **קווצים כסוחים**. ע"פ ישעי' לג, יב. **תערפנה**. ע"פ שמו"י, יג, יג; דב' כ"א, ד. **על דם נקי**. ע"פ ירמ' כב, יח; תה' לד, כ"א; דה"צ כד, כ"כ. **שמונים אלף כהנים נרצחים**. ע"פ ירושלמי תענית פ"ד, ה"ה, 'שמונים אלף פירחי כהונה נהרגו על דמו של זכריה'; איכ"ר פר' ב, ס' ד; פדר"ך פ' טו, סוף ס' ז. **תפחנה נפשות**. כמו: ילקו"ש חבק' רמז תקסב, 'היפה רוחו'. **נפשות מדוקרים וכו' שיחים**. ע"פ איכ' ד, ט; איכ"ר פר' ד, ס' י; ור"א קינות ל"א, ס' י, הערה קכג. **תצברנה**. ע"פ זכ' ט, ג. **על אבן אחת תשעה קבין**. ע"פ צבלי גיטין, דף נח ע"א, '...מוח נמלאו על אבן אחת, עולא חמה, תשעת קבין'. **מוחי ילדים**. ע"פ ירושלמי תענית פ"ד, ה"ה, 'מוחי תינוקות נמלאו וכו'; איכ"ר (צובר), פר' ב, ס' ב, ד"ה שלש מאות. **תוקענה תלו**. ע"פ צמ' כה, ד; ש"א לא, י. **שלוש מאות וכו' מתוחים**. ע"פ איכ"ר פר' ה, ס' יג, 'שלש מאות תינוקות נמלאו חרחים בשוכה אחת'; פסו"ו איכ' פר' ה, ס' יג. **שוכה**. ע"פ שופ' ט, מה. **אס תראינה**. ע"פ דב' כה, לד; ירמ' לג, ד. **רכות ענוגות**. ע"פ דב' כה, טו. **רב טבחים**. ע"פ מ"צ כה, ה. **אס תשכננה**. ע"פ זכ' יד, ב; איכ' ה, יא. **צין שפתים**. ע"פ תה' סח, יד; צבלי סוטה, דף יא ע"ב, ורש"י ד"ה צין שפתים. **צנות מלכים משוחים**. ע"פ תה' מה, י ורש"י ע"פ מחמ"ג דף 17, לוגדון, תר"ד. **תתעלפנה הכתולות והנחורים בלמא**. ע"פ ישעי' נא, כ; עמו"ת, יג. **בלמא**

ח"ג והערות

כל־אותן. כ"ה במח' רמ"ו, שד"ל וגולד'. במח' בולוניא ורומניא: **כל־אותם**. **בְּקוֹצִים כְּסוּחִים**. במח' רמ"ו וכו"י: **בְּקוֹצֵי כְּסוּחִים**, כמצוי לרוב, ראו לו"א ח"ב, ס"י קנט וב'ארשנו רעננה' שם. **אֶסְתַּרְפָּנָה**. כ"ה במח' נירנברג, אשכנז, גולד', ורומניא, וכן נראה נכון להיות נפעל לפי הענין. בנוב"ר, ראש"ך ומע"צ: **אֶסְתַּרְפָּנָה**. **כְּהִנִּים נְרַצְחִים**. באשכנז: **כְּהִנִּים מְשׁוּחִים**, ע"פ במ' יח, ח ורש"י שמי' כט, כט. **תַּפְחָנָה נְפֹשׁוֹת**. במח' רומניא: **תַּפְחָנָה נְפֹשׁוֹת**. **תְּנוּבוֹת שִׁיחִים**. במח' נירנברג: **תְּנוּבוֹת וְשִׁיחִים**. **אֶסְתַּצְבְּרָנָה**. במח' רומניא: **אֶסְתַּצְבְּרָנָה**. **יְלָדִים מוֹבְחִים**. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא ושד"ל בנוסח הראשון. בכ"י, מח' נירנברג, מע"צ, אשכנז, גולד' ורומניא: **יְלָדִים מְנַחִים**, וכ"ה בגי'א בשד"ל. **אֶסְתַּתְעַלְפָּנָה**. כ"ה במע"צ, אשכנז, גולד' ובעין זה במח' נירנברג, לשון הופעל וכן נראה נכון לפי הענין שהוא סביל. בנוב"ר ומח' רומניא: **אֶסְתַּתְעַלְפָּנָה**. **עַל־שׁוֹכָה**. כ"ה במח' נירנברג, אשכנז וגולד', או **שׁוֹכָה** כפי דרך כתיבת חז"ל, וכן נראה נכון לפי הענין והמפרשים. במח' רומניא ומע"צ: **עַל־סָכָה**. במח' רמ"ו: **בְּסוּכָה**. במח' בולוניא ושד"ל: **בְּסָכָה**. **אַחַת מְתוּחִים**. במח' רומניא: **אַחַת מוֹנְחִים**. **אֶסְתַּרְאִינָה**. במח' רומניא: **אֶסְתַּרְאִינָה**. **רְכוֹת עֲנָנוֹת**. כ"ה בנוב"ר ומח' רומניא. במח' נירנברג, ראש"ך, מע"צ, אשכנז וגולד': **רְכוֹת וְעֲנָנוֹת**. **כְּבוֹלוֹת**. בכ"י: **בְּבוֹלוֹת** ותוקן ביד מאוחרת: **כְּבוֹלוֹת**. **רַב טְבָחִים**. במע"צ, גולד' ומקצת אשכנז: **רַב הַטְּבָחִים**. **אֶסְתַּשְׁכְּבָנָה**. כן מנוקד במח' רמ"ו, שד"ל, מע"צ ומקצת אשכנז. במח' בולוניא, כ"י, נירנברג, גולד', שאר אשכנז ורומניא: **אֶסְתַּשְׁכְּבָנָה**. **וְהַבְּחוּרִים בְּצֶמָא**. כ"ה במח' רומניא ושד"ל. במח' רמ"ו, בולוניא וכו"י: **וְהַבְּחוּרִים בְּצֶמָא**, בלי ידיעה, וכן הנוסח לקמן. במח' נירנברג,

**אִם-תִּעְרֹו תִלְנוֹתֵיכֶם. דְּעוּ מַעֲשֵׂי וּמַעֲשֵׂיכֶם. וְהִנְנִי עֲנֹו
בִּי: אִם-שָׁמְעוּ שָׁמֹעַ מִלְּתִי.**

צְוִיתִי וְלֹא-עֲנִיתֶם אוֹתִי. וּמָה הִלְאַתִּיךָ עֲנֵה בִּי:

**אִם-רָחֲצוּ הַזְּכוֹ פְּצָתִי. וְלֹא קָרַאתֶם אוֹתִי. מַה-יִגְעַתֶּם בִּי: אִם-
קָרַאתִי וּתְכַבִּידוּ אֲזַנֵּיכֶם. תִּקְרְאוּ: וְלֹא-אֶשְׁמַע לָכֶם. מַה-תְּלִינֹו בִּי:
אִם-צִירִים שְׁלַחְתִּי וְהִעַדְתִּי בָכֶם. מִכְּתָמִים לְשׁוֹבֵב אֶתְכֶם.
מַה-תִּהְיֶה בִּי: אִם-פְּתִימֹו תֵּאָהָבוּ פְּתִי וּכְחֹשׁוּ. וּפְתִיִם עֲבְרוּ
וְנַעֲנֶשׂוּ מַה-תִּכְחָשׁוּן בִּי:**

מקורות ומקבילות

לימים. ע"פ דב' כח, מה ויחז' כד, ז; צמדצ"ר פ"ג, ג, ס"ו ה, ו
ז'אין לחיזה חלה לשון למח', ע"פ ישע' ה, יג. **אם תעירו.**
ע"פ שה"ש ב, ז. **תלנותיכם.** ע"פ שמו' טז, זח. רלו צבלי
סנהדרין, דף קי ע"א. **דעו מעשי ומעשיכם.** ע"פ שה"ר פ"ה ה,
ס"ו ב; מדת"ג פ"ה קדושים, ס"ו טו. רלו ויק"ר פ"ה כט, ס"ו ה
פדר"ך פ"ה כג, ס"ו ה. **והנני ענו בי.** ע"פ ש"א יב, ג. **שמעו**
שמוע מלתי. חו"י יג, יח; ח, כח, ב. **לויתי.** ע"פ דב' לא, כט; מ"ב
יח, יג; ירמ' יא, ד. **ולא עניתם אותי.** ע"פ ישע' סה, יב; ירמ'
ז, יג; פס"ב פ"ה לג, ד"ה ד"א חנכי (השלישי). **ומה הלאתיך**
ענה בי. מו"כ ו, ג; צמדצ"ר פ"ה כ, ס"ו ה. **רחצו זכו.** ע"פ
ישע' ח, טז; ירושלמי ר"ה, פ"ד, ה"ז, י' ודוויס שאמר ישעיה;
צ"ר פ"ה מת, ס"ו י. **ולא קראתם אותי.** ע"פ ישע' מג, כב;
מדת"ג פ"ה ויחי, ס"ו ט; אה"מ, יחברך, עמ' 251. **מה יגעתם**
בי. ע"פ ישע' מג, כב; אסת"ר פ"ה ג, ס"ו ה; איכ"ר (צובר),
פתיח', ס"ו י. **אם קראתי.** ע"פ ישע' ג, כ; סה, יב; חו"י
ט, טז. **ותכבדו אזניכם.** ע"פ ישע' ו, י; נט, א. **תקראו ולא**
אשמע לכם. ע"פ ירמ' יא, יד; צבלי צרכות, דף לב ע"ב, '...ונגעלו
שערי חפלה', ע"פ איכ"ר ג, ח. **מה תלינו בי.** ע"פ שמו' טז, ז.
צירים שלחתי. ע"פ מ"ב יח, יג; ירמ' ז, כה; מש' כה, יג; איכ"ר
פתיח', ס"ו לא. **והעדתי בכם.** ע"פ דב' ח, יט; ל, יט; איכ"ר
פ"ה ב, ס"ו יח; פדר"ך פ"ה טז, ס"ו ג. **מכתמים.** ע"פ ישע'
א, יח; ד, ד. **לשובב אתכם.** ע"פ ישע' מט, ה; ירמ' ג, יד;
יחז' לט, כז. **תהכרו.** ע"פ חו"י יט, ג. **פתים תאהבו פתי.**
מש' א, כב; מד"ז איכ"ר (צובר), פ"ה א ס"ו כט. **וכחשו.** ע"פ
ישע' נט, יג; ירמ' ה, יב; נח"ו ג, א; שמו"ר פ"ה ל, ס"ו ה.
ופתים עברו ונענשו. מש' כב, ג. **תכחשוני.** ע"פ יחז' כד, ט;

ח"ג והערות

מע"צ, ומקצת אשכנז: זיהבחוורים בצמאון. בגולד' ומקצת
אשכנז: זיהבחוורים בצמאון, בסמיכות. ציחים. במח'
נירנברג, מע"צ, גולד', אשכנז ורומניא: יצחיקים. במח'
הקדומים ובמח' שד"ל מופיעים כאן מס' פסוקים שהיום
לא נאמרים. **אם-תעירו תלנותיכם.** קינה מאת
ר' אלעזר קליר, מיוסדת ע"ס תשר"ק. קינה זו נמצאת
גם באתר האקדמיה: Oxford, Bodleian Library, d.57
ובתחילת הקינה באה סלסלה: "משמים הערתי אליכם.
השכם והערב בשלחי נביאכם. ולא שמעתם ולא הטיתם
אזנכם. למה תעירו עלי תלונותיכם". **והנני ענו.**
בפסוק שלפנינו ובאתר האקדמיה: **הנני ענו, ללא ו.**
ענו בי. באתר האקדמיה נוסף: **ינים גידלתי ורוממתי**
בטובי. והם פשעו בי, וכ"ה בכל בית, רק שצויין בניס
וג'. **שָׁמְעוּ שְׁמוֹעַ.** כ"ה במח' בולוניה ושר"ל, כלשה"ב
באיו' יג, ז, כא, ב. במח' רמ"ז וכ"י: **שָׁמְעוּ שְׁמוֹעַ.** באתר
האקדמיה: **שְׁמוֹעַ שְׁמוֹעַ.** **צְוִיתִי וְלֹא וכו' עֲנֵה בִּי.**
באתר האקדמיה: **ז'לא אביתם וליסרכם הוספתו.** מה
תשננו ב"י. **וּמָה הִלְאַתִּיךָ.** כ"ה בפסוק שלפנינו. במח'
רמ"ז ובולוניה: **זְמָה הִלְאַתִּיךָ.** **קָרַאתֶם וכו' יִגְעַתֶּם**
בִּי. באתר האקדמיה: **קראת אותי כי יגעת בי.** מה תרגנו
ב"י. **וּתְכַבִּידוּ אֲזַנֵּיכֶם.** כ"ה במח' בולוניה. במח' רמ"ז,
כ"י ושר"ל: **ותכבדו אֲזַנֵּיכֶם,** לשון יחיד. באתר
האקדמיה: **ז'ולא שמעתם.** **תְּלִינֹו בִּי.** באתר
האקדמיה: **יתקנאו ב"י.** **שלחתי.** באתר האקדמיה:
שלחתי אליכם. **וְהִעַדְתִּי בָכֶם.** כ"ה במח' רמ"ז,
בולוניה ושר"ל. בכ"י: **וְהִעַדְתִּי בָכֶם.** **מִכְּתָמִים לְשׁוֹבֵב.**
באתר האקדמיה ללא תיבת 'מִכְּתָמִים'. **מַה-תִּהְיֶה עֲבְרוּ.**

כ"ה במח' בולוניה, כ"י ושר"ל. במח' רמ"ז: **מה-תכחשוני.** באתר האקדמיה: **מה-תצירו.** **פְּתִימֹו תֵּאָהָבוּ.** כ"ה
במש' שלפנינו. במח' רס"ד-רס"ה, שד"ל ואתר האקדמיה: **זְפְתָאִים תֵּאָהָבוּ.** **וּכְחֹשׁוּ.** כ"ה במח' שד"ל. במח' רמ"ז
ובולוניה: **זְכָחֹשׁוּ.** באתר האקדמיה ללא תיבה זו. **וּפְתִיִם עֲבְרוּ.** כ"ה באתר האקדמיה ובמש' שלפנינו. במח'
רמ"ז, בולוניה ושר"ל: **זְפְתָאִים עֲבְרוּ.** **וְנַעֲנֶשׂוּ.** באתר האקדמיה: **זְנַעֲנֶשׂוּ בפתו.** **מַה-תִּכְחָשׁוּן.** באתר האקדמיה:

אַס־עַל־דָּגֶן וְתִירוֹשׁ תִּתְגַּזְרוּ וּכְפָרָה סוֹרְרָה סָרְרוּ מֵהַ
 תְּסוּרוּ בֵּי אֲס־סְרָתֶם מִן־הַדֶּרֶךְ וְהִבְאֵתִי בְּלִבְכֶם מֶרֶךְ
 מֵהַתְּגַזְרוּ בֵּי

אַס־גָּאֲצוּ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל וְנִזְוְרוּ אַחֹר־וְהִשִּׁיב יָמִין אַחֹר־
 מֵהַתְּתַחֲרוּ בֵּי אֲס־מֵאֲנֶתֶם אַרְבַּע עַד־אַנְהוּ וְנִגְמַלְתֶּם אַרְבַּע
 עַד־אַנְהוּ מֵהַתְּדַבְּרוּ בֵּי

אַס־לָבֶן אָמוֹץ נְסָרְתֶם בְּמַגְרָה וְדָמוּ גְדֵרֶשׁ בְּעֵבְרָה מֵהַ
 תְּהִתְלוּ בֵּי אֲס־כִּהֵן וְנִבְיָא נִסְקַל בְּשַׁבַּת וְכַפּוּר וְדָמוּ מוֹכִיחַ
 וְעֵלְיוֹ אֶתְכֶם אוֹכִיחַ מֵהַתְּעִנוּ בֵּי

אַס־יִשׁוּבוּ לְלֵא עַל־וְנִפְלוּ שְׂרִיכֶם בְּמַעַל מֵהַתְּרַגְּנוּ בֵּי
 אֲס־טְבַחְתֶּם מוֹכִיחַ בְּשַׁעַר וּבֵא צַר בְּשַׁעַר מֵהַתְּשִׁיחוּ בֵּי

מקורות ומקבילות

אוי' ת, ית. על דגן ותירוש תתגזרו. ע"פ הוש' ז, יד. וכפרה
 סוררה סרו. ע"פ הוש' ד, טז; פדר"ך פי' ד, ס"ג, ד"ה ד"א
 פרה; תד"ר (איש שלום), פ"ג, ד"ה וירקודם כמו עגל.
 תסורו צי. ע"פ ישע' ל, יא; הוש' ז, יד. סרתם מן הדרך. ע"פ
 דב' ט, טז; לא, כט; מלא' ג, ה; ג, ז; ילקו"ש תי, רמז תתנו,
 ד"ה וסרתם מן הדרך. והנחתי בלבבכם מר. ע"פ ויק' כו, לו;
 ספרא בחוקותי, פ"ג, פ"ו, אות ג; ילקו"ש תי, רמז תרעה,
 ד"ה ואתכם אזרה. נאלו קדוש ישראל וכו'. ע"פ ישע' א, ד;
 ה, כד; איכ"ר פתיח, ס"ג, כד; מדה"ג פ"ג מלרע, ס"ג י. והשיב
 ימין אחור. ע"פ איכ' ג, ג; מכד"י בשלה, מס' דשירה, פ"ה ה;
 איכ"ר פתיח, ס"ג, כד; מדה"ה מ"ז קלו, ס"ה. מה תתחרו
 צי. ע"פ ירמ' יב, ה. אס מנאנס ארבע עד אנה. ע"פ מדה"ה
 מ"ז יג, א; ילקו"ש תה, רמז תרנט, ד"ה למגלה מחמור.
 מה תדברו צי. ע"פ חבק' ג, א; מלא' ג, יג. לכן אמוץ. ע"פ
 מ"ב יט, ג; ישע' א, א. ראו צבלי סוטה, דף י ע"ב. נסרתם
 צמגרה. ע"פ צבלי יצמות, דף מט ע"ב, 'אתיה לאחרא ונסרוה';
 ילקו"ש תי, רמז סס. ודמו נדרש. ע"פ צ"ר מ"ג, כב. צעזרה.
 ע"פ ישע' יג, ט. תהתלו צי. ע"פ אוי' יג, ט. כהן ונציא.
 ע"פ איכ' ג, כ; צבלי יומא, דף לח ע"ב. ראו ויק"ר פ"ג י,
 ס"ג ג. נשנת וכפורה. ע"פ ירושלמי תענית, פ"ד, ה"ה [דף כה
 ע"א]; מד"ז איכ' (צ"ב), פ"ה א, ס"ג ט; ילקו"ש איכ', רמז
 תתירי. ודמו מוכיח. ע"פ ירושלמי תענית, פ"ד, ה"ה [דף כה ע"א];
 אתכם אוכיח. ע"פ ירושלמי תענית, פ"ד, ה"ה [דף כה ע"א], 'הקצ"ה רולה לתצונו דמו מדינו'. ישובו ללא על. ע"פ הוש' ז,
 טז. ונפלו שריכם. ע"פ ש"ב ג, לה. תרגנו. ע"פ דב' א, כו. טעחתם. ע"פ מ"א יט, י; נחמ' ט, כו. מוכיח בשער. ע"פ
 ישע' כט, כא; עמו' ה, י. ובא צר בשער. ע"פ דב' כה, נב; איכ' ד, יב; איכ"ר פתיח, ס"ג ל.

ח"ג והערות

זמה תפשונו]. סָרְרוּ מֵהַתְּסוּרוּ בֵּי. באתר האקדמיה:
 יתסוררו מה תענו ביי. אֲס־סְרָתֶם. באתר האקדמיה:
 יאם סרו מהר. וְהִבְאֵתִי בְּלִבְכֶם. באתר האקדמיה:
 זיהובא בלזבס. מֵהַתְּגַזְרוּ. באתר האקדמיה: זמה
 תסורוי. קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל וְנִזְוְרוּ. באתר האקדמיה
 ובישע' שלפנינו: אֶתְקַדֹּשׁ יִשְׂרָאֵל וְנִזְוְרוּ. וְהִשִּׁיב יָמִין.
 באתר האקדמיה: זימינו השיב. מֵהַתְּתַחֲרוּ. באתר
 האקדמיה: זמה תנאצוי. וְנִגְמַלְתֶּם אַרְבַּע. באתר
 האקדמיה: זינגמלתם בארבע. מֵהַתְּדַבְּרוּ. באתר
 האקדמיה: זמה תמאנוי. נְסָרְתֶם בְּמַגְרָה. באתר
 האקדמיה: זרו במגרה. מֵהַתְּתַחֲלוּ. באתר
 האקדמיה: זמה תלינוי. וְנִבְיָא נִסְקַל. באתר האקדמיה:
 זינביא ודיין ומוכיח נסקל. וְדָמוּ מוֹכִיחַ וכו' מֵהַתְּעִנוּ
 בֵּי. באתר האקדמיה: זדמו הוכיח מה תכפרו ביי. לְלֵא
 עַל־העיין קמוצה, ראו רש"י ורד"ק הוש' ז, טז. בנוב"ר:
 ללא על. שְׂרִיכֶם בְּמַעַל. באתר האקדמיה: זבחרב
 שריהם ממעל. מֵהַתְּרַגְּנוּ. באתר האקדמיה: זמה
 תיגעו. מוֹכִיחַ בְּשַׁעַר וּבֵא. באתר האקדמיה: זבשער.
 מוכיח ובאי. וּבֵא צַר. כ"ה במח' רמ"ז ובולוויא. במח'
 שד"ל: זיבא צרי. בכ"ז: זיבא שרי. בְּשַׁעַר מֵהַתְּשִׁיחוּ

אִם-חִזְקוּ עָלַי דְּבָרֵיכֶם. מִה־גְּדַבְּרָנוּ רְגַנְתֶּם כְּלָכֶם. מִה־תַּחֲשָׁבוּ
בִּי: אִם-זָכְרוֹן הוּשֵׁם אַחַר הַדָּלַת בְּהִשְׁחָתְתֶם. וְנִלְכַד
בְּשַׁחֲתוֹתֶם. מִה־תִּפְנוּ לָלוֹן בִּי:

אִם-וְתִיק עֲנִיתוֹתַי הַשְּׁלַכְתֶּם לְבוֹר. וְנִצַּמְתֶּם בְּבוֹר. מִה־תִּכְבְּדוּ
בִּי: אִם-הִקְנִיאוֹנִי בְּלֹא אֵל. וְאֲנִי אֶקְנִיאֶם בְּלֹא עֵם וּמְרַגְזֵי
אֵל. מִה־תִּכְעִיסוּ בִּי:

אִם-דָּם נִמְלְאָה יְרוּשָׁלַיִם פֶּה לְפִה. וַיֵּאכְלוּ אֶת-יִשְׂרָאֵל
בְּכַל-פִּה. מִה־תִּגְדוּ בִּי: אִם-גָּמְלִיתִי שׁוֹלְמֵי רָע. וְהוֹמַר
טוֹב בְּרָע. מִה־תֵּאֵלוּ בִּי:

אִם-בְּקִשְׁתִּי לֹלֵא בְקִשׁוֹנֵי. נְדַרְשֵׁתִי לֹלֵא דְרִשׁוֹנֵי. מִה־תִּשְׁיבוּ
בִּי: אִם-אִמְרַתִּי הִגְנִי הִגְנִי. קָרָאתִיו וְלֹא עֲנִנִי. מִה־כְּלָכֶם

ח"ג והערות

בי. באתר האקדמיה: 'בכל שער מה תטפלו בי. מה־גְּדַבְּרָנוּ. במח' רמז' תיבת 'מה' חסרה. באתר האקדמיה: זמה־גְּדַבְּרָנוּ, בו"ו. רְגַנְתֶּם כְּלָכֶם. באתר האקדמיה: אמרתם, ללא תיבת 'כְּלָכֶם'. מִה־תַּחֲשָׁבוּ. כ"ה במח' בולוניה ושר"ל. בכ"י: מִה־תַּחֲשָׁבוּ וכעין זה במח' רמז'. זכרון הושם. בכ"י: זכרון אותם הושם. אחר הַדָּלַת בְּהִשְׁחָתְתֶם. באתר האקדמיה: אחר דלתם; וללא תיבת בְּהִשְׁחָתְתֶם. מִה־תִּפְנוּ לָלוֹן בִּי. באתר האקדמיה: זמה־תִּירוּ בִּי. עֲנִיתוֹתַי וכו' תִּכְבְּדוּ בִּי. באתר האקדמיה: עֲנִיתוֹת הוּשַׁלְךְ לְבוֹר וצומת תם בבור מה תועילו בו?ו. הִקְנִיאוֹנִי בְּלֹא אֵל. באתר האקדמיה: ים קנאוני בלא אל בפשעים. בלא עם. כ"ה במח' בולוניה ושר"ל וכן נראה נכון. במח' רמז': 'בלא עם'. וּמְרַגְזֵי אֵל מִה־תִּכְעִיסוּ בִּי. באתר האקדמיה: זמה תהתלו בִּי. דָם נִמְלְאָה יְרוּשָׁלַיִם. באתר האקדמיה: ידם נמלא, וללא תיבת 'ירוּשָׁלַיִם', ע"פ יחז' ט, ט. פֶּה לְפִה. כ"ה במח' בולוניה וכן נראה נכון. במח' רמז': זפה לְפִה. במח' שר"ל: זפה לְפִה. מִה־תִּגְדוּ. באתר האקדמיה: זמה תדבר. וְהוֹמַר טוֹב, בכ"י: זְהוֹסֵר וְהוֹמַר טוֹב. מִה־תֵּאֵלוּ. בכ"י: זמה־תֵּעִלוּ. באתר האקדמיה: זמה תנעלו. לֹלֵא דְרִשׁוֹנֵי מִה־תִּשְׁיבוּ. באתר האקדמיה: ללא שאלוני מה תבושו. הִגְנִי הִגְנִי. באתר האקדמיה: ללא זְהִגְנִי השני. ולא עֲנִנִי. כ"ה בש"ש שלפנינו. בנוב"ר: ולא עֲנִנִי.

מקורות ומקבילות

חזקו עלי וכו' נדברנו רגנתם. ע"פ מלא' ג, יג. מה תחשבו בי. ע"פ נחו' א, ט. זכרון הושם אחר הדלת. ע"פ ישע' מ, ח; איכ"ר פתוח, ס' כב. נהשחתם. ע"פ דב' לא, כט; שופ' ב, יט. וולכד נשחיתתם. ע"פ איכ' ד, כ. ותיק ענתי - ירמיהו הנביא. ע"פ ירמ' א, א. השלכתם לצור. ע"פ ירמ' לא, יח; איכ' ג, נד; פסר"ב פ"ו כו, ד"ה ירמיה היה אחד מג'. ונלמתם לצור. ע"פ איכ' ג, נג; צמדב"ר פ"ו י, ב. הקניאוני בלא אל וכו' בלא עם. ע"פ דב' לב, כא; ספרי דב', פ"ו האזינו, פ"ו שכ, ד"ה ואני אקניאם. וּמְרַגְזֵי אֵל. ע"פ אוי' יב, ו. מה תכעיסו בי. ע"פ ירמ' כה, ו; סנ"ר פ"ו כו, ז' מכעיסון לפני הקב"ה; צ"ר פ"ו ט, ס' ה, ע"פ מלא' ב, ח. דָם נִמְלְאָה יְרוּשָׁלַיִם פֶּה לְפִה. ע"פ מ"ב כה, טז; כד, ד; ישע' ד, ז; מו"כ ג, י; תה' עט, ג. וַיֵּאכְלוּ אֶת יִשְׂרָאֵל כָּל פֶּה. ישע' ט, יא; איכ"ר פ"ו א, ס' מ; פדר"ך פ"ו טז, ס' יא. מה תגדו. ע"פ ירמ' כב, ו. אִם גִּמְלַתִּי שׁוֹלְמֵי רָע תִּהְיֶה. וְהוֹמַר טוֹב בְּרָע. ע"פ ויק' כו, י; ישע' ה, כ; צבלי סוטה, דף מא ע"ב. ללא נקשוני נדרשתי וכו'. ע"פ ישע' סה, א; מדה"ה מז' ו, ס' ב. מה תשיבו בי. ע"פ אוי' טו, יג"ד. אמרתי הנני הנני. ישע' סה, א; ילקו"ש תה', רמז תשפ. קראתיו ולא ענני. שה"ש ה, ו. ע"פ תה' כב, ג; מדה"ה מז' כב, ס' ו. כלכס נגדתם בי. ע"פ ירמ' ג, כ; צבלי סנהדרין, דף פב ע"א; מדה"ה פ"ו משפטים, ס' ו.

מִה־כְּלָכֶם בְּגִדְתֶם בִּי. באתר האקדמיה: זמה

בְּגִדְתֶם בַּיּוֹם אִם־יִהְיֶה בְּמִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כִּהְיֶן וְנָבִיא תְּמֹרוּ אֲשַׁלַּח לָכֶם אֶת־אֱלֹהֵי הַנְּבִיא:

**אָז בַּחֲטָאֵינוּ חָרַב מִקְדָּשׁ וּבַעֲוֹנוֹתֵינוּ נִשְׂרַף הַיְכָל:
בְּעִיר שְׁחָבְרָה־לָהּ קִשְׂרָה מִסְפָּד וּצְבָא הַשָּׁמַיִם נִשְׂאוּ קִינָה:
גַּם בָּכוּ בְּמִרְהָ שְׁבִטֵי יַעֲקֹב וְאִף מְזֹלוֹת יִזְלוּ דְמָעָה:
דְּגִלֵי יִשְׂרָוֶן חָפוּ רֵאשִׁים וּכְסִיל קָדְרוּ פְּנֵיהֶם:
הַעֲתִירוּ אָבוֹת וְאֵל כָּלֵא שׁוֹמְעֵי זַעֲקוֹ בָּנִים וְלֹא־עֲנִים:**

מקורות ומקבילות

אם יהרג במקדש ה' איכ"ב, כ; צבלי יומא, דף לח ע"ב; מדת"ג (וורשא), פה' ויקרא, סי' ו. אשלח לכם את אליהו הנביא. ע"פ מלא' ג, כג; דצ"ר פ"ו, ו, סי' ז; מדת"ג פ"ו משפטים, סי' יב. אליהו. ראו רש"י ויק' כו, מצ. אז. ראו קינות לצ"א, סי' ה. נחטאנו חרב מקדש. ע"פ ויק' כו, יחדיט; צבלי שבת, דף לג ע"א; צ"ר פ"ו מצ, סוף סי' ג. ונעונונונו. ע"פ פ"ו ט, רז; אה"מ, הלפ"ח ביח"א דצ"ס, עמ' 38, 'ועשיו שגמנו עונותינו' וכו'. ראו ישע' נט, ב. נשרף היכל. ע"פ צבלי גיטין, דף נו ע"א; תענית, דף כט ע"א. נעיר שחונרה לה. ע"פ תה' קכב, ג; צבלי תענית, דף ה ע"א, ורש"י ד"ה ירושלים הצנויה. קשרה מספד ולצ"ל. ע"פ איכ"ר פתוח, סי' כד, 'קושרין מספד צענין הזה' וכו'. ראו פד"ך נספח' ה, 'קשרו שם מספד גדול'. ולצ"ל השמים. ע"פ נחמ' ט, ו. נשאו קינה. ע"פ עמו"ה, א. ככו נמרה. ע"פ ש"א א, י; ירמ' כב, י; ג, ד; איכ"ר א, ב. שצטי יעקב. ע"פ ישע' מט, ו. ואף מזלות. ע"פ מדת"ג פ"ו בראשית, סי' יב, 'המזלות וכו' אף הם לוקין עמהם'. יזלו דמעא. ע"פ ירמ' ט, ח; איכ"ר (צובר), פ"ו א, סי' א, 'ומצכה ככזים ומזלות עמה'. דגלי. ע"פ צ"א, יב; ב, ב; צמד"ר פ"ו צ, סי' ג; מדת"ג פ"ו צמד"ר, סי' י. ישרון. ע"פ דצ"ל, טו. אחד מע' שמות שנקראו ישראל. מד"ז שה"ש (צובר), פ"ו א, סי' א. חפו ראשם. ע"פ ירמ' יד, ג; משנ' סוטה פ"ט, מט"ו. כימה וכסיל. ע"פ עמו"ה, ה; או"י ט, ט. קדרו פניהם. ע"פ ירמ' ד, כה; יוא' ב, י; ד, טו. העתירו אבות. ע"פ איכ"ר (צובר), פתוח, סי' כד, 'לך וקרא לאברהם ליחנק וליעקב ומשה מקציהם' וכו'. זעקו בניס וכו'. ע"פ ירמ' יא, יא; חצק' א, ב; איכ"ר ג, ה. ולא ענס. ע"פ ש"צ כב, מצ; ישע' א, טו.

ח"ג והערות

תאיצו ללין ביי. במקדש אדני. ראו לעיל הערה על סלסלה זורוח הקודש, ד"ה 'במקדש אדני. אשלה לָכֶם. באתר האקדמיה: 'ישלח, וללא תיבת לָכֶם. את־אֱלֹהֵי. כ"ה במלא' שלפנינו, במח' רמ"ו, בולויא וכ"י. במח' רס"דרס"ה, שד"ל ואתר האקדמיה: 'את אֱלֹהֵי. אז בחטאינו חרב. קינה מוסדת ע"ס א"ב, שם מחבר לא ידוע. נמצאת גם במנהגי אשכנז וספרדים; עה"ב ח"ג, דף 283; מחו"ו, מהדו"ר אריה גולד, עמ' תרכב; כ"י 182; מח' נירנברג, דף 219; גולד, דף כט, סי' ו; בית אב, דף פח ע"ב; במח' תתת"ס רפ"ד, דף רל, ב-רלא. באתר האקדמיה: רומה קונטנוה 69, 'קינה שהביא ר' ורחיה, וראו שם שבאו כ"י שונים לחלקי הפיוט. במחוי"ו, עה"ב, מח' נירנברג ובנוסחי אשכנז נוסף בהקדמה לקינה זו: 'עד אָנָה בְּקִינָה צִיּוֹן וּמִסְפַּד בִּירוּשָׁלַיִם. תְּרַחֵם צִיּוֹן וְתִבְנֶנָה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם. חָרַב מִקְדָּשׁ. כְּכִי מְנוּקָד יִחָרַב בְּמִשְׁקַל פְּעֵל, עַל דְּרַךְ הַתּוֹאֵר חָרַב. בְּעִיר. כ"ה בנוב"ר, בית אב ומקצת אשכנז. במח' נירנברג, מחו"ו, עה"ב ושאר אשכנז: גָּבְרָךְ. שְׁחָבְרָה־לָהּ. כ"ה בנוב"ר, עה"ב, אתר האקדמיה, מקצת אשכנז ובית אב. במח' נירנברג, מחו"ו ושאר אשכנז: חָבְרָה־לָהּ, ללא שייך. קִשְׂרָה. בבית אב: קִשְׂרוֹ. במחוי"ו נוסף: 'קשרה־לָהּ. נשאו קינה. במח' נירנברג, מחו"ו, ומקצת אשכנז, ציון כאן ובסוף כל שתי שורות לחזור על 'עד אָנָה וכו' חומות יְרוּשָׁלַיִם, הנמצא אצלם בהקדמה לקינה, ראו לעיל סוף ד"ה 'או בחטאינו חרב'. בכ"ה בְּמִרְהָ. כ"ה בנוב"ר, אתר האקדמיה ומקצת אשכנז. במח' נירנברג ושאר אשכנז: 'בכו בְּמִרְהָ'. במחוי"ו, בית אב ומקצת כ"י: 'בכו בְּמִרְהָ, לשון צער, רש"י ורי"ד איכ"ר א, ו. מזלות יזלו. במח' נירנברג: 'מזלות נזלו'. דְּמָעָה. במחוי"ו נוסף: 'במח' נירנברג, מחו"ו, שאר אשכנז וגולד: 'כִּימָה וכסיל'. זַעֲקוֹ בָּנִים. במחוי"ו, גולד, ראש"ך, קד"ן, אשכנז ובית אב: 'זעקו בניס. ולא־עֲנִים. כ"ה בנוב"ר ובאתר האקדמיה. במח' נירנברג, מחו"ו, אשכנז, גולד; ובית אב: 'זלא־עֲנִים אָב'.

וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּמִרְהָּ • רֹעֵה נְאֻמָּן לֹא הָטָה אֶזְנוֹ •
 זָרַע קָדָשׁ לָבְשׁוּ שְׂקִים • וַיֵּצֵא הַשָּׁמַיִם שֶׁק הוֹשֵׁת בְּסוֹתָם •
 חֲשֹׁךְ הַשָּׁמַיִם וַיִּרְחַח קִדְרֵה • וְכוֹכְבִים אָסְפוּ נְגָהֵם •
 טָלָה רֵאשׁוֹן בּוֹכָה בְּמַר נִפְשׁ • עַל־כֵּי כְּבִשְׂיו לַטֶּבַח הוֹבְלוּ •
 יִלְלָה הַשָּׁמַיִעַ שׁוֹר בְּמִרוֹמִים • עַל־כֵּן בְּכוֹר שׁוֹר שָׁחוּ קַרְנָיו •
 כּוֹכַב תְּאוֹמִים חָלָה מִכְּעַס • כִּי־דַם אַחִים נִשְׁפָּךְ כַּמַּיִם •
 לְאַרְצָן בְּקֶשׁ לְנַפְל סְרִטָן • כִּי־הִתְעַלְפוּ צַחֵי צִמָּא •
 מְרוֹס נִרְעַשׁ מִקּוֹל אַרְיָה • כִּי־שִׁאֲגָתָנוּ עֲלֵתָה לְמְרוֹס •

מקורות ומקבילות

וקול התור נשמע. ע"פ שה"ש 3, יב; שה"ר פ"ר 3, ס"ו יב, 'קול
 תיור טב נשמע בחרלנו זה משה'. נשמע נמרה. ע"פ איכ"ר
 פתיח, ס"ו כד, 'כן עמדם עמוד ורחה לאךך שזלעוס אויבים
 וכו', פתח משה. רועה נאמן - הקב"ה. ע"פ איכ"ר פתיח,
 ס"ו כד, 'רשיח מהימנא'; ולקו"ש איכ", סוף רמז תקנ"ו. זרע
 קודש. ע"פ ישע"י ו, יג; עזר' ט, 3. לבשו שקים. ע"פ ירמ'י
 ד, ה; יחז"ל, יח; איכ"ר 3, י. השמים שק הושת כסותם. ע"פ
 ישע"י ג, ג; צבלי ברכות, דף נט ע"א; אה"מ, אסתח, עמ' 58.
 חשך השמש. ע"פ ישע"י ו, י. וירח קדר וכו' נגסה. ע"פ ויל'י
 3, י. טלה ראשון. ע"פ צבלי ברכות, דף לב ע"ב, 'ויצ' מזלות
 צרחתו צרקיע' וכו'; מל"ג פ"ר ג, יז. כוכב צמר נפש.
 ע"פ ש"א ח, י. לטעה הוצלו. ע"פ ישע"י ג, ז. יללה השמייע
 ע"פ פ"א ח, י; ולקו"ש תה', רמז תרעט, 'צלה קול צביו ויללה'.
 שור במרומים. ע"פ מד"י שה"ש (צוצה), פ"ר א' ש"א, 'אצל
 צמרוס השור והארי שניהם צמרכצה'. צמור שור. ע"פ דב'
 לג, ח. שחו. ע"פ ישע"י 3, ט; מש' יד, יט. שחו קרינו. ע"פ
 איכ"ר 3, ג; איכ"ר פ"ר 3, ס"ו ה; מד"ש פ"ר ה, ס"ו ח. דס
 אחים משך כמים. ע"פ פ"א ח, י; תה' עט, ג. כי התעלפו
 לחי למא. ע"פ עמו' ה, יג. לחי. ע"פ יחז"ל כד, ז. מרוס
 נרעש. ע"פ ויל' 3, י. מקול אריה. ע"פ ירמ'י יב, ה; או'
 ד, י. שאגתנו. ע"פ תה' כ3, כ; איכ"ר ג, ח. עלתה למרוס.
 ע"פ ישע"י נח, ד; אה"מ, משה, עמ' 381, 'עד שעלה צביתס
 לשמי מרוס'.

ח"ג והערות

וקול התור. בבית אב וניא במח' שד"ל: 'וקול התורה'.
 נשמע במרה. במח' נירנברג, עה"ב, קד"ץ, אשכנז
 וגולד'י: נשמע בפרוס. במחוי': 'צעקה במרה'. באתר
 האקדמיה: 'זועק במרה'. בבית אב: 'זועק במרה'. רועה
 נאמן. כ"ה בנוב"ר, ראש"ך ובאתר האקדמיה, ללא ו'.
 במח' נירנברג, מחוי', אשכנז, גולד'י ובית אב: 'רועה
 נאמן'. לָבְשׁוּ שְׂקִים. בקצת כ"י ובבית אב: 'יחגרו
 שקים'. השמים. בקצת כ"י נוסף: 'השמים גם הם',
 וכ"ה במקצת אשכנז וקד"ץ. במח' נירנברג וקצת כ"י:
 'השמים אף הם'. שק הושת. כ"ה בנוב"ר, אתר
 האקדמיה ובית אב. במח' נירנברג, ראש"ך, קד"ץ, מחוי',
 אשכנז וגולד'י: 'שק הויש'. כסותם. בבית אב: 'כסותה';
 וירח קדר. באתר האקדמיה: 'זהירח', וללא תיבת קדר'.
 וכוכבים אספו. כ"ה בנוב"ר, מחוי', אתר האקדמיה
 ובית אב. במח' נירנברג, אשכנז וגולד'י: 'וכוכבים ומזלות'
 אספו. בוכה במר. במח' נירנברג, מחוי', אשכנז,
 גולד'י וכ"י אחר באתר האקדמיה: 'צכה במר'. באתר
 האקדמיה ובבית אב: 'זועק במר'. לטבח הובלו.
 כ"ה בנוב"ר, אשכנז, אתר האקדמיה ובית אב. בכ"י,
 מח' נירנברג, מחוי', ראש"ך וכ"י אחר באתר האקדמיה:
 'לטבח ויבדלו'. שור במרומים. כ"ה בנוב"ר, מח'
 נירנברג ואתר האקדמיה. בכ"י: 'שור מפרומים'. במחוי':
 'שור במרוים', או: 'שור כמרוים'. בקד"ץ: 'שור
 בפרוס'. על-כן בכור שור שחו קרניו. כ"ה בנוב"ר,

אתר האקדמיה ובית אב. במח' נירנברג, מחוי', ראש"ך, קד"ץ, אשכנז, גולד'י וכ"י אחר באתר האקדמיה: כי
 על-צאָרְנוּ נִרְדְּפֵנוּ כְּלָנוּ. כן בכור. באתר האקמיה, בחלק מאשכנז וניא בשד"ל: 'כי בכור'. חלה מבעס. כ"ה
 בנוב"ר, אתר האקדמיה ובית אב. במח' נירנברג, מחוי', עה"ב, קד"ץ, אשכנז, גולד'י וכ"י אחר באתר האקדמיה:
 'נראָה חלוק'. בעה"ב נוסף: 'נפנפ'. לנפל סרטן. באתר האקדמיה: 'לנפל שרטן'. כ"התעלפו. בקד"ץ: 'נתעלפו'.
 במח' נירנברג, אשכנז וכ"י אחר באתר האקדמיה: 'נתעלפנו'. באתר האקדמיה ובית אב: 'התעלפנו'. בראש"ך:
 'עלפו'. בעה"ב: 'עִיפָה נִפְשֵׁנוּ'. צחי צמא. בבית אב: 'צחה צמא'. במח' נירנברג, מחוי', עה"ב, ראש"ך, קד"ץ,
 אשכנז, גולד'י וכ"י אחר באתר האקדמיה: 'מפני צמא'. באתר האקדמיה: 'צחה צמא'. מרוס נרעש. כ"ה בנוב"ר,
 אתר האקדמיה ובית אב. במח' נירנברג, מחוי', אשכנז וגולד'י: 'מרוס נבעת'. עלתה למרוס. כ"ה בנוב"ר, מחוי',

נְהַרְגוּ בְּתוֹלוֹת גְּסֵי־בַחוּרִים • עַל־כֵּן בְּתוֹלָה קָדְרוּ פְּגִיָּה:
 סָבַב מְאֻזְגִים וּבִקֵּשׁ תַּחֲנָה • כִּי־נִכְרַע לָנוּ כַּף מֹת מַחִיִּים:
 עֲקָרְב לְבָשָׁה פֶּחַד וּרְעָדָה • כִּי־בְעַקְרָבִים יִסְרוּנוּ צְרִינוּ:
 פְּגִי הֶקְשֶׁת נִהְפְּכוּ לְאַחֹר • כִּי־צוּר דָּרַךְ קִשְׁתּוֹ כְּאוֹיֵב:
 צָרַח דָּלִי כִי־צָפוּ מַיִם עַל־רֵאשֵׁינוּ • וּמִבְּלִי דָלִי מָלֵא חֲכָנוּ יְבֵשׁ:
 קוֹל גְּדִי נִשְׁמַע לְהַפְסִיק קָרְבָּן • כִּי־גְדִי נִגְדָּע וּשְׁעִיר הַחֲטָאת:
 רָגַז וּפֶחַד מִזֹּל דָּגִים • כִּי־כַדְגִים נֶאֱחָזְנוּ בְּמִצּוֹדָה רָעָה:

מקורות ומקבילות

נהרגו בתולות גס בחורים. ע"פ דב' לז, כה; תה' עח, סג; איכ' ז, כא; איכ"ר פ"ג, ס' כא. ונקט תחינה. ע"פ מ"א ח, לה. כי נכרע... מות מחייס. ע"פ ירמ' ח, ג. פחד ורעדה. ע"פ ישע' לג, ה; חו' ד, יד. ראו פסו"ו (לקח טוב), איכ', פ"ג, ס' מח. כי בעקרבנים יסרונו. ע"פ מ"א יב, יא. לריטו. ע"פ ישע' סג, יח. הקשת. ע"פ הוש' א, ה. נהפכו לאחור. ע"פ יחז' ז, ח. דרך קשתו כאויב. איכ' ז, ד. לרת. ע"פ לפ' א, יד. אפו מים על ראשו. ע"פ איכ' ג, נד; צר' רצהי עמ' 175. ומנלי דלי מלל. ראו לה"מ, טולס קטן, עמ' 406. דלי פעמים מלא ופעמים' וכו'. חכנו יבש. ע"פ תה' כב, טז; קלו, ו. להפסיק קרבן. ע"פ ישע' א, יא. נגדע. ע"פ עמו' ג, יד. רגז ופחד. ע"פ דב' כח, סה"ס; ירמ' לג, ט. מזל דגים - סימן לריצוי. ע"פ צר' מח, טז וש"י. ראו צנלי ברכות, דף כ, סוף ע"א. כדגים נלחזנו במלודם רעה. ע"פ קה' ט, יב; קה"ר פ"ג, ט, ס' יב; לה"מ, אסתר, עמ' 53.

ח"ג והערות

אתר האקדמיה ובית אב. במח' נירנברג, אשכנז וגולד' ילא עלתה למרוס. גס־בחורים. במח' נירנברג, גולד' ואתר האקדמיה: זנס־בחורים. על־כֵּן בתולה. כ"ה בנוב"ר, מחו"ו, בית אב וכן נראה מראש"ך. במח' נירנברג, אשכנז וגולד': יכי על כן בתולה. באתר האקדמיה: יעל כי בתולה. קָדְרוּ פְּגִיָּה. כ"ה בנוב"ר, גולד', אתר האקדמיה ובית אב. במח' נירנברג, מחו"ו, ראש"ך ואשכנז: קָדְרָה פְּגִיָּה, לשון יחיד. כִּי־נִכְרַע לָנוּ כַּף מֹת. כ"ה בנוב"ר, מע"צ, אתר האקדמיה ובית אב. באתר האקדמיה ללא תיבת 'כף'. במח' נירנברג, מחו"ו, ראש"ך ואשכנז: כִּי־נִכְבַּחַר לָמוּ מוֹת. בקד"ץ וגולד': כִּי־נִכְבַּחַר לָנוּ מוֹת. בעה"ב: יכי נִכְבַּחַרְנוּ למוֹת. עֲקָרְב. כ"ה במח' רמ"ז ובולוויא. באשכנז, גולד' ומח' האקדמיה. במח' נירנברג, מחו"ו, ראש"ך, קד"ץ, אשכנז, גולד' ובית אב: לְבָשָׁה פֶּחַד וּרְעָדָה. באתר האקדמיה:

רעד ופחד. בְּעַקְרָבִים יִסְרוּנוּ צְרִינוּ. כ"ה בנוב"ר, אתר האקדמיה ובית אב. במח' נירנברג, מחו"ו, עה"ב, אשכנז וגולד': בְּחַרְב וּבְרָעַב שְׁפָטְנוּ צְרִינוּ. בקד"ץ נראה שאין בנוסחו תיבת 'בְּחַרְב'. פְּגִי הֶקְשֶׁת וכו' קִשְׁתּוֹ כְּאוֹיֵב. כן נוסח בית זה בנוב"ר, אתר האקדמיה ובית אב. במח' נירנברג, מחו"ו, ראש"ך, קד"ץ, אשכנז, גולד' וכ"י אחר באתר האקדמיה: "פְּלִגְיָמִים הוֹרִידוּ דָמָעָה קְנִתָל (במח' נירנברג, מע"צ וכ"י אחר באתר האקדמיה: 'פְּבִבּוֹל). כִּי אוֹת בְּקִשְׁתָּ לֹא (במח"ו תיבת 'לֹא' חסרה) נִתְּנָה לָנוּ (במח' נירנברג: 'לָמוּ)". צָרַח דָּלִי וכו' וּמִבְּלִי דָלִי. כן נוסח בית זה בנוב"ר ובאתר האקדמיה. במח' נירנברג, אשכנז וכ"י אחר באתר האקדמיה: צָפוּ מַיִם עַל־רֵאשֵׁינוּ וּבְדָלִי. דָּלִי מָלֵא. במח"ו: זְבִדְלִי מָלֵא מַיִם. קוֹל גְּדִי. כ"ה במח' בולוויא ושד"ל. במח' רמ"ז: קוֹל דָּלִי, ברמ"ז נמחק ותוקן בכ"י גְּדִי. קוֹל גְּדִי וכו' וּשְׁעִיר הַחֲטָאת. כן נוסח בית זה בנוב"ר ובאתר האקדמיה. במח' נירנברג, מחו"ו, קד"ץ, מע"צ, אשכנז וכ"י אחר באתר האקדמיה: "קָרְבָּנוּ קָרְבָּן וְלֹא (כ"י אחר באתר האקדמיה: 'לֹא) נִתְּמָקָל. וְגָדִי פֶסֶק שְׁעִיר חֲטָאתָנוּ (במח' נירנברג, קד"ץ ומע"צ: 'חֲטָאוֹתֵינוּ)". לְהַפְסִיק. כ"ה בנוב"ר ובאתר האקדמיה. בבית אב וני"א במח' שד"ל: יְבִילָהּ כִּי אָפְסִי. גְדִי נִגְדָּע. בכ"י: גְדִי נִגְרָע. וּשְׁעִיר הַחֲטָאת. בבית אב: זִשְׁעִיר חֲטָאת. רָגַז וּפֶחַד וכו' בְּמִצּוֹדָה רָעָה. כן נוסח בית זה בנוב"ר, אתר האקדמיה ובית אב. במח' נירנברג, אשכנז, גולד' וכ"י אחר באתר האקדמיה: "רְחֻמְנִית בְּשָׁלוּ יְלִדִיקוּ. וּמִזֹּל דָּגִים הַעֲלִים עֵינָיו (במע"צ: 'עֵינוּ)". בְּמִצּוֹדָה רָעָה. כ"ה בקה' שלפנינו ובמח' בולוויא. וכתב בעל המגיש: 'בס"ס כ"י מדוייקים ובדפוסים ישנים בחולם וכ"כ רד"ק בשורש צוד'. במח' רמ"ז ושד"ל: 'בְּמִצּוֹדָה רָעָה'.

שְׂכַחְנוּ מוֹעֵד וְשַׁבַּת בְּטָלְנוּ • שְׂדֵי מִסְרָנוּ בְּיַד צָר וְטָלְטְלְנוּ:
 תְּמַהֵר גְּאֵלָה תַחֲיֵשׁ יְשׁוּעָה • תֹאמֶר לִירוּשָׁלַיִם שְׁבַתִי
 אֵלַיָּה בְּרַחֲמַיִם:

לפי מנהג ק"ק רומה עוברים לעמ' 156 'אש תוקד בקרבני'.

הַדְרַת מַלְכוּתְךָ תִגְלָה אֵל עֲלִינוּ • וְתַמְלֵךְ עֲלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד •
 אַתָּה תִקּוּם תִרְחַס צִיּוֹן • כִּי־עַת לְחַנּוּנָה כִּי־בָא מוֹעֵד:

בַּת־צִיּוֹן שְׁמַעְתִּי
 אֶהְיֶה עַל־כּוֹס שְׁתִיתִי
 אֵלַי עֲדִינָה לְשִׁכְנָה
 מְקוֹנֶנֶת אֲמַרְיָה •
 וּמְצִיתִי שְׁמַרְיָה •
 אֲשֶׁר חָשְׁכוּ מְאוּרִיָּה •

ח"ג והערות

שְׂכַחְנוּ מוֹעֵד וכו' וְטָלְטְלְנוּ. כן נוסח בית זה בנוב"ר ובאתר האקדמיה. במח' נירנברג, אשכנז וכ"י אחר באתר האקדמיה: "שְׂכַחְנוּ (במח' נירנברג: "שְׂכַחְנוּ) שְׁבַת בְּלִבּוֹת שׁוֹבְבִים. שְׂדֵי שְׂכַח בְּלִי־צִדְקוֹתֵינוּ". עַד הַאֲת שִׁינן בֵּית אב שׁוּזָה רֹבּוּ לְנוֹבֵר, מִכָּאן שׁוּנָה. תְּמַהֵר גְּאֵלָה וכו' אֵלַיָּה בְּרַחֲמַיִם. כן נוסח בית זה בנוב"ר ובאתר האקדמיה. במח' נירנברג, אשכנז וכ"י אחר באתר האקדמיה: "תִּקּוּם צִיּוֹן קִנְיָה גְדוּלָה. וְתֹאֵר לְרַבְתִּי עִם מְאוּר נְגִהָה (במח' נירנברג וכ"י אחר באתר האקדמיה: "נְזִיחָה"). תֹאמֶר לִירוּשָׁלַיִם. בכ"י: יְתֹאמֶר לִירוּשָׁלַיִם. הַדְרַת מַלְכוּתְךָ וכו' כִּי־בָא מוֹעֵד. במח' רמ"ז ובולוניה שתי שורות אלו מחוברות לסוף הקינה, אבל במח' שד"ל נפרדו ממנה וכנראה הם תוספת. בַּת־צִיּוֹן שְׁמַעְתִּי. קינה מאת ר' יהודה הלוי הנהוגה גם בקהילות הספרדים והתימנים. לנוסח הקינה, ראו: 'שירי הקדש לרבי יהודה הלוי על פי כתבי יד ודפוסים' מהד' דב ירדן, ירושלים, תשמ"ו, כרך ד, עמ' 1058-1056. כאן הקינה נדפסה לפי המסורת האיטלקית וצוינו עיקרי ח"ג ביחס למהדורה של דב ירדן. הקינה נמצאת גם בבית אב, דף ק' ע"א; תכלאל ע"ח, דף עה ע"ב; מח' תתתי"ס רפ"ד, דף רלד-ב-רלה. שְׁמַעְתִּי מְקוֹנֶנֶת. אצל ירדן: 'שמעתי מְקַרְרַת, וכ"ה בנוסחאות הספרדים ובתכלאל ע"ח ולפי שד"ל, מכב"ר עמ' 55, זהו הנוסח הנכון. אֲמַרְיָה. במח' רמ"ז: אֲחַרְיָה. אֶהְיֶה עַל כ"ה כל פעם במקרא שלפנינו, במח' בולוניה ושד"ל. במח' רמ"ז ואצל ירדן: אֶהְיֶה עַל. עַל־כּוֹס. בנוסחאות הספרדים ותכלאל ע"ח: כִּי־כּוֹס.

מקורות ומקבילות

שְׂכַחְנוּ מוֹעֵד וְשַׁבַּת. ע"פ איכ" ב, ה; נחמ" יג, טו; איכ"ר פ"ר ב, ס"ו י. וְשַׁבַּת בְּטָלְנוּ. ע"פ ירמ" ה, ככ"ב; נחמ" יג, יח"ח. וְשַׁבַּת בְּטָלְנוּ שְׂדֵי מִסְרָנוּ. ע"פ נחמ" יג, יח"ח; צבלי שבת, דף קיט ע"ב, 'חרצה ירושלים וכו' שחללו בה את השבת', ע"פ יח"ו ככ, כו. מִסְרָנוּ בְּיַד צָר. ע"פ תה" עה, סא; צבלי תעניות, דף יח ע"ב, 'מסרנו הקצ"ה בידך' וכו'; שח"ר פ"ר ה, ס"ו י. וְטָלְטְלְנוּ. ע"פ ויק' כו, לו; ישעי' כב, יח; יח"ו יח, טז; ראו צבלי סנהדרין, דף כו ע"א, 'טלולת דגברא קשי מדלוחתא'. תְּמַהֵר גְּאֵלָה. ע"פ תה" סט, יח"ט; מדת"ג פ"ר בחוקותי, ס"ו ה; ילקוט"ש שה"ש, רמח תקופה, ד"ה דודי לי. תַחֲיֵשׁ יְשׁוּעָה. ע"פ ישעי' ס, כב; צבלי סנהדרין, דף נח ע"א, 'זכו אחישנהו'; אה"מ, דני', עמ' 102, 'להחיש להם גאולה פדות וישע'. תֹאמֶר לִירוּשָׁלַיִם. ע"פ ישעי' מד, כו. לִירוּשָׁלַיִם שְׁבַתִּי אֵלַיִם בְּרַחֲמַיִם. ע"פ זכ" א, טז; מדת"ה מ" טב, ס"ו א; אה"מ, ר' עקיבא, עמ' 413, ד"ה ה"א. הַדְרַת מַלְכוּתְךָ. ע"פ ישעי' ב, ה; לה, ב; תה" קמה, יח"ט; דני' יא, כ ונמ"ל. תִּגְלָה אֵל עֲלֵינוּ. ע"פ ישעי' ב, ה; מס"ו פ"ר יע, ה"ה; ילקוט"ש תו', רמח שז, ד"ה כי לא יראתי, 'מגלה כבודו' וכו'; אה"מ, וישע, תחילת עמ' 155. וְתַמְלֵךְ עֲלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד. ע"פ תה" י, טז; ש"א יב, יב; מדת"ג פ"ר וישלח, ס"ו ל, ע"פ זכ" יד, ט; ילקוט"ש מ"א, רמח ריד, ד"ה צהרו לכם. אַתָּה תִקּוּם תִרְחַס וכו'. תה" קב, יד; פס"ו (לקח טו), צמ' דף קא ע"ב, ד"ה טו"ב. בַּת־צִיּוֹן. ע"פ איכ"ר א, ו. בַּת צִיּוֹן שְׁמַעְתִּי מְקוֹנֶנֶת אֲמַרְיָה. ע"פ ירמ" ד, לא. מְקוֹנֶנֶת אֲמַרְיָה. ע"פ ישעי' כב, ד; מ"ש ב, טז. אֶהְיֶה עַל כּוֹס. ע"פ יח"ו ט, ה. כּוֹס שְׁתִיתִי וּמִלִּיתִי שְׁמַרְיָה. ע"פ תה" עה, ט. אֵלַי. ע"פ יח"ו א, ה. עֲדִינָה. ע"פ ישעי' מז, ה. חָשְׁכוּ מְאוּרִיָּה. ע"פ יח"ו לב, ה; איכ"ר ה, ה; ח"ו יח, יח.

בַּבְּתוּלָה חֲגֵרֵת־שֵׁק
 הַיְלִילִי יַעַר לְבָנוֹן
 שֵׁעַר צִיּוֹן יִסְפֹּד
 וְתִתְפַּלֵּשׁ הָעֲזוּרָה
 וְהִלְשָׁכָה תִּקְוֶנָה
 לְשֹׁכֵת בִּירָה תִּבְכֶּה
 וְגַם־קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים
 וְהַפְּרָכֶת תִּזְעַק
 כִּי־רָאֲתָה זָרִים
 וְהִמְחַתָּה תִּקְוֶנָה
 וְלֵב אֶהְרֶן נִקְרַע
 וְהַמְזִבַּח יִתְרַגַּז
 עַל־בַּעַל נְעוּרֶיהָ:
 אַרְיֹן אִשׁ אוֹכְלָהּ.
 כִּי־אֵלֵי עֲשָׂה בִי כָלָהּ.
 כִּי־שָׁבְתָה הָעֲבוּדָה.
 עַל כִּי־אָסְפוּ סְנֵה־רֵיהָ:
 אוֹי עַל־זֶרַע אֶהְרֶן.
 אוֹי עַל־גְּנִיזֹת אֶרְוֶן.
 אוֹי עַל־מְקוֹמֵי וְתָרוֹן.
 גָּלוּ סִתְרֶיהָ:
 אֵיךְ קָטְרַת סָמִים.
 עַל־אָפֶס אוּרִים וְתָמִים.
 עַל־עוֹלוֹת וּשְׁלָמִים.

מקורות ומקבילות

כַּתְּמוּלָה חֲגוּרַת שֵׁק וכו'. יו"א א, ח. הַיְלִילִי ע"פ ישע' יד, לא.
 יַעַר לְבָנוֹן ע"פ מ"א ז, ב; ישע' י, לד. אַרְיֹן ע"פ ישע'
 טו, ט. אִשׁ אוֹכְלָה ע"פ יו"א ב, ה; זכ' יא, א; צבלי יומא,
 דף לט ע"ב. שֵׁעַר צִיּוֹן ע"פ תה" ט, טו. יִסְפֹּד ע"פ יו"א
 א, יג. כִּי אֵל עֲשָׂה כְלָה ע"פ ישע' י, כג; יחז' יא, יג. עֲשָׂה
 צִי כְלָה ע"פ צר' יח, כא. וְתִתְפַּלֵּשׁ ע"פ ירמ' ו, כ; מו"כ
 א, ו. כִּי שִׁנְתָה הַעֲזוּדָה ע"פ ויק' כו, לא. וְהִלְשָׁכָה תִּקְוֶנָה
 וכו' סנהדרין. ע"פ צבלי יומא, דף יט ע"א, לְשֹׁכֵת הַגּוֹזֵת שֶׁ
 הָיָה סְנֵה־רֵיהָ. אָסְפוּ סְנֵה־רֵיהָ ע"פ משנ' סוטה פ"ט, מו"א;
 פס"כ פ"ג ד"ה כי תשא. לְשֹׁכֵת צִירָה ע"פ נחמ' יג, ד;
 דה"א כט, א. זֶרַע אֶהְרֶן ע"פ ויק' כא, כא. קוֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים
 ע"פ שמו' כו, לג; מ"א ו, טו. גְּנִיזֹת אֶרְוֶן ע"פ משנ' שקלים
 פ"ו, מ"א; צבלי יומא, דף נג ע"ב. וְהִמְחַתָּה... קְטוּרַת סָמִים.
 ע"פ ויק' טו, יב. וְלֵב אֶהְרֶן נִקְרַע ע"פ יו"א ב, יג. נִקְרַע
 ע"פ מ"א יג, ג"ה. עַל אָפֶס אוּרִים וְתָמִים ע"פ שר' ב, סג;
 צבלי סוטה, דף מו ע"ב. יִתְרַגַּז ע"פ ישע' לו, כט; חזק'
 ג, טו. עַל עוֹלוֹת וּשְׁלָמִים ע"פ שמו' כד, ה; שופ' כ, כו.

ח"ג והערות

הַיְלִילִי כ"ה במח' בולוניה ושר"ל, קרוב לזה במח'
 רמ"ו. אצל ירדן: הַיְלִילִי ע"פ זכ' יא, ב. בבית אב:
 הַיְלִילִי בתת"ס רפ"ד ותכלאל ע"ח: הַיְלִילִי. אַרְיֹן.
 אצל ירדן, נוסחאות הספרדים ותכלאל ע"ח: אַרְיֹן,
 לדעת שר"ל במכב"ר כ"ה הנכון. אִשׁ אוֹכְלָהּ אצל
 ירדן: אִשׁ אֹכְלָהּ ע"פ יחז' טו, ו. שֵׁעַר צִיּוֹן כ"ג
 בנוב"ר. אצל ירדן, נוסחאות הספרדים ותכלאל ע"ח:
 יְשַׁעַר צִיּוֹן. כִּי־אֵלֵי עֲשָׂה בִי כְלָהּ אצל ירדן,
 נוסחאות הספרדים ותכלאל ע"ח: כִּי אֵל עֲשָׂה כְלָהּ,
 וללא תיבת 'בִּי'. וְתִתְפַּלֵּשׁ הָעֲזוּרָה אצל ירדן;
 וְתִתְפַּלֵּשׁ הָעֲזוּרָה. שְׁבַתָּה הָעֲבוּדָה אצל ירדן,
 נוסחאות הספרדים ותכלאל ע"ח: שְׁבַתָּה הָעֲבוּדָה. עַל
 כִּי־אָסְפוּ אצל ירדן, נוסחאות הספרדים ותכלאל ע"ח:
 כִּי־אָסְפוּ, וללא תיבת 'עַל'. וְגַם־קֹדֶשׁ אצל ירדן;
 זְבִית קֹדֶשׁ. אוֹי עַל־גְּנִיזֹת אצל ירדן ללא תיבת
 'אוֹי'. וְהַפְּרָכֶת תִּזְעַק כ"ה במח' רמ"ו ושר"ל. במח'
 בולוניה ואצל ירדן: זֶה־הַפְּרָכֶת תִּזְעַק. אוֹי עַל־מְקוֹמֵי
 וְתָרוֹן. אצל ירדן, נוסחאות הספרדים ותכלאל ע"ח: אֵין
 אֶת־סִתְרֶיהָ. וְהִמְחַתָּה תִּקְוֶנָה אצל ירדן, נוסחאות הספרדים ותכלאל ע"ח:
 אֶהְרֶן נִקְרַע. אצל ירדן ובתת"ס רפ"ד: אֶהְרֶן נִקְרַע. בתכלאל ע"ח: אֶהְרֶן נִקְרַע.
 ושר"ל. במח' רמ"ו: עַל־אוּרִים וְתָמִים וללא תיבת אָפֶס. אצל ירדן: עַל־אוּרִים וְעַל־תָּמִים. וְהַמְזִבַּח יִתְרַגַּז אצל
 ירדן, נוסחאות הספרדים ותכלאל ע"ח: זִמְזִבַּח יִתְרַגַּז.

מְדוּעַ לֹא-בָעֲתָהּ
 יִלְיָל כְּנֹר לְיָיִם
 וְתַעֲנֶה הַמְּנֹרָה
 וְהֶאֱהָל מִתְאוּנָן
 וְהִתּוֹרָה תִּתְרַעַם
 חוֹל יְחוּל הַשְּׁלֶחָן
 וּכְיוֹנָה תִּהְיֶה
 וּבֵת-עַמִּי כָל-זֹאת
 וְלִפְנֵי צָרֶיךָ
 זֶה כַּמָּה מִיַּחְלָת
 קְשׁוּרָה כְּצַפּוֹר בְּיַד צוֹר

יְכַיְנוּהָ סוּדְרֶיךָ:
 מִי־עֵיר נְגִינֹתַי
 מִי־עֵלָה גְרוֹתַי
 אֵין מְקִים יְרִיעוֹתַי
 כִּי-חָדְלוּ שׁוּמְרֶיךָ:
 אֵי עוֹרְכֵי מַעֲרָכֶה
 אֵיכָה שָׁבַתָה מְלֶאכֶה
 מֵהוֹדָה גְתָכֶה
 הֲלָכוּ שְׁבִי צִרְיָה:
 יוֹם רָצוֹן מִמָּדָ צוֹר
 עָזוּב וְעָצוּר

ח"ג והערות

מְדוּעַ לֹא. אצל ירדן: יומדוע לא. לֹא-בָעֲתָהּ. במח' רמ"ז: לֹא-בָעֲתָהּ? יְכַיְנוּהָ סוּדְרֶיךָ. כ"ה במח' בולוניא, שד"ל ואצל ירדן. במח' רמ"ז: יְכַיְנוּהָ סוּדְרֶיךָ. נוסחאות הספרדים ותכלאל ע"ח: יְכַיְנוּ סוּדְרֶיךָ. יִלְיָל כְּנֹר. בתת"ס רפ"ד: יִלְיָל כְּנֹר. וְתַעֲנֶה הַמְּנֹרָה. אצל ירדן, נוסחאות הספרדים ותכלאל ע"ח: וְתַעֲנֶה מְנֹרָה טְהוֹרָה. חָדְלוּ שׁוּמְרֶיךָ. אצל ירדן, נוסחאות הספרדים ותכלאל ע"ח: חָדְלוּ שׁוּמְרֶיךָ. חוֹל יְחוּל. כ"ה במח' בולוניא, שד"ל ואצל ירדן, וכן נראה נכון, כמו ביחז' ל, טז, מקור מלשון חיל, פחד ורעה. במח' רמ"ז, נוסחאות הספרדים ותכלאל ע"ח: חוֹל יְחוּל. וּכְיוֹנָה תִּהְיֶה. אצל ירדן, נוסחאות הספרדים ותכלאל ע"ח: וּכְיוֹנָה תִּהְיֶה. כָּל-זֹאת. אצל ירדן, נוסחאות הספרדים ותכלאל ע"ח: עַל-כִּלְזֹאת. מֵהוֹדָה נִתְכָּה. אצל ירדן, נוסחאות הספרדים ותכלאל ע"ח: יְדַמְעָתָה נִתְכָּה. וְלִפְנֵי צָרֶיךָ. אצל ירדן, נוסחאות הספרדים ותכלאל ע"ח: כִּי-בְנוֹבִיר וּבְנוֹסְחָאוֹת שְׁלַפְנֵינוּ כְּנִיקוּד זכ"ז, ג. אצל ירדן: כַּמָּה מִיַּחְלָת. כְּצַפּוֹר. אצל ירדן: כְּצַפּוֹר. בְּיַד צוֹר. כ"ה במח' רמ"ז ובולוניא, במח' שד"ל ואצל ירדן: בְּיַד צָרָה. בתת"ס רפ"ד: בְּיַד צָרָה. בבית אב ותכלאל ע"ח: בְּיַד צָרָה. עָזוּב וְעָצוּר. אצל ירדן ובשאר הנוסחאות: יְצַפֵּס עוֹזֵב וְעָצוּר.

מקורות ומקבילות

נעיתה. ע"פ ישע' ס, כג. יְכַיְנוּהָ סוּדְרֶיךָ. ע"פ ויק' כד, ח; עזר' ג, ג. סוּדְרֶיךָ. ע"פ חו"י י, כג; משנ' סוכה פ"ד, מ"ד. מִי יַעֲרֶה ע"פ ישע' ג, ד. נְגִינֹתַי. ע"פ ישע' לח, כ. הַמְּנֹרָה... יַעֲלֶה נְרוֹתַי. ע"פ שמו"מ, ד; ויק' כד, ד. וְהֶאֱהָל... אֵין מְקִים יְרִיעוֹתַי. ע"פ ירמ' י, כ; מד"א ח"ב פ"א א, סו"ז; פסר"ב פ"א כה, ד"ה זו היא שְׁלֵמָה. מִתְאוּנָן - מִתְרַעַם. צְבִילֵי קִדּוּשֵׁיךָ, דף פ ע"ב, ע"פ ח"ב, ג. לַעֲנֵי. וְהִתּוֹרָה... שׁוּמְרֶיךָ. ע"פ מש' כז, ד. חוֹל יְחוּל. ע"פ יחז' ל, טז; תה"י מח, ז. הַשְּׁלֶחָן. ע"פ שמו"כ, כג. אֵי. ע"פ צר' ד, ט. עוֹרְכֵי מַעֲרָכֶה. ע"פ שמו"מ, ד; ויק' כד, ה. מַעֲרָכֶה. ע"פ שמו"מ, לט, א. וּכְיוֹנָה תִּהְיֶה. ע"פ ישע' לח, יד; נט, יא. אֵיכָה שָׁבַתָה. ע"פ ישע' יד, ד. וְכַת עַמִּי. ע"פ ישע' כב, ד. מֵהוֹדָה נִתְכָּה. ע"פ ח"ב פ"א, א; שמו"ר פ"א מ, סו"ד, ג. וְלִפְנֵי צָרֶיךָ הִלְכוּ עַל יִשְׂרָאֵל. נִתְכָּה. ע"פ נח"י א, ג. וְלִפְנֵי צָרֶיךָ הִלְכוּ עַל יִשְׂרָאֵל. זכ"ה כמה מִיַּחְלָת. ע"פ זכ"ז, ג. מִיַּחְלָת. ע"פ תה"י סט, ד. יוֹם רָצוֹן מִמָּדָ צוֹר. ע"פ תה"י קכד, ז; מַכְדָּרָא פ"א צְשָׁלָת, מס' דוּוּיָה, פ"א ג, ד"ה וְיִוֹשַׁע ה'. עוֹזֵב וְעָצוּר. ע"פ דב' לב, לו.

רמ"ז ובולוניא, במח' שד"ל ואצל ירדן: בְּיַד צָרָה. בתת"ס רפ"ד: בְּיַד צָרָה. בבית אב ותכלאל ע"ח: בְּיַד צָרָה. עָזוּב וְעָצוּר. אצל ירדן ובשאר הנוסחאות: יְצַפֵּס עוֹזֵב וְעָצוּר.

קום בְּטָרָם יִתְמוּ
וּפְקֹד בְּנֵה גְטָשֶׁת

עוֹלָלוֹת כָּרָם נְצוֹר.
וּפְרִצְתָּ גְדָרְיָה:

בירושלים בשנים האחרונות נהגו לעבור לעמ' 156 'אש תוקד בקרבי'.

תִּסְתֵּר לְאֵלִים תְּרִשִׁישִׁים מְרוֹן. וְזַעֲזַעְתָּ עוֹלָם מִפְּנֵי
חֲרוֹן. כְּלֶהְטָה אֵשׁ
בֵּין בְּדֵי הָאָרוֹן:

שְׁנֵי מִקְדָּשִׁים אֲשֶׁר בְּמַעְלָה וּבְמַטָּה. זֶה-עַל-גְּבִי זֶה הָאֶפְלוֹ
בְּעֶלְטָה. וְנִמְתָּ אַחֲרֵי־שׁ אֶתְאֶפֶק וְאַבִּיטָה:

רֵאשֵׁי הַבָּדִים נִגְנְזוּ בֵּין-הַפְּרוּכוֹת. וְאַרְבַּע גְּחָלִים בְּדָבִיר

מקורות ומקבילות

קום. ע"פ תה"ג, ת. נטרס יתמו עלולות. ע"פ ישע' ח, ד"ו.
כרם - ישראל. ע"פ ישע' ה, ז; מתע"ד יד, א; שמו"ר פ"ה, ה.
ס' יב. נלור. ע"פ ישע' מט, ו; תה" קכ"א, ד. ופקוד כנה.
ע"פ תה" פ, טרנטו. כנה - ישראל. ע"פ אה"מ ר' עקיבא,
עמ' 433. נטשת. ע"פ מ"ב כ"א, יד; ישע' ב, ו. ופרלת
גדריה. ע"פ תה" פ, יג. תסתה. ע"פ דב' ל"א, יח; תה" פט, מז.
לאלם תרשישים מרון. ע"פ איכ"ר פתוח, ס' כד, 'בקשו מלאכי
השרת לומר שירה לפני הקב"ה ולא הניחין; צ"ר רבתי, עמ' 56.
תרשישים. ע"פ צבלי חולין, דף ל"א ע"ב; אה"מ, גן עדן, עמ' 86.
'...הנקראים תרשישים'. וזעזעת עולם. ע"פ מדה"ג פ"ה בראשית,
ס' יב, 'ובית מקדשו חרב וכו' העולם וזמנתי; ילקו"ש ת"ו,
רמח תתלו, '...הקב"ה מנעט עולמו שצביל חורבן בית המקדש',
ע"פ ירמ' כה, ל. מפני חרון. ע"פ ירמ' ד, כו. כלהטה אש
בין גדי הארון. ע"פ צמדצ"ר פ"ה, ה, ס' א; מדה"ה מז' כב,
ס' יא. מקדשים וכו' זה על גבי זה. ע"פ מדה"ג (וורשא),
פ"ה ויקהל, ס' ז; מדה"ה מז' ל, ס' א; אה"מ, ה' בחכמה,
עמ' 104. אשר צמעלה וצמטה. ע"פ מק"ט מס' שמחות,
חיבוט הקבר, פ"ה א, ה"א; מש"ט צ"ר, פ"ה ל, ס' יג; אה"מ,
ה' בחכמה, עמ' 70. האפלו צעלטה. איכ"ר פ"ה א, ס' א,
'מכנה את הפנסין', ע"פ יוא" ד, טו; פדר"ך פ"ה טו, ס' ג.
אחריש אתאפק. ע"פ ישע' מז, יד; מכד"ר' בשלח, מס' דשירה,
פ"ה ת; מדה"ה מז' סה ס' א. ואצטטה. ע"פ ישע' יח, ד.
ראשי הבדים. ע"פ מ"א ח, ה; צבלי יומא, דף נד ע"א, 'נראין
ואין נראין וכו'. נגנזו בין הפרוכות. ע"פ צבלי יומא, דף נג
ע"ב. ואלרע גחלים צדניר מהלכות. הביאו ספ"ר ס' סב,

ח"ג והערות

כרם נְצוֹר. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניא וניא בשד"ל. אצל
ירדן ושאר הנוסחאות: 'כרם נְצוֹר'. מח' שד"ל: 'כרם
נְצוֹר'. כנה גְטָשֶׁת. אצל ירדן ושאר הנוסחאות: 'כנה
גְטָשֶׁת'. תסתה לאלים תרשישים. קינה מאת ר'
אלעזר הקליר, מיוסדת ע"ס תשר"ק. נמצאת גם במנהג
אשכנז. מחו"ו, מהדו' ר' אריה גולד', עמ' תריש; כ"י 177;
מע"צ דף 322; עה"ב ח"ג, דף 277; מח' נירנברג, דף
203; גולד', דף צ, ס' כה. וְזַעֲזַעְתָּ עוֹלָם. במח'
נירנברג, מחו"ו, ראש"ך, עה"ב, אשכנז וגולד': 'זַעֲזַעְתָּ
עולם'. כְּלֶהְטָה אֵשׁ. כ"ה בנוב"ר, קר"ן, אשכנז
וגולד'. במח' נירנברג, מחו"ו, עה"ב וראש"ך: 'כְּלֶהְטָה
האש'. בֵּין בְּדֵי הָאָרוֹן. במח' קר"ן, רוב אשכנז וניא במח'
שד"ל: 'בין שְׁנֵי בְדֵי, אבל איננו בנוב"ר, עה"ב, מח'
נירנברג וגולד'. בְּדֵי הָאָרוֹן. במח' נירנברג ואשכנז:
'בְדֵי אָרוֹן'. במח' בסוף כל בית נוסף: 'על הקודש
ועל המקדש, ובין כל הבית: 'על חרבן בהמ"ק...'.
זֶה-עַל-גְּבִי. במח' נירנברג, מחו"ו, עה"ב, אשכנז וגולד':
זֶה-עַל-גְּבִי. הָאֶפְלוֹ. כ"ה נראה נכון וכ"ה באשכנז
ובגולד'. במח' נירנברג, ראש"ך ושד"ל: 'הואֶפְלוֹ'.
בְּעַד-בֵּי הָעֶפְלוֹ. במח' רמ"ו, בולוניא וכו': 'הואֶפְלוֹ',
וצ"ל: 'הָאֶפְלוֹ'. במח' ו: 'הָאֶפְלוֹ וְהָעֶפְלוֹ'. וְנִמְתָּ. במח'
נירנברג ללא ו. במח' שד"ל: 'וְנִמְתָּ'. אֶתְאֶפֶק. במח'
נירנברג: 'אֶתְאֶפֶק'. הַבָּדִים נִגְנְזוּ. כ"ה נראה נכון.
בנוב"ר: 'הבדים נגנזו'. במח' נירנברג, ראש"ך, קר"ן,
עה"ב, אשכנז וגולד': 'נִגְנְזוּ'. בֵּין-הַפְּרוּכוֹת. כ"ה
בנוב"ר ועה"ב. בראש"ך ומקצת אשכנז: 'מִבֵּין'. במח'
נירנברג, גולד' ומקצת אשכנז: 'מִבֵּין'. בְּיַד הָאָרוֹן, וכן נראה
נכון ע"פ המכלול, דף קסא ע"א. במח' רמ"ו ובולוניא: 'הַפְּרוּכוֹת'. בכ"י ומקצת

מְהִלְכוֹת אַרְבָּעִים יְסוּד עַד־תְּהוֹם מְלַחְכוֹת:
 קָדַשׁ הַקָּדָשִׁים מִכְּתִי קָדַשׁ בְּיָדוֹ וְשַׁחַת וְהִילַחַת אֶהְלִי שְׂדֵדוֹ.
 אָכָה כַּף אֶל־כַּף הַשְּׂמֵעֶת בְּהִידָד:
 צְפִירַת תְּפֹאֲרֶתָךְ נִתְּנָה בְיַד־צָר. כָּל־כְּלִי חֲמֻדַת אֹוִי עִם־
 הָאוֹצָר. וְלֶךְ הַכֶּחַח וְהַגְּבוּרָה וְנָמוּ עֲצָר:
 פְּנֵי הַפְּסָא אָז אֶפְלוּ וְגִבְהֵי שָׁמַיִם לְקַדְרוֹת הַשְּׁפֵלוּ יָכִין וּבָעוּ
 לְהִשְׁתַּבֵּר כְּנַפְלוּ:
 עֲשֶׂרֶת שְׁלַחְנוֹת זָהָב שָׁלְלוּ וְלַעֲזָרְכֵיהֶם נָמוּ אֵיִה אֲדוֹן אֶלּוּ.

מקורות ומקבילות
 סוף עמ' שני; סודי חיי ח"א, אות ס, ד"ה והנה אין. ראו
 צבלי יומא, דף עז ע"א, 'אילמלא לא נלטנו גהלים וכו'; ויק"ר
 פ"א כו, ס"א ח. **נודד**. ע"פ אי"כ א, א. **והילל**. ע"פ ישע'
 כב, ד; מד"ז אי"כ (צוה), פ"א א, ס"ז, 'צלותה שעה קרא
 אצלי; מדת"ה מו' קלו, ס"ג, 'ומצבים עמהם הקב"ה'. **אהלי**
שודד. ע"פ ירמ' י, כ. **אכה כף אל כף**. ע"פ יחז' כה, כב;
 פס"ר"צ פ"י כח, ד"ה ד"ה על נהרות צבלי; מדת"ה מו' קלו,
 ס"ג. **צהידד**. ע"פ ישע' טז, ט ורש"י. **לפירת תפארתך**,
 ע"פ ישע' כה, ה; צבלי מגילה, דף טו ע"ג. **נתנה יד לך**.
 ע"פ תה' עח, סא; אי"כ א, ז. **כל כלי חמד**. ע"פ דה"צ
 לו, ה; תוספתא שקלים (ליצטרמן), פ"ג הל' יח; צמד"ר פ"י טו,
 ס"י יג. **איווי** - מקדש. ע"פ תה' קלב, יג. **עם האולר**. ע"פ
 מ"א יד, כו; דה"צ לו, יח. **ולך הכח והגבורה**. ע"פ דה"א
 כט, יב; מדת"ה מו' קכו, ס"ג. **ונמו עזר**. ראו צבלי צרכות,
 דף לב ע"א. **פני הכסף**. ע"פ אי"כ כו, ט. **אז אפלו**. ראו
 ישע' ג, ג; עמו"ה, כ; לפ"א, טו; אי"כ פ"א, א, ס"א, 'מכזה
 את הפנסין' וכו'. **וגבהי שמים**. ע"פ ישע' נה, ט; אי"כ יא, ח.
שמים לקדרות הושפלו. ע"פ ישע' ג, ג; צבלי צרכות, דף נט
 ע"א; אסת"ר פ"א ז, ס"י יג. **יכין ובעו**. ע"פ מ"א ז, כא;
 דה"צ ג, ח. **להשתבר כנפלו**. ע"פ מ"ב כה, יג. **עשרת**
שולחנות. ע"פ דה"צ ד, ח. **הזכ שאלו**. ע"פ מ"ב כה, טו; זכ'
 ב, יב. **ולעזרכיהם**. ע"פ שמו"מ, כג; ויק' כד, ז; נחמ"י, ל.
נמו איה אדון. ע"פ תה' מב, ד; עט, י.

ח"ג והערות
 אשכנז: 'הפרכת', בלשון יחיד. **בְּדָבִיר**. במח' נירנברג
 וגולד': 'בְּדָבִיר'. **אַרְבָּעִים יְסוּד**. כ"ה בנוב"ר ועה"ב.
 במח' נירנברג, מחו"ו, ראש"ך, קד"ץ, אשכנז וגולד':
 'אַרְבָּעִים יְסוּד'. **יְסוּד**. במח' שד"ל בסוגריים: 'יסודות'.
מִכְּתִי קָדַשׁ. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניה, כ"ה נירנברג,
 ראש"ך, קד"ץ, עה"ב, גולד' ומקצת אשכנז. במח"ו
 ומקצת אשכנז: 'מִכְּתִי קָדַשׁ'. במח' שד"ל: 'מִכְּתִי קָדַשׁ'
 ונ"א בסוגריים: 'מִכְּתִי'. **בְּיָדוֹ**. כ"ה בנוב"ר ומח"ו.
 במח' נירנברג, אשכנז וגולד': 'בְּנִבְדָד'. בראש"ך, קד"ץ
 ונ"א בשד"ל: 'בְּדָד'. **וְשַׁחַת**. במח' נירנברג: 'שַׁחַת',
 ללא ו. באשכנז: 'שַׁחַת'. **אָכָה כַּף**. כ"ה בנוב"ר ומח"ו.
 במח' נירנברג, קד"ץ, עה"ב, אשכנז וגולד': 'עָנְמַת אָכָה
 כַּף'. **הַשְּׂמֵעֶת בְּהִידָד**. במח' נירנברג, עה"ב, קד"ץ,
 גולד' ומקצת אשכנז: 'שְׂמֵעֶת הִידָד'. במח"ו: 'שְׂמֵעֶת',
 ללא ו. במקצת אשכנז: 'שְׂמֵעֶת'. **תְּפֹאֲרֶתָךְ**. במח'
 נירנברג ואשכנז: 'תְּפֹאֲרֶתָךְ'. **נִתְּנָה בְיַד**. כ"ה בנוב"ר
 ומח"ו. במח' נירנברג, אשכנז וגולד': 'נִתְּנָה בְיַד'. **כְּלִי**
 חֲמֻדַת. כ"ה במח' בולוניה, שד"ל ונירנברג. במח' רמ"ו
 וגולד': 'כְּלִי חֲמֻדַת', לשון רבים. **חֲמֻדַת אֹוִי**. כ"ה
 בנוב"ר וגולד'. במח' נירנברג, ראש"ך, מח"ו ואשכנז:
 'חֲמֻדַת אֹוִי'. **אֹוִי**. במח' נירנברג: 'אֹוִי'. בכ"י: 'אֹוִי'.
עִם־הָאוֹצָר. כ"ה בנוב"ר, במח' נירנברג, מח"ו, קד"ץ
 וגולד'. ע"י בעה"ב, תחילת עמ' 278, ובהערות המהדיר
 מס' 66, שנראה שניקד 'עם האוצר', בקמץ. באשכנז

וכמה כ"י: 'בית האוצר', וכן נראה מראש"ך. **וְנָמוּ עֲצָר**. כ"ה במח' רמ"ו, בולוניה, נירנברג, מח"ו וגולד'. במח'
 שד"ל: 'וְנָמוּ עֲצָר'. בראש"ך וחלק מאשכנז: 'וְנָמוּ עֲצָר'. **אֶפְלוּ**. בכ"י: 'עָנְהוּ אֶפְלוּ'. **וְנִבְהִי**. מעה"ב נראה
 שתיבת 'וְנִבְהִי' אינה בנוסחו. **כְּנַפְלוּ**. כ"ה במח' בולוניה, שד"ל וגולד'. במח' רמ"ו ונירנברג: 'כְּנַפְלוּ'. **עֲשֶׂרֶת**
שְׁלַחְנוֹת. במח' נירנברג, עה"ב, גולד' והרבה אשכנז: 'עֲשֶׂרֶת שְׁלַחְנוֹת'. בראש"ך, קד"ץ ושאר אשכנז: 'עֲשֶׂר
 שְׁלַחְנוֹת'. **זָהָב**. כ"ה בנוב"ר, מח"ו וכן נראה מעה"ב. במח' נירנברג, ראש"ך, קד"ץ, אשכנז וגולד': 'אֹוִי'. **שָׁלְלוּ**.
 במח' נירנברג, מח"ו, ראש"ך, קד"ץ ומקצת אשכנז: 'שָׁלְלוּ', ניקוד זה הוא על דרך הפועל הפשוט, על דרך

לְאוֹצֵר שְׁנַעַר לְקִדְשֵׁי הַנְּחִלוֹ:

שְׁרָפִים עוֹמְדִים נָעוּ מִמַּעַמְד־כְּנִהְרִסוּ מְכוֹנֹת מִתּוֹךְ מַחְמַד־

וְזָרִים קָרְאוּ יְמֵי הַשְּׁמַד:

נְחִשֶׁת יָם וַעֲשָׂרָה כִּיּוֹרוֹת־נִתְּנוּ לִבְלֹ וְהִנֵּם שְׁבוּרוֹת־וְשָׁנֵי

הַמְּאוּרוֹת מֵאֵז קְדוּרוֹת:

מַעֲשֵׂה הָאוֹפְנִים אֲשֶׁר בַּמְּרַכְבָּה־כְּהוֹרְדוּ לְאֶרֶץ זֶהַר הַרְקִיעַ

כְּבָה־חוֹלֵשׁ עַל־גּוֹיִם לְפָנֵי מַכְרוּבִים בָּא:

לוֹיּוֹת הַמּוֹרֵד מֵעֵת רְדוּ־הַטְּלָלִים עוֹד לְבִרְכָה לֹא יִרְדוּ־

בְּלִבָּם רְעִים מֵעַל בְּמַתִּי עַב דְּדוֹ:

מקורות ומקבילות

לְאוֹר שְׁנַעַר. ע"פ מ"ב כה, וידיה; ירמ' נב, זרענו; דני' א, ב. שְׁנַעַר - צבל. ע"פ צר' י, ה; צ"ר פ"א, לו, סו' ד. שְׁרָפִים עוֹמְדִים. ע"פ ישע' ו, ב. מְכוֹנֹת. ע"פ מ"א ז, כו. מִתּוֹךְ מַחְמַד. ע"פ יחז' כד, כא. וְזָרִים. ע"פ ישע' סא, ה; ירמ' נא, נא; הוש' ז, ט. קָרְאוּ יְמֵי הַשְּׁמַד. ע"פ תה' פג, ה; מדה"נ (וורשא), פ"ה שופטים, סו' טו; מדה"ה מו' סז, סו' א. נַחֲשֶׁת יָם. ע"פ מ"ב כה, יג. וַעֲשָׂרָה כִּיּוֹרוֹת. ע"פ מ"א ז, לח. נִתְּנוּ לִבְלֹ. ע"פ דני' א, ב; עזר' א, ז. לְבֹל - חליל של צבל. ע"פ ישע' מו, א ורש"י; ירמ' ג, ב. וְהִנֵּם שְׁבוּרוֹת. ע"פ פדר"ך נספח ב, פרשה אחרת, ד"ה זש"ה, 'הפכו כל כלי בית המקדש ושברו אותם'; ע"פ ח"ג, דף 278, צבס אגדה. וְשָׁנֵי הַמְּאוּרוֹת מֵאֵז קְדוּרוֹת. ע"פ יחז' לב, ז; יוא' ב, י; איכ"ר פ"ה א, סו' א; ילקו"ש ישע' רמז תכב. מַעֲשֵׂה הָאוֹפְנִים אֲשֶׁר בַּמְּרַכְבָּה. ע"פ מ"א ז, לג. זֶהַר הַרְקִיעַ כְּבָה. ע"פ ישע' ג, ג; יוא' ב, י; צבלי צרכות, דף נט, סוף ע"א. חוֹלֵשׁ עַל גּוֹיִם. ע"פ ישע' יד, יב; צבלי שבת, דף קטט ע"ג. לְפָנֵי מַכְרוּבִים בָּא. ראו סע"ר פ"ה כה, יו"ס שנכנס וצוכדלר להיכל. לוֹיּוֹת הַמּוֹרֵד. ע"פ מ"א ז, כט. הַטְּלָלִים עוֹד לְבִרְכָה לֹא יִרְדוּ. ע"פ צבלי ב"ב, דף כה ע"ב, 'מיום שחרב בית המקדש אין הגשמים יורדו מאלוה טוב'; תענית, דף יט ע"ב. צַלְצַם רְעִים. ע"פ תה' קמ, ג; קה"ר פ"ה ה, ס"ג, 'חושבים רעות צלצבס' וכו'. מֵעַל גַּמְתִּי עב. ע"פ ישע' יד, יד. דְּדוֹ. ע"פ משנ' שבת פ"ה, מ"ב.

ח"ג והערות

השלמים. בגולד' ומקצת אשכנז: 'שול'ו, ניקוד זה הוא פועל מפעלי הכפל, שלל על דרך בנין המרובע, ראו ישפה לנאמנים בלוח הפעלים (עמ' יג) סוף הע' ו, בלוי' חן בסוף הכפולים, שער ה' פרק ז' (דף סב ע"ב), מכלול דף קכח ע"א והבנת המקרא לרו"ה, בר' מט, כג. והשווה לעיל קינת איכה ישבה חבצלת השרון, בית ג, הערה ד"ה ידוממתי, על ענין ניקודו, ולקמן בקינה זו, בית כ, ד"ה זישסו. לְאוֹצֵר שְׁנַעַר. במח' נירנברג וגולד': 'לְאוֹצְרוֹת שְׁנַעַר'. לקדש'ים הַנְּחִלוֹ. כ"ה בנוב"ר, מח' נירנברג ומחוי'. בקד"ץ, אשכנז וגולד': 'לקדש'ים כְּהִנְחִלוֹ. מִתּוֹךְ מַחְמַד. כ"ה בנוב"ר, מח' נירנברג, מחוי', גולד' והרבה אשכנז. בראש"ך ומקצת אשכנז: 'מבית מחמד'. וְזָרִים קָרְאוּ. כ"ה בנוב"ר, ראש"ך, גולד' ומקצת אשכנז. במח' נירנברג ומקצת אשכנז: 'וְזָרִים קָרְאוּ, או: 'וְזָרִים קָרְאוּ. במחוי': 'וְזָרִים קָרְאוּ וְזָרִים לְבֹל. במח' נירנברג, עה"ב, אשכנז וגולד': 'וְזָרִים קָרְאוּ לְבֹל. בראש"ך, קד"ץ ומקצת כ"י: 'וְזָרִים קָרְאוּ לְבֹל. וְשָׁנֵי הַמְּאוּרוֹת מֵאֵז קְדוּרוֹת. כ"ה בנוב"ר וגולד'. במח' נירנברג: 'מֵאֵז קְדוּרוֹת שְׁנֵי הַמְּאוּרוֹת. בכ"י תיבת 'מֵאֵז' איננה. כְּהוֹרְדוּ. במח' שד"ל: 'כְּהוֹרְדוּ, ובסוגריים: 'הוֹרְדוּ. הַרְקִיעַ כְּבָה. במח' רמ"ז: 'הַרְקִיעַ כְּבָה? חוֹלֵשׁ. ג"א במח' שד"ל: 'חַוְלֵשׁ. מַכְרוּבִים בָּא. במח' רס"ד-רס"ה ללא תיבת 'בָּא'. במח' נירנברג וגולד': 'כְּרוּבִים בָּא. במחוי': 'לְפָנֵים מַכְרוּבִים'. מעת רְדוּ. כ"ה במח' רמ"ז, בולוניה, כ"י, עה"ב ונוסח כ"י ראשון במחוי'. במח' נירנברג, כ"י אחד של מחוי', ראש"ך, קד"ץ, מע"צ, אשכנז, גולד' ושד"ל: 'מעַת הַקְּדוּרָה. הַטְּלָלִים. במח' נירנברג: 'הַטְּלָלִים'. לֹא יִרְדוּ. כ"ה במח' בולוניה, שד"ל וגולד'. במח' רמ"ז ונירנברג: 'לֹא יִרְדוּ. צַלְצַם רְעִים. כ"ה בנוב"ר וקד"ץ בנוסח א'. בכ"י: 'צַלְצַם רְעִים'. במח' נירנברג, מחוי', ראש"ך, עה"ב, קד"ץ נוסח ב', מע"צ, אשכנז וגולד': 'צַלְצַם רְעִים'. מֵעַל בַּמַּתִּי. במח' נירנברג וגולד': 'עַל בַּמַּתִּי'. עַב דְּדוֹ. כ"ה

כָּל-כְּלֵי הַכֶּסֶף וְכָלֵי הַזָּהָב. קִצְצוּ וְשָׂסוּ מִבֵּית הַלְהָב. כְּצֹאת
הַהֲדָר שְׁחָחוּ עֲזָרֵי רְהָב:

יוֹם אֲשֶׁר נִקְרָא מְהוּמָה וּמְבוּכָה. לְהִקַּת מְלֹאכִים כְּאִשָּׁה
מְצָרָה נְבוּכָה. דְּבוּר פֶּתַח וְעָנּוּ אַחֲרָיו אֵיכָה:

טָס עֲמוּנֵי וּמוֹאָבֵי וְהוֹצִיאוּ הַכְּרוּבִים. וּבְכַלִּיבָה הָיוּ אוֹתָם
מְסוּבָבִים. הִנֵּה כְּכָל-הַגּוֹיִם בַּיִת יְהוּדָה חֲשׂוּבִים:

חֵיל שְׂרָפֵי מַעַל חָלְף מְגֻדְלָתוֹ. וְאֵל אֲדִיר שְׂמוֹ לֹא-אָבָה
תְּהַלְתּוֹ. לְגַלִּים כְּהוֹשֵׁם בַּיִת תִּפְלָתוֹ:

מקורות ומקבילות

כל כלי הכסף וכלי הזהב. ע"פ מ"ג כה, טו. קוללו. ע"פ מ"ג יח, טז. וזוסו. ע"פ ישע' מז, כג. כללאת ההדר. ע"פ איכ' א, ה; ו; פסר"ב פי' כט, 'זה הקב"ה' וכו'. שחחו עוזרי רהב. ע"פ אי"ו ט, יג. יוס... מהומה ומנוכה. ע"פ ישע' כב, ה; איכ"ר פתיח, סי' כד; ילקו"ש ישע', רמז חכא. להקת מלאכים וכו'. ע"פ ש"א יט, כ; מדת"ה מז' כ, סי' ג, 'יוס שאפילו מלאכי השרת יראים' וכו'; ילקו"ש תה', רמז תרפ. כאשה מלרה. ע"פ ירמ' מז, מא; פדר"ך, נספח' ה, ד"ה קול לופוך, 'אלו מלאכי השרת שהם היו חללים'. נבוכה. ע"פ שמו' יד, ג; אכ"ג טו. דבור פתח וכו'. ע"פ ישע' כב, יב; מד"ז איכ' (צובר), נוסח ב, פ"א, סי' ג, 'מיד פתח הקב"ה ואמר' וכו'; ילקו"ש איכ', רמז תחרט. טס עמוני ומואבי וכו' מסובבים וכו'. ע"פ איכ"ר פתיח, סי' ט; פדר"ך פי' יט, סי' א. הכרוצים. ע"פ שמו' כה, כ. הנה ככל הגוים וכו'. יחז' כה, ה. חשבים. ע"פ דב' ה, כ; יחז' כ, לב. חיל וכו' חלף מגדלתו. ע"פ איכ"ר (צובר), פ"א, סי' ב, '...חילף שרים של מעלה' וכו'. שרפי מעל. ע"פ ישע' ו, ב. ולא אדיר שמו. ע"פ ש"א ד, ה; תה' ה, ב. לא אנה תהלתו. ע"פ ישע' כב, ד; איכ"ר פתיח, סי' כד, 'ויחזיקו הן ל'. לגלים כהושם. ע"פ ירמ' ט, י. בית תפלתו. ע"פ ישע' נו, ז.

ח"ג והערות

בכ"י, מח' נירנברג, ראש"ך, נוסח א' בקד"ץ, מחו"ו, גולד', מע"צ ומקצת אשכנז. במח' רמ"ו, בולוניא, שד"ל, נוסח ב' בקד"ץ: 'עב רדו'. קצצו. במח' נירנברג: 'כלו'. ו'שסו. כן מנוקד בנוב"ר, מח' נירנברג ומקצת אשכנז, והוא פועל עבר משורש 'שסה'. במע"צ, גולד' ומקצת אשכנז: 'שסו', השי"ן בחולם, על דרך זימרהוה ו'רבו', ברי' מט, כג, ע"ש ברש"י, רד"ק, בפי' שד"ל ובמכלול דף קנח ע"א, משורש 'שסס' וע"ש בהבנת המקרא לרזו"ה. השוו לעיל בית ע', ד"ה 'שלו'. במחוי"ו: 'זשרפו'. כְּצֹאת ההדר. במח' נירנברג, קד"ץ, כ"י ומקצת אשכנז: 'כְּצֹאת ההדר'. ההדר. במח' שד"ל בסוגריים: 'מך ההדר'. ההדר שחחו. במח' נירנברג ומקצת כ"י: 'ההדר מך ההדר שחחו'. שְׁחָחוּ. בראש"ך: 'שחחוהו'. בפי' מח' נירנברג: 'שחו'. מצרה נבוכה. במח' רס"ד-רס"ה: 'מצרה נבוכה'. בכ"י, מע"צ, גולד' ומקצת אשכנז: 'נבוכה'. במח' נירנברג: 'מצרה נבוכה'. דבור פתח. במחוי"ו: 'דבור פתח אל', וכן נוסף בסוגריים במח' שד"ל. טָס עֲמוּנֵי וּמוֹאָבֵי. במקצת אשכנז: 'טסו עמונים ומואבים'. עֲמוּנֵי וּמוֹאָבֵי וכו' אוֹתָם מְסוּבָבִים. בתוס' מו"ק, דף כו ע"ב, ד"ה בכליכה גרסו: 'עמון ומואב הוציאו את הכרוכים וכליכה היו בס מסובבים, ע"ש. ומואָבֵי. כ"ה במח' רס"ד-רס"ה, שד"ל וגולד'. במח' רמ"ו, בולוניא ונירנברג: 'זמואָבֵי. היו אוֹתָם. במחוי"ו, מע"צ, ומקצת אשכנז: 'היו כָּם, וכ"ה בני"א אצל שד"ל. הנה ככל. נ"א במח' שד"ל: 'צפצו הנה ככל'. שרפי מעל. בעד"ב, גולד', מע"צ ומקצת אשכנז: 'שרפי מעלה'. במחוי"ו, מקצת אשכנז ומקצת כ"י: 'שרפי קדשי'. וְאֵל אֲדִיר. במח' נירנברג: 'אל אדיר'. כְּהוֹשֵׁם. בקד"ץ ומקצת אשכנז: 'הושם', ללא כ"ף. במע"צ ומקצת אשכנז: 'כהושם'. בית תפלתו. במח' נירנברג, מע"צ, גולד', מקצת אשכנז ונ"א במח' שד"ל: 'בית תפלתו'.

הוציאו את הכרוכים וכליכה היו בס מסובבים, ע"ש. ומואָבֵי. כ"ה במח' רס"ד-רס"ה, שד"ל וגולד'. במח' רמ"ו, בולוניא ונירנברג: 'זמואָבֵי. היו אוֹתָם. במחוי"ו, מע"צ, ומקצת אשכנז: 'היו כָּם, וכ"ה בני"א אצל שד"ל. הנה ככל. נ"א במח' שד"ל: 'צפצו הנה ככל'. שרפי מעל. בעד"ב, גולד', מע"צ ומקצת אשכנז: 'שרפי מעלה'. במחוי"ו, מקצת אשכנז ומקצת כ"י: 'שרפי קדשי'. וְאֵל אֲדִיר. במח' נירנברג: 'אל אדיר'. כְּהוֹשֵׁם. בקד"ץ ומקצת אשכנז: 'הושם', ללא כ"ף. במע"צ ומקצת אשכנז: 'כהושם'. בית תפלתו. במח' נירנברג, מע"צ, גולד', מקצת אשכנז ונ"א במח' שד"ל: 'בית תפלתו'.

זְמָרֵי שַׁחַק הוֹחֲשׂוּ מִנְעָעִים. וְגַם מֵה־לָּכֶם פֶּה אֵין הַיּוֹם טַעַם.
מֵה־תִּקְלָסוֹן מֶלֶךְ בְּשַׁעַת הַזֵּעַם:
וְהַכֹּהֲנִים עַל־מִשְׁמְרוֹתָם נִשְׁחָטִים. וְעַל־מַחְלָקוֹתָם עֹמְדוֹ
אֶסְטְרָטִיּוֹטִים. וְגַמוּ אֵיךְ מֶלֶךְ אָסוּר בְּרֵהָטִים:
הַכֹּלִים הַמְשַׁמְשִׁים בְּשִׁבֵי הוֹלְכִים. וְהַשָּׂרִים וְהַסְּגָנִים בְּכָבֵל
מְשׁוּכִים. וְתַמּוֹר בְּדִים שֶׁק חָגְרוּ מִלְאָכִים:
דָּן עִם נָבו וּפְקַח עֵינָיו. וְהִגֵּה מִיכָאֵל מֵהִלֵּךְ לְפָנָיו. וְהַשָּׂרִים
הַלְכִים כַּעֲבָדִים חָזִם בְּעֵינָיו:

מקורות ומקבילות

זמרי שחק. ע"פ או"י לה, ז; מתע"ד פ' יד, פ"א, 'מלאכי שרת נקראו ממרים'. **הוחשו מנעם.** ע"פ איכ"ר פתיח, ס"ו כד, '...לומר שירה לפני הקב"ה ולא הניחו'. **מה לנס פה.** ע"פ יש"כ כב, טז. **מה תקלסון מלך וכו'.** ע"פ מס' דרכ"א, פ' המניין, סוף הל' לא; צבלי זכיות, דף ז ע"א. **נשעת הזעם.** ע"פ יש"כ כו, כ. **והכהנים על משמרותם.** ע"פ יחו"מ, מ, מה. **נשחטים.** ע"פ מד"א (צובר) דב', פ"א, פ"א, 'שמונים אלף פרחי כהונה והרגו עליו; איכ"ר פתיח, ס"ו כג. ראו צבלי גיטין, דף ט ע"ב. **ועל מחלקותם עמדו.** ע"פ דה"צ לה, י. **וגמו איה מלך.** ע"פ תה"י מז, ד; מדת"ה מז' קיט, ס"ו ח. **מלך אסור כהנים.** ש"ש ז, ו; ויק"ר פ' לא, ס"ו ד; ש"ר פ' ז, ס"ו ו. **הכלים המשמשים.** ראו משגי' יומא פ"ז, מ"ה, 'משמש בשמנה כלים; ויק"ר (מרגליות), פ' לו, פ"ו. **נשני הולכים.** ע"פ דה"צ לו, ז-יח. ראו צבלי מגילה, דף יב ע"א, 'שלגש בגדי כהונה'. **והשרים והסגנים.** ע"פ עז"ר, ט, ב. **ככל משוכים.** אסת"ר פ' ג, ס"ו ה. ראו פסו"ו ויק"ר, דף יט ע"ב, 'והם רתוקות נחשת וצול'. **ותמור בדים.** יחו"ט, ב"ג; מד"א (צובר) שמי, פ' כה, פ"ג, 'מלאך לבוש הצדים'. **שק חגרו מלאכים.** ע"פ יש"כ כב, יב; צבלי חגיגה, דף ה ע"ב, 'שאי חרבן בית המקדש'. ראו מד"ז איכ' (צובר), פ' א, ס"ו כו. **ופקח עיניו.** כמו: צ"כ כה, יט; מ"ז ו, ח. **והגה מיכאל מהלך לפניו.** ע"פ מדת"ג פ' וישב, ס"ו טו, '...מה עשה מיכאל? יד ואלו צסוסו, והכניסו לקודש הקדשים; מד"ז איכ' (צובר), נוסח ב, פ' א, ס"ו ד. **והשרים.** ע"פ דני' ג, יג; כה, ב"ר פ' סג, ס"ו יד. **הולכים כעבדים.** ע"פ קה"י ז, חזם **בעיניו.** ראו פס"ב פ"י לה, 'בשעה שראה גבולדלל וכו' מדעטו כל איבריו'.

ח"ג והערות

זמרי שחק. כ"ה במח' בולוניה ושר"ל. במח' רמ"ו וכ"י: זמרי שחק. במח' נירנברג, מע"צ, אשכנז וגולד: זמרי שחק. הוחשו מנעם. במע"צ, אשכנז וגולד: הוחשו מנעם. תקלסון מלך. במח' נירנברג: תקלסון למלך. במע"צ, אשכנז וגולד: תקלסון למלך. והכהנים על. במח' נירנברג, מחו"ז, עה"ב, מע"צ ואשכנז: והכהנים והלויים על. מחלקותם עמדו. כ"ה בנובר ומחוי, ללא תיבת 'שעטת'. במח' נירנברג, ראש"ך, קד"ץ, עה"ב, מע"צ, אשכנז וגולד: 'מחלקותם עמדו שעטת. אסטריטיוטים. כ"ה במח' שר"ל. במח' רמ"ו ובולוניה: אסטריטיוטים. במח' נירנברג: אסטריטיוטיין. בחלק מאשכנז: אסטריטיוטים. בגולד: 'אסטריטיוטים. הכלים המשמשים. במע"צ, אשכנז, גולד, והרבה כ"י: הכלים והמשמשים. בכ"ב משוכים. כ"ה במח' רמ"ו ובולוניה. במח' רס"ד-רס"ה, שר"ל, נירנברג וגולד: 'בכ"ב משוכים. במחוי: 'בכ"ב משוכים. בדים. כ"י: 'בדים שם. שק חגרו. במח' נירנברג: 'שקים חגרו. כ"י וקד"ץ: 'חגרו שקים. בראש"ך: 'חגרו שקי. דן עם נבו. כ"ה בגולד: בשם מח' רומי ונוסח העיקרי בשר"ל. במח' נירנברג, עה"ב, ראש"ך, קד"ץ, מע"צ, אשכנז וגולד: דן לביא. כ"י ומחוי: דן נבו, ללא תיבת 'עם'. מכאן ועד סוף הקינה חסר במח' רמ"ו ובולוניה. והשרים. במח' נירנברג וגולד: 'ושרים. חזם בעיניו. כ"ה בגולד: בשם מח' רומי ונוסח העיקרי של שר"ל. במח' נירנברג, מחו"ז, מע"צ, אשכנז וגולד: 'חזו המוניו. כ"י: 'חזם בעיניו'.

גֵּאוּהָ עֵטָה וְכִבְהַּ הַמְנוּרָהּ. וְנִטְהָ יְדוֹ אֱל־אֵל הַנוֹרָא. וְעֵרְעֵר
שְׁבַעַה מְלֵהָאִירָה:

בְּשַׁאֲגוֹ כְּאִירָהּ בְּדָבִיר בֵּל. בְּרַח דּוּדֵי כְעֵל מֵת מֵתֵאבֵּל.
פְּקָדוֹן הַרוּחוֹת בּוֹ בְלִילָה לֹא־קָבֵל:

אָמַר לְמִשְׁחִיתֵים חֲמָתִי הַתְּכָתִי. אֶת־יְדֹדוֹת נַפְשִׁי בְּיָדְכֶם תְּתִי.
עֹזְבֵתִי אֶת־בֵּיתִי וְנִחַלְתִּי נִטְשָׁתִי:

ח"ג והערות

וְכִבְהַּ הַמְנוּרָהּ. כ"ה בכ"י, מח' נירנברג, מחו"ו, עה"ב, אשכנז וגולד'. במח' שד"ל ומע"צ: וְכִבְהַּ הַמְנוּרָהּ. אֱל־אֵל הַנוֹרָא. כ"ה בכ"י, גולד' בשם מח' רומי ועוד כ"י, נוסח העיקרי של שד"ל ועה"ב. במחו"ו, ראש"ך, מע"צ, אשכנז וגולד': אֱל־אֵל הַמְנוּרָא. במח' נירנברג: אֱל־הַמְנוּרָהּ. וְעֵרְעֵר שְׁבַעַה מְלֵהָאִירָהּ. כ"ה בכ"י, גולד' בשם מח' רומי ונוסח העיקרי של שד"ל. במח' נירנברג, עה"ב, מחו"ו, ראש"ך, מע"צ, אשכנז וגולד': יִיחַשִׁיךְ אֹר עוֹשָׂה אֹרְהָ. בְּשַׁאֲגוֹ. בכ"י: בְּשַׁאֲוֹ. במחו"ו: יָבֵא שַׁאֲגוֹ. קְאָרְיָהּ. כ"ה בכ"י ומח' שד"ל. בשאר הנוסחאות: יָבֵא, או: יָבֵא. בְּדָבִיר. כן מנוקד בכ"י, מח' שד"ל, מע"צ ומקצת אשכנז. במח' נירנברג, גולד' ושאר אשכנז: בְּדָבִיר בֵּל. כ"ה בכ"י, מח' נירנברג ושאר הנוסחאות, ללא תיבת 'חיל'. במח' שד"ל וגולד' בשם מח' רומי: בְּדָבִיר חֵיל בֵּל. כְּעֵל מֵת. בקצת אשכנז: וְכָעֵל מֵת. פְּקָדוֹן. כ"ה במח' שד"ל. במח' נירנברג וגולד': פְּקָדוֹן. בְּיָדְכֶם תְּתִי.

מקורות ומקבילות

גאוּהָ עֵטָה. ע"פ מדר"י בשלה, מס' דשירה, פ"ג, צמח שנתגלה, ע"פ ישע' יד, יג; צבלי חולין, דף פט ע"א. וְכִבְהַּ הַמְנוּרָהּ. ראו אה"מ, פנחס בן יאיר, עמ' 476, זמיון שכבו הנרות מתגברין. וְנִטְהָ יְדוֹ אֱל־אֵל הַנוֹרָא. א"ל הנורא. ע"פ דב' י, ח. פ"ג, עמ' 196, ד"ה קשה היא. אֵל הנורא. ע"פ דב' י, ח. שְׁבַעַה מְלֵהָאִירָהּ. ע"פ שמו"ס, לו. נִטְשָׁתִי. ע"פ דב' י, ח. ע"פ ישע' ג, ג; חה"י, ד. דְּבִירָהּ. ע"פ מ"א ו, טו. כְּעֵל מֵת מֵתֵאבֵּל. ע"פ מו, א ורש"י. צְרַח דוּדֵי. ע"פ שם"ס, ח; יד; ילקו"ש שם"ס, רמז תקל"ד, ד"ה כרס היה לשלמה. כְּעֵל מֵת מֵתֵאבֵּל. ע"פ ש"צ יד, ב; ישע' כב, יב; איכ"ר פ"ג, א, ס"א, '...והוא מתאבד' וכו'. חֲמָתִי הַתְּכָתִי. ע"פ ירמ' ז, כ; יח, כ; לג, דה"צ לד, כה. אֶת־יְדֹדוֹת נַפְשִׁי. ע"פ ירמ' יב, ז; חה"י פד, ב; מהט"ד פ"ג, לג, פ"ג; צבלי מנחות, דף נג ע"ב. צְרַח דוּדֵי. ע"פ דה"צ כה, ט. עֹזְבֵתִי אֶת־בֵּיתִי וכו'. ע"פ ירמ' יב, ז; ספרי דב', פ"ג, שיה, ס"ו טו; פדר"ך, נספח' ה, ד"ה קול לופיך. וְנִחַלְתִּי נִטְשָׁתִי. ע"פ דב' לב, ט; מ"ב כ"א, יד; ילקו"ש חה"י, רמז תרנג.

בְּשַׁאֲגוֹ כְּאִירָהּ בְּדָבִיר בֵּל. עֹזְבֵתִי אֶת־בֵּיתִי. בראש"ך: עֹזְבֵתִי אֶת־בֵּיתִי. וּלְפִי כִנְרָהּ הַסוּף: יִנְחַלְתָּ נִטְשִׁי. וְנִחַלְתִּי נִטְשָׁתִי. במח' נירנברג, מחו"ו ואשכנז: יִנְחַלְתָּ נִטְשִׁי. בְּיָדְכֶם תְּתִי. בכ"י דף 178 נוסף בקטע בפני עצמו כסיום קינה זו באותיות קטנות: 'לְמָה לְנַצַּח תְּשַׁבְּחֵנוּ \ תְּשַׁבְּחֵנוּ לְנַצַּח לְמָה אֱלֹהִים עַל־הַשְּׁמַיִם רוּמָה \ וְרַע אֹהֲבֵיךָ לְרוּמָה \ הַבָּאִים מֵאַרְס נְהַרְיָמָה \ וְנִתְּנוּ לְקָלוֹן וְלִחְרָפָה וְלִכְלָמָה \ עַד תִּשְׁקוּף וְתֵרָא יְיָ מִשְׁמַיְמָה".

לפי מנהג ק"ק רומה אומרים את ארבעת החרוזים הראשונים ושני האחרונים בלבד.
אֵשׁ תּוֹקֵד בְּקִרְבִּי בְּעֵלוֹתַי עַל-לְבִי בְּצִאתִי מִמִּצְרַיִם:
וְקִינִים אֶעֱיֶרֶה לְמַעַן אֲזַכִּירָהּ בְּצִאתִי מִירוּשָׁלַם:

אֲזַ יִשְׁיֶר-מִשְׁהָ שִׁיר לֹא-יִנָּשֶׂה. בְּצִאתִי מִמִּצְרַיִם
וַיִּקְוֶנָּה יִרְמְיָהוּ וְנָהָה נָהָה נְהִי נְהִיָּה. בְּצִאתִי מִירוּשָׁלַם
בֵּיתִי הִתְכַּוְּנָה וְשָׁכַן הָעָנָן. בְּצִאתִי מִמִּצְרַיִם
וַחֲמַת אֵל שָׁכְנָה עָלַי כַּעֲנָנָה. בְּצִאתִי מִירוּשָׁלַם
גַּלְיָה יָם רָמוּ וַכַּחֲמוֹמָה קָמוּ. בְּצִאתִי מִמִּצְרַיִם
זְדוּנִים שָׁטְפוּ עַל-רֵאשֵׁי צְפוּ. בְּצִאתִי מִירוּשָׁלַם
רְגֵן שָׁמַיִם וּמַצּוֹר יָזוּבוּ מַיִם. בְּצִאתִי מִמִּצְרַיִם
לַעֲנָה וּמְרוֹרִים וְהַמַּיִם מְאָרְרִים. בְּצִאתִי מִירוּשָׁלַם

מקורות ומקבילות

אש תוקד בקרבי. ע"פ ישע' סה, ה; תה' לג, ד; שו"ת הלכות קטנות, ח"ב, ס' קלט. פיוט זה בנוי ע"פ מד' איכ' זוטא, פ"א, ס' יט "...משה מקלסס צמי יתן וכו', וירמיה אמר מי יתן (ת, כג) וכו', וכשילאו ממלכים אמר משה וכו', וכשילאו ישראל מירושלים' וכו'. בעלותי על לבי. ע"פ יחז' יד, ד. זלאתי ממלכים. ע"פ שמו' יג, ה; תה' קיד, א. וקינים. ע"פ יחז' ב, י. וקינים אעירה. ע"פ ישע' טו, ה. אעירה. ע"פ תה' ז, ט. אזכירה. ע"פ תה' מה, יא. זלאתי מירושלים. ע"פ מ"צ כד, יד. אז ישיר משה. שמו' טו, א. לא ישנה. ע"פ ישע' מד, כח ורש"י. ויקוץ ירמיהו. ע"פ דה"צ לה, כה. ונהה נהי נהיה. מוכ' ב, ד. ביתי התכונן ושכן הענן. ע"פ צמ' טו, טו. ביתי התכונן. ע"פ מש' כד, ג. התכונן. ע"פ ישע' נד, יד. ושכן הענן. ע"פ שמו' מ, לה. וחמת אל. ע"פ מ"צ כב, ה; ירמ' ז, כ. שכנה עלי כעננה. ע"פ חו' ג, ה. גלי ים רמו. ע"פ ירמ' ה, כב. וכחומה קמו. ע"פ שמו' יד, כב. זדונים שטפו. ע"פ תה' קד, ה. על ראשי צפו. ע"פ איכ' ג, נד. רגן שמים. ע"פ תה' עח, כד. ומצור יזובו מים. ע"פ ישע' מח, כח; תה' עח, כ. לענה ומרורים. ע"פ איכ' ג, טו.

ח"ג והערות

אש תוקד בקרבי. קינה עלומת שם, מוסדת ע"ס א"ב, בתכלאל ע"ח מיוחסת לר' יהודה הלוי, ראו 'שירי הקדש לרבי יהודה הלוי', מהדו' דב ירדן, ירושלים, תשמ"ו, כרך ד, עמ' 1043. נדפסה לראשונה במח' רימיני רפ"א, וע"פ הדפסונה. נמצאת גם במנהג אשכנז, מח' נירנברג, דף 209-210א; גולד', דף קיב, ס' לב; מע"צ 853; בית אב, דף קה ע"א; תכלאל ע"ח חיים, דף פג ע"א. תתת"ס רפ"ד, דף רמב ע"א-רמג. בעלותי. במע"צ, אשכנז, גולד', מח' תתת"ס רפ"ד ובית אב: 'בית העלותי'. בתכלאל ע"ח: 'בית העלותי'. על-לבי. בנוסח תימן וספרד: 'לבי'. בצאתי ממצרים. בתכלאל ע"ח: 'צאתי' וכן בשורה הבאה, אבל אח"כ שוב 'בצאתי'. וקינים אעירה. במח' בולוניה: וקינים אעירה. בהרבה מאשכנז: וקינים ללא ו'. בנוסח תימן, ספרד ונ"א בשד"ל: וקינות אעירה. למען אזכירה. במח' נירנברג: למענך אזכירה. בנוסח תימן וספרד: יען כי אזכירה. ונהה נהי נהיה בשאר הנוסחאות וכן עיקר, שהרי זה נאמר ע"י מיכ' ולא ע"י ירמ'. בנוב"ר: צקה נהי, ללא ו'. ביתי התכונן. בראש"ד: 'ביתי התכונן', ע"ש. במח' נירנברג: 'בית ים רמו. במקצת אשכנז, גולד', מח' שד"ל, נוסח תימן ודונונים שטפו. בגולד': ודונונים שטפו, ע"פ תה' קכד, ה. במח' נירנברג: ודונונים שטפו. במח' שד"ל: 'מים ודונונים שטפו וכו' בתתת"ס רפ"ד, אלא שהו' בשווא. בתכלאל ע"ח ובית אב: 'מים שטפו'. על-ראשי. בכ"י, נוסח תימן וספרד: 'עלי ראשי'. במע"צ, אשכנז וגולד': 'על-ראשי'. במח' נירנברג: 'על-ראשם'; ומצור יזובו מים. במח' נירנברג: ומצור יזובו מים. בגולד', מקצת אשכנז, נוסח תימן

הכונן. וחמת אל. במח' נירנברג: וחמת אל, ללא ו'. וספרד: 'ים רמו'. בכ"י: 'ים קמו'; במח' נירנברג: 'ים רמו'. במח' נירנברג: ודונונים שטפו. במח' שד"ל: 'מים ודונונים שטפו וכו' בתתת"ס רפ"ד, אלא שהו' בשווא. בתכלאל ע"ח ובית אב: 'מים שטפו'. על-ראשי. בכ"י, נוסח תימן וספרד: 'עלי ראשי'. במע"צ, אשכנז וגולד': 'על-ראשי'. במח' נירנברג: 'על-ראשם'; ומצור יזובו מים. במח' נירנברג: ומצור יזובו מים. בגולד', מקצת אשכנז, נוסח תימן

הַשֶּׁם וְהָעָרֵב. סְבִיבוֹת הַרְחֹרֵב. בְּצִאתִי מִמִּצְרַיִם.
 קוֹרָא אֶל-אֲבִל. עַל גְּהֵרוֹתוֹ בְּבִל. בְּצִאתִי מִירוּשָׁלַם.
 וּמְרָאָה כְבוֹד יְהוָה. כְּאֵשׁ אֲכָלָת לְפָנַי. בְּצִאתִי מִמִּצְרַיִם.
 וְחָרַב הַלְטוּשָׁה. וְלִטְבַח נְטוּשָׁה. בְּצִאתִי מִירוּשָׁלַם.
 זָבַח וּמִנְחָה. וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה. בְּצִאתִי מִמִּצְרַיִם.
 סִגְלַת לְאֲרוּחָה. כְּצֵאן לְטַבְחָה. בְּצִאתִי מִירוּשָׁלַם.
 חֲגִים וְשִׁבְתוֹת. וּמוֹפְתִים וְאוֹתוֹת. בְּצִאתִי מִמִּצְרַיִם.
 תַּעֲנִית וְאֲבִל. וְרֹדֵף הַהֶבֶל. בְּצִאתִי מִירוּשָׁלַם.
 טוֹבוֹ אֱהִיִם. לְאַרְבַּעַת דְּגָלִים. בְּצִאתִי מִמִּצְרַיִם.
 אֱהִי יִשְׁמַעְאֵלִים. וּמַחֲנוֹת הָעֵרְלִים. בְּצִאתִי מִירוּשָׁלַם.

ח"ג והערות

וספרד: יצור יזוב מים. לענה. במח נירנברג: ילענה. ומרורים. במח שד"ל, נוסח תימן וספרד: יתמרורים. והמים. במח שד"ל, נירנברג וגולד: זמים. מאררים. במע"צ: המאררים. במח נירנברג, שד"ל, אשכנז, גולד, נוסח תימן וספרד: הקרים. קורא אל. במח שד"ל וגולד: קרוא אל. בנוסח תימן וספרד: קרא אל. גהרות בבל. כיה בתה שלפנינו, גולד ומח שד"ל. במח נירנברג ובולוניה: גהרות בבל. אכלת לפני. במח שד"ל: אכלה לעיני. וחרב הלטושה. במח שד"ל, אשכנז, גולד, נוסח תימן וספרד: וחרב לטושה. במח נירנברג: וחרב נטושה, ע"פ ישעי כא, טו. ולטבח. במח שד"ל, שאר אשכנז, נוסח תימן וספרד: ולטבח, ויש מנקדים ולטבח או: ולטבח. נטושה. במח נירנברג: לטושה. סגלת לארוחה. בכ"י, נוסח תימן, ספרד ונוסח עיקרי במח שד"ל: סגלה לקוחה. במח נירנברג, מע"צ, ראשיך, אשכנז וגולד: סגלת אל לקוחה. כצאן לטבחה. במח נירנברג, גולד, הרבה אשכנז, שד"ל, נוסח תימן, ספרד: כצאן לטבחה. ורדף ההבל. במח נירנברג: ורדף ההבל. בגולד: ורדוף ההבל. במע"צ ותכלאל ע"ח: ורדוף. טובו אהלים. בראשיך: טובים אהלים. לארבעת דגלים. במח נירנברג, מע"צ, אשכנז וגולד: לארבעה דגלים, וכיה לקמן בבית ש"ן במח רימיני רפ"א ובולוניה עצמם. בנוסח תימן וספרד: לארבעה דגלים. ומחנות הערלים. במח נירנברג, מע"צ, אשכנז וגולד: זמחנות ערלים. בבית אב ונ"א במח שד"ל: זמחנות הקרים. נוסח העיקרי במח שד"ל: זמחנות הארלים, ושני גרסאות אלו משינוי הצנורה.

מקורות ומקבילות

והמים מאררים. ע"פ שמו"ט, כג; צמ"ה, יט; ורמ"כ, טו. הסכס והערי. ע"פ שמו"ט, יח, ה; יג; ש"א ח, טו. סניעות הר. ע"פ שמו"ט, יב. הר חורב. ע"פ שמו"ט, ו. קורא אל אכל. ע"פ שמו"ט, טו. ראו גם ישעי כב, יב. על נהרות צבל. תה קלו, א. ומראה כבוד ה' וכו'. שמו"ט, כד, ח. וחרב הלטושה. ע"פ תה"ז, יג. ולטנה נטושה. ע"פ ישעי כא, טו; יחז"ל כא, לג. זכה ומנחה. ע"פ ויק' כג, לו; ישעי יט, כא; דני' ט, כז. ראו צבלי ר"ה, דף יח ע"א. ושמן המשחה. ע"פ שמו"ט, כה, ו; כט, ז; צב"ה פ"ה, ד; צ"ר פ"ה, טא, ס"ו. סגולת. ע"פ שמו"ט, ה; תה"ק קלה, ד. לארוחה. ע"פ ירמ"ג, ח. כלאן לטבחה. ע"פ ירמ"י, יב, ג; תה"י מד, כג; צבלי גיטון, דף ח ע"ג, צבקה זו הרג נבחרה רב טבחים וכו'. חגים ושבתות. ע"פ ויק' כג, לד; יחז"ל; יחז"ל מה, ח. ומופתים ואותות. ע"פ דב"ד, לו; ו כא"כ; ירמ"י לב, כ"כא. תענית. ע"פ עזר"ט, ה. ורדוף ההבל. ע"פ מ"ב ח, טו; ירמ"ב, ה; אי"ב, ד, ח. טונו אהלים. ע"פ צמ"כד, ה; שמו"ט פ"ה, כ; ס"ו, ה; מה"ג צמ"כד, ה. לארבעת דגלים. ע"פ צ"ר פ"ה, סד, ס"ח, ה. ...כן נעשו צניו ארבעה דגלים צמדצרי; פס"ב פ"ה, יא, ד"ה כך פתח צני. אהלי ישמעאליים. ע"פ תה"י פג, ז. ראו צ"כ, יח וא"ב, ד"ה נפל. ומחנות הערלים. ע"פ ש"א ח, ד, כה; ירמ"ט, כה.

לְיִבְלָה וּשְׂמֵטָה. וְאַרְצָן שׁוֹקֵטָה.
מְכוּר לְצִמְיִתוֹת. וְכָרוֹת לְכָרִיתוֹת.
כַּפָּרֶת וְאַרוֹן. וְאַבְנֵי זָכָרוֹן.
אַבְנֵי הַקְּלָע. וְכָלֵי הַבִּלְעֵ.
לְיָיִם וְאַהֲרוֹנִים. וְשִׁבְעֵים הַזְּקֵנִים.
נוֹגְשִׁים וּמוֹנִים. וּמוֹכְרִים וְקוֹנִים.
מֹשֶׁה יִרְעֶנּוּ וְאַהֲרֹן יִגְחֲנוּ.
נְבוֹכַדְנֶאֶצַּר. וְאַדְרִיאָנוֹס קִיסָר.

מקורות ומקבילות

ח"ג והערות
 וְאַרְצָן שׁוֹקֵטָה. במע"צ, גולד', אשכנז, נוסח תימן וספרד:
 וְאַרְצָן שׁוֹקֵטָה. במח' נירנברג: וְהָאַרְצָן שְׁקֵטָה. בכ"י:
 וְאַרְצָן שְׁקֵטָה, ונראה דהיינו וְשְׁקֵטָה. מְכוּר לְצִמְיִתוֹת
 וְכָרוֹת. במח' נירנברג, אשכנז, רימיני רפ"א ובולוניה:
 וְכָרוֹת לְצִמְיִתוֹת וְכָרוֹת. וכרות לכריתות. במקצת
 אשכנז: זכרות וְכָרוֹת. בתכלאל ע"ח: וְכָתוּב לְכָרִיתוֹת.
 במח' שד"ל נוסח העיקרי: וְכָתוּב לְכָרִיתוֹת. אַבְנֵי
 הַקְּלָע. במח' נירנברג, מע"צ, אשכנז, גולד', נוסח תימן
 וספרד: וְאַבְנֵי הַקְּלָע. הַקְּלָע. כ"ה בצורת הפסק,
 כאילו מא, כ. בגולד' ותכלאל ע"ח: וְהַקְּלָע, שלא בהפסק,
 כזכ' ט, טו. במח' נירנברג, מע"צ, בית אב: וְהַקְּלָע.
 במקצת אשכנז: וְהַבִּלְעֵ. וְכָלֵי הַבִּלְעֵ. במח' רימיני
 רפ"א: וְאַבְנֵי הַבִּלְעֵ. במח' שד"ל: וְאַבְנֵי הַבִּלְעֵ.
 בענין ניקוד תיבת וְהַבִּלְעֵ, ראו לעיל ד"ה וְהַקְּלָע.
 וְאַהֲרוֹנִים. בתכלאל ע"ח ובית אב: וְכָהֲנִים. וְשִׁבְעֵים.
 כ"ה במח' נירנברג, מע"צ, אשכנז, גולד', כ"י, שד"ל,
 נוסח תימן וספרד. במח' רימיני רפ"א ובולוניה: וְשִׁבְעֵים.
 הַזְּקֵנִים. במח' נירנברג, מע"צ, אשכנז, גולד', שד"ל,
 נוסח תימן וספרד: וְזָקֵנִים. וּמוֹכְרִים וְקוֹנִים. כ"ה באשכנז וגולד' וכן עיקר. במח' נירנברג ושד"ל: וְמוֹכְרִים וְקוֹנִים.
 במח' רימיני רפ"א, בולוניה: וְמוֹכְרֵי וְקוֹנִים. מֹשֶׁה יִרְעֶנּוּ. במח' נירנברג, מע"צ ומקצת אשכנז: מֹשֶׁה יִרְעֶנּוּ.
 במח' שד"ל, נוסח תימן וספרד: מֹשֶׁה יִרְעֶנּוּ. וְאַהֲרֹן. בנוסח תימן וספרד: וְאַהֲרֹן, ללא וי. יִגְחֲנוּ. במח' שד"ל,
 נוסח תימן וספרד: יִגְחֲנוּ. בבית אב: יִרְעֶנּוּ. נְבוֹכַדְנֶאֶצַּר. בגולד', נוסח תימן וספרד: וְנְבוֹכַדְנֶאֶצַּר. במח' נירנברג:
 וְנְבוֹכַדְנֶאֶצַּר, במח' בולוניה: וְנְבוֹכַדְנֶאֶצַּר, בשתי תיבות. במקצת אשכנז ובקצת כ"י נוסף: וְהַטְּפָסָר, כן ניקודו בירמי
 נא, כו. צירוף וכינוי לנבוכדנאצר וְהַטְּפָסָר, נמצא בב"ר פ"ז, צ, ס"ג. בתכלאל ע"ח נוסף: וְהַטְּפָסָר. וְאַדְרִיאָנוֹס.
 במח' נירנברג: וְאַדְרִיאָנוֹס. בקצת נוסחאות מנוקד: וְאַדְרִיאָנוֹס, האל"ף בפתח וכן עיקר לפי כתיב הלועזי: Hadrianus
 Hadrian, לפי ההברה האשכנזית והתימנית המבדילים בין קמץ לפתח. קִיסָר. במח' שד"ל נוסח העיקרי: וְהַטְּפָסָר.
 בתכלאל ע"ח: וְהַטְּפָסָר.

יוֹבֵל ע"פ ויק' כה, ו. יוֹבֵל וּשְׂמֵטָה. ע"פ ירושלמי שביטח
 פ"ה, ה"ב, וצ"ע שהיוֹבֵל נוהג שמיטה נוהג דבר תורה וכו';
 מדה"ג פ"ה צהר, ס"ו, ב. וּשְׂמֵטָה. ע"פ דב' טו, א. וְאַרְצָן
 שׁוֹקֵטָה. ע"פ יהו' יא, כג; זכ' א, יא; מד"ז שה"ש, פ"א, פט"ו.
 מְכוּר לְצִמְיִתוֹת. היפך ויק' כה, כג. ראו ספ"ד, ב. וְכָרוֹת.
 ע"פ ויק' כב, כד; ירמ' ג, ו ורש"י. לְכָרִיתוֹת. ע"פ דב' כד, א;
 ירמ' ג, ה. כַּפָּרֶת וְאַרוֹן. ע"פ שמו' כה, כא. וְאַבְנֵי זָכָרוֹן.
 ע"פ שמו' כה, יב. אַבְנֵי הַקְּלָע. ע"פ זכ' ט, טו; דה"ב כו, יד.
 וְכָלֵי הַבִּלְעֵ. ע"פ ירמ' נא, לד; חס' נב, ו; איכ' ב, ה. לְיָיִם
 וְאַהֲרוֹנִים. ע"פ צמ' ג, ט; דב' ג, טד"א. וְשִׁבְעֵים הַזְּקֵנִים.
 ע"פ שמו' כד, א; צמ' יא, טו; צב"ל עירובין, דף סה ע"א; אד"ג
 נוסח א, פ"ב, ד"ה אחרו סווג, וסוגה צששנים, אלו צבעים
 זקנים. מוֹנִים. ע"פ שמו' ה, ו. מוֹנִים - לְשׁוֹן אֵל תונו'.
 ע"פ ישע' מט, כו ורש"י. וּמוֹכְרִים וְקוֹנִים. ע"פ ישע' כד, ב;
 יחז' ז, ב. מֹשֶׁה יִרְעֶנּוּ. ע"פ ס"ז צמ' פ"ה כו, פ"ז; מתע"ד
 פ"ה, פ"ד; שמו"ר פ"ה, ב, ס"ג. מֹשֶׁה יִרְעֶנּוּ וְאַהֲרֹן יִגְחֲנוּ.
 ע"פ חס' טו, כא; שמו"ר פ"ה, טו, ס"ו יד; פדר"ך פ"ה, ס"ד.
 נְבוֹכַדְנֶאֶצַּר. ע"פ מ"ב פ' כה.

נַעֲרֹךְ מִלַּחְמָהּ. וַיְהוּהַ שְׁמָהּ.
 רַחֵק מִמֶּנּוּ. וְהִנֵּה אֵינָנוּ.
 סִתְרֵי פְרָכְתָּ. וְסִדְרֵי מַעֲרַכְתָּ.
 חֲמָה גַתְּכָתָ. וְעֲלֵי סוּכְכָתָ.
 עֲזֹלוֹת וּזְבָחִים. וְאִשֵּׁי גִיחוּחִים.
 בַּחֲרֵב מְדַקְרִים. בְּגִי צִיּוֹן הַיְקָרִים.
 פִּאֲרֵי הַמְגַבְּעוֹת. לְכַבּוֹד נִקְבְּעוֹת.
 שְׂרִיקוֹת וּתְרוּעוֹת. לְקַלּוֹן וְלַזְּעוֹת.
 צִיץ הַזְּהָב. וְהַמִּשְׁלָ וְרַהֲב.
 אָפֶס הָעֵזֶר. וְהַשְּׁלֶךְ הַנְּזֹר.

מקורות ומקבילות

נערוך מלחמה. כגון שמו"ח, חרט. הלשון ע"פ שופ' כ, כב. וס' שמה. ע"פ דב' כ, ד; יחז' מת, לה. רחוק ממנו. ע"פ ישע' נט, יא; איז' א, טז. והנה איננו. ע"פ צר' לא, ג; תהי' עד, ט. סתרי פרוכת. ע"פ שמו"ח, לג, זהבדילה הפרוכת; צר' רצהו, עמו' 32, וכדי שלא תסתכלו ולא תמותו'. וסדרי מערכת. ע"פ משנ' תמיד פ"ג, מ"ג; צבלי וימא, דף לג ע"א. חמה נתכת. ע"פ ירמ' ז, כ; יחז' כב, כד"כ; תהי' פט, מז; איז"ר פ"ר, ג, ס"ה. ועלי סוככת. ע"פ יחז' ט, ח; תהי' פה, ח. סוככת. ע"פ שמו"ח, כ. עולות וזבחים. ע"פ שמו"ח, כה; כד, ה. ואשוי גיחווחים. ע"פ שמו"ח, כט; יחז' כה, ג. נחצו מדוקרים. ע"פ איז' ד, ט; איז"ר פ"ר ד, ס"ה. בני ציון היקרים. איז' ד, ג; ירושלמי הרויות, פ"ג, ה"ד. פארי המגבעות. ע"פ שמו"ח, לט, כה. לכבוד נקבעות. ע"פ שמו"ח, מ ורש"י. שריקות. ע"פ ירמ' יח, טז ורש"י, 'העוזר על חרבות שראה כבר צבניינים טובים רגיל לשרוק'. ותרועות לקלון. ע"פ ירמ' ד, יעדכא; תהי' מא, יב. לקלון. ע"פ ירמ' יג, כה; הוש' ד, ז; מש' ה, לג. ולזעות. ע"פ דב' כה, כה; ישע' כה, יט; ירמ' טו, ד. איך הוהב. ע"פ שמו"ח, לה ויק' ח, ט; צבלי שבת, דף סג ע"ג. והמשל ורהב. ע"פ איז' כה, ג. ורהב - וחסק. ע"פ ישע' ל, ז ורד"ק. אפס. ע"פ צר' מת, טו. אפס העזר. ע"פ מ"צ יד, כו. והשלך הנזר. ע"פ ירמ' ז, כט.

ח"ג והערות

רחק ממנו. במע"צ: רחוק ממנו. חמה נתכת. בנוסח תימן וספרד: יחמה נתכת. ועלי סוככת. במח' נירנברג, גולד', נוסח תימן וספרד: 'עלי סוככת'. עולות. במח' נירנברג, רימיני רפ"א, בולוניא, כ"י וקצת אשכנז: 'עולה'. וזבחים. כ"ה במח' נירנברג, מע"צ, גולד', אשכנז, כ"י, שד"ל, נוסח תימן, ספרד וכן נראה נכון בעדות החרייה. במח' רימיני רפ"א ובולוניא: 'זמנןחות'. ואשוי גיחווחים. כ"ה במח' נירנברג, אשכנז, גולד', רמ"ז ושד"ל. במח' בולוניא: 'אשוי גיחווחות'. בחרב מדקרים. באשכנז וגולד': 'בחרב מדקרים'. במח' נירנברג: 'בחורן מדקרים', ע"פ יחז' ז, טו. במקצת אשכנז: 'בחוצות מדקרים'. במע"צ: 'באש מדקרים', ראו רש"י איז' ד, ט. פארי המגבעות. במח' נירנברג, מע"צ, ראש"ד, אשכנז, גולד', כ"י, נוסח תימן וספרד: 'פארי מגבעות', ללא היא הידיעה. לכבוד נקבעות. במח' נירנברג: 'בכבוד נקבעות'. לקלון ולזעות. כן צריך לנקד, ראו מכלול, דף קנו ע"ב וקנח ע"ב. במח' נירנברג, מע"צ, אשכנז, גולד', נוסח תימן וספרד: 'לקלון וזעות'. ציץ הזהב. במח' נירנברג, גולד', נוסח תימן וספרד: 'ציצת הזהב'. בראש"ד: 'ציצת הזהב'. והמשל ורהב. במח' נירנברג: 'המשל ורהב'. בתת"ס רפ"ד ובית אב: 'המשל והמשל ורהב'. אפס. כדרך משקל 'פעל', המופיע כן במקרא. באשכנז, גולד', תת"ס רפ"ד ותכלאל ע"ח מנוקד: 'אפס'. במח' רימיני רפ"א: 'אפס'. והשלך הנזר. במח' נירנברג, ראש"ד, אשכנז וגולד': 'השלך הנזר ואפס העזר'. והשלך. במח' נירנברג, אשכנז, גולד', נוסח תימן וספרד: 'השלך', ע"פ דני' ח, יא. בראש"ד: 'השלך'.

באשכנז, גולד', תת"ס רפ"ד ותכלאל ע"ח מנוקד: 'אפס'. במח' רימיני רפ"א: 'אפס'. והשלך הנזר. במח' נירנברג, ראש"ד, אשכנז וגולד': 'השלך הנזר ואפס העזר'. והשלך. במח' נירנברג, אשכנז, גולד', נוסח תימן וספרד: 'השלך', ע"פ דני' ח, יא. בראש"ד: 'השלך'.

קְדֻשָּׁה וְנְבוּאָה. וְשִׁכִּינָה נִרְאָה.
נִגְאָלָה וּמִרְאָה. וְרוּחַ הַטְּמֵאָה.
רָנָה וַיִּשְׁוּעָה. וַחֲצוּצֹרוֹת וַתְּרוּעָה.
חֶסְרוֹן הַתְּלַמִּיד. וּבִטּוֹל הַתְּמִיד.
שְׁלָחַן וּמְנוּרָה. וְכִלְיִל וּקְטוּרָה.
אֵלִיל וְתוֹעֵבָה. וּפְסָל וּמַצֵּבָה.
תּוֹרָה וַתְּעוּדָה. וְסִדּוֹר הָעֲבוּדָה.
שָׁשׂוֹן וְשִׂמְחָה. וְשׁוּבָה וְנוּחָה.
בְּכַתּוּב. שָׁשׂוֹן וְשִׂמְחָה. יִמְצָא בָּהּ תּוֹדָה וְקוֹל זְמִרָה:

מקורות ומקבילות

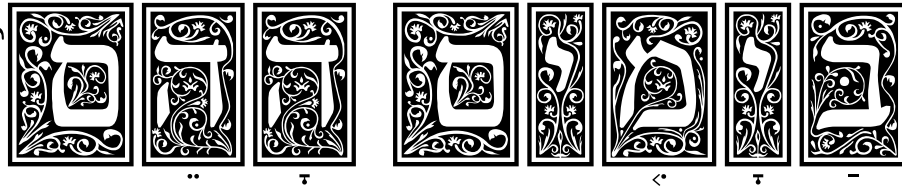
קדושה ונבואה. ע"פ צמדצ"ר פ"ר טו, ס"ו יט, 'אלו היתה רוח נבואה מן הקב"ה'; משר"א פ"ר ו, עמ' 110, 'משה רבינו צנזרה, ובראיה, וברוח הקדש'; מה"ג צמ"ג פ"ר קרת, טז, ה, 'אין קדושה אלא נבואה'. ושיטה נראה. ע"פ שמי"ט, י; צמ"ד, י; מנכר"י בשלח, מס' דשיר, פ"ר ג, 'אלו למדבר שכינה עמהם'; מדת"ג פ"ר מנורע, ס"ו יח. נגאלה - לשון טיטוף, ע"פ ישע' נט, ג ורש"י. נגאלה ומוראה. ע"פ לפ"ג, א; איכ"ר פתיח, ס"ו לא. ורוח הטומאה. ע"פ זכ"י, ג, רנה וישעיה. ע"פ תה" קיח, טו; מדת"ג (וורשא), פ"ר צא, ס"ו יא. וחצוצרות ותרועה. ע"פ צמ"י, ה; לא, ו; דצ"ב יג, יב. חסרון התלמיד. ע"פ צבלי סנהדרין, דף סח ע"א, '...לא חסרוני תלמידי'; סוטה, דף נח ע"ב; תוספתא סוטה פ"ר יד, ה"ח. ראו תד"ר פ"ר כה, ד"ה ברך המקום, ע"פ ישע' מט, ט. וציטול התמיד. ע"פ משנ' תענית פ"ד, מ"ו; ירושלמי ברכות פ"ד, ה"א; מד"ז איכ"ר, פ"ר א, ס"ו ט. שולחן ומנורה. ע"פ שמי"ט, כו, לה; צמ"ג, לא; מד"א פ"ר תרומה פ"ר כו, ס"ו א. וכליל. ע"פ ויק"ר פ"ר ז, ס"ו ד, 'העולה כולה כליל לאישים'; מדת"ג (וורשא), פ"ר ז, ס"ו יד. וכליל וקטורה. ע"פ דצ"ג, ג, י. וקטורה. ע"פ צמדצ"ר פ"ר יח, ח, 'הקטרת הציבה מן כל הקרבנות'; מדת"ג פ"ר הלוי, ס"ו טו. אליל ותועבה. ע"פ ישע' צ, ה; מד, יט; ילק"ש ת"י, פ"ר יתר, רנח שצ, 'עוצד אלילים קרוי תועבה'. אליל ותועבה ופסל ומצבה. ע"פ ויק"ר, כו, א. ופסל ומצבה. ע"פ דצ"ב, ג, ז; מדת"ג פ"ר בחוקות, ס"ו ה. תורה ותעורה. ע"פ ישע' ח, צ, טז; צ"ר פ"ר מצ, ס"ו ג. וסידור העבודה. ע"פ אה"מ, מ"ט מדות, עמ' 294, ס"ו ג, 'הקב"ה מלמדנו סדר עבודה'; ויק"ש ת"י, פ"ר פקודי, רנח טיט. ששון ושמחה. ע"פ ישע' לה, י; זכ"י, ח, יט; מדת"ג פ"ר ויחי, ס"ו יח. ושוכה ומאה. ע"פ ישע' ל, טו; קה"ר פ"ר ד, ס"ו ו. צבוי

ח"ג והערות

קדושה ונבואה וכו'. במע"צ סדר החרוזים שונה. ושיכין נראה. במח' נירנברג, אשכנז וגולד: יזבד יי נראה. בנוסח תימן וספרד: ישיכין נראה. נגאלה ומוראה. באשכנז וגולד: נגאלה ומוראה. בנוסח תימן וספרד: מגאלה ומוראה. ורוח הטמאה. אצל ירדן ותכלאל ע"ח: ידנה וטמאה. וחצוצרות ותרועה. במח' נירנברג, אשכנז, גולד, שד"ל ומח' תת"ס: וחצוצרות התרועה. במע"צ, בית אב ותכלאל ע"ח: וחצוצרות תרועה. חסרון, במח' שד"ל: חסרון חסרון התלמיד ובטול התמיד. בכ"י: זעקת עולל \ נאקת חלל. במח' נירנברג וגולד: זעקת קול עולל \ נאקת חלל. באשכנז: זעקת עולל \ נאקת חלל. בנוסח תימן וספרד: זעקת עולל \ עם נאקת חלל. שלחן ומנורה וכו'. לפני בית זה באים שני בתים: 'שכון אהלים \ לארבעה דגלים \ בצאתי ממצרים. אהלי ישמעאלים \ ומחנות הערלים \ בצאתי מירושלם', הנמצאים רק במח' רימיני רפ"א ובולוניא. בשאר כל הנוסחאות, כולל כ"י, אינם ובאמת נראים מיותרים, ראו לעיל אות ט. וסידור העבודה. במע"צ, כ"י, נוסח תימן וספרד: יסדר העבודה. במח' נירנברג, אשכנז וגולד: יכלי הקמדה, ע"פ משנ' אבות פ"ג, מ"ד. ששון ושמחה ושובה ונוחה. במח' נירנברג, אשכנז וגולד: 'קול' ששון ושמחה \ נס נגון ונאקה. נוסח תימן וספרד: וחסרון התלמיד \ ובטול התמיד \ בצאתי מירושלם, כדלעיל אות ר"ש וראו לב אהרן, ד"ה ששון ושמחה. ונוחה. בראש"ד: ינתה. במח' רימיני רפ"א: ינתה. בכ"י ששון וכו' וקול זמרה. בנוסח תימן וספרד ישנה כאן תוספת.

לְמַעַן אֱלֹהֵי תַאגֵּר נְדַחֵי. לְמִזְזוֹת פְּתַחֵי. וְנִגְיֵשׁ זְבַחֵי.
 רִיחַ נִיחֻחֵי. וְיִדְוֹךְ חֵי חֵי.
 וְיִדְעוּ כָל־חֵי. כִּי־הֵם בְּנֵי אֱלֹהֵי: וְהָאֵר פְּנִיךְ עַל־מִקְדָּשְׁךָ
 הַשָּׁמַיִם. לְמַעַן אֲדַנִּי:

וּבִעַת הֵהִיא. בְּחֶדֶשׁ הָרֵאשׁוֹן הוּא־חֶדֶשׁ נִסָּן.

ח"ג והערות

למענך אלהי תאגר נדחיי. סלסלה אנונימית. במח' רמ"ז ובולוניה נמצאת בסוף הקינה לעיל: 'תסתר לאלים. במח' שד"ל מופיעה כאן. השמם למען אֲדַנִּי. בשם אדנות, כ"ה בדני' שלפנינו ובמסורה. בנוב"ר: 'השמם למען יי' וראו רלב"ג עה"פ. במח' הקדומים ובמח' שד"ל מופיעה כאן קינה: 'אנכי אנכי אנחם וכו', שהיום לא נהוג לאמרה ולכן לא הובאה כאן. בימים ההם ובעת ההיא. קינה מאת ר' אלעזר קליר, הנמצאת גם במנהג רומניא, דף רכו ע"א, כ"י 184; אתר האקדמיה: Cambridge, University Library, T-S Collection, H 14, 12. הקינה מיוסדת ע"ס א"ב וחודשי השנה ומבוססת על אגדות, קצת ידועות וקצת בלתי ידועות. ראו למשל בבבלי, סנהדרין, דף צח ע"ב וספר זרובבל, מהדו' יילניק, עמ' 57: על שם המשיח מנחם בן עמיאל. ראו גם פסז"ו, פרי בלק, כרך ב, דף קל ע"א. שד"ל, במכב"ר, מהדו' גולד', עמ' 55. במח' רומניא, דפ' ויניציאה, מופיעה הנחיה בכותרת לקינה: זיש קהלות שמתחילין נְחֻמְו נְחֻמְו עִמֵי יִאֲמַר אֱלֹהֵיכֶם, אמנם בדפ' קושטא, דף קמג ע"ב, הפסוק בא ללא ההנחיה ובאותיות גדולות. בשניהם, אחריו כל בית מופיעה תיבת 'נחמו... כרפריין'.

מקורות ומקבילות

לירושלים. ע"פ יוא"ל ד, א; זכ"א, טז; שמו"ר פרי נצ, ס"ו ה; מדה"ג (וורשל), פרי וירא, ס"ו טז. **שָׁשׁוֹן וְשִׂמְחָה יִמְלֵא וכו'.** ישע' נא, ג; צ"ר פרי ק, ס"ו יג; שמו"ר פרי נצ, ס"ו ה. **למענך אלהי.** ע"פ ישע' מח, יא; יחז' לו, כג; דני' ט, יט; צמדצ"ר פרי ט, ס"ו מט. **תַּאגֵּר נְדַחֵי.** ע"פ ישע' יא, יב; נח, ת; תה' קט, ג; צמדצ"ר פרי כג, ס"ו יד; מדה"ג פרי מסעו, ס"ו י. **למזוזות פתחיי.** ע"פ מש' ח, לד. **ונגיש זבחי.** ע"פ דה"צ כט, לא; ויק"ר פרי ט, ס"ו ז. **ריח ניחוחיי.** ע"פ צמ" כח, ג; צמדצ"ר פרי יג, ס"ו ג, 'ועכשוו יהיה מקבל קרבנות מלמטון'. **ויודוך חי חי וידעו.** ע"פ ישע' לח, יט; תה' קטו, ח"ה; קמה, י; מדה"ג פרי ויחי, ס"ו ח; צמדצ"ר פרי ח, ס"ו ד. **וידעו כל חי.** ע"פ ש"א ח, מח; ישע' מט, כו; מד"ז איכה, פרי א, ס"ו כג. **הם בני אל חי.** ע"פ הוש' ג, א; צבלי פסחים, דף פז ע"ב; שמו"ר פרי יג, ס"ו א; מדה"ה מז' ט, ס"ו ח. **והאר פניך על וכו' דני' ט, ח; משר"א פרי יב, עמ' 232, ד"ה מניין ששאלת. למען אדני.** צבלי צרכות, דף ז ע"ב. **נימים ההם ובעת ההיא.** ירמ' לג, טו; יוא"ל ד, א. **נחודש הראשון הוא וכו' א"ס ג, ז; ראו פה"ג, פרי מ, סוף ס"ו א. חודש ניסן.** ע"פ מכיל' דרשב"י, פ"ג, פמ"ב; צבלי ר"ה, דף יא ע"א, 'צניסן נגאלו, צניסן עתידין ליגאלו'.

אָמַנְס בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר יוֹם בּוֹ. מְנַחֵם בֶּן-עֲמִיאל פְּתָאוּס יָבֹא.
בְּבִקְעַת אַרְבַּל יִצְמַח טוֹבוֹ. וּבְגִדֵי נָקָם יִלְבַּשׁ בְּחַטּוֹבוֹ:

בְּיָמִים הָהֵם וּבָעֵת הַהִיא. בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי הוּא חֹדֶשׁ אֲיָר.
גְּנוּזִים יִגְלוּ בְּגוֹצְרֵי שָׁמַיִם. תַּעֲלֶה עֲדַת קָרַח לְעֵין כָּל-
שְׁבָטִים. דְּגָלֵי אֶסָף יִהְיוּ מְקַשְׁטִים. מַעֲרֹבוֹת מוֹאָב עַד-
נַחַל הַשְּׁטִיִּים:

בְּיָמִים הָהֵם וּבָעֵת הַהִיא. בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא חֹדֶשׁ סִיּוֹן.
הֵם יָקוּמוּ אֲשֶׁר מָתוּ בַמִּדְבָּר. וְרַעַשׂ גְּדוֹל בְּחֹמוֹת יִגְבֵּר.
וּבְרָאשֵׁי הָרִים יִהְיֶה פְּסֶת־בֵּר. וְתִרְגְּזוּ הָאָרֶץ וְסוּד רִזוּ יְדַבְּרוּ:

מקורות ומקבילות

בארבעה עשר יום בו. ע"פ חס"ט, ת. צייד וכו' מנחם וכו' יבוא בנקעת. ע"פ פהר"ג, פר לט, סי' ד. מנחם בן עמיאל - שמו של המשיה. ע"פ מד"ז איכ, נוסח ב, פרי' א, סי' ב; פהר"א פ' יח; אה"מ, זרובבל, עמ' 159; ילקו"ש תה"ו, רמז תתמח; פהר"ב, פ' מ, סי' א. פתאום יבוא. ע"פ מלא"ג, א; במדב"ר פ' טז, סי' יא; מש"ט פ' בל, פ"ג, פמ"ב. בנקעת ארבל. ראו ירושלמי ברכות פ"א, ה"א. ילמנו. ע"פ ישע"ד, ב; ירמ' כג, ה; זכ"ג, ת. טוּבוֹ. ע"פ הוש"ג, ה; זכ"ג, י, ט, יח. ובגדי נקם ילבש. ע"פ ישע' נט, יח; פהר"ב, פ' מ, סי' א; אה"מ, גן עדן, עמ' 85. ...משיה וכו' ומתלבש בבגדי נקם. ראו במ' כד, ת. בחיטובו - מהולל בפי רואהו. ע"פ תה"קמל, יב ורש"י; מש"ז, טו. בחודש השני הוא חודש איר. ע"פ מ"א ו, א; פהר"ב, פ' מ, סי' ב. גנוזים יגלו. ע"פ תוספתא סוטה, פ"ג, ה"א; במדב"ר פ' יג, סי' יב; פסז"ו שמו, פ' טז, סי' לב. בנארי שמיטים. ראו ירושלמי סנהדרין, פ"ו ה"א, 'זכות... שמיטה'. תעלה עדת קורת. ע"פ צ"ר רבתי, פ' בראשית, סוף עמ' 28; פהר"ב פ' מ, סי' ב; ילקו"ש ישע', סוף רמז תנב; אה"מ, חופת אליהו, עמ' 163. עדת קורת. ע"פ במ' טז, ה; ירושלמי סנהדרין פ"ו, ה"ד; תוספתא סנהדרין, פ"ג, ה"ט.

ח"ג והערות

עשר יום בו. במח' רומניא, כ"י ואתר האקדמיה ללא תיבת 'יום'. במח' בולוניה ללא תיבת 'בו'. בבקעת ארבל. במח' רומניא ואתר האקדמיה: 'בבקעת ארבל', בלשון חכמים שניהם משמשים כאחד וראו לעיל קינת 'איכה ישבה חבצלת השרון, בית ט, ד"ה בכחני ארבל, בענין ניקודו. יצמח טובו. במח' רומניא: 'יצמח בו טובו'. ובגדי נקם. באתר האקדמיה: 'בגדי נקם'. ב'ימים וכו' חודש איר. באתר האקדמיה: 'ב'ימי בחי הבי' איר'. בגוצרי. באתר האקדמיה: 'לנוצרי'. תעלה עדת. באתר האקדמיה: 'זתעל עדת'. עד-נחל. במח' רומניא: 'עדר-נחל'. ב'ימים וכו' חודש סיון. באתר האקדמיה: 'ב'י בחי הג' סיון'. הם יקומו. באתר האקדמיה: 'הן יקומו'. בחומות יגבר. באתר האקדמיה: 'זחומות יגבר'. ובראשי הרים יהי. ללא תוספת ה', כ"ה בתה' שלפנינו ובנוב"ר. במח' רומניא: 'זבראשי ה'קרים יקומו'. באתר האקדמיה: 'זבראשי יקומו'. ותרגזו הארץ. באתר האקדמיה: 'זתגל הארץ'.

דגלי אסף. ע"פ אה"מ, זרובבל, עמ' 160. יהיו מקושטים. ספרי פ' עקב, סוף פ' מג, ע"פ ירמ' לא, כ. מערבות מואב. ע"פ במ' כב, א. נחל השיטים. ע"פ יוא"ד, יח; במדב"ר פ' כ, סי' כב; מדת"ג פ' בלק, סי' כו. בחודש השלישי הוא וכו'. חס"ט, ט; אה"מ, זרובבל, עמ' 160, ד"ה חה דבר ה'. אשר מתו במדבר. ע"פ יהו"ה, ד; דב"ר פ' ב, סי' ד. ורעש גדול. ע"פ יוח' לח, יט; אה"מ, דני', עמ' 102, ד"ה אחר קו. בחומות יוגבר. ע"פ ישע' כו, א; יוח' מב, כ; זכ"ג, ט. ובראשי הרים יהי פסת צר. ע"פ תה"ו, עב, טז; בבלי שבת, דף ל ע"ב; ספרי דב', פ' האזינו, פ"ו שטו. ותרגזו הארץ. ע"פ ש"א יד, טו; ילקו"ש תה"ו, רמז תתנב, ד"ה ה' מלך; בתמ"ד ח"ב, זרובבל, ד"ה חה דבר ה'. וסוד רז ידובר. ע"פ דני' ד, ג.

בַּיָּמִים הָהֵם וּבָעֵת הַהִיא • בַּחֹדֶשׁ הָרְבִיעִי הוּא חֹדֶשׁ תַּמּוּז •
זַעַם וְעִבְרָה בְּכָל תַּמְצָא • וּמָלַךְ מִבְּלַעֲדֵי שָׁמַיִם יֵצֵא • חוּסֵן
וּמִסְטִין יֵאמְרֵלוּ צֵא • וְרוּחַ וְהַצֵּלָה לְמַעוּטִים תַּמְצָא :

בַּיָּמִים הָהֵם וּבָעֵת הַהִיא • בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי הוּא חֹדֶשׁ אָב •
טָהוֹר יַעֲט בְּגָדֵי נִקְמָתוֹ • וְהָר הַזֵּיתִים יִבְקַע מִנְעֻרָתוֹ • יֵצֵא
מְשִׁיחַ בְּגִדְלָתוֹ • כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ :

בַּיָּמִים הָהֵם וּבָעֵת הַהִיא • בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁשִׁי הוּא חֹדֶשׁ אֱלּוּל •
כְּשֶׁרוֹן יִכְרִיז בּוֹ בְּן־שָׂאֵל־תֵּיֵאֵל • וְיִרְדּוּ מִיכָאֵל וּגְבַרֵי־אֵל • לַעֲרֹךְ
מִלְחָמַת נִקְמַת־אֵל • וְלֹא־יִשְׁאִירוּ אֶחָד מֵאוֹיְבֵי יִשְׂרָאֵל :

בַּיָּמִים הָהֵם וּבָעֵת הַהִיא • בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הוּא חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי •
מְהוּמוֹת וְסַכְסוּךְ יִהְיוּ בְּכָל־גּוֹי • גּוֹרָא כְּלָקַח לוֹ גּוֹי מִקְרֵב גּוֹי •
וְיֵאמְרוּ לָכֵן וְנִכְחִידֶם מִגּוֹי • לְבִזּוֹת־נַפְשׁ לְמַתְעֵב גּוֹי :

מקורות ומקבילות

זַעַם וְעִבְרָה בְּכָל תַּמְצָא • ע"פ ישעי' יג, ט; זכ"א, טו; תהי' טו
טח, מט. וְרוּחַ וְהַצֵּלָה וכו'. ע"פ חס"ד, יד; מדת"ה מז' כב,
סו' ה. לְמַעוּטִים - לִישְׂרָאֵל. ע"פ דב' ז, ז. טוהר. ע"פ חב'
א, יג; צבלי נדה, דף ל' ע"ב; שמו"ר פרי' יח, סו' א. יַעֲט
בְּגָדֵי נִקְמָתוֹ. ע"פ ישעי' נט, ח; דצ"ר פרי' ב, סו' א. וְהָר
הַזֵּיתִים יִבְקַע. ע"פ זכ"י, ד. מִנְעֻרָתוֹ. ע"פ ישעי' סו, טו;
איו' כו, יא. יֵצֵא מְשִׁיחַ. ע"פ ישעי' יא, א. מְשִׁיחַ בְּגִבְרָתוֹ.
ע"פ צמ' כד, יח ותכ"א; ישעי' יא, אר"ה; מדת"ה מז' יח, סוף
סו' לו, ע"פ מש"ד, יח. מְשִׁיחַ... שֶׁמֶשׁ. ע"פ שמו"ר פרי' לא,
סו' י, ע"פ מלל' ג, כ; מדת"ג פרי' נשא, סו' יט. כָּלֵאת הַשֶּׁמֶשׁ
בְּנִצּוֹרָתוֹ. שופ' ה, לא; מד"ש פרי' כט, סו' ג; מדת"ה מז' קד,
סו' יח. מִלְחָמַת נִקְמַת אֵל. ע"פ צמ' לא, ג. וְלֹא יִשְׁאִירוּ
אֶחָד מֵאוֹיְבֵי. ע"פ תהי' קו, ריא. מֵאוֹיְבֵי יִשְׂרָאֵל. ע"פ צפ'
ג, טו; מדת"ה מז' לה, סו' א. חֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הוּא חֹדֶשׁ
תִּשְׁרִי. ע"פ מדת"ג (וורשא), סו' ו. מְהוּמוֹת וְסַכְסוּךְ יִהְיוּ כָל
גּוֹי. ע"פ זכ"י, יג; מדת"ה מז' יח, סו' יח; ילקו"ש תי', סוף
רמז סס. גּוֹרָא - הַקְּבִ"ה. ע"פ ש"מ טו, יא; לד, יח תהי' מז, ג.
כִּלְקַח לוֹ גּוֹי מִקְרֵב גּוֹי. ע"פ דב' ד, לד. וְיֵאמְרוּ לָכֵן וְנִכְחִידֶם
מִגּוֹי. ע"פ תהי' פג, ה; מדת"ג (וורשא), פרי' שופטים, סו' טו;
מדת"ה ס' מז' סו, סו' א. לְבִזּוֹת נַפְשׁ לְמַתְעֵב גּוֹי. ע"פ ישעי'

ח"ג והערות

בַּיָּמִים וכו' חֹדֶשׁ תַּמּוּז. באתר האקדמיה: 'בי' בח' הד'
תמוז. בְּכָל תַּמְצָא. במח' רומניא: 'בל תמצא/ ע"פ
תהי' ג, טו. חוּסֵן וּמִסְטִין. במח' רומניא: 'חוּסֵן מִסְטִין,
ללא ו'. לְמַעוּטִים. כ"ה במח' בולוניה ושר"ל. במח'
רומניא: לְמַעוּטִים. בַּיָּמִים וכו' חֹדֶשׁ אָב. באתר
האקדמיה: 'בי' בח' החמישי אב'. בְּגָדֵי נִקְמָתוֹ. במח'
רומניא: 'בְּגָדֵי נִקְמָתוֹ. באתר האקדמיה: 'בו' בלי ריגמתו.
וְהָר הַזֵּיתִים. באתר האקדמיה: 'הר הזיתים'. בַּיָּמִים
וְכו' חֹדֶשׁ אֱלּוּל. באתר האקדמיה: 'בי' בח' הוי אלול.
יִכְרִיז בּוֹ. במח' רומניא: 'יכריז לו'. באתר האקדמיה
ללא תיבת 'בו'. וְיִרְדּוּ מִיכָאֵל. כ"ה במח' בולוניה
ושר"ל. במח' רמ"ו וכו': יְיָרְדוּ מִיכָאֵל. במח' רומניא
תיבת 'ירדו' איננה. באתר האקדמיה: 'זבו ירד מיכאל'.
וּגְבַרֵי־אֵל. באתר האקדמיה: 'וגם גבריאל'. נִקְמַת־אֵל.
באתר האקדמיה: 'נקמת האל'. מֵאוֹיְבֵי יִשְׂרָאֵל. כ"ה
במח' רמ"ו, בולוניה ואתר האקדמיה. בכ"י: 'ישך' נמחק
ע"י הצנזורה. במח' רומניא ושר"ל: 'מאויבי אֵל', נוסח
הצנזורה. בַּיָּמִים וכו' חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי. באתר האקדמיה:
'בי' הוי תשרי'. מְהוּמוֹת וְסַכְסוּךְ יִהְיוּ. במח' רומניא:
'מְהוּמָה וְסַכְסוּךְ יִהְיוּ'. גּוֹרָא כְּלָקַח וכו'. במח' רומניא
ובאתר האקדמיה סדר המשפטים הפוכים: יֵאמְרוּ לָכֵן
וְנִכְחִידֶם מִגּוֹי \ גּוֹרָא כְּלָקַח לוֹ גּוֹי מִקְרֵב גּוֹי. לְבִזּוֹת נַפְשׁ.
לְבָזוּי נַפְשׁ. במח' רומניא: 'יְבִזָּה נַפְשׁ. במח' שר"ל ובאתר האקדמיה: 'לְבָזוּה נַפְשׁ, וכן נראה נכון כלשון הפס'

וְנִכְחִידֶם מִגּוֹי \ גּוֹרָא כְּלָקַח לוֹ גּוֹי מִקְרֵב גּוֹי. לְבִזּוֹת נַפְשׁ. במח' רמ"ו: 'לְבִזּוֹת נַפְשׁ. בכ"י:
לְבָזוּי נַפְשׁ. במח' רומניא: 'יְבִזָּה נַפְשׁ. במח' שר"ל ובאתר האקדמיה: 'לְבָזוּה נַפְשׁ, וכן נראה נכון כלשון הפס'

בַּיָּמִים הָהֵם וּבָעֵת הַהִיא • בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי הוּא חֹדֶשׁ מִרְחֻשָּׁן •
 סַעַר יִהְיֶה בְּגָלוֹת רֵאשׁוּנָה • וּבֹ לַמְדָּבָר תִּצָּא שׁוֹשְׁנָה • עֲשָׂרָה
 אֶלֶף יִגְלוּ בְּמִשְׁעָנָה • וְלֹא־תִהְיֶה כְּרֵאשׁוּנָה הָאֲחֵרוֹנָה •

בַּיָּמִים הָהֵם וּבָעֵת הַהִיא • בַּחֹדֶשׁ הַתְּשִׁיעִי הוּא חֹדֶשׁ
 כְּסִלּוֹ • פְּתָאוֹס תִּפֹּל חֶרֶב מִשָּׁמַיִם • וְדָם עֲרָלִים יִהְלֹךְ כְּנַחְלֵי
 מַיִם • צַח מִשְׁלֵשׁ וְעַד־תִּשְׁעַ יְהוּם הוֹמִים כְּמַיִם • וּמִתַּיִם יִקוּמוּ
 וַיַּחֲיוּ מִיּוֹמַיִם •

בַּיָּמִים הָהֵם וּבָעֵת הַהִיא • בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי הוּא־חֹדֶשׁ טַבֵּת •
 קוֹל יִתְּנוּ שׁוֹקְדֵי יוֹם יוֹם • אוֹיֵנָא לָנוּ כִּי־פָנָה יוֹם • רָעַב יִהְיֶה
 אַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה יוֹם • וְשֵׁם יִתְּהַלֵּל בְּרוּךְ יְהוָה יוֹסֵם יוֹם •

מקורות ומקבילות

מט, ז; מתע"ד פכ"ו, פי"ט; שמו"ר פ"ו, טו, ס"ו ח; מדת"י
 פ"ו משפטים, ס"ו ג. סער יהיה. ע"פ ישע' סו, טו; ירמ'
 כג, יט; יחז' יג, יג. **נגלות ראשונה.** ע"פ אה"מ, אלהיכו,
 עמ' 26. **ונו למדבר תלא.** ע"פ הוש' ב, טז; שמו"ר (שנאן),
 פ"ו ב, ס"ו ז, ד, '...מן המדבר אהה עתיד להחיותן לטהור לצוא';
 מדת"ה מ"ו ע"ח, ס"ו ח. **שושנה - ישראל.** ע"פ ויק"ר פ"ו כג,
 ס"ו ג; שמו"ר פ"ו ב, ס"ו ג. **עשרה אלף יגלו.** ראו אה"מ,
 זרובבל, עמ' 160, ד"ה והס לבב. **במשענה.** ע"פ ישע' ג, א.
ולא תהיה כראשונה וכאחרונה. ע"פ דני' יא, כט. **חודש**
התשיעי הוא חודש כסלו. ע"פ זכ' ז, א. **פתאום תפול.** ע"פ
 ישע' ל, יג; מש' ג, כה; קה' ט, יב. **חרב משמים.** ע"פ ישע'
 לד, ה; מנכד"י בשלח, מס' דשירה, סוף פ"ו ב; מנכ"ל דרשב"י
 פט"ו, פ"א. **ודם ערלים.** ראו צמ' כד, ח, הו"ר ויה"ו; ע"פ
 ישע' לד, ג; מט, כו; ירמ' מו, י; יוא' ג, ג; תה' עט, י. **אח** -
 הקצרה. ע"פ שה"ש ה, י. **משלש ועד תשע וכו'.** ע"פ אה"מ,
 ר' עקיבא, עמ' 423, ד"ה ש"ן; בתמ"ד ח"ב, אותיות דר"ע,
 ד"ה ש"ן. **יהוס.** ע"פ יהו' ג, י. **ומתים יקומו.** ע"פ ישע'
 כו, יט; דני' יב, ב; צבלי סנהדרין, דף 5 ע"ב. **יקומו ויחיו**
מיומים. ע"פ הוש' ו, ב; צ"ר (אלבק), פ"ו וירא, פ"ו ס"ו כב,
 ציוס שלישי שלתחיית המתים יחיונו מיומים' וכו'. **חודש**

ח"ג והערות

שלפנינו. **למתעב גוי.** במח' רומניא: יתעב בו גוי.
בימים וכו' חודש מרחשון. באתר האקדמיה: י"ב בח'
 הח' מרחשון. **מרחשון.** במח' רומניא: חשון וללא
 ימ'ר. **סער יקיה.** באתר האקדמיה: סער יהי. **יגלו**
במשענה. במח' רומניא: יגלו במשענה. **כראשונה**
האחרונה. כ"ה במח' בולוניא, רומניא, כ"ו ושד"ל. במח'
 רמ"ז: 'כראשונה האחרונה, ותוקן במח' רס"ד-רס"ה
 כלשון הפס' שלפנינו. **בימים וכו' חודש כסלו.** באתר
 האקדמיה: י"ב בח' הש' כסליו. **ודם ערלים.** כ"ה
 במח' רומניא ובאתר האקדמיה. במח' רמ"ז ובולוניא
 תיבת 'ערלים' נמחקה ע"י הצנזורה. במח' רס"ד-רס"ה
 ושד"ל: **ודם רשעים,** מפני יראת הצנזורה. **יהלך**
כנחלי. במח' רומניא: יהלך כנחרי. **יהוס.** באתר
 האקדמיה: יכחיד. **בימים וכו' חודש טבת.** באתר
 האקדמיה: יבמ' בח' הי' טבת. **אוינא לנו.** באתר
 האקדמיה ללא תיבת 'נא', כאשר נמצא בירמ' ו, ד.
פנה יום. באתר האקדמיה: 'פנה היום'. **רעב יקיה.**
 במח' רומניא: רעב יקיה. **ברוך יי.** בתה' שלפנינו:
 'ברוך אדני'.

העשירי הוא. א"ס' ב, טז. **חודש טבת.** ראו אה"מ, ילמדנו, עמ' 223, ד"ה וירק. **קול יתנו.** ע"פ שופ' ה, יא; תה' קד, יב; דצ"ר
 (ליברמן), פ"ו אהתק, ד"ה ד"א שמע ישראל; מדת"ה מ"ו קד, ס"ו ג; ילקוט' תה', רמז תתסב, ד"ה עליהם עוף. **שוקדי יום יוס.**
 ע"פ מש' ה, לד; צבלי ברכות, דף ח ע"א; מדת"ה מ"ו קוט, ס"ו ט. **שוקדי יום וכו' ברוך ה.** ע"פ שמו"ר פ"ו כה, ס"ו ט. **אוי**
נא לנו. או"כ' ה, טו. **כי פנה יוס.** ע"פ ירמ' ו, ד; צבלי תענית, דף כט ע"א; סע"ר פ"ו כו. **רעב יהי מיה יוס.** ע"פ ילקוט
 המכירי הוש' ה, טו, עמ' 158-159; **מד' לקח טוב,** פ"ו בלק, עה"פ אראנו ולא עתה, צמ' כד, ח; אה"מ, זרובבל, עמ' 161, ד"ה
 ואלו הם עשרה. **יתשלל.** ע"פ ירמ' ד, ב; תה' סד, יא. **ברוך ה' יוס יוס.** ע"פ תה' סח, כ; צבלי ברכות, דף מ ע"א; מדת"ה

בַּיָּמִים הָהֵם וּבָעֵת הַהִיא • בְּחֹדֶשׁ עֶשְׂרֵי עָשָׂר הוּא חֹדֶשׁ
שָׁבֵט • שָׁבִץ יְהִי בְּתַשְׁעִים וּמֵאָה אֶלֶף • וּבִלְבוּשׁ שְׂרִיזֵן מֵאָה
אֶלֶף • שְׁמֵלַחֲמַת רְבִיעִית יַעֲשׂוּ בְּצַלַּע הָאֶלֶף • וְשֵׁם אֶחָד
יִרְדֹּף אֶלֶף:

בַּיָּמִים הָהֵם וּבָעֵת הַהִיא • בְּחֹדֶשׁ שְׁנַיִם עָשָׂר הוּא חֹדֶשׁ
אֶדְר • תָּמִיד יִהְיוּ שְׁלֹשָׁה בְּבִנְיָה • תִּשְׁבִּי וּמִנְחָם וְגַם נְחֻמָּיה •
תִּפְאָרֶת מְכֵהֵן עַמָּם מְנוּיָה • וְשֵׁם כָּל הַנְּשֻׁמָּה תְּהִלָּל יְהִי:

כַּכְּתוּב • כָּל הַנְּשֻׁמָּה תְּהִלָּל יְהִי • הִלְלוּיָהּ: וְנֹאמַר • וְגִנּוּתִי
עַל־הָעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָהּ • לְמַעַנִּי וּלְמַעַן דָּוִד
עַבְדִּי: וְנֹאמַר • כִּי־נָחַם יְהוָה צִיּוֹן נָחַם כָּל־חֲרַבְתֶּיהָ וַיִּשֶׂם
מִדְּבָרָהּ כְּעֶדֶן וְעֶרְבַתָּהּ כְּגִן־יְהוֹנָה • שָׁשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִמָּצֵא בָּהּ
תּוֹדָה וְקוֹל זְמֵרָה:

ח"ג והערות

בַּיָּמִים וכו' חֹדֶשׁ שָׁבֵט. באתר האקדמיה: 'בימי
בח' אחד-עשר שבט. בְּחֹדֶשׁ עֶשְׂרֵי כ"ה
במח' שד"ל ורומניא. במח' רס"ד-רס"ה: 'בְּחֹדֶשׁ
עֶשְׂרִי. במח' רמ"ז ובולוניה ללא ניקוד. שָׁבִץ
יְהִי. במח' רומניא: 'שבץ וְהִיא. וּבִלְבוּשׁ שְׂרִיזֵן.
במח' רומניא ובאתר האקדמיה: 'צְבִלְבוּשֵׁי שְׂרִיזֵן.
אחד ירדף. במח' רומניא: 'אחד מִכֶּם ירדף, כמו
ביהו' שלפנינו. באתר האקדמיה: 'ירדף אחד.
בַּיָּמִים וכו' חֹדֶשׁ אֶדְר. באתר האקדמיה: 'בימי
בח' שנים-עשר אדר. יְהִיוּ שְׁלֹשָׁה. במח'
רומניא ובאתר האקדמיה: 'יקומו שלשה.
בְּבִנְיָה. במח' רומניא: 'מְבִנְיָה. תִּשְׁבִּי וּמִנְחָם.
באתר האקדמיה: 'מנחם ותשבי. תְּהִלָּל יְהִי.
באתר האקדמיה: 'זג, ובוה מסתיימת הנחמה.
בכ"י נוסף על 'תהלל יְהִי: 'הִלְלוּיָהּ. כַּכְּתוּב
כָּל הַנְּשֻׁמָּה וכו' וְקוֹל זְמֵרָה. קטע זה איננו
במח' רומניא.

מקורות ומקבילות

מז' קמה, סוף ס"ו א. נחודש עשתי עשר הוא חודש שבט. ע"פ
זכ' א, ז. שָׁבִץ. ע"פ ש"א א, ט. וּבִלְבוּשׁ שְׂרִיזֵן. ע"פ ש"א ח, ה.
וּבִלְבוּשׁ שְׂרִיזֵן מֵאָה אֶלֶף. ע"פ אה"מ, זרובבל, סוף עמ' 160. כָּלֵל
הָאֶלֶף. ע"פ יהו' יח, כח. אֶחָד ירדוף אֶלֶף. ע"פ יהו' כג, ו; ככל
מ"ק, דף עז ע"ב. נחודש שנים עשר הוא חודש אדר. ע"פ אס'
ג, ז. אדר. ראו אה"מ, חליהו, סוף עמ' 26. תמיד יהיו שלשה.
ע"פ אה"מ, זרובבל, סוף עמ' 160 ותחילת עמ' 161. כְּבִנְיָה -
בירושלים. ע"פ תה' קכב, ג. תִּשְׁבִּי וּמִנְחָם וְגַם נְחֻמָּיה. ראו פהר"ב,
פרי' מ, ס"ו א וכו' ב. תִּשְׁבִּי. ע"פ מלא' ג, כג. וּמִנְחָם - משיח
בן דוד. ע"פ פהר"ב, פרי' לב, ס"ו ה. נחמה - משיח בן יוסף.
ע"פ אה"מ, משיח, עמ' 390, ד"ה האות הששי. תִּפְאָרֶת מְכֵהֵן.
ע"פ צ"ס ג, א; ככל מנילה, דף יב ע"א; צ"ר פרי' נד, ס"ו ד.
כָּל הַנְּשֻׁמָּה תְּהִלָּל וכו'. תה' קן, ו; דצ"ר פרי' ב, ס"ו לז. מִסִּיִּם
בנחמות. ע"פ מדדכי, מס' תענית, הל' ת"ב, רמז תלנו. ראו הלק"ג,
הל' ת"ב, ס"ו ה. וְגִנּוּתִי עַל הָעִיר הַזֹּאת וכו'. ישע' לו, לה. כִּי
נָחַם ה' צִיּוֹן וכו'. ישע' נא, ג; צ"ר פרי' ק, ס"ו יג; מדה"ג פרי' מסעי,
ס"ו י; אה"מ, ארזיקס, עמ' 71.

וּנְאָמֵר • תְּבֹאֲמוּ וְתִטְעֲמוּ בְּהַר גִּחְלֹתֵיךָ מִכּוֹן לְשַׁבְּתֵיךָ פְּעֵלֶת
 יְהוָה • מִקֶּדֶשׁ אֲדֹנָי כּוֹנְנֵנוּ יְדִידֵךָ: וּנְאָמֵר • בָּנָה בְּנֵיתִי
 בֵּית זָבַל לָךְ • מִכּוֹן לְשַׁבְּתֵיךָ עוֹלָמִים: וּנְאָמֵר • לָכֵן כֹּה־אָמַר
 יְהוָה שְׁבַתִּי לִירוּשָׁלַם בְּרַחֲמִים בֵּיתִי יִבְנֶה בָּהּ נְאֻם יְהוָה
 צְבָאוֹת וְקוֹן יִנְטֶה עַל־ירוּשָׁלַם: וּנְאָמֵר • כֹּה אָמַר יְהוָה
 שְׁבַתִּי אֶל־צִיּוֹן וְשִׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם • וְנִקְרָאָה יְרוּשָׁלַם
 עִיר הָאֱמֶת וְהָר־יְהוָה צְבָאוֹת הָרַקְדָּשׁ: וּנְאָמֵר • מְגִדוֹל
 יִשׁוּעוֹת מִלְכוֹ • וְעִשְׂה־חֶסֶד לְמִשְׁיחוֹ • לְדָוִד וּלְזָרְעוֹ עַד־עוֹלָם:
 וּנְאָמֵר • יְהוָה אֱלֹהִים אֶל־תִּשָּׁב פְּנֵי מִשְׁיַחֲךָ • זְכָרָה לְחֶסְדֵי
 דָּוִד עַבְדְּךָ: וּנְאָמֵר • כִּי־נָחַם יְהוָה צִיּוֹן נָחַם כָּל־חַרְבֹתֶיהָ וַיִּשֶׁם
 מִדְּבָרָהּ כְּעֶדֶן וְעַרְבַתָּהּ כַּגֵּן־יְהוָה • שִׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה יִמְצָא בָּהּ •

מקורות ומקבילות

תבאמו ותטעמו צה וכו'. שמו טו, י; מכר"י בשלח, מס' דשירה, פ"י, י' צבלי צ"ב, דף קיט ע"ב; מדר"ה מ" מג, ס"א. מכוון לשבת. ע"פ מ"א ת, יג; ירושלמי זכרות, פ"ד, ה"ה [דף לה ע"ב]; מק"ט ע"מ; שמחות, ספר חיבוט הקבר, פ"א, ה"א. פעלת ה' מקדש ה'. ראו צבלי זכרות, דף לג ע"א; כתובות, דף ה' ע"א; שמו"ר פ"א לת, א; מדר"ג (וורשא), פ"א ויקהל, ס"א ז; אה"מ, מלות, עמ' 281. כוננו ידך. ע"פ מכר"י בשלח, מס' דשירה, פ"י, י' חביב בית המקדש לפני הקב"ה וכו'; אד"ג נוסח א, סוף פ"א. בנה בניתי בית וכו'. מ"א ת, יג; צבלי ר"ה, דף יז ע"א; אה"מ, עשרה הרוגי מלכות, עמ' 445. לכן כה אמר ה' שצתי לירושלים וכו'. זכ"א, טז; דצ"ר (ווילנא), פ"ד, ס"א יא; איכ"ר פ"י, ג, ס"א יב. לירושלים זכרותי. מדר"ה מ" עב, ס"א א; אה"מ, ר' עקיבא, עמ' 413. וקו ינטה. איכ"ר פ"י, ג, ס"א יב. כה אמר ה' שצתי אל ציון וכו'. זכ"א, ג; שמו"ר פ"א ל, ס"א ת. מגדול ישועות מלכו. ש"צ כב, נא; מדר"ה מ" יח, ס"א ל; אה"מ, גדול וגדולה, עמ' 82; ילקו"ש ש"ב, רמז קסד. לדוד ולזרעו עד עולם. ראו מדר"ה פ"י, יט, ס"א כא; תד"ר (א"ש שלום) פ"י, ד"ה זדעתו של הקב"ה. ה' אהים אל תשב. דה"צ ו, מ; צבלי שבת, דף ל ע"א; מדר"ה פ"י, ו'ארא, ס"א ו. כי נחם ה' ציון וכו'. ישע"י ג; צ"ר פ"י, ק, ס"א יג; שמו"ר פ"י, גב, ס"א ה.

ח"ג והערות

וּנְאָמֵר תבאמו וכו'. פסוקים אלו נמצאים גם במנהג רומניא, דף רכט ע"ב. במח' רמ"ז ובולוניא בא כאן סילוק: זיבון עולם על מליאתו, שלא נוהגים לאמרו היום. פסוקים אלו הם מסובים על סוף הפיוט הקודם זיבון עולם על מליאתו שאינו כאן. ולכן אין הלשון מתאימה, וראוי א"כ לשנות ל'וּנְאָמֵר, במקום 'בְּכַתּוּב' וכך כתב הרב מ"ע הרטום בחוברת המנהג, עמ' 28. וּנְאָמֵר תבאמו. במח' רומניא: 'בְּכַתּוּב בְּתוֹךְךָ תבאמו. אֲדֹנָי כּוֹנְנֵנוּ יְדִידֵךָ. כ"ה בשמי' שלפנינו. בנוב"ר ובמח' רומניא: י"י כּוֹנְנֵנוּ יְדִידֵךָ. ונאמר לכן כה אמר יי וכו'. במח' רומניא פסוק כה אמר ה' שבתִי אל ציון וכו' בא לפני פסוק זה. לָכֵן כֹּה אָמַר. כ"ה במח' רומניא כמו בפס' שלפנינו. בנוב"ר ללא תיבת 'לָכֵן' ואולי טעמם ונימוקם, מפני שפסוק זה אינו סמוך לשלפניו, ולכך תיבת 'לָכֵן' איננה שייכת. וְנָקוּ. זהו הקרי, והכתיב: זקוה. מְגִדוֹל. זהו הקרי, והכתיב: 'מְגִדִיל'. במח' רומניא: 'מְגִדִיל', מפני שהפסוק לקוח מתה"י, נא, משא"כ לנוב"ר הפסוק הוא מש"ב. דָּוִד עַבְדְּךָ. כ"ה בפס' שלפנינו וכן בכל דה"י שלפנינו בא 'דָּוִד' מלא יי. בנוב"ר ומח' רומניא: 'דָּוִד עַבְדְּךָ'.

תוֹדָה וְקוֹל זְמֵרָה: וְנֹאמְרֵי שֵׁם אֲצַמִּיחַ קֶרֶן לְדוֹדִי עֲרַכְתִּי נֵר

החזן אומר:

יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא בְּעֶלְמָא דְּבִרָא כְּרַעוּתָהּ וְיִמְלִיךְ
מַלְכוּתָהּ בְּחַיִּיכוֹן וּבְיַמִּיכוֹן וּבְחַיִּי דְּכָל-בֵּית-יִשְׂרָאֵל
בְּעַגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאָמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעֵלְמָא וּלְעֵלְמֵי עֵלְמֵיָא
יְתַבְרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה
וְיִתְהַלֵּל שְׁמֵהּ דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:
לְעֵלְא לְעֵלְא מִן-כָּל-בְּרַכְתָּא שִׁירְתָּא תִּשְׁבַּחְתָּא וְנַחְמָתָא
דְּאִמִּירָן בְּעֶלְמָא וְאָמְרוּ אָמֵן:

בירושלים עוברים לעמ' 173.

ח"ג והערות

ערכתי נר למשיחי. במח' רומניא נדפס כאן באותיות רש"י יתמו הנחמות. במח' רמ"ו, בולוניה, שד"ל ובי"י, אומרים כאן ירחם היא אלהינו עלינו של ברכת 'בונה ירושלים' וגומרים חזרת הש"ץ, אך כהיום לא נוהגים כן. סיום קינות. ע"פ חוברת המנהג של הרב מ"ע הרטום, עמ' 28, יש לומר חצי קדיש, אולם לא מופיע במח' הקדומים.

מקורות ומקבילות

סס אלמית קרן לדוד. תהי' קלב, ח; מדה"ג פרי' תרומה, סי' ו; מדה"ה מז' עה, סי' ה; ויק"ר פרי' לא, סי' יא; מדה"א פרי' תלוה, פרי' כז, סי' א. ערכתי נר למשיחי. ראו לה"ג, ילמדנו, עמ' 226; ילקוט' ש' תו', פרי' בראשית, רמז מז, ד"ה והיו ימיו מלאה ועשרים; מה"ג ש"ג, פרי' תרומה כה, ג. קדיש לאחר קינות. ראו לוח"ח ח"א, סדר תפלת ת"ב, אות כ.

סדר
הוצאת ס"ת
וקריאת התורה

לפי מנהג ק"ק רומה נוהגים לומר את הקינות הבאות כמנהג הספרדים:

הוצאת ספר תורה

קוּמִי וְסַפְּדִי תוֹרָה. וְעָשִׂי קִינּוֹת זְכִירָה. בְּתַשְׁעָה בָּאָב יוֹם
צָרָה. וּמֵהוּמָה יוֹם עֲבָרָה. בְּיוֹם אָף בִּי
חָרָה. וְנִחְרַב דְּבִיר וְעֵרָה. צַעֲקָה גְדוּלָה וּמְרָה. זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה:
שְׂאֵל־יָנָא בְּרַב מְגֵנָה. אֵיךְ מַחְנֶה שְׂכִינָה. וּבֵית לְוִיָּה וְדוּכְנָה. וְאִיפָה
אֲנָשִׁי אֲמוּנָה. וְאָנָה פְּנֵה אָנָה. הוֹד עִיר הַנְּאֻמָּנָה. אִיכָה
הִיְתָה לְזוּנָה. מְקַדְּשֵׁת רֵאשׁוּנָה. לְזֹאת לְבָד מֵר יִקְרָא. כְּמוֹ לֵב אִשָּׁה
מְצָרָה. צַעֲקָה:

אֵיךְ רֵאשִׁי יְשִׁיבוֹת. וְאִיפָה סְנֵה־רִיךְ. וְאָנָה הוֹלְכֵי נְתִיבוֹת. לְגֵנָה
זִיו זְהָרִיךְ. וְאִיפָה עוֹרְכֵי תְשׁוּבוֹת. לְשׁוֹאֲלִים עַל־סְתָרִיךְ.
וְלֹאֲלָפִים וְרַבְבוֹת. דּוֹרְשֵׁי סְדְרִיךְ. כָּלֶם בְּגִלּוֹת עֲצוּרָה. הִלְכוּ בְּיַד
בְּנֵי־צָרָה. צַעֲקָה:

אֵיךְ עוֹשֵׂי זְבָחִים. וְאִיפָה עוֹשֵׂי שְׂמֵנִים. וְאָנָה עוֹרְכֵי נְתָחִים וְסוּד
לְחֶם הַפְּנִים. בָּא רַב הַטְּבָחִים. וְהָרַג אָבוֹת וּבְנֵים. וְאָנוּ וְאָבְלוּ
פְתָחִים. אֲשֶׁר אֲז עָרְכוּ הַסְּגָנִים. כִּי אֵל חָרְבוּ קָרָא. וְחֲצִי אַפּוֹ יָרָה.
צַעֲקָה:

ח"ג והערות

קומי וספדי תורה. קינה כמנהג הספרדים והתימנים, מאת מחבר עלום שם. נדפסה בתכלאל ע"ח, דף קטו ע"ב; מח' תתת"ס רפ"ד, דף רמד; בית אב, דף קכו ע"ב. מכאן ואילך עד קה"ת איננו במח' רמ"ו, בולוניא ושד"ל. ב"י חרה. בבית אב: ב"י חרה. זיו זְהָרִיךְ. בתכלאל ע"ח ובית אב: זיו זְהָרִיךְ. ולאלפים ורבבות. בתתת"ס רפ"ד ובית אב: זלאלפים ורבבות. ולפי"ז הוא סמוך לדורשי סדריך. דורשי סְדְרִיךְ. בבית אב: דורשי מְדְרִיךְ, ונראה שהוא טעות הדפוס. וְסוּד לַחֶם. בהע' בתכלאל ע"ח כתב: וְסוּדְרֵי לַחֶם והוא מסתבר מאוד. כִּי אֵל. בתתת"ס רפ"ד: ב"י אל.

מקורות ומקבילות

יוֹם לָרֵה... יוֹם עֲבָרָה. ע"פ פ' א', טו. יוֹם אָף בִּי חָרָה. ע"פ דב' לא, י. לַעֲקָה גְדוּלָה וּמְרָה. ע"פ בר' כו, לד; אס' ד, א. זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה. צמ' יט, ב. מְנִינָה. ע"פ איכ' ג, סה. וְאִנָּה פְּנֵה אָנָה. ע"פ שה"ש א, א. אִיכ' הִיְתָה לְזוּנָה. ישע' א, כח. כְּמוֹ לֵב אִשָּׁה מְצָרָה. ע"פ ירמ' מח, מח. הוֹלְכֵי נְתִיבוֹת. ע"פ שופ' ה, ו. וְאָנוּ וְאָבְלוּ פְתָחִים. ע"פ ישע' ג, כו. אֵל חָרְבוּ קָרָא. ע"פ ירמ' כה, כט. וְחֲצִי אַפּוֹ יָרָה. ע"פ דב' לב, כג.

ואוחז החזן ס"ת בזרעו ואומר:

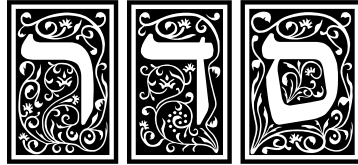
בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר־יְהִי הָעַם • אֵיכָה זָהָב יוֹעַם: בְּמִקּוֹם גְּדִלּוֹ הַמּוֹנִינּוּ •
נִפְלְאָה עֲטָרַת רֹאשֵׁנוּ: בְּמִקּוֹם הָעֲטָרָה •
רֹאשׁ פְּתָנִים וּמָרָה: וּבְמִקּוֹם מִפֶּה יָפֵה • וְחֶסֶר צְעִיפָה: בְּמִקּוֹם יִשְׁמְחוּ
הַשָּׁמַיִם • יְקוֹנְנוּ מֵרֶכְפְּלִים: וּבְמִקּוֹם זֶהָר חֲזוּתֵם • שֶׁק יוֹשֵׁם כְּסוּתֵם:
בְּמִקּוֹם יִשְׁמְחוּ הַשָּׁמַיִם • שָׁמוּ עַל־זֹאת שָׁמַיִם: וּבְמִקּוֹם וְתִגַּל הָאָרֶץ •
לְבִי יִכָּאֵב וּבו יָבֵא קֶרֶץ: וּבְמִקּוֹם יִשְׁמְחוּ הֶרֶץ־צִיּוֹן • מְרִי שְׁחִי וְיָדִי
אֲחִזּוּ רִפְיוֹן: וּבְמִקּוֹם תִּגְלָגֶלְגֶּה בְּנֹת יְהוּדָה • הַיּוֹם אָנוּד וְאֲתַנּוּדְדָה:
וּבְמִקּוֹם עַל־הַכֹּל יִתְגַּדֵּל • אָגֹז רֹאשִׁי וּמִבְּכִי לֹא־אֲחַדֵּל: וְנָהִי אֲחַדֵּשׁ
בְּמִקּוֹם וְיִתְקַדֵּשׁ • עַל־שָׁמְמוֹת קִדְשׁ וּמִקְדָּשׁ: בְּיּוֹם זֶה מִן־סְעָרָה
אֶקְרָא • בְּעוֹלָמוֹת אֲשֶׁר בָּרָא: וְלַחֲרָבֵן בֵּית אֵל נוֹרָא • תִּשְׁתּוּמֵם וְתַפּוּג
תּוֹרָה: וְלִמְפָקֵד כְּהֵנּוּ וּנְבִיאָיו • שְׁלֹא כִרְצוֹנוּ וְכִרְצוֹן יִרְאָיו: בְּיּוֹם
תִּקּוּנָן הוּי אֲרִיאֵל • שְׁלֹא כִרְצוֹן עַמּוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל: וּמַעַל אַרְוֹן דָּתְנוּ •
גְּלַתָּה שְׂכִינָה לְחֶרְפְּתָנוּ: לְכֵן תְּעוֹרֵר לְוַיְתָּה • בְּמִקּוֹם גִּיל בְּאַנְחָתָה:
עַד־יִשְׁיַבְנוּ אֶל־גְּבוּלוֹנוּ • תִּגְלָה וְתִרְאֶה מַלְכוּתוֹ עָלֵינוּ:

מקורות ומקבילות

אשרי העם. תה' פט, טז. איכ' זהב יועם. ע"פ איכ' ד, א. נפלה
עטרת ראשנו. איכ' ה, טז. ראו מס"ו פה' ית, ה"ט. העטרה.
ע"פ שה"ש ג, יא. ראש פתנים ומרה. ע"פ דב' לב, לג. ישמחו
השמים. תה' לו, יא. מר כפלים. ע"פ ישע' מ, ב. זוהר חזותם.
ע"פ צבלי קידושין, דף מט ע"ב, י' קנים יופי ירדו לעולם, ט'
נטלה ירושלים; צ"מ, דף פד ע"א, 'אגוז ראשי ומפירי ירושלים,
...ההוא והכור'. שק יושם כסותם. ע"פ יחז' ז, ית. שומו על
זאת שמים. ע"פ ירמ' ב, יב. ותגל הארץ. תה' לו, יא. ישמח
הר ציון. תה' מנח, יב. מרי שיחי וידי אחוז רפיון. ע"פ חו"י כג, ב.
תגלגה בנות יהודה. תה' מנח, יב. על הכל יתגדל. ע"פ דני' יא, לו.
אגוז ראשי. ע"פ חו"י א, כ. ומכבי לא אחדל. ע"פ ישע' סה, יט;
חו"י טז, טז. תשתומם. ע"פ ישע' סג, ה. ותפוג תורה. ע"פ
חבק' א, ד. הוי אריאל. ישע' כט, א.

ח"נ והערות

במקום אשרי העם. פיוט כמנהג הספרדים, מאת
מחבר עלום שם. בתכלאל ע"ח, דף קטז ע"א; בית
אב, דף קכח ע"א; מח' תתת"ס רפ"ד, דף
רנד, ב-רנה, א. במקום גדלו. בתכלאל ע"ח:
ובמקום גדלו. שק יושם. בתכלאל ע"ח ובית אב:
'שק הושתי. בתתת"ס רפ"ד: 'שק חושדי' ובו יבא.
בתכלאל ע"ח: ייבוא בו. וְאֲתַנּוּדְדָה. בתתת"ס
רפ"ד: יְאֲתַנּוּדְדָה. אָגֹז רֹאשִׁי. כן מנוקד בתכלאל
ע"ח וכן נראה נכון, משרוש צווי. בתתת"ס רפ"ד
ובית אב: יֶאָגֹז רֹאשִׁי. וּמִבְּכִי לֹא. כ"ה בתכלאל
ע"ח וכן נראה נכון. אֲשֶׁר בָּרָא. בתכלאל ע"ח,
תתת"ס רפ"ד ובית אב: יִשְׁבְּרָא. בְּיּוֹם תִּקּוּנָן.
בתכלאל ע"ח: בְּיּוֹם תִּקּוּנָן.

קריאת התורה לשחרית של ת"ב

מוציאין ספר תורה בחשאי ואין אומרים גדלו לה' ולא ותגלה מלכותו עלינו ואין מניחין הספר על הדוכן כשאר הימים, אלא אחד מבני הכנסת מקבלו על זרועותיו רחוק מן הדוכן בצד אחד של בית הכנסת, שכוין שגלו ישראל כביכול השכינה והתורה גלו ממקומם ואומר הכל הבו גודל וכו' וקורין בתורה בפרשת היום שלשה בני אדם. בירושלים קוראים את העולים "כהן", "לווי" או "כהן במקום לווי", "שלישי מפטיר" ואין אומרים 'ה' עמכם' ואין אומרים מי שברך.

העולה לתורה פותח ומביט במקום שצריך לקרוא, מכסה את האותיות ומברך:

לפי מנהג ק"ק רומה במקום 'ה' עמכם' אומרים:

בְּרוּךְ דֵּין הָאֱמֶת:

בְּרַכּוּ אֶת־יְהוָה הַמְּבָרֵךְ:

(הקהל עונה: בְּרוּךְ יְהוָה הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד):

העולה חוזר ואומר: בְּרוּךְ יְהוָה הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוֹ
מִכָּל־הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת־תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
גוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

מקורות ומקבילות

מוציאין ספר תורה בחשאי וכו'. כך כתוב במח' הקדומים ובמח' שד"ל וכו' שצצה"ל, סדר תענית, סי' רסט; סת"ר סי' ס, ענין יום ת"ב; סה"ת, סדר ת"ב, סי' לא, אבל איננו בכ"י כ"ה, דף 79 ח. ואין אומרים גדלו לה' וכו' ואומר הכל הבו גודל. ע"פ

כ"י כ"ה, דף 79 ח. וקורין וכו' שלשה בני אדם. ע"פ צבלי מגילה, דף כז ע"ב; פסקי רי"ד; סרע"ג ח"ב, סי' ק, צסס רב נטרונאי בר הילאי; תשו' רמ"ג אר"ה, סי' קט; פסקי רי"ז מגילה, פ"ג, ה"ב, אות ב; שבה"ל, סדר תענית, סי' רסט; כ"י כ"ה, דף 79 ח; מח' רומניא, דף רכד ע"א; ספה"ש, הל' תפילה, שער ו, ד"ה כמה. שלישי מפטיר. ע"פ סרע"ג ח"ב, סי' ק; שבה"ל, סדר תענית, סי' רסט; סת"ר סי' ס, ענין יום ת"ב; סה"ת, סדר ת"ב, סי' לא; כ"י כ"ה, דף 79 ח; מח' רומניא, דף רכד ע"א. ראו סרע"ג ח"ב, סי' ק. אומרים ברוך דין האמת. מס"ו פרי"ת, ה"ט. ראו מח' רומניא, דף רכד ע"א. הטקסט. ע"פ צבלי ברכות, דף נד

ח"ג והערות

קריאת התורה לשחרית. סדר ההפסקות של העליות לקוח ממח' בולוניה. במח' רמ"ז ושד"ל לא צוינו ההפסקות.

קריאת התורה לשחרית. סדר ההפסקות של העליות לקוח ממח' בולוניה. במח' רמ"ז ושד"ל לא צוינו ההפסקות.

בסיום הקריאה העולה יגלול את התורה ויברך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר נָתַן לָנו
תּוֹרַת אֱמֶת וְחַיֵּי עוֹלָם נִטְעַ בְּתוֹכֵנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה גּוֹתֵן הַתּוֹרָה:

כִּי־תוֹלִיד בְּנִים וּבְנֵי בָנִים וְנוֹשְׁנֶתֶם בְּאֶרֶץ וְהִשְׁחַתֶּם
וַעֲשִׂיתֶם פְּסֹלִתִּים וְעֲשִׂיתֶם הָרַע
בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֵיךָ לְהַכְעִיסוֹ: הַעִידֹתִי בְכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם
וְאֶת־הָאָרֶץ כִּי־אֲבַד תֵּאבְדוּן מִהָרַם מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם
עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ. לֹא־תֵאָרִיכֶן יָמִים עָלֶיהָ כִּי
הַשָּׁמַד תִּשְׁמְדוּן: וְהִפִּיץ יְהוָה אֶתְכֶם בְּעַמִּים וְנִשְׁאַרְתֶּם מְתֵי
מִסְפָּר בְּגוֹיִם אֲשֶׁר יִנְהַג יְהוָה אֶתְכֶם שָׁמָּה: וְעַבַדְתֶּם־שָׂם
אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם. עֵץ וְאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא־יִרְאוּן וְלֹא יִשְׁמְעוּן
וְלֹא יֵאָכְלוּן וְלֹא יִרְיחוּן: וּבִקְשַׁתֶּם מִשָּׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיךָ
וּמִצֵּאתָ. כִּי תִדְרֹשׁוּן בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ: שְׂנֵי בַצֵּר לְךָ
וּמִצָּאוּךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. בְּאַחֲרִית הַיָּמִים וְשַׁבְתָּ עַד־יְהוָה
אֱלֹהֵיךָ וְשָׁמַעַתָּ בְּקוֹל: כִּי אֵל רַחוּם יְהוָה אֱלֹהֵיךָ לֹא יִרְפֶּךָ
וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ. וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת־בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם:
כִּי שָׂאֵל־נָא לְיָמִים רַאשֵׁינִים אֲשֶׁר־הָיוּ לְפָנֶיךָ לְמִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר
בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל־הָאָרֶץ וּלְמַקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד־קִצְּהָ
הַשָּׁמַיִם. הִנֵּהיָה כַּדְּבַר הַגְּדוֹל הַזֶּה אוֹ הַנִּשְׁמַע כְּמָהוּ: הַשְּׁמַע
עַם קוֹל אֱלֹהִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ־הָאֵשׁ כַּאֲשֶׁר־שָׁמַעַתָּ אֶתָּה וַיַּחֲיֵ:

מקורות ומקבילות

ע"א; סדו' רס"ג עמ' 33 ועמ' 34; סח"ר, נספחים, סו' ג, סדר ברכות; סה"ת סו' נח. כי תוליד בניס וכו'. ד' כה"מ; צנלי
מגילה, דף לא ע"ב; סרע"ג ח"ב, סו' ק וסו' קא; תשו' רמ"ג חו"ח, סו' קעו וסו' קעז; שנה"ל, סדר תענית, סו' רסג; סח"ר
סו' ס, ענין יום ח"ב; סה"ת, סדר ח"ב, סו' לא; כ"י כ"ה, דף 179א; ספה"ש, הל' תפילה, שער ו, ד"ה צפורים; מח' רומניא, דף
רכד ע"א.

שלישי אוו הַנְּסֵה אֱלֹהִים לְבֹא לְקַחַת לֹו גֹוי מִקְרִב גֹוי בְּמִסַּת
 בְּאֵת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבְיַד חֲזָקָה וּבְזִרְעַ נְטוּיָה
 וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים. כָּל אֲשֶׁר-עָשָׂה לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ: אֵתָהּ הָרֵאָתָה לְדַעַת כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים.
 אִין עוֹד מִלְבָּדוֹ: מִן-הַשָּׁמַיִם הִשְׁמִיעַ אֶת-קוֹל לְיִסְרֹךְ
 וְעַל-הָאָרֶץ הָרָאָךְ אֶת-אֲשׁוֹ הַגְּדוּלָּה וּדְבָרָיו שָׁמַעַתָּ מִתּוֹךְ
 הָאָשׁ: וְתַחַת כִּי אָהַב אֶת-אֲבֹתֶיךָ וַיִּבְחַר בְּזַרְעוֹ אַחֲרָיו. וַיִּצְאָךְ
 בְּפָנָיו בְּכַחוֹ הַגְּדֹל מִמִּצְרַיִם: לְהוֹרִישׁ גֹּוִים גְּדֹלִים וְעַצְמִים
 מִמֶּךָ מִפְּנֵיךָ. לְהַבְיֹאךְ לְתַתְּ-לֶךָ אֶת-אֲרֶצֶם נַחֲלָה בְּיוֹם הַזֶּה:
 וַיְדַעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֶל-לְבָבְךָ. כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים.
 בַּשָּׁמַיִם מַמְעַל וְעַל-הָאָרֶץ מִתַּחַת. אִין עוֹד: וְשִׁמְרָתָ אֶת-חֻקֵּי
 וְאֶת-מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֶנְכִי מִצְוֶךָ הַיּוֹם אֲשֶׁר יִיטַב לָךְ וּלְבָנֶיךָ
 אַחֲרָיֶךָ. וְלִמְעַן תֵּאָרֶיךָ יָמִים עַל-הָאָדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 נָתַן לָךְ כָּל-הַיָּמִים: פ

חצי קדיש:

יְתַגְדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעֵלְמָא דְבְרָא כְרַעוּתָהּ. וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתָהּ
 בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל-בֵּית-יִשְׂרָאֵל בְּעַגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב.
 וְאָמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ. לְעֵלְמָא וּלְעֵלְמֵי עֵלְמֵיָא.

מקורות ומקבילות

שלישי - הוא המפטור. ע"פ פסקי רי"ד עמ"ס מגילה, דף כג
 ע"ב, ד"ה תניא חל; שבה"ל, סדר תענית, ס"ו רסט; סה"ר
 ס"ו ס, ענין יוס ת"ב; סה"ת, סדר ת"ב, ס"ו לא; מח' רומניא,
 דף רכד ע"א. **נותן לך כל הימים.** ע"פ סרע"ג ח"ב, ס"ו ק;
 שבה"ל, סדר תענית, ס"ו רסט; סה"ת, סדר ת"ב, ס"ו לא;
 ספה"ש, הל' תפילה, שער ו, ד"ה צפורים; מח' רומניא, דף
 רכד ע"ב.

ח"ג והערות

חצי קדיש לאחר קרה"ת. לפי מנהג בני רומה המקורי
 (שבלי הלקט, סדר תענית, ס"ו רסט, ספר התדיר, סוף
 ס"ו לא ועוד, כ"י כ"ה, דף 97א, מח' רמ"ו, בולוניה
 ושד"ל) אומרים קדיש רק אחרי קריאת התורה, ובמפורש
 כתב שבה"ל, ענין שבת, ס"ו עט, ותשעה באב שיש בהן
 קריאת ההפטרה המפסקת בין הקדיש שלאחר קריאת
 התורה. בעיר רומה (בה מתפללים לפי מנהג בני רומה
 הקדום המושפע על ידי המנהג הספרדי) אומרים חצי
 קדיש רק לאחר ההפטרה, ע"פ שו"ת יביע אומר (ח"ט, או"ח, ס"ו פח) וילקוט יוסף (קרה"ת וביכ"ג, הערות, ס"ו
 קמד-רפד, דיני ההפטרה, אות יא).

יְתַבְרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל
 שְׁמֵהּ דְקַדְשָׁא בְרִיךְ הוּא:
 לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בְּרַכְתָּא. שִׁירְתָּא. תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמַתָּא דְאִמְרִין
 בְּעֵלְמָא. וְאִמְרוּ אָמֵן:

הפטרה לשחרית של ת"ב

המפטיר, לאחר שייגמור הגולל לגלול את סה"ת, קודם קריאת ההפטרה מברך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר בְּנְבִיאִים
 טוֹבִים. וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם. הַנְּאֻמְרִים בְּאִמְתּוֹ. בְּרוּךְ
 אַתָּה יְהוָה. הַבוֹחֵר בַּתּוֹרָה. בְּמִשְׁהַ עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ.
 וּבְנְבִיאֵי הָאֱמֻת וְהַצֹּדֵק:

אָסַף אֲסִיפִם נְאֻם־יְהוָה. אֵין עֲנָבִים בְּגֶפֶן וְאֵין תְּאֵנִים
 בַּתְּאֵנָה וְהָעֵלֶה נָבֵל וְאַתָּן לָהֶם יַעֲבְרוּם:
 עַל־מָה אֲנַחְנוּ יוֹשְׁבֵים הָאֲסָפּוֹ וְנִבּוֹא אֶל־עַרְי הַמְּבַצֵּר וְנִדְמָה־
 שָׁם. כִּי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הִדְמָנוּ וַיִּשְׁקֵנוּ מִי־רֹאשׁ כִּי חָטְאנוּ לַיהוָה:
 קָנָה לְשָׁלוֹם וְאֵין טוֹב. לָעֵת מִרְפָּה וְהִנֵּה בְעֵתָה: מִדֵּן נִשְׁמַע
 נַחֲרַת סוּסִיו מִקּוֹל מִצְהָלוֹת אֲבִירָיו רַעֲשָׂה כָּל־הָאָרֶץ. וַיִּבּוֹאוּ
 וַיֹּאכְלוּ אֶרֶץ וּמְלוֹאָהּ עִיר וַיִּשְׁבִּי בָּהּ: פ
 כִּי הִנְנִי מְשַׁלַּח בְּכֶם נְחָשִׁים צְפַעְנִים אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם לַחַשׁ
 וְנִשְׁכּוּ אֶתְכֶם נְאֻם־יְהוָה: ס
 יִגְזוּ. עָלַי לְבִי דָוִי: הִנֵּה־קוֹל שׁוֹעֵת בַּת־עַמִּי מֵאָרֶץ מְרַחֲקִים.

מקורות ומקבילות

א"ל 'השיבנו'. שבה"ל, סדר תענית, ס' רסט; סה"ר ס' ס, ענין יוס ת"ב; סה"ת, סדר ת"ב, ס' לא; כ"י כ"ה, דף 79 א. זרבות
 הפטרה. תשו' ר"ג או"ת, ס' קעו; שבה"ל, סדר תענית, ס' רסט; סה"ר ס' ס, ענין יוס ת"ב. קודם קריאת ההפטרה מזכיר.
 סה"ת, סדר ת"ב, ס' לא. אשר נחר ננביאים טובים. סה"ר ס' ס, ענין יוס ת"ב; כ"י כ"ה, דף 79 א. אסף אסיפס נאסי' וכו'.
 ורמ"ת, יגרכג; צבלי מנגלה, דף לא ע"ב; סרע"ג ח"ב, ס' ק; תשו' ר"ג או"ת, ס' קעו; ספה"מ ס' לא; שבה"ל, סדר
 תענית, ס' רסט; סה"ר ס' ס, ענין יוס ת"ב; סה"ת, סדר ת"ב, ס' לא; כ"י כ"ה, דף 79 א; ספה"ש, הל' תפילה, שער ו, ד"ה
 צפורים; מח' רוניאל, דף רכז ע"ב.

הַיְהוּה אֵין בְּצִיּוֹן אִם־מַלְכָּה אֵין בָּהּ. מִדּוֹעַ הַכְּעִסּוֹנִי בַּפְּסָלִיחִים
 בְּהַבְלִי נִכְרָ: עֶבֶר קָצִיר כָּלָה קִיץ וְאַנְחָנוּ לֹא נוֹשְׁעָנוּ: עַל־
 שֶׁבַר בַּת־עַמִּי הַשְּׁבַרְתִּי. קִדְרַתִּי שָׁמָּה הַחֲזַקְתָּנִי: הַצָּרִי אֵין
 בְּגִלְעָד אִם־רָפָא אֵין שָׁם. כִּי מִדּוֹעַ לֹא עָלְתָה אֲרַכְתַּת בַּת־
 עַמִּי: ׀ מִי־יִתֵּן רֹאשִׁי מִיָּם וְעֵינַי מִקּוֹר דְּמָעָה.
 וְאַבְכֶּה יוֹמָם וְלַיְלָה אֶת חֲלָלִי בַת־עַמִּי: ׀ מִי־
 יִתְּנֵנִי בַמִּדְבָּר מְלוֹן אֲרָחִים וְאַעֲזֹבָה אֶת־עַמִּי וְאַלְכֶּה מֵאַתָּם.
 כִּי כָלִם מְנַאֲפִים עֲצַרְתַּת בְּגָדִים: וַיִּדְרְכוּ אֶת־לְשׁוֹנָם קִשְׁתָּם
 שֶׁקֶר וְלֹא לְאַמוּנָה גָּבְרוּ בְּאַרְצָן. כִּי מִרְעָה אֶל־רַעְהוּ יֵצְאוּ
 וְאֵתִי לֹא־יִדְעוּ נְאֻם־יְהוָה: אִישׁ מִרַעְהוּ הִשְׁמִרוּ וְעַל־כָּל־אֶחָד
 אֶל־תְּבַטְחוּ. כִּי כָל־אֶחָד עֲקוּב יַעֲקֹב וְכָל־רַע רָכִיל יִהְיֶה: וְאִישׁ
 בְּרַעְהוּ יִהְיֶה וְאַמַּת לֹא יִדְבְּרוּ. לְמַדּוּ לְשׁוֹנָם דְּבַר־שֶׁקֶר
 הַעוּהָ נִלְאוּ: שִׁבְתֶּךָ בְּתוֹךְ מְרֻמָּה. בְּמְרֻמָּה מֵאַנּוּ דַּעַת־אוֹתִי
 נְאֻם־יְהוָה: ׀ לָכֵן כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת.
 הַנְּגִי צוֹרָפִים וּבַחֲנֻתִים. כִּי־אֵיךְ אֶעֱשֶׂה מִפְּנֵי בַת־עַמִּי: חַץ
 שְׁחוּט לְשׁוֹנָם מְרֻמָּה דְבַר. בְּפִיו שְׁלוֹם אֶת־רַעְהוּ יִדְבֹּר
 וּבִקְרָבוֹ יִשִּׁים אֲרָבוֹ: הַעַל־אַלְהָה לֹא־אֶפְקֹד־בָּם נְאֻם־יְהוָה. אִם
 בְּגוֹי אֲשֶׁר־כֹּזֵה לֹא תִתְּנָקֶם נַפְשֵׁי: ׀ עַל־הַהָרִים
 אֲשָׂא בְּכִי וְנָהִי וְעַל־נְאוֹת מִדְבָּר קִינָה כִּי נִצַּתוּ מִבְּלִי־אִישׁ
 עֶבֶר וְלֹא שָׁמְעוּ קוֹל מְקַנְהָ. מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם וְעַד־בְּהֵמָה נִדְּרוּ
 הַלְכוּ: וְנִתְּתִי אֶת־יְרוּשָׁלַם לְגִלְתִּים מְעוֹן תַּנִּים וְאֶת־עָרֵי יְהוּדָה
 אֶתֵּן שְׁמָמָה מִבְּלִי יוֹשֵׁב: ׀ מִי־הָאִישׁ הַחֲכָם וַיִּבֶן
 אֶת־זֹאת וְאֲשֶׁר דְּבַר פִּי־יְהוָה אֱלֹהֵי וַיִּגְדֶּה. עַל־מָה אֲבָרָה

ח"ג והערות

מקורות ומקבילות

מי יתני כמדכ. ירמ' ט, ס"ב.

הי"י. האל"ף של הקריאה אינה מבוטאת ולכך הקריאה היא: יהונ"י. שחוט. זהו הקרי, והכתיב: שחוט.

הָאָרֶץ נִצְתָה כַּמְדָּבָר מִבְּלִי עֵבֶר: ׀ וַיֹּאמֶר יְהוָה
עַל-עֲוֹנְכֶם אֶת-תּוֹרָתִי אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֵיהֶם. וְלֹא-שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי
וְלֹא-הֵלְכוּ בָּהּ: וַיִּלְכוּ אַחֲרֵי שְׂרָרוֹת לִבָּם. וְאַחֲרֵי הַבְּעָלִים
אֲשֶׁר לְמַדּוּם אֲבוֹתָם: ׀

לָכֵן כֹּה-אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. הִנְנִי מֹאכִילִם
אֶת-הָעֵם הַזֶּה לְעֵנָה. וְהִשְׁקִיתִים מִי־רֶאֶשׁ: וְהִפְצוֹתִים בְּגוֹלִים
אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ הֵמָּה וְאֲבוֹתָם. וְשִׁלַּחְתִּי אַחֲרֵיהֶם אֶת-הַחֶרֶב
עַד כְּלוֹתִי אוֹתָם: ׀

כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת. הִתְבוֹנְנוּ וּקְרְאוּ לְמִקְוֵנוֹת וּתְבוֹאֵינָה.
וְאֶל-הַחֲכָמוֹת שִׁלְחוּ וּתְבוֹאֵנָה: וּתְמַהֲרְנָה וּתְשַׁנְּנָה עָלֵינוּ נְהִי.
וּתְרַדְנָה עֵינֵינוּ דַמְעָה וְעַפְעָפֵינוּ יִזְלוּ-מַיִם: כִּי קוֹל נְהִי נִשְׁמַע
מִצִּיּוֹן אֵיךְ שִׁדְדָנוּ. בְּשָׁנוּ מְאֹד כִּי-עֲוֹבְנוּ אֶרֶץ כִּי הִשְׁלִיכוּ
מִשְׁכְּנוֹתֵינוּ: ׀

כִּי-שָׁמְעָה נָשִׁים דְּבַר-יְהוָה
וְתִקַּח אֲזַנְכֶם דְּבַר-פִּי. וְלִמְדָנָה בְּנוֹתֵיכֶם נְהִי וְאִשָּׁה רְעוּתָה
קִינָה: כִּי-עָלָה מוֹת בְּחַלוּלֵינוּ בָּא בְּאַרְמְנוֹתֵינוּ. לְהַכְרִית עוֹלָל
מִחוּץ בַּחוּרִים מִרְחֻבוֹת: דְּבַר כֹּה נֹאֵם-יְהוָה וְנִפְלָה נִבְלַת
הָאָדָם כְּדָמָן עַל-פְּנֵי הַשָּׁדָה. וּכְעֵמִיר מֵאַחֲרֵי הַקֶּצֶר וְאִין
מְאֻסָּף: ׀

כֹּה אָמַר יְהוָה. אֶל-יְתֵהֱלֵל חָכֵם
בְּחֻכְמָתוֹ וְאֶל-יְתֵהֱלֵל הַגִּבּוֹר בְּגִבּוֹרָתוֹ. אֶל-יְתֵהֱלֵל עֹשֶׂיר
בְּעֹשָׁרוֹ: כִּי אִם-בִּזְאֵת יְתֵהֱלֵל הַמְתֵּהֱלֵל. הַשִּׁכְּלִ וַיִּדְעֵ אוֹתִי.
כִּי אֲנִי יְהוָה עֹשֶׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וְצְדָקָה בְּאֶרֶץ. כִּי-בְּאֵלָה
חִפְצָתִי נֹאֵם-יְהוָה: ׀

מקורות ומקבילות

כי נאלה חפצתי נאם ה'. סרע"ג ח"ב, ס' ק; שצ"ל, סדר תענית, ס' רסט; סת"ר ס' ס, ענין יום ת"צ; סה"ת, סדר ת"צ, ס' לא; ספה"ש, הל' תפילה, שער ו, ד"ה צפורים; מח' רומניא, דף רכה ע"א.

אחרי קריאת ההפטרה המפטיר אומר:

גָּאֲלֵנוּ יְהוָה יִצְבְּאוֹת שְׁמוֹ. קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. צוּר כָּל־הָעוֹלָמִים
צַדִּיק בְּכָל־הַדּוֹרוֹת. הָאֵל הַנְּאֻמָּן
הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה. הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם. כִּי כָל־דְּבָרָיו אֱמֶת וְצַדִּיק.
נְאֻמָּן אַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ. וְדַבֵּר אֶחָד
מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֵר לֹא־יָשׁוּב רִיקָם. כִּי אֵל (מֶלֶךְ) נְאֻמָּן אַתָּה.
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל־דְּבָרָיו:**

**רַחֵם עַל־צִיּוֹן כִּי רַחֵם בֵּית חַיֵּינוּ. וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ
תוֹשִׁיעַ בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְשַׁמַּח
צִיּוֹן בְּבִגְיָה:**

**שְׁמַחְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַלְהֵינוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ וּבְמַלְכוּת בֵּית
דָּוִד מְשִׁיחֶךָ. בְּמַהֲרָה יָבֹוא וְיַגִּיל לַבְּנוֹ. עַל־כִּסְאוֹ
לֹא־יֵשֵׁב זָר וְלֹא־יִנְחָלוּ עוֹד אַחֲרֵים אֶת־כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קְדֻשָּׁךָ
נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ. שְׁלֵא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וְעַד. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
מְגַן דָּוִד:**

מקורות ומקבילות

ג' נרכות לאחר ההפטרה. סרע"ג ח"ב, ס' ק; תשו' רמ"ג או"ח, ס' קעו; שבה"ל, סדר תענית, ס' רסט; סת"ר ס' ס, ענין יום ת"ב; סה"ת, סדר ת"ב, ס' לא; כ"ו כ"ה, דף 79 א. לדיק

ס.

ח"ג והערות

גאלנו ה' צבאות וכו'. לפי מח' שד"ל, אך איננו במח' רמ"ו ובודלוניא.

כלל הדורות. סרע"ג ח"ב, ס' ק. רחם על ציון. סרע"ג ח"ב, ס' ק. מגן דוד. שבה"ל, סדר תענית, ס' רסט; סת"ר ס' ס, ענין יום ת"ב; סה"ת, סדר ת"ב, ס' לא; כ"ו כ"ה, דף 79 א.

אחרי ברכות ההפטרה אומרים:

אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ. עוֹד יִהְיֶה לְךָ סֵלָה: אֲשֶׁרִי הָעַם שָׁכְנָה
לוֹ. אֲשֶׁרִי הָעַם שִׁיְהוּהָ אֱלֹהֵיוֹ:

תִּהְיֶה לְדוֹד. אֲרוֹמְמֶךָ אֱלֹהֵי הַמֶּלֶךְ וְאֶבְרַכְךָ שִׁמְךָ לְעוֹלָם
וְעַד: בְּכָל־יוֹם אֶבְרַכְךָ וְאֶהְלֶלְךָ שִׁמְךָ לְעוֹלָם וְעַד:
גָּדוֹל יְהוָה וּמַהֲלֵל מְאֹד וְלֹגְדֵלְתוֹ אֵין חֶקֶר: דוֹר לְדוֹר יִשְׁבַח
מַעֲשֶׂיךָ וּגְבוּרָתֶיךָ יִגִּידוּ: הֵדֵר כְּבוֹד הוֹדֶךָ וְדַבְרֵי נִפְלְאוֹתֶיךָ
אֲשִׁיחָה: וְעֵזוֹ נוֹרְאוֹתֶיךָ יֹאמְרוּ וּגְדֹלְתֶךָ אֶסְפְּרֶנָּה: זְכַר
רַב־טוֹבֶךָ יִבְעוּ וְצַדִּיקְתֶּךָ יִרְנְנוּ: חֲנוּן וְרַחוּם יְהוָה. אֲרַךְ אַפַּיִם
וּגְדֹל־חֶסֶד: טוֹב יְהוָה לְכָל יֹרְחָמָיו עַל־כָּל־מַעֲשָׂיו: יוֹדוֹךָ יְהוָה
כָּל־מַעֲשֶׂיךָ וְחִסְדֶּיךָ יִבְרַכּוּכָה: כְּבוֹד מַלְכוּתֶךָ יֹאמְרוּ וּגְבוּרָתֶךָ
יִדְבְּרוּ: לְהוֹדִיעוּ לְבַנְיָ הָאָדָם גְּבוּרָתוֹ וְכְבוֹד הֵדֵר מַלְכוּתוֹ:
מַלְכוּתֶךָ מַלְכוּת כָּל־עֲלָמִים וּמַמְשַׁלְתֶּךָ בְּכָל־דוֹר וְדָר: סוֹמֵךְ
יְהוָה לְכָל־הַנְּפֹלִים וְזוֹקֵף לְכָל־הַכְּפוּפִים: עֵינֵי־כָל אֱלֹהִים יִשְׁבְּרוּ
וְאַתָּה גּוֹתֵן־לָהֶם אֶת־אֲכָלָם בְּעַתּוֹ: פּוֹתַח אֶת־יָדֶיךָ וּמִשְׁבִּיעַ
לְכָל־חַי רִצּוֹן: צַדִּיק יְהוָה בְּכָל־דְּרָכָיו וְחֹסֵד בְּכָל־מַעֲשָׂיו:
קְרוֹב יְהוָה לְכָל־קְרָאָיו. לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאָהוּ בְּאֵמֶת: רִצּוֹן יִרְאוּ
יַעֲשֶׂה וְאֶת־שׁוֹעֲתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם: שׁוֹמֵר יְהוָה אֶת־כָּל־
אֲהַבָּיו. וְאֶת כָּל־הַרְשָׁעִים יִשְׁמִיד: תִּהְיֶה לְךָ יְהוָה יְדָבָר פִּי.
וַיְבָרֶךְ כָּל־בָּשָׂר שֵׁם קִדְשׁוֹ לְעוֹלָם וְעַד:
וְאַנְחֵנוּ נִבְרַךְ יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם. הִלְלוּ־יְהוָה:

מחזירים את ספר התורה לארון הקודש בדומיה וללא אמירת כל דבר.

מקורות ומקבילות

ההלה לדוד. ע"פ שבה"ל, סדר תענית, סי' רסט; סת"ר סי' ס, ענין יום ת"צ; סה"ת, סדר ת"צ, סי' לא; כ"י כ"ה, דף 79. מחזירים את ספר התורה וכו'. ע"פ שבה"ל, סדר תענית, סי' רסט; סה"ת, סדר ת"צ, סי' לא; כ"י כ"ה, דף 79. בדומיה. ע"פ סה"ת, סה"ת, סדר תענית, סי' רסט; סת"ר סי' ס, ענין יום ת"צ; סה"ת, סדר ת"צ, סי' לא; כ"י כ"ה, דף 79.

לפי ק"ק רומה אומרים:

עַל נְהִירוֹתוֹ בְּכָל שָׁם יִשְׁבְּנוּ גַם-בְּכֵינֵנוּ. בְּזִכְרֵנוּ אֶת-צִיּוֹן: עַל-עַרְבִים בְּתוֹכָהּ.
תְּלִינוּ בְּגֵרוֹתֵינוּ: כִּי שָׁם שְׁאַלְנוּנוּ שׁוֹבֵינוּ דְבַר-יִשְׁרָאֵל וְתוֹלְלֵינוּ שְׂמֵחָה. שִׁירוּ
לָנוּ מִשִּׁיר צִיּוֹן: אִיךְ נָשִׁיר אֶת-שִׁיר-יְהוָה. עַל אֲדַמַּת נֶכֶר: אֶס-אֶשְׁכַּחַךְ יְרוּשָׁלַם
תִּשְׁכַּח יְמִינִי: תִּדְבַק-לְשׁוֹנִי לְחִפִּי אֶס-לֹא אֶזְכְּרֶכֶי. אֶס-לֹא אֶעֱלֶה אֶת-יְרוּשָׁלַם.
עַל רֹאשׁ שְׂמֵחָתִי: זְכַר יְהוָה לְבָנֵי אֲדוֹם אֵת יוֹם יְרוּשָׁלַם. הָאֲמָרִים עָרוּ עָרוּ.
עַד הַיּוֹסֵד בָּהּ: בַּת-בְּגָל הַשְּׂדוּדָה. אֲשֶׁר־י שִׁישְׁלֶם-לָךְ אֶת-זְמוֹלָךְ שְׂנֵמֶלֶת לָנוּ:
אֲשֶׁר־י שִׂיֵּאֲחֹז וְנִפְּץ אֶת-עֵלְלֶיךָ אֶל-הַסַּלַּע:

יושבים על הארץ ואומרים:

לְמִי אֶבְכֶּה. וְכֶף אֶכֶּה. וּבְבִכִי אֶמָּרר וְהִמּוֹן מַעֵי אֲשַׁנֵּן:
הֲלִמְקַדֵּשׁ וְאֶרֶז אֹ אוֹ כְּרוּבִים. אֲשֶׁר עוֹרְבִים וְקַפּוּד שָׁם יִקְנֵן:
וְעַל-דּוֹכָן. אֲשֶׁר הוֹכָן. לְלוֹי לְנִצָּח בְּשִׁיר לְאֵל וְרִנֵּן:
אֵהִי מִשְׁמִים. עָלֵי אֹרִים וְתַמִּים. אֲשֶׁר שָׁם כְּהֲנִי מִשְׁמֵר יְכוֹנֵן:
וְעַל-הֶרֶג חֲכָמִים. בֵּית אֱלֹהִים. וּבֵא קוֹסֶם קֶסֶמִים גַּם-מְעוֹנֵן:
וְאִיכָה חֲשָׁכָה. אֹר הַהֶלְכָה. וְהַתְּלַמּוּד כְּמוֹ גְלִמּוּד מִי-בּוֹנֵן:
וְסוּד תּוֹרָה. הֵיִשׁ מוֹצִיא לְאֹרָה. וּמִי-הוּא זֶה עָלֵי הַדּוֹר יְגוֹנֵן:
חֲלָלִים נְפָלוּ. עוֹלָלִים וְיוֹנְקִים. וְאִין-מְקִים וְאִין-חוֹמַל וְחוֹנֵן:
לְזֹאת כָּל-יוֹם. וְכָל-לַיִל אֵיילִיל. בְּרוּב חֶבֶל כְּמוֹ אָבֵל וְאוֹנֵן:
וּמֵר אֶסְפֹּד. וְאָח אֶקְרָא לְקַפּוּד. וּמִדְּמַעֵי עֵפֶר צִיּוֹן אֶחוֹנֵן:
וְאֶחָדֵל מִשְׁמַע קוֹל מְרִנֵּן. וְאִיכָה יִשְׁבָּה בְּדָד אֶקוֹנֵן:

ח"ג והערות

יושבים על הארץ. ההנחיה ע"פ מח' שד"ל ואיננה במח' רמ"ז ובולוניה.

יִשְׁבֶּה בְּדָד. הָעִיר רִבְתִּי
 עִם הַיְתָה כְּאַלְמָנָה. רִבְתִּי
 בְּגוֹיִם שְׂרָתִי בְּמִדְיָנוֹת.
 הַיְתָה לְמָס: ׀ בָּכוּ

א

תִּבְכֶּה בְּלֵילָה וְדַמְעָתֶהָ עַל לַחְיֶיהָ אֵין-לָהּ מְנַחֵם מִכָּל-אֲהָבֶיהָ.
 כָּל-רֵעֵיהָ בָּגְדוּ בָּהּ. הָיוּ לָהּ לְאִיְבִים: ׀ גָּלְתָה יְהוּדָה
 מֵעֲנִי וּמֵרַב עֲבָדָה הִיא יֹשֶׁבֶה בְּגוֹיִם. לֹא מִצָּאָה מְנוּחָה.
 כָּל-רֹדְפֶיהָ הִשְׁיִגְוָה בֵּין הַמְצָרִים: ׀ דֶּרְכֵי צִיּוֹן אֲבֵלוֹת.
 מִבְּלִי בָּאֵי מוֹעֵד. כָּל-שְׁעָרֶיהָ שׁוֹמְמִין כְּהִנְיָה נֶאֱנָחִים. בְּתוֹלְתֶיהָ
 נִוְגְוֹת וְהִיא מֵרָלָה: ׀ הָיוּ צָרֶיהָ לְרֹאשׁ אִיְבִיהָ
 שָׁלוּ. כִּי-יְהוּהוּ הַזֶּה עַל רֹב-פְּשָׁעֶיהָ. עוֹלָלֶיהָ הִלְכוּ שְׁבִי לִפְנֵי-

ח"ג והערות

קריאת איכה בשחרית. עיקר קריאת איכה בציבור
 נקבעה בלילה בכתוב: 'בכו תבכה בלילה' (איכ' א, ב)
 וכך משמע במח' הקדומים ובסה"ת, סדר ת"ב, סי' לא,
 בהם לא מוזכר לקרוא אותה ביום (וראו גם שו"ע,
 הרב מ"ע הרטום כתב בחוברת המנהג לקרוא את איכה גם ביום, ע"פ מח' שד"ל.

מקורות ומקבילות

מגילת איכה. ע"פ מס'ו פח' יח, ה"ה, יש שקוין ספר קינות
 בערב, ויש שמאחרין עד הצקר לאחר קריאת התורה. ראו מח'
 רומניא, דף ריד ע"ג; מש"צ סי' תקנט, ס"ק 3.
 סי' תקנט, א"ב). הרב מ"ע הרטום כתב בחוברת המנהג לקרוא את איכה גם ביום, ע"פ מח' שד"ל.

צָרָה: ׀ וַיֵּצֵא מִבֵּת-צִיּוֹן כָּל-הַדְּרָהּ. הָיוּ שָׁרֵיהָ כְּאֵילִים
לֹא-מִצְאוּ מְרֻעָה וַיִּלְכוּ בְּלֹא-כֹחַ לִפְנֵי רוּדָף: ׀ זְכָרָה
יְרוּשָׁלַם. יְמֵי עֲנִיָּה וּמְרוּדֶיהָ. כָּל מַחְמְדֶיהָ. אֲשֶׁר הָיוּ מִימֵי
קֹדֶם. בְּנֹפֶל עַמָּה בְּיַד-צָר וְאֵין עֹזֵר לָהּ. רְאוּהָ צָרִים שֹׁחֲקוּ
עַל מִשְׁבֹּתֶיהָ: ׀ חֲטָא חֲטָאָה יְרוּשָׁלַם. עַל-כֵּן לְגִידָה
הִיְתָה. כָּל-מִכְבְּדֶיהָ הִזְלִוּהָ כִּי-רָאוּ עֲרוּתָהּ. גַּם-הִיא נֶאֱנַחָה
וַתִּשָּׁב אַחֲזֹר: ׀ טַמְאָתָה בְּשׂוּלֶיהָ. לֹא זְכָרָה אַחֲרִיתָהּ
וַתִּרְדּוּ פְּלָאִים. אֵין מְנַחֵם לָהּ. רְאֵה יְהוָה אֶת-עֲנִיָּי כִּי הִגְדִּיל
אוֹיֵב: ׀ יְדוּ פֶרֶשׁ צָר עַל כָּל-מַחְמְדֶיהָ. כִּי-רָאָתָה גּוֹיִם
בָּאוּ מִקְדָּשָׁהּ. אֲשֶׁר צִוִּיתָה לֹא-יָבֹאוּ בַקֶּהֶל לָךְ: ׀ כָּל-
עַמָּה נֶאֱנַחִים מִבְּקָשִׁים לָחֶם. נִתְּנוּ מַחְמְדֵיהֶם בְּאֹכֶל לְהַשְׁיֵב
נַפְשׁוֹ. רְאֵה יְהוָה וְהִבִּיטָה כִּי הִיְתִי זֹלִלָהּ: ׀ לֹא אֵלֵיכֶם
כָּל-עֲבָרֵי דָרְךָ. הִבִּיטוּ וּרְאוּ אִם-יֵשׁ מִכָּאוֹב כְּמִכָּאֲבֵי. אֲשֶׁר
עֹלֵל לִי. אֲשֶׁר הוֹגָה יְהוָה בְּיוֹם חֲרוֹן אַפּוֹ: ׀ מִמְרוֹם
שָׁלַח-אֵשׁ בְּעֶצְמֹתַי וַיְרַדְנָהּ. פֶּרֶשׁ רֶשֶׁת לְרַגְלֵי הַשִּׁיבְנֵי אַחֲזֹר.
נִתְּנֵנִי שְׂמִמָּהּ. כָּל-הַיּוֹם דָּוָה: ׀ נִשְׁקַד עַל פְּשָׁעֵי
בְּיָדוֹ. יִשְׁתַּרְגּוּ עָלוּ עַל-צִוְּאָרַי הַכְּשִׁיל כַּחֲסִי. נִתְּנֵנִי אֲדָנִי בְּיָדֵי
לֹא-אוּכַל קוֹם: ׀ סֵלָה כָּל-אֲבִירָיו אֲדָנִי בְּקַרְבֵּי.
קָרָא עָלַי מוֹעֵד לְשֹׁבֵר בַּחֲזֹרֵי. גַּת דָּרְךָ אֲדָנִי לְבַתּוֹלַת
בַּת-יְהוּדָה: ׀ עַל-אֱלֹהֵי אֲנִי בּוֹכֶיָהּ. עֵינָיו עֵינִי
יִרְדֶּה מַיִם. כִּי-רָחַק מִמֶּנִּי מְנַחֵם מִשְׁיֵב נַפְשִׁי. הָיוּ בְנֵי שׁוֹמְמִים
כִּי גָבַר אוֹיֵב: ׀ פֶּרְשָׁה צִיּוֹן בְּיָדֶיהָ. אֵין מְנַחֵם
לָהּ. צוּהָ יְהוָה לִיעֲקֹב סְבִיבָיו צָרִיו. הִיְתָה יְרוּשָׁלַם לְגִידָה
בִּינֵיהֶם: ׀ צָדִיק הוּא יְהוָה כִּי פִיהוּ מְרִיתִי.
שָׁמְעוּ-נָא כָּל-הָעַמִּים וּרְאוּ מִכָּאֲבֵי בַתּוֹלַתִּי וּבַחֲזֹרֵי הִלְכוּ

בשבי: ׀ קראתי למאהבלי המה רמוגי כהני וזמני
בעיר גועו כייבקשו אכל למו וישיבו את נפשם: ׀ ראה
יהוה כייצר לי מעי חמרמרו נהפך לבי בקרבי כי מרו
מריתי מחוץ שכלה חרב בבית כמות: ׀ שמעו
כי נאנחה אני אין מנחם לי כל איבי שמעו רעתי לשו
כי אתה עשיתי הבאת יוסקראת ויהיו כמני: ׀ תבא
כל רעתם לפניך ועולל למו כאשר עוללת לי על כל פשעי
כירבות אנחתי ולבי דוי: ׀

כ איכה יעיב באפו אדני את בת ציון השליך משמים ארץ
תפארת ישראל ולא זכר הדס רגליו ביום אפו: ׀ בלע
אדני ולא חמל את כל נאות יעקב הרס בעברתו מבצרי
בת יהודה הגיע לארץ חלל ממלכה ושריה: ׀ גרע
בחרי אף כל קרן ישראל השיב אחר ימינו מפני אויב
ויבער ביעקב כאש להבה אכלה סביב: ׀ דרך קשתו
כאויב נצב ימינו כצור ויהרג כל מחמדי עין באהל בת ציון
שפר כאש חמתו: ׀ היה אדני כאויב בלע
ישראל בלע כל ארמנותיה שחת מבצרי וירב בבת יהודה
תאניה ואניה: ׀ ויחמס כגן שכו שחת מעדו
שכח יהוה בציון מועד ושבת וינאץ בזעם אפו מלך
זנח אדני מזבח נאר מקדשו: ׀

הסגיר ביד אויב חומת ארמנותיה קול נתנו בבית יהוה כיום
מועד: ׀ חשב יהוה להשחית חומת בת
ציון נטה קו לא השיב ידו מבלע ויאבל חל וחומה יחדו
אמללו: ׀ טבעו בארץ שעריה אבד ושבר
בריחיה מלכה ושריה בגוים אין תורה גם נביאיה לא מצאו

חֲזוֹן מִיְהוָה: ׀ יֵשְׁבוּ לָאָרֶץ יְדָמוּ זְמַנִּי בַת־צִיּוֹן.
 הֵעֵלוּ עֶפְרַיִם עַל־רֹאשׁוֹ חֲגָרוּ שַׁקִּים. הוֹרִידוּ לָאָרֶץ רֹאשׁוֹן
 בְּתוֹלַת יְרוּשָׁלַם: ׀ כָּלוּ בַדְמָעוֹת עֵינַי חֲמַרְמָרוּ
 מֵעַי. נִשְׁפָּךְ לָאָרֶץ כְּבֹדִי. עַל־שֹׁבֵר בַּת־עַמִּי. בַּעֲטָף עוֹלָלִי
 וַיִּזְקַן בְּרַחֲבוֹת קָרְיָה: ׀ לֹא־מָתַם יֹאמְרוּ. אֵיךְ דָּגַן
 וַיִּיזוּ. בְּהִתְעַטְּפָם כְּחֹלֵל בְּרַחֲבוֹת עִיר. בְּהִשְׁתַּפֵּךְ נַפְשָׁם אֶל־חֵיק
 אִמְתָּם: ׀ מִה־אֲעִידֶךָ מַה אֲדַמָּה־לָּךְ הַבַּת
 יְרוּשָׁלַם. מַה אֲשׁוּה־לָּךְ וְאֲנַחֲמֶךָ בְּתוֹלַת בַּת־צִיּוֹן. כִּי־גָדוֹל כִּי־ם
 שִׁבְרֶךָ. מִי יִרְפָּא־לָּךְ: ׀ נְבִיאֶיךָ. חֲזוּ לָךְ שׂוֹא וְתַפֵּל.
 וְלֹא־גָלוּ עַל־עוֹנֶךָ לְהַשִּׁיב שְׁבוּתֶךָ. וַיַּחֲזוּ לָךְ מַשְׂאוֹת שׂוֹא
 וּמַדּוּחִים: ׀ סִפְּקוּ עֲלֵיךָ כַּפַּיִם כָּל־עֹבְרֵי דָרְךָ.
 שָׁרְקוּ וַיִּנְעוּ רֹאשָׁם עַל־בַּת יְרוּשָׁלַם. הִזְאֵת הָעִיר שִׁיאֲמָרוּ
 כְּלִילַת יָפִי. מִשׁוֹשׁ לְכָל־הָאָרֶץ: ׀ פָּצוּ עֲלֵיךָ פִיהֶם
 כָּל־אֵיבֶיךָ. שָׁרְקוּ וַיַּחֲרִקוּ־שֹׁן. אָמְרוּ בִלְעֵנוּ. אַךְ זֶה הַיּוֹם
 שִׁקְוִינָהוּ מִצָּאֲנוּ רָאִינוּ: ׀ עֲשֵׂה יְהוָה אֲשֶׁר זָמַם. בְּצַע
 אֲמָרְתוֹ אֲשֶׁר צָנָה מִימֵי־קֹדֶם. הָרַס וְלֹא חֲמַל. וַיִּשְׁמַח עֲלֵיךָ
 אוֹיֵב הַרִים קָרַן צָרֶיךָ: ׀ צָעַק לָבָם אֶל־אֲדָנָי.
 חוֹמַת בַּת־צִיּוֹן. הוֹרִידִי כְנָחַל דְּמָעָה יוֹמָם וּלְיָלָה. אֶל־תִּתְּנִי
 פּוֹגַת לָךְ. אֶל־תִּדְּם בַּת־עֵינֶיךָ: ׀ קוֹמִי רַנִּי בַלְיָלָה.
 לְרֹאשׁ אֲשַׁמְרוֹת. שִׁפְכֵי כַמַּיִם לַבַּיִת נִכַח פְּנֵי אֲדָנָי. שְׂאֵי אֱלֹהֵי
 כְּפִיךָ. עַל־נַפְשִׁי עוֹלָלֶיךָ. הֶעֱטוּפִים בָּרָעַב בְּרֹאשׁ כָּל־
 חוּצוֹת: ׀ רְאֵה יְהוָה וְהִבִּיטָהּ. לְמִי עוֹלָלָתָ כָּה־
 אִס־תִּאכְלָנָה נָשִׁים פְּרִים עֲלֵלֵי טַפְחִים. אִס־יִהְרַג בְּמִקְדָּשׁ
 אֲדָנָי כִּהֵן וְנִבְיָא: ׀ שָׁכְבוּ לָאָרֶץ חוּצוֹת גַּעַר
 וַזְּקוּן. בְּתוֹלַתִּי וּבְחוּרֵי נַפְלֹו בְּחָרְבִי. הֲרַגְתָּ בְּיוֹם אֶפְרַיִם. טַבַּחַת

לֹא חָמַלְתָּ: ׀ תִּקְרָא כְיוֹם מוֹעֵד מְגוּרֵי מִסְבֵּיב־
 וְלֹא הָיָה בְיוֹם אַף־יְהוָה פְּלִיט וְשָׂרִיד־ אֲשֶׁר־טַפַּחְתִּי וְרַבִּיתִי
 אֵיבֵי כָלֶם: פ
 ג אֲנִי הַגִּבֹּר רָאָה עֵנִי בְשֹׁבֹט עֵבְרָתוֹ: ׀ אֹתִי
 נִהַג וְיִלְךְ חֶשֶׁךְ וְלֹא־אֹר: ׀ אֶף בִּי יֵשֵׁב יְהַפֵּךְ
 יָדוֹ כָּל־הַיּוֹם: ׀ בָּלָה בְּשָׂרִי וְעוֹרִי שֶׁבֶר
 עֲצָמוֹתַי: ׀ בָּנָה עָלַי וַיִּקַּף רֹאשׁ וּתְלָאָה: ׀ בְּמַחְשָׁכִים
 הוֹשִׁיבֵנִי כְּמֵתִי עוֹלָם: ׀ גָּדַר בְּעֵדֵי וְלֹא אֵצֶא
 הַכְּבִיד נִחַשְׁתִּי: ׀ גַּם כִּי אֲזַעַק וְאֲשׁוּעַ שְׁתֵּם
 תִּפְלְתִי: ׀ גָּדַר דְּרָכֵי בְּגֹזִיתִי נִתִּיבְתִי עֲנָה: ׀ דָּב
 אֵרֵב הוּא לִי אֲרִי בְּמִסְתָּרִים: ׀ דְּרָכֵי סוֹרֵר
 וַיִּפְשַׁחֲנִי שָׁמַנִּי שָׁמֶם: ׀ דֶּרֶךְ קִשְׁתּוֹ וַיִּצְיִבֵנִי כַּמִּטְרָא
 לַחֵץ: ׀ הֵבִיא בְּכִלְיֹתַי בְּנִי אֲשַׁפְתּוֹ: ׀ הֵייתִי
 שָׁחֵק לְכָל־עַמִּי נְגִינָתֶם כָּל־הַיּוֹם: ׀ הַשְּׂבִיעֵנִי
 בְּמַרוֹרִים הֲרוֹנִי לְעֲנָה: ׀ וַיִּגְרַם בְּחֻצַּץ שָׁנִי
 הַכְּפִישָׁנִי בְּאַפְר: ׀ וַתִּזְנַח מִשָּׁלוֹם נַפְשִׁי נִשְׁתִּיתִי
 טוֹבָה: ׀ וְאָמַרְתִּי אֲבָד נִצְחִי וְתוֹחַלְתִּי מִיְהוָה: ׀ זָכַר
 עֵנִי וּמְרוֹדֵי לְעֲנָה וְרֹאשׁ: ׀ זָכֹר תִּזְכֹּר
 וְתִשׁוּחַ עָלַי נַפְשִׁי: ׀ זֹאת אֲשִׁיב אֶל־לִבִּי עַל־כֵּן
 אוֹחִיל: ׀ חֲסֵדֵי יְהוָה כִּי לֹא־תִמְנוּ כִּי לֹא־כָלוּ
 רַחֲמָיו: ׀ חֲדָשִׁים לְבַקְרִים רַבָּה אֲמוֹנָתְךָ: ׀ חֲלָקִי
 יְהוָה אֲמַרְהָ נַפְשִׁי עַל־כֵּן אוֹחִיל לוֹ: ׀ טוֹב יְהוָה
 לְקַוּוֹ לְנַפֵּשׁ תִּדְרָשָׁנּוּ: ׀ טוֹב וַיַּחֲלִי וְדוֹמָם לְתִשׁוּעַת
 יְהוָה: ׀ טוֹב לְגִבֹּר כִּי־יִשָּׂא עַל בְּנֵעוֹרָיו: ׀ יֵשֵׁב
 בְּדָד וַיִּדָּם כִּי נָטַל עָלָיו: ׀ יִתֵּן בְּעַפְרָ פִּיהוּ־

אולי יש תקווה: ׀ יתן למכהו לחי ישבע
 בחרפה: ׀ כי לא יזנח לעולם אדני: ׀ כי
 אסהוזה ורחם כרב חסדיו: ׀ כי לא ענה מלבו
 ויגה בני-איש: ׀ לדבא תחת רגליו. כל אסירי
 ארץ: ׀ להטות משפט-גבר. נגד פני עליון: ׀ לעות
 אדם בריבו. אדני לא ראה: ׀ מי זה אמר ותהי.
 אדני לא צוה: ׀ מפי עליון לא תצא. הרעות
 והטוב: ׀ מה-יתאונן אדם חי. גבר על-
 חטאו: ׀ נחפשה דרכינו ונחקרה. ונשובה עד-
 יהוה: ׀ נשא לבבנו אל-כפים. אל-אל
 בשמים: ׀ נחנו פשענו ומרינו. אתה לא
 סלחת: ׀ סכותה באף ותרדפנו. הרגת לא
 חמלת: ׀ סכותה בענן לך. מעבור תפלה: ׀ סחי
 ומאוס תשימנו בקרב העמים: ׀ פצו עלינו פיהם.
 כל-איבינו: ׀ פחד ופחת. היה לנו השאת
 והשבר: ׀ פלגי-מים תרד עיני. על-שבר בת-
 עמי: ׀ עיני נגרה ולא תדמה מאין הפגות: ׀ עד-
 ישקיף וירא. יהוה משמים: ׀ עיני עוללה לנפשי.
 מכל בנות עירי: ׀ צוד צדוני בצפור איבי
 חנם: ׀ צמתו בבור חיי וידו-אבן בי: ׀ צפור
 מים על-ראשי. אמרתי נגזרתי: ׀ קראתי שמך יהוה.
 מבור תחתיות: ׀ קולי שמעת. אל-תעלם אזנך
 לרוחתי לשועתי: ׀ קרבת ביום אקראך. אמרת
 אל-תירא: ׀ רבת אדני ריבי נפשי. גאלת
 חיי: ׀ ראיתה יהוה עותתי. שפטה משפטי: ׀ ראיתה

כָּל־נִקְמָתָם. כָּל־מַחְשַׁבְתָּם לִי: ◦ שְׁמַעַת חֲרַפְתָּם
 יְהוָה. כָּל־מַחְשַׁבְתָּם עָלַי: ◦ שִׁפְתַי קָמִי וְהִגִּיזוּם. עָלַי
 כָּל־הַיּוֹם: ◦ שַׁבְּתָם וְקִימְתֶם הַבֵּיטָה. אָנִי
 מִנְּגִינְתָם: ◦ תָּשִׁיב לָהֶם גְּמוּלָה. יְהוָה כִּמְעַשֵּׂה
 יְדֵיהֶם: ◦ תִּתֵּן לָהֶם מְגִנַת־לֵב. תִּאֲלַתְךָ לָהֶם: ◦ תִּרְדֹּף
 בְּאֶף וְתִשְׁמִידִם. מִתַּחַת שָׁמַיִם יְהוָה: פ
 ד אֵיכָה יוֹעַם זָהָב. יִשְׁנֹא הַכֶּתֶם הַטּוֹב. תִּשְׁתַּפְּכֶנָּה אַבְנֵי־קֹדֶשׁ
 בְּרֹאשׁ כָּל־חֻצּוֹת: ◦ בְּנֵי צִיּוֹן הַיְקָרִים הַמְסֻלָּאִים בַּפּוֹ.
 אֵיכָה נִחְשָׁבוּ לְגַבְלֵי־חֶרֶשׁ. מַעֲשֵׂה יְדֵי יוֹצֵר: ◦ גַּם־
 תַּנִּים חָלְצוּ שָׂדֵה הַיְנִיקוֹ גְּוִרֵיהֶן. בַּת־עַמִּי לְאַכְזָר. כִּיעֲנִים
 בַּמִּדְבָּר: ◦ דָּבַק לְשׁוֹן יוֹנֵק אֶל־חֻכוֹ בְּצַמָּא.
 עוֹלָלִים שָׁאֲלוּ לָחֶם. פָּרַשׁ אֵין לָהֶם: ◦ הָאֲכָלִים
 לְמַעֲרָגִים נִשְׁמוּ בַחֻצּוֹת. הָאֲמָנִים עָלַי תוֹלַע חִבְקוֹ אֲשַׁפְּתוֹת:
 ◦ וַיִּגְדֹּל עֵוֹן בַּת־עַמִּי מִחַטָּאת סֹדֶם. הַהַפּוּכָה כְּמוֹ־
 רִגְעַ וְלֹא־חָלוּ בָּהּ יְדָיִם: ◦ זָכוּ נְזִירֵיהָ מִשְׁלָג. צָחוּ
 מִחֻלְבֵי. אָדָמוּ עֵצֶם מִפְּנִינִים. סִפִּיר גְּזֵרְתָם: ◦ חֲשָׁךְ
 מִשְׁחֹרֵר תִּאָּרֶם. לֹא נִכְרוּ בַחֻצּוֹת. צָפַד עוֹרֶם עַל־עֲצָמָם.
 יָבֵשׁ הָיָה כְּעֵץ: ◦ טוֹבִים הָיוּ חֲלָלֵי־חֶרֶב מִחֲלָלֵי רַעֲב.
 שָׁהֶם יָזְבוּ מְדַקְרִים מִתְּנוּבַת שָׂדֵי: ◦ יְדֵי
 נָשִׁים רַחֲמָנִיּוֹת בְּשָׁלוֹ יִלְדֵיהֶן. הָיוּ לְבָרוֹת לָמוֹ. בְּשֹׁבֵר בַּת־
 עַמִּי: ◦ כָּלָה יְהוָה אֶת־חַמְתּוֹ. שָׁפַךְ חֲרוֹן אַפּוֹ.
 וַיִּצַּת־אֵשׁ בְּצִיּוֹן וְתֹאכַל יְסוֹדֶתֶיהָ: ◦ לֹא
 הָאֲמִינוּ מַלְכֵי־אֲרָץ. כָּל יֹשְׁבֵי תְּבֵל. כִּי יָבֹא צָר וְאוֹיֵב בְּשַׁעֲרֵי
 יְרוּשָׁלַם: ◦ מִחַטָּאוֹת נְבִיאֶיהָ עוֹנֶת כְּהִגִּיָּה. הַשְּׁפָכִים
 בְּקַרְבָּה רַם צַדִּיקִים: ◦ נָעוּ עוֹרִים בַּחֻצּוֹת. נִגְאָלוּ

בַּדָּם • בָּלֹא יוּכְלוּ יִגְעוּ בְּלִבְשֵׁיהֶם: ◦ סורו טמא
 קראו למוֹ • סורו סורו אל־תִּגְעוּ • כִּי נָצוּ גַם־גָּעוּ אָמְרוּ בְּגוֹיִם •
 לֹא יוֹסֵפוּ לָגוֹר: ◦ פְּנֵי יְהוָה חִלְקָם • לֹא יוֹסִיף לְהַבִּיטָם •
 פְּנֵי כְהֵנִים לֹא נִשְׂאוּ וּזְמָנִים לֹא חָנְנוּ: ◦ עוֹדִינוּ
 תְּכַלִּינָה עֵינֵינוּ • אֶל־עוֹרֹתֵנוּ הִבֵּל • בְּצַפִּיתָנוּ צַפִּינוּ • אֶל־גּוֹי לֹא
 יוֹשָׁע: ◦ צָדוּ צַעֲדֵינוּ מְלָכֶת בְּרַחֲבֵיתֵנוּ • קָרַב
 קִצְנוּ מָלְאוּ יָמֵינוּ • כִּי־בָא קִצְנוּ: ◦ קָלִים הָיוּ
 רִדְפֵינוּ מִנַּשְׂרֵי שָׁמַיִם • עַל־הַהָרִים דִּלְקָנוּ • בַּמִּדְבָּר אָרְבוּ
 לָנוּ: ◦ רוּחַ אֲפִינוּ מָשִׁיחַ יְהוָה • נִלְכַּד בַּשְּׁחִיתוֹתֵם •
 אֲשֶׁר אֲמָרְנוּ • בְּצִלּוֹ נַחִיָּה בְּגוֹיִם: ◦ שִׁישִׁי וְשִׁמְחִי
 בַּת־אֱדוֹם יוֹשֶׁבֶת בְּאַרְצָן עוֹיֵן • גַּם־עַל־יָדְךָ תַעֲבֹר־כּוֹס • תִּשְׁכַּרְי
 וְתִתְעָרִי: ◦ תִּסַּעֲוֹנְךָ בַּת־צִיּוֹן • לֹא יוֹסִיף לְהַגְלוֹתְךָ •
 פִּקַּד עוֹנְךָ בַּת־אֱדוֹם • גָּלָה עַל־חַטָּאתֶיךָ: ◦
 ה זָכַר יְהוָה מַה־הָיָה לָנוּ • הַבִּיטָה וּרְאֵה אֶת־חַרְפֹּתֵנוּ: נַחֲלֵתָנוּ
 נִהַפְכָה לְזָרִים • בָּתֵּינוּ לְנִכְרִים: יְתוּמִים הָיִינוּ וְאֵין אָב • אֲמַתֵּינוּ
 כְּאֶלְמָנוֹת: מִימֵינוּ בְּכֶסֶף שָׁתִינוּ • עֲצִינוּ בַּמַּחִיר יָבֹאוּ: עַל
 צְוֹאֲרֵנוּ נִרְדְּפָנוּ • יִגְעוּ וְלֹא הוֹנַח־לָנוּ: מִצָּרִים נָתַנוּ יָד • אֲשׁוּר
 לְשֹׁבַע לָחֶם: אֲבַתֵּינוּ חָטְאוּ וְאֵינָם • וְאֲנַחְנוּ עוֹנֵתֵיהֶם סָבְלָנוּ:
 עֲבָדִים מְשָׁלוּ בָנוּ • פָּרַק אֵין מִיָּדָם: בְּנַפְשֵׁנוּ נָבִיא לַחֲמָנוּ •
 מִפְּנֵי חָרַב הַמִּדְבָּר: עוֹרְנוּ כְּתַנּוֹר נִכְמְרוּ • מִפְּנֵי זִלְעָפוֹת רָעַב:
 נָשִׂים בְּצִיּוֹן עָנּוּ • בָּתֵּלֹת בְּעָרֵי יְהוּדָה: שָׂרִים בְּיָדָם נָתְלוּ • פְּנֵי
 זְמָנִים לֹא נִהְדָּרוּ: בַּחוּרִים טָחוֹן נִשְׂאוּ וּנְעָרִים בְּעֵץ כָּשְׁלוּ:
 זְמָנִים מִשְׁעַר שַׁבָּתוֹ • בַּחוּרִים מִנְּגִינָתָם: שַׁבַּת מְשׁוּשׁ לִבְנוֹ •
 נִהַפְךָ לְאֶבֶל מִחֲלָנוּ: נִפְלָה עֵטְרַת רֹאשֵׁנוּ • אוֹיְנָא לָנוּ כִּי
 חָטְאנוּ: עַל־זֶה־הִיא דְּוָה לִבְנוֹ • עַל־אֵלֶּה חָשְׁכוּ עֵינֵינוּ: עַל

הֲרֵצִיֹן שְׁשָׁמִם. שׁוֹעֲלִים הַלְכוּ-בוֹ: פ
 אַתָּה יְהוָה לְעוֹלָם תֵּשֵׁב. כִּסְאֲךָ לְדוֹר וָדוֹר: לָמָּה לְנִצַּח
 תִּשְׁכַּחְנוּ. תַּעֲזֹבְנוּ לְאַרְךָ יָמִים: הִשִּׁיבְנוּ יְהוָהוּ אֵלֶיךָ וְנִשְׁוֶבָה.
 חֲדָשׁ יְמֵינוּ כְּקֶדֶם: כִּי אִם-מָאֵס מְאֹסְתָנוּ. קִצְפַּת עָלֵינוּ עַד-
 מָאֹד: פ וחוזרים על פסוק 'השיבנו':

הִשִּׁיבְנוּ יְהוָהוּ אֵלֶיךָ וְנִשְׁוֶבָה. חֲדָשׁ יְמֵינוּ כְּקֶדֶם:

לפי מנהג ק"ק רומה עוברים לעמ' 191 'ואתה קדוש'.

עַל גִּהְרוֹתוֹ בְּבָל. שָׁם יִשְׁבְּנוּ גַם-בְּכֵינוּ. בְּזִכְרֵנוּ אֶת-צִיּוֹן:
 עַל-עֲרָבִים בְּתוֹכָהּ. תִּלְיֵנוּ כְּנִרוֹתֵינוּ: כִּי שָׁם שְׁאֵלֹנוּ
 שׁוֹבֵינוּ דְּבַר-יִשְׁרָאֵל וְתוֹלְלֵינוּ שְׂמֵחָה. שִׁירוֹ לָנוּ מִשִּׁיר צִיּוֹן:
 אֵיךְ נָשִׁיר אֶת-שִׁיר-יְהוָה. עַל אֲדַמַּת נֶכֶר: אִם-אֲשַׁכַּח
 יְרוּשָׁלַם תִּשְׁכַּח יְמֵינִי: תִּדְבַּק-לְשׁוֹנִי לְחִפֵּי אִם-לֹא אֲזַכְּרֶנּוּ.
 אִם-לֹא אֲעֵלֶה אֶת-יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שְׂמֹחֲתִי: זָכַר יְהוָהוּ לְבָנֵי
 אֲדוֹם אֵת יוֹם יְרוּשָׁלַם. הָאֲמָרִים עָרוּנוּ עָרוּנוּ. עַד הַיְסוֹד בָּהּ:
 בַּת-בְּבֹל הַשְּׂדוּדָה. אֲשֶׁרִי שִׁישָׁלִם-לָךְ. אֶת-גְּמוּלָךְ שְׂגַמְלָת
 לָנוּ: אֲשֶׁרִי שִׁיאֲחֹזוּ וְנִפְּץ אֶת-עַלְלֶיךָ אֶל-הַסֵּלַע:

מִזְמוֹר לְאַסָּף. אֱלֹהִים בָּאוּ גוֹיִם בְּנַחֲלָתְךָ טָמְאוּ אֶת-הַיְכָל
 קִדְשֶׁךָ. שָׁמוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם לְעַיִים: נָתַנוּ אֶת-נִבְלַת
 עַבְדֶּיךָ מֵאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם. בְּשֶׁר חֲסִידֶיךָ לְחִיתוֹ-אֶרֶץ: שָׁפְכוּ
 דָּמָם כַּמַּיִם סְבִיבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִין קוֹבֵר: הֵינֵנו חֲרָפָה לְשַׁכְנֵינוּ.
 לַעֲג וְקָלִם לְסִבִּיבוֹתֵינוּ: עַד-מָה יְהוָה תֹּאנָף לְנִצַּח. תִּבְעַר
 כְּמוֹ-אֵשׁ קִנְאָתְךָ: שָׁפַךְ חֲמַתְךָ אֶל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא-יִדְעוּךָ.
 וְעַל מַמְלָכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרְאוּ: כִּי אֲכַל אֶת-יַעֲקֹב
 וְאֶת-נְוֹהוּ הַשָּׁמוּ: אֶל-תִּזְכֹּר-לָנוּ עֲוֹנֹת רַאשֵׁינִים. מִהֵרָ יִקְדְּמוּנוּ

רַחֲמֵיךָ. כִּי דָלוּנוּ מְאֹד: עֲזַרְנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ עַל־דְּבַר כְּבוֹד־
 שְׁמֶךָ. וְהִצִּילֵנוּ וְכִפֵּר עַל־חַטֹּאתֵינוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ: לָמָּה וַיֹּאמְרוּ
 הַגּוֹיִם אֵיךָ אֱלֹהֵיהֶם. יוֹדַע בְּגוֹיִם לְעֵינֵינוּ. נִקְמַת דָּס־עַבְדֶּיךָ
 הַשְּׁפוּד: תָּבוֹא לְפָנֶיךָ אֲנָקַת אֶסִיר. כְּגִדְל זְרוּעָה הוֹתֵר בְּנֵי
 תְּמוּתָה: וְהֵשֵׁב לְשִׁכְנֵינוּ שְׁבַע־תִּים אֶל־חִיקָם. חֲרָפְתָם אֲשֶׁר
 חֲרָפוּךָ אֲדַנִּי: וַאֲנַחְנוּ עִמָּךְ וַצֵּאן מִרְעִיתֶךָ. גִּוְדָה לָךְ לְעוֹלָם.
 לְדוֹר וָדוֹר נִסְפָּר תְּהִלָּתֶךָ:

לפי מנהג ק"ק רומה מדלגים על הפסוק 'ובא לציון' ומתחילים עם 'ואתה קדוש'.

וּבֹא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וּלְשִׁבְי פֹשֵׁעַ בְּיַעֲקֹב. נְאֻם יְהוָה: וְאַתָּה
 קָדוֹשׁ. יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל: בְּקוֹל: וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה
 וַאֲמַר. קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת. מְלֵא כָל־הָאָרֶץ
 כְּבוֹדוֹ: בְּלַחֲשׁ: וּמִקְבְּלֵין דִּין מִן דִּין וַאֲמַרִין. קַדִּישׁ בְּשָׁמִי מְרוֹמָא
 עֲלָאָה בֵּית שְׁכִינְתָּה. קַדִּישׁ עַל־אֲרַעָא עוֹבֵד גְּבוּרְתָּה. קַדִּישׁ
 לְעֵלְמָא וּלְעֵלְמֵי עֲלַמְיָא. יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵיאָ כָל־אֲרַעָא זִיו
 יְקָרָה ע"כ. בְּקוֹל: וְתִשְׁאַנְי רוּחַ וַאֲשַׁמַּע אַחֲרֵי קוֹל רַעַשׁ גְּדוֹל.
 בְּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ: בְּלַחֲשׁ: וּנְטִלְתָּנִי רוּחָא. וּשְׁמַעִית
 בְּתֵרָאִי קָל זִיעַ שְׁגִיאָ. דְּמִשְׁבַּחִין וַאֲמַרִין. בְּרִיךְ יְקָרָא דִּיהוָה
 מֵאַתֵּר בֵּית שְׁכִינְתָּה יְהוָה יְמִלְךָ לְעֵלְמָא וְעַד: יְהוָה מַלְכוּתָּה
 (קָאִים) לְעֵלְמָא וּלְעֵלְמֵי עֲלַמְיָא: יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק
 וַיִּשְׂרָאֵל אֲבֹתֵינוּ שְׁמֵרָה־זֹאת לְעוֹלָם לְיִצְחָק מַחֲשָׁבוֹת לְבָב

ח"ג והערות

ובא לציון גואל. בכ"י ב"ה, מח' הקדומים
 ובמח' שד"ל ציון לומר 'ובא לציון' ללא
 הפסוק 'ואני זאת בריתי' וכו' וכ"כ בסרע"ג
 ח"ב, ס' צט; שבה"ל ס' רסט, תניא ס' ס,
 ובספר התדיר ס' לא.

מקורות ומקבילות

אין אומרים 'ואני זאת בריתי'. ע"פ שבה"ל, סדר תענית, ס' רס; סת"ר
 ס' נט; כ"י כ"ה, דף 79 ח. ואתה קדוש. ע"פ סרע"ג ח"ב, ס' נט; שבה"ל,
 סדר תענית, ס' רסט; סת"ר ס' ס, ענין יוס' ת"ב; סה"ת, סדר ת"ב, ס' לא;
 כ"י כ"ה, דף 79 ח. סדרא דקדושה. ע"פ סרע"ג ח"ב, ס' נט; סה"ת, סדר
 ת"ב, ס' לא; כ"י כ"ה, דף 79 ח. וקרא זה אל זה. כ"י כ"ה, דף 79 ח.

עֲמִידָה וְהִכְנֵן לְבָבְךָ אֵלַיךָ: וְהוּא רַחוּם וְיִכְפֹּר עֵוֹן וְלֹא-יִשְׁחִית.
 וְהִרְבֵּה לְהַשְׁיב אָפוֹ וְלֹא-יִעִיר כָּל-חַמְתּוֹ: כִּי-אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב
 וְסִלַּח. וְרַב-חֶסֶד לְכָל-קְרֹאֶיךָ: צְדִקְתֶּךָ צְדִק לְעוֹלָם וְתוֹרַתֶךָ
 אֱמֶת: תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם. אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעְתָּ
 לְאַבְתֵּינוּ מִיְמֵי קָדְשׁ: בְּרוּךְ אֲדֹנָי יוֹסֵף יוֹסֵם. יַעֲמֹס-לָנוּ הָאֵל
 יִשׁוּעַתָּנוּ סִלָּה: יְהוֹה צְבָאוֹת עִמָּנוּ. מִשְׁגַּב-לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב
 סִלָּה: יְהוֹה צְבָאוֹת. אֲשֶׁר־י אֲדָם בְּטַח בְּךָ: (יְהוֹה הוֹשִׁיעָה.
 הַפֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם-קְרֹאֵנוּ): ע"כ בלחש:

בְּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁבְרָאֵנוּ לְכָבוֹדוֹ. וְהִבְדִּילָנוּ מִן-הַתּוֹעִים.
 וְנָתַן לָנוּ תוֹרַת אֱמֶת וְחַיֵּי עוֹלָם נָטַע
 בְּתוֹכֵנוּ. הִרְחַמְן יִפְתַּח לִבָּנוּ לְתוֹרָתוֹ וְיִטַּע אֶהְבֵּתוֹ וְיִרְאֵתוֹ
 בְּלִבָּנוּ. וְיִשִּׂים בְּלִבָּנוּ לְאַהֲבָה אוֹתוֹ. וְלִירְאָה אוֹתוֹ. וְלַעֲבֹדוֹ
 וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ בְּלִבְבֵּי שָׁלֵם וּבְנַפְשׁ חַפְצָה. לְמַעַן לֹא נִיָּע
 לְרִיק וְלֹא נִלְד לְבִהְלָה. וְכֵן יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוֹה אֱלֹהֵינוּ
 וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. שֶׁנִּשְׁמַר חֻקֶּיךָ בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְנִזְכָּה וְנַחֲמֶיךָ
 וְנִרְאָה וְנִירָשׁ יִשׁוּעַת שְׁנֵי הַמְּשִׁיחַ לְטוֹבָה וְלְבִרְכָה. לְזִכּוֹת
 וְלַמַּעֲשִׂים טוֹבִים וְלַחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא:

החזן אומר:

יְתַגְדֵּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעֵלְמָא דְבִרְא כְרַעוּתָהּ. וְיִמְלִיךְ
 מַלְכוּתָהּ בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל-בֵּית-יִשְׂרָאֵל
 בְּעַגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב. וְאָמְרוּ אָמֵן:

יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ. לְעֵלָם וְלְעַלְמֵי עַלְמֵיָא.
 יְתַבְרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה
 וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְקַדְשָׁא בְרִיךְ הוּא:

**לְעֵלָא לְעֵלָא מִן־כָּל־בְּרַכְתָּאֵי שִׁירְתָּאֵי תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא
דְּאִמְרִין בְּעֵלְמָאֵי וְאִמְרוּ אָמֵן:**

לפי מנהג ק"ק רומה מוסיפים:
תתקלי חרבא וכפנא ומותנא ומרעין בישין יעדי מננא ומעל כל-עמה
בית-ישראל. ואמרו אמן:

**יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן־שְׁמִיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עֲלֵינוּ וְעַל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל. וְאִמְרוּ אָמֵן:
עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו. הוּא בְּרַחֲמָיו. יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עֲלֵינוּ
וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל. אָמֵן:**

החזן אומר:

בְּרַכּוּ אֶת־יְהוָה הַמְּבָרֵךְ:

הקהל עונה ואחריו החזן:

בְּרוּךְ יְהוָה הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

מקורות ומקבילות

א"א 'תקנל' נשחרית. ע"פ שנה"ל, סדר תענית, סוף סי' רסז
וס' רסט; סת"ר סי' נט, ענין ת"צ וסי' ס, ענין יוס ת"צ.
ראו סה"ת, סדר ת"צ, סי' לא; כ"י כ"ה, דף 679.

ח"ג והערות

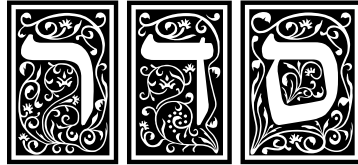
סיום תפילת שחרית. כתוב בספר תניא רבתי, סי' ס,
ענין יוס ת"ב: אין אומרים עלינו לשבח. החזן אומר
'ברכו'. במח' הקדומים ובמח' שד"ל אין הנזיה לומר
'ברכו' בסוף תפלת שחרית והוכנס בהשפעת המנהג
הספרדי. כנראה נהגו לאמרו עבור המאחרים שלא הספיקו לשמוע 'ברכו' שלפני ק"ש. ראו שו"ע או"ח סי' קלג,
ברמ"א ובמ"ב שם ובהקדמתו לסי' סט. המברך לעולם ועד. כתב בשבה"ל, הלי' שמחות, סי' יג, בשם אחיו
ר' בנימין, אם נפטר מת בט' באב אומרים עליו צדוק הדין ואף על גב דאיכרי מועד שהרי יום אבלות הוא ואינו
צריך למעט בהספד.

תפילת מנחה
לתשעה באב

מנחה של תשעה באב

ראוי ליטול ידים קודם התפילה.

לפני עטיפת הטלית יפריד הציציות ויברך:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וַיְצַונו לְהִתְעַטֵּף בְּצִיצִית:**

לפני קשירת התפילין על הזרוע יברך:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וַיְצַונו לְהִנָּיֵחַ תְּפִלִּין:**

לפני הנחת תפילין של ראש יברך:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וַיְצַונו עַל־מִצְוֹת תְּפִלִּין:**

כשמגלגלים את הרצועה על האמה יש נוהגים לומר:

**וְאֲרֻשְׁתֶּיךָ לִי לְעוֹלָם וְאֲרֻשְׁתֶּיךָ לִי בְּצַדֶּךָ וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים: וְאֲרֻשְׁתֶּיךָ
לִי בְּאִמּוֹנָה וַיְדַעַת אֶת־יְהוָה:**

מקורות ומקבילות

מנחה של ת"צ. ע"פ שצה"ל, סדר תענית, ס' רסט; סח"ר ס' סא, ענין מנחת ת"צ; סה"ת סוף ס' לא; מוח' רומניא, דף רל ע"א; כ"י כ"ה, דף 379. **טלית צ"צ**. ראו רא"ש עמ"ס תענית פ"ד, ס' לו; הגהות מיימוניות, הל' תעניות, פ"ה, הל' יא, ס"ק ג; שצה"ל, סדר תענית, ס' ער; סח"ר ס' ס, ענין יוס ת"צ; כ"י כ"ה; כ"י כ"ה, דף 79 א. **טלית במנחה**. ע"פ מרדכי עמ"ס תענית, הל' ט"ז, רמז תרלז; ספר המנהגים (טירנא), ט"ז, ד"ה במנחה; מוח' רומניא, דף קלו ע"ג; שו"ע או"ח, ס' תקנה, ס"א. ראו ספר שבלי הלקט סדר תענית סימן רע. **הנחת תפילין צת"צ**. ע"פ תשובה"ג, שו"ת, ס' קנה וס' רסו; מרדכי עמ"ס תענית, הל' ט"ז, רמז תרלז; רא"ש עמ"ס תענית, פ"ד, ס' לו; פסקי תוספות, עמ"ס מו"ק, פ"ג, אות פח; שצה"ל, ענין תפילין, שימוש תפילין; פסקי ריא"ז, הל' תפילין, ס' לו. **תפילין במנחה של ת"צ**. ע"פ מוח' בולוויא וסד"ל. שצה"ל, סדר תענית, ס' ער, סח"ר ס' ס, ענין יוס ת"צ ומח' רמ"ו, הביאו שני המנהגים ומגדדים במנהג להניח תפילין, אצל לא כתבו אימתי להניחם וכ"ה בפסקי ריא"ז הל' תפילין, אות לו. בכ"י כ"ה, דף 79 א: 'וצת"צ אין מניחין תפילין, דכתיב לשום לאצילי זיון לתת להם פאר תחת אפר, אצל במקום אפר אין פאר, וכתיב צת"צ העלו עפר על ראשם'; כ"י כ"ה, דף 146 א. במח' רומניא, דף קלו ע"ג; ז"ש אוסריס להניח תפילין וכו', וכבר נהגו שלא להניח תפילין שחרית וכו', אצל במנחה אחר הנחתם לוצשין.

החזן רשאי להתחיל מ'אשרי' (מנהג מקורי).

לְמַנְצִיחַ עַל־הַגְּתִיתִי. לְבָנֵי־קֶרַח מְזֻמָּר: מֵהַיְדִידוֹת מְשַׁכְּנֹתֶיךָ יְהוָה
 צְבָאוֹת: נִכְסְפָה וְגַם־כָּלְתָּהּ נַפְשִׁי לַחֲצָרוֹת יְהוָה. לְבִי וּבִשְׂרִי.
 יִרְנְנוּ אֵל אֱלֹהֵי: גַם־צִפּוֹר מְצֹאָה בֵּית וּדְרוֹרוֹ קֵן לָהּ אֲשֶׁר־שָׂתָה
 אֶפְרֹחֶיהָ. אֶת־מִזְבְּחוֹתֶיךָ יְהוָה צְבָאוֹת. מְלֹפֵי וְאֱלֹהֵי: אֲשֶׁר־יֹשְׁבֵי בֵיתְךָ.
 עוֹד יְהַלְלוּךָ סֵלָה: אֲשֶׁר־י אָדָם עוֹזֵלוֹ בְּךָ. מְסֻלוֹת בְּלִבָּבָם: עֲבָרִיו
 בְּעֵמֶק הַבְּכָא מֵעַן יִשְׁתַּוְּהוּ. גַּם־בְּרָכוֹת יַעֲטֶה מוֹרָה: יִלְכוּ מִחֵיל אֱלֹהֵי־חֵיל.
 יִרְאֶה אֱלֹהֵי־אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן: יְהוָה אֱלֹהִים צְבָאוֹת שְׁמֵעָה תְּפִלָּתִי. הַאֲזִינָה
 אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֵלָה: מִגִּנְנוּ רָאָה אֱלֹהִים וְהִבִּט פָּנָי מִשִּׁיחָךָ: כִּי טוֹב־יּוֹם
 בַּחֲצִיךָ מֵאֶלֶף. בַּחֲרָתִי הִסְתוֹפֵף בְּבֵית אֱלֹהֵי. מְדוֹר בְּאֵהֱלֵי־רִשְׁעֵי: כִּי
 שָׁמְשׁוּ וּמִגֵּן יְהוָה אֱלֹהִים. תָּן וְכָבוֹד יִתֵּן יְהוָה. לֹא יִמְנַע־טוֹב לְהַלְכִים
 בְּתַמִּים: יְהוָה צְבָאוֹת. אֲשֶׁר־י אָדָם בִּטַּח בְּךָ:

בק"ק רומה מוסיפים:

וְנִשְׁלַמָּה פְּרִים שׁוֹפְתֵינוּ. בְּמָקוֹם קָרְבָן תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: צֹו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם.
 אֶת־קָרְבְּנֵי לַחֲמֵי לְאִשֵּׁי רִיחַ נִיחֹחַי תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי
 בְּמוֹעֵדוֹ: וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לִיהוָה. כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
 תְּמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֲלֶה תְּמִיד: אֶת־הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקָר וְאֶת
 הַכֶּבֶשׂ הַשְּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים: וְעִשְׂרִית הָאִיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה.
 בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כֶּתִית רְבִיעֵת הַהֵיזָן: עֲלֹת תְּמִיד. הַעֲשִׂיָהּ בְּהַר סִינַי לְרִיחַ
 נִיחֹחַ אִשָּׁה לִיהוָה: וְנִסְכּוֹ רְבִיעֵת הַהֵיזָן לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד. בַּקֶּדֶשׁ הַסֶּדֶךְ נִסְךְ
 שֶׁכֶר לִיהוָה: וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים. כְּמִנְחַת הַבֶּקָר
 וְכִנְסוֹ תַעֲשֶׂה אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ לִיהוָה:

לפי מנהג ק"ק רומה עוברים ל'וערבה'.

אֵתָה הוּא שֶׁהִקְטִירוּ אֲבוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ (אֶת־)קְטֹרֶת הַסַּמִּים.
 פֶּטוּם הַקְטֹרֶת. הַצָּרִי וְהַצְּפָרָן. הַחֲלָבָנָה וְהַלְבוֹנָה. מִשְׁקַל

שְׁבַעִים שְׁבַעִים מְנָה. מֵר וּקְצִיעָה. שְׁבַלֵת גֵרֵד וְכַרְכָּם. מִשְׁקַל שֵׁשׁ
 עֶשֶׂר שֵׁשׁ עֶשֶׂר מְנָה. הַקֶּשֶׁט שְׁנַיִם עֶשֶׂר וְקַלּוּפָה שְׁלֹשָׁה. וּמְנֻמּוֹן
 תְּשַׁעָה. בּוֹרִית כְּרִשִׁינָה תְשַׁעָה קִבִּין. יֵין קִפְרִיסִין סְאִין תְּלַת וּמִבִּין
 תְּלַתָּא. וְאִם אֵין לֹא יֵין קִפְרִיסִין מִבִּיא חֲמֵר חוֹרִין עֵתִיק. מֶלַח סְדוּמִית
 רְבַע. מַעֲלָה עֶשֶׂן כָּל־שֵׁהוּא. רַבִּי גֵתָן אָמַר אֶף כַּפַת הַיַּרְדֵּן כָּל־שֵׁהִיא.
 אִם גֵּתָן בָּהּ דְּבִשׁ פְּסָלָה. אִם חֲסֵר אַחַת מִכָּל־סַמְמָנִיהָ חַיֵּב מִיתָה:

רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן־גַּמְלִיאֵל אָמַר. הַצָּרִי אֵינוֹ אֵלָא שְׂרָף הַנוֹטֵף מַעֲצֵי
 הַקֶּשֶׁט. בּוֹרִית כְּרִשִׁינָה שְׁשָׁפִין בָּהּ אֶת־הַצֶּפְרָן כְּדִי שְׁתֵּהָא נְאָה.
 יֵין קִפְרִיסִין שְׁשׁוֹרִין בּוֹ אֶת־הַצֶּפְרָן כְּדִי שְׁתֵּהָא עֵזָה. וְהֵלֵא מִי רַגְלִים
 יִפִּין לָהּ. אֵלָא שְׁאִין מַכְנִיסִין מִי רַגְלִים בְּמַקְדָּשׁ מִפְּנֵי הַכְּבוֹד:

וְעַרְבֵרָה לִיהוָה מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם. כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים
 קִדְמָנִית:

כאשר חל ברית מילה בתשעה באב מוהלים את התינוק בתפילת המנחה.

יּוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ. עוֹד יְהַלְלוּךָ סְלָה: אֲשֶׁרִי הָעַם שִׁכְכָה לוֹ. אֲשֶׁרִי
 הָעַם שִׁיְהוּהוּ אֱלֹהֵיו:

תְּהִלָּה לְדָוִד. אֲרוּמְמָךְ אֶלֹהֵי הַמֶּלֶךְ וְאַבְרָכָה שְׁמֹךְ לְעוֹלָם
 וָעֶד: בְּכָל־יוֹם אֲבָרְכֶךָ וְאַהֲלִלָה שְׁמֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

מקורות ומקבילות

ברית מילה בתשעה באב. שבה"ל, הל' מילה, סי' ד'. מוהלים את התינוק בתפילת המנחה. ע"פ אר"ז ח"ב, הל' מילה סי' נז,
 אות ד', בשם רב שירא גאון; הגהות אשרי עמ"ס תענית, פ"ד, סי' לה; כ"י כ"ה, דף 141א. ראו ראצ"ה ח"ג, הל' תענית, סי'
 תחל"א, ד"ה תשובה ציוס; שבה"ל, סדר תענית, סי' רע"א והל' מילה, סי' ד'; שו"ע אור"ח, סי' תקנ"ט, ס"ז. תכלה לדוד. שבה"ל,
 סדר תענית, סוף סי' רס"ט; סת"ר סי' ס"א, ענין מנחת ח"ב; סה"ת סוף סי' לא; כ"י כ"ה, דף 379.

גָּדוֹל יְהוָה וּמַהֲלֵל מְאֹד וְלִגְדֹלְתּוֹ אֵין חֶקֶר: דָּוָר לְדָוָר יִשְׁבַּח
 מַעֲשֵׂיךָ וּגְבוּרֹתֶיךָ יִגִּידוּ: הֵדָר כְּבוֹד הוֹדֶךָ וּדְבָרֵי נִפְלְאוֹתֶיךָ
 אֲשִׁיחָה: וְעִזּוֹ נִזְרָאוֹתֶיךָ יֹאמְרוּ וּגְדֹלְתְךָ אֲסַפְרֶנָּה: זָכַר
 רַב־טוֹבֶךָ יִבְיַעוּ וְצִדְקֹתֶךָ יִרְגְּנוּ: חֲנוּן וְרַחוּם יְהוָה. אַרְךָ אֲפִים
 וּגְדֹל־חֶסֶד: טוֹב־יְהוָה לְכָל יְרַחֲמֵי עַל־כָּל־מַעֲשָׂיו: יוֹדֶךָ יְהוָה
 כָּל־מַעֲשֵׂיךָ וְחִסְדֵיךָ יְבָרְכוּכָה: כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמְרוּ וּגְבוּרֹתֶךָ
 יִדְבְּרוּ: לְהוֹדִיעוּ לְבַנֵּי הָאָדָם גְּבוּרֹתָיו וְכְבוֹד הֵדָר מַלְכוּתוֹ:
 מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל־עֲלָמִים וּמִמְשַׁלְתְךָ בְּכָל־דָּוָר וְדָר: סוּמְךָ
 יְהוָה לְכָל־הַנְּפֹלִים וְזוֹקֵף לְכָל־הַכְּפוּפִים: עֵינֵי־כָל אֱלֹהִים יִשְׁבְּרוּ
 וְאַתָּה גּוֹתֵן־לָהֶם אֶת־אֲכָלָם בְּעֵתוֹ: פּוֹתַח אֶת־יְדֶךָ וּמִשְׁבִּיעַ
 לְכָל־חַי רִצּוֹן: צַדִּיק יְהוָה בְּכָל־דַּרְכָיו וְחֹסֵיד בְּכָל־מַעֲשָׂיו:
 קָרוֹב יְהוָה לְכָל־קֹרְאָיו. לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאָהוּ בְּאֵמֶת: רִצּוֹן־יִרְאוּ
 יַעֲשֶׂה וְאֶת־שׁוֹעֲתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם: שׁוֹמֵר יְהוָה אֶת־כָּל־
 אֲהָבָיו. וְאֶת כָּל־הַרְשָׁעִים יִשְׁמִיד: תְּהַלֵּת יְהוָה יִדְבֵּר פִּי.
 וַיְבָרֶךְ כָּל־בָּשָׂר שֵׁם קִדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 וַאֲנַחְנוּ נְבָרְךָ יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם. הִלְלוּ־יָהּ:

וּבֹא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וּלְשָׁבִי פֹשֵׁעַ בְּיַעֲקֹב. נְאֻם יְהוָה: וְאֲנִי זֹאת
 בְּרִיתִי אִתְּךָ אֲמַר יְהוָה. רֵוַחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרֵי
 אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי בְּפִיךָ. לֹא־יִמְוָשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זִרְעֶךָ וּמִפִּי זִרְע
 זִרְעֶךָ אֲמַר יְהוָה. מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם: וְאַתָּה קְדוֹשׁ. יוֹשֵׁב
 תְּהַלּוֹת יִשְׂרָאֵל: וּקְרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר. קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ

מקורות ומקבילות

במנחה לזמרים ובה' לזיון. שבה"ל, סדר תענית, סוף סי' רסט; סת"ר סי' סא, ענין מנחת ת"צ; סה"ת, סדר ת"ב, סוף סי' לא; כ"י כ"ה, דף 379. ואני זאת בריתי אוחס. ישעי' נט, כא; שבה"ל, סדר תענית, סוף סי' רסט; סת"ר סי' סא, ענין מנחת ת"צ; סה"ת, סדר ת"ב, סוף סי' לא; כ"י כ"ה, דף 379. ואתה קדוש. ע"פ שבה"ל, סדר תענית, סי' רסט; סת"ר סי' סא, ד"ה בתפלת; כ"י כ"ה, דף 379. סדרא דקדושה. ע"פ שבה"ל, סדר תענית, סוף סי' רסט; סת"ר סי' סא, ענין מנחת ת"צ; סה"ת, סדר ת"ב, סוף סי' לא.

יְהוָה צְבָאוֹת. מְלֵא כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: בלחש: וּמִקְבְּלֵיךְ דָּן מִן דָּן
 וְאַמְרִין. קַדִּישׁ בְּשָׁמַי מְרוֹמָא עֲלָאָה בֵּית שְׁכִינְתָּהּ. קַדִּישׁ
 עַל־אַרְעָא עוֹבֵד גְּבוּרְתָּהּ. קַדִּישׁ לְעֵלְמָא וְלְעֵלְמֵי עֲלַמְיָא. יְהוָה
 צְבָאוֹת מְלֵא כָּל־אַרְעָא זִיו יְקָרָה ע"כ: וְתִשְׁאַנְי רֹחַ וְאַשְׁמַע
 אַחֲרֵי קוֹל רַעַשׁ גְּדוֹל. בְּרוּךְ בְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ:
 בלחש: וְנִטְלַתְנֵי רוּחָא. וְשִׁמְעֵית בְּתֵרָאֵי קָל זִיעַ שְׁגִיא. דְּמִשְׁבַּחֵין
 וְאַמְרִין. בְּרִיךְ יְקָרָא דִּיהוָה מֵאַתֵּר בֵּית שְׁכִינְתָּהּ ע"כ: יְהוָה
 יִמְלֹךְ לְעֵלְמָא וְעַד: בלחש: יְהוָה מַלְכוּתָהּ (קָאִים) לְעֵלְמָא וְלְעֵלְמֵי
 עֲלַמְיָא: יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל אֲבֹתֵינוּ שְׁמֶרֶה
 זֹאת לְעוֹלָם לְיִצְרַר מַחֲשָׁבוֹת לְבָב עַמְּךָ וְהִכֵּן לְבָבְךָ אֵלֶיךָ:
 וְהוּא רַחוּם יִכְפֹּר עוֹן וְלֹא־יִשְׁחִית. וְהִרְבֵּה לְהַשְׁיב אִפּוֹ
 וְלֹא־יִזְעִיר כָּל־חַמְתּוֹ: כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסִלַּח. וְרַב־חֶסֶד
 לְכָל־קְרָאִיךָ: צְדָקְתְּךָ צְדָק לְעוֹלָם וְתוֹרַתְךָ אֱמֶת: תִּתֵּן אֱמֶת
 לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם. אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתֵּינוּ מִיַּמֵּי קָדָם:
 בְּרוּךְ אֲדֹנָי יוֹסֵף יוֹסֵף יַעֲמֹס־לָנוּ הָאֵל יִשׁוּעַתָּנוּ סִלָּה: יְהוָה
 צְבָאוֹת עִמָּנוּ. מִשְׁגַּב־לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סִלָּה: יְהוָה צְבָאוֹת.
 אֲשֶׁר־יֵאָדָם בְּטַח בְּךָ: (יְהוָה הוֹשִׁיעָהּ. הַמְּלֹךְ יַעֲנֵנוּ בְּיוֹם־
 קְרָאֵנוּ:) ע"כ בלחש:

בְּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁבְרָאֵנוּ לְכְבוֹדוֹ. וְהִבְדִּילָנוּ מִן־הַתּוֹעִים. וְנִתֵּן
 לָנוּ תוֹרַת אֱמֶת וְחַיֵּי עוֹלָם נְטֹעַ בְּתוֹכֵנוּ. הִרְחַמְנוּ יִפְתַּח
 לִבֵּנוּ לְתוֹרָתוֹ וְיִטַּע אֶהְבֵּתוֹ וְיִרְאֵתוֹ בְּלִבֵּנוּ. וְיִשִּׁים בְּלִבֵּנוּ
 לְאַהֲבָה אוֹתוֹ. וְלִירְאָה אוֹתוֹ. וְלִעֲבֹדוֹ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ בְּלִבֵּב
 שָׁלֵם וּבְנֶפֶשׁ חַפְצָה. לְמַעַן לֹא נִיגַע לְרִיק וְלֹא נִלְד לְבִהָלָה.
 וְכֵן יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. שֶׁנִּשְׁמַר

חֲקִיף בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְנִזְכָּה וְנִחְיָה וְנִרְאָה וְנִירָשׁ יְשׁוּעַת שְׁנֵי
הַמְּשִׁיחַ לְטוֹבָה וְלְבִרְכָה. לְזִכּוֹת וּלְמַעֲשֵׂים טוֹבִים וּלְחַיֵּי
הָעוֹלָם הַבָּא:

החזן אומר:

יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעֵלְמָא דְבָרָא כְרַעוּתָהּ. וְיִמְלִיךְ
מַלְכוּתָהּ בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיָמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל-בֵּית-יִשְׂרָאֵל
בְּעֵגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב. וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ. לְעֵלָם וּלְעֵלְמֵי עֵלְמֵיָא.
יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה
וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְקַדְשָׁא בְרִיךְ הוּא:
לְעֵלָא לְעֵלָא מִן-כָּל-בִּרְכָתָא. שִׁירְתָּא. תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחְמָתָא
דְאִמְרֵן בְּעֵלְמָא. וְאִמְרוּ אָמֵן:

מקורות ומקבילות

החזן אומר חזי קדיש. ע"פ שנה"ל, סדר תענית, סוף ס' רסע; סת"ר ס' סה, ענין מנחת ת"צ; כ"י כ"ה, דף 379.

סדר הוצאת ספר תורה

וַיְהִי בְּנִסְעֵה הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמְהוּ יְהוָה וַיִּפְצֹוּ אֵיבֵיךָ
וַיִּגְסוּ מִשְׁנֵאֵיךָ מִפְּנֵיךָ:

מנהג ירושלים:

מנהג ק"ק רומה:

קוּמְהוּ עֲזַרְתָּה לָנוּ וּפְדֵנוּ לְמַעַן
חֲסִדֶּךָ: כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה
וּדְבַר־יְהוָה מִירוּשָׁלַם: יְהוָה
שָׁמַךְ לְעוֹלָם יְהוָה זְכָרְךָ
לְדַרְוֹדָר: יְהוָה חָפֵץ לְמַעַן
צְדָקוֹ יַגְדִּיל תוֹרָה וַיֹּאדְיִר:
קוּמְהוּ יְהוָה לְמַנוּחַתְךָ אֲתָה וְאָרֶץ
עֲזָרְךָ: כִּהְיִיךָ יִלְבְּשׁוּ צֶדֶק וְחִסְדֵיךָ
יִרְנְנוּ: בְּעֵבֹר דָּוִד עֲבַדְךָ אֶל־
תָּשִׁיב פָּנָי מִשִּׁיחָךָ: וּמוֹצִיאִין סֵפֶר
הַתּוֹרָה, וְאוֹמְרִים: בְּרוּךְ הַמָּקוֹם שֶׁנִּתֵּן
תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּרוּךְ הוּא:
אֲשֶׁר־יְהוָה הָעֵם שֶׁכָּבֵה לוֹ אֲשֶׁר־יְהוָה
שִׁיחָה אֱלֹהֵינוּ: אֲבָרְכָה אֶת־יְהוָה
בְּכָל־עֵת תִּמְיֵד תִּהְיֶה בְּפִי בִיהוָה תִּתְהַלֵּל נַפְשִׁי יִשְׁמְעוּ עַנְוִים
וַיִּשְׁמְחוּ: גִּדְלוּ לִיהוָה אֲתֵי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו:

בירושלים אומרים:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת בְּשׁוּב יְהוָה אֶת־שִׁיבַת צִיּוֹן הָיִינוּ כְּחִלְמִים:
אִז יִמְלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וְלִשׁוֹנֵנוּ רִנָּה אִז יֹאמְרוּ בְּגוֹיִם
הַגְדִּיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת עִם־אֱלֹהֵי: הַגְדִּיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ
הָיִינוּ שְׂמֵחִים: שׁוּבָה יְהוָה אֶת־שְׁבִיתֵנוּ כַּאֲפִיקִים בְּגִבְיָה:
הִזְרְעִים בְּדַמְעָה בְּרִנָּה יִקְצְרוּ: הַלֹּךְ יִלְדוּ וּבָכָה נִשְׂא
מִשְׁךְ־הַזֶּרַע בְּאִיבָא בְּרִנָּה נִשְׂא אֶלְמַתֵּינוּ:

גִּדְלוּ לִיהוָה אֲתֵי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו:

מקורות ומקבילות

הוצאת ספר תורה. ע"פ שבה"ל, סדר תענית, סוף סי' רסט; סת"ר סי' סא, ענין מנחת ת"צ; סה"ת, סדר ת"צ, סוף סי' לא; כ"י
כ"ה, דף 379. מוז' בשוכ' ה' את שיבת ציון. תהי' קבו, ח"ו. גדלו לה' אתי. שבה"ל, סדר תענית, סוף סי' רסט; סת"ר סי' סא,
ענין מנחת ת"צ; כ"י כ"ה, דף 379.

רוֹמְמוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לַהֲדָם רַגְלָיו קְדוֹשׁ הוּא:
 רוֹמְמוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהַר קְדָשׁוֹ כִּי־קְדוֹשׁ
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ: אֵין־קְדוֹשׁ כִּי־הוּא כִּי אֵין בְּלִתְּךָ וְאֵין צוּר כְּאֱלֹהֵינוּ:
 (כִּי מִי אֱלוֹהַּ מִבְּלַעֲדֵי יְהוָה וּמִי צוּר וְזוֹלָתִי אֱלֹהֵינוּ): אֶחָד
 אֱלֹהֵינוּ גָדוֹל אֲדוֹנֵינוּ קְדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ:

וְתִגְלָה (וְתִרְאֶה) מַלְכוּתוֹ עָלֵינוּ מְהֵרָה וְיַחֲזוּ וִירַחֵם פְּלִיטָתוֹ
 וּפְלִיטַת כָּל־עַמּוֹ (בֵּית) יִשְׂרָאֵל וְיִתְּנֵנוּ (תְּמִיד) לְחַן
 וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים וְלִרְצוֹן וְאִמְרוּ כָל־הָעַם אָמֵן הַכֹּל הָבֹו גָדֹל
 לְאֱלֹהֵינוּ וְתֵנוּ כְבוֹד לַתּוֹרָה:

מגביהים את ספר התורה ואומרים:

וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: תּוֹרָה
 צוּה־לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב: וְאַתֶּם הַדְּבָקִים
 בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם:

כִּהֵן קָרַב יַעֲמַד הַכֹּהֵן (או: אֵין כֹּהֵן יַעֲמוֹד הַלּוֹי או:
 יִשְׂרָאֵל) בְּרוּךְ שֶׁנֶּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּקִדְשָׁתוֹ.
 תּוֹרַת יְהוָה תְּמִימָה מְשִׁיבַת נְפֶשׁ עֵדוּת יְהוָה נְאֻמָּה מַחְכֵּמַת
 פְּתִי: פְּקוּדֵי יְהוָה יִשְׂרָיִם מְשֻׁמְחֵי־לֵב מַצּוֹת יְהוָה בְּרָה מְאִירַת
 עֵינָיִם: יִרְאֵת יְהוָהוּ טְהוֹרָה עוֹמְדַת לְעַד מְשֻׁפְטֵי־יְהוָה אֶמֶת.
 צְדָקוֹ יַחֲדוּ: הָאֵל תְּמִים דְּרָכָו אִמְרַת־יְהוָה צְרוּפָה מְגֵן הוּא
 לְכֹל הַחַסִּים בּוֹ: דְּרָכֶיהָ דְּרָכֵי־נְעִם וְכָל־נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם: עֵץ־
 חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ וְתִמְכֶיהָ מְאֹשֶׁר: כִּי־בִי יִרְבּוּ יַמֵּיךָ

מקורות ומקבילות

ותגלה (ותראה) מלכותו. שבה"ל, סדר תענית, סוף סי' רס"ט; סת"ר סי' ס"א, ענין מנחת ת"צ; כ"י כ"ה, דף 379. הכל הנו גזל.
 שבה"ל, סדר תענית, סוף סי' רס"ט; סת"ר סי' ס"א, ענין מנחת ת"צ; כ"י כ"ה, דף 379.

וְיִוְסִיפוּ לְךָ שָׁנֹת חַיִּים: יְהוָה עֵז לְעַמּוֹ יִתֵּן. יְהוָהוּ יְבָרֶךְ אֶת־
עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם:

העולה לתורה פותח ומביט במקום שצריך לקרוא, מכסה את האותיות ומברך בקול רם:

יְהוָה עִמָּכֶם. (הקהל עונה: יְבָרֶכְךָ יְהוָה):

בָּרְכוּ אֶת־יְהוָה הַמְּבָרֵךְ:

(הקהל עונה: בָּרוּךְ יְהוָה הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד):

העולה חוזר ואומר: בָּרוּךְ יְהוָה הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוֹ
מִכָּל־הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת־תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
נֹתֵן הַתּוֹרָה:

בסיום הקריאה העולה יגלול את התורה ויברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ
תּוֹרַת אֱמֶת. וְחַיֵּי עוֹלָם נִשְׁטַע בְּתוֹכֵנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה. נֹתֵן הַתּוֹרָה:

ברכת הגומל

יברך בקול רם כדי שישמע הקהל ולכל הפחות י' אנשים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. הַגּוֹמֵל לַחַיִּבִים
טוֹבוֹת. שְׂגָמְלָנִי כָּל־טוֹב:

לאחר עניית 'אמן' הקהל עונה:

מִי שְׂגָמְלָךְ כָּל־טוֹב. הוּא יְגַמְלָךְ כָּל־טוֹב לְעַד סֵלָה. יוֹדוּ
לְיְהוָה חֶסֶדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לְבָנֵי אָדָם:

ח"ג והערות

ברכת הגומל. במח' רמ"ז ובולוניה הברכה לא מופיעה וכאן הנוסח כמח' שד"ל בשחרית של חול. במנהג הקדום כנראה שלא אמרו 'ברכת הגומל' בט"ב וכנראה המנהג הוכנס בהשפעת הנוסח הספרדי. ראו: פתח הדביר ח"ב, סי' ריש, סעיף ו, אות יז; שד"ח, מערכת בין המצרים, סי' ב, אות ג. לחיבים. במח' שד"ל: 'לחיבים'.

קריאת התורה למנחה של ת"ב

כהן וַיַּחַל מֹשֶׁה אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהָיו. וַיֹּאמֶר לָמָּה יְהוָה יַחַרְהֹב אִפְּךָ בְּעַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח גְּדוֹל וּבְיַד חֲזָקָה: לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בְּרָעָה הוֹצֵאתָנוּ לְהֵרֹג אֹתָם בְּהָרִים וּלְכַלְתָּם מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה. שׁוּב מִחֲרוֹן אַפְּךָ וְהִנָּחֵם עַל־הָרָעָה לְעַמֶּךָ: זָכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר גִּשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וַתְּדַבֵּר אֱלֹהִים אֲרֻבָּה אֶת־זַרְעֲכֶם כְּכוּכְבֵי הַשָּׁמַיִם. וְכָל־הָאֶרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אֶמְרָתִי אֲתֹן לְזַרְעֲכֶם וְנָחְלוּ לְעַלְמִים: וַיִּנָּחֵם יְהוָה. עַל־הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבַּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: פ

לוי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פֶּסֶל־לָדָּךְ שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים כְּרֹאשֵׁי־אֵלֶיךָ וְכַתְּבָתִּי עַל־הַלָּחַת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלָּחַת הַכְּרֹאשֵׁי־אֵלֶיךָ אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ: וְהָיָה נִכּוֹן לְבַקֵּר. וְעָלִיתָ בְּבִקְרֵי אֶל־הָרַיִם סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל־רֹאשׁ הָהָר: וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אֶל־יָרֵא בְּכָל־הָהָר. גַּם־הֵצֵאתָ וְהִבַּקֵּר אֶל־יָרְעוּ אֶל־מֹל הָהָר הַהוּא: יִשְׂרָאֵל וַיִּפְסֹל שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים כְּרֹאשֵׁי־אֵלֶיךָ וַיִּשְׁכֵּם מֹשֶׁה בְּבִקְרֵי וַיַּעַל אֶל־הָרַיִם סִינַי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים: וַיִּרַד יְהוָה בְּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם. וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה: וַיַּעֲבֵר יְהוָה עַל־פְּנֵי וַיִּקְרָא. יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן. אַרְךָ אַפַּיִם וְרַב־חַסֵּד וְאַמֶּת: נִצַּר הַסֵּד

מקורות ומקבילות

קוראים ג' גברי. ע"פ שצה"ל, סדר תענית, סוף ס' רסט; סת"ר ס' סא, ענין מנחת ת"ב; כ"י כ"ה, דף 379. כהן ד' פסוקים. סד' רס"ג עמ' שעג. ויחל משה את פני ה' וכו'. שמי' לב, יח"י; מס"ו פ' ח, ה"ה; סרע"ג ח"ב, ס' קא; סד' רס"ג עמ' שעג, קריאה למנחה של תענית; תש"ו רנ"ג ח"ח, ס' קעז; פסקי רי"ז עמ"ס מגילה, פ"ד, ה"ה אות ה; שצה"ל, סדר תענית, ס' רסט; סת"ר ס' ס, ענין יום ת"ב; סה"ת, סדר ת"ב, סוף ס' לא; כ"י כ"ה, דף 379; מת' רומניא, דף רל ע"א. קורין גדילוג. ע"פ סה"ת, סדר ת"ב, סוף ס' לא. לוי - פסל לך. סד' רס"ג עמ' שעג. ויאמר ה' אל משה. שמי' לד, ח"י. ישראל, שלישי - הוא המפטיח. ע"פ שצה"ל, סדר תענית, סוף ס' רסט; סת"ר ס' סא, ענין מנחת ת"ב; סה"ת, סדר ת"ב, סוף ס' לא; כ"י כ"ה, דף 379. טלר חסד. ג' רצתי, ע"פ המסורה.

לְאֵלִים נִשָּׂא עֵינָיו וּפָשַׁע וַחֲטָאָה וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה פִּקְדוֹ עֵינָיו
 אָבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-בָּנֵי בָנִים עַל-שִׁלְשִׁים וְעַל-רִבְעִים: וַיִּמְהַר
 מִשָּׁהוּ. וַיִּקְדֵּ אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶ: וַיֹּאמֶר. אִם-נָא מְצֵאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ
 אֲדֹנָי יְיָ-נָא אֲדֹנָי בְּקִרְבְּנוּ. כִּי עַם-קָשָׁה-עֲרַף הוּא וְסִלַּחְתָּ
 לְעוֹנָנוּ וְלַחֲטָאתָנוּ וְנַחֲלֵתָנוּ: וַיֹּאמֶר. הִנֵּה אֲנִכִּי כִרְתֵּ בְרִית נִגְדֵ
 כָּל-עַמֶּךָ אֲעֲשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא-נִבְרְאוּ בְּכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-
 הַגּוֹיִם. וְרָאָה כָּל-הָעָם אֲשֶׁר-אַתָּה בְּקִרְבּוֹ אֶת-מַעֲשֵׂה יְהוָה
 כִּי-נִזְרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ:

בסוף קריאת התורה הקורא אומר:

יִתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעֶלְמָא דְּבָרָא כְּרַעוּתָהּ. וַיִּמְלִיךְ
 מַלְכוּתָהּ בְּחַיִּיכוּן וּבְיוֹמֵיכוּן וּבְחַיֵּי דְכָל-בֵּית-יִשְׂרָאֵל
 בְּעַגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב. וְאָמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ. לְעֵלָם וּלְעַלְמֵי עַלְמֵיָא.
 יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח וַיִּתְפָּאֵר וַיִּתְרוֹמֵם וַיִּתְנַשֵּׂא וַיִּתְהַדָּר וַיִּתְעַלֶּה
 וַיִּתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:
 לְעֵלָא לְעֵלָא מִן-כָּל-בְּרַכְתָּא. שִׁירְתָּא. תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחְמָתָא
 דְּאִמְרֵן בְּעֶלְמָא. וְאָמְרוּ אָמֵן:

הפטרה למנחה של ת"ב

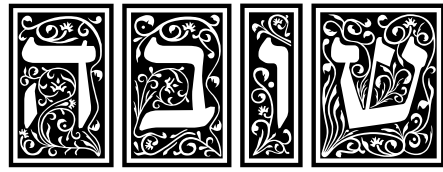
המפטיר, לאחר שייגמור הגולל לגלול את סה"ת, קודם קריאת ההפטרה מברך:
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים
 טוֹבִים. וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם. הַנְּאֻמְרִים בְּאָמְתֵךְ. בְּרוּךְ

מקורות ומקבילות

בסוף קריאת וכו'. שנה"ג, סדר תענית, סוף ס' רסט; סה"ר ס' סא, עיני מנחת ת"ב; כ"י כ"ה, דף 379; הרש"ר ומדק"א
 עמ' תפד. ברכות ההפטרה למנחה. ע"פ כ"י כ"ה, דף 379.

אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה. בְּמִשְׁחַ עֲבָדוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ.
וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְהַצְדִּיק:

יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ. כִּי
כָשַׁלְתָּ בְּעוֹנֶךָ: קָחוּ עִמָּכֶם
דְּבָרִים וּשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה.
אָמְרוּ אֵלָיו כָּל־תְּשׂא עֵוֹן

וְקַח־טוֹב וּנְשַׁלְמָה פְּרִים שְׁפָתֵינוּ: אֲשׁוּרוּ לֹא יוֹשִׁיעֵנו עַל־סוֹס
לֹא נִרְכָּב וְלֹא־נֹאמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לְמַעֲשֵׂה יַדֵּינוּ. אֲשֶׁר־בָּךְ
יָרַח יְתוֹס: אֲרַפֵּא מְשׁוֹבְתֶם אֲהַבֶּם נִדְבָה. כִּי שָׁב אִפִּי מִמֶּנּוּ:
אֶהְיֶה כְּטַל לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח כְּשׁוֹשְׁנָה וְיָךְ שָׁרְשָׁיו כְּלִבְנוֹן: יִלְכוּ
יִנְקוּתָיו וַיְהִי כַּזֵּית הוֹדוֹ וְרִיחַ לוֹ כְּלִבְנוֹן: יֵשְׁבוּ יִשְׁבִּי בְּצִלּוֹ יַחֲיוּ
דָגָן וַיִּפְרְחוּ כַגֶּפֶן. זָכְרוּ כִּי־לִבְנוֹן: אֲפֹרִים מֵה־לִּי עוֹד לְעֵצָבִים.
אֲנִי עֲנִיתִי וְאֲשׁוּרֶנּוּ אֲנִי כְּבָרוֹשׁ רַעֲנָן מִמֶּנִּי פְרִיָךְ נִמְצָא: מִי
חָכֵם וַיִּבֶן אֱלֹה גִבּוֹן וַיִּדְעֶם. כִּי־יִשְׂרָיִם דְּרָכֵי יְהוָה וַצְדִּיקִים
יִלְכוּ בָּם וּפְשָׁעִים יִכְשְׁלוּ בָּם:

לפי מנהג ק"ק רומא מוסיפים:
מִי־אֵל כְּמוֹךָ נִשְׂא עֵוֹן וְעֵבֵר עַל־פְּשַׁע לְשֹׂאֲרֵית נַחֲלָתוֹ. לֹא־הִחְזִיק
לְעַד אֲפֹו כִּי־חָפֵץ חֶסֶד הוּא: יָשׁוּב יִרְחַמֵּנוּ יִכַּבֵּשׁ עוֹנֹתֵינוּ וְתִשְׁלַךְ
בְּמַצְלוֹת יָם כָּל־חַטָּאוֹתֶם: תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם.
אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתֵּינוּ מִימֵי קֶדֶם:

מקורות ומקבילות: ח"ג והערות
 שו"ת ישראל הוש"י ז', 3; שו"ת ל', סדר תענית, סוף סי' רס"ט; פסוקי דא"ת עמ"ס מגילה, פ"ד ה"ה, אות ה'; סת"ר סי' ס"א, ענין מנחת ת"צ; סה"ת, סדר ת"צ, סוף סי' לא; כ"י כ"ה, דף 379. סוף הפטרה סיום הוש"ע. ע"פ שו"ת ל', סדר תענית, סוף סי' רס"ט; סת"ר סי' ס"א, ענין מנחת ת"צ. מי אל כמוך. מיכ"ז, יח"ב.

אחרי קריאת ההפטרה המפטיר אומר:

גָּאֲלֵנוּ יְהוָה יִצְבְּאוֹת שְׁמוֹ. קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. צוּר כָּל־הָעוֹלָמִים
צַדִּיק בְּכָל־הַדּוֹרוֹת. הָאֵל הַנְּאֻמָּן
הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה. הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם. כִּי כָל־דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק.
נְאֻמָּן אַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ. וְדַבֵּר אֶחָד
מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָיִךְ לֹא־יָשׁוּב רִיקָם. כִּי אֵל (מֶלֶךְ) נְאֻמָּן אַתָּה.
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל־דְּבָרָיו:**

**רַחֵם עַל־צִיּוֹן כִּי דְהִיָּא בֵּית חַיִּינוּ. וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ
בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:**

**שִׂמְחָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶךָ וּבְמַלְכוּת בֵּית
דָּוִד מְשִׁיחֶךָ. בְּמַהֲרָה יָבֹא וַיַּגַּל לַבָּנוּ. עַל־כֶּסֶּא
לֹא־יֵשֵׁב זָר וְלֹא־יִגְחֲלוּ עוֹד אַחֲרֵים אֶת־כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ
נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ. שְׁלֵא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
מִגֵּן דָּוִד:**

החזן רשאי לדלג על 'יהי רצון'. לפי מנהג ק"ק רומה עוברים לעמ' 210, 'בחורים וגם בתולות'.
**יְהִי רָצוֹן לְפָנַי אֲבִינוּ שְׁבַשְׁמִים לְכוֹנֵן אֶת־בֵּית חַיִּינוּ. וְלֹהֲשִׁיב שְׂכִינְתּוֹ
בְּתוֹכּוֹ בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ. וְנֹאמֵר אָמֵן:**

**יְהִי רָצוֹן לְפָנַי אֲבִינוּ שְׁבַשְׁמִים לְרַחֵם עַל־פְּלִיטָתָנוּ. וְלַעֲצֹר
אֶת־הַמַּגָּפָה וְהַמְּשַׁחִית מֵעַלֵּינוּ וּמֵעַל בְּתֵינוּ. וּמֵעַל
כָּל־עַדַת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל. וְנֹאמֵר אָמֵן:**

ח"ג והערות

יהי רצון וכו'. נמצא גם במנהג אשכנז ורומניא, שחרית לחול, דף טז ע"ב. בחוברת המנהג של הרב מ"ע הרטום
כתוב לומר יהי רצון (לא מצאנו אסמכתא קדומה יותר), אך בסדר חיבור ברכות (כ"י עמ' 90) בהל' תענית ציבור
כתוב: 'ואין אומ' יהי רצון אלא בזמן שאין אומ' הפטרה' וכנראה כך היה המנהג המקורי, אולם נהוג היום בק"ק
רומה שאין אומרים 'יהי רצון' במנחת תענית.

יְהִי רָצוֹן לְפָנַי אֲבִינוּ שְׁבַשְׁמִים לְקַיֵּם לָנוּ אֶת־כָּל־חֻכְמֵי יִשְׂרָאֵל. הֵם וּבְנֵיהֶם (וּנְשֵׁיהֶם) וְתַלְמֵידֵיהֶם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם. שְׁבַכְל־מְקוֹמוֹת מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם. וְנֹאמֵר אָמֵן:

יְהִי רָצוֹן לְפָנַי אֲבִינוּ שְׁבַשְׁמִים שְׁנִשְׁמַע וְנִתְבַּשֵּׁר בְּשׁוֹרוֹת טוֹבוֹת (יְשׁוּעוֹת) וְנִחַמּוֹת. מְהֵרָה מֵאַרְבַּע כְּנַפּוֹת הָאָרֶץ. וְנֹאמֵר אָמֵן:

אֲחִינוּ יִשְׂרָאֵל וְאֲנוּסֵי יִשְׂרָאֵל (וְאֲסִירֵי יִשְׂרָאֵל). הַנְּתוּנִים בְּצָרָה וּבְשִׁבְיָה. הַמְּקוּם (בְּרַחֲמָיו) יְרַחֵם וַיַּחֲזֵן אוֹתָם (וְאוֹתָנוּ) בְּעֵבוֹר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל. וַיּוֹשִׁיעֵם וַיּוֹשִׁיעֵנוּ. וַיּוֹצִיאֵם וַיּוֹצִיאֵנוּ מִצָּרָה לְרוּחָהּ. וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹרָה (בְּקִרְוֹב). וְנֹאמֵר אָמֵן:

יְהִי־חֲסִדְךָ יְהוָה עָלֵינוּ. כְּאֲשֶׁר יַחְלְנוּ לָךְ: כִּי־לָךְ יְהוָה הוֹחֵלְתִי. אַתָּה תַעֲנֶנּוּ אֲדֹנָי אֱלֹהֵי: לְמַעַן יַחְלְצוּן יְדִידֶיךָ. הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעַנְנֵי: (מִגִּנְנוּ רְאֵה אֱלֹהִים וְהַבֵּט פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ: לֹא־אֲמוֹת כִּי־אֲחִיָּה וְאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂי יְהוָה: יְהוָה הוֹשִׁיעָה. הַמְּלִךְ יַעֲנֵנוּ בְיּוֹם־קִרְאָנוּ:

כאשר מחזירים את ספר התורה אומרים:

בַּחֲוָרִים וְגַם־בְּתוֹלוֹת. זְקֵנִים עַם־נְעָרִים: יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה. כִּי־נִשְׁגַּב שְׁמוֹ לְבָדוֹ. הוֹדוּ עַל־אֶרֶץ וְשָׁמַיִם: וַיֵּרֶם קַרְוֹן לְעַמּוֹ תְהַלֵּה לְכָל־חַסִּידָיו. לְבַנְיֵי יִשְׂרָאֵל עִם קָרְבוֹ. הַלְלוּ־יְהוָה: מִהֶלֶל אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאִיבֵי אוֹשַׁע: וּבְנַחֲהָ יֹאמֵר. שׁוּבָה יְהוָה רַבְבוֹת אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל: בִּירוּשָׁלַיִם מוֹסִיפִים: בְּעֵבוֹר דָּוִד עֲבַדְךָ. אֶל־תֵּשֵׁב פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ: כִּי לָקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם. תִּנְוֹרְתִי אֶל־תַּעֲזוּבוּ: עֵץ־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר: דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נְעִים וְכָל־נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם: ע"כ מוֹסִיפִים בִּירוּשָׁלַיִם. הַשִּׁיבֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְנִשׁוּבָה. חֲדָשׁ יְמֵינוּ כְּקִדְשׁ: תוֹרָה הִיא עֵץ חַיִּים. לְכַלְנוּ חַיִּים. כִּי־עֲמֶךָ מְקוֹר חַיִּים:

מקורות ומקבילות

מחזירים את ספר התורה, סדר תענית, סוף ס' רס"ט; סה"ת, סדר ת"צ, סוף ס' לא; כ"ו כ"ה, דף 379. יבגלו את שם ה' שצה"ל, סדר תענית, סוף ס' רס"ט; סה"ר ס' סא, ענין מנחת ת"צ; סה"ת, סדר ת"צ, סוף ס' לא; כ"ו כ"ה, דף 379.

בק"ק רומה מוסיפים:

**תְּכוּן תְּפִלְתֵי קְטָרֶת לְפָנֶיךָ • מְשַׁאת כְּפֵי מִנְחַת־עֶרְבִי: הַקְשִׁיבָהוּ
לְקוֹל שׁוֹעֵי מַלְכֵי וְאֱלֹהֵי כִּי־אֵלֶיךָ אֶתְפַּלֵּל:**

החזן אומר:

**יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא • בְּעֶלְמָא דְּבָרָא כְּרַעוּתָהּ • וְיִמְלִיךְ
מַלְכוּתָהּ בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיַמֵּיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל
בְּעֶגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב • וְאָמְרוּ אָמֵן:**

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ • לְעֵלַם וּלְעֵלְמֵי עֵלְמֵיָא •

**יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמֵם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה
וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:
לְעֵלָא לְעֵלָא מִן־כָּל־בְּרַכְתָּא • שִׁירְתָּא • תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחְמְתָא
דְּאִמְרֵן בְּעֶלְמָא • וְאָמְרוּ אָמֵן:**

עמידה למנחה של תשעה באב

יכוון פניו כנגד מקום המקדש כאשר רגליו זו אצל זו, יעמוד ולא ישען ויכוף ראשו מעט, צריך לכוון בכל הברכות, ולפחות בברכה הראשונה.

בחזרה החזן אומר בלחש:

**אֲדַנִּי שְׁפַתֵי תִפְתַּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ:
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה • אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ • אֱלֹהֵי אַבְרָהָם •
אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב • הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא •
אֵל עֲלִיּוֹן • גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה אֶת־הַכֹּל וְזוֹכֵר חֲסָדֵי**

ח"ג והערות

תכוון תפילתי קטרת וכו', לא נמצא במח' כמנהג בני רומה והוא ע"פ המנהג הספרדי.
ה, ג. קדיש. סת"ר ס' סא, ענין מנחת ת"צ; כ"י כ"ה, דף 379. עמידה למנחה של ת"צ. ע"פ סרע"ג ח"ב, ס' לא; שנה"ל, סדר תענית, סוף ס' רסע; סה"ת, סדר ת"צ, סוף ס' לא; מח' רומוניא, דף רל ע"א.
מקורות ומקבילות

אבות. ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה: מלך
גואל עוזר ומושיע ומגן. ברוך אתה יהוה. מגן אברהם:

אתה גבור לעולם יהוה. מחיה מתים אתה רב להושיע.
מוריד הטל. מכלכל חיים בחסד. מחיה מתים
ברחמים רבים. סומך גופלים ורופא חולים. מתיר אסורים.
ומקים אמונתו לישגי עפר. מיכמוך בעל גבורות ומי דומה
לך. מלך ממית ומחיה ומצמיח לנו ישועה. ונאמן אתה
להחיות מתים. ברוך אתה יהוה. מחיה המתים:

בירושלים בחזרה:

כתר יתנו לך המוני מעלה עם
קבוצי מטה. יחד כלם קדשה
לך ישלשו. כמה שנאמר על-יד
נביאך. וקרא זה אלזה ואמר. קו"ח:
קדושו קדוש יהוה צבאות.
מלא כל-הארץ כבודו: חזן: לעממתם
ברוך יאמרו. קו"ח: ברוך כבוד-יהוה
ממקומו: חזן: ובדברי קדשך כתוב
לאמר. קו"ח: ימלך יהוה לעולם.
אלהיך ציון לדר ודר. הללויה:

לפי מנהג ק"ק רומה בחזרה:

נקדישך ונעריצך כנעם שיח
סוד שרפי קדש.
המשלשים לך קדשה. וכן כתוב
על-יד נביאך. וקרא זה אלזה
ואמר. קו"ח: קדושו קדוש
יהוה צבאות. מלא כל-הארץ
כבודו: חזן: לעממתם ברוך יאמרו.
קו"ח: ברוך כבוד-יהוה ממקומו:
חזן: ובדברי קדשך כתוב לאמר.
קו"ח: ימלך יהוה לעולם. אלהיך
ציון לדר ודר. הללויה:

לדור ודור נמליך לאל. כיהוא לבדו מרום וקדוש. ושבחך
אלהינו מפנינו לא-ימוש לעולם ועד. כיהוא מלך גדול
וקדוש אתה. ברוך אתה יהוה. האל הקדוש:

אתה חונן לאדם דעת. ומלמד לאנוש בינה. וחננו מאתך
דעה ובינה והשכל. ברוך אתה יהוה. חונן הדעת:

הַשִּׁיבֵנו אָבִינוּ לְתוֹרַתְךָ. וְדַבְּקֵנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ. וְקַרְבֵנוּ מִלְכְּנוּ
לְעַבֹדְךָ. וְהַחֲזִירֵנוּ בְּתַשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ. בְּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה. הַרוֹצֵה בְּתַשׁוּבָה:

סִלַּח-לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטְאנוּ. מְחַל-לָנוּ מִלְכְּנוּ כִּי פָשַׁענוּ.
כִּי אֵל טוֹב וְסִלַּח אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. חַנוּן
הַמְּרַבֵּה לְסִלּוּחַ:

רֵאָה נָא בְּעֵינָיו וְרִיבָה רִיבָנוּ. וּגְאֹלֵנוּ מִלְכְּנוּ מְהֵרָה לְמַעַן
שָׁמֶךָ. כִּי (אל) גּוֹאֵל חָזַק אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל:

כאשר נוכחים לפחות ששה צמים אומר החזן בחזרה 'עננו' ואם לאו, אומרו ב'שמע
קולנו' וללא חתימה.

עֲנֵנוּ יְהוָה עֲנֵנוּ בְּיוֹם צוֹם תַּעֲנִיתָנוּ. כִּי בְצָרָה גְדוֹלָה אֲנַחְנוּ.
וְאֵל-תַּעֲלֵם אֲזוּדָךְ מִשְׁמוֹעַ תַּפְלִתָנוּ. וְאֵל-תַּתְּעַלֵּם מִבִּקְשֵׁתָנוּ.
הֲיִיה נָא קְרוֹב לְשׁוֹעֵנוּ. טָרֶם נִקְרָא אַתָּה תַּעֲנֵה. כַּדָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר.
וְהִיָּה טָרֶם-יִקְרָאוּ וְאֲנִי אֶעֱנֶה. עוֹד הֵם מְדַבְּרִים וְאֲנִי אֲשַׁמְעֶ: כִּי
אַתָּה פּוֹדֶה וּמַצִּיל בְּכָל-עֵת צָרָה וְצוּקָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַעוֹנֶה
בְּעֵת צָרָה וּמוֹשִׁיעַ:

רְפָאנוּ יְהוָה (אֱלֹהֵינוּ) וְנִרְפָא. הוֹשִׁיעֵנוּ וְנוֹשְׁעָה. כִּי תַהֲלִתָנוּ
אַתָּה. וְהַעֲלֵה רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְכָל-מִכּוֹתֵינוּ (וְלְכָל-
תַּחֲלוּאֵינוּ). כִּי אֵל רוֹפֵא רַחֲמָן וְנֶאֱמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
רוֹפֵא חוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

מקורות ומקבילות

אומר החזן בחזרה 'עננו'. ע"פ שנה"ל, סדר תענית, סוף
סי' רס"ט; סת"ר סי' ס"א, ענין מנחת ת"צ; סה"ת, סדר
ת"צ, סוף סי' לא; כ"י כ"ה, דף 379; מח' רומניא, דף
רל ע"א.

ח"ג והערות

תתעלם. במח' הלמ"ד בפתח, וכן מנהגנו. וכן מוכח מהמקרא,
שבכל פעם שבא תיבה זו, הלמ"ד מנוקדת בפתח, ראו תהי
נה, ב. ל'שוענו. במח' שר"ל י'שועתנו וכך נהוג לומר בק"ק
רומה היום.

בָּרַךְ עָלֵינוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת־הַשָּׁנָה הַזֹּאת לְטוֹבָה וְאֶת־כָּל־
 מִיָּנִי תְבוֹאָתָהּ וְתֵן טַל לְבִרְכָה עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה וְשַׁבַּע
 אֶת־הָעוֹלָם מִבְּרֻכּוֹתֶיךָ וְתֵן בְּרָכָה רְחוּה וְהַצְלָחָה בְּכָל־
 מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ וּבְרַךְ אֶת־שָׁנוֹתֵינוּ כַּשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת הַמְּבוֹרָכוֹת
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְבָרַךְ הַשָּׁנִים:

תִּקַּע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחֲרוֹתָנוּ וְשֵׂא נֶס לְקַבֵּץ גְּלוּתֵינוּ (וּמְבַצְעוּ
 יַחַד מֵאַרְבַּע בְּנִפּוֹת הָאָרֶץ לְאַרְצֵנוּ) בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
 מְקַבֵּץ גְּדוּחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

הַשִּׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ כְּבְרָאשׁוֹנָה וְיִוַעֲצֵנוּ כְּבִתְחִלָּה וְתַמְלֵךְ
 עָלֵינוּ אַתָּה (מְהֵרָה) לְבַדְּךָ (בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים)
 בְּצַדִּיק וּבְמִשְׁפָּט בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מֶלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה
 וּמִשְׁפָּט:

נוסח מחזור רמ"ו ובולוניה:

נוסח בלתי מצונזר:

<p>וְלַמְשַׁמְרִים בְּלִתְהוּי תְּקוּנָה וְכָל־ הַמִּינִים כָּלֶם כְּרָגַע יֵאבְדוּ וְכָל־אוֹיְבֵי עַמְּךָ מְהֵרָה יִכְרְתוּ וּמַלְכוּת זְדוֹן מְהֵרָה תַעֲקֹר וְתִשְׁבֵּר וְתִכְנִיעַ אוֹתָם בְּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה שׁוֹבֵר אוֹיְבִים וּמְכַנְיַע זְדִים:</p>	<p>וְלַמְלִשִּׁינִים בְּלִתְהוּי תְּקוּנָה וְכָל־ הַמִּינִים כָּלֶם כְּרָגַע יֵאבְדוּ וְכָל־אוֹיְבֵיךָ מְהֵרָה יִכְרְתוּ וּמַלְכוּת זְדוֹן מְהֵרָה תַעֲקֹר וְתִשְׁבֵּר וְתִכְנִיעַ אוֹתָם בְּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה שׁוֹבֵר אוֹיְבִים וּמְכַנְיַע זְדִים:</p>
--	--

עַל־הַחֲסִידִים וְעַל־הַצְּדִיקִים וְעַל־גְּרֵי הַצַּדִּיק וְעַל־פְּלִיטַת
 עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל יְהִמוּ (נָא) רַחֲמֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְתֵן
 שָׂכָר טוֹב לְכָל־הַבוֹטְחִים בְּשִׁמְךָ הַטּוֹב בְּאַמְתָּה וְשִׂים חֶלְקֵנוּ

עֲמָהֶם. לְעוֹלָם לֹא נִבּוֹשׁ כִּי־בָךְ בִּטְחָנוּ מֶלֶךְ עוֹלָמִים. בְּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה. מִשְׁעַן וּמִבְטָח לַצַּדִּיקִים:

וְלִירוּשָׁלַיִם עִירָךְ בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב. וּבָנֵה אוֹתָהּ בְּגֵן עוֹלָם
בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ:

נַחֵם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אוֹתָנוּ וְעַל־יִשְׂרָאֵל עַמָּךְ. וְעַל־ירוּשָׁלַיִם
עִירָךְ. וְעַל־צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ. וְעַל־הָעִיר הָאֲבֵלָה
הַחֲרֻבָה וְהַשׁוֹמְמָה. הִנְתוּנָה בְיַד זְרִים. הֲרַמּוּסָה בְכַף עָרִיצִים.
וַיִּבְלְעוּהָ לַגִּיוֹנוֹת. וַיִּירָשׁוּהָ עוֹבְדֵי פְסִילִים וְלִישְׂרָאֵל עַמָּךְ
נִתְּתָה וּלְזָרַע יַעֲקֹב יִרְשָׁה הוֹרְשָׁתָה. נִעְרָה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
מִעַפְרָה. וְהַקִּיצָה מֵאֶרֶץ דְּוִיָּה. נִטָּה עָלֶיהָ כְּנֶהֱרַ שְׁלֹום. וּכְנַחַל
שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם. כִּי בָאֵשׁ הִצַּתָּהּ. וּבָאֵשׁ אַתָּה עֲתִיד לְבַנוֹתָהּ.
כְּאָמֹר וְאָנֹכִי אֶהְיֶה־לָּהּ נְאֻם־יְהוָה חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב וּלְכַבּוֹד
אֶהְיֶה בְּתוֹכָהּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְנַחֵם צִיּוֹן עִירוֹ וְאֲבֵלֵי עַמּוֹ
וּבֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם:

אֶת־צֶמַח דָּוִד עַבְדְּךָ בְּמַהֲרָה תִצְמַיֵחַ. וּמְרֹגְנוֹ תְרוּם בְּיַשׁוּעָתְךָ.
כִּי לִישׁוּעָתְךָ קִוִּינוּ כָּל־הַיּוֹם. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מִצְמַיֵחַ
קֶרֶן יִשׁוּעָה:

שְׁמַע קוֹלְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. וְחוּס וְחַנּוּן וְרַחֵם עָלֵינוּ. וּמְקַבֵּל
בְּרַחֲמִים וּבְרַצוֹן אֶת־תְּפִלָּתָנוּ וְאֶת־תְּחִנָּתָנוּ. כִּי אָב
מְלֹא רַחֲמִים רַבִּים אַתָּה הוּא מֵעוֹלָם. וְלֹא נָשׁוּב רִיקָם מִלְּפָנֶיךָ:

מקורות ומקבילות

זמנחה לומרים 'נחם'. מח' רומניא, דף ק"ג ע"ב ודף ר"ל ע"א.
רלו עור לו"ח, סוף סי' תקנ"ג; לו"ח ח"א, הל' סעודה, סי' קצ"ט;
ספר המנהגות (ר"א מלניל) סוף דף ע"א; כ"י כ"ה, דף
379; הרש"ר ומדק"א, עמ' תל"א, צ"ס י"א.

ח"ג והערות

נחם. היום נוהגים במנחה של תשעה באב לומר 'נחם'
במקום 'רחם' (וכ"ה במנהג רומניא, דף קצ"ז ע"א ודף ר"ל
ע"א), ע"פ מה שכתב הרב הרטום בחוברת המנהג.
במח' שד"ל, ח"א, דף קפ"ט ע"ב, בהנחיה כתוב: 'ואומרים
רחם במקום נחם' (כנראה ט"ס וצ"ל 'ואומרים נחם במקום
רחם) וכנראה על זה הסתמך הרב הרטום ז"ל. בכ"י כ"ה, מח' רמ"ז ובוּלוּניא כתוב שאומרים 'רחם' גם במנחה,
וכ"ה בסרע"ג ח"ב, סי' צח; שבה"ל, סדר תענית, סוף סי' רסט; תניא רבתי, סי' סא; ספר התדיר, סוף סי' לא.

היחיד הצם אומר:

עֲנֵנוּ יְהוָה עֲנֵנוּ בְּיוֹם צוֹם תַּעֲנִיתֵנוּ. כִּי בְצָרָה גְדוֹלָה אֲנַחְנוּ.
 וְאֵל־תַּעֲלֵם אֶזְנֶךָ מִשְׁמוֹעַ תְּפִלָּתֵנוּ. וְאֵל־תַּתְּעַלֵּם
 מִבִּקְשֵׁתֵנוּ. הֲיִה נָא קְרוֹב לְשׁוֹעֵנוּ. טָרִם נִקְרָא אֶתָּה תַעֲנֵה.
 כַּדָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר. וְהִיָּה טָרִם יִקְרָאוּ וְאֲנִי אֶעֱנֶה. עוֹד הֵם
 מְדַבְּרִים וְאֲנִי אֲשַׁמְעֶ: כִּי אֶתָּה פּוֹדֶה וּמַצִּיל בְּכָל־עַת צָרָה
 וְצוֹקָה: עַד כֵּאן מוֹסִיף יַחֲדֵי הַצֵּם.

כִּי אֵל שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה וְתַחֲנוּן אֶתְּהֵ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
 שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

רִצְיָה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְאֵל־תְּפִלָּתָם שְׁעָה. וְהַשֵּׁב
 הָעֲבוּדָה לְדַבִּיר בֵּיתְךָ. וְאֲשֵׁי יִשְׂרָאֵל וְתְפִלָּתָם מְהֵרָה
 בְּאַהֲבָה תִקַּבַּל בְּרִצּוֹן. וְתֵהִי לְרִצּוֹן תָּמִיד עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל
 עִמָּךְ. וְתַחֲזִינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוֹבְךָ לְצִיּוֹן וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּרַחֲמִים
 כְּמֵאָז. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַמַּחֲזִיר בְּרַחֲמָיו שְׂכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

בחזרה כשהחזן אומר 'מודים' חייבים כל הציבור לשוח עמו ואומרים 'מודים דרבנן':

מוֹדִים כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים
 אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ אֱלֹהֵינוּ
 אֱלֹהֵי כָל־בֶּשֶׂר. יוֹצְרֵנוּ יוֹצֵר
 בְּרֵאשִׁית. בְּרֻכּוֹת וְהוֹדָאוֹת
 לְשִׁמְךָ הַגְּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ. עַל־

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ. שְׂאֵתָה הוּא
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי
 אֲבוֹתֵינוּ. עַל־חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים
 בְּיָדְךָ וְעַל־גְּשָׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת
 לָךְ. וְעַל־גְּסִיךָ שֶׁבְּכָל־יוֹם וְיוֹם

שֶׁהַחַיֵּיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ. כֵּן תַּחֲזִינָנוּ וְתַחֲנוּנֵנוּ וְתִאֲסוּף גְּלִיתֵינוּ מֵאַרְבַּע כְּנָפוֹת
 הָאָרֶץ. וְנָשׁוּב לְשִׁמּוֹר חֲקִיךָ וְלַעֲשׂוֹת רִצּוֹנְךָ בְּאַמֶּת וּבְלִבָּב שָׁלֵם. עַל
 שְׂאֵנוּ מוֹדִים לָךְ. (בְּרוּךְ אֵל הַהוֹדָאוֹת): עַד כֵּאן.

מקורות ומקבילות

היחיד... עננו. ע"פ שבה"ל, סדר תענית, סוף ס' רסט; סה"ר ס' סא. ענין מנחת ת"צ; סה"ת, סדר ת"צ, סוף ס' לא; כ"י כ"ה, דף 379; מנח' רוטניא, דף רל ע"ה.

עֲמָנוּ וְעַל-נַפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שְׁבַכְל־עַתָּה. עָרַב וּבָקַר
וְצָהָרִים. הַטּוֹב כִּי לֹא-כָלוּ רַחֲמֶיךָ. הַמְרַחֵם כִּי לֹא-תָמוּ
חַסְדֶיךָ וּמַעֲוֹלָם קָוִינוּ לָךְ. לֹא-הִכְלַמְתָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְלֹא-
עֲזַבְתָּנוּ וְלֹא-הִסְתַּרְתָּ פָנֶיךָ מִמָּנוּ:

עַל-כֹּלֶם יִתְבָּרַךְ וַיִּתְרוֹמַם שְׁמֶךָ מִלְּכָנוּ תָמִיד. כָּל-הַחַיִּים
יִוְדוּךָ סֵלָה. וַיְהִלְלוּ לְשִׁמְךָ הַטּוֹב בְּאַמַּת: בְּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה. הַטּוֹב שְׁמֶךָ וְלָךְ נָאָה לְהוֹדוֹת:

בחזרה בארץ ישראל הכהנים הצמים נושאים את כפיהם. ואם אין כהן כהן הצם, החזן אומר
'או"א', והציבור עונה אחרי כל פסוק "כן יהי רצון":

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. בְּרַכְנוּ בְּבִרְכָה הַמְשַׁלֶּשֶׁת בְּתוֹרַה הַכְּתוּבָה
עַל-יְדֵי מֹשֶׁה עֲבָדְךָ. הָאֲמוּרָה מִפִּי אֱהָרֹן וּבְגִיז פְּהִינִים עִם
קְדוּשֶׁיךָ. בְּאֲמוּרָה. יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יֵאָר יְהוָה פְּגִיז אֱלֹהֶיךָ וַיְחַנְדֶּךָ:
יֵשָׂא יְהוָה פְּגִיז אֱלֹהֶיךָ וַיִּשְׂם לָךְ שָׁלוֹם:

שֵׁים שָׁלוֹם. טוֹבָה וּבִרְכָה. (חַיִּים). חֵן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים. עָלֵינוּ
וְעַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ. בְּרַכְנוּ אֲבִינוּ כְּלָנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר
פְּגִיךָ. כִּי בְּאוֹר פְּגִיךָ נִתְתָּ לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. תּוֹרַת חַיִּים.
אֶהְבָּה וְחֶסֶד. צְדָקָה. בִּרְכָה. יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם.
וְטוֹב יְהִיָּה בְּעֵינֶיךָ (לְבִרְכָנוּ וּלְבִרְךָ אֶת-כָּל-עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל
תָּמִיד בְּכָל-עַתָּה וּבְכָל-שָׁעָה בְּשָׁלוֹמְךָ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
הַמְבָרַךְ אֶת-עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשָׁלוֹם. (אָמֵן):

בחזרה החזן אומר פסוק זה בלחש:

יְהִיו לְרִצּוֹן אֲמָרֵי-פִי. וְהִגִּינוּ לִבִּי לְפָנֶיךָ. יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי:

מקורות ומקבילות

הכהנים נושאים כפיהם. ע"פ ירושלמי תענית פ"ד, ה"א; בבבלי תענית, דף כו ע"ג; פסקי רי"ד; שנה"ל, סדר יוה"כ, ס"ו ש.כ.
זרכת כהנים נמנחה. סרע"ג ח"ב, ס"ו קב; ספה"ח ס"ו כב. ראו שנה"ל, סדר תענית, סוף ס"ו רסע; סת"ר ס"ו סא, ענין מנחת

ויש נוהגים להוסיף:

אֱלֹהֵי נִצּוֹר לְשׁוֹנֵי מַרְעֵי וּשְׁפָתַי מִדְּבַר מַרְמָה וְלִמְקַלְלֵי נַפְשֵׁי תְדוּסִים וְלִמְצוֹתֶיךָ תִּרְדֹּף נַפְשֵׁי וְנַפְשֵׁי כְּעַפְרָא לְכָל תַּהֲיָה יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי שְׁפָלֵה־קָמִים עָלַי לְרַעְיָה תִּפְרַע עֲצָתְךָ וְתִקְלַקְלַח מִחֻשְׁבוֹתֶם וְכֵן יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי שְׁתַּפְּתַח לִי שְׁעָרֵי תוֹרָה שְׁעָרֵי חֶכְמָה שְׁעָרֵי בִינָה שְׁעָרֵי דַעְיָה שְׁעָרֵי פְרָגְסָה וְכִלְכְּלָה שְׁעָרֵי חַיִּים חַן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְרִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ:

היחיד המתענה לאחר תפילתו בלחש, קודם שיפסע שלש פסיעות ואומר:

אֱלֹהֵי בְּזִמְן שְׁבִית־הַמְּקֹדֶשׁ קִים הָיָה אָדָם חוֹטָא וּמִקְרִיב לְפָנֶיךָ קָרְבָן וּמִתְכַּפֵּר לוֹ עֲכָשְׁיוּ שְׁבַע־וּנְוֹתֵינוּ אֵין בֵּית־הַמְּקֹדֶשׁ קִים אֵין לָנוּ אֵלָא תַעֲגִיּוֹתֵינוּ וְתַפְלוּתֵינוּ יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אָבוֹתַי שְׁיִהְיֶה חֶלְבֵי וְדָמֵי שְׁנַתְמַעֵט בְּתַעֲגִיּוֹתֵי כְּאֵלוֹ הַקְּרַבְתִּי לְפָנֶיךָ קָרְבָן וְתִרְצָנִי יְהִיו לְרִצּוֹן וְכוּ:

יְהִיו לְרִצּוֹן אִמְרֵי־פִי וְהִגִּינוּ לְבָבִי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרֵי וְגֹאֲלֵי:

פוסע שלש פסיעות לאחוריו בכריעה אחת וחוזר לשמאלו, ואחר כך לימינו ואומר:

עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל (אָמֵן):

(יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אָבוֹתֵינוּ)

שְׁתַּבְּנָה בֵּית הַמְּקֹדֶשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ:

במקום שכלו ג' פסיעות יעמוד ולא יחזור למקומו עד שיגיע החזן לקדושה. בחזרת הש"ץ הקהל צריך לעמוד ולכוין לכל הברכות ולענות 'ברוך הוא וברוך שמו' אחרי 'ברוך אתה ה', 'ואמן' אחר כל ברכה.

מקורות ומקבילות

ת"ב; סה"ת, סדר ת"ב, סוף ס' לא; כ"ו כ"ה, דף 379. **היחיד** המתענה לאחר וכו'. במח' רמ"ז לא מופיע. **המתענה**. ע"פ סה"ת סוף ס' לז. ראו מחו"ו ס' רע"א; סה"ר ס' ס"א, ענין מנחת ת"ב. **אלהי בזמן שנית המקדש וכו'**. ע"פ בבלי ברכות, דף יז ע"א; טור או"ח, ס' תקס"ה; שבה"ל, סדר תענית, ס' רס"ט; סה"ר ס' ס"א, ענין מנחת ת"ב; כ"ו כ"ה, דף 379. **שנית המקדש קים**. ראו אד"ג נוסח א, פ"ד ד, ד"ה על העבודה. **היה אדם חוטא**. ע"פ צמ"ה, ו; אד"ג נוסח א, פ"ד ל, ד"ה רבי מאיר אומר. **ומקריב לפניך קרבן ומתכפר לו**. ע"פ ויק' ט, ז; תוספתא שקלים (ליברמן), פ"א, ה"ו; ירושלמי יומא, פ"ז, ה"ג; בבלי זבחים, דף פח ע"ב. **שבעוונותינו אין בית המקדש**. ע"פ שמו"ר פ"ד לא, י, 'עוונותיכם גרמו לכם שאמשכן להם מקדשי'; שה"ר פ"ד ת, ס' י; מדה"ג פ"ד בראשית, ס' כג. **אין צהמ"ק קים אין לנו אלא... ותפלותינו**. ע"פ מדה"ג (וורשא), פ"ד וישלח, ס' ט; מדה"ג מ"ה, ס' ז. **אלא תעניותינו**. ראו פסז"ו (לקח ט"ב), שמו"ר פ"ד עז, ס' כט, ד"ה שבו איש תחתיו, וכ"ה צמ"ט. **ותפלותינו**. ראו מדה"ג (וורשא), פ"ד וישלח, ס' ט;

ח"ג והערות

נפילת אפים

לפי המנהג הקדום אומרים תחנון בט"ב ויש שאין אומרים אותו והבוחר יבחר (ולפי מנהג ק"ק רומה לא אומרים אותו). אין נפילת אפים בלילה, בין השמשות ובמקום שאין ס"ת. יאמר התחינה בלא נפילת אפים.

רחום וחנון חטאנו לפניך. רחם עלינו (והושיענו):

לְדָוֶד אֱלֹהֶיךָ יְהוָה נִפְשֵׁי אִשָּׁא: אֱלֹהֵי בְּךָ בִּטְחֹתִי אֶל־אֲבוֹשָׁה.
אֶל־יַעֲלֶצְו אוֹיְבֵי לִי: גַּם כָּל־קִנְיֹךָ לֹא יִבָּשׂוּ. יִבָּשׂוּ
הַבּוֹגְדִים רִיקִם: דְּרַכֵּיךָ יְהוָה הוֹדִיעֵנִי. אֲרַחֲוֶתֶיךָ לַמִּדְּנִי:
הִדְרִיבֵנִי בְּאַמְתְּךָ וּלְמִדְּנִי. כִּי־אַתָּה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. אוֹתְךָ קִוִּיתִי
כָּל־הַיּוֹם: זְכַר־רַחֲמֶיךָ יְהוָה וַחֲסָדֶיךָ. כִּי מַעֲוֹלִים הֵמָּה: חֲטָאוֹת
נַעֲוִרְיוּ וּפְשָׁעֵי אֶל־תִּזְכְּרֵם. כַּחֲסִדְךָ זְכַר־לִי־אַתָּה. לְמַעַן טוֹבֶךָ
יְהוָה: טוֹב־וַיִּשְׂרַח יְהוָה. עַל־כֵּן יוֹרָה חֲטָאִים בְּדַרְךָ: יְדַרְךָ
עֲנוּיִם בַּמִּשְׁפָּט וַיִּלְמַד עֲנוּיִם דְּרָכָיו: כָּל־אֲרַחֲוֹת יְהוָה חֲסִד
וְאַמֶּת. לְנִצְרֵי בְרִיתוֹ וְעַד־תִּיּוֹ: לְמַעַן־שִׂמְךָ יְהוָה וְסִלַּחֲתָ לְעֲוֹנֵי
כִּי רַב־הוּא: מִי־זֶה הָאִישׁ יֵרָא יְהוָה. יוֹרְנוּ בְּדַרְךָ יִבְחָר: נִפְשׂוּ
בְּטוֹב תִּלִּין וְזִרְעוּ יִירֶשׂ אֶרֶץ: סוֹד יְהוָה לִירְאָיו וּבְרִיתוֹ
לְהוֹדִיעֵם: עֵינֵי תָמִיד אֶל־יְהוָה. כִּי הוּא־יוֹצֵא מִרְשֶׁת רַגְלֵי:
פְּנֵה־אֵלַי וַחֲנִנֵנִי. כִּי־יַחֲדִיד וְעֲנִי אָנֹכִי: צָרוֹת לִבִּי הִרְחִיבוּ.

ח"נ והערות

נפילת אפים במנחה של ט"ב. כתב בשו"ע או"ח סימן תקנ"ט, ס"ד: זאין נופלים על פניהם משום דמקרי מועד' וכן כתב הרב מ"ע הרשום בחוברת המנהג, שלא נופלים על פניהם. אמנם בכ"י כ"ה, מחי רמ"ו, בולוניה, שד"ל ומח' חלב, דף שלח ע"ב כתוב זונפלין על פניהן וכ"ה בשבה"ל, סדר תענית, ס"י רסט. בספר תניא רבתי, ס"י סא: זונפלים על פניהם אם רוצים וכפי מנהג המקום, ומנהגינו שלא ליפול על אפים בתפילת המנחה כלל, ובספר התדיר, ס"י לא: זאין נופלין על פניהן. והושיענו. מילה זו לא מופיעה במח' רמ"ו ובולוניה. במח' שד"ל כל השורה באה בסוגריים.

מקורות ומקבילות

מדת"ה מז' ה, ס"י ז. שיהיה הלני ודמי. ע"פ ש"פ 3 א, כג; אה"מ, מעשים, עמ' 354, ד"ה מנפך. שנתמעט נתענית. ע"פ צבלי צרכות, דף לב ע"ב, 'גדולה וכו' זה צנופי; אה"מ, גדול וגדולה, עמ' 78, פ"ר שני. כאלו הקרנתי לפניך קרנן. ראו צבלי צרכות, דף טו ע"א. ותלני. ע"פ צ"ל, י; דב' לג, יא; דה"א כט, ח; מד"ז איכ' (צוה), פ"ר א, ס"י כג; אה"מ, ה' צחמה, עמ' 105, 'מיד מתרלה להן הקצ"ה'. נפילת אפים למנחה של ט"ב. ע"פ שבה"ל, סדר תענית, ס"י רסט; כ"י כ"ה, דף 379.

מִמְצוֹקוֹתַי הוֹצִיאֵנִי: רֵאָה עֲנִי וְעַמִּי. וְשֵׂא לְכָל־חַטָּאוֹתַי:
 רֵאֵה־אִבֵּי כִי־רָבוּ וְשִׁנְאֵת חָמַס שִׁנְאוּנִי: שְׁמֵרָה גַּפְשִׁי וְהַצִּילֵנִי.
 אֶל־אֲבוֹשׁ כִּי־חִסִּיתִי בְךָ: תַּסְוֶיֶשֶׁר יִצְרוּנִי. כִּי קוֹיִתִּיךָ: פְּדֵה
 אֱלֹהִים אֶת־יִשְׂרָאֵל. מִכָּל צָרוֹתָיו:

וְאַנְחֵנוּ לֹא גִדַּע מִה־נַּעֲשֶׂהָ. כִּי עָלִיךָ עֵינֵינוּ: זְכַר־רַחֲמֶיךָ
 יִהְיֶה וַחֲסִדֶיךָ. כִּי מֵעוֹלָם הָמָּה: אֶל־תִּזְכַּר־לָנוּ עוֹנֹת
 רֵאשִׁינִים. מִהֵרָ יִקְדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ. כִּי דָלוּנוּ מְאֹד: חָנְנוּ יִהְיֶה
 חָנּוּנוּ. כִּי־רַב שָׁבַעְנוּ בּוֹז: בְּרָגְזוּ רַחַם תִּזְכּוֹר: כִּי־הוּא יִדַּע יִצְרוּנוּ.
 זְכוֹר כִּי־עָפַר אֲנַחְנוּ: עֲזַרְנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ עַל־דְּבַר כְּבוֹד־שְׁמֶיךָ.
 וְהַצִּילֵנוּ וְכַפֵּר עַל־חַטָּאוֹתֵינוּ לְמַעַן שְׁמֶיךָ:

החזן אומר:

יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעֵלְמָא דְּבִרָא כַרְעוּתָהּ. וְיִמְלִיךְ
 מַלְכוּתָהּ בְּחַיִּיכוּן וּבְיֻמִּיכוּן וּבְחַיִּי דְּכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל
 בְּעַגְלָא וּבְזַמַּן קָרִיב. וְאָמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ. לְעֵלַם וּלְעֵלְמֵי עֵלְמֵיָא.

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה
 וְיִתְהַלֵּל שְׁמֵהּ דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:
 לְעֵלָא לְעֵלָא מִן־כָּל־בְּרַכְתָּא. שִׁירְתָּא. תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא
 דְּאִמְרֵן בְּעֵלְמָא. וְאָמְרוּ אָמֵן:
 תִּתְקַבַּל צְלוֹתְהוֹן וּבְעוּתְהוֹן דְּכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל. קָדָם אַבוּהוֹן
 דְּבִשְׁמֵיָא. וְאָמְרוּ אָמֵן:

מקורות ומקבילות

קדיש עם תתקבל ע"פ שנה"ל, סדר תענית, סוף ס' רסט; סת"ר ס' סא, ענין מנחת ת"ב; סה"ת, סדר ת"ב, סוף ס' לא; כ"י כ"ה, ק"ך 379.

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן־שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל. וְאָמְרוּ אָמֵן:

עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו. הוּא בְּרַחֲמָיו. יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ
וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל. אָמֵן:

לאחר מנחה גדולה יש אומרים 'עלינו לשבח' (לקמן עמ' 237) ולאחריו קדיש יתום. לאחר
מנחה קטנה אם יש בבה"כ אדם החייב באמירת קדיש, אומרים כאן מזמור של יום או
מזמור ס"ז (כמנהג ק"ק רומה) כדלקמן ואחריו קדיש יתום.

הַשִּׁיר שֶׁהָיוּ הַלְוִיִּם אוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ:

בְּרֵאשׁוֹן בְּשַׁבַּת הָיוּ אוֹמְרִים:

לְדוֹד מְזֻמּוֹר. לִיהוָה הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהָ. תִּכְלֹ וְיִשְׁבִּי בָהּ: כִּי־הוּא עַל־יָמִים
יְסֻדָּה וְעַל־נְהָרוֹת יְכוֹנְנָה: מִי־יַעֲלֶה בְּהַר־יְהוָה וּמִי־יָקוּם בְּמָקוֹם
קִדְשׁוֹ: נְקִי כַפַּיִם וּבִרְלֻבָּב. אֲשֶׁרוּ לֹא־נִשְׂא לִשְׂוֹא נִפְשִׁי וְלֹא נִשְׁבַּע
לְמַרְמָה: יִשְׂא בְּרַכָּה מֵאֵת יְהוָה וְצִדְקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: זֶה דוֹר הַדְּרָשׁוֹ.
מִבְּקִשֵׁי פְּנֵיךָ יַעֲקֹב סִלָּה: שְׂאוּ שְׁעָרֵיכוֹם וְהִנֵּשְׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם.
וַיָּבֹאוּ מִלֶּךְ הַכְּבוֹד: מִי זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד. יְהוָה עֶזְרוֹ וְגִבּוֹר. יְהוָה גִּבּוֹר
מִלְחָמָה: שְׂאוּ שְׁעָרֵיכוֹם וְשְׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם. וַיָּבֹאוּ מִלֶּךְ הַכְּבוֹד:
מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד. יְהוָה צְבָאוֹת. הוּא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד סִלָּה:

בְּשִׁלְיִשִּׁי בְּשַׁבַּת הָיוּ אוֹמְרִים:

מְזֻמּוֹר לְאַסְף. אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת־אֵל. בְּקִרְבֵּי אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט: עַד־מִתִּי
תִּשְׁפֹּטוּ־עוֹל וּפְגִי רְשָׁעִים תִּשְׂאוּ־סִלָּה: שְׁפֹטוּ־דָל וְיִתוֹם. עֲנִי
וְרֵשַׁע הַצְּדִיקוֹ: פְּלִטוּ־דָל וְאַבְיוֹן. מִיַּד רְשָׁעִים הַצִּילוּ: לֹא יִדְעוּ וְלֹא
יִבְיִנוּ בְּחִשְׁבָּה יִתְהַלְכוּ. יִמּוּטוּ כָּל־מוֹסְדֵי אֶרֶץ: אֲנִי־אֶמְרֵתִי אֱלֹהִים אַתֶּם

ח"ג והערות

אומרים 'עלינו לשבח'. כי"ב בסה"ת, סדר ת"ב, סוף
סי' לא, אף שאיננו מדבר על מנחה גדולה. במח' רמו
לאחר מנחה של ערב יום כיפור כתוב לומר 'עלינו ואולי
גם זה היות שאחר כך הולכים לאכול כמו שכתוב שם. שיר של יום. במח' רמ"ז ובולונואי: מובא רק תחילת המז
ולא כולה, וכך נמצא בסרע"ג ח"א, סי' סה. ובמח' שד"ל מובא כל המז של אותו היום וכך נהוג היום.

מקורות ומקבילות

מזמור של יום. ראו מח' כמנהג ק"ק רומה, ויניולאס שמ"ז,
סוף ח"ג (הערות).

וּבְנֵי עֲלִיּוֹן כְּלַכְּסִים: אֲכֹן כְּאָדָם תְּמוֹתוֹן וּכְאֶחָד הַשָּׂרִים תִּפְלוּ: קוּמָה
אֱלֹהִים שְׁפֹטָה הָאָרֶץ. כִּי־אַתָּה תִּנְחַל בְּכָל־הַגּוֹיִם:

בְּחַמִּישֵׁי בְּשַׁבַּת הָיוּ אוֹמְרִים:

לְמַנְצִיחוֹ עַל־הַגְּתִית לְאַסְף: הִרְגִינוּ לְאֱלֹהִים עוֹנְנוּ. הִרְיעוּ לְאֱלֹהֵי
יַעֲקֹב: שְׂאוּזְמָרָה וּתְנוּתָף. כְּנֹר נְעִים עַס־נִבְל: תִּקְעוּ
בְּחֹדֶשׁ שׁוֹפָר. בְּכַסֵּה לְיוֹם חֲנֻנוּ: כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא. מִשְׁפָּט לְאֱלֹהֵי
יַעֲקֹב: עֲדוּת בִּיהוֹסֵף שְׁמוֹ בְּצֵאתוֹ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם. שְׁפַת לֹא־יִדְעָתִי
אֲשַׁמֵּעַ: הַסִּירוֹתִי מִסִּבְלִי שְׁכֵמוֹ. כִּפְיוֹ מִדּוֹד תַּעֲבֹרְנָה: בְּצִרָה קְרֹאת
וְאַחֲלֶצֶךָ. אֲעַנְךָ בְּסֵתֶר רַעַם. אֲבַחֲנֶךָ עַל־מִי מְרִיבָה סְלָה: שְׁמַע
עַמִּי וְאֲעִידָה בְּךָ. יִשְׂרָאֵל אִם־תִּשְׁמַע־לִי: לֹא־יִהְיֶה בְּךָ אֵל זָר וְלֹא
תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל נֹכְרִי: אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמַּעֲלֶךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם.
הִרְחַב־פִּיךָ וְאִמְלֵאֵהוּ: וְלֹא־שָׁמַע עַמִּי לְקוֹלִי וְיִשְׂרָאֵל לֹא־אָבָה לִי:
וְאֲשַׁלַּחֵהוּ בְּשָׂרִירוֹת לִבָּם. יִלְכּוּ בְּמוֹעֲצוֹתֵיהֶם: לוֹ עַמִּי שָׁמַע לִי. יִשְׂרָאֵל
בְּדַרְכֵי יִהְלְכוּ: בְּמַעַט אוֹיְבֵיהֶם אֲכַנֶּיַע וְעַל צָרֵיהֶם אֲשִׁיב יָדַי: מִשְׁנְאֵי
יְהוָה יִכְחַשׁוּלוּ וַיְהִי עֵתָם לְעוֹלָם: וַיֵּאבְדוּ מִחֲלַב חֹטָה וּמִצֹּר

דְּבַשׁ אֲשַׁבֵּיעָךָ:

לפי מנהג ק"ק רומה אומרים:

לְמַנְצִיחַ בְּנִגְיַת מְזֻמּוֹר שִׁיר: אֱלֹהִים יְחַנְנוּ וַיְבָרְכֵנוּ. יֵאָר פְּגִיו אֲתָנוּ
סְלָה: לְדַעַת בְּאֶרֶץ דְּרָבָךָ. בְּכָל־גּוֹיִם יִשׁוּעַתָּךָ: יוֹדוּךָ
עַמִּים אֱלֹהִים. יוֹדוּךָ עַמִּים כָּלִם: יִשְׁמְחוּ וַיִּרְנְנוּ לְאֲמִים. כִּי־תִשְׁפֹּט
עַמִּים מִיִּשְׂרָאֵל וְלְאֲמִים בְּאֶרֶץ תִּנְחַם סְלָה: יוֹדוּךָ עַמִּים אֱלֹהִים. יוֹדוּךָ
עַמִּים כָּלִם: אֶרֶץ נִתְּנָה יְבוּלָהּ. יְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ: יְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים
וַיִּירָאוּ אוֹתוֹ כָּל־אֲפִסֵי־אֶרֶץ:

יִתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעֵלְמָא דְּבְרָא כְרַעוּתָהּ. וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ
בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּעַגְלָא וּבְזִמְן קְרִיב.
וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ. לְעֵלְמָא וּלְעֵלְמֵי עֵלְמֵיָא.
 יְתַבְרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלַּל
 שְׁמֵהּ דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:
 לְעֵלְאָ לְעֵלְאָ מִן־כָּל־בְּרַכְתָּא. שִׁירְתָּא. תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא דְאֲמִירָן
 בְּעֵלְמָא. וְאָמְרוּ אָמֵן:
 יְהִי שְׁלָמָא רַבָּא מִן־שְׁמֵיָא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל.
 וְאָמְרוּ אָמֵן:
 עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו. הוּא בְּרַחֲמָיו. יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־
 יִשְׂרָאֵל. אָמֵן:

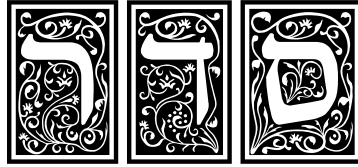

תפילת ערבית
למוצאי
תשעה באב

תפילת ערבית למוצאי תשעה באב

החזן רשאי להתחיל מ'והוא רחום'.

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת. הִנְהוּ בָּרְכוּ אֶת־יְהוָה כָּל־עַבְדֵי יְהוָה. הַעֲמִידִים בְּבֵית־יְהוָה בְּלִילוֹת:
שְׂאוּ־יְדֵכֶם קֹדֶשׁ וּבָרְכוּ אֶת־יְהוָה: יְבָרְכֶךָ יְהוָה מִצִּיּוֹן. עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:
יְהוָה צָבָאוֹת עִמָּנוּ. מִשָּׁנֹב־לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֵלָה: יְהוָה צָבָאוֹת. אֲשֶׁר־י אֲדָם בְּטַח
בָּךְ: יְהוָה הוֹשִׁיעָה. הַמְּלֹךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם־קִרְאָנוּ: בְּשָׁלוֹם יַחֲדוּ אֲשֻׁכָּה וְאִישׁוֹן.
כִּי־אַתָּה יְהוָה לְבָדְד־י לְבָטַח תוֹשִׁיבֵנִי: תוֹדִיעֵנִי אֶרֶח חַיִּים. טֹבַע שְׂמֹחוֹת אֶת־פְּגִיד־י.
נַעֲמֹת בִּימִינֶךָ נִצַּח: מִי יִתֵּן מִצִּיּוֹן יְשׁוּעַת יִשְׂרָאֵל. בְּשׁוֹב יְהוָה שְׁבוֹת עִמּוֹ. יִגַּל יַעֲקֹב
יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל: יוֹמָם יִצְוֶה יְהוָה חֲסִדוֹ וּבְלִילָה שִׁירָה עִמִּי. תִּפְלֶה לְאֵל חַיִּי: וּתְשׁוּעַת
צַדִּיקִים מִיְהוָה. מְעוֹזִם בְּעַת צָרָה: וַיַּעֲזֶרֶם יְהוָה וַיִּפְּלְטֵם. יִפְּלְטֵם מִרְשָׁעִים וַיּוֹשִׁיעֵם.
כִּי־חֲסוּ בּוֹ: חֲזָקוּ וַיֵּאֱמִין לְבַבְכֶם. כָּל־הַמִּיחָלִים לִיהוָה:

וְהוּא רַחוּם וְיִכְפֹּר עוֹן וְלֹא־יִשְׁחִית־י. וְהִרְבֵּה לְהַשְׁיב אֶפְסוֹ
וְלֹא־יִעִיר כָּל־חַמְתּוֹ: יְהוָה הוֹשִׁיעָה. הַמְּלֹךְ
יַעֲנֵנוּ בְיוֹם־קִרְאָנוּ:

החזן אומר:

בָּרְכוּ אֶת־יְהוָה הַמְּבָרָךְ:

הקהל אומר ואחריו החזן:

בָּרוּךְ יְהוָה הַמְּבָרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בְּדַבְרוֹ מַעְרִיב
עַרְבִים. וּבְחֻכְמָה פּוֹתֵחַ שְׁעָרִים. וּבְתַבּוּנָה מַשְׁנֶה עֵתִים.

ח"ג והערות
שיר המעלות והפסוקים שלאחריו. לא מופיעים
במח' הקדומים, בשבה"ל, סת"ר ובסה"ת וכאן הוכנסו
ע"פ מח' שד"ל והנחיינו של הרב מ"ע הרטום.
מקורות ומקבילות
ערצית למוצאי ת"צ. ע"פ שבה"ל, סדר תענית, סוף ס' רסנ;
סת"ר ס' סא, ענין מנחת ת"צ; כ"ו כ"ה, דף 379. והוא
רחום. סת"ר ס' סא, ענין מנחת ת"צ.

וּמַחְלִיף אֶת־הַזְּמַנִּים. וּמְסַדֵּר אֶת־הַכּוֹכָבִים בְּמִשְׁמְרוֹתֵיהֶם
בְּרָקִיעַ כְּרִצּוֹנוֹ. בּוֹרֵא יוֹמָם וּלְיָלֵהָ. גּוֹלֵל אֹר מִפְּנֵי־חֹשֶׁךְ
וְחֹשֶׁךְ מִפְּנֵי־אֹר. הַמַּעֲבִיר יוֹם וּמְבִיא לַיְלָה. הַמְּבַדִּיל בֵּין־יוֹם
וּבֵין־לַיְלָה. יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ. וּשְׁמוֹ חַי וּמְקִים תְּמִיד הוּא יִמְלֹךְ
עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַמַּעֲרִיב עֲרֵבִים:

אֶהְבֵּת עוֹלָם בֵּית יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ אֶהְבֵּת. תּוֹרָה וּמִצְוֹת חֻקִּים
וּמִשְׁפָּטִים אוֹתָנוּ לְמִדְתֶּךָ. עַל־כֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. בְּשִׁכְבְּנוּ
וּבְקוּמָנוּ תִּן־בְּלִבְנוֹ. לְשִׁיחַ בְּחֻקֵי רְצוֹנְךָ. וְנִשְׁמַח וְנַעֲלוּ בְּדַבְרֵי
(תְּלַמוּד) תּוֹרַתְךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ (וְחֻקוֹתֶיךָ) לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי הֵם
חַיֵּינוּ וְאוֹרְךָ יִמְיֵנוּ וּבָהֶם נִהְיֶה יוֹמָם וּלְיָלֵהָ. וְאֶהְבֵּתְךָ אֶל־תִּסֵּר
מִמֶּנּוּ עַד־נִצַּח נִצַּחִים. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אוֹהֵב אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

הקורא ק"ש כיוון לקיים מצות עשה מהתורה ולקבל עליו עול מלכות שמים, ויקרא בנחת ובנעימה. צריך לפרש
האותיות בפיו ובשפתיו וצריך ליתן רווח בין הדבקים כגון 'על לבבך', 'על לבבכם'. וצריך להשמיע לאזניו מה שיוצא
מפיו שיהיו פיו ולבו שווים בכוונה. אם לא כיוון לבו בפסוק ראשון לא יצא אפילו בדויעבד. צריך להאריך בדל"ת
של 'אחד', וצריך להתין בוין של 'תזכרו' ושל 'זוכרתם'. אין הש"ץ צריך להנמיך את קולו בפסוקי התוכחה.

המתפלל יחיד אומר: אל מִלֶּךְ נֶאֱמָן:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:

אומרים בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאֶהְבֵּתְךָ אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ. בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־
מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם
עַל־לִבְבְּךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָךְ וּדְבַרְתָּ בָּם. בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלַחְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמָךְ: וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל־יָדְךָ.
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:
וְהָיָה אִם־שָׁמַעַתְּ תִשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם
הַיּוֹם. לְאֶהְבֵּה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ בְּכָל־לִבְבְּכֶם

וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִטֶּר-אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ.
 וְאִסַּפְתִּי דְגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׂדֶּךָ לְבַהֲמֹתְךָ.
 וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ: הַשְּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם. וְסִרְתֶּם
 וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף-יְהוָה
 בְּכֶם וְעָצַר אֶת-הַשָּׁמַיִם וְלֹא-יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן
 אֶת-יְבוּלָהּ. וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה
 נָתַן לָכֶם: וְשַׁמְתֶּם אֶת-דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל-לְבַבְכֶם וְעַל-נַפְשְׁכֶם.
 וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל-יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם:
 וְלִמְדֹתֶם אֹתָם אֶת-בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם. בְּשַׁבְּתְךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתֶּךָ
 בְּדָרְךָ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ: וְכַתַּבְתֶּם עַל-מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:
 לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
 לְאַבְתֵּיכֶם לָתֵת לָהֶם. כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל-הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל-כַּנְּפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם.
 וְנָתַנּוּ עַל-צִיצִית הַכַּנֹּף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם
 אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת-כָּל-מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם. וְלֹא-תִתּוּרוּ
 אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן
 תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי. וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם:
 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם. אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיזֹת
 לָכֶם לֵאלֹהִים. אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: הַצִּיבּוֹר אוֹמֵר: אָמֵת:

החזן חוזר ואומר: יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אָמֵת:

וַאֲמוֹנָה כָּל-זֹאת וּמִיָּם עָלִינוּ. כִּי הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵין
 זולָתוֹ. וְאֲנַחְנוּ יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ. הַפּוֹדְנוּ מִיַּד מְלָכִים.
 הַגּוֹאֲלֵנוּ מִלְּכָנוּ מִכַּף כָּל-עָרִיצִים. הָאֵל הַנִּפְרָע לָנוּ מִצָּרֵינוּ.

הַמְשַׁלֵּם גָּמוּל לְכָל-אוֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ. הַשֵּׁם נַפְשֵׁנוּ בַּחַיִּים וְלֹא-נִתֵּן
 לְמוֹט רַגְלָנוּ: הַמְדַרְיֵכְנוּ עַל-בְּמוֹת אוֹיְבֵינוּ. וַיִּרְם קַרְנֵנוּ
 עַל-כָּל-שׁוֹנְאֵינוּ. (הָאֵל) הָעוֹשֶׂה לָּנוּ נְסִים וּנְקָמָה בְּפָרְעָה.
 אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים בְּאֲדַמַּת בְּנֵי-חַם. הַמַּכָּה בְּעֵבְרָתוֹ כָּל-בְּכוֹרֵי
 מִצְרַיִם. וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ מִתּוֹכָם לְחָרוֹת עוֹלָם. הַמַּעֲבִיר
 בְּנָיו בֵּין-גְּזָרֵי יַם-סוּף. אֶת-רֹדְפֵיהֶם וְאֶת-שׁוֹנְאֵיהֶם בְּתַהוֹמוֹת
 טַבַּע. וְרָאוּ בְּנִים אֶת-גְּבוּרָתוֹ. שִׁבְחוּ וְהוֹדוּ לְשֵׁמוֹ. וּמְלֻכוֹתוֹ
 בְּרִצּוֹן קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם. מִשָּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ עָנוּ שִׁירָה בְּשִׂמְחָה
 רַבָּה וְאָמְרוּ כָּל-סֵם. מִי-כִמְכָּה בְּאֵלִים יְהוָה. מִי כִמְכָה נְאֻדָּר
 בְּקֹדֶשׁ. נוֹרָא תַהֲלֵת עֲשֵׂה פְלֹא. מְלֻכוֹתָךְ רָאוּ בְּנֵיךָ. בּוֹקֵעַ
 יָם לִפְנֵי מִשָּׁה. זֶה אֵלֵי עָנוּ וְאָמְרוּ. יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:
 וְנֹאמְרֵי. בִּי-פְדָה יְהוָה אֶת-יַעֲקֹב וּגְאָלוֹ מִיַּד חֲזַק מִמֶּנּוּ. בְּרוּךְ
 אַתָּה יְהוָה. גָּאֹל יִשְׂרָאֵל:

הַשְּׂכִיבֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְשָׁלוֹם. וְהַעֲמִידֵנוּ מִלְּפָנֶיךָ לְחַיִּים
 (טוֹבִים) וְלְשָׁלוֹם. וּפְרוֹשׁ עָלֵינוּ סֶפֶת שְׁלוֹמְךָ. וְהִגֵּן
 בְּעַדֵּנוּ. וְתִקַּנְנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ. וְהוֹשִׁיעֵנוּ (מִהַרָּה) לְמַעַן
 שְׂמֹךְ. וְהִסֵּר מֵעָלֵינוּ אוֹיֵב. דְּבַר וְחָרָב וְרָעַב וְיָגוֹן וְאֲנָחָה. וְשִׁבְרֵי
 (וְהִסֵּר) שְׁטָן מִלְּפָנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ. וְשָׁמַר יְצִאתָנוּ וּבִיאָנוּ מֵעַתָּה
 וְעַד-עוֹלָם. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. שׁוֹמֵר עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְעַד. אָמֵן:

אומרים בלחש:

בְּרוּךְ יְהוָה לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן: יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם. אָמֵן וְאָמֵן:
 בְּרוּךְ יְהוָה מִצִּיּוֹן שְׁכֵן יְרוּשָׁלַיִם הַלְלוּ-יָהּ: בְּרוּךְ יְהוָה
 אֱלֹהֵים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. עֲשֵׂה נִפְלְאוֹת לְבָדוּךָ: וּבְרוּךְו שֵׁם כְּבוֹדוֹ
 לְעוֹלָם. וַיִּמְלֵא כְבוֹדוֹ אֶת-כָּל הָאָרֶץ. אָמֵן וְאָמֵן: יְהִי כְבוֹד יְהוָה

לְעוֹלָם. יִשְׁמַח יְהוָה בְּמַעֲשָׂיו: כִּי לֹא־יִטַּשׁ יְהוָה אֶת־עַמּוֹ בְּעִבּוּר
שְׁמוֹ הַגָּדוֹל. כִּי הוֹאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לֹו לְעַם: וַיֵּרָא כָּל־הָעַם
וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם. וַיֹּאמְרוּ. יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים:
וְהִיָּה יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ. בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה אֶחָד וּשְׁמוֹ
אֶחָד: יְהִי־חֲסִדְךָ יְהוָה עָלֵינוּ. כַּאֲשֶׁר יַחֲלֵנוּ לָךְ: הוֹשִׁיעֵנוּ יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ וּמְבַצְּנוּ מִן־הַגּוֹיִם. לְהַדּוֹת לְשֵׁם קֹדְשְׁךָ. לְהַשְׁתַּבַּח
בְּתֵהֱלִיתְךָ: כָּל־גּוֹיִם אֲשֶׁר עָשִׂיתָ יְבוֹאוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְפָנֶיךָ אֲדֹנָי וַיִּכְבְּדוּ
לְשִׁמְךָ: כִּי־גָדוֹל אַתָּה וְעָשִׂה גִפְּלֹאוֹת. אַתָּה אֱלֹהִים לְבַדְּךָ: וְאַנְחֵנוּ
עִמָּךְ וְצֵאן מִרְעִיתְךָ גּוֹדֵה לָךְ לְעוֹלָם. לְדוֹר וָדוֹר נִסְפָּר תֵּהֱלִיתְךָ:
בְּרוּךְ יְהוָה בַּיּוֹם. בְּרוּךְ יְהוָה בְּלַיְלָה. בְּרוּךְ יְהוָה בְּשַׁכְּבֵנוּ. בְּרוּךְ
יְהוָה בְּקוּמֵנוּ: כִּי בְיָדְךָ גִּפְּשׁוֹת הַחַיִּים וְהַמֵּתִים: אֲשֶׁר בְּיָדוֹ גִּפְּשׁ
כָּל־חַי וְרוּחַ כָּל־בְּשָׂר־אִישׁ: בְּיָדְךָ אֶפְקִיד רוּחִי. פְּדִית אֹתִי יְהוָה.
אֵל אֲמַת: אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים. יַחִיד שְׁמֶךָ וּמְקִים זְכָרְךָ וּמְלַכּוֹתְךָ
תְּמִיד. הוּא יְמַלֵּךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: ע"כ בלחש: תִּהְלֵה גִּבְעֵה לְרוּכְב
בְּעֵרְבוֹת. לֹאל הַמְּפֹאָר בְּמִקְהֵלוֹת קְדוּשִׁים: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
מֶלֶךְ אֵל חַי לְעַד וּמְקִים לְנֶצַח:

החזן אומר:

יִתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעֵלְמָא דְּבָרָא כְּרַעוּתָהּ. וַיְמַלִּיךְ
מְלַכוּתָהּ בְּחַיִּיכוֹן וּבַיּוֹמֵיכוֹן וּבְחַיִּי דְּכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל
בְּעַגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב. וַאֲמָרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ. לְעֵלַם וּלְעֵלְמֵי עֵלְמֵיָא.

יְתַבְּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח וַיִּתְפָּאֵר וַיִּתְרוֹמַם וַיִּתְנַשֵּׂא וַיִּתְהַדָּר וַיִּתְעַלֶּה
וַיִּתְהַלֵּל שְׁמֵהּ דְּקֹדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:

לְעֵלָא לְעֵלָא מִן־כָּל־בְּרַכְתָּא. שִׁירְתָּא. תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחְמְתָּא
דְּאִמִּירָן בְּעֵלְמָא. וַאֲמָרוּ אָמֵן:

עמידה לערבית למוצאי ת"ב

יכון פניו כנגד מקום המקדש כאשר רגליו זו אצל זו, יעמוד ולא ישען ויכוף ראשו מעט, צריך לכוון בכל הברכות, ולפחות בברכה הראשונה.

אֲדַנִּי שִׁפְתַי תִּפְתַּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. אֱלֹהֵי אַבְרָהָם.
אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב. הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא.
אֵל עֲלִיּוֹן. גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה אֶת-הַכֹּל וְזוֹכֵר חֲסָדֵי
אֲבוֹת. וּמְבִיא גּוֹאֵל לְבָנָי בְּגִיהָם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה. מֶלֶךְ
גּוֹאֵל עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמְגַן. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְגַן אַבְרָהָם:

אַתָּה גְבוּר לְעוֹלָם יְהוָה. מְחִיָּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ.
מוֹרִיד הַטַּל. מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד. מְחִיָּה מֵתִים
בְּרַחֲמִים רַבִּים. סוֹמֵךְ גּוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים. מַתִּיר אֲסוּרִים.
וּמְקַיֵּם אַמוּנָתוֹ לִישְׁנֵי עֶפְרַי. מִי-כְמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דוֹמֶה
לָךְ. מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחִיָּה וּמְצַמִּיחַ לָנוּ יְשׁוּעָה. וְנֶאֱמַן אַתָּה
לְהַחְיֹת מֵתִים. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְחִיָּה הַמֵּתִים:

לְדוֹר וָדוֹר נִמְלִיךְ לְאֵל. כִּי-הוּא לְבָדוּ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ. וְשִׁבְחֶךָ
אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא-יִמוֹשׁ לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי-אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל
וְקָדוֹשׁ אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת. וּמְלַמֵּד לְאַנּוֹשׁ בִּינָה. וְחַנּוּן מֵאַתָּה
דַּעַה וּבִינָה וְהַשְׁכָּל. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. חוֹנֵן הַדַּעַת:

הַשִּׁיבָנוּ אֲבֵינוּ לְתוֹרָתְךָ. וּדְבַקְנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ. וּמְקַרְבָּנוּ מִלְּכָנוּ
לְעַבּוֹדְתְךָ. וְהַחְזִירְנוּ בְּתַשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ. בְּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה. הַרוֹצֵה בְּתַשׁוּבָה:

סִלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטֵאנוּ. מְחַל־לָנוּ מַלְכֵנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ.
כִּי אֵל טוֹב וְסִלַּח אֶתְרוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. חַנוּן
הַמְרַבֵּה לְסְלוּחַ:

רֵאָה נָא בְּעֵינֵינוּ וְרִיבָה רִיבֵנוּ. וּגְאֹלֵנוּ מַלְכֵנוּ מִהֲרָה לְמַעַן
שְׂמֹךְ. כִּי (אֵל) גּוֹאֵל חֲזַק אֶתְהּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל:

רַפְּאֵנוּ יְהוָה (אֱלֹהֵינוּ) וְנִרְפָּא. הוֹשִׁיעֵנוּ וְנוֹשְׁעָה. כִּי תִהְיֶה לָנוּ
אַתָּה. וְהֵעֵלָה רַפּוּאָה שְׁלֵמָה לְכָל־מְכוֹתֵינוּ (וּלְכָל־
תַּחֲלוּאֵינוּ). כִּי אֵל רוֹפֵא רַחֲמָן וְנֹאֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
רוֹפֵא חוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרִיךְ עֲלֵינוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. אֶת־הַשָּׁנָה הַזֹּאת לְטוֹבָה וְאֶת־כָּל־
מִינֵי תְבוּאָתֶיהָ. וְתֵן טַל לְבִרְכָה עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה וְשַׁבַּע
אֶת־הָעוֹלָם מִבְּרִכּוֹתֶיהָ. וְתֵן בְּרָכָה. רְוַחָה וְהַצְלַחָה בְּכָל־
מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ. וּבְרִיךְ אֶת־שָׁנוֹתֵינוּ כְּשָׁנִים הַטּוֹבוֹת הַמְּבוֹרָכוֹת.
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְבָרֵךְ הַשָּׁנִים:

תִּקַּע בְּשׁוֹפָר גְּדוֹל לְחֲרוֹתֵנוּ. וְשֵׂא נֶס לְקַבֵּץ גְּלוּתֵינוּ. (וּמְבַצְּנוּ
יַחַד מֵאֲרָבַע בְּנֵפוֹת הָאָרֶץ לְאֲרָצֵנוּ). בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
מְקַבֵּץ גְּדוּחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

הַשִּׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ כְּבְרָאשׁוֹנָה וְיִוַעֲצֵנוּ כְּבִתְחִלָּה. וְתִמְלֹךְ
עֲלֵינוּ אַתָּה (מִהֲרָה) לְבִדְךָ (בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים).
בְּצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מֶלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה
וּמִשְׁפָּט:

נוסח מחזור רמ"ו ובולוניה:

נוסח בלתי מצונזר:

<p>וּלְמַשְׁמָרִים בְּלִילֵי תְהוֹמֵי תְקוּהָהּ וְכָל־ הַמִּינִים כָּל־סָרְסָרִים יִאֲבְדוּ וְכָל־אֹיְבֵי עַמּוֹךְ מְהֵרָה יִכָּרְתוּ וּמַלְכוּת זְדוֹן מְהֵרָה תִּעַקֵּר וּתְשַׁבֵּר וְתִכְנַע אֹתָם בְּמְהֵרָה בְּיַמֵּינוּ בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה שׁוֹבֵר אוֹיְבִים וּמְכַנְּעֵ זָדִים:</p>	<p>וּלְמַלְשֵׁינִים בְּלִילֵי תְהוֹמֵי תְקוּהָהּ וְכָל־ הַמִּינִים כָּל־סָרְסָרִים יִאֲבְדוּ וְכָל־אֹיְבֵי מְהֵרָה יִכָּרְתוּ וּמַלְכוּת זְדוֹן מְהֵרָה תִּעַקֵּר וּתְשַׁבֵּר וְתִכְנַע אֹתָם בְּמְהֵרָה בְּיַמֵּינוּ בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה שׁוֹבֵר אוֹיְבִים וּמְכַנְּעֵ זָדִים:</p>
--	--

עַל־הַחֲסִידִים וְעַל־הַצַּדִּיקִים וְעַל־גְּרֵי הַצַּדִּיק וְעַל־פְּלִיטַת
עַמּוֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל יְהִימוּ (נָא) רַחֲמֵיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְתֵן
שָׂכָר טוֹב לְכָל־הַבוֹטְחִים בְּשִׁמְךָ הַטּוֹב בְּאַמְתֵּנוּ וְשִׂים חֶלְקֵנוּ
עִמָּהֶם לְעוֹלָם לֹא גְבוּשׁ כִּי־בָךְ בִּטְחָנוּ מִלֶּךְ עוֹלָמִים בְּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה מִשְׁעֵן וּמִבְטָח לַצַּדִּיקִים:

וְלִירוּשָׁלַיִם עִירֶךָ בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב וּבְנֵה אוֹתָהּ בְּנֵן
עוֹלָם בְּמְהֵרָה בְּיַמֵּינוּ בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה בּוֹנֵה
ירוּשָׁלַיִם:

אַתָּה־צָמַח דָּוִד עַבְדְּךָ בְּמְהֵרָה תִצְמַיֵחַ וּמְרַנְּנוּ תְרוּם בִּישׁוּעָתְךָ
כִּי לִישׁוּעָתְךָ קוִינּוּ כָל־הַיּוֹם בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מִצְמַיֵחַ
קָרַן יְשׁוּעָה:

שִׁמְעֵ קוֹלֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְחַס וְרַחֵם עָלֵינוּ וְקַבֵּל
בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת־תְּפִלָּתֵנוּ וְאֶת־תְּחִנָּתֵנוּ כִּי אָב מְלֹא
רַחֲמִים רַבִּים אַתָּה הוּא מְעוֹלָם וְלֹא נָשׁוּב רִיקִם מִלְּפָנֶיךָ כִּי
אֵל שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה וְתִחֲנוּן אַתָּה בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

רִצָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְאֶל־תִּפְלֹתֶם שְׁעָה. וְהַשֵּׁב
הָעֲבוּדָה לְדָבִיר בֵּיתְךָ. וְאֲשִׁי יִשְׂרָאֵל וְתִפְלֹתֶם מְהֵרָה
בְּאַהֲבָה תִּקְבַּל בְּרִצּוֹן. וְתִהְיֶה לְרִצּוֹן תָּמִיד עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל
עִמָּךְ. וְתַחֲזִינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוֹבְךָ לְצִיּוֹן וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּרַחֲמִים
כְּמֵאָז. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַמַּחְזִיר בְּרַחֲמָיו שְׂכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ. שְׂאֵתָה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ.
עַל־חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדְךָ וְעַל־נְשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת
לָךְ. וְעַל־נְסִיךְ שְׂבָכְל־יוֹם וַיּוֹם עִמָּנוּ וְעַל־נַפְלְאוֹתֶיךָ וְשׁוֹבוֹתֶיךָ
שְׂבָכְל־עֵת. עָרַב וּבָקַר וְצֹהָרִים. הַטּוֹב כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמֶיךָ.
הַמְּרַחֵם כִּי לֹא־תָמוּ חֲסָדֶיךָ וּמַעֲוֹלִם קִוִּינוּ לָךְ. לֹא־הִכְלַמְתָּנוּ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְלֹא־עֲזַבְתָּנוּ וְלֹא־הִסְתַּרְתָּ פְּנֶיךָ מִמָּנוּ:

עַל־כָּלֶם יִתְבָּרַךְ וַיִּתְרוֹמֵם שְׁמֶךָ מְלַכְנוּ תָּמִיד. כָּל־הַחַיִּים
יִוְדוּךָ סֵלָה. וַיְהִלְלוּ לְשִׁמְךָ הַטּוֹב בְּאַמְתֵּךְ. בְּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה. הַטּוֹב שְׁמֶךָ וְלָךְ נֶאֱדָה לְהוֹדוֹת:

שִׁים שְׁלוֹם. טוֹבָה וּבִרְכָה. (חַיִּים). חֵן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים. עֲלֵינוּ
וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ. בְּרַכְנוּ אֲבִינוּ כָּלֵנוּ כְּאַחַד בְּאוֹר
פְּנִיךָ. כִּי בְּאוֹר פְּנִיךָ נִתְתַּ לָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. תּוֹרַת חַיִּים.
אַהֲבָה וְחֶסֶד. צְדָקָה. בְּרַכָּה. יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשְׁלוֹם.
וְטוֹב יִהְיֶה בְּעֵינֶיךָ (לְבִרְכָנוּ וּלְבִרְךָ אֶת־כָּל־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל
תָּמִיד בְּכָל־עֵת וּבְכָל־שְׁעָה בְּשְׁלוֹמְךָ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.
הַמְּבָרַךְ אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשְׁלוֹם. (אָמֵן):

ויש נוהגים להוסיף:

אֱלֹהֵי. נְצוּר לְשׁוֹנֵי מְרַע. וּשְׁפָתַי מִדְּבַר מְרַמָּה. וְלִמְקַלְלֵי נַפְשִׁי תִדּוּם וְלִמְצוֹתֶיךָ
תִּרְדֹּף נַפְשִׁי. וְנַפְשִׁי כְּעֶפֶר לְכָל תַּהֲיָה. יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי.

שְׁכַל־הַקָּמִים עָלַי לְרַעָה. תִּפְרַעְצָתֶם וּתְקַלְקַל מַחֲשָׁבוֹתֶם. וְכֵן יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ
יְהוָה אֱלֹהֵי. שְׁתַּפְּתַח לִי שְׁעָרֵי תוֹרָה. שְׁעָרֵי חֻמָּה. שְׁעָרֵי בִּינָה. שְׁעָרֵי דַעַה. שְׁעָרֵי
פְּרִנְסָה וְכֻלְכָּלָה. שְׁעָרֵי חַיִּים. חֵן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְרִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ:

כולם אומרים:

יְהִיו לְרִצּוֹן אִמְרֵי־פִי. וְהִגִּיזוּן לִבִּי לְפָנֶיךָ. יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי:

פוסע שלש פסיעות לאחוריו בכריעה אחת וחוזר לשמאלו, ואחר כך לימינו ואומר:

עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו. הוּא בְּרַחֲמָיו. יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ
וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל. (אָמֵן):

(יהי רצון מלפניך. יהוה אלהינו ואלהי אבותינו.

שתבנה בית המקדש במהרה בימינו. ותן חלקנו בתורתך.)

החזן אומר:

יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעֵלְמָא דְבִרְא כְרַעוּתָהּ. וְיִמְלִיךְ
מַלְכוּתָהּ בְּחַיִּיכוֹן וּבְיִמִיכוֹן וּבְחַיִּי דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל
בְּעֵגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב. וְאָמְרוּ אָמֵן:

יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ. לְעַלְמָא וְלְעַלְמֵי עַלְמַיָּא.

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמֵם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה
וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:

לְעֵלָא לְעֵלָא מִן־כָּל־בְּרַכְתָּא. שִׁירְתָּא. תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא
דְאִמְרִין בְּעֵלְמָא. וְאָמְרוּ אָמֵן:

תִּתְקַבַּל צְלוֹתְהוֹן וּבְעוּתְהוֹן דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל. קָדָם אַבוּהוֹן
דְּבִשְׁמַיָּא. וְאָמְרוּ אָמֵן:

יְהִי שְׁלָמָא רַבָּא מִן־שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל. וְאָמְרוּ אָמֵן:

עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו. הוּא בְּרַחֲמָיו. יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ
וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל. אָמֵן:

החזן אומר בקול רם:

עֲלֵינוּ לְשַׁבַּח לְאֲדוֹן הַכֹּל. לְתַת גְּדֻלָּה לְיוֹצֵר בְּרֵאשִׁית.
שָׁלֹא עֲשָׂנוּ כְּגוֹיֵי הָאָרֶץ. וְלֹא שָׁמְנוּ כְּמִשְׁפְּחוֹת
הָאָרְצוֹת. שָׁלֹא שָׁם חִלְקֵנוּ כְּהֵם. וְגוֹרְלָנוּ כְּכָל-הַמוֹנִם. שֶׁהֵם
מִשְׁתַּחֲוִים לְהֶבֶל וְרִיק וּמִתְפַּלְלִים אֶל-אֵל לֹא יוֹשִׁיעַ: וְאָנוּ
כוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לְפָנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא. (שֶׁהוּא) נוֹטָה שָׁמַיִם וְיִסַּד אֶרֶץ. וְכִסָּא כְבוֹדוֹ בְּשָׁמַיִם
מִמַּעַל וּשְׁכִינַת עֹזוֹ בְּגִבְהֵי מְרוֹמִים. הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֵין
עוֹד מְלַבְּדוֹ. אֲמַת מַלְכֵנוּ וְאֵין זוֹלָתוֹ. כְּפִתּוֹב בְּתוֹרָתוֹ. וְיַדְעַת
הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֶל-לְבַבְךָ. כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים. בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל
וְעַל-הָאָרֶץ מִתַּחַת. אֵין עוֹד:

עַל-כֵּן נִקְוָה לָךְ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְרֵאוֹת מְהֵרָה בְּתַפְאֲרַת עֲזֶךָ.
לְהַעֲבִיר גְּלוּלִים מִן-הָאָרֶץ. וְהַאֲלִילִים כְּרוֹת יִכְרֹתוֹן.
לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שְׁדֵי. וְכָל-בְּנֵי בֶשֶׁר יִקְרְאוּ בְּשִׁמְךָ.
לְהַפְּנוֹת אֱלֹהֶיךָ כָּל-רְשָׁעֵי אֶרֶץ. יִכִּירוּ וְיַדְעוּ כָּל-יוֹשְׁבֵי תֵבֵל.
כִּי לָךְ תִּכְרַע כָּל-בְּרֵךְ. תִּשָּׁבַע כָּל-לְשׁוֹן. לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
יִכְרְעוּ וְיִפְּלוּ. וְלִכְבוֹד שִׁמְךָ יִקְרְ יִתְּנוּ. וְיִקְבְּלוּ כָּלֶם עַל מַלְכוּתְךָ.
וְתִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם מְהֵרָה לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי הַמַּלְכוּת שְׁלֹךְ הִיא.
וְלְעוֹלָמֵי עַד תִּמְלֹךְ בְּכְבוֹד. כְּפִתּוֹב בְּתוֹרָתוֹ. יְהוָהוּ יִמְלֹךְ
לְעוֹלָם וָעֶד: וְכִתּוֹב. שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:

קדיש יתום:

יְתַגְּדֵל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעֵלְמָא דְבְּרָא כְרַעוּתָהּ. וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ
בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל-בֵּית-יִשְׂרָאֵל בְּעַגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב.
וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ. לְעוֹלָם וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמֵיָא.

יְתַבְרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמֵם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל

שְׁמֵהּ דְקַדְשָׁא בְרִיךְ הוּא:

לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בְּרִכְתָּאֵי שִׁירְתָּאֵי תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחְמָתָא דְאַמִּירָן

בְּעֵלְמָאֵי וְאַמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן־שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עֲלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵלֵי.

וְאַמְרוּ אָמֵן:

עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמְרוֹמָיוֹ הוּא בְּרַחֲמָיוֹ יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עֲלֵינוּ וְעַל־כָּל־

יִשְׂרָאֵלֵי אָמֵן:

הַחֲזִן אוֹמֵר:

בְּרַכּוּ אֶת־יְהוָה הַמְּבָרֵךְ:

הַקְהֵל עוֹנֵה וְאַחֲרָיו הַחֲזִן:

בְּרוּךְ יְהוָה הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

הבדלה על הכוס

כאשר חל תשעה באב במוצאי שבת, מבדילים על הכוס במוצאי תשעה באב לפני שטועמים דבר מאומה.

**לַיהוּדִים הֵיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשִׁשְׁן וִיקָר. (כֵּן תִּהְיֶה-לָּנוּ).
בְּשִׂמְחָה נוֹעַדְנוּ בְּבֵית (בְּבֵית הַכְּנֶסֶת הַקְּדוֹשׁ)
הַזֶּה. וּבְכָל-מָקוֹם שֶׁנִּהְיָה שָׁם. יְהִי-אֲדִיר בְּעֵזְרֵנוּ. סֶמֶן טוֹב
בְּבִיתֵנוּ. מִזֶּל טוֹב בְּגוֹרְלָנוּ. יְבָרְכֵנוּ יוֹצְרֵנוּ יוֹצֵר כָּל. בְּפִרְיָה
וּרְבִיָּה. בְּעוֹשֶׁר. בְּבְרִיאוֹת. בְּנִכְסִים וּבְרוֹב כָּל. בְּכָל יִשְׁמַחְנוּ
אֲדוֹן מְעֻזָּנוּ. וּבְטוֹבו הַגְּדוֹל יִדְרִיכֵנוּ:**

**כּוֹס־יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וּבָשָׂם יְהוָה אֶקְרָא: אֲנִי יְהוָה הוֹשִׁיעָה
נָא. אֲנִי יְהוָה הַצְּלִיחָה נָא: אֲנִי יְהוָה. עֲנֵנוּ בְיוֹם-קְרָאֵנוּ:
הוּא יִשְׁלַח (לָנוּ) בְּרָכָה. רְוַחָה. וְהַצְּלִחָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ.
וּנְאֻמַּר אָמֵן:**

סְבְרֵי מְרֻנָּן. (הַקְהֵל עוֹנָה: לַחַיִּים):

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. בּוֹרֵא פְרֵי הַגֶּפֶן:

אין אומרים ברכת הגר וברכת בשמים.

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. הַמְבַדֵּיל בֵּין קֹדֶשׁ
לְחוֹל. בֵּין אֹר לְחֹשֶׁךְ. בֵּין יִשְׂרָאֵל לְגוֹיִם. בֵּין יוֹם**

מקורות ומקבילות

הבדלה צמולאי ת"צ. סרע"ג ח"ב, סי' קא; תשו' רמ"ג או"ח, סי' קעב; הל"ק"ל, הל' ט"ב, סי' ט; מרדכי עמ"ס תענית, הל' ת"ב, רמז תרלח. **מנדילים וכו' צמולאי ת"צ.** ע"פ הל"ק"ל, הל' ת"ב, סי' ע; טור או"ח סי' תקנו; שבה"ל, סדר תענית, סי' רסה; סת"ר סוף סי' נט, ענין ת"ב; סה"ת, סדר ת"ב, סי' לא; כ"י כ"ה, דף 78א. ראו הדושי הריטב"א עמ"ס סוכה, דף נד ע"ב, ד"ה ותו אמר ר"י; תורת האדם לרמב"ן, שער האבל, ענין אבלות ישנה, ד"ה ומסתברא דצמול"ש. **לפני שטועמים וכו'.** ע"פ צבלי פסחים, דף קה ע"א, משמיה דרבי עקיבא; רא"ש עמ"ס תענית, פ"ד, סי' מ. **א"ל ברכת הגר וברכת בשמים.** ע"פ שבה"ל, סדר תענית, סי' רסה; סת"ר סוף סי' נט, ענין ת"ב; סה"ת, סדר ת"ב, סי' לא; כ"י כ"ה, דף 78א. ראו סרע"ג ח"ב, סי' קא; הל"ק"ל, הל' ת"ב, סי' ט.

הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה • בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה • הַמְבַדִּיל בֵּין
קֹדֶשׁ לְחֹל:

שותים את היין ויש מוסיפים:

וְנַחֲמָא חֲזַן בְּעֵינֵי יְהוָה: כֵּן נִמְצָא חֲזַן וְשָׂכַל-טוֹב • בְּעֵינֵי אֱלֹהִים
וְאָדָם: וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַהוּא וַיִּמְצָא בַשָּׂנֶה הַהוּא מֵאָה
שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה:

ברכת הלבנה

הרואה את הלבנה בחידושה יעמוד, יישר את רגליו ויברך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בְּמֵאֲמָרוֹ בְּרָא
שָׁמַיִם וּבְרוּחַ פִּיּוֹ כָּל-צְבָאָם. חוֹק וּזְמַן נָתַן לָהֶם שְׁלֹא
יִשְׁנוּ אֶת-תַּפְקִידָם. שָׁשִׁים וּשְׁמֹנִים לַעֲשׂוֹת רִצּוֹן קוֹנִיָּהֶם. פָּעֵלוּ
אֶמֶת וּפְעֵלְתֶם צְדָקָה. וְלִלְבָנָה אָמַר שֶׁתַּחֲדָשׁ עֲטָרַת תַּפְאֲרַת
לְעַמּוּסֵי בְּטָן. שְׂאֵף הֵם עֲתִידִין לְהִתְחַדֵּשׁ כְּמוֹתֶיהָ. וּלְפֶאֱרַר
לְיוֹצְרָם עַל-כָּל-מַה-שֶּׁבְּרָא. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְחַדֵּשׁ חֲדָשִׁים:

ואומרים ג' פעמים:

בְּרוּךְ יוֹצְרֵךְ. בְּרוּךְ עוֹשֶׂךְ. בְּרוּךְ קוֹנֵךְ. בְּרוּךְ בּוֹרְאֵךְ:

מרקדים ואומרים ג' פעמים:

כַּשֵּׁם שְׂאֵנֵי רוּחַד כְּנִגְדֵךְ וְאֵינִי יְכוֹל לַגֵּעַ בְּךָ. כֵּן יְהִיוּ שׂוֹנְאֵי
כְּנִגְדֵי לֹא יוּכְלוּ לַגֵּעַ בִּי:

ואומרים ג' פעמים:

תִּפְּלַ עֲלֵיהֶם אִמְתָּה וּפְחַד בְּגִדְלָ זְרוּעֶךָ יִדְּמוּ כְּאֶבֶן. כְּאֶבֶן
יִדְּמוּ זְרוּעֶךָ בְּגִדְלָ וּפְחַד אִמְתָּה עֲלֵיהֶם תִּפְּלַ:

ויש מוסיפים:

לֵב טָהוֹר בְּרָא-לִי אֱלֹהִים וְרוּחַ נְכוֹן חֲדָשׁ בְּקִרְבִּי:

הִלְלוּ יְהוָה הִלְלוּ-אֵל בְּקִדְשׁוֹ. הִלְלוּהוּ בְּרַקִּיעַ עֲזוֹ: הִלְלוּהוּ
בְּגִבּוֹרֹתָיו. הִלְלוּהוּ בְּרֹב גְּדֻלוֹ: הִלְלוּהוּ בְּתַמְקַע
שׁוֹפְרֵי. הִלְלוּהוּ בְּגִבְלוֹ וּכְנֹר: הִלְלוּהוּ בְּתַנּוֹ וּמְחֹל. הִלְלוּהוּ בְּמִנִּים
וְעִגְבִּ: הִלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי-שָׁמַע. הִלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי תְרוּעָה: כֹּל
הַנְּשָׁמָה תִּהְלֵל יְהוָה. הִלְלוּ-יְהוָה:

שִׁיר לַמַּעֲלוֹת. אֲשָׁא עֵינֵי אֱלֹהֵהֶרִים. מֵאֵין יבֹא עֲזָרִי: עֲזָרִי
 מֵעַם יְהוָה. עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: אֵל־יִתֵּן לְמוֹט רִגְלֶךָ. אֵל־יִגֹּם
 שְׁמֶרְךָ: הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן. שׁוּמֵר יִשְׂרָאֵל: יְהוָה שְׁמֶרְךָ. יְהוָה
 צִלְּךָ עַל־יַד יְמִינֶךָ: יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא־יִפְכֶּה וַיְרַח בְּלִילָה: יְהוָה
 יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל־רָע. יִשְׁמֹר אֶת־נַפְשְׁךָ: יְהוָה יִשְׁמֹר־צַדִּיק וּבֹאֲדָֹ.
 מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם:

דְּוֹד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל חֵי וְקַיִם. דְּוֹד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל חֵי וְקַיִם. דְּוֹד מֶלֶךְ
 יִשְׂרָאֵל חֵי וְקַיִם:

הכל אומרים:

תָּנָא רַבִּי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל. אֲלֵמָלֵא לֹא זָכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵלָּא
 לְהִקְבִּיל פְּנֵי אֲבִיהֶם שְׁבַשְׁמַיִם. פְּעַם אַחַת בַּחֲדָשׁ דַּיִם.
 אָמַר אֲבִי הַלְכֶךָ נִימְרִינְהוּ מַעוּמָד:

קדיש דרבנן:

יִתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעֵלְמָא דְּבָרָא כְּרַעוּתָהּ. וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ
 בְּחַיִּיכוּן וּבְיוֹמֵיכוּן וּבְחַיִּי דְּכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּעַגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב.
 וְאָמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ. לְעֵלַם וּלְעֵלְמֵי עֵלְמֵיָא.

יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח וַיִּתְפָּאֵר וַיִּתְרוֹמֵם וַיִּתְנַשֵּׂא וַיִּתְהַדָּר וַיִּתְעַלֶּה וַיִּתְהַלַּל
 שְׁמֵהּ דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:

לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן־כָּל־בְּרַכְתָּא. שִׁירְתָּא. תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא דְּאִמְרֵן
 בְּעֵלְמָא. וְאָמְרוּ אָמֵן:

עַל־יִשְׂרָאֵל וְעַל־רַבָּנָן. וְעַל־תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל־כָּל־תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן
 (דִּי־תַבִּין) דְּעַסְקִין בְּאוֹרֵיתָא (קַדְשָׁתָא) דִּי בְּאַתְרָא קִדּוּן וְדִי
 בְּכָל־אַתְרָא וְאַתְרֵי. יְהֵא (לְנָא ו) לְהוֹן וּלְכוּן שְׁלָמָא וְחַנּוּא וְחַסְדָּא וְרַחֲמִין
 (וְחַיִּי אֲרִיכִי) וּמְזוּנֵי רְוִיחִין מִן־קַדְשֵׁי מְרַה שְׁמֵיָא וְאַרְעָא וְאָמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן־שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל.
 וְאָמְרוּ אָמֵן:
 עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו. הוּא בְּרַחֲמָיו. יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־
 יִשְׂרָאֵל. אָמֵן:

ואומרים זה לזה: שְׁלוֹם עָלֵיכֶם: ועונים: עָלֵיכֶם שְׁלוֹם ג"פ.

שְׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל. אָמֵן:

אב הרחמים שלם נחומים לאבלי בית עולמים,
 קָמָה שְׁנֵאמַר עַל יַד נְבִיאָךְ, כִּי־נַחַם יְיָ צִיּוֹן נַחַם כָּל־חַרְבַּתֶּיךָ
 וַיֵּשֶׁם מִדְּבָרָה קַעֲדוֹן וְעַרְבַתָּה קִנְוֵי שִׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה יִמָּצֵא בָּהּ תוֹדָה וְקוֹל זְמִרָה,
 בְּיָמֵינוּ, בְּיוֹמְכֶם וּבְיָמֵי כָל בַּיִת יִשְׂרָאֵל, אָמֵן.

מקורות ומקבילות

אז הרחמים שלם נחומים וכו'. כ"י כ"ה, דף 379. כמה שנאמר על יד נביאך. ישע' נח, ג.

סדר
ארבע תעניות

סדר ארבע תעניות

הנביאים הראשונים תיקנו ארבעה צומות להתענות בהם: צום הרביעי, צום החמישי, צום השביעי וצום העשירי, והם עתידים להיות ימים טובים, שנאמר: 'כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לשישון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו' (זכריה ח, ט).

צום עשרה בטבת

שחרית: מתפללים כביום חול עד העמידה. היחיד המתענה אומר 'עננו' בשומע תפלה; החזן אומר אותו בחזרת הש"ץ, בין גואל לרופא, עם ברכת הסיום. אומרים הקרובה בתוך חזרת הש"ץ כפי המודפס במחזורים, אולם הסליחות והמזמורים המובאים במחזורים הקדומים בתוך חזרת הש"ץ נאמרים לאחר חזרת הש"ץ. נפילת אפים וכו' (מן 'ועתה ה' אם הצום הוא ביום שני וחמישי). מוציאים ספר תורה ואומרים מזמור ק"ב (תפלה לעני), קוראים ג' גברי בפרשת "ויחל" בדילוג. אחרי חצי קדיש שאחר הקריאה אומרים השכבה לחללי השואה וממשיכים כמו שאר ימי חול.

מנחה: יש נוהגים להתעטף בטלית ולהניח תפילין. ואומרים כמו בכל יום עד סוף 'תהלה לדוד', ובא לציון וגו', חצי קדיש, מוציאים ס"ת ואומרים מזמור כ' (יענך ה' ביום צרה), קוראים בתורה כמו בשחרית, חצי קדיש, מפטירים 'דרשו' עם הברכות (עד 'מגן דוד'), אומרים 'יהי רצון' וכו', 'בחורים וגם בתלות' וכו', חצי קדיש, עמידה כמו בשחרית ללא הוספת הקרובה בתוך חזרת הש"ץ, לאחר פלג המנחה אומרים ברכת כהנים, ומשלימים את התפילה כשאר ימי החול.

תענית אסתר

שחרית: הכל כמו בעשרה בטבת, רק שאומרים בהוצאת ספר תורה את מזמור כ"ב (למנצח על אילת השחר) במקום מזמור ק"ב.

מנחה: הכל כמו בעשרה בטבת, רק לא אומרים תחנון.

צום שבעה עשר בתמוז

שחרית: הכל כמו בעשרה בטבת, רק שקוראים את פרשת "ויחל" ללא דילוג.

מנחה: הכל כמו עשרה בטבת.

צום גדליה

שחרית ומנחה: הכל כמו בעשרה בטבת, רק שבעמידה אומרים גם את ההוספות של עשרת ימי תשובה ואחר העמידה לפני נפילת אפים, אומרים 'אבינו מלכנו'.

לוח ראשי תיבות

תנ"ך:

14	יחזקאל = יחו'.	1	בראשית = בר'.
15	הושע = הוש'.	2	שמות = שמ'.
16	יואל = יוא'.	3	ויקרא = ויק'.
17	עמוס = עמו'.	4	במדבר = במ'.
18	עובדיה = עוב'.	5	דברים = דב'.
19	יונה = יונ'.	6	יהושע = יהו'.
20	מיכה = מיכ'.	7	שופטים = שופ'.
21	נחום = נחו'.	8	שמואל א' = ש"א.
22	חבקוק = חבק'.	9	שמואל ב' = ש"ב.
23	צפניה = צפ'.	10	מלכים א' = מ"א.
24	חגי = חג'.	11	מלכים ב' = מ"ב.
25	זכריה = זכ'.	12	ישעיהו = ישע'.
26	מלאכי = מלא'.	13	ירמיהו = ירמ'.
27	דברי הימים א' = דה"א.		
28	דברי הימים ב' = דה"ב.		
29	תהלים = תה'.		
30	איוב = אי'.		
31	משלי = מש'.		
32	רות = רות'.		
33	שיר השירים = שה"ש.		
34	קהלת = קה'.		
35	איכה = איכ'.		
36	אסתר = אס'.		
37	דניאל = דני'.		
38	עזרא = עזר'.		
39	נחמיה = נחמ'.		

ספרות חז"ל, גאונים, ראשונים, אחרונים ושאר ראשי תיבות:

40	אא"א = אין אומרים אותו.	40	אא"א = אין אומרים אותו.
41	אב"ע = אבן עזרא.	41	אב"ע = אבן עזרא.
42	אבה"ע = אבן העזר.	42	אבה"ע = אבן העזר.
43	אגא"ס = אגרת אריסטואס.	43	אגא"ס = אגרת אריסטואס.
44	אגב"ר = אגדת בראשית (מהד' בובר).	44	אגב"ר = אגדת בראשית (מהד' בובר).
45	אג"י = אגרת ירמיהו.	45	אג"י = אגרת ירמיהו.
46	אד"נ = אבות דרבי נתן.	46	אד"נ = אבות דרבי נתן.
47	אה"מ = אוצר המדרשים (מהד' אייזנשטיין).	47	אה"מ = אוצר המדרשים (מהד' אייזנשטיין).
48	או"ה = אומות העולם.	48	או"ה = אומות העולם.
49	אוה"ג = אוצר הגאונים.	49	אוה"ג = אוצר הגאונים.
50	או"ז = אור זרוע.	50	או"ז = אור זרוע.
51	או"ח = אורח חיים.	51	או"ח = אורח חיים.
52	אוצה"ת = אוצר התפלות.	52	אוצה"ת = אוצר התפלות.
53	אוצ"ר = אוצר ראשונים.	53	אוצ"ר = אוצר ראשונים.
54	אור"ח = אורחות חיים.	54	אור"ח = אורחות חיים.
55	איכ"ר = איכה רבה (מהד' ווילנא).	55	איכ"ר = איכה רבה (מהד' ווילנא).
56	אנכה"ג = אנשי כנסת הגדולה.	56	אנכה"ג = אנשי כנסת הגדולה.
57	אסת"ר = אסתר רבה (מהד' ווילנא).	57	אסת"ר = אסתר רבה (מהד' ווילנא).
58	א"ר = אליה רבה.	58	א"ר = אליה רבה.
59	אר"ן = ארם צובה.	59	אר"ן = ארם צובה.
60	בבלי = תלמוד בבלי.	60	בבלי = תלמוד בבלי.
61	בה"ג = בעל הלכות גדולות.	61	בה"ג = בעל הלכות גדולות.
62	ב"ח = בית חדש על הטור.	62	ב"ח = בית חדש על הטור.
63	במדב"ר = במדבר רבה (מהד' ווילנא).	63	במדב"ר = במדבר רבה (מהד' ווילנא).
64	בנ"י = בני ישראל.	64	בנ"י = בני ישראל.
65	בנ"ס = בן סירא.	65	בנ"ס = בן סירא.
66	בעה"ט = בעל הטורים.	66	בעה"ט = בעל הטורים.
67	בעה"מ = בעל המאור.	67	בעה"מ = בעל המאור.
68	ב"ר = בראשית רבה (מהד' ווילנא).	68	ב"ר = בראשית רבה (מהד' ווילנא).
69	ברד"ה = ברייתא דמלאכת המשכן.	69	ברד"ה = ברייתא דמלאכת המשכן.
70	ברה"מ = ברכת המזון.	70	ברה"מ = ברכת המזון.
71	ברו"ש = בני רומה, ויניציאה שמ"ז.	71	ברו"ש = בני רומה, ויניציאה שמ"ז.
72	בתמ"ד = בתי מדרשות.	72	בתמ"ד = בתי מדרשות.
73	גאה"ל = גור אריה הלוי.	73	גאה"ל = גור אריה הלוי.
74	גולד' = דניאל גולדשמידט.	74	גולד' = דניאל גולדשמידט.
75	דב"ר = דברים רבה (מהד' ווילנא).	75	דב"ר = דברים רבה (מהד' ווילנא).
76	ד"ו = דפוס ויניציאה.	76	ד"ו = דפוס ויניציאה.
77	דמש"ה = דרכי משה הקצר.	77	דמש"ה = דרכי משה הקצר.
78	דע"ז = דעת זקנים מבעלי התוספות.	78	דע"ז = דעת זקנים מבעלי התוספות.
79	דפו"י = דפוסים ישן/ישנים.	79	דפו"י = דפוסים ישן/ישנים.
80	דפ"פ = דפוס פרנקפורט.	80	דפ"פ = דפוס פרנקפורט.
81	דרכ"א = דרך ארץ.	81	דרכ"א = דרך ארץ.

- (82) דרש"ה = דרך שיח השדה.
- (83) הגש"פ = הגדה של פסח.
- (84) הל' = הלכות.
- (85) הל"פ = הלכות פסוקות.
- (86) הלק"צ = ספר הלכות קצובות.
- (87) הר"א כ"ץ = הרב ר' אביגדור כהן צדק.
- (88) הרד"פ = הרב דוד פנצ'ירי.
- (89) הריצ"ג = הלכות רי"ץ גיאת.
- (90) הרמ"מ = הרב מרדכי מורטארה.
- (91) הר"ש כ"ץ = הרב ר' שניאור כהן צדק.
- (92) הרש"ר ומדק"א = הגהות ר' שלמה רוקקא ומנהגים דק"ק אורבינו.
- (93) ויק"ר = ויקרא רבה (מהד' ווילנא).
- (94) זכב"ל = זכרון ברית לראשונים, לר' יעקב הגור ובנו ר' גרשום, משי' תתקעה.
- (95) ח"א = חלק א'.
- (96) ח"ב = חלק ב'.
- (97) חוה"ל = חובות הלבבות.
- (98) חו"מ = חושן משפט.
- (99) חוש"מ = חולו של מועד.
- (100) חיי"א = חיי אדם.
- (101) חכ"צ = חכם צבי.
- (102) חמ"י = חמדת ימים.
- (103) ח"נ = חילופי נוסחאות.
- (104) טוש"ע = טור ושלחן ערוך.
- (105) ט"ז = טורי זהב.
- (106) יו"ד = יורה דעה.
- (107) ילקו"ש = ילקוט שמעוני.
- (108) יעב"ץ = ר' יעקב בן צבי מעמדין.
- (109) ירוש' = תלמוד ירושלמי (מהד' ווילנא).
- (110) יש"ש = ים של שלמה.
- (111) כארצ"ו = כתר ארם צובה, לר' אהרן בן-אשר.
- (112) כ"ה = כן הוא.
- (113) כה"נ = כה"כ הנוסח.
- (114) כ"י = כתבוי יד.
- (115) כ"י כ"ה = כתב יד משנת ה'כ"ה (1265).
- (116) כל"ר = כלה רבתי.
- (117) כנה"ג = כנסת הגדולה.
- (118) לב"א = לב אהרן.
- (119) לו"א = לוח ארש.
- (120) לח"נ = לחם ניקודים.
- (121) לח"ש = לחם שמים.
- (122) ליקה"פ = ליקוטי הפרדס.
- (123) לק"י = לקט יושר.
- (124) לש' = לשון.
- (125) לשה"כ = לשון הכתוב.
- (126) מא"ג = מדרש אבא גוריון (מהד' בובר).
- (127) מג"א = מגן אברהם.
- (128) מג"ת = מגילת תענית (מהד' ליכטנשטיין).
- (129) מד' = מדרש.
- (130) מד"א = מדרש אגדה.
- (131) מדא"ג = מדרש אבא גוריון (מהד' בובר).
- (132) מד"ז = מדרש זוטא.
- (133) מד"ר = מדרש רבה.
- (134) מד"ש = מדרש שמואל (מהד' בובר).
- (135) מדמ"ש = מדרש משלי (מהד' בובר).
- (136) מדת"ה = מדרש תהלים (מהד' בובר).
- (137) מדת"ג = מדרש תנחומא (מהד' בובר).
- (138) מה"ג = מדרש הגדול (מוסד הרב קוק).
- (139) מהדו"ב = מהדורה בתרא.
- (140) מהדו"ק = מהדורה קמא.
- (141) מו"ק = מור וקציעה.
- (142) מז' = מזמורים.
- (143) מח' = מחזוראים.
- (144) מחה"ק = מחזור הדרת קדש [ויניציאה שנט].
- (145) מחו"ו = מחזור וויטרי.
- (146) מחמ"נ = מחברת מנחם.
- (147) מט"מ = מטה משה.
- (148) מי"ל = מדרש ילמדנו.
- (149) מכב"ר = מחזור כמנהג בני רומא.
- (150) מכדר"י = מכילתא דרבי ישמעאל.
- (151) מל"ה = מלמד התלמידים.
- (152) מלה"י = מלחמות היהודים.
- (153) מדב"מ = מנהגים דבי מהרים.
- (154) מנ"ש = מנחת שי.
- (155) מס' = מסכתות.
- (156) מס"ו = מסכת סופרים.
- (157) מסו"ג = מסורה גדולה.
- (158) מסו"ק = מסורה קטנה.
- (159) מפ"א = מדרש פנים אחרים (מהד' בובר).
- (160) מע"ה = מעשי ה'.
- (161) מע"צ = מעגלי צדק.
- (162) מצ"צ = מצודת ציון.
- (163) מק"ט = מסכתות קטנות.
- (164) מש"ט = מדרש שכל טוב (מהד' בובר).

- (165) מש"כ = מה שכתב.
 (166) משנ' = משניות.
 (167) משנ"ב = משנה ברורה.
 (168) משר"א = משנת רבי אליעזר.
 (169) מתע"ד = מדרש תנאים על דברים (מהד' הופמן).
 (170) נוב"ר = נוסחאות בני רומי.
 (171) נמוק"י = נמוקי יוסף (על הרי"ף).
 (172) סדה"י = סדר היום.
 (173) סדו' = סידורים.
 (174) סדו' רס"ג = סידור ר' סעדיה גאון.
 (175) סד"ט = סדר טרוייש.
 (176) סדע"א = ספרי דאגדתא על מגלת אסתר.
 (177) סד"ר = סידור רוקח.
 (178) סד"ש = ספר דרך שיח.
 (179) סד"ת = סדר תפילות.
 (180) סהא"ק = ספר הלכות איטלקי קדמון (מהד' י"מ תא"שמע).
 (181) סה"מ = ספר המנהגים.
 (182) סה"ע עשה"ד = ספר העיטור, עשרת הדברות.
 (183) סה"ש = ספר השרשים.
 (184) סה"ת = ספר התדיר.
 (185) ס"ז = ספרי זוטא.
 (186) ס"ח = ספר חסידים.
 (187) סחב"ר = סדור חיבור ברכות - מחזור טוריגו.
 (188) סח"ש = ספר חכמת שלמה.
 (189) סי' = סימן.
 (190) סמ"ג = ספר מצוות גדול.
 (191) סמנט"ו = ספר מנהג טוב.
 (192) סמק"א = ספר מקבים א'.
 (193) סמק"ב = ספר מקבים ב'.
 (194) סמ"ש = ספר מצת שמורים.
 (195) סע"ר = סדר עולם רבה (מהד' לייגר).
 (196) ספ"ב = ספר ברוך.
 (197) ספ"ה = ספר השם.
 (198) ספ"ש = ספר שושנה.
 (199) ספה"ח = ספר החילוקים.
 (200) ספה"מ = ספר המכריע לר' ישעיה בר מאלו משראני.
 (201) ספה"ש = ספר השלחן.
 (202) ספ"ח = ספרים חיצונים.
 (203) ספ"ט = ספר טוביה.
 (204) ספ"י = ספר יוספוס.
 (205) ספ"ה = ספר יהודית.
 (206) ספ"ו = ספר יובלים.
 (207) ספ"י"ר = ספר יראים.
 (208) ספ"ר = ספר רוקח.
 (209) ס"ק = סעיף קטן.
 (210) סרע"ג = סדר ר' עמרם גאון.
 (211) סרש"י = סידור רש"י.
 (212) סת"ר = ספר תניא רבתי.
 (213) ע"א = עמוד א'.
 (214) ע"ב = עמוד ב'.
 (215) עבו"י = עבודת ישראל.
 (216) עה"ב = ערוגת הבושם.
 (217) עה"ז = עולם הזה.
 (218) עה"פ = על הפסוק.
 (219) עה"ת = על התורה.
 (220) ע"ח = עץ חיים.
 (221) עמ"ס = על מסכתאות.
 (222) עמ' = עמודים.
 (223) ע"ע = עיין עוד.
 (224) ע"פ = על פי.
 (225) ערה"ש = ערוך השלחן.
 (226) עש"מ = עמודי שמים.
 (227) עשה"כ = על שם הכתוב.
 (228) עת"פ = עיין תפילה.
 (229) פדר"א = פרקי דרבי אליעזר (מהד' היגר).
 (230) פדר"ך = פסיקתא רב כהנא (מהד' מנדלבוים).
 (231) פה"מ = פירוש המשניות.
 (232) פהר"ב = פרקי היכלות רבתי (מהד' ירו', תרמ"ט).
 (233) פירש"י = פירוש רש"י.
 (234) פסד"ז = פסוקי דזמרה.
 (235) פסז"ו = פסיקתא זוטרתא - לקח טוב.
 (236) פסו' = פסוקים.
 (237) פסקי רי"ד = ר' ישעיה בר מאלו משראני.
 (238) פסר"ב = פסיקתא רבתי (איש שלום).
 (239) פר' = פרשה.
 (240) פרה"י = פרקי הירידות.
 (241) פרמ"ג = פרי מגדים.
 (242) פרע"ח = פרי עץ חיים.
 (243) פש"ט = פסקי שכל טוב.
 (244) פת"ת = פתרון תורה.
 (245) צו"ג = צום גדליה.
 (246) צו"ה = צוואות השבטים.
 (247) קד"א = קמחא דאבישונא.
 (248) קדה"י = קדמוניות היהודים.
 (249) קדמ"א = קדמוני אשכנז.
 (250) קד"ץ = קדמוני צרפת.
 (251) קה"ר = קהלת רבה (מהד' וילנא).
 (252) קו"א = קונטרס אחרון.
 (253) קוש"ק = קובץ שיטות קמאי.

- (254) ק"ב = רבי אלעזר בירבי קליר פיוטים ליום הכיפורים (ראו ביבליוגרפיה).
- (255) ק"ק = קמץ קטן.
- (256) קשע"ה = קריאת שמע על המטה.
- (257) ר' בחיי = רבינו בחיי בן אשר.
- (258) ראב"ד = ר' אברהם בן דוד.
- (259) ראבי"ה = ר' אליעזר בן יואל הלוי.
- (260) ראה"ע = ר' אברהם הרופא מן העונים.
- (261) ראש"ך = ראשוני אשכנז.
- (262) רבב"א = ר' בנימין ב"ר אברהם (אח שבה"ל).
- (263) רב"ה = רות רבה (מהד' ווילנא).
- (264) ר"ג מאה"ג = רבינו גרשום מאור הגולה.
- (265) רוו"ה = ר' וולף היידענהיים.
- (266) ר"ח = רבינו חננאל גאון.
- (267) ריא"ז = ר' ישעיה ב"ר אליה מטראני.
- (268) ריבב"ן = ר' יהודה יעל"ה ב"ר בנימין.
- (269) ריבמ"ן = ר' יצחק בן מלכי צדק מסיפונטו.
- (270) ריה"ח = רבי יהודה החסיד.
- (271) רי"ף = ר' יצחק אלפסי.
- (272) רמב"ם = ר' משה בן מימון.
- (273) רמד"ד = ר' מרדכי דיסלדארף.
- (274) רס"ג = רבי סעדיה גאון.
- (275) רע"ב = ר' עובדיה מברטנורה.
- (276) רעק"א = ר' עקיבא איגר.
- (277) רשב"א = ר' שלמה בן אדרת.
- (278) רשב"ג = ר' שלמה ברבי נתן הסיגילמסי.
- (279) רשב"ש = רבינו שלמה ב"ר שמשון.
- (280) רש"ס = ר' שבתאי סופר מפרעמישלא.
- (281) שבב"י = שד"ל, בתולת בת יהודה.
- (282) שבה"ל = שבלי הקט.
- (283) שד"ל = שמואל דוד לוצאטו.
- (284) שדר"א = שאילתות דרב אחאי גאון.
- (285) שה"ג = שלטי הגבורים לר' יהושע בועז לבית ברוך.
- (286) שה"ר = שיר השירים רבה (מהד' ווילנא).
- (287) שו' = שורה\שורות.
- (288) שו"ט = שוחר טוב.
- (289) ש"י = שאילת יעב"ץ.
- (290) שיטמ"ק = שיטה מקובצת.
- (291) שכה"ג = שיירי כנסת הגדולה.
- (292) שמו"ע = שמונה עשרה.
- (293) שמו"ר = שמות רבה (מהד' ווילנא).
- (294) ש"ס = ששה סדרים.
- (295) שעה"כ = שער הכוונות.
- (296) שע"ת = שערי תשובה.
- (297) ש"ת = שערי תפלה.
- (298) שת"י = שתי ידות (למהר"ם די לונזאנו).
- (299) תא"ו = תולדות אדם וחווה.
- (300) תד"א = תנא דבי אליהו.
- (301) תדא"ז = תנא דבי אליהו, אליהו זוטא.
- (302) תדא"ר = תנא דבי אליהו, אליהו רבא.
- (303) תה"ד = תרומת הדשן.
- (304) תו' = תורה\תורת.
- (305) תו"י = תוספות ישנים.
- (306) תו"ט = תוספות יום טוב.
- (307) תו"כ = תורת כהנים.
- (308) תוס' = בעלי התוספות.
- (309) תוס' רי"ד = ר' ישעיה ב"ר מאלי מטראני.
- (310) תוספ' = תוספתא.
- (311) תי"ז = תרגום יונתן בן עוזיאל.
- (312) תי"ר = תרגום ירושלמי.
- (313) ת"מ = תפילת מנשה.
- (314) תפא"י = תפארת ישראל.
- (315) תר"א = תרגום אונקלוס.
- (316) תר"י = פ"י תלמידי רבינו יונה גירונדי (על הרי"ף).
- (317) תרמ"א = תרגום ראשון מגילת אסתר.
- (318) תשב"ץ = תשובות ר' שמעון בן צמח.
- (319) תשב"ץ קטן = ר' שמשון בן צדוק תלמיד מהר"ם.
- (320) תשוה"ג = תשובות הגאונים.
- (321) תשו' הרי"ד = תשובות ר' ישעיה ב"ר מאלי מטראני.
- (322) תשו' רנ"ג = תשובות ר' נטרונאי גאון.
- (323) תשמ"א = תרגום שני מגילת אסתר.
- (324) תתת"ס = תמונות תחנות תפלות ספרד.

מפתח הקינות והתפילות

80	דוד זרעו מכסאו נשבת	88	אאדה עד חוג שמים
45	האזינו השמים ואדברה	243	אב הרחמים שלם נחומים
147	הדרת מלכותך תגלה א עליון	123	אהלי אני עבטתי בדבור סרה
17	היום עת בוא שמשי	129	אוי כי אסרתי בזקים ובכבל
166	ונאמר תבאמו ותטעמו	130	אזייל כהכניס תרף בהיכל
63	זכור איכה אנו שפתינו (קרובה)	144	אז בחטאינו חרב מקדש
	חזרת השי"ץ לשחרית של תשעה באב	32	אחינו בית ישראל שמעו
63	משולבת עם קינות	127	איכה אהובים נאמנים
209	יהי רצון לפני אבינו שבשמים	84	איכה אצת באפך
91	ישראל למעת בדרכי	99	איכה אשפתו פתוח כקבר
91	ישראל שתילי ביתי	115	איכה ישבה חביצלת השרון
165	ככתוב כל הנשמה תהלל	92	איכה תפארתי מראשותי השליכו
122	לו אלה געונו ושככה חמה	218	אהי בזמן שבית המקדש קים
17	למי אבכה וכף אכה	137	אם תאכלנה נשים פרים
161	למענך אהי תאגר נדחי	141	אם תעירו תלנותיכם
87	לנו שחת צר	134	אנה אלך ואזיל דמעות כמים
84	לנו שלות בחרון אפך	99	אני לבטתי מיד כל עובר
126	מיריחו לכד קהלי	156	אש תוקד בקרבי בעלותי על
215	נחם יי אהינו אותנו	10	אתה הברדלת בין קדש
219	נפילת אפים	114	בדומיה בדר אשבה
55	נקדישך ונעריצך	16	בורא מאורי האש
137	נשכבה בבשתנו ותכסנו כלמתנו	161	בימים ההם ובעת ההיא
28	עורה נא ימינך רמה	135	במכת אהלה אמרתי יש פליטה
32	על היכלי חבלי כנחש נושך	172	במקום אשרי העם
14	עגנו יי עגנו ביום צום תעניתנו	205	ברכת הגומל
171	קומי וספדי תורה	147	בת ציון שמעתי מקוננת אמריה

254	מפתח הקינות והתפילות	רנד
80	שבת סורו מני	80 קינות ליום תשעה באב
135	שתים נשים בנות אם אחת	63 קרובה – זכור איכה אנו שפתינו
150	תסתר לאלם תרשישים מרון	219 רחום וחנן חטאנו לפניך
31	תתכלי חרבא וכפנא	12 רחם יי אהינו עלינו